FUCHS

HISTORIA STIRPIUM

1549

2442 | B

p. 831 missing

LEONHARTVS FVCHSIVS, AETATIS SVAE ANNO XLI.

Jos: Banks

DE
HISTORIA
STIRPIVM COM-
MENTARII IN-
SIGNES.

Adiectis earundem viuis, & ad naturæ imitatiõnẽ artificoſè expreſsis imaginibus, Leonharto Fuchſio medico, hac noſtra ætate clariſsimo, autore.

*

Acceſsit ijs, ſuccincta admodum vocum quarundam ſubobſcurarum in hoc opere paſsim occurrentium explanatio.

Triplex item index. Prior ſtirpium Latinas nomẽclaturas, Alter officinis & vulgo vſitatas, Tertius gallicas dabit.

LVGDVNI.
Apud Balthazarem Arnolletum.
M. D. XLIX.

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE

TYPOGRAPHUS LECTORI.

VEl hac vna Fuchſij commentariorum editione, quam ſuperiori adiungimus, Lector beneuole, teſtatã habueris, & comprobatã noſtram, in noſtrorum Ciuium, ſtudijs, aut prouehendis rationem, aut iuuandis ſtudium: à quo me hercule, vt dicam quod quidem ingenue poſſum, quod res eſt, labor depulſauit me nunquã, nunquã me ſumptus diſtraxit. Quod & ex priori deprehendi potuerat, quam nos eò ita cœgeramus, vt vili magis cõparari, facilè magis ad quotidianos, & pene horarios vſus circumferri poſſet: adeò vt apud omnes ad vnum ſtudioſos, præſtabiles etiam, & principes viros meliùs audierit multò, quàm ea, quã, vel qui opus congeßit, digeſſerat. Iam naſcitur tibi, æditio plane noua, vt quæ ſuã habeat cuilibet plantæ gallicam nomenclationem, ſuam annexam figuram, quam auſim dicere, ſi exemplar germanicũ, magnitudine nõ æquet, ſuis nõ concedere numeris. Id enim curauimus ſedulò vt quæ contractior eſſet, abſoluta minùs videri nõ poſſet. Effeci ſaltem vt in eo mecum quis expoſtulare iure nõ poßit: quin fateatur ingenue illã Gallorũ quæ dicebatur aut lãgueſcere, aut obmuteſcere induſtriam reuixiſſe propemodũ, vel certè aliquãdo

aa ij tan

tandem reſpiraſſe. Cæterum hoc te ſcire voluimus, annotationes illas, quas vir quiſpiam non indoctus, ſingulis capitibus præfixerat, nos idem in priore exemplari, nos ad calcem remiſiſſe. Mirũ enim, mirum inquã videri debuerat, vt qui quod aut probandum aut cõprobandum ſuſcepiſſet, id ſtatim in ipſa quaſi prothaſi, confutaret, & improbaret. Adde, quod et te ſcire oportuit, nos Indicẽ Græcũ ſubſtraxiſſe, vt qui mole ſua impediret plurimum, prodeſſet nihil: quum ſingula, græca ſuo ordine, mirum alphabetico, digeſta reperire ſit, adeò vt ordo ille conſtanter, & perpetuo obſeruatus, Indicis græci tollat neceſsitatem. Porro recipimus nos quẽ Latinum damus cõmentarium, gallicũ factum, primo quoq; tempore daturos, & eum (vt abſit inuidia) horridum fortaſsis, non magis & incultum, quã qui tibi prima fœtura, vel ex ipſius autoris, gremio prodijt. Quod quantum conferre poſsit, aliorum fuerit iudicium: Id ego, hac ratione, omnes arabum, Græcorum omnes theſauros, quos ſibi vel peculiariter arrogabant, ciuibus noſtris non minus eleganter, quã fideliter recluſum iri, conſtanter affirmarim. Id tibi ſi polliceare, experiere tandem aliquando neque tua te expectatione, neque mea fide, & pollicitatione falſum. Bene Vale.

ILLVSTRISSIMO ET CHRISTIANISSIMO

principi ac Domino, Domino Ioachimo, Sacri Romani imperij electori, Marchioni Brandēburgenſi, Stetinæ, Pomeraniȩ, Caſſuborum, Sclauorumq́ Duci, Burggrauio Norimbergēſi, necnon Rugiȩ Principi, Domino ſuo longè clementiſsimo, Leonhartus Fuchſius medicus.

S. P. D.

QVANQVAM vniuerſa medicina nullis non ſeculis glorioſa & diuina ſit habita, Illuſtriſsime ac generoſiſsime princeps, tamen in hoc eius ſummo ſplendore ſemper plus laudis admirationis ac ponderis, ea illius pars quæ naturas ſtirpium veſtigat rimaturque obtinuit: idque partim quòd veſtutate, cuius maxima ſemper apud omnes autoritas & veneratio fuit, eſſet antiquiſsima: partim etiam quòd iucunda, vtilis & neceſſaria eius eſſet cognitio. Nam cùm reliquæ propemodum omnes artes, ſimulatque à Deo opta. maxi. creatus eſt homo, inuentæ ſint, ac ſubinde multorum induſtria auctæ: ſolæ herbæ poſt condita ſtatim elementa, nulloque adhuc exiſtente homine, vnà cum diuinis ſuis viribus, ita iubente Deo, è terræ latebris eruperunt. Vt hoc nomine nullius rei aut artis inuentio verius quàm medicinæ & ſtirpium Deo aſsignetur. Cuius rei Moſes in ſua geneſi teſtis, omnium qui aliquid ſcripſerunt vetuſtiſsimus, & non minus profanis quàm noſtris admirabilis atque venerandus. Teſtes item ſunt poetæ Græcorum antiquiſsimi, Orpheus, Muſæus in Polij laudibus, Heſiodus in iiſdem, & Maluæ & Aſphodeli viribus, Homerus in Nepenthe, Loto, Moly herba Mercurio inuenta: Latinis autē

Ouidius, dum medicinæ inuentionem Apollini tribuit: Vergilius, dum paſsim Dictamni & aliarum herbarum naturam miſcet. Plantas autem atque adeò plantarum ipſarum vires omnes, tum à primis qualitatibus profectas, tum quas tota ipſarum ſubſtantia occultas tegit, methodo experientiaque pernouiſſe, quàm ſit non iucundum modò, ſed etiam vtile ac neceſſarium, ad ſanitatem (qua nihil homini prius & optatius eſſe poſsit) vel præſentem tutandam, vel abſentem reuocandam, abundè prodit veterum etiam regum in eam rem ſtudium nobile ac ſtrenuum, quo horum quiſque tum de poſteris bene mereri, tum nomen ſuum apud eos immortale reddere conatus eſt, ſuo nomine plantis à ſe inuentis impertito. Hinc Gentiana, Lyſimachia, Mithridatia herba, Scordium etiam dicta, à potentiſsimis regibus, Illyriorum Gentio, Macedonum, Lyſimacho, Ponti & Bythiniæ Mithridate appellatæ ſunt, vt à Teucro Teucrium, ab Achille Achilleia, à Chirone Centauro Cētauriū, ab Artemiſia Cariæ regina, Artemiſia: & aliæ ab aliis plurimæ & inuentæ & dictæ fuerint. Quin & Mithridates idem, Attalus Pergami, Salomon Iudæorum, Euax Arabum, Iuba Mauritaniæ rex, plantarum noſcendarum non ſtudioſi modò fuerunt, ſed horum plærique de his accuratè quædam ſcripſerunt, alii compoſita ex his non pauca medicamenta miſcuerunt, magno mortalium commodo. Adde quòd Romani Reges pariter ac Imperatores in multis regionibus herbarios magno ſumptu alebant, vt ſimplicium medicamentorum, ſed optimorum notitia & ſibi eſſet vſui, & ad poſteros vſque permaneret. Idem quoque ſtudium Philoſophos tenuiſſe, his colligas licet, quòd Pythagoras Bulbos, Chryſippus Braſsicam, Zeno Capparim, Ariſtoteles rem herbariam volumine iuſto celebrauit. Quàm vellem huius ætatis Reges ac Principes alios in idem ſtudium incumbere, vel ſaltem viros bonos rei plantariæ ſtudioſos ſumptu iuſto iuuare. Quàm vellem quoque huius tempeſtatis medicos hanc medicinæ partem diligentiùs tractare, neque totam Pharmacopolis & ruſticis mulierculis permittere. Iam enim & morbis

ratione

ratione certa mederi ſcirent: iam medicamenta methodo componere, iam compoſitorum vires expendere, iam compoſitis rectè vti profectò poſſent. Quem verò lapidem non mouerunt Theophraſtus, Dioſcorides, Galenus, vt plantarum non modò hiſtoriam, ſed vniuerſam quoque naturam nobis exprimerent? Quo, Deus bone, ſtudio Hermolaus Barbarus & Ioannes Ruellius Plinii exemplo ex variis veterum libris rem plantariam reſtituere conati ſunt? Vt eo nomine vterq; hac ætate doctiſsimus de poſteris præclarè ſit meritus, vt etiam me non pudeat apertè fateri, Ruellii commentarios multùm mihi profuiſſe, vt idem de Hermolai, & Marcelli, & Othonis Brunfelſii, Euricii Cordi, Hieronymi Tragi ſcriptis pollicear. Quorum longè doctiſsimorum virorum ſtudium imitatus, hos de hiſtoria ſtirpium commentarios maximis cum vigiliis tum ſumptibus confeci. Primum vniuerſam cuiuſque ſtirpis hiſtoriam breuiter & ordine optimo complexus. Deinde ſingularũ imagines viuis proximas, quàm cæteri omnes artificioſiùs expreſsi, vt etiam vulgares quaſdã non prętermittendas cenſuerim, ne olim à poſteris ignorentur, quemodo plurimæ Dioſcoridis ſeculo notiores, quàm vt eas putarit deſcribendas: hodie etiam doctiſsimis & diligentiſsimis ignorarétur. Addidimus quoque vulnerarias pręſertim plurimis chirurgis vſu quotidiano cognitiſsimas, quas ineptis nominibus exprimere quàm tacere maluimus, dum quod nomen apud Gręcos, aut Latinos germanũ ſunt ſortitæ, ſi tamẽ ſunt ſortitæ, ignoretur. Appinximus & arbores aliquot, id quòd ad earum folia ſæpius Dioſcorides herbarum quoque folia comparat. Quas porrò plantarum vires ex Dioſcoride, Galeno, Aëtio, Paulo, Simeone, Plinio recẽſemus, ſi vno ore ab omnibus confirmantur, ſuſcipiendæ: Si in his diſſentitur, Galenus tibi præter cæteros imitandus, vt qui methodo inuentas plantarum facultates experientia longa comprobarit. In his autem deſcribendis, Galenum, Aetium, Paulũ ſequutus, literarum Græcarum ordinem tenui, nõ cum Dioſcoride cõgeneres paſsim herbas cõnexui, quòd hæ in idẽ tempus non incidant perfectæ, quales nobis ad viuas repræ

ſentare in animo fuit, ob id vmbris pictorum libidini con-
ſuetis abſtinere voluimus, ne veram plantæ formam obſcu
rarent. Quum verò vſitato more patronum aliquem iis no
ſtris commentariis quererem, nobilitate & virtutum ſplen
dore excellẽtem, nemo omnium cui iuſtiùs quàm tibi, Illu-
ſtriſsime Princeps Ioachime, clariſsimo heroi, hos dedican-
dos eſſe putarem occurrebat. Nam ſi generis tui vetuſtatẽ
atque nobilitatem ſpecto, nemo te hodie Principũ aut me
lior, aut præſtantior, vtpote cuius maiores à Guelfis (qua vix
vlla in Germania vetuſtior eſt nobilitas) ortos eſſe conſtat.
Quòd ſi eorũdem virtutes expendo, nullam prorſus virtu-
tem magnis & bonis Principibus dignam illis defuiſſe vi-
deo, Proinde cùm in ſpem certiſsimam adduceremur, no-
ſtras has vigilias non vulgarem gratiam ex ampliſsimi no-
minis tui inſcriptione apud cãdidos & æquos inituras, fo-
réque vt eam ob cauſam maledicorum conuiciatorũ petu-
lãtia perfringeretur: te quidem in tãto ornatiſsimorũ Prin
cipũ numero mihi delegi, cui potiſsimũ has ipſas cõſecrarẽ.
Quare cùm eas ſuſcipies, illuſtriſ. Princeps, cõmendari tibi
defẽſionẽ & conſeruationẽ huius partis medecinę quę ſtir-
pium naturas inquirit, ſtatues. Quam vt cupidè & libẽter
in te recipias, multa, ſcio, mouebũt: potiſsimũ verò hoc ip-
ſum, ꝙ vix ex vlla alia re magis diuina præſentia & benigni
tas eluceat, quã ex tã varia ſtirpium tũ forma, tũ natura: dũ
ſcilicet omnes illas ad vſum hominis conditas à Deo ipſo
perpẽdimus. Si quid igitur aliud, herbarũ certè diligẽs con
tẽplatio exuſcitat, imò cõfirmat in animis noſtris opinionẽ
hãc, ꝙ homines Deo curę ſint, qui tã anxiè laborauit in iis
inuãdis ac tuendis: dũ tot elegãtiſsimis, atq; præſtãtitiſsimis
ſtirpibus qbus illi tã varios morbos propulſare poſſũt, terrã
exornauit. Nõ parũ etiã ad eam ſuſcipiendã curã te præcla
riſsimorum tũ Regum tũ Principum exẽpla, quæ ſuprà re-
citauimus, hortabũtur. Sed omniũ maximè immẽſa cõmo-
ditas quæ ex iſtius partis medicinæ cõſecratione ad vniuer
ſos perueniet. Ad herbariæ deniq; medicinæ tũ amorẽ tum
defẽſionẽ, mira quoq; iucũditas, quæ in contemplandis tot
herbarũ generibus animũ ſubibit tuum, inuitabit. Quid e-
nim

ILLVSTRISSIMO ET CHRISTIANISSIMO

principi ac Domino, Domino Ioachimo, Sacri Romani imperij electori, Marchioni Brādēburgenſi, Stetinæ, Pomeraniǽ, Caſſuborum, Sclauorumq́ Duci, Burggrauio Norimbergēſi, necnon Rugiǽ Principi, Domino ſuo longè clementiſsimo, Leonhartus Fuchſius medicus.

S. P. D.

[illegible]VANQVAM vniuerſa medicina nullis [illegible]lis glorioſa & diuina ſit habita, Illu[illegible] tamen in [illegible]dis [illegible]

[illegible] natu[illegible] tim qu[illegible] toritas & ve[illegible] quòd iucunda[illegible] cum reliquæ pr[illegible] opta. maxi. creatus e[illegible] torum induſtria auctæ: fo[illegible] menta, nulloque adhuc exiſtente ho[illegible] ſuis viribus, ita iubente Deo, è terræ latebris eruperunt. Vt hoc nomine nullius rei aut artis inuentio verius quàm medicinæ & ſtirpium Deo aſsignetur. Cuius rei Moſes in ſua geneſi teſtis, omnium qui aliquid ſcripſerunt vetuſtiſsimus, & non minus profanis quàm noſtris admirabilis atque venerandus. Teſtes item ſunt poëtæ Græcorum antiquiſsimi, Orpheus, Muſæus in Polii laudibus, Heſiodus in iiſdem, & Maluæ & Aſphodeli viribus, Homerus in Nepenthe, Loto, Moly herba Mercurio inuenta: Latinis autē

Ouidius, dum medicinæ inuentionem Apollini tribuit: Vergilius, dum paſsim Dictamni & aliarum herbarum naturam miſcet. Plantas autem atque adeò plantarum ipſarum vires omnes, tum à primis qualitatibus profectas, tum quas tota ipſarum ſubſtantia occultas tegit, methodo experientiaque pernouiſſe, quàm ſit non iucundum modò, ſed etiam vtile ac neceſſarium, ad ſanitatem (qua nihil homini prius & optatius eſſe poſsit) vel præſentem tutandam, vel abſentem reuocandam, abundè prodit veterum etiam regum in eam rem ſtudium nobile ac ſtrenuum, quo horum quiſque tum de poſteris bene mereri, tum nomen ſuum apud eos immortale reddere conatus eſt, ſuo nomine plantis à ſe inuentis impertito. Hinc Gentiana, Lyſimachia, Mithridatia herba, Scordium etiam dicta, à potentiſsimis regibus, Illyriorum Gentio, Macedonum, Lyſimacho, Ponti & Bythiniæ Mithridate appellatæ ſunt [illegible] cro Teucrium, ab Achille Achillei[illegible] ro Cẽtauriũ, ab [illegible] ab [illegible]

[illegible] noſcen- [illegible] plærique [illegible] poſita ex his [illegible] mortalium [illegible] ſter ac Impera- [illegible] magno ſumptu ale- [illegible] ntorum, ſed optimorum [illegible] vim, & ad poſteros vſque permaneret. Idem quoque ſtudium Philoſophos tenuiſſe, his colligas licet, quòd Pythagoras Bulbos, Chryſippus Braſsicam, Zeno Capparim, Ariſtoteles rem herbariam volumine iuſto celebrauit. Quàm vellem huius ætatis Reges ac Principes alios in idem ſtudium incumbere, vel ſaltem viros bonos rei plantariæ ſtudioſos ſumptu iuſto iuuare. Quàm vellem quoque huius tempeſtatis medicos hanc medicinæ partem diligentiùs tractare, neque totam Pharmacopolis & ruſticis mulierculis permittere. Iam enim & morbis

ratione

ratione certa medici ſcirent: iam medicamenta methodo componere, iam compoſitorum vires expendere, iam compoſitis rectè vti profectò poſſent. Quem verò lapidem non mouerunt Theophraſtus, Dioſcorides, Galenus, vt plantarum non modò hiſtoriam, ſed vniuerſam quoque naturam nobis exprimerent? Quo, Deus bone, ſtudio Hermolaus Barbarus & Ioannes Ruellius Plinii exemplo ex variis veterum libris rem plantariam reſtituere conati ſunt? Vt eo nomine vterq; hac ætate doctiſsimus de poſteris præclarè ſit meritus, vt etiam me non pudeat apertè fateri, Ruellii commentarios multùm mihi profuiſſe, vt idem de Hermolai, & Marcelli, & Othonis Brunfelſii, Euricii Cordi, Hieronymi Tragi ſcriptis pollicear. Quorum longè doctiſsimorum virorum ſtudium imitatus, hos de hiſtoria ſtirpium commentarios maximis cum vigiliis tum ſumptibus confeci. Primum vniuerſam cuiuſque ſtirpis hiſtoriam bre[illegible] ordine optimo complexus. Deinde ſingularũ ima[illegible]is proximas, quàm cæteri omnes artificioſiùs ex[illegible] etiam vulgares quaſdã non prętermittendas cen[illegible]e olim à poſteris ignorentur, quomodo plurimæ Dio[illegible]oridis ſeculo notiores, quàm vt eas putarit deſcribendas: hodie etiam doctiſsimis & diligentiſsimis ignorarẽtur. Addidimus quoque vulnerarias pręſertim plurimis chirurgis vſu quotidiano cognitiſsimas, quas ineptis nominibus exprimere quàm tacere maluimus, dum quod nomen apud Gręcos, aut Latinos germanũ ſunt ſortitæ, ſi tamẽ ſunt ſortitæ, ignoretur. Appinximus & arbores aliquot, id quòd ad earum folia ſæpius Dioſcorides herbarum quoque folia comparat. Quas porrò plantarum vires ex Dioſcoride, Galeno, Aëtio, Paulo, Simeone, Plinio recẽſemus, ſi vno ore ab omnibus confirmantur, ſuſcipiendæ: Si in his diſſentitur, Galenus tibi præter cæteros imitandus, vt qui methodo inuentas plantarum facultates experientia longa comprobarit. In his autem deſcribendis, Galenum, Aetium, Paulũ ſequutus, literarum Græcarum ordinem tenui, nõ cum Dioſcoride cõgeneres paſsim herbas cõnexui, quòd hæ in idẽ tempus non incidant perfectæ, quales nobis ad viuas repræ

ſentare in animo fuit, ob id vmbris pictorum libidini conſuetis abſtinere voluimus, ne veram plantæ formam obſcurarent. Quum verò vſitato more patronum aliquem iis noſtris commentariis quærerem, nobilitate & virtutum ſplendore excellētem, nemo omnium cui iuſtiùs quàm tibi, Illuſtriſsime Princeps Ioachime, clariſsimo heroi, hos dedicandos eſſe putarem occurrebat. Nam ſi generis tui vetuſtatē atque nobilitatem ſpecto, nemo te hodie Principū aut melior, aut præſtantior, vtpote cuius maiores à Guelfis (qua vix vlla in Germania vetuſtior eſt nobilitas) ortos eſſe conſtat. Quòd ſi eorūdem virtutes expendo, nullam prorſus virtutem magnis & bonis Principibus dignam illis defuiſſe video, Proinde cùm in ſpem certiſsimam adduceremur, noſtras has vigilias non vulgarem gratiam ex ampliſsimi nominis tui inſcriptione apud cādidos & æquos inituras, foréque vt eam ob cauſam maledicorum conuiciatorū petulātia perfringeretur: te quidem in tāto ornatiſsim[illegible] cipū numero mihi delegi, cui potiſsimū has ipſas c[illegible] Quare cùm eas ſuſcipies, illuſtriſ. Princeps, cōme[illegible] defēſionē & conſeruationē huius partis medecin[illegible] pium naturas inquirit, ſtatues. Quam vt cupidè & [illegible]bēter in te recipias, multa, ſcio, mouebūt: potiſsimū verò hoc ipſum, ꝗ vix ex vlla alia re magis diuina præſentia & benignitas eluceat, quā ex tā varia ſtirpium tū forma, tū natura: dū ſcilicet omnes illas ad vſum hominis conditas à Deo ipſo perpēdimus. Si quid īgitur aliud, herbarū certè diligēs contēplatio exuſcitat, imò cōfirmat in animis noſtris opinionē hāc, ꝗ homines Deo curæ ſint, qui tā anxiè laborauit in iis iuuādis ac tuendis: dū tot elegātiſsimis, atq; præſtātitiſsimis ſtirpibus qbus illi tā varios morbos propulſare poſſūt, terrā exornauit. Nō parū etiā ad eam ſuſcipiendā curā te præclariſsimorum tū Regum tū Principum exēpla, quæ ſuprà recitauimus, hortabūtur. Sed omniū maximè immēſa cōmoditas quæ ex iſtius partis medicinæ cōſecratione ad vniuerſos perueniet. Ad herbariæ deniq; medicinæ tū amorē tum defēſionē, mira quoq; iucūditas, quæ in contemplandis tot herbarū generibus animū ſubibit tuum, inuitabit. Quid enim

nim

nim iucũdius quid delectabilius quàm intueri ſtirpes, quas Deus opt. max. tot, tãq; variis pĩxit coloribus, tot elegãtiſsimis redimiuit floribus, quorũ colorẽ nullus vnquã pictor ſatis exprimere potuit: tot deniq; ſeminibus & fructibus, quorũ & ĩ culina & in medicina vſus eſt maximus, ornauit? Verùm nõ eſt cur te pluribus in admirationẽ huius partis medicinæ pertrahere coner, vt pote qui antea ſtudio & amore eius ſic tenearis, vt vix ſit aliud quod te magis delectet. Nũquã enim in extruendis hortis tot árboribus atq; herbis cõſitis, tãtum operæ & impẽſarũ poneres, ſi nõ illuc te rei iucũditas ac ſingularis amor pertraheret. Reliquum nũc eſt illuſtriſſ. Princeps, vt pro ťua excellenti humanitate, quę veſtrę familiæ cognata eſt, munus hoc noſtrũ tanquã ſpecimẽ & teſtẽ mei erga C. T. amoris & obſeruãtię ex porrecta lætaq́; frõte accipias, atq; me tuo fauore cõplectaris, & autoritate ab inuidorũ calũniis defendas. Bona aũt ſpes eſt hũc hortũ quẽ donamus C. T. fore longè gratiſsimũ, nõ tãtũ ꝙ in eo omnis ferè generis herbas elegãtiſsimè pictas reperire queas, verũ etiã ꝙ inde ad quæuis morborũ genera remedia decerpere liceat. Deus opt. max. te, tuamq; ditionẽ incolumẽ ſeruet, vt Reipub. Chriſtianę atq; literis diutiſsimè prodeſſe poſsis. Tubingæ, Calen. Martiis, Anno à nato Chriſto. M. D. XLII.

LATINARVM APPELLATIONVM INDEX.

Abrotonum	7	Apios	137
Abſinthium	1	Apparine	49
Acanthus vel Acantha	5	Apiaſtrum	483
Acorum	12	Apium ſaxatile	623
Aconitum	90	Apolinaris	790
Adiantum	84	Apium montanum	551
Aizoom	32	Aquilegia	107
Aiuga vel Abiga	839	Arum vel Aris	69
Alcibiadicum	270	Ariſtolochia	93
Alchimilla	584	Arnogloſſum	27
Alcea	82	Artemiſia	14
Aliſma	42	Aſarum	10
Allium	695	Aſclepias	134
Alliaris ſeu Alliaria	108	Aſcirum	76
Aloë	143	Aſphodelus	120
Althæa	18	Aſparagus	56
Amaracus	634	Aſter Atticus	139
Amarantus	104	Atriplex	124
Amaracum	556	Atractilis	127
Anagallis	19	Auena	185
Anagallis aquatica	686	Auricula muris	22
Androſemum	77	Balſamine	188
Anethum	30	Ballote	270
Aniſum	61	Baptiſecula	419
Angelica	130	Barba capri	182
Anonis	59	Barba hircina	779
Anthemis	25	Batrachium	162
Aphace	114	Bellis ſeu Bellius	153
Apiũ hortenſe aut Satiuũ	702	Beta	765
Apium paluſtre & ruſticũ	271	Beta ſylueſtis	457
Iron	69		

Beta

Betonica ſeu Vetonica 344
Betonica altera 347
Blattaria 184
Blitum ſiue Blitus 177
Botris 181
Bouis lingua 149
Braſsica ſatiua 405
Braſsica canina 434
Bubula lingua 149
Bugloſſum 149
Bugloſſum magnum 335
Bulbus agreſtis 350
Bulbus ſylueſtris 172
Buphthalmum 150
Burſa paſtoris 583
Buxus 612

Calamintha 425
Calta ſeu calthula 377
Callitrichum 84
Campanula 424
Cannabis 387
Capillus terræ 84
Capillaris 755
Capſella 302
Cardiaca 390
Carduus 751.837
Carduus Mariæ 53
Carduus veneris 223
Caſta herba 202
Caſſutha 342
Caſtanea 371
Careum 391
Caron 391
Caryophillata 379
Centaurium minus 381
Centunculum ſeu Centuncula-
ris 221
Centum morbia 395
Cepa ſeu cæpe 421
Ceraſus 417
Chamæcypariſſus 828
Chamæmelon 25
Chamæleon 835.837
Chelidonium maius 820
Chelidonium minus 822
Cicer 267
Cicerbita 640
Cicuta 392
Cinara 751
Cincinnalis 84
Cinogloſſum 401
Citrago 483
Clematis Daphnoides 353
Chryſentemum 833
Cnicus ſylueſter 127
Coma hircina 779
Columbaris ſeu Columbina 565
Colytea ſeu Colutea 436
Corion ſeu Coriannon 337
Coronopus 438
Corona regia 511
Conſolida media 386
Conuoluulus 260
Crocus 432
Cruciata 412
Cunila 301
Cucumis ſeu cucumer 668
Cucumis anguinus, ſylueſtris &
erraticus 661
Cucurbita 362
Cucurbita ſylueſtris 366
Cyanus 419
Cyperus ſeu Cyprius 444

Dama

Damaſonium 42
Daucus 230
Daphnoides 225
Digitalis 239
Dracunculus maior 233
Dulcis radix 191
EBiſcus 17
Echion 270
Elenium 243
Elleborus niger adulterinus 276
Elleborus candidus 272
Ephemerum 240
Equiſetum 317
Erica 257
Eruca 263
Eringium 294
Eruum 549
Eupatorium ſeu Hepatoriũ 245
Eupatorum adulterium 266
Euphraſia 247
FAba 383
Farſaria 146
Febrifuga 381
Fel terræ 381
Ficus ſatiua 711
Filicula 561
Filix 568
Fœniculum 486
Fontalis 620
Flos ſancti Iacobi 701
Flos tinctorius 768
Fœnum Græcum 757
Frumentum Turcicum 782
Fumaria 332
Fragaria 807
GAllium 196
Geminalis 518
Glyzirrhyza 191
Gnaphalium 221
Geniſtella 219
Geniſta 218
Gentiana 200
Geranium 206
Gingidium 216
Gith 488
Goſſipium 528
Gramen 140
HEdera 413. 831
Helxine Ciſſampelos 260
Helxine 278
Hemionitis 292
Herba S. Barbaræ 705
Herba pulicaris 842
Herba trinitatis 763
Hiberis 320
Hirundinaria 395
Hieraceum 315
Hordeum 429
Hyacinthus 793
Hydropiper 799
Hyoſciamus 790
Hypericum 788
Hyſſopus 798
IBiſcus 17
Illecebra 760
Inguinalis 139
Intubus 642
Inula 243
Iouis Glans 371
Irium vt Eryſimon 258
Iris 312
Iris ſylueſtris. 240
Iſatis 326
Iuglans 373
Iunonis roſa 358
Iuniperus 79

Labrum

LAbrum veneris 222
Lactaria herba 770
Lactuca 296.770
Lanium 438
Lanaria herba 739
Lapathum 451
Larix ſeu Larex 480
Laſer ſeu Laſerpitium 721
Lathyris 446
Lauer 686
Laurus Alexandrina ſeu Idea 237
Lens & lenticula 814
Lepidium 471
Leporinus pes 479
Lichen 462
Liguſtrum 468
Lilium 358
Lingua canina 401
Lingua ſerpentina 555
Limonium 457
Linum 460
Lithoſpermum 475
Lolium 132
Lunaria minor. 469
Lupus ſalictarius 169
Lupinus ſatiuus. 305
Lyſimachia 476
MAla inſana 517
Malus canina aut terreſtris 514
Maiorana 634
Malus Perſica 576
Malua 491
Malus cotonea & cydonia 368
Marrubium 563
Melilotus 511
Mentha 286
Mercurialis ſylueſtris 434
Mercurialis 464
Millefolium 556
Milium 403
Mirice 496
Morus 505
Morſus Gallinæ 22
Myrrhis 509
NApus 179
Nardus ſylueſtris 811
Naſturtium aggreſte 320
Naſturtium ſatiuum 356
Nerium 526
Nigella 488
Nummularia 395
Nux auellana 392
Nux regia 373
Nux perſica 373
Nymphæa 519
OCimum 846
Ocimaſtrum 850
Oenanthe 542
Olus atrum 323
Ononis 59
Ophris 545
Ophiogloſſum 555
Orchis 537
Origanus vel Origanum 534
Orminum 547
Oſiris 531
Oxiacantha 530
Oxis 544
PAeonia 202
Panicum 255
Papauer ſatiuum 501

Papauer erraticum 499
Parthenium 556
Papauer Corniculatum 504
Papauer nigrum 488
Paſtinaca 647
Pedicularis 744
Peplos 577
Perſicaria 602
Perfoliata 603
Pes leonis 584
Perſonatia 74
Pes Cornicis 438
Pes Anſerinus 621
Petaſites 613
Petroſelinum 623
Petroſelinum ſylueſtre 551
Peucedanus 572
Psilothrum 99
Phu 811
Piloſella 579
Pimpinella 581
Piperitis 692
Piper Indianum 692
Piſum 599
Pituitaria 744
Plantago 37
Polytrichon 600
Polytrichum Apul. 84
Poligonatum 559
Polypodium 561
Porrum 604
Portulaca 116
Potamogeton 620
Potentilla 592
Proſerpinaca 585
Prunella 594
Prunus 396
Primula Veris 151
Pſeudonardus 844
Pulegium 197
Pulmonaria 608
Quercus 227
Quinque folium 595
Radix & radicula 628
Radicula alia 739
Ranunculus 162
Raphanus 628
Raphanus ſilueſtris 137
Rapum 142
Rhodia radix 633
Rhododendron 526
Ribes 632
Ricinus 333
Roſmarinus 466
Roſa 625
Rubia 280
Rubus 157
Rumex 451
Ruta 587
Sabina ſeu Sauina. 155
Sagminalis herba 565
Salix 328
Salix equinalis 317
Saliuaris 610
Saluia 249
Sambucus 64
Sanguinalis 585
Sanguinaria 438
Sanguiſorba 748
Sanicula 638
Sardiana glans 371
Satyrium trifolium 675
Satyrium regium 676
Saxifraga maior ſeu Alba 706
Saxifraga lutea 707
rubra 542

Saxifra

Strutſui .739.

Saxifragum vel Saxifraga 691
Scandulaceum 302
Scabioſa 679
Scilla 741
Scordium 735
Secale 728
Sedum maius, minus, mas, & fœmina 32
Seminalis 585
Semen 283
Semperuiuum 32
Senecio 285
Sentes 157
Septifolium 262
Serapias 540
Seris 642
Serpillum 252
Serpentaria 395
Sertula campana 511
Seſeli Maſilienſe 746
Seſeli creticum 769
Sideritis prima 729
Siliquaſtrum 692
Sinapis & ſinapi 522
Siſer 708
Siſymbrium 683
Sium 686
Smilax lenis 682
Smilax aſpera 680
Smilax hortenſis 672
Smyrnium 718
Solidago 386.658
Solidago Sarracenica 690
Solis oculus 556
Solanum 650
Sonchus 640
Sorgi 731
Sorbus 553
Spartum 717
Sphatula fœtida 753
Spina alba 53
Spinacea ſeu ſpinaceum olus 536
Spina mollis 335
Statiotes millefolia 688
Stachys 726
Stichas vel Stœchas 737
Strobilus 751
Succiſa 678
Supercilium terræ 84
Symphytum 658

Tamarix 496
Tanacetum ſylueſtre 592
Terra corona 831
Telephium 760
Teucrium 786
Thlaſpi 302
Thymbra 301
Thymus 784
Tilia 817
Tintinabulum terræ 457
Tithymalus 770
Tordylon ſeu Tordylion 769
Trichomanes 755
Triorchis 540
Triticum 617
Triſſago 824
Trifolium odoratum 774
Trifolium pratenſe 777
Trixago paluſtris 735

Tuſsila

Tuſsilago 146
Typha 780
Veratrum album 272
Verbaſcum 602
Verbenaca ſeu verbena 565
Veronica 170
Vicia 176
Viola 448
Viola alba 473
Viola muraria vel purpurea 308
Viola matronalis 310
Viſcum 324
Vitis 87
Vitis alba 99
Vitis nigra 102
Vmbilicus terræ 442
Volucrum maius 615
Vrceolaris 278
Vrtica 110
Vrtica labeo 193
Vua criſpa 186
Xanthium 527
Xylon 528
Zea 283

INDEX APPELLATIONVM QVIBVS PHARMACOPOLAE, ET VVLGVS VTVNTVR.

A

Abrotonum 7
Absinthium 1
Acetoſa 452
Acorum 12
Acus paſtoris 206
Acurella 59
Affodillus 120
Agripalma 390
Agrimonia 245
Alchimilla 584
Alleluya 544
Alliaria 108
Allium 695
Alkakengi 650
Aloë 143
Altaraxacon 644
Altercum 790
Amaracus 734
Ameos 67
Anethum 30
Aniſum 61
Apium hortenſe 702
Apium aggreſte 162
Aquilegia 107
Archangelica 458
Ariſtologia 93
Artemiſia 44
Articocalus 751
Articols ibid.
Articoclus 751
Aſſa fœtida 723
Aſarum 10
Aſpergula 49
Aſprella 317
Attriplex 124
Auena 185

B

Balſamita 684
Baſilicon 846
Bardana 74
Baucias 79
Bedegar 53
Belzuinum vel Bēiuinū 713
Benedicta 379
Betonica 344
Berberis 530
Bipennula 581
Biſmalua 17
Biſtorta 733
Bombax.ſeu Bōbaſum 528
Bonifacia 232
Bonus henricus 452
Borrago 149
Branca vrſina 51
Bruſcandula 169
Brionia 99
Bucheiden 676
Bugloſſa 335
Burſa paſtoris 303.
583

bb Cala

C

Calamentum 425
Calendula 377
Camomilla 25
Canapus 387
Candela regis 82
Capilli veneris 84
Caprifolium 615
Caputi caules 406
Cardiaca 390
Cardo fullonum 222
Cardopatium 834
Carduus benedictus 128
Carota 647
Cartafilago 690
Cartamum 402
Carui 391
Caſtrangula 194
Cataputia maior 333
Cataputia minor 446
Cauda equina 317
Caulis 405
Centauria minor 381
Centum capita 294
Centum morbia 304
Centum nodia 585
Cepa 421
Chamædris 824
Chelidonia 820
Cheiri 448
Cherefolium 216
Cheruilla 708
Cicer 267
Cichorea 643
Cicuta 399
Citonia 368
Coloquintida 366
Colubrina 733
Conſolida maior 658
Conſolida minor 153
Conſolida media 383
Coriandron 337
Corrigiola 585
Cotula non fœtida 150
Cotula fœtida 556
Cotum 528
Craſſula maior 760
Creſsio 356
Crocus 432
Crocus hortenſis 402
Cuculus 650
Cucumis & Cucumer 661
Cucumer aſininus 668
Cupreſſus 828
Cuſcutha 342
Cynogloſſum 401
Cyperus 444

D

Dens Leonis 644
Diapenſia 637

E

Elleborus albus 272
Endiuia 643
Enula campana 243
Eſula 770
Eſula rotunda 577
Eruca 263
Euiſcus 17
Euphraſia 247
Eupatoriũ adulteriuũ 266

F

Faba 383
Faba craſſa 760

Faſco

Faſeoli 672
Ficus ſatiua 711
Ficaria 192
Filago 386
Filipendula 542
Filix 568
Fiſtula paſtoris 42
Flammula 162
Flos amoris 104
Flos Februarij 473
Fœniculum 485
Flos omnium menſium 377
Fœnugræcum 757
Fœniculus porcinus 572
Fortis ſeu ſortis herba 386
Fumus terræ 332
Fuga demonum 788
Funis arborum 682

G

GAllitricum 547
Geneſta & Geneſtra 218
Gentiana 200
Glaſtum 326
Gratia dei 207
Guadum 326

H

HEdera terreſtris 831
Hepatica 462
Herba diui Ioannis 788
Herba Roberti ſeu Robertiana 207
Herba S. Barbaræ 705
Herba Trinitatis 763
Herba S. Iacobi 701
Hermodactylus 350
Hordeum 429
Hirundinaria 134
Humulus 169
Hypericum 788
Hyſſopus 798

I

IArum 69
Iris 312
Iringus 294
Iuniperus 79
Iua muſcata 839
Iuſquiamus 790

K

KEirim 473
Kerua 333

L

LActuca 296
Lactucella 640
Lappa maior 74
Lappa minor 527
Lappa inuerſa 527
Lapatium acutum 452
Larga 480
Lanaria 802
Laureola 225
Lens & Lenticula 814
Leuiſticum 718
Lingua bouis 335
Lingua ceruina 292
Lilium inter ſpinas 615
Lilium album 358
Lilium conuallium 240
Linaria 531
Linum 460
Liquiritia 191
Lupinus 395
Lupulus 169

Luparia 92

M

Maiorana 634
Malua 491
Maluauiſcus 17
Mandragora 514
Marrubium nigrum 160
Marrubiaſtrum 160
Mater ſylua 615
Matricaria 45
Melilotus 511
Meliſſa 483
Mentha 286
Mercurialis 464
Millefolium 688
Millemorbia 394
Milium 403
Milium 475
Mora bacci 158
Mora vaticana 157
Morella 650
Morſus diaboli 678
Morſus gallinæ 22
Morus celſi 505
Muralis 278
Muſcata 206

N

Naſturtium aquaticum 684
Naſturtium ſatiuum 356
Naſturtium tectorum 303
Nenuphar 519
Nigella 488
Nux 373

O

Ocimum gariophyllatũ 846
Oreoſelinũ 551
Oculus bouis 150
Oleander 526
Origanum 534
Orobum 549
Oſatis 306
Oſteritium 721

P

Paeonia 202
Pagana lingua 237
Palma chriſti 333.676
Panis porcinus 441
Panis cuculi 544
Papauer rubeum 499
Papauer ſatiuum 501
Papauer cornutum 504
Parietaria 278
Paſtinaca 708
Pata lupina 276
Penthadactylon 333
Perfoliata 603
Perforata 788
Perſica mâlus 576
Perſicaria 602
Pes anſerinus 621
Pes columbinus 206
Pes corui 162
Pes leonis 584
Pes vituli 69
Petroſelinum 551
Piloſella 579
Pimpinella 581
Piperitis 471
Piſum 599
Plantago 37
Podagra lini 342
Polypodium 561
Polytrichon 755

Porrum

Porrum 604
Portulaca 116
Potentilla 592
Praſsium 563
Praſsium fœtidum 160
Prunus 396
Prunella 594
Pſillium 842
Pulegium 197
Pulmonaria 608
Pyrethrum 610
Pyrola 457

Q

QVercus 227
Quercula 824
Quinquefolium 595

R

RAphanus 628
Rapiſtrum 258
Rapum 212
Rapunculus 212
Remora aratri 59
Reſta bouis 59
Rhabarbarum monachorũ 452
Ribes 632
Roſa 625
Roſmarinus 466
Roſmarinus aculeatus 220
Roſtrum ciconiæ 206
Roſtrum porcinum 644
Rubea tinctorum 280
Ruta 587

S

SAbina vel Sauina 155
Salicaria 476
Saluia 249
Saluia vitæ 691
Sambucus 64
Sana munda 379
Sanicula 638
Sanguiſorba 749
Saponaria 739
Satureia 301
Saxifraga rubea 542
Saxifraga maior 706
Saxifraga Lutea 707
Scabioſa 679
Scariola 643
Scolopendria 292
Scordium 735
Scrophularia maior 193
Scrophularia minor 822
Semperuiuum 32
Sene 437
Serpillum 252
Serratula 824
Sigillum ſalomonis 559
Siler montanum 746
Sinapi 522
Solatrum 650
Solatrum mortale 651
Sorbus 553
Sparagus 56
Sphatula fœtida 753
Spelta 283
Spica nardi. 844
Spinacia 636
Squilla. 741
Staphiſagria 744
Stechas Arabica 737
Stichas citrina 104
Stramonia 654
Succus cyrenaicus 723

T

TAmariſcus 496
Tanacetum 45
Tapſus barbatus 802
Tarazacum 644
Teſticulus canis 537
Teſticulus vulpis aut ſacerdotis 675
Thymus 784
Tilia 817
Tormentilla 262
Trifolium 774
Trifolium acetoſum 544
Trifolium pratenſe 777
Triticum 617
Tunica 347
Turcicum frumentum 782

V

VAleriana 811
Verbena 565
Veratrum album 272
Vernix 80
Veronica 170
Vicia ſylueſtris 114
Vinca peruinca 353
Vincetoxicum 134
Viola 308
Virga paſtoris 222
Viſcum 324
Vitealis 260
Viticella Vitis alba 99
Vngula cabalina 146
Volubilis maior 680
Volubilis media 260
Vrinalis herba 531
Vrtica 110
Vrtica mortua 458
Vua criſpa 186
Vua lupina 650
Vua Vulpis 650
Vuularia 237

Z

ZInziber caninum 693

FINIS.

INDICE DES NOMS FRANCOYS

ABſince 1
Ache 702
Ache de marez 271
Ache large 323
Acheramin 163
Agoure de lin 342
Aguille de berger 206
Aigremoine 245
Aigrum perſil 703
Ail 695
Aloyne ou Aluyne 1
Alkanges 650
Ancolie 107
Anet 30
Angelique 130.742
Angelique ſauuage 130
Anis 61
Arreſte beuf 59
Armoyſe ou Arſemiſe 44
Armoyre 347
Arroche de iardin 124
Arroche ſauuage 124
Artichault 751
Artichault ſauuage 835
Aſperges 56
Aſpic 844
Aubifoin 420
Auellane franche 392
Auellane ſauuage 392
Aulnee 243
Auoyne 285
Auronne 7

B

BAguenaudier & baguenaudes 436
Barbe de bouc 183.779
Barbue 468
Baſilic 845
Baſilic ſauuage 850
Baſsinet 362.163.706
Bec d'oye 592
Beniouin 722
Benoiſte 379
Berberis 530
Berle 686
Betoine 764
Bette 344
Bette ſauuage 344.457
Biſtorte 733
Blanc deaue 519
Blaucole 420
Blé de Turquie 782
Blé barbu 731
Blette ou bette d'Eſpaigne 177
Bluet 420
Bon henry 452
Bonne dame 124
Bouillon blanc 802
Bouillon noir 802
Bourrache 149
Bourſe à paſteur 583
Branche vrſine 51
Bruyere 257.496
Bugle 386
Bugloſſe 335
Bugloſſe ſauuage 270.555
Bugraue 59
Buys 612

C

CAbaret 10
Calament 426
Camomille 25
Camomille ſauuage 151
Campanette 260
Capriole 438
Carline 835
Carottes 230.647
Centaure 381
Ceriſier 417
Cerfueil 216
Chanure 387
Chardon argentin 53
Chardon à carder 222
Chardon cent teſte 294
Chardon beniſt 127
Charpentaire 741
Chardonnette 838
Chaſtaignier 371
Chelidoine 820
Cheſnette 825
Cheruys 708
Cheurefueille 615
Chiche ſauuage 137
Chiennee 350
Cichoree 643
Cicrotin 760
Cigue ou cocue 399
Citrule 664
Choux creſpes, rouges & cabus 405.406.407
Coingnier ou Coingnacier 368
Coloquinte 366
Commin 688
Coucombre commun, turc, & marin 662.663
Coucombre ſauuage 668
Confire ou Conſoulde 153. 386.668.
Coquelicoc 499
Coqueret iaulne & blanc 163
Coquu masle & femelle 805
Cordialle 390
Coriandre 337
Cormier 553
Corrigiole 585
Coton 528
Couille de preſtre 32
Couillon de chien 537
Couleuuree 99
Courle ou Courge 362
Courle ſauuage 366
Creſſon Alenoys 356
Creſſon de ruiſſeaux 685
Cruciate 411
Curage 602.806
Cipres 829

D

DEnt de chien 140.438
Dent de lyon 644
Domte venin 134

E

ELlebore blanc 272
Ellebore noir baſtard 276
Ers 549
Erculiſſe 191
Eſclere 820.823
Eſpargoute 557
Eſperges 56
Eſpy d'eau 620

Eſpi

Eſpinars	637
Eſpurge	446.770
Eſtrangle loup	90
Eſtragle liepard	90
Eupatoire	245
Eupatoire des Arabes	266
Euphraſie	247
F	
FEbue	384
Fenoil	485
Fenegrec	757
Feu ardent	99
Fiel de terre	381
Figuier	711
Filipende	542
Flambe	312
Flambe baſtarde	12
Fleur d'amour	104
Fort	1
Fougere ou fouchiere	569
Fraiſier & fraiſes	808
Froument	617
Fumeterre	332
Fuſtet	530
G	
GAlliot	379
Gans noſtre dame, ou Gantelee	424
Garance	280
Garderobe	7
Genet	218.714
Geneure	79
Gentiane	200
Germandree	735.787
Glayeul	312
Glayeul iaune de riuiere	12
Gleteron	74

Goute de lin	342
Grace dieu	207
Graſſette	761
Gratteron	527
Gremil	475
Gripaulme	390
Groſelier	186.632
Gueſde	326
Guy	324
Guymauue	17
Guymauue ſauuage	82
Guynee	693
Gyroflees	311.473
Gyrolles	708
H	
HAnebane	790
Haſte Royalle	121
Hepatique	462
Herbe au poulmon	608
Herbe à foullon	739
Herbe à iaulnir	768
Herbe au charpentier	459
Herbe aux chats	194
Herbe aux ladres	170
Herbe aux perles	475
Herbe aux poulx	744
Herbe aux pulces	843
Herbe des aulx	108
Herbe des pattes	147
Herbe de la Trinité	763
Herbe de S.Iehan	44
Herbe de S.Iacques	701
Herbe de S.Barbe	705
Herbe forte	690
Herbe de l'Eſtoille	139
Herbe portant fraiſes	808
Herbe qui tue les brebis	395

Herbe Robert 207
Herbe velue 221
Hiebles 64
Houblon 169
Hyacinthe 793
Hyſope 798

I

Ialouſie 12
Iaulnet d'eau 519
Iotte 764
Ioubarbe 37
Ine arthetique 839
Iuſquiame 798

L

Laict de noſtre dame 53
Laicteron 640
Laictue 296
Langue de beuf 335
Langue de Cerf 292
Langue de chien 401
Langue de ſerpent 555
Lapatience 452
Laparitoire 278
Lauande 844
Laureole 226
Lentille 814
Leueſſe ou liueche 718
Liarre 413
Liarre terreſtre 831
Limoine 457
Lin 460
Lin iaulne ſauuage 532
Lis 358
Lis d'eſtang 519
Liſet ou Liſeron 260.682
Lumillette 247
Lupin 305

M

Madriettes 90
Mandragore 514
Marguerites 153.834
Mariolaine 635
Mariolaine baſtarde 534
Mariolaine d'Angleterre 784
Marone 635
Marrubin noir 161
Marroquin puant 161
Marrouchin 563
Matricaire 557
Marteau 780
Maulue 491
Melilot 511
Meliſſe 483
Mente 286
Mente aquatique 684
Mercuriale maſle & fe. 464
Mercuriale ſauuage 435
Merueille 188
Mil ou Millet 403
Mille fueille 688
Mille graine 181
Mille pertuis 76.788
Morelle 650
Mourier 505
Mrogeline 22
Mouron 19.22
Mors de diable 678
Mort au chien 350
Mort aux vers 1
Mouſſe 601

Mouſtarde 522
Muget 139.196.241

N

NApolier 74
Narde 844
Nauet ou Naucau 179.212
Naſitor 356
Naſitor ſauuage 320
Nielle 132.488
Noyer 373
Noyſette franche & ſauuage 392

O

OEil de beuf 151
Oeillets 347
Oignon 421
Orge 429
Origan 429
Orpin 760
Ortie 110
Ortie morte ou blanche 458
Oruaille 547
Ozeille 452

P

PAin à coquu 544
Pain de pourceau 441
Palays au lieure 640
Panets 230.647
Panic ſemblable au millet 255
Parietaire 278
Pas d'aſne 147
Paſſerage 320.471
Paſſeuelours 104
Paſquettes 153
Paſtel 326
Paſtenades 647
Parelle & patience 452
Paulme Dieu 333
Pauot 501.504
Peaulte 283
Peluette 579
Penſee 763
Pepon 664
Perroquet 143
Percepierre 542
Perſil 623.702
Perſil de montagne 552
Perſil d'aſne 509
Peruenche 353
Peſchier 575
Phaſeoles 672.680.682
Pied d'Alouette 511
Pied de colomb 207
Pied de Geline 332
Pied de Iars 622
Pied de lieure 479
Pied de lyon 584
Pied de pigeon 206
Pied poul 89
Pied de veau 69
Pimpenelle 580.749
Piſſenlict 151
Piuoine 203.315
Plantain 37
Plantain aquatic 42
Pois 599
Pois ciches 267
Politrich 755
Polliot 252
Pollypode 561
Poiurette 488
Pommes d'amours 517

Pon

Ponceau 499
Pourrette 488
Pourree blanche & noire 765
Porrion 172
Pourreau 604
Pourpier, pourchaille, ou Pourceline. 116
Preudhomme 547
Prunier 396
Pulege 197
Pulege ſauuage 426
Pyrethre 609.610

Q

Queue de cheual 318
Queue de pourceau 572
Quinte fueille 595

R

Raifort 137.628
Ratelou 94
Raue 187.212.623
Regalice 191
Reparee 764
Reponces ou Repõchon 212
Reſiſe 379
Reueille matin des vignes 577
Riebles 49
Romanie 1
Ronce 158
Roquette 258.264
Roſage ou Roſagine 526
Roſe 625
Roſe noſtre dame 203
Roſier d'Inde 47
Roſmarin 466
Rhubarbe des moynes 452
Rue 587

S

Saffran 432
Saffran ſauuage 402
Saffran baſtard 127
Sallette 452
Salmille 216
Sanguinaire 438
Sanicle maſle & femelle 638
Sarraſine longue & ronde 93.94
Sarriette 301
Satirium à trois fueilles 675
Satirium royal 676
Satirium à trois coillõs 540
Saulge 249
Saulge franche ibid.
Saulue vie 691
Scabieuſe 649
Sauinier 155
Saulx 328
Seigle 728
Senegré 757
Seneſſon 285
Seneue 522
Seneue ſauuage 258
Serpentaire ou ſerpentine 233
Serpoullet 252
Seſeli 746.769
Signet de Salomon 559
Sorbier 553
Soulſie ou Soulſi 377
Sphatule puante 753
Souchet 444

Stipoul

Stipoulle 741
Stæcados citrin 737
Soulcy d'eaue 476
Sureau, Seu, Suyer. 64

T

Tannee 46
Taure 470
Tilier 817
Tin ou Thym 784
Tithymale 770
Tormentille 262
Tortelle 258
Toute bonne 547
Treffle 777
Triquemadame 32
Troeſne 468
Trucheran 777.788

V

Vaciet 793
Valeriane 811
Verge à berger 222
Veruaine 565
Veſſe 176
Veſſe ſauuage, veſſeron 114
Vigne 87
Vinciboſſe 615
Vinette 452.530
Violette blanche 473
Violette de mars 308
Violier 448
Viorne 102
Vit de preſtre 69
Vit de chien 69
Vitreole 260

Y

Yvraye 132

PLANTARVM HISTORIA PICTVRIS elegantibus expreſſa, Leonharto Fuchſio Medico Autore.

De Abſinthio. CAP. I.

NOMINA.

Aψίνθιον Græcè, Abſinthium Latinè appellatur. In officinis ſuam appellationem retinuit. Germanicè, **Gemeiner vvermůt Eltz**, Gallicè, *Aloyne, Abſince, ou Fort*, quaſi prohibens hilaritatem & alacritatem, ob immenſam ſuam amaritudinem, nominatur. Nomen hoc Græci ab ἄψιυθαι, id eſt contrectando, per ἀντίφρασιν deflexerunt quod nullum animal, ob eximiam amaritudinem, hanc herbam attingat. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον quoque conformi etymo quaſi impotabilem dixerunt, quod hanc nemo, propter inſignem amarorem, bibere poſſit. *Abſinthiũ vnde dictum.*

GENERA.

Abſinthij genera ſunt tria, Galeno & Dioſcoride teſtibus. Vnum quod Romanum, vulgare ſeu commune vocāt, & eſt id quod paſsim in Germania naſcitur, quod Allobroges retento nomine vocant *la Romanie.* Officinis etiam Abſinthium Romanum dicitur. Huius generis eſt quod à Pōto regione, in qua naſcitur, Ponticum cognominatur, eſtqué cæteris multò pręſtantius. Alterum genus eſt marinũ, quod Seriphium nominant. Tertium Santonicum, à Santonibus Galliæ populis, apud quos plurimum gignitur, dictum eſt. Hinc nonnulli eius ſemen corrupta voce Sanctũ, quoniam Sanctonicum dicendum eſſet, appellant. Niſi id nominis ob inſignem eius efficaciã, quam in necandis lumbricis obtinet illi impoſuerint. Hodie ſemen lumbricorum nuncupant Gallicę *Mort de vers, ou Barbotine.* *Vulgare Abſinthium, Ponticum, Seriphiũ, Sãtonicũ.*

Abſynthium vulgare.

Abſynthium ponticum.

Abſinthium vulgare, herba eſt caule ramoſo, foliis incanis, multipliciter ſectis aureo flore, ſemine rotũdo, racematim cohærente.

Abſynthiũ ponticũ ſiue Romanũ ex Galeno vndecimo methodi medendi, eſt tum folio tum flore longè quàm cætera Abſynthia minore: odor quoq; huic nõ modo ĩſuauis, verũetiã aromaticũ qd p̃ferẽs, reliqs oĩbus planè eſt fœdus.

Seriphium vero herba eſt prætenues ramos cirrósve habens minori ſimilis Abrotono, exiguis referta ſeminibus, ſubamara, et graui odore. Siquidẽ herba eſt tenuibus cirris, Abrotono fœminæ ſimilis, ſemine in ſiliquis paruo, grauiter odorata, & ſubamara. Santonicũ ſimile eſt Abſinthio, ſed nõ adeò copioſo ſemine ſcatens, & ſubamarum.

LOCVS.

Naſcitur, Oribaſio & Apuleio autoribus, locis cultis, montoſis & ſaxoſis: plurimum aũt p̃ſtantiſſimumq; in Ponto, Cappadocia, & Tauro monte. Seriphiũ paſſim circa itinera,

nera, macerias vinearum & ſepes prouenit: vt verũ ſit quod à Plinio dictum eſt, pleraſque herbas pedibus cõculcamus, quorũ ſi nobis virtus perſpecta eſſet, eas in cœlum laudibus ferremus. Sãtonicũ in Gallia, vt diximus, copioſè gignitur.

TEMPVS.

Colligendum in fine Iulii menſis, ac in vmbra exſiccandum: quo etiam tempore floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Ponticum minus calefacit, quòd aſtrictionis multæ ſit particeps. Minus etiam cæteris generibus extenuat, nõ minus tamẽ reſiccat. Galeno itaque autore calidum in primo gradu, & ſiccum in tertio ſtatuitur. Succus aũt eius longè quàm herba ipſa calidior eſt. Vulgare qdẽ aſtrictoriã, amaram & acrem qualitatem obtinet, haud ſecus atque Ponticum. In hoc tamen ab eo differre videtur, quod in illo maior ſit amaritudo, quàm adſtrictio. Quanuis neque Ponticũ modicè amarũ ſit, quod Ouidius ſatis iis innuit verſibus:

Turpia deformes gignunt Abſinthia campi,
Terráque de fructu quàm ſit amara docet.

Loquitur aũt de Ponto. Seriphium ipſum Abrotono minus eſt calidum, verum Abſynthio calidius. Santonicum in extenuando, & calefaciendo, deſiccandoue, Seriphio paulo imbecillius.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Abſynthium calfacit, adſtringit, bilẽmque ſtomacho & ventri inhærentẽ expurgat. Vrinas cit. Crapulã pſumptũ arcet. Inflationibus, ventriſq; & ſtomachi doloribus, cũ Seſeli & Nardo Gallico potũ pdeſt. Faſtidia diſcutit. Morbo regio correptos, dilutum aut decoctum eius p ſingulos dies cyathis tribus hauſtũ ſanat. Menſes cũ melle ſumptum aut appoſitũ euocat. Strangulationibus fungorum ex aceto potum ſubuenit. Ixiæ, cicutæ, muris aranei morſibus, & draconi marino cũ vino aduerſatur. Anginis cũ melle & nitro inungitur. Contra epinyctidas ex aqua, ſugillata vero & oculorum caligines cũ melle, ſimiliter auribus ex qbus manat ſanies, illinitur. Decocti eius vapor ſuffitúſve, dentium auriúmq; dolores lenit. Decoctũ cũ paſſo dolẽtibus oculis oblinitur. Hypochondriis, iecinori, & ſtomacho dolenti,

ac longo tempore affecto, cum cerato Cyprino tritum illinitur. Stomacho autem cum roſaceo ſubactum. Cum ficis nitro, & farina loliacea, aquæ inter cutem, lienoſiſque ſubuenit. Præterea veſtiariis arciſq; inditum Abſinthiũ, veſtes ab erodentium iniuriis ſeruat. Culices, cum oleo perunctũ à corporibus abigit & arcet. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à murium eroſione tuetur. Par eſt etiam ſuccum hæc omnia facere, attamen in potionibus improbatur, ſtomacho enim obeſt, & capitis dolores adfert. Seriphium verò per ſe, vel cum oryza decoctum, & cum melle ſumptum, aſcaridas & rotundos lumbricos necat, aluum ſimul leuiter ſubducens. Eadem poteſt præſtare cum Sapa aut lenticula decoctum. Santonicum eadẽ quæ Seriphium poteſt.

EX GALENO.

Abſinthium adſtrictoriã, amarã, & acrem ſimul qualitatem poſsidet, excalfaciens pariter & extergens, roborans & deſiccans. Proinde bilioſos ventris humores per egeſtionẽ infernam propellit, ac per vrinã euacuat. Magis verò quod in venis eſt bilioſum per vrinas expurgat. Ideo contentam in ventre pituitam, ſumptũ nihil iuuat. Sic neque ſi in thorace aut pulmone contineatur: nam adſtringẽs in eo facultas, quàm amara, valentior eſt.

ABSINTHII PONTICI VIRES

Ex eodem. 11. methodi medendi.

Cum aũt duplex in omni Abſynthio facultas & qualitas ſit, veluti in libris de medicamentis eſt traditũ, vtiq; in pontico adſtringendi facultas non parua eſt. In reliquis omnibus amara quidem qualitas eſt vehementiſsima, adſtrictio verò (quàm ſaltem guſtu agnoſcas) aut plané obſcura, aut prorſus nulla ſentitur. Proinde Ponticum ad iocinoris & ventris phlegmonas eligi preſtat.

EX PLINIO.

Stomachũ corroborat, & ob hoc ſapor eius in vina tranſfertur. Bibitur decoctum in aqua, & poſtea nocte & die refrigeratum ſub dio, decoctis ſex drachmis foliorum cũ ramis ſuis in cœleſtis aquœ ſextariis tribus. Oportet & ſalem

addi

PLANTARVM HISTORIA PICTVRIS elegantibus expreſſa, Leonharto Fuchſio Medico Autore.

De Abſinthio. ## *CAP. I.*

NOMINA.

[illegible] Græcè, Abſinthium Latinè ap[illegible]. In officinis ſuam appella[illegible] retinuit. Germanicè, Wermůt Eltz, Gallicè, *Aloyne, ou Fort*, quaſi prohibens hila[illegible] & alacritatem, ob immenſam [illegible]maritudinem, nominatur. No[illegible] hoc Græci ab ἄψινθαι, id eſt con[illegible] deflexerunt quod nullum ani[illegible] [illegible] hanc herbam attingat. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον quoque conformi etymo quaſi impotabilem dixerunt, quod hanc nemo, propter inſignem amarorem, bibere poſſit. *Abſinthiũ vnde dictum.*

GENERA.

Abſinthij genera ſunt tria, Galeno & Dioſcoride teſtibus. Vnum quod Romanum, vulgare ſeu communevocãt; & eſt id quod paſsim in Germania naſcitur, quod Allobroges retento nomine vocant *la Romanie.* Officinis etiam Abſinthium Romanum dicitur. Huius generis eſt quod à Põto regione, in qua naſcitur, Ponticum cognominatur, eſtqué cæteris multò pręſtantius. Alterum genus eſt marinũ, quod Seriphium nominant. Tertium Santonicum, à Santonibus Galliæ populis, apud quos plurimum gignitur, dictum eſt. Hinc nonnulli eius ſemen corrupta voce Sanctũ, quoniam Sanctonicum dicendum eſſet, appellant. Niſi id nominis ob inſignem eius efficaciã, quam in necandis lumbricis obtinet, illi impoſuerint. Hodie ſemen lumbricorum nuncupant Gallice *Mort de vers, ou Barbotine.*

Vulgare Abſinthium. *Ponticum* *Seriphiũ.* *Sãtonicũ.*

Abſynthium vulgare.

Abſynthium ponticum.

Abſinthium vulgare, herba eſt caule ramoſo, foliis incanis, multipliciter ſectis aureo flore, ſemine rotũdo, racematim cohærente.

Abſynthiũ ponticũ ſiue Romanũ ex Galeno vndecimo methodi medendi, eſt tum folio tum flore longè quàm cætera Abſynthia minore: odor quoq; huic nõ modo ĩſuauis, verũetiã aromaticũ qd p̃ferẽs, reliqs oĩbus planè eſt fœdus.

Seriphium vero herba eſt prætenues ramos cirrósve habens minori ſimilis Abrotono, exiguis referta ſeminibus, ſubamara, et graui odore. Siquidẽ herba eſt tenuibus cirris, Abrotono fœminæ ſimilis, ſemine in ſiliquis paruo, grauiter odorata, & ſubamara. Santonicũ ſimile eſt Abſinthio, ſed nõ adeò copioſo ſemine ſcatens, & ſubamarum.

LOCVS.

Naſcitur, Oribaſio & Apuleio autoribus, locis cultis, montoſis & ſaxoſis: plurimum aũt p̃ſtantiſsimumq; in Ponto, Cappadocia, & Tauro monte. Seriphiũ paſsim circa iti-

nera,

nera, macerias vinearum & ſepes prouenit: vt verũ ſit quod à Plinio dictum eſt, pleraſque herbas pedibus cõculcamus, quarũ ſi nobis virtus perſpecta eſſet, eas in cœlum laudibus ferremus. Sãtonicũ in Gallia, vt diximus, copioſè gignitur.

TEMPVS.

Colligendum in fine Iulii menſis, ac in vmbra exſiccandum: quo etiam tempore floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Ponticum mi[illegible]alefacit, quòd aſtrictionis multæ ſit particeps. Mi[illegible]n cæteris generibus extenuat, nõ minus tamẽ reſic[illegible]aleno itaque autore calidum in primo gradu, & ſiccum in tertio ſtatuitur. Succus aũt eius longè quàm herba ipſa calidior eſt. Vulgare qdẽ aſtrictoriã, amaram & acrem qualitatem obtinet, haud ſecus atque Ponticum. In ho[illegible]amen ab eo differre videtur, quod in illo maior ſit ama[illegible]do, quàm adſtrictio. Quanuis neque Ponticũ m[illegible] ſit, quod Ouidius ſatis iis innuit verſibus:

[illegible]gnunt Abſinthia campi,
[illegible]quàm ſit amara docet.

Loqu[illegible] de Ponto. Seriphium ipſum Abrotono minus eſt calidum, verum Abſynthio calidius. Santonicum in extenuando, & calefaciendo, deſiccandóve, Seriphio paulo imbecillius.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Abſynthium calfacit, adſtringit, bilémque ſtomacho & ventri inhærentẽ expurgat. Vrinas cit. Crapulã pſumptũ arcet. Inflationibus, ventriſq; & ſtomachi doloribus, cũ Seſeli & Nardo Gallico potũ pdeſt. Faſtidia diſcutit. Morbo regio correptos, dilutum aut decoctum eius p ſingulos dies cyathis tribus hauſtũ ſanat. Menſes cũ melle ſumptum aut appoſitũ euocat. Strangulationibus fungorum ex aceto potum ſubuenit. Ixiæ, cicutæ, muris aranei morſibus, & draconi marino cũ vino aduerſatur. Anginis cũ melle & nitro inungitur. Contra epinyctidas ex aqua, ſugillata vero & oculorum caligines cũ melle, ſimiliter auribus ex qbus manat ſanies, illinitur. Decocti eius vapor ſuffitúſve, dentium auriúmq; dolores lenit. Decoctũ cũ paſſo dolẽtibus oculis oblinitur. Hypochondriis, iecinori, & ſtomacho dolenti,

Contra morbum Regium

ac longo tempore affecto, cum cerato Cyprino tritum illinitur. Stomacho autem cum roſaceo ſubactum. Cum ficis nitro, & farina loliacea, aquæ inter cutem, lienoſiſque ſubuenit. Præterea veſtiariis arciſq; inditum Abſinthiũ, veſtes ab erodentium iniuriis ſeruat. Culices, cum oleo perunctũ à corporibus abigit & arcet. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à murium eroſione tuetur. Par eſt etiam ſuccum hæc omnia facere, attamen in potionibus improbatur, ſtomacho enim ob[illegible] & capitis dolores adfert. Seriphium verò per ſe, vel cum [illegible] decoctum, & cum melle ſumptum, aſcaridas & rot[illegible]dos lumbricos necat, aluum ſimul leuiter ſubducens. Eadem poteſt præſtare cum Sapa aut lenticula decoctum. Santonicum eadẽ quæ Seriphium poteſt.

EX GALENO.

Abſinthium adſtrictoriã, amarã, & acrem ſimul qualitatem poſsidet, excalfaciens pariter & extergens, roborans & deſiccans. Proinde bilioſos ventris humores per eg[illegible] infernam propellit, ac per vrinã euacuat. Magis verò [illegible] in venis eſt bilioſum per vrinas expurgat. Ideo contentam in ventre pituitam, ſumptũ nihil iuuat. Sic neque ſi in thorace aut pulmone contineatur; nam adſtringẽs in eo facultas, quàm amara, valentior eſt.

ABSINTHII PONTICI VIRES

Ex eodem. 11. methodi medendi.

Cum aũt duplex in omni Abſynthio facultas & qualitas ſit, veluti in libris de medicamentis eſt traditũ, vtiq; in pontico adſtringendi facultas non parua eſt. In reliquis omnibus amara quidem qualitas eſt vehementiſsima, adſtrictio verò (quàm ſaltem guſtu agnoſcas) aut plané obſcura, aut prorſus nulla ſentitur. Proinde Ponticum ad iocinoris & ventris phlegmonas eligi preſtat.

EX PLINIO.

Stomachũ corroborat, & ob hoc ſapor eius in vina tranſfertur. Bibitur decoctum in aqua, & poſtea nocte & die refrigeratum ſub dio, decoctis ſex drachmis foliorũm cũ ramis ſuis in cœleſtis aquæ ſextariis tribus. Oportet & ſalem

addi

addi. Tritum, vt aiũt, raro in vſu eſt, ſicut & ſuccus expreſſus. Bibitur & madefacti dilutum. Exprimitur autem cûm primũ ſemẽ turgeſcit, madefactũ aqua triduo, recẽs, aut ſiccum ſeptem diebus, deinde coctum in æreo vaſe ad tertias, decem heminis, in aquæ ſextariis quadragintaquinque, iterúmque percolatum, herba eiecta, lentè coquitur ad craſſitudinẽ mellis, qualiter ex minore Centaurio quæritur ſuccus. Sed hic Abſinthii ſuccus inutilis ſtomacho capitiq; eſt, cûm (vt tradunt) ſit illud decoctum ſaluberrimum: nã ſtomachum adſtr[illegible] bilémq; detrahit, vrinam cit, aluum emollit, & in dolore ſanat, ventris animalia pellit. Malaciã ſtomachi & inflationes cũ exiguo Sili & Nardo Gallico, addito aceto diſcutit. Faſtidia abſtergit, concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere, & ſale. Antiqui purgationis gratia dabãt cum marinæ aquæ veteris ſextario, ſeminis ſex drachmis, cum tribus ſalis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato ſale. Quidam in polenta dedére ſupra dictum pondus addito Pulegio. Alii cõtra paralyſin. Alii pueris folia in fico, ſic vt amaritudinem fallerent. Facilè thoracem purgat cũ Iride ſumptum. In regio morbo crudum bibitur cum Apio, aut Adianto. Aduerſus inflationes calidũ paulatim ſorbetur ex aqua, iecinoris cauſa cum Gallico Nardo, lienis cum aceto, aut fico ſumitur. Aduerſatur fungis ex aceto. Item viſco, cicutæ ex vino, & muris aranei morſibus, draconi marino, ſcorpionibus. Oculorum claritati multum confert. Epiphoris cũ paſſo imponitur, ſugillatis cum melle. Aures eius decoctum vaporis ſuffitu ſanat: aut ſi manat ſanies, cum melle tritũ. Vrinã ac menſes ciunt tres quatuórve ramuli, cũ Gallici nardi radice vna, cyathis aquæ 6. menſes priuatim cũ melle ſumptũ, & in vellere appoſitum. Anginis ſubuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua ſanat: vulnera recentia, priuſquã aqua tangantur impoſitum: pręterea q; capitis vlcera. Peculiariter ilibus imponitur, cũ cypria cera, aut cũ fico. Sanat. & pruritus. Non eſt dandũ in febri. Nauſeas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorẽ in vẽtrali habitum. Somnos allicit olfactũ, aut inſcio ſub capite poſitum.

Contra rubias Veſtibus inſertũ tineas arcet. Culices ex oleo perũctis abigit, & fumo ſi vtatur. Atramẽtum librarium ex diluto eius temperatũ, literas à muſculis tuetur. Capillum denigrat abſinthii cinis, vnguento roſaceóq; permixtus. Marinũ, quod quidam Seriphium vocãt ſtomacho inimicum, Aluũ mollit pellitq; animalia interaneorum. Bibitur cũ oleo & ſale, aut in farinæ trimeſtris ſorbitione dilutum. Coquitur quãtum manus capiat, in aquæ ſextario ad dimidias.

VINI ABSINTHITIS VIRES, EX DIOSCORIDE.

Abſinthites vinum ſtomacho accõmodatum eſt, vrinam cit. Tarde concoquentibus vtile: iecinoroſis itidem, nephriticis, & regio correptis morbo. Cibum nõ appetentibus, & ſtomacho male affectis, & longis præcordiorum diſtẽſionibus ac inflationibus, rotundis lumbricis, & ſuppreſsis menſibus auxiliatur. Contra ixiæ venena hauſta, copioſius potum, & vomitionibus redditum prodeſt.

CONFECTIO.

Variæ vini abſinthitis ſunt confectiones, vt ex Diſcoride conſtare poteſt. Optimum tamen fit, ſi tuſæ Pontici abſinthii drachmæ octo, linteo raro ligatæ, in amphorã vini coniiciuntur. Muſtum deinde mittitur, relicto vno vaſis ſpiraculo ne efferueſcens foras exiliat.

APPENDIX.

Semẽ lumbricorum. Santonici, quod vt commemoratum eſt, hodie ſemẽ lumbricorum vocant, præcipuus hoc tempore ad lumbricos ex corpore pellendos & enecandos vſus eſt, Et ſi genuinũ eſt, magna efficacia cũ melle aſſumitur tam à pueris, quàm adultis. Seriphium quoq, aduerſus lumbricos à multis cõmendatur, eóque nomine Mors vermium appellatur. Sunt etiã qui lumbricorum ſemen nominent. *Mors vermium.*

ADNOTATIO.

Abſinthium officinis Romanum idem cum Pontico rectè ſentis à vulgari autem id eſſe diuerſiſsimum ex Galeni Methodo abundè probatur. Santonicũ à Santonia regione prope Burdegalam albius Romano eſt, folio non multò latiore. Vtrumq́ue enim & Seriphium eſt tenui folium, cum vulgare ſit latifolium Aloine nobis dictum ab inſigni Aloes amaritudine.

DE

De Abrotono .CAP. II.

NOMINA.

Αβρότονον Græcis, Abrotonum Latinis nominatur. Officinæ antiquum nomẽ retinerunt [Gallis. *Aurõne ou garderobbe*. appellatur] Hoc autem nomen ſibi vſurpauit, vt Nicandri teſtatur interpres, διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ δύσπνουν εἶναι hoc eſt, quod conſpectu tenerũ, molle & delicatum appareat, aut quod grauem, acrémve ac difficilem halitum proſpiret. *Abrotonũ vnde dictum.*

GENERA.

Abrotonum duórum eſt generum, veterum & recentiorum omniũ ſententia, mas & fœmina. Plinius lib. xxj. cap. xxj. Marẽ quidem campeſtre vocat Abrotonum, fœminam vero montanum. Vulgus, ſylueſtrem cypreſſum, à ſimilitudine & odore foliorum eiuſdem nomenclaturæ herbæ fruticſue vocat. Gallicè *Cypres.*

Abrotonum mas.

FORMA.

Abrotonum, quod maſculum appellamus, ſarmentoſum, minutisſo liis, minus albũ quàm fœmina: tenui ſemine ac numeroſo vti Abſynthiũ. Semẽ autẽ nõ quouis tẽpore pducit, ſed ad ſeptembris dũtaxat mẽſis initia quo ſi diligẽter obſeruabis tempore, ſemine prægnans eſſe cõperies. Rectè igitur λεπτόκαρπον in Dioſcoride legitur, huic lectioni nõ ſolũ veterũ codicum fide, verũ etiã ſenſu ſuffragante.

Fœmina frutex eſt, arboris ſpeciem habens, candicantibus foliis, ſeriphii modo minutim circum ramulos inciſis, floribus refertus, in ſummo auri fulgore comantes corymbos obtinens, odoratus etiam cum grauitate quadã. Huius figuram. in cap. de camæcypariſſo inuenies.

LOCVS.

Mas paſſim apud Germanos in hortis, & in campeſtribus naſcitur. fœmina vero in collibus & montibus ſua ſpõte prouenit.

TEMPVS.

Floret vtrumque Auguſto. Colligitur autem in autumno, potiſſimum Septembri menſe: hoc enim tempore ſemẽ vt diximus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Abrotonum calidũ & ſiccum, inq; tertio ordine ſeu receſſu poſt media ſitum eſt, id quod amaritudo eius, quam guſtu præ ſe fert facilè monſtrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriuſque abrotoni ſemẽ feruefactũ, & crudum tritum, cum aqua potum, non niſi recta ceruice ſpirantibus ruptis, couulſis, iſchiadicis, vrinæ difficultatibus, & ſuppreſsis mẽſibus auxiliatur. Potum in vino exitialium venenorum antidotum eſt. Cum oleo rigentibus illinitur. Serpentes lecto inſtratum & ſuffitum fugat. Cum vino potũ aduerſus eorundem morſus, peculiariter autem ſcorpionum & phalangiorum, prodeſt, Oculorum inflammationibus cum cotoneo cocto, aut pane illitum ſubuenit. Tritum cum farina hordeacea decoctúmque tubercula diſcutit. Admiſcetur irino vnguento.

EX GALENO.

Non inſtrenuè excalfacit & deſiccat. Nã ſiue comã cũ floribus (reliqua enim eius palea inutilis eſt) contuſam vlceri puro illinas, mordax & irritãs videbitur: ſiue eo in oleo macerato, caput aut ventrem perfundere voles, admodũ calefacere reperies. Quin & ſi qui per circuitũ rigoribus capiuntur, eos ante inuaſionem rigorum hoc voles cõfricare, minus utique rigore concutientur, imò & ſenſus confeſtim

vbi ad

vbi admotum fuerit ipſum calefacere percipit. Porrò quod lumbricos interimat par eſt, nimirum quum ſit amarum. Protinus vero quòd & digerendi & incidendi vim habeat ſcies. Preterea abrotonum vſtum calidum & ſiccum facultate eſt, magis etiam quàm cucurbita ſicca vſta, & anethi radix. Illa enim vlceribus humidis ſimul & citra phlegmonem callo induratis proſunt, ac proinde maximè vlceribus iis quæ in pudendorum præputiis ſunt, competere videntur: at cinis Abrotoni vlceribus omnibus mordax eſt, ac id circo cum oleo tenuium partium, Cicino ſcilicet, aut Raphanino, aut Sycionio veteri, potiſsimum Sabino, ad alopecias confert. Barbam etiam ſegnius tardiúsque enaſcentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: ſed nec minus illis, létiſcino maceratum. Rarefaciendi enim vim, eò quòd tenuium eſt partum, verũ inimicum ſtomacho exiſtit.

EX PLINIO.

Vſus eſt foliis, ſed maior ſemine, ad calefaciendum, ideo neruis vtile, tuſsi, orthopnoicis, vrinæ, torminibus, cõuulſis, ruptis, lumbis. Datur bibendum manualibus faſciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyatis bibitur Datur & ſemen tuſum in aqua drachmæ pondere. Prodeſt & vuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur cotoneo malo cõcocto. Serpentes fugat. Contra ictus eorum bibitur in vino, illiniturq;. Efficaciſsimnm contra ea quorũ veneno tremores & frigus accidunt, vt ſcorpionum & phalangiorum, & contra alia venena. Prodeſt quoquo modo algẽtibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit interaneorum mala. Ramo eius ſi ſubiiciatur puluino, venerẽ ſtimulari tradunt: efficaciſsimamque herbam eſſe contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur.

ADNOTATIO.

Pro fœmina abrotono abſinthitium Romanũ *videris pictura exprimere, quãquàm id vulgò ſylueſtrem cypreſſum à ſimilitudine & odore foliorũ eiuſdem appellari ſcribis. Quã poſtea ex* Plinio *chamacypreſſum pingis, quibuſdam videtur abrotonum fœmina.*

De Aſaro. *CAP. III.*

NOMINA.

Ασαρον Grecè, Aſarum latinè dicitur. Officinis hodie nomen retinet Corruptè autem Aſara Bacchara. vulgago. Germanicè **Haſel vvurtz.** [Galicè *du Cabaret*] Aſarũ autẽ dictum eſt, quod in ornatum nõ veniat, vel vt Plinius lib.xxi.cap.vi.inquit, quoniã in coronas atque ſerta non addatur: vel quòd manualibus ſcopis, quæ odoris gratia geſtantur, minimè ſolitum ſit inſeri.

FORMA.

Aſarum.

Folia hederæ ſimilia habet, longè tamen molliora, rotũdioraq;, Flores inter folia ad radicem purpureos, odoratos Hyoſcyami cytino ſimiles, in quo ſemen acino nõ diſsimile. Radices multas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini perſimiles, longè tamẽ graciliores, odoratas, calefaciẽtes, & linguã admodũ erodentes. Cæterùm hic admonendũ eſſe lectorem duximus, omnia Dioſcoridis exẽplaria hoc in loco deprauata eſſe, perperamq; habere vel πυκνότερα vel μικρότερα, cum potius ſcribendum ſit μαλακώτερα, id quod partim Plinii teſtimonio, partĩ etiã iudice ſenſu ipſo cõprobari põt. Plinius ſiquidẽ li.xii.ca.xiii. Aſarũ ſic depingit: Eſt hederæ foliis rotũdioribus tantũ, molliori.

lioribúſque. Si quis verò ea de re ad iudicẽ ſenſum referat, Aſarũq; cùm hedera conferat, Aſari certè folia neque denſiora, neq; minora heredæ folijs eſſe comperiet, quũ Aſari folia maiora multò ſint quàm hederæ. Proinde cùm folia hederæ illorum comparatione multò minora ſint, euidentiſsimum eſt pro μικρότερα legendum eſſe μαλακώτερα, huic nimirum lectioni adſtipulantibus Plinio & ſenſus iudicio, vt dictum eſt: ad tactum enim, huius folia longè ſunt hederæ molliora. Accedit quòd ab vna dictione in aliam facilis ſit tranſitus. His itaque rationibus motus. Aſari folia μαλακώτερα, hoc eſt, molliora hederæ foliis eſſe dixi, vt reuera etiam ſunt.

LOCVS.

Naſcitur in vmbroſis locis, mõtibus potiſsimnm & ſyluis, aſpera enim macráve & ſicca loca amat.

TEMPVS.

Bis anno, vere nimirum & autumno floret. Colligendũ in fine Auguſti, à die videlicet decimoquinto eius menſis, vſque ad octauum Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Aſarum in calefaciendo & exiccando ordinis tertiũ exiſtit, radices potiſsimùm eius.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radices Aſari calefaciunt & vrinam mouent. Hidropicis & iſchiadicis diuturnis proſunt. Ducunt menſes pondere drachmarum ſex cum mulſo potæ. Purgant Ellebori albi modo. Ruptis præterea, conuulſis, tuſsi veteri, difficultati ſpirandi, & vrinæ conferunt. Cum vino potæ ferarum morſibus ſalutares. Folia adſtringunt. Illita capitis doloribus, oculorum inflammationibus, ægilopis incipientibus, mammis à partu tumentibus, ignibusq; ſacris proſunt. Coma ſomnum etiam conciliat. Sic Crateias herbarius de Aſaro proditum reliquit.

EX GALENO.

Aſari radices vtiles ſunt facultate ſimiles radicibus Acori, intenſiores tamen Itaq; ex iis, quæ de illis prodita ſunt, hic facienda coniectura.

EX

EX PLINIO

Nardi vim habet Aſarum, quod & ipſum aliqui ſylueſtre Nardum appellant.

EX MARCO AEMYLIO.

Eſt Aſaron Græcè Vulgago dicta Latinè.
Hæc calidæ & ſiccæ virtutis dicitur eſſe.
Tertius eſt illi gradus, vt dicunt, in vtroque.
Prouocat vrinam, potataq; menſtrua purgat.
Hocq; modo iecoris medicatur ſumpta dolori,
Hydropicóſque iuuat, ſchiaſim fugat hauſta frequenter.
Et vuluæ morbis decoctio ſubuenit eius.
Dicitur ictericum potata repellere morbum.
Elleboriq; modo vomitu præcordia purgat.
Sed non eſt huius purgatio tam violenta,
Nec metuenda quidem, ſi fiat taliter illa:
De foliis eius triginta recentia tollens,
Adde mori tantum quo poſsint cuncta recondi.
Tota nocte mero facias macerentur in illo,
Mane terens, vino quo ſunt macerata reſolue.
Tunc olus excoctum cum pingui carne recenti
Porcina, prius ægroto da ſufficienter.
Et ſumat vini vult quantum fortis & albi,
Sic Aſari ſuccum colatum trade bibendum.
Fortibus & magnis eſt hic numerus foliorum
Sufficiens, reliquis, vt diximus, eſt minuendus
Iuxta quod vires, ætas, & cætera poſcunt.

APPENDIX.

Lixiuium in quo Aſarum decoctum eſt, ſi eo caput lauetur, cerebrum roborat, & memoriam. Succus etiam eius cum Pompholyge, caligantibus oculis confert.

ADNOTATIO.

Aſarum ſeu baccar nobis per metathefin Cabaret.

De Acoro. CAP. IIII.

NOMINA.

Ακορον Græcè, Acorum Latinè appellatur, Officinis nomen retinet, Germanice, Beel Schwertel, Gallicè *Flãme baſtarde ou glaieul de Riuiere, ou de Marez* vocatur.

Aco

Acoron aphrodiſiam quaſi venereã Græci etiam vocant. Apuleius, quicunque ille fuerit, in cõmẽtario quod de aliquot herbis ſcriptum à ſe reliquit, Piper apium dictam fuiſſe hanc herbam teſtatur, quòd ea in aluearijs ſuſpenſa, nunquam diffugiant apes.

FORMA.

Acorum gladiolus luteus.

Folia Iridis habet, anguſtiora tamen. Radices non diſsimiles, implicatas, neque in rectum enatas, ſed obliquas & in ſuperficie exiſtẽtes, geniculis ſeu internodijs diſtinctas, ſubalbas, guſtu acres, odore nõ ingratas. Præſtat denſum, candidum, non carioſum, plenum & odoratum, cuiuſmodi eſt in Colchide & Galatia. Ex qua ſanè Dioſcoridis deſcriptione ſatis liquet, Acorum noſtrum, quo hodie officinæ vtuntur, etſi non verum ſit, tamen aliquã ſaltem Acori ſpeciẽ eſſe. Iridis enim folia obtinet, anguſtiora tamen. Radices quoque ſimiles, implicatas & inuicem adnatas, non in rectum, ſed in obliquum tendẽtes: non in profundo deliteſcentes, ſed in ſuperficie exiſtentes, & modico ceſpite tectas: denique geniculis ſeu internodiis interceptas. Neque etiam in colore ab eo quem Dioſcorides pingit, variare videtur: noſtrum enim Acorum non raro ὑπολεύκους, hoc eſt, ſubalbas ſeu candicantes radices habere conſpicitur. Accidit autem vt & rubentes intus habeat radices, quæ tamen cùm candicantes paſsim intercurrentes

rentes venas obtineant, rectè ſubalbæ dici poſſunt, quòd nimirum neque vere rubeſcant, neque candidum etiam prorſus colorem referant, ſed eum potius qui ex rubro & candido mixtus ſit. Cæterum radices Acori quæ intus candicant, foris vt plurimum ſubrubent. Hinc eſt quod Serapion in Acori deſcriptione Dioſcoridis verba referens, ὑπολόκυς dictionem ita vertere voluit: Et color radicum exterior tendit ad rubedinem. Proinde qui hac ſola ratione, quòd Acori radix intus interdum rubeſcat, mouentur: vt diuerſum noſtrum prorſus à Dioſcoridis credant, ii non vtuntur argumento quod tanti momenti ſit, vt quod conantur, perſuadere aliis poſsint. Cum enim Dioſcorides Acori radices ὑπολευκυς, hoc eſt, albicantes faciat, noſter certè nunquam non tales habere deprehenditur: vel enim verè candicantes ſunt, vel ſubrubẽtes, quas etiam ὑπολευκυς, rectè dici poſſe iam oſtendimus. Porrò quamuis odoratæ non ſint eius radices, tamen nihil obſtare poſſet odor, quò minus noſtrum verum eſſe putaremus Acorum, quum abundè cõſtet illum haud aliter quàm colorem, ſecundum diuerſas regiones in eadem ſæpe herba mutari: ſi non eſſet aliud, quod vt diuerſum certo crederemus nos vrgeret: hoc nẽpe, quòd noſtri Acori radices guſtu acres non ſint, quod tamen oẽs veteres vno ore de Acoro affirmant, ſed potius adſtringentes. Quapropter etſi tota ferè diſcriptio illi reſpondere videatur, tamen quia acris non eſt, vires eas quas vero Acoro tribuunt veteres, habere non poteſt. vt hoc nomine vehementer errent qui à ſolis deſcriptionibus tantum pendent. Nec minus hallucinãtur officinæ quæ ad vrinas mouendas, aut menſes euocandos, lienéſve minuendos eo vtũtur. Perperam etiam Diacori compoſitionem ex eodem conficiunt. Curent itaq; vt verum Acorũ habeãt, quod iã in multis Galliæ officinis proſtare puto. Nam radix illa quæ à nõnullis ſeplaſiariis nũc ſub nomine maioris Galangæ venditur, ſi cętera etiam reſpondeãt, haud dubie radix veri Acori eſt. Et debẽt ſeplaſiarii ea vti, quoties in cõpoſitionibus medicamentorum Acori ſit mentio, præcipuè autẽ in Diacori

com

compoſitione apparanda, quòd hæc calefaciendo cõcoctionẽ ſtomachi ſupra modũ iuuet. Et hoc eò confidẽtius faciẽdum eſſe hortor, quod Galangã maiorem veri Acori radicem eſſe exiſtimem: geniculis enim ſcatet, foris ſubrubra, intus ſubalba guſtu acris, odore non ingrata, vt hoc nomine illa tutò & ſine errore officinæ pro Acoro vti queant.

LOCVS.

Apuleius locis cultis, pratis ac hortis naſci, raramq́; inuẽtu herbam hanc tradit. Noſtrum Acorum iuxta amnes, & paſsim in aquoſis & paluſtribus locis prouenit.

TEMPVS.

Legitur radix Acori æſtatis initio, & ſiccatur in vmbra digitalibus fruſtis.

TEMPERAMENTVM.

In calefaciendo & deſiccando tertii eſt ordinis. Noſtrũ quidem deſiccat, at citra calefactionem.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Acori radix calefaciendi vim habet. Decoctũ eius potũ, vrinã cit. Prodeſt lateris, thoracis & iecoris doloribus: torminibus, ruptis, cõuulſis. Lienes minuit. Vrinæ ſtillicidio, & venenatorũ morſibus ſubuenit. Inſeſſu, quemàdmodum Iris, ad muliebria vtilis eſt. Succus radicis caligines oculorum diſcutit. Antidotis præterea radix vtiliter miſcetur.

EX GALENO.

Acori vtimur radice, quę guſtu acris eſt, & modice amara, odoréq; non iniucunda. Hinc manifeſtum eſt hanc facultate calidam, & conſiſtentia tenuium partium eſſe. Huic cõſentaneum eſt, vt vrinã moueat, & lienes induratos iuuet, tum corneæ mẽbranæ craſſitiem detergeat ſimul atq; extenuet. Ad hoc autem melior eſt ipſius ſuccus. Omnino verò ſiccificum eſſe clarum eſt.

EX PLINIO.

vis ei eſt ad calefaciendum extenuandumq́, efficax, contra ſuffuſiones & caligines oculorum ſucco eiuſdem poto, contraq; ſerpentes. Pectoris doloribus ſubuenit, & ideo antidotis miſcetur. Iecinori medetur, thoraci quoque & præcordiis. Vrinam cit eius decoctum, & omnia veſicæ

vitia

vitia ſanat. Teſtium tumoresq́ radix decocta in vino, tritáque & illita mirè diſcutit. Duritias & collectiones omnes ſanat, decocto huius herbæ fouentibus. Contuſis & euerſis pota duobus obolis in mulſi cyathis tribus radix prodeſt. Acoron quoque vtile eſt interioribus fœminarum morbis.

ACORI OFFICINARVM VIRES.

Acori ad ulterinſa cultates.

Guſtus abundè monſtrat eius radicem immenſam adſtrigendi facultatem obtinere. Hinc eſt quòd diuerſam planè à veri Acori radice vim ſortita ſit. Nam vt hæc tenuium eſt partium & facultate calida, atq; adeò detergit, extenuat atque diſcutit: ita illa conſiſtentia craſſarum partium, ac facultate frigida conſtringit, denſat, cogit & contrahit. Quare vrinam non cit, vt verum Acorum, nec menſes euocat, ſed potius ſupprimit. Sanguinem etiam vndecunq; manantem cohibet Proinde rectè Pandectarum autor ſcribit, eum qui ſecum Acori radicem geſtet, à nullo ſanguinis profluuio corripi. Et ex recentioribus aliqui hanc facultatem Acori noſtri obſeruarunt, atque hinc adeò tradunt eius ſuccum igne expreſſum, menſes nimium promanantes conſtringere poſſe, id quod certè de Acoro vero affirmare vaniſsimum erit. Ex iis itaq; intelligent iam ſeplaſiarii, quis vſus noſtri etiam in medicina ſit Acori, nec committent, vt fanatici cuiuſdam (qui nuper Morophraſti impudentis hominis peſtilentiſsimas nugas & ineptias tegere, atque adeò epiſtola aliqua operi illius temerè præfixa commendare, ac præ illo monſtro reliquos omnes medicos, ſi diis placet contemnere auſus eſt) conſilio obſecuti, hoc prorſus abiiciant, cum illius immenſa ſit aſtringedi, quod demonſtrauimus, facultas.

ADNOTATIO.

Acorus officinarum gladiolus aquæ vulgò dicitur flore luteo non vtendus. ſed indicus, vulgo galanga maior, quæ verus eſſe Dioſcoridi Acorus videtur.

Βδαία

De Althæa. CAP. V.

NOMINA.

Ἀλθαία, ἢ ἰβίσκος, ἢ ἰβίσκος Græcè: Althęa, Ebiſcus, Ibiſcus Latinè dicitur Officinæ, q̃ vt plurimū barbaris vocibus gaudent, Biſmaluam, Maluauiſcum, & ſimpliciter Euiſcum nominant. Maluauiſci autē vox corrupta eſt, ex malua nimirum & euiſco compoſita, quaſi dicat aliquis Malua ebiſcus, hoc nomine illam ab aliis maluis, quæ ſanè multæ ſunt, ſegregans. Germanice, Eibiſch. [Gallicè *Guymauues.*] Althæa vero à multiplici remediorum poteſtate & vſu, vel vt Plinius ait, ab excellentia effectus nominata eſt. Siquidē ἀλθαία Græcis idem valet, ac ſi à medendo medicam ſimpliciter dicas. Nam ἀλθαίνειν illis mederi ſignificat, ἄλθος vero remedium & medicinam.

Biſmalua Maluauiſcus.

Althæa vnde dicta.

FORMA.

Althæa.

Syluestris Maluæ genus eſt, cui folia vt Cyclamino rotunda, lanuginoſa, flos roſaceus, caulis cubitorum binum, radix lenta viſcoſaque, intus candida.

LOCVS

Locis humentibus, pinguibuſque gaudet.

TEMPVS.

Radices, vt reliquarum ferè herbarum omnium inter autumni initia, hoc eſt, in fine Auguſti, & Septẽbris menſis principio, legendæ. Folia verò & ſemen in æſtate. Floret Iulio & Auguſto menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia & flores calidi & ſicci primo exceſſu ſeu ordine: Radices verò in principio ſecundi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix in aqua mulſa aut vino cocta, aut per ſe pota, ad vulnera, parotidas, ſtrumas, abſceſſus, mammarum inflammationes, ſedis contuſiones, inflationes, neruorum diſtentiones, efficax eſt. Siquidem diſcutit & maturat, aut rũpit, & ad cicatricem perducit. Cocta quo dictum eſt modo, & cum adipe anſerino aut ſuillo, vel terebinthina ſubacta, ad vteri inflammationes & præcluſiones vtiliter admouetur. Decoctum eius idem præſtat, ſecundáſq; à partu relictas educit. Decoctum radicis cum vino potum, vrinę difficultati, calculoſorum cruditati, dyſentericis, iſchiadicis, tremulis & ruptis ſuccurrit. Dentium mitigat dolorem cũ aceto decocta, colluto inde ore. Semen aũt viride ſiccumq; tritum, cum aceto in ſole perunctum alphos extergit. Cum aceto & oleo inunctum, à venenatorũ morſibus præſeruat. Valet ad dyſenteriam, ſanguinis reiectionem & alui fluores. Seminis decoctum in poſca aut vino, contra omnes apum & minutarum ferarum ictus bibitur. Folia cũ exiguo oleo morſibus & ambuſtis illinuntur. Addenſat aquam ſub dio radix trita & admixta.

EX GALENO.

Digerendi, laxandi, phlegmone leuandi, mitigandi, concoquendi coctu difficilia tubercula facultatẽ obtinet. Porrò radix eius & ſemen cætera quidem pari herbę viridi modo agunt, verùm tenuiorum partium, magiſque exiccatoriam, ad hæc magis exterſoriam quàm illa facultatem oſtẽdunt, vt & alphos detergant, & ſemen renum calculos confringat. Radicis autem decoctum dyſenterię, alui ꝓfluuio, & ſan-

& ſanguinis reiectioni vtile eſt, nempe cum aſtringentem quandam facultatem poſsideat.

EX PLINIO.

Althææ contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipuè ſcorpionum, veſparum, ſimiliumq́;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo, hac peruncti ante, vel habentes eã, non feriuntur. Eius radix præcipuè conuulſis ruptiſq; efficax eſt. Cocta in aqua aluum ſiſtit. Ex vino albo ſtrumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in vino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet perniciosæ tuſsi citiſsimè medentur. Hippocrates vulneratis, ſitientibuſq́; defectu ſanguinis, radicis decoctæ ſuccum bibendum dedit. Et eam vulneribus cum melle & reſina, item conuulſis, luxatis, tumentibus, & muſculis, neruis, articulis impoſuit. Et aſthmaticis ac dyſentericis in vino bibendam dedit. Mirum, aquam radice ea addita addenſari ſub dio, atque clacteſcere. Efficacior autem quò recentior.

EX THEOPHRASTO.

Vſus eius ad rupta, & tuſſes è vino dulci, & ad vlcera in oleo. Alias ſi carnibus concoquas, in idem aggregare, ac veluti conglutinare poſſe affirmant.

De Anagallide. CAP. VI.

NOMINA.

Ἀναγαλλὶς Græcè, Anagallis Latinè, officinis inuſitata, Germanicè **Gauchheyl, oder Colmarkraut** [Gallicè *Mouron*] Hoc nominis fortè à Germanis inditũ eſt, quod Anagallis in limine veſtibuli ſuſpenſa, maleficiorũ introitũ pellere credita ſit. Errant qui Morſum gallinæ ſeu Paſſerinam vulgo dictam herbam, Anagallida putant, haud ſecus atq; ii, qui Auriculã muris pro Anagallide depictam oſtendunt herbarii.

Anagallis non eſt. Morſus gallinæ, neque Auricula muris.

GENERA.

Duo duntaxat Anagallidis eſſe genera, veterum omnium teſtimonio conſtat; marem ſcilicet & fœminam quæ ſanè nullo niſi florum diſcrimine diſtant. Mas enim puniceo, [Gal. *mouron rouge,*] Fœmina vero cæruleo flo-

re conſpicitur.[Gal.M*ouron violet*.]Proinde hallucinari iuniores ac barbaros medicos euidẽtiſsimũ eſt, qui plura duobus Anagallidis genera conſtituunt.

FORMA.

Anagallis mas.

Anagallis fœmina.

Frutices ſunt Anagallidis parui,in terra iacentes, folia in quadrangulis caulibus puſilla habentes, & modicè rotũda ad Helxines ſimilitudinem. Semen gerunt rotundum. Nõ quicquam ſanè certius hac ſcriptorum pictura reſpondet:cum duplex ſit in flore color,puniceus nimirum & cœruleus,quadranguli caules per terram ſparſi,folia non toto ambitu rotunda,& ſemen coriandro non diſsimile circinatum.Non eſt tamen quod ſic humi proſtratos hos frutices intelligas, vt prorſus non ſuppullulent.Nam in altum etiã ſurgunt,

ſurgunt, non tamen altius, quàm ipſa tibi examuſsim pictu ra monſtrat.

LOCVS.

Pedibus in aruis vineiſque vbique calcatur, neq; quicquã nunc Anagallide deſpectius eſt, cum tamen in antiqua me dicina multus eius fuerit vſus. Licet autem vbiq; ferè proueniat, in vliginoſis tamen lætior.

TEMPVS.

Per æſtatem vtriuſq; prouentus maximus eſt, potiſsimũ autem menſe Auguſto. Florent autem à Maio menſe vſque in autumnum.

TEMPERAMENTVM.

Anagallidis vterque ſexus calidam & ſiccam facultatem obtinet, quod ſcilicet extergere poſsint. Mulieres namque quæ aſperiorem & decolorem à natura cutem accepерũt, ad læuorem nitoremq; vultus, harum ſuccovtuntur, vt hac ratione errare neceſſe ſit, qui Anagallidas frigidas & humi das eſſe ſtatuunt. *Error quorundã detegitur.*

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vtraque mitigandi facultatem habẽt, Inflammationes arcent, ſurculos extrahunt, vlcera ſerpentia compeſcũt. Suc cus earum gargariſſatus pituitam capitis purgat. Per nares infuſus dolorẽ dentium lenit, ſi in contrariam narẽ iniicia tur. Argema cum Attico melle emendat, & oculorum cali gines iuuat. Contra viperarum morſus, renum & iecinoris vitia, ex vino potus prodeſt. Tradunt nonnulli eam, quæ cœruleum florem habet, prociduam ſedem reprimere: quæ vero puniceum, illitu euocare.

EX GALENO.

Anagallis vtraque, tam ea quæ florem parit cœruleum, quàm ea quæ puniceum, admodum extergendi facultatem obtinent. Quendam etiam calorẽm attractorium poſ ſident, ita vt impactos corpori refigant aculeos. Succus earum ex naribus purgat eadem de cauſa. Et vt ſumma tim dicatur, exiccatoriam citra mordicationem facultatem habent, quamobrem vulnera glutinant, & putrida ad iuuant.

EX PLINIO.

Vtriuſque ſuccus oculorum caliginem diſcutit cũ melle, & ex ictu cruorẽ, & argema rubens, magis cum Attico melle inunctus. Pupillas dilatat, & ideo hoc inunguntur antè, quibus paracenteſis fit: iumentorũ quoq; oculis medentur. Succus caput purgat per nares infuſus, ita vt deinde vino colluatur. Bibitur & contra angues ſucci drachma in vino. Mirum, quod fœminam pecora vitant. At ſi decepta ſimilitudine (flore enim tantùm diſtãt) deguſtauere, ſtatim eam q̃ Aſyla vocatur, in remedio quærũt. Ea à noſtris ferus oculus nuncupatur. Præcipiunt aliqui effoſſuris, ante ſolis ortum priuſquam quicquã aliquid loquantur, ter ſalutare eã tũc ſublatã exprimere, ita præcipuas eſſe vires. Vrinã cient Anagallides, Iecinori mirè proſunt, cohibẽt quas nomas vocant. Vtiles & recentibus plagis, præcipuè ſenum corpori. Ad recentia quóque vulnera tanta traditur vis, vt ſaniem oſsibus extrahant. Anagallis cœrulea procidentia ſedis retro agit, è diuerſo rubens proritat.

Superſtitioſum.

ADNOTATIO.

Anagallis vtraque in hortis frequens, paruula, arboris tamen habitu, caule quadratò. Mouron petit & quarré nobis dicitur.

De Alſine. CAPVT. VII.

NOMINA.

Morſus gallinæ.

Ἀλσίνη Græcè, Auricula muris Latinè, Morſus gallinæ vulgò appellatur. Pauerina Italicè, quod paueris, id eſt, iunioribus anſeribus gratũ pabulũ ſubminiſtret. Auiculas caueis incluſas, cum faſtidiunt eſcam, aucupes hac herba recreare ſolent. Germanicè Hůnerderm. [Gallicè *Mouron*, aliis *Morgeline* vocatur.] Alſine autem dicta eſt, quòd lucos, quæ Græci ἄλση nominant, nemoroſaq; & vmbroſa loca amet. Auricula verò muris, quòd muſculorum auribus folia ſimilia habeat.

Alſine cur dicta.

Auricula muris.

GENERA.

Quamuis Dioſcorides & alii vnam tantũ Alſinen faciũt

nos

nos tamen tria eiuſdem genera, licet plura adhuc inueniantur, damus. Primum genus Alſinen maiorem vocauimus, quòd ſcilicet vera ſit Alſine, & aliis maior, [Gallicè *Mouron* nominatur.] Alterius generis plantam Alſinem mediã appellauimus, [Gallicè *moyẽ Mourõ ou baſtard*] Hæc quòd ad flores attinet, qui cœrulei ſunt, à deſcriptione variat: eiuſdem tamen cum priore facultatis. Tertii generis herbam, Alſinen minorem vocauimus. Hæc quidem, vt prima pulchrè deſcriptioni reſpondet, [Gallicè *petit ou menu Mouron* nuncupatur.]

FORMA.

Alſines primum genus.

Cauliculis ſerpit rotundis, è quorum geniculis exiles ramuli proſiliunt, foliis Helxines minoribus minúſque hirſutis, flore exiguo, candido, foris herbaceo. Hec cum teritur, cucumeris odorem refert. Non autem illam Peponis maturi iucunditatem, ſed herbaceum cucumeris odorem, ſubolet. Porro cũ

FORMA.

Alſines alterũ genus.

Alſines tertiũ genus.

ro cùm Dioſcorides Helxine ſimilem eſſe Alſinen tradit, nõ de ea Helxine , que vulgò Parietaria,ſed ea potius,quæ alio nomine Ciſſampelos dicitur , intelligas oportet : hæc enĩ folia Hederæ haud diſsimilia obtinet. Adeò vt liquidò iam conſtet, Alſinen eſſe eam herbam, quam paſsim hodie Morſum gallinæ appellant. Huc accedit quòd facultates, vt ex ſequentibus patebit, quas vulgus Morſui gallinæ tribuit,ab Alſines viribus nihil varient.

LOCVS.

Naſcitur in lucis,hortis,& maximè in parientibus, maceriis,opacíſque locis.

TEMPVS.

Incipit à media hyeme: areſcit autem æſtate media. Cũ prorepit,muſculorum aures imitatur foliis.

TEM

TEMPERAMENTVM.

Refrigerantem & humectantem haud ſecus quàm Helxine obtinet facultatem: eſt enim aqueæ eſſentię frigidæque: quare & circa adſtrictionem refrigerat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Alſine refrigerãdi facultatem obtinet. Oculorum inflammationibus cum polenta illita conuenit. Succus eius aurium doloribus inſtillatus prodeſt. In vniuerſum eadẽ quæ Helxine poteſt.

EX GALENO.

Ad feruentes phlegmonas, & mediocria eryſipelata cõpetit.

EE PLINIO.

Vſus eius ad collectiones inflammationeſq. Quin emendat omnia quæ Helxine, ſed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item verendis vlceribúſque cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur.

APPENDIX.

Eaſdem facultates herbis quas Morſus gallinæ vulgò nominant, noſtri temporis herbarii tribuunt, quod ſcilicet ad feruentes inflammationes, ac eryſipelata proſint. Omnes enim, vt dictum eſt, refrigerant atque humectant. Hinc eſt quod minorẽ aliqui Germanorũ Fiebercraut vocẽt, quia ſcilicet febribus accommoda & vtilis ſit.

ADNOTATIO.

Alſine omnis Mourõ nobis dicitur, à baccarum ſimilitudine cũ ſolano.

De Anthemide. CAP. VIII.

NOMINA.

Ἀνθεμὶς, ἢ χαμαίμηλον Grecè, Anthemis, Chamæmelon Latinè, officinis corrupto nomine Camomilla dicitur, Germanicè Camillẽ [Gallicè *Camomille.*] Chamæmelõ quoniam odorem habeat mali, appellat, id quod de primo genere potiſsimum intelligendum venit. *Chamæmelon cur dictum:*

GENERA.

Tria eius genera, floribus tantum diſtantia, inueniũtur. Hi enim etſi intus aurei ſint, tamen foris per ambitum illis

adiacent folia aut candida, aut lutea, aut purperea. Quæ foris in orbem candida folia obtinet, ea eſt quæ à Dioſcoride propriè λευκάνθεμον, & vulgò hodie Comomilla vocatur. [Gallicè *Camomille blăcha.*] Quævero luteis per ambitū folliis cōſtat, ea haud dubiè eſt, quā priuatī Dioſcorides à ſuis floribus χρισάνθεμον nominat, Germani autem pulchè ad Græcā appellationē alludentes, **Beldtblůmen, Belcamillen, Stretchblůment**, appellāt [Gallicè *Camomille iaune*,] & herba ſanctæ Mariæ nūcupatur vulgò. Tertia ſpecies chamæmeli, quæ nimirum purpurea per orbem folia habet, nulla alia eſt niſi ea quam hodievulgus medicorum, Conſolidam regalem, Germani autem à ſimilitudine calcaris, cui reſpōdet floſculus eius herbæ, & à colore lepido regiòque, qui aſpectari nunquam ſatis poteſt, **Ritterſporn** vocāt, Dioſcorides peculiariter ἠράνθεμον, eo quod vere floreat dici tradit. Tria itaq; in vniuerſū Anthemidis ſeu Chamæmeli genera ſunt: quorum ſanè primum Chamæmelon leu cāthemon, alterū Chamæmelon chryſanthemon, tertium Chamæmelō Eranthemō Dioſcoridi nominatur. De duobus primis generibus neminem dubitare, quin vera & legitima ſint, arbitramur, quod nihil in iis ſit quod Dioſcoridis deſcriptioni, quam mox ſubiiciemus, non reſpondeat. Tertium fortè nonnullis, qui moroſius omnia obſeruant, minimè genuinum Chamæmeli genus eſſe videbitur, ideoque quibus ſimus argumētis & coniecturis impulſi, vt tertium Anthemidis eſſe genus credamus, neceſſe erit oſtendere. Potiſsimū autem quod nos in hanc ſentētiam pertraxit, eſt, ꝙ ſingula in Dioſcoridis deſcriptione illi congruant: rami ſcilicet palmum nō excedentes, fruticoſi, multas alas habentes, parui & exigui, capitula rotunda, aurea, foris purpureis foliis, magnitudine in nullo alio genere Rutæ foliis magis ſimilibus circundata. Deinde ſententiā hanc noſtram confirmauit antiquiſsimus codex manuſcriptus, in quo pictura exquiſitiſsimè Regalem dictam conſolidam refert, quam iis ſanè verbis deſcribit. [Herba eſt quam quidā Monachellam ſiue Capuciariam vocant (à cucullo haud dubiè monachorum quem flores illius herbæ referunt, nomen imponentes) Dioſcorides Eranthemon appellat, & eſt vna

ſpe

ſpecies Anthemidis,quę folia inſtar Camomillæ habet,nigroria tamen:florem autem violæ ſimilem.Hæc ille. Quibus omnibus illud etiam accedit,noſtram de hac herba ſententiam mirificè corroborans,quod vulgus hodie medicorum Conſolidam regalem calculoſis,& oculis prodeſſe tradat,adeò vt illius etiam conſpectum multos ex oculis laborantes ſanaſſe dicant.Atque hinc fit vt ſtudioſi paſsim eam herbam in ſuis muſeis ſuſpenſam haheant, oculis hac ratione conſulere volentes.Has autē omnes facultates,vt ex ſequentibus patebit,Eranthemo ſuo Dioſcorides etiam adſcribit.Quamobrem nihil certius eſt, quàm Cōſolidam regalem tertium eſſe Anthemidis genus,id quod argumenta noſtra iam adducta palàm euincunt.

FORMA.

Chamæmelon Leucāthemon

Chamæmelon Aureum.

Rami palmum non exedūt,frequentes,

FORMA.

alas habentes parui, tenues & multi, capitulis rotundis. Flores intus aureos continét, foris verò per ambitum candidos, aut luteos, aut purpureos, foliorum Rutæ magnitudine.

Conſolida Regalis.

LOCVS.

Naſcuntur in aſpero, ſicco macróque ſolo, & iuxta ſemitas atque itinera.

TEMPVS.

Colliguntur vere in calidis potiſsimùm regionibus, in noſtris inter æſtatis initia, hoc eſt Iunio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & diſiccant in primo ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habent radices, flores, & herba calefaciendi, extenuandique. Potu & inſeſſione menſes, fœtus, calculos, & vrinam pellunt. Aduerſus inflationes, & tenuis inteſtini, dolores bibuntur. Bile ſuffuſos expurgant, & iecinoroſis medentur. Decocto earum veſicæ vitia fouētur. Efficacius ex omnibus generibus eſt, quod florem fert purpureum, cę

teris

teriſque maius exiſtit, idq; propriè Eranthemon vocatur. Quod verò Leucanthemon & Chryſanthemon cognominant, vehementius vrinam ciunt. Aegilopiis illitæ medentur. Commanducata oris vlcera ſanant. Nonnulli in clyſteribus ex oleo vtuntur, terentes ipſas ad pellendos febrium circuitus. Folia & flores reponi debent, & ſeparatim contuſa in paſtillos conformari. Radix quoque ſiccatur, & vſu poſcente interim partes duas herbæ, floris aut radicis modò vnam: interim contra floris duas, & herbæ vnam alternis diebus duplicantes pondus, dare conuenit. Bibere autem oportet in vino diluto mulſo.

EX GALENO.

Tenuium eſt partium, quamobrem digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatem obtinet. Eſt itaque Chamæmelō tenuitate Roſæ perſimile, calore verò ad olei facultates magis accedit, animali familiares, & temperatas. Quapropter laſsitudinibus, vt ſi quid aliud, confert, doloreſq; mitigat. Præterea tenſa remittit & laxat, quæque mediocriter dura ſunt, emollit, quæque conſtipata condenſatáve ſunt, rarefacit. Ad hæc febr[illegible] inflammationem infeſtant, diſſoluit, præſertim quæ ex humoribus biliofis, aut cutis denſitate conſiſtunt. Qua de re & ab Aegyptiorum ſapientiſsimis Soli conſecrata eſt, febriúmque omnium remedium putatur. Verùm hac quidem in re à veritate aberrant: ſolas enim quas diximus febres ſanare poteſt, eaſque quæ iam concoctæ ſunt. Iuuat auté pulchrè reliquas etiam omnes quæ melancholicæ ſunt, aut pituitoſæ, aut ex viſceris inflammatione prognatæ: nam & harum remedium Chamæmelum vel ſtrenuiſsimum eſt, vbi iam cō coctis adhibetur: quapropter & hypochondriis, vt ſi quid aliud, gratum exiſtit.

EX PLINIO.

Medici vere folia tuſa in paſtillos digerunt, item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ vnius pondere cōtra ſerpentū ictus. Pellit mortuos partus, itē menſtrua in potu, & vrinam, calculóſque, inflationes, iecinorū vitia, bilem ſuffuſam ægilopia. Commanducata, vlcerum manantes in ore eruptiōes ſanat. Ex omnibus iis generibus ad calculos

culos efficaciſsima eſt quæ florem purpureum, habet, cuius & foliorum, & fruticis amplitudo maiuſcula eſt. Hanc propriè quidam Eranthemon vocant.

ADNOTATIO.

Chamæmelum leucanthemum nomen nobis retinet, Chriſanthemũ quod pingis, michi quòd ſciam non eſt viſum. Eranthemũ, quia veré floret incalcaris effigiem, in ambitu purpureum, cornueta nobis dicta pingitur, quæ tamen floret meſsibus.

De Anetho. CAP. IX.

NOMINA.

Ανηθον Grecè, Anethum Latinè appellatur. Nomen in officinis genuinũ retinet. Germani. **Dyllen, & Hochkraut,** [Gallicè *Anet*] nominatur.

FORMA.

Anethum.

Anethum ſeſquicubitali proceritate aſſurgit, multicaule ramoſum, exilitate folii in ſtaminis penè modum extenuata, luteolo floſculo, ſemine lato & quaſi foliato, radice lignoſa, neq; adeo prolixa, vmbella fœniculi, cui cognatum quaſi genus, propter ſimilitudinem videri poteſt.

LOCVS.

In hortis ſeritur: interdum & ſponte fœniculi modo, prouenit.

TEMPVS.

Floret in æſtate, Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Anethum adeo calefacit, vt habendum ſit aut ſecũdi ordinis intenſi, aut tertii remiſsi. Exſiccãtiũ verò ordinis eſt ſecundi incipientis, aut primi finientis. Vſtum autem tertii tum calefacientium, tum deſiccantium ordinis fit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Anethi aridi comæ ſeminiſque decoctum potum lac euocat. Tormina & inflationes ſedat. Aluum leuéſque vomitiones ſiſtit. Vrinã cit. Singultus lenit. Oculos hebetat, & genituram aſsiduè potũ extinguit. Decoctũ eius mulieribus præfocatione vuluæ laborantibus ad inſidendum vtile. Semen eiuſdem vſtum & illitum condylomata tollit.

EX GALENO.

Anethum in oleo decoctum digerit, ſedat dolores, ſomnum conciliat, crudos & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua ſit temperies pus mouentibus, & maturantibus vocatis medicamentis, niſi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium eſt, atque adeò digerendi facultate præditum. Vſtum vlceribus admodum humidis illitum prodeſt, potiſsimùm iis quę in pudendo conſiſtunt. Quæ autem in præputio ſunt inueterata, iis probè cicatricem inducit. Cæterùm viride humidius eſt, & minus calidum, itaque magis concoquit ſicco, & ſomnum conciliat, ſed minus digerit. Idcirco mihi videntur veteres coronis ex eo concinnatis in ſympoſiis vſi eſſe.

EX PLINO.

Anethum ructus mouet, & tormina ſedat, Aluum ſiſtit. Epiphoris radices illinũtur ex aqua vel vino. Singultus cohibet ſemen feruens olfactum. Sumptum ex aqua ſedat cruditates. Cinis eius vuam in faucibus leuat, oculos & genituram hebetat.

EX SIMEONE SETHI.

Ad craſſorum humorum inflationes prodeſt. Quidam ſanè ipſum ſtomacho bonum eſſe, alii, vero minimè, dixerunt. Illi quidem ad eius caliditatem, & facultatem quæ humiditatem concoquit, & flatus qui ſunt in ventriculo diſcutit, reſpexerunt: ii verò ad ſubſtantiam eius, quæ craſſarum eſt partium, concoctu difficilis, & nauſeoſa. Oleo incoctũ diſcutit, & ſomnum conciliat. Inunctũ tumores crudos cõcoquit. Inflationes quoque quæ in ventriculo generantur, digerit. Corpus ex immodico labore defatigatum curat. Renes vero, vt quidam aiunt, lædit.

De Aizoo. CAP. X.

NOMINA.

Ἀείζωον Græcè: Aizoon, Sedum, Semperuiuum Latinè nominatur. Poſtremum nomen officinę obtinuerũt. Vulgò Iouis barba. Germanicè Groſʒ hauſʒ vurtʒ [Gallicè *de la Ioubarbe* dicitur] quòd ſcilicet nonnullis locis plebis animos iam pridem inuaſerit opinio, non feriri fulmine domum in cuius tegulis vireat Sedum. Porro Aizoon & Semperuiuum appellant, quod perpetuò, tam æſtate quàm hyeme vireſcat, nec vllis frigoribus, aut cœli iniuria quan tumuis frigida emoriatur.

GENERA.

Aizoon maius. Dioſcoridem ſequentes tria eius genera ſtatuimus. Primum Aizoon ſeu Sedum maius, quòd folia latiora habeat. *Aizoon minus. vermicularis.* Alterum Sedum minus, quod Græcis etiam τριθαλὲς, quia ter floreat in anno, vocatur. Vulgò Vermicularis, à ſimilitudine foliorum, quæ rotunda ſunt, & figuræ oualis, vt vermiculos putes, & *Craſſula minor.* Craſſula minor nominatur. Huius iterũ duo ſunt genera: alterum enim mas eſt, quod nimirum floribus luteis ſpectatur, & [Gallis *Triquemadame, Ioubarbe, & Rabauit* appellatur]. Alterum fœmina, quod pallidis ſeu cãdidis conſpicitur floribus. [*Ioubarbe à petite fueille*] *Tertium genus Aizoi.* Tertium genus eſt quod Aizoon ſylueſtre. [Gall. *Couille de preſtre*] Ab alijs, Portulaca ſylueſtris, aut Illecebra minus rectè & impropriè dicitur. Nam Portulaca ſylueſtris diuerſa ab hoc tertio ſedi genere herba eſt, vt ſuo dicemus

loco

loco. Illecebræ autem nomen alii debetur herbæ, quæ Telephion vocatur, vt in eiuſdem hiſtoria docebimus. Nomina verò hæc generi illi indiderunt, ſeducti errore eorum qui portulacam ſylueſtrem cum tertio Aizoo apud Dioſcoridem confuderunt, atque adeò quæ debentur Portulacæ & Telephio nomina, Aizoo temerè aſsignarunt. Vt enim viribus diuerſa eſt Portulaca ſylueſtris ab hoc genere tertio Aizoi, ita etiam nomine & forma. Quare meritò reprehendendi ſunt qui duo hæc capita ſic ſibi temerè miſcuerunt. Vulgares herbarii Vermicularem minorem vocant. [Galli *Pain d'Oyſeau*.]

FORMA.

Sedum maius.

Sedum minus mas.

FORMA.

Sedum minus fœmina.

Sedi tertium genus.

Maius. Semperuiuum maius caules profert cubitales,interdum etiam maiores,pollicis craſsitudine,pingues, egregiè virentes,inciſuras Characiæ Tithymalli inſtar habentes. Folia pinguia,pollicis magnitudine,in cacumine linguę ſimilia, alia in terram reſupinata,alia in capite inuicem contracta circulo oculi figuram circunſcribunt. **Minus.** Minus Aizóon caules ab vna radice exeuntes multos habet,tenues, foliis plenos,rotũdis,pinguibus,paruis,in ſummo acuminatis. Emittit autem è medio caulem palmi altitudine, vmbellam & flores pallidos luteoſve ſuſtinentem. χλωρὰ enim hoc loco,vt aliàs ſæpe, pro ὠχρὰ accipitur;id quod ex Serapione etiam abundè conſtare poteſt, qui hunc Dioſcoridis locũ ita reddidit. Et habet virgam in medio longam,circa longitudinem palmi,ſuper quam eſt capitellum,in quo eſt flos citri-

citrinus, ſubtilis. Eam aũt Semperuiui minoris ſpecie͂ quæ floſculis luteolis ſpectatur, dilucidioris doctrinę gratia, marem appellauimus, Alteram verò quæ candidos obtinet flores, fœminam. Tertium Semperuiui genus ſylueſtre dictũ, foliola habet pinguiora, ad Portulacæ figurã accedẽtia, & hirſuta, breuioriq; cacumine. His verbis exquiſitè admodũ Dioſcorides & Plinius tertium Aizoi genus, quod vermicularem minorem hodie appellant, delinearunt. Habet enim pinguia admodum foliola, ad Portulacæ ſylueſtris formã nonnihil accedentia, hirſuta, & breuiori quàm in Aizoo minori cacumine. Reliqua quæ ſequuntur in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus, manifeſtè adulterina ſunt. Neque iis plura habet Aldinum exemplar, & alia quæ paulò ſunt caſtigatiora.

LOCVS.

Maius naſcitur in montanis & teſteis. Nonnulli aũt in tectis domorum conſerunt. Minus Aizoon in muris & petris, maceriis vinearum, parietibúſque prouenit. Tertiũ in petroſis locis, ſepulchris vmbroſis, oppidorúmque foſsis.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio menſibus maius & minus. Tertium autem genus in Maio tantùm floribus ornatur luteis.

TEMPERAMENTVM.

Aizoon vtrunque, tam maius quàm minus, deſiccãt modicè, vehementer autẽ refrigerant: ſunt enim ex tertio ordine & receſſu refrigerantium. Tertium genus calidum eſſe, Dioſcoridis & omnium veterum teſtimonio conſtat. Guſtus etiam minimè reclamat: ſi enim guſtaueris, linguã vehementer vrit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Maius vim obtinet refrigerandi & adſtringendi. Conferunt ad eryſipelata, herpetas, nomas, oculorum inflãmationes, ambuſta, podagras, folia per ſe, & cum polenta illita. Succus verò cum polenta & roſaceo, capiti in doloribus infunditur. Datur à phalangio morſis in potu, diarrhœa laborantibus, dyſentericisque. Teretes lumbricos

cum vino potus excutit. Subditus in peſſo, muliebres fluxiones ſiſtit. Succus etiam lippientibus à ſangnine vtiliter inungitur. Minoris folia antedicto eandem facultatem habent. Tertium genus calefaciendi vim habet, acrem, & exulcerãtem. Cum axungia illitum ſtrumas diſcutit.

EX GALENO.

Semperuiuum vtrũque tam maius quàm minus deſiccat quidem modicè, quandoquidem & mediocriter adſtringat omnis alterius vehemẽtis qualitatis expers: quare in eo aquea eſſentia abundat. Refrigerat non mediocriter, ideóque ad eryſipelata, herpetas, & à fluxione natas phlegmonas prodeſt.

EX PLINIO.

Vtriuſque vis eadem, perfrigerare & adſtringere. Medentur epiphoris folia impoſita, vel ſuccus inunctus. Purgant enim vlcera oculorum, explentque, & ad cicatricem perducunt. Palpebras deglutinant. Eadem capitis doloribus medentur, ſucco vel folio temporibus illitis. Aduerſantur phalangiorũ ictibus, aconito verò, maius Aizoon præcipuè. A ſcorpionibus quoque feriri id habẽtem negant. Medentur & aurium dolori.

APPENDIX.

Errat non parum hodie magna medicorum pars, qui Sedi genus tertium refrigerare, aſſerere haud verentur. Et mirum ſanè cur ab eo errore illos Dioſcorides non reuocet, q diſertè ait, hoc ipſum calefaciendi, & exulcerandi facultatẽ habere. Sed fortè nõ magnopere laborãt, quid de hac planta Dioſcorides tradat. Debuiſſet tamẽ erroris huius admonuiſſe eos ſaltẽ Germanica eius plantæ nomenclatura. Neque enim alia ratione Maurpfeffer noſtris Germanis dicta eſt, niſi quòd in muris proueniat, guſtùque acris, vt piper, admodum ſit.

ADNOTATIO.

Sedum maius nobis Iouis barba, minus mas Triquemadame, hortenſe eſt acetarijs expetitum: alia duo ſilueſtria quorum poſterius vermicularis nobis dicitur, calida multum herba, non autem teneo aliud.

DE

De Arnogloſſo. CAPVT. XI.

NOMINA.

Ἀρνόγλωσσον Græcis: Arnogloſſum, Plantago Latinis nominatur. Nomen latinum Plantaginis officinæ retinuerunt. [Gallicè *Du Plantain,*] Germanicè **Vvegerich Scafzungen**, quod nomen Græco pulchrè reſpondet, dicitur. Arnogloſſum, quòd eius folia agninæ linguæ ſimilima ſint, appellarunt Græci. Latini autem Plantaginem, ducto à planta vocabulo, nuncuparunt. Sunt tamen qui à multitudine neruorum, quibus quaſi coſtis in dorſo per longitudinem folia eius diſtincta ſunt, Polyneuron vocant.

Arnogloſum vnde dictum.

Plātago.

Polyneuron.

GENERA.

Duo Plantaginis ſunt genera, veterum omnium ſententia, maior & minor. Maior, quã peculiariter à ſeptenis quæ in foliis apparẽt coſtis, Græcè ἑπτάπλευρον, id eſt, Septineruiam vocant germanis noſtris à foliorũ latitudine. **Groſſer oder breyter vvegrich** nominatur. [Gallicè *Grand Plantain.*] Minor, eo quòd eius folia fibris quinque tanquam neruis diſtincta ſunt, πεντάνευρον, id eſt, Quinqueneruia dicitur. Officinæ, quoniam folium arctius deſinit in acumen, & velut in lanceæ mucronem faſtigiatur, Lanceolatam, vulgus autem Lanceolam appellat. **German. klein oder ſpitziger vvegerich**, quia ſcilicet acuminatior & longior eſt & ab equinæ coſtæ ſimilitudine, **Roſzripp** vocatur, [Gallicè *Plantain petit.*]

FORMA.

Plantago maior.

Plantago minor.

Minor Plantago anguſtiora, minora, molliora, læuiora, & tenuiora folia habet, caule anguloſo, in terram inclinato, flores pallidos, ſemen in ſummis caulibus. Maior contra craſsior vegetiórque, latiore folio, betaceo. Folia ſiquidem maioris Plantaginis betaceorum effigiem, non alterius oleris referunt, quod Dioſcorides λαχανώδεις dixit. Nam apud Athenienſes λάχανον pro Beta ſæpe ſumi ſolet, à cuius foliis non multum Plantaginea videntur abhorrere. Non itaque olus intelligere potuit, cùm in exprimenda ſimilitudine ſpeciatim loqui, non generatim conueniat. Huius caulis anguloſus, ſubruber, altitudine cubitali, à medio ſui ad verticem vſque tenui ſemine circundatus, floſculum in ſpica luteum, nonunquam herbaceum oſtentat. Radices ſubſunt illi teneræ, hirſutæ, candidę, digitali craſsitudine. Deſcriptio

eriptiones hæ Dioſcoridis pulchrè picturæ reſpondēt. Antiquus etiam herbarius eaſdem pro maiori & minori Plantagine herbas exhibet.

FORMA.

Adnotatio.

Lanceolata.

Quam pingit Fuchſius plantaginē minorē, nòs mediam putamus, eādēq; quinquenerniā, officinis autem Arnogloſſam ſed corruptè: Minoris autem plātaginis, quā nos Lanceolatam dici putamus, nunc primum figuram damus.

LOCVS.

Maior in paluſtribus potiſsimum naſcitur. Vtraque autem circum ſepes, aggeres, prata, & lacunoſa loca.

TEMPVS.

Herba & flores in æſtatis initio. Maio & Iunio menſibus, ſemen verò Auguſto carpitur menſe.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ eſt temperaturæ Plantago, habet enim quiddam aqueum frigidum: habet verò & auſterum quiddā, id quod terreum eſt, ſiccum, frigidum. Itaque refrigerat ſimul & deſiccat, & vtroque ſecundi receſſus à mediis eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habent folia exiccatoriam & adſtringentem, ideo ad omnia vlcera maligna, elephantica, quæ humore ſcatēt,

& ſordida, conferunt. Eruptiones ſanguinis, nomas, carbũculos, herpetas, epinyctidáſque cohibent, Vlcera vetera & inæqualia cicatrice obducunt. Medentur & iis quæ Chironia nuncupantur. Sinus glutinant. Morſibus canis, ambuſtis, inflammationibus, parotidi, panis proſunt. Strumis & ægilopis cum ſale illita conferunt. Olus coctum cum aceto & ſale dyſentericis & cœliacis ſumptum ſubuenit. Datur & in locum Betæ cum lenticula coctum. In leucophlegmatia poſt aridas epulas in medio herba decocta datur Comitialibus & aſthmaticis data proficit. Foliorũ ſuccus oris vlcera continua collutione purgat. Cum creta cimolia & ceruſa ignibus ſacris medetur. Fiſtulas infuſus ſanat. Aurium doloribus & lippitudinibus ſuccus inſtillatus & collyriis additus prodeſt. Gingiuis ſanguinolentis, & ſanguinẽ reiicientibus potus confert. Dyſentericis ſubter per aluum iniicitur. Bibitur contra tabẽ. Aduerſus vteri ſtrãgualationes in lana apponitur: item vuluæ fluxiones. Semen cum vino potum alui fluxiones, & ſanguinis excreationes ſiſtit. Radix decocta collutione, & commanducata, dentium dolores ſedat, Eadem cum foliis in paſſo ad veſicæ renúmq; vlcera præbetur. Ferunt tres radices cum tribus vini cyathis, & pari aquæ potas, tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. Sunt qui radice è collo ſuſpenſa ad ſtrumas diſcutiendas vtantur.

EX GALENO.

Quæcunque medicaméta cum hoc quòd refrigerãt vnà etiã adſtringunt, ea & ad vlcera maligna omnia, & ad fluxiones, & putredines proſunt, atque adeo etiam ad dyſenterias: nam & ſanguinis eruptiones ſiſtunt, & ſi quid adurantur refrigerant. Sinus quoque glutinant, & alia vlcera recẽtia ſimul & vetera. In omnibus ferè id genus medicamẽtis primas tenet, aut certè nulli ſecundum eſt Arnogloſſum, idq; temperaturæ ſymmetria. Nam ſiccitatem obtinet morſus experem, & frigiditatem quæ nondum obſtupefaciat. Semen eius & radix ſimilis ſunt facultatis, áttamen ſiccioris, & minus frigidæ. Semen etiam ſubtilium eſt partium, radices autem craſſiorum Et huius herbæ folia exſiccata, ſubti

ſubtilioris & minus frigidæ facultatis fiunt, nempe diſflato ex eo ac digeſto excremento aqueo. Hac ratione radicibus vtuntur ad dentium dolores, tum mãducãtes, tum collutionibus incoquentes. Præterea ad iecinoris & renum obſtructiones non has tantùm adhibent, ſed folia quoque & multo magis ſemen: hæc enim quandam abſtergendi in ſe facultatem habent, quam & in herba viridi ineſſe ſatis conîici poteſt, verùm ab humiditatis copia vinci.

EX PLINIO.

Vis mira in ſiccando dëſandóq; corpore, cauterii vicem obtinens. Nulla res æque ſiſtit fluxiones, quas Greci rheumatiſmos vocant. Stomachum corroborat Plantago per ſe ſumpta in cibo cum lente alicæúe ſorbitione. Strumis medetur. Semen eius in vino tritum, vel ipſa ex aceto cocta, aut alicâ ex ſucco eius ſumpta dyſentericis datur. Lichenis fœdo malo medetur trita. Vitia ſedis & attritus celerrimè ſanat. Ex aqua mulſa duabus horis ante acceſsionem pota duabus drachmis, tertianas leniores facit, vel ſuccus radicis madefactæ vel tuſæ, vel ipſa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidã ternas radices in tribus cyathis aquæ dederunt. Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Hydropicos ſanat in cibo cùm prius panem ſiccum commederint ſine potu. Folia podagras refrigerant, & in primo impetu podagræ rubentis, hoc eſt, calidæ, conueniunt. Oris vlcera ſuccus emendat, & folia radicéſq; cõmanducata, vel ſi rheumatiſmo laboret os. Vitio reiectionis ſanguinis idem medetur. Phthiſim ſanat ſi bibatur, & ipſa decocta in vino cum ſale & oleo à ſomno matutino refrigerat. Luxatis dolores & tumores tollunt folia tuſa, addito ſale modico. Fiſtulis infuſus ſuccus auxilio eſt. Sanguinis profluuium ſiſtit ſemen, ſi ore reiiciatur, ſiue aluo fluat, ſiue fœminarũ vtero. Succus vomẽtibus ſanguinem datur. Contuſis, euerſis omnibus modis ipſa ſumitur. Medetur omnium generũ vlceribus, peculiariter fœminarum, ſenum, & infantium, igne mollita, melior & cum cerato.

ADNOTATIO.

Platango hæc triplex omnibus nota, & quæ ſpeciatim præter has

Arnogloſſum dicitur,rotundioribus folijs, Lanuginoſis,ſeſsilibus, vſu frequentiſsimo officinarum celebris.

De Aliſmate. CAP. XII.

NOMINA.

Ἀλίσμα, ἢ δαμασώνιον Grecè: Aliſma, Damaſonium Latinè nominatur. Sunt qui eam herbam eſſe putent, quam herbarij & vulgus nominant Barbam ſyluanam, & Plantaginem aquaticam, nonnulli verò eam, quam multi paſtoralem fiſtulã vocãt, Prior Germanis **Waſſer Wegrich, & Froſchloffel** [Galicè *Plantain aquatique*] quod ſcilicet in paluſtribus naſcatur, vbi frequentes ſunt ranæ. Altera verò iiſdẽ **Hirteupfeiff** nominatur Offici. fiſtula paſtoris.

Aliſma, ſiue Plantago aquatica.

Plantaginem autem aquaticam ob natales & ſimilitudinem quæ illi cum vera Plantagine eſt, dixerũt: quemadmodum fiſtulam paſtoralem, quòd ſingulari ſcapo rudis fiſtulæ & lõgitudinem & effigiem quandam videatur imitari. Quæ verò noſtra de iis ſit ſententia, paulò poſt indicabimus.

FORMA.

Aliſma folia Plantagini ſimilia habet, anguſtiora tamen & in terram reflexa, demiſſaq́; Caulis illi eſt tenuis, ſimplex, altitudine cubitum excedente, Thyrſo ſimilis, capitula habens. Flores tenues, candidos & aliquatenus palli

pallidos obtinet. Radices vt Ellebori nigri tenues, odoratas, acres, modicéque pingues. Ex qua quidèm delineatione ſatis cõſta, neutram herbarum quarum picturas damus, eſſe Aliſma. Nam herba quam hodie Plantaginem aquaticam vocant, non per omnia hiſtoriæ reſpondet. Vt enim alia prætercam, radix eius neque odorata, neque acris eſt. Alterius autem, quam paſtoralem fiſtulam nominauimus, et ſi radix odorata ſit, minimè tamen acris exiſtit. Quicquid tamen ſit, hac potius quàm altera pro Aliſmate vtendum eſſe cenſeo. Eius effigiem ſuo loco dabimus.

LOCVS.

Aquoſa amat loca, in quibus paſsim naſcitur.

TEMPVS.

In æſtate colligi poteſt tum enim floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calidam eſſe hanc herbam ſatis monſtrant radices, quas acres eſſe conſtat. Abſterſoriam etiam quandam in ſe facultatem obtinent.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix vnius aut alterius drachmæ pondere cum vino pota, his qui leporem marinum deuorarunt, prodeſt: & quos rubeta rana momorderit, quíque opium hauſerunt. Torminibus & dyſenteriæ per ſe, aut cum Dauco pari pondere pota confert. Conuulſis itidem & vteri ſtrangulationibus. Herba ſiſtit aluum, menſes ducit, & œdemata illita lenit.

EX GALENO.

Damaſonium aut Aliſma. De hac herba in tertio libro tradit Dioſcorides, quòd radix eius epota dyſenterias ſanet & aluum ſiſtat, atq; œdemata mitiget. Nos verò ea experti non ſumus. Quòd autem conſtitutos in renibus calculos aqua in qua decocta fuerit, pota comminuat, caſu expertiſsimus. Ex quo liquet, ꝙ abſterſoriam quandam facultatem obtinet,

EX

EX PLINIO.

Vſus in radice aduerſus ranas & lepores marinos. Lepori marino aduerſatur in vino potũ. Strumis imponitur ex aqua cœleſti foliũ tritum, vel radix cum axungia tuſa, ita vt impoſita folio ſuo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumoréſque quacunque in parte.

De Artemiſia. CAP. XIII

NOMINA.

Ἀρτεμισία Græcis, Artemiſia Latinis, Germanis **Beyfůſz, Bucken, S. Johans gurtel Sonnenwend gurtel oder. Groſſer reinfarn** [Galicè *Armoiſe, Arſemiſe, ou l'herbe de ſainct Iehan*] appellatur. Officinæ veterẽ appellationẽ retinẽt. Nomen herbæ inditũ putant ab Artemiſia vxore Mauſoli regis, quæ ſibi hanc herbam adoptauit, cũ ante Parthenis, id eſt, virginalis, quòd virgo dea illi nomen dederit, vocaretur. Non deſunt qui ab Artemide cognominatã arbitrentur, quòd priuatim fœminarum malis, quibus Ἄρτεμις, hoc eſt, Diana præeſt, medeatur. Nomen Germanicum **S Johans gůrtel**, quaſi diuis Ioannis zonã dicas, à ſuperſtitioſulis nonnullis monachis & mulierculis herbæ huic impoſitum eſt. Nam fuerunt qui non coronas duntaxat, ſed etiam zonas ex iſta herba confecerunt, quas tãdem in ignem, qui in die diuo Ioanni baptiſtæ ſacro, in ſingulis plateis vrbium ſuccendebatur, neſcio in quem euentũ, proiecerũt, haud dubiè hac herba in deſerto diuum Ioannem cinctum fuiſſe ſomniati.

Artemiſia vnde dicta.

GENERA.

Tres ſunt, Dioſcoride teſte, Artemiſiæ ſpecies, quæ etiã hodie apud nos paſsim reperiuntur. Prima πλατύφυλλος. Latinè Artemiſia latifolia dici poteſt. Ea autem eſt quę ſimpliciter hodie Artemiſia vocatur. Huius iterũ duo ſunt genera colore duntaxat diſtantia: vnum caule & floribus rubens, Germanis **Rotbucken, vel Rotbeyfůſz** dicitur. Alterum candicans caule, floribus verò flauis, Germanicè **Weiſzbucken** appellatur. Altera Græcè λεπτόφυλλος, Latinè vero Tenuifolia nominatur: quod quidem genus vulgus hodie

Artemiſia latifolia.

Artemiſia tenuifolia.

Materia.

hodie Matricariam Germani Muterkraut ꝛ Mettram, [Gallicè *de l'Eſpargoute*] quòd vteri quem matricem vocant morbis medeatur. Tertia ſpecies Artemiſia monoclonos dicitur, Tanacetum corrupto nomine pro Tagetem hodie nominant, Germani Reinfarn, quòd filicis ferè ſpeciem referat, & in aquarum ripis naſcatur, alio nomine Wurm craut, quoniam lumbricos è ventre pellat. Eſſe verò hanc herbam aliquam Artemiſiæ ſpeciem, vel hinc etiam conſtare poteſt, quòd primam ſpeciem, vt diximus, nonnulli Germanicè Groſſen reinfarn vocant: hac enim nomenclatura manifeſtè docent & eam, quã Tagetem appellant, Artemiſiæ eſſe congenerem, quòd ſcilicet eandem habeat appellationem. Huius haud dubiè generis eſt herba, quæ elegantiſſimos profert flores, garyophyllos Indos vocatos. Nulla enim in re niſi floribus, qui ſunt elegantiores & longè maiores, ab hac noſtra diſtat: odore tamen noſtram hãc etiam vincit. Hinc eſt quòd Tagetem indicam appellauerimus. Germanicè autem Indianiſche negelen. His autem herbis tribus conuenire Dioſcoridis deſcriptiones facilè vnuſquiſq; ex iis quæ paulò poſt dicemus, cognoſcet. Eſſe autem Artemiſiæ genera ex manuſcripto codice, quem ob vetuſtatem lubens cito, manifeſtè colligi poteſt. Is enim pictas ordine tres iam commemoratas herbas ita ob oculos ponit, vt nemo qui illas vel ſemel ſaltem viderit, non agnoſcat. Picturæ accedunt deſcriptiones, & nomenclaturæ hodie etiam vſitatæ. Primam enim Artemiſiam, alteram Leptophyllon & Matricariam, tertiam verò Tagetem, quo nomine Apuleius vſus eſt, & Tanacetum appellat, ita vt nemo deinceps quin vera ſint Artemiſiæ genera dubitare debeat, aut meritò poſſit.

Artemiſia monoclonos.

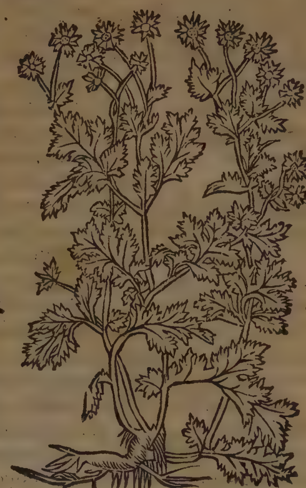
Tanacetum.

FOR

FORMA.

Artemiſia latifolia.

Artemiſia tenuifolia

Prima ſpecies quæ priuatim Artemiſia dicitur, fruticoſa eſt herba, Abſinthio ſimilis, maiora tamen & pinguiora folia habet quæ ſupernè ex nigro vireſcunt, ſubter autem candicant, crebrò etiam refecta ſunt. Flos illi tenuis, & ſemen rotundum. Altera, folia tenuiora obtinet, flores exiguos, tenues, albos, & grauiter olentes. Porrò Sampſuchi odorem confricata eius folia & flores referunt. Quæ vtique deſcriptio ita matricariam vulgò dictam herbam exprimit, vt nemo non, niſi talpa cæcior ſit, hanc eſſe alteram Artemiſiæ ſpeciem videat. Fruticoſa enim herba eſt Matricaria, foliis quàm ſit Artemiſia propriè dicta gracilioribus, floribus tenuioribus, per ambitum albis, (intus enim lutei exiſtunt) grauiter cum vniuerſa herba olentibus. Hallucinantur itaque

FORMA.

Artemiſia Monoclonos.

Tagetes indianus.

que qui Serapionis interpretem ſecuti, Dioſcoridis Parthenium eſſe putant, vt ſuo loco abundè demõſtrabimus. Tertia μονοκλωνος, hoc eſt, vnicaulis dicta, ſimplici caule conſurgit, foliis minutim ſciſsis. Caulis in ſummo floribus luteis & tenuibus abundat. Hæc odoris iucunditate priorem vincit. Quæ ſanè deſcriptio pulchrè herbam Tanacetum appellatam hodiè, delineat, ita vt tertiam eſſe Artemiſiæ ſpeciẽ nemo dubitare debeat, aut ſaltem iure queat. Tagetes Indica caule exurgit rubeſcente, ramulis multis brachiato, foliis tenuibus, minutim ſciſsis, & grauiter odoratis, floribus in ſummo caule luteis, & croci ferè colorem referentibus, elegantia nulli alteri cedentibus.

Parteniũ nõ eſt Matricaria.

LO

LOCVS.

Prima naſcitur in aquoſis, incultis, aſperiſq; locis. Altera in hortis, locis ſiccis & lapidioſis. Tertia in aquarum ripis, atque vinearum aggeribus paſsim prouenit, vnde Germanicè appoſito vocabulo Reinfarn vocatur. Indica Tagetes non niſi ſata prouenit in Germania.

TEMPVS.

Singula genera tria æſtate, potiſsimùm cum vua matureſcit, tunc enim abundát floribus, colliguntur. Indica paulò tardius in noſtra regione floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & modicè deſiccant, & ſunt, quòd ad calefactionem attinet, ordinis ſecundi: quòd verò ad reſiccationem, aut primi intenſi, aut ſecundi remiſsi. Sunt etiam modicè tenuium partium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Excalfaciunt & extenuant. Feruefactæ proſunt ad inſeſſus muliebres, ducẽdos menſes, ſecũdas & fœtus. Vteri præclusionem atq; inflammationem iuuant, lapides frangũt, & vrinæ ſuppreſsionẽ tollunt. Herba ipſa imo ventri illata copioſa, menſes mouet. Succus eius cũ myrrha ſubactus & admotus, ex vtero elicit quæcunque & inſeſsio. Bibitur etiam coma trium drachmarum pondere, eorundem ducẽdorum gratia. Si quis ſtomacho laborans Artemiſiam leptophyllon contuderit probè cum oleo amygdalino, & veluti malagma confecerit, ſtomachóque impoſuerit, ſanabitur. Neruorum quoque dolore ſi quis affectus fuerit, ac ſuccũ eius cum oleo raſaceo miſcens inunxerit, curabitur.

EX GALENO.

Ad renum calculos mediocriter, & ad vteri fomentationes proſunt.

EX PLINIO.

Artemiſia priuatim fœminarum malis medetur. Eandem quoq; ſecum habentibus, negant nocere mala medicamenta, beſtiámve vllam, nè ſolem quidem. Bibitur & hæc ex vino aduerſus opium. Alligata priuatim potens traditur potáve aduerſus ranas. Alligatam qui habet viator, negatur laſsitudinem ſentire.

AP

APPENDIX.

Præter dictas facultates vſu compertũ eſt, flores Tanaceti pueris ex vino vel lacte datos, mirificè ex ventre lumbricos pellere, ideóque Germanis herba lumbricorum, vt paulò ante diximus, appellata eſt hæc Artemiſiæ ſpecies.

ADNOTATIO.

Artemiſia vulgaris, nobis nomen retinet. Tenuifoliam pingis quã matricariam vulgò vocamus. Monoclonũ verò Tanecetum ſeu Athanaſiam vulgò dictam. Tagetem verò quem oculum Indicũ vocamus.

De Aparine. CAP. XIIII.

NOMINA.

Ἀπαρίνη, ἢ ὀμφαλόκαρπος, ἢ φιλάνθρωπος Grecè, Aparine Latinè, Klebcraut Germanicè [Gallicè *Riebles ou Grateron*] nominatur. Omphalocarpos ab vmbilici ſimilitudine quam ſemen eius refert, rectè dicta eſt. Philanthropos aũt vox humanitatis, amoris & comitatus illi impoſita eſt, quòd blanda, comis, & hoſpitalis herba ſit, nec aliter prætereuntium veſtes apprehendat, quàm ſolent amici & hoſpitaliores à ſe diſcedentes comprehenſa veſte retinere, aut ſi id nequeant, aliquãdiu ſequi. Quã appellationẽ pulchrè Germani exprimẽtes, Klebcraut nominãt. Eſt enim illis Kleben, quod Latinis tenaciter adhærere, Officinæ & herbarii nõnulli Aſpergulam hodie vocant, rectius tamen vna detrita litera nominarẽt Aſperulam, quòd aſperitate ſua attingentium veſtimentis pertinaciter hæreat.

Omphalocarpos.

Philanthropos.

ADNOTATIO.

Errant qui putant legẽdum eſſe ὀμφακόκαρπος, nam Dioſcoridis & Pauli exemplaria caſtigatiora omnia habent ὀμφαλόκαρπον, Cui ſanè lectioni & ratio ipſa ſubſcribit, cũ ſic nominata ſit ab vmbilici ſpecie, quã fructus eius refert. Quare cùm altera lectio ratione omni deſtituta ſit, immeritò ab Oroſsio Hiſpano Hermolaus, Marcellus, & Ruellius Dioſcoridis interpretes ὀμφαλόκαρπος legẽtes, taxãtur.

FORMA.

Apparine.

Ramulos habet Aparine multos, exiguos, quadrãgulos, & aſperos. Folia per ambitum orbémve Rubiæ modo per interualla circumpoſita. Flores albos. Semen durum, candidum, rotundum, à medio, vmbilici modo, leniter cõcauum. Ipſa herba veſtibus adhæreſcit.

LOCVS.

Naſcitur in frumentario agro, aut hortis circa ſepes & maceries.

TEMPVS.

Colligitur æſtate dum ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Aparine modice extergit & deſiccat, habétque nonnihil tenuium partium: vnde ſatis conſtat hanc aliquã etiam caloris in ſe portionem habere.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Aperines ſeminis, caulium & foliorum ſuccus cum vino potus phalangiorum & vituperarum morſibus auxiliatur. Infuſus doloribus aurium medetur. Herba ipſa cum axungia trita coacta, ſtrumas diſcutit.

EX

EX PLINIO.

Efficax Aparine contra ſerpentes, ſemine poto ex vino drachma:& contra phalãgia. Sanguinis abundantiã ex vulneribus reprimunt folia ĩpoſita. Succus auribus infunditur.

ADNOTATIO.

Aparine Rebulus.

De Acantho. CAP. XV.

NOMINA.

Ακανθος, ἢ ἄκανθα Gręcis, Acanthus ſiue Acantha Latinis dicitur. Officinę à ſimilitudine, quam eius folia cũ anterioribus vrſorum pedibus habent, Brancam vrſinam vocant. [Gallicè Branche vrſine.] Ad quam etiam ſimilitudinem reſpicientes Germani, Bernclauu, oder Berntatz nominant. Illud non pretereundum eſſe putaui, hanc herbam olim etiam Romanis Marmorariam eſſe dictam: quę vox in omnibus Dioſcoridis exemplaribus deprauata eſt, ac in Mamolariam detorta: quòd eius folia columnarũ maximè Corinthiarum capitulis inſculpebantur, quarũ identidem tam ſcapi quàm vertices marmore ſplendebant. Antiqui etiam Acantho pateras pingebant. *Brãca vrſina.* *Marmoraria.* *Dioſcoridis locus emẽdatus.*

GENERA.

Duo Acanthi genera damus. Primum quidem legitimã Acanthũ nominauimus, quòd ſcilicet deſcriptioni per omnia reſpondeat. Germanis dicitur Uuelſch bernklauu. Alterum Germanicam, quòd nimirum in Germania officinę omnes pro Acantho hanc vſurpent herbam. Germanis ſimpliciter Bernclauu vocatur. [Gallicè *Brãche vrſine ſauuage.*]

FORMA.

Folia habet multò quàm Lactuca latiora, & longiora, Erucę modo inciſuris diuiſa, nigricantia, pinguia, læuia. Caulem lęuem, binum cubitorum, digitali craſsitudine, ex interuallis ſub ipſum vſque verticem foliolis quibuſdam oblongis veluti nucamentis, aculeatis, ex quibus candidus promitur flos. Semen illi eſt oblõgum, luteum, caput thyrſi ſpecie. Radices ſubſunt glutinoſę, mucoſę, rubentes, longę. Hactenus Dioſcorides. Si autem veri Acanthi picturã diligenter ſpectare volueris, huic deſcriptioni prorſus qua-

FORMA.

Acanthus vera.

Acanthus germanica.

drare videbis, ita vt nulla ſit nota quæ illi non ad amuſsim reſpondeat. Neque impedit quòd Acantha ſpinam ſignificet; ſpinoſa enim & hæc quidem herba eſt, ſed mollibus duntaxat ſpinis prædita, ideóque à Vergilio mollis Acanthus dicitur. Germanicam tamen Acanthum ad Dioſcoridis picturam non penitus accedere, eſt euidentiſſimum. Poteſt tamen in prioris inopia, huius etiam commodus eſſe vſus, vt ex iis quæ paulò poſt dicemus, patebit.

LOCVS.

Naſcitur vera in hortis, petroſis & humẽtibus locis: Germanica in hortis & pratis vndique.

TEMPVS.

Colligitur in æſtate dum floribus & ſemine abũdat, Iu-

nio

nio præcipuè & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia Acanthi mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exſiccatoria eſt, & leuiter inciſoria, & tenuium partium. Hanc vim Acantho etiam Germanico ineſſe guſtus abundè monſtrat. Folia enim eius modicè amara, radix autem ſubacris eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Acanthi radices vſtis & luxatis illitæ proſunt. Potæ vrinam mouent, & aluum ſiſtunt. Tabidis, ruptis, conuulſis, mirè vtiles ſunt.

EX PLINIO.

Radices Acanthi vſtis luxatíſque mirè proſunt. Itẽ ruptis, conuulſis, & phthiſin metuentibus incoctæ cibo, maximé ptiſana. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis.

APPENDIX.

Etſi noſtræ Brancæ vrſinæ facies picturæ Acanthi non vndequáque reſpondeat, tamen eius radicem eandem habere cum Acãthi veri radice facultatem eſt euidentiſsimnm. Cùm enim guſtu ſubacris ſit neceſſe eſt vt exſiccet, incidat, & tenuium ſit partium. Errant itaq; noſtræ ætatis medici, qui neglecta prorſus radice, foliis tantũ vtuntur, quę quidem mediocriter diſcutere valent.

ADNOTATIO.

Acanthus Brancha *vrſina. Acanthus Germanica nobis non viſa.*

De Spina alba. CAP. XVI.

NOMINA.

Ακανθα λευκὴ Græcè, Spina alba Carduus marię Latinè, Officinę Bedegarim ſeu Bedeguar Pœno nomine appellatur, Germani vveiſzdiſtel oder Stechkraut. [Gallicè *Chardon ou laict de noſtre Dame, ou Chardon argentin, ou Artichaut ſauuage.*] Nomen herba hæc ab albis foliis ſeu lacteis maculis, quibus folia conſperſa ſunt, accępit.

Bedeguar.

Spina alba vnde dicta.

GENERA.

Quamuis Dioſcorides ſpinę albę duntaxat vnnm faciat genus,tamen cùm plures inueniantur apud nos herbę quæ deſcriptioni reſpondent,plura etiã vt illius ſtatuamus genera neceſſe eſt. Vnum itaque genus eſt,quod hodie vulgò Carduus Marię dicitur, Germanis verò. **Mariendiſtel, oder Frauuendiſtel.** Gallicè vero [*Chardon, ou laict de noſtre dame, ou chardon argentin.*] nominatur. Nos ſpinã albam hortenſem,quòd nimirum in hortis tãtùm proueniat, appellauimus. Alterũ genus ſylueſtre eſt, proximè ad Dioſcoridis delineationem accedens,ideóque à Germanis **Weiſzweg diſtel**,gallis autem, [*Artichaut ſauuage ou chardon commun*] vocatur. Cęterùm vidimus herbam peregrinam ſiccã, quæ ſylueſtri,quòd ad formã attinet,ꝑ omnia reſpondebat,quæ haud dubiè vera ſpina alba erat,& deſcriptioni prorſus cõueniebat. Picturam eius, quòd viridi deſtituebamur, dare non potuimus.

FORMA.

Folia albo Chamæleonti ſimilia habet, anguſtiora tamen & candidora,ſubdenſa,ſubaſperáve,& aculeata. Caulem binos cubitos excedentem, digiti magni aut minoris craſsitudine,ſubalbum,intus cauum. In cacumine eius caput eſt aculeatum, Echino marino non abſimile,minus tamen & oblongum. Flores purpureos, in quibus ſemen Cnici forma,ſed rotundius. Quæ deſcriptio in vniuerſum quadrare videtur herbę quę vulgò Carduus Marię appellatur. Folia ſiquidem Chamęleonti non diſsimilia,anguſtiora,candidioráque (albis enim maculis vndique conſperſa, vnde tam Gręcum quàm Latinum,adde etiam Germanicum nomen **Weiſzdiſtel**, vt diximus, illi impoſitum eſt) ſubdẽſa,ſubaſperáve,& minimè mollia,& mirum in modum aculeata ſunt,ita vt contrectata immodicè pungant. Caulis eidem ſupra bina cubita altus,digiti maioris aut minoris craſsitudine,& inanis. In ſummo vertice Echino marino haud diſsimile caput aculeatum obtinet. Flores de-

niquę

Spina alba hortenſis.

Spina Alba ſylueſtris.

nique purpureos,in quibus ſemen Cnico ſimile,ſed rotundius habet, id quod ex vtriuſque ſeminis collatione pulchrè deprehendes.His accedit, quòd facultates quas albæ Spinæ Dioſcorides tribuit,ſimiles ſint iis quæ Carduo Mariæ à noſtris hodie herbariis aſsignantur, vt ex ſequentibus innoteſcet clarius. Sylueſtri ſic quadrat deſcripoio vt nihil magis. Nam, vt cætera omittam, radix deſiccatoria eſt,& modicè aſtringens, atq; adeò genuinas Spinæ albæ facultates obtinet.

LOCVS.

Naſcitur in montibus & ſyluoſis locis Hodie in hortis

paſsim etiam plãtatur, vt alia quædam Carduorum genera. Syluestre in locis incultis & arenoſis prouenit.

TEMPVS.

Colligenda eſt herba in æſtate dum ſemine prægnãs eſt. Floret autem Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius deſiccatoria eſt, & modicè adſtringens, Semẽ verò tenuis eſſentiæ, & calidæ facultatis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix huius pota, ſanguinem excreantibus, ſtomachicis & cœliacis prodeſt. Vrinam cit. Oedematis illinitur. Decocto eius dentes in dolore colluuntur. Semen potum conuulſis infantibus, & à ſerpente demorſis auxiliatur. Ferunt etiam quòd amuletum ex eo venantes beſtias abigat.

EX GALENO.

Radix, cœliacis & ſtomachicis ſuccurrit. Sanguinis reiectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dẽtes dolentes iuuat, ſi decocto eius colluãtur. Semen potum iis qui conuelluntur, prodeſt.

ADNOTATIO.

Spina alba hortenſis Carduus beate Mariæ, Silueſtris, palatium leporis.

De Aſparago. CAP. XVII.

NOMINA.

Aσπάραγος Græcè, Aſparagus Latinè vocatur. Officinæ extrita priore litera Sparagum nominant, Germani Spargẽ [Galli. *Aſparge, ou Eſparge,*] Sic autem potiſsimũ altilis ſatiuúſq;, de quo nobis hic ſermo eſt, nominatur, eò quòd cauliculos hós, qui prima germinatione prodeunt è terra, præcipuos habeat.

For

FORMA.

Aſparagus.

E radiculis Thyrſus primũ exilit, cacumine in torulos turbinato, quod tandem increſcẽs explicatur in prægrãdes ramos quibus inſunt folia cappillamenti modo, & vt Fœniculi tenuata, quæ per vetuſtatem occulleſcunt inſpinulas. Florem fundit paruulũ, quo decuſſo baccæ depẽdent primũ virides, quæ tandem maturitate rubeſcunt, ſeminibus refertæ. Radices ſpongioſæ, longæ & rotundæ.

LOCVS.

In hortis ſeritur & plãtatur, inque nonnullis locis lapidoſis ſponte prouenit.

TEMPVS.

Thyrſo primum cùm ver appetit emicante viret, ſpicatum cibis expetita. Recentes hos thyrſulos in voluptatem gulæ verterunt helluones. Hodie decoctus in iure Aſparagus, aceto, ſale, & oleo conſperſus, magno gulæ delectamẽto comeditur & in principum deliciis eſt. Semen ſuo legitur tempore, nimirum æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Abſtergendi facultatem habet Aſparagus, idque citra manifeſtam aut caliditatem, aut frigiditatem.

VIRES EX DIOCORIDE.

Aſparagi cauliculi cocti & comeſti aluum molliunt, & vrinam mouent. Radicum verò decoctum, difficultati vrinæ, regio morbo correptis, nephriticis, iſchiadicis: cum vino autem idem decoctum phalangiorum morſibus auxiliatur. Si decoctum ſuper dente retineatur, eius dolori medetur. Facit ad eadem omnia ſemen etiam potum. Ferunt mori canes decoctum eius bibentes.

EX GALENO.

Renes ac iecur infarctu liberat Aſparagus, & maximè herbæ ipſius radices & ſemen. Quin & dentium dolores ſanat ſiccitatis nomine, quam vel maximè dentes requirunt

EX PLINIO.

Vtiliſsimus ſtomacho cibus, vt traditur, Aſparagi. Cumino quidem addito inflammationes ſtomachi colliq; diſcutiunt. Iidem oculis claritatem adferunt. Vētrem leniter molliunt, Pectoris & ſpinæ doloribus, inteſtinorúmque vitiis proſunt. Vino cum coquuntur addito, lumborum & renum dolores mitigant. Venerem ſtimulant. Vrinam ciēt vtiliſsimè, præterquam quòd veſicam exulcerant. Radix quoque plurimorum prædicatione trita, & in vino albo pota, calculos exturbat. Quidam ad vuluæ dolorem, radicē cum vino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiam proficit. Aſparago trito cum oleo perūctum pungi ab apibus negant.

EX SIMEONE SETHI.

Aſparagus olerum omnium maximè nutrit. Proinde ſi quis dicat eius naturam poſitam eſſe mediam inter olera & carnes, non procul à vero aberrabit, propter nutriendi facultatem plantarū & carnium, quæ ſimiliter ſe habet. Vrinam quoque cit, & obſtructiones iecoris & renum aperit: id quod manifeſtum ex eo, quòd vrinæ odorem in ſuum tranſmutat, vt hunc qui aliquātulum eius ſederint, ſentiāt. Neque quiſpiam admiretur illum ſtatim vrinæ ſuam qualitatem indere: nam & rubea tinctorum ſi manibus cōtineatur, vrinam in ſuum colorem tranſmutat: quod paradoxū etiam eſſe videtur, vt extrinſecus impoſitum vrinam tingat.

gat.

gat. Aſparagi colicis & renum affectibus, qui à pituita proueniunt, auxiliantur, ſemen genitale augent, & celerius quàm reliqua olera in ſanguinem mutantur. Menſes ciunt. Cordis palpitationibus ſuccurrunt: dentibus proſunt: ſed non ſemper ſtomacho boni ſunt, propterea garo & oleo conditis, cùm mediocriter cocti ſunt, iis vti oportet.

De Anone. CAP. XVIII.

NOMINA.

Ἀνωνὶς ἢ ὀνωνὶς Græcis: Anonis & Ononis Latinis appellatur: Vulgus herbariorũ Reſtam bouis, quòd in opere arantes boues ſubinde ſiſtat, nominare ſolet. Nõnulli Remoram aratri, quòd altis & duris radicibus in agris aratrum remoretur, appellant. Sunt qui Acutellam vocẽt, quòd ſuis ſcilicet ſpinis ingredientium pedes pungat & offendat: Germanis **Hauvvechel** nuncupatur, & **Ochſenbrech**, quia crebris inter folia aculeis, haud ſecus ac inſtrumentum hoc quo mulieres linum carminant, & à craſsiore purgant ſtuppa, horreat: vel qnòd ligone ad aculeatam hanc herbam eruendam & extirpandam cum in altum agitur, & ſeſe propagat, opus ſit. [Gallicè B*ugraues, ou Arreſte beuf nuncupatur*] Equites Germani **Stalkraut**, eò quod decoctum eius merere nequeuntibus equis offeratur, vocant. Binominis autem antiquis eſt ſcriptoribus, vna tantum litera mutata. Sunt enim qui Ononim, vt Theophraſtus & Galenus: ſunt etiam qui Anonim, veluti Dioſcorides & Plinius, nominent. Anonis hauddubiè à non iuuando, quòd nullo iuuamine polleat, dicta eſt. Siquidem aratoribus inimica eſt, viuáxque nimis fruges opprimit, ſuiſq; aculeis nocet. Ononis verò, quòd aſinos, quos Græci ὄνους vocant, ſe ſe terentes ad illam ſcabenteſq; iuuet. Complures quoque Graii herbam ſic appellari prodiderunt, quòd in ea ſe volutantes, ſpinis eius dorſum libenter affricent & ſcabant. Officinis prorſus ignota & inuſitata.

Reſta bouis. Harbe

Remora aratri.

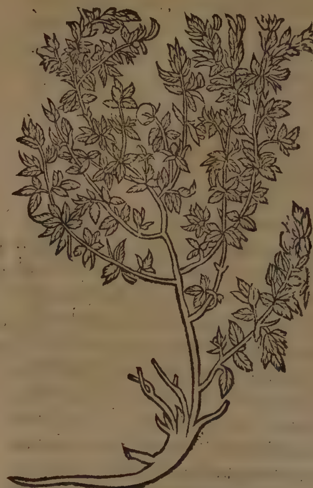
Acutella.

Anonis cur dicta.

Ononis vnde.

FOR

FORMA.

Anonis.

Ramos habet palmares,aut maiores,fruticoſos , frequentibus geniculis cinctos, cauis alarun multis,capitula rotunda . Folia exigua, tenuia ceu Lentis , ad Rutæ,aut fœnarii Loti figuram accedentia,ſub hirſuta,odorata, nec iniucundè olentia.Ramuli acutas ſpinas, ſpiculis acuminatis ſimiles,ſolidasq; gerunt.Radice cãdida nititur.Theophraſtus toto caule foliatam eſſe tradit , vt veluti coronam ex interuallis tota ſpecies repræſentet. Florem quoque illi eſſe minutulum , & in ſiliqua non vndiq; ſeptum ſcribit. Quæ ſanè ſingula pulchrè picturæ reſpõdent, & Anonim eſſe hancherbam,quam Reſtam bouis hodie herbarii nominant, euidenter , nulla reclamante nota,oſtendunt.Nam hæc ramos ſpargit fruticoſos,palmo longiores,frequẽtibus cinctos articulis,à quibus alæ funduntur.Capitula exerit orbiculata,folia Lenti parua,ad Rutæ vel pratenſis Loti figuram accedentia,hirſuta iucundum odorem expirantia , inter quæ nocentiores , & mucronatæ cuſpidis aculei quaſi ſpicula ſubriguntur. Flos ferè Piſi dilutiore micat purpura,in ſiliqua non vndiquaq; ſeptus.Radix in nigro candicãs.

LOCVS.

Naſcitur culto ſolo,pingui, & glutinoſo, præcipuè autẽ in ſe

in ſegetibus & aruis, inimica agricolis, viuaxque ſupra modum. Cum enim altam lætámve nacta tellurem fuerit, protinus in altum agitur, & ſingulis annis, ſurculis in latus emiſsis, rurſus anno poſtero deorſum verſus acta pluribus ramis luxuriat, ideóque runcanda & radicitus extirpanda venit.

TEMPVS.

Aeſtate germinare incipit, à frugibus perficitur, autumno ſui incrementi finem faciens. Floret autem Iulio menſe, & Auguſto.

TEMPERAMENTVM.

Ononis radix tertio quadamtenus ordine excalfacit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Antequam ſpinoſa ſit ſale conditur, & eſt cibis gratiſsima. Radix eius calefacit, & extenuat, cuius cortex cum vino potus vrinam ciet, calculos rumpit, cruſtáſque abſtergit. Decocta radix in poſca, dentium dolorem collutione mitigat. Huius decoctum potum, hæmorrhoidas ſanare creditur.

EX GALENO.

Radicis cortex maximè vtilis eſt, habens quippiã abſterſorium & inciſorium. Proinde nõ tantũ vrinas ducit, ſed & lapides confringit. Eadem facultate & cruſtas confeſtim detrahit. Vtuntur quoque ea ad dentium dolores in poſca decoquentes, & collui decocto eius iubentes.

EX PLINIO.

Radix decoquitur in poſca dolori dentium. Eadem cũ melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymellite, decocta ad dimidias.

ADNOTATIO.

Anonis, Bubus grauis & Arreſta bouis dicitur.

De Aniſo. CAP. XX.

NOMINA.

Ἄνισον Græcè, aniſum Latinè vocatur. Officinis nomẽ genuinum retinuit, Germanicè **Aniſz**. [Gallicè *Anis*] appellatur.

FOR

FORMA.

Aniſum.

Aniſum caule, folio flore, Apio par eſſe videtur. Caulem nanq; tenuiter ſtriatum, rotundum, multiſq; ramulis brachiatum obtinet. Folium vbi primum enaſcitur, rotundum ſed deinceps Apii modo diſſectum. Florem candidũ, muſcarium Fœniculi. Tota herba, haud aliter quàm ſemen, odorata eſt.

LOCVS.

Ex Syria orignẽ habet, iam autem paſsim ſatum in Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Iunio ac Iulio menſibus floret, ſeminéque prægnãs eſt.

TEMPERAMENTVM.

Caleſacit & deſiccat in tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Aniſum in vniuerſum calefacit. exiccat, ευπνουν rectius mea ſententia interpreabitur pro eo quod eſt, facilè ſpirare facit. Oris halitum iucundiorem facit. Anodynum eſt, dolorémve leuat. Vrinam cit. Diffundit. Hydropicis potũ ſitim arcet. Prodeſt ad venenata animalia, & inflationes.

Aluum,

Aluum,&album fœminarum profluuium ſiſtit.Lac ad mãmas elicit, & venerem ſtimulat. Suffitum naribus capitis dolorem ſedat.Tritum,cumq; rafaceo inſtillatum,aurium medetur rupturis.

EX GALENO.

Aniſi ſemen maximè vtile eſt,acre & ſubamarũ,vt propè ad vrentium accedat caliditatem.Proinde & vrinam cit & digerit,atque ventris inflationes ſedat.

EX PLINIO.

Aniſum aduerſus ſcorpiones ex vino bibitur,à Pythagora inter pauca laudatum,ſiue crudum,ſiue decoctum.Item viride aridúmve,omnibus quæ condiuntur,quæque intinguntur deſideratum.Panis etiam cruſtis inferioribus ſubditum.Saccis quoq; additur.Cum amaris nucibus vina cõmendat.Quin ipſum oris halitum iucundiorem facit,fœtoremq; tollit manducatum matutinis cum Smyrneo,& melle exiguo.Mox vino collutum, vultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpenſum in puluino,vt dormientes olfaciant.Appetentiam ciborum præſtat.Dolores capitis leuat ſuffitum naribus. Epiphoris oculorum radicem eius tuſam imponit Iollas:ipſum cum croco pari modo & vino, & per ſe tritum cum polenta,ad magnas fluxiones,extrahendaq; ſi qua in oculos inciderint.Narium quoque carcinodes cõſumit illitum ex aqua.Sedat anginas cum melle & Hyſopo ex aceto gargarizatum, Auribus infunditur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum,cum melle ſumptum melius.Cum acetabulo Aniſi nuces amaras quinquaginta purgãtas tere in melle ad tuſsim. Præcipuũ autẽ eſt ad ructus, ideo inflationibus ſtomachi & inteſtinorũ torminibus, & cœliacis medetur.Singultus & olfactũ decoctum potumq; inhibet.Potum ſomnũ concitat. Calculos pellit.Vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorũ vitiis, neruis quoque quibus ſuccinctum eſt corpus, vtiliſsimum. Prodeſt eius & capitis doloribus inſtillari ſuccũ cum oleo decocti. Non aliud vtilius ventri & inteſtinis putãt, ideo dyſentericis & teneſmis datur toſtũ.Dalion herbarius dedit bibendum cũ anetho parturientibus. Phreneticis quo-

que

que illinunt recens cum polẽta. Sic & infantibus comitiale vitium aut cõtractionem ſentientibus. Pythagoras quidem non corripi vitio comitiali in manu habentes, ideoq; quàmplurimum domi ſerendum. Parere quoq; facilius olfactantes. Soſimenes contra omnes durities ex aceto vſus eſt. Semine eius poto, laſsitudinis auxilium viatoribus ſpõdit. Strãgulationes vuluæ, ſi manducetur & linatur calidum, vel ſi bibatur cum caſtoreo in aceto & melle, ſedat. Vertigines à partu cum ſemine cucumeris & lini pari menſura trinum digitorum, vini albi tribus cyathis, diſcutit. Vrinam ciet. Venerem ſtimulat. Cum vino ſudorem leniter præſtat. Veſtes quoque à tineis defendit.

EX SIMEONE SETHI.

Prodeſt ad vetuſtos ex frigore iecoris affectus, & ad ſpirandi difficultatem quæ ex pituita proficiſcitur. Flatus qui in ventriculo ſunt digerit. Obſtructiones tollit, & lactis copiam facit.

De Acte. CAP. XX.

NOMINA.

Sambucus vnde dicta. Ακτὴ Græcis, Latinis Sambucus nominatur. Reliqua nomina dicemus paulò poſt, vbi huius genera indicabimus. Sãbucus porrò videtur ab authore appellata, cui nomen Sambyx fuit: vel à ſabuca muſico inſtrumento, quod alii pectida nominant, alii magadin. Atque hinc eſt quòd Sabucus potius quàm Sambucus, ſi Serenio Quinto credimus, ſcribendum ſit.

NOMINA.

χαμαιάκτη. *Ebulus.* Duo eius genera. Vnũ arboreſcit, quod priuatim officinæ Sambucum, Germani Holder à concauitate vocant. [Gallicè *Sureau, Seu, Suyer*] Alterum Græcis *χαμαιάκτη*. quaſi humilis, & coactæ breuitatis Acte nominatur, Latinis Ebulus, Germanis Attich, vel niderer holder, [Gallis *Hyeble.*]

FOR

FORMA.

Sambucus.

Ebulus.

Sambucus in arborem aſſurgit, virgis harundinũ modò rotundis,ſubcauis,candicantibus,proceris. Folia tria, aut quatuor,aut quinque,aut ſex,aut ſeptem per interualla circa virgas obtinet,nucis iuglandis ſimilitudine, graueolentia,pluribus inciſuris, in ſummis ramis ſiue caulibus vmbellas rotundas ferentia. Flores albos, fructum acinúmve Terebinthi in nigro purpureum,racemoſum,ſuccoſum,& vinoſum. Ebulus humilis minorque eſt, herbaceo generi propius accedens,quadrangulo caule,denſis geniculis. Folia ex interuallis circa ſingulos geniculos Amygdalæ ſimilia alæ inſtar expanduntur,per ambitum ſerrata, longiora graueolẽtia. Vmbellam in ſummo fert Sambuco ſimilem, flores itidem & fructum. Radice nititur lõga, digitali craſſitudine. *Sambucus* *Ebulus*

LOCVS.

Vtrunque genus in opacis, aſperíſque potiſsimum locis, & iuxta aquas emicat. Ebulus verò in agris etiam quibuſdam prouenit.

TEMPVS.

Parum ante Solſtitium æſtiuũ floret Sãbucus. Tardius autem Ebulus, Iunio nimirum & Iulio menſibus. In Auguſto vero baccas ſuas profert.

TEMPERAMENTVM.

Sambucus vterque calefaciendi ac deſiccandi facultatẽ habet, id quod amaritudo, & adſtrictio modica abũdè monſtrant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eadem vtriuſque facultas, & par vſus, exiccans ſcilicet, aquam educens, ſtomacho nocẽs. Folia olerum modo decocta, pituitam & bilem purgãt. Quinetiam teneri caules in olla cocti, eadem præſtant. Radix in vino decocta & in cibis data hydropicis auxiliatur. Eodem modo pota viperarum morſibus ſubuenit. Vuluas emollit & aperit, & quę circa eas ſunt affectiones, decocta cum aqua inſeſsione corrigit. Fructus cum vino potus eadem efficit. Illitus capillos denigrat. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigant. Ambuſtis etiam, & canis morſibus illita ſuccurrunt. Profunda & quæ in cauernas dehiſcunt vlcera agglutinant. Podagricis, cum taurino hircinóve adipe illita, auxiliantur.

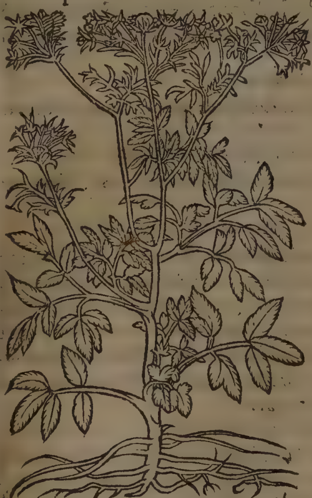
EX GALENO.

Vtraque Sambucus, & arboreſcens & herbacea, exiccandi, conglutinandi, modicéque digerendi facultatẽ obtinẽt. Paulus Aegineta hæc adiicit: Potæ & manducatæ aquã per aluum educunt.

EX PLINIO.

Vtriuſque decoctũ in vino veteri foliorũ, vel ſeminis, vel radicis, ad cyathos binos potum ſtomacho inutile eſt, aluo detrahens aquã. Refrigerat etiã inflammationem, maximè recentis ambuſti: & canis morſum cũ polenta, molliſsimis foliorũ illitis. Succus cerebri collectiones, priuatímq; mébranę

branæ quæ circa cerebrũ eſt, lenit infuſus. Acini eius infirmiores quàm reliqua: tingunt capillum: poti acetabuli menſura, vrinam mouent. Foliorũ molliſsima ex oleo & ſale eduntur ad pituitam bilémq; detrahẽdam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in vino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt, vuluas emolliunt foliorũ decocto inſidentium. Caules teneri minoris Sambuci in patinis cocti, aluum ſoluunt. Reſiſtunt folia ſerpẽtum ictibus in vino pota. Podagris cum ſeuo hircino vehementer proſunt cauliculi illiti. Iidémque in aqua macerãtur, vt ea ſparſa pulices necentur. Foliorum decocto ſi locus ſpargatur, muſcæ necantur. Boa appellatur morbus papularum, cum rubẽt corpora, Sambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus, aluum ſoluit. Ebuli fumo fugãtur ſerpentes. Tenerum cum foliis tritum ex vino potum, calculos pellit. Impoſitũ teſtes ſanat. Boa.

Ammi.

De Ammi.

CAP. XXI.

NOMINA.

Ἄμμι Græcis, Ammi Latinis, Ameos officinis corruptè, Germanis Amey appellari poteſt.

FORMA.

Ammi caule rotundo & herbaceo conſtat, ſurculis multis & exiguis:

folio oblongo, anguſto, per ambitum inciſuris diuiſo: flore paruo, candido, vmbella Anethi: ſemine exiliori multò quā Cuminū, guſtu Origanum præ ſe ferente, acri & ſubamaro: radice candida & multifibra. Eſſe autem hanc herbam verum Ammi, ſeminis in guſtu ſapor, qui ſubamarus & acris eſt, omnium maximè oſtendit: talem enim in eo ſaporem Galenus requirit. Origanum etiam guſtu referre videtur. Quibus accedit antiqui & manuſcripti herbarii teſtimonium, cuius pictura & deſcriptio ſatis docent, hanc herbam eſſe Ammi genuinum. Inter cætera enim ſemen Ammios piper guſtu referre, ideóque à nonnullis piperculam dictam eſſe ait. Id quod certè veriſsimum eſſe comperies, ſi ſemen guſtaueris: miram enim huic acrimoniam ineſſe ſenties.

Ammi verum.

LOCVS.

Nuſquam in Germania ſua ſponte naſcitur. Satum tamē facilè & magna copia prouenit, ſic vt deinceps extirpari vix queat.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret, ac deinceps vbi defloruit, ſemen abundè producit.

TEMPERAMENTVM.

Ammi ſemen in calefaciendo deſiccandoq; ex ordine tertio intenſo exiſtit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vis ſemini excalfactoria, feruens & exiccās. Facit ad tormina, vrinæ difficultatem, venenatorum morſus cum vino potū. Menſtrua ciet. Miſcetur derodentibus ex cantharidibus confectis medicamētis, vt inde exortis vrinæ difficultatibus reſiſtat. Sugillata cū melle illitum tollit. Colorem potum & inunctum in pallorem mutat. Suffitum cum vua paſſa aut reſina vuluas purgat.

EX GALENO.

Herbæ quam vocant Ammi, ſemen maximè eſt vtile. Facultatis eſt excalefactoriæ & deſiccatoriæ, tenuiumq; partium. Sed & guſtu ſubamarum eſt & acre. Et clarum eſt quòd digerat, & vrinam moueat.

EX PLINIO.

Inflationes & tormina diſcutit. Vrinam & mẽſtrua ciet. Sugillata et oculorum epiphoras mitigat. Cum lini ſemine ſcorpionum ictus in vino potum drachmis duabus: priuatimq; ceraſtarum cum pari portione myrrhæ. Coloré quoque bibentium ſimiliter mutat in pallorem. Suffitum cum vua paſſa, aut reſina, vuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum.

ADNOTATIO.

Ammi in hortis pariſiorum paſsim luxuriat.

De Aro. *CAP.* *XXII.*

NOMINA.

Αρον, ἢ ἀρίσαρον Græcè, Arõ & Aris Latinè dicitur. Officinæ corrupto, vt ſolent, vocabulo, Iarum appellãt. Quidam, quòd folium effigie bubuli veſtigii prodeat, Pedem vituli vocarunt. [Gallicè *Pied de veau.*] Alii, quòd dracunculum æmulatur, ſola magnitudine diſcrepans, Serpentariam minorem appellant, neque id ſanè temerè. Videtur enim Aron eſſe Dracunculus minor, cui Dioſcorides folia κιϛσοειδῆ, hoc eſt, Hederæ ſimilia eſſe dicit, quæ prorſus Ari ſunt, niſi quòd paulò ſint longiora. Plinius etiam Aro eas facultates tribuit, quas Dioſcorides Dracũculo minori. Vt hinc coniicere liceat, Arum cum Dracunculo minori miſcuiſſe veteres. Vulgus, quòd piſtillum promit exerti ferè genitalis effigie, Sacerdotis virile nominat. Id quod & Germani noſtri faciunt, qui ſua lingua Pfaffenpint, [Gallicè *Vit de preſtre, vit de chien, ou Chicrotin*] nuncupant. Alias Aron, & ob vehementem acrimoniam, teutſchen Jngber vocant.

Pes vituli.

Serpentaria minor.

Sacerdotis virile.

FORMA.

Folia emittit Dracunculo ſimilia, ſed longiora & minus maculata, caulem dodrantalem, purpuraſcentem, piſtilli figura, à quo croci colore fructus exit. Radix illi candida, Dracunculo ſimilis, quę quòd minore acrimonia eſt, cocta comeditur. Hæ vtique delineationes ad amuſsim, nulla reclamante nota, noſtro Aro conueniunt. Siquidem folia pro-

Aron & Aris.

mit Dracunculi, longiora, & paucioribus maculis reſperſa, caulem dodrantem altum, in purpuram leniter tendentem. Ante ſeminis partum, ſagaci naturæ artificio dignum, erumpit inuolucrum & cuculum quod mucronata in turbinem vaginula piſtillũ complectitur, & ſuo fouet ſinu. Verùm vbi fructu prægnans fatiſcit in hiatum, ſolida piſtilli facies dilutiore purpura rutilans emergit, & anfractu penitus tandem patente, primùm viridia dein crocea ſpectantur ſemina, quæ in coronæ modum concinnè contexta, imam eius partem ambiunt. Radicem etiam obtinet albam, ad Dracunculi radicem accedentem, vt pictura graphicè monſtrat.

Obiectionis diſſolutio.

Neque obſtat quòd Galenus radicem Ari elixam mandi ſcribat, noſtri autem tam acris ſit, vt vix guſtari ob miras & diutinas, quas in lingua ac palato excitat puncturas poſsit, tantùm abeſt, vt edendo eſſe queat. Siquidem Galeno libro ſecundo de alimentorum facultatibus teſte, non parem in omnibus regionibus acrimoniam obtinet, ſed in nonnullis minimam, vt Cyrenis. Et Plinio quoque lib. xix. cap. v. teſte, in Aegypto Aron naſcitur radice mollioris naturæ, quæ etiã cruda editur. In quibuſdã, vt Germania noſtra, maximam. Verba Galeni paulò pòſt in facultatum commemoratione citabimus. Hinc diſcendum erit, multa nobis in ſcriptoribus

rei

rei herbariæ, primo ſtatim obtutu pugnantia videri, quæ ſi ad cœli regionumque diuerſitatem reſpexerimus, nihil prorſus pugnantiæ aut abſurditatis habebunt. Quod niſi diligẽter adnimaduertas, multas genuinas herbas pro adulterinis abiicias neceſſe erit. His accedit quòd Galenus non ſimpliciter dicat mandi Ari radicem, ſed elixam. Non eſt autem mirum ſi acria etiam edendo fiant, ſi elixentur. Bis enim aut ter in aqua decocta, Galeno lib. ij. de alimẽt. facul. cap. vltimo teſte, acrimonia ſpoliãtur. Porrò ſi iſta ſciolis quibuſdam haud ſatisfecerint, dicendum planè erit Arũ Germaniæ noſtræ eſſe ariſaron, quod guſtu, Dioſcoride & Galeno autoribus, acrius eſt. Quanuis ego cum Ruellio diligentiſsimo earum rerum inquiſitore Ariſaron ab Aro differre haud putem, quòd ſcilicet forma vtriſque eadem ſit. Cuius etiam rei fidem facit ipſa nomenclatura, quæ vtriuſque retinuit appellationem: duobus tandem vocabulis in vnum coaleſcentibus, dici cœpit Ariſarõ. Apud veterrimos enim Aris primum: dein poſteoribus, copulatis vnà nominibus, Ariſaron cofictum eſt nomen.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis, locis vmbroſis, humidis & frigidis.

TEMPVS.

Folia ſtatim in Martio, inter primas herbas veris exiliũt, in Iunio diſpereunt, ita vt haud facilè hoc nomine herba ipſa reperiri queat. Semen Iulio & Auguſto menſibus reperitur, primùm, vt diximus, viride, mox croceum.

TEMPERAMENTVM.

Arum Galenus in calefaciendo & deſiccando primi ordinis eſſe ſtatuit. Et locutus eſt de Aro, quod nõ vehemẽti acrimonia pollet. Noſtrũ haud dubiè in tertio ordine calidũ & ſiccum eſt, ob multam, qua præditum, eſt acrimoniã.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix, ſemen, & folia Ari eaſdem cũ Dracũculo vires habent. Radix priuatim cum fimo bubulo illita podagricis prodeſt. Dracunculi more reponitur. In totum, ob mitiorem eius acrimoniam edendo eſt.

EX GALENO.

Arum terrena eſſentia conſtat, ſed calida. proinde exter gendi facultatem poſsidet, verùm nõ valentem, ſicut Dracontium. Radices eius maximè ſunt vtiles. Siquidem comeſæ craſsitiem humorum mediocriter incidunt, adeo vt excreationibus ex pectore idoneæ ſint: ſed magis tamen aptum eſt Dracontium. Et in libro ſecundo de alimentorũ facultatibus, ſic de Aro ſcribit. Ari radix rapi modo manditur. Quibuſdam autem in regionibus acrior naſcitur, vt Dracontio ferè ſimilis ſit. Dum rectè parare voles, prioris decoctionis aqua effuſa, repente in alteram calidam iniicere oportet, vt in Braſsica & Lente dictum eſt. Cyrenis cõtrà, quàm in noſtra regione planta ſe habet: nam illic minimum medicamenroſi, minimumque acrimoniæ habet, adeò vt vel rapis vtilior reputetur: idcirco radicem quoque in Italiam comportant: vt quę abſq; vt putreſcat aut regerminet, longo tempore perdurare poſsit. Perſpicuũ vero eſt alendis corporibus hanc accommodatiorem eſſe. Si quis autem in thorace ac pulmone collectos craſſos lentosque humores extuſsire ſtudeat, acrior ac mendicamentoſior magis conueniet. In aqua elixa eſtur cum ſinapi aut aceto ex oleo & garo, Quinetiã cum opſoniis, & ſale, & iis quæ caſeo conſtant, ſumitur. Haud verò obſcurũ eſt, ſuccum eius, qui in iecur ac vniuerſum corpus diffunditur, quo vno animal nutritur, craſsiorem eſſe, idque maximè quum radix, quemadmodum ſunt quæ Cyrenis aduehuntur, medica vi caruerit. Apud nos nanque in Aſia, pleręque Ari radices acriores ſunt, & medicamentoſam iam vim obtinent.

EX PLINIO.

Arum miris laudibus extulere Græci, primum in cibis †fœminarum præferẽtes, quoniam mas dulcior eſſet, & in coquendo lentior, pectoriſque vitia expurgaret: aridum in potione inſperſum, aut ecligmate, vrinam & menſes cieret. Sic & in oxymelite potum, ſtomacho, interaneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum, ad tuſsim in cinere coctum ex oleo dedere. Alii coxere in lacte, vt decoctum biberetur.

† *alias fœminam.*

Epip

Epiphoris elixum impoſuere: item ſugillatis, tonſillis. Ex oleo hæmorrhoidum vitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra venena, pleuriticis, peripneumonicis quoque & tuſsientibus. Semen intritum cum oleo aut roſaceo infundens, aurium dolori Dieuches, Cleophantus tuſsientibus, aut ſuſpirioſis, & orthopnoicis, & purulenta excreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthiſicis è melle eclegmate, & pulmonis vitiis, oſsibus etiam fractis impoſuit. Partus omnium animalium extrahit naturæ circũlitum. Succus radicis cũ melle Attico, oculorũ calligines, ac ſtomachi vitia diſcutit. Tuſsim decocti ius cum melle vlcera omnium generum, ſiue phagedænæ ſint, ſiue carcinomata ſiue ſerpãt, ſiue polypi in naribus, ſuccus mirè ſanat. Folia ambuſtis proſunt ex vino & oleo cocta. Aluũ inaniunt ex ſalle & aceto ſumpta. Etiam luxatis cocta cum melle proſunt. Item articulis podagricis cum ſalle, recentia vel ſicca. Hippocrates ad collectiones cum melle impoſuit. Ad menſes trahendos ſeminis vel radicis drachmę duæ in vini cyathis duobus ſufficiunt. Eadem potio, ſi à partu non purgantur, & ſecundas trahit. Hippocrates & radicem ipſam appoſuit. Dicunt & in peſtilentia ſalutarem eſſe in cibis. Ebrietatem diſcutit. Serpentes nidore cùm crematur, priuatimq; aſpides fugat, aut inebriat, ita vt torpentes inueniãtur. Per unctos quoque Aro, vt laureo oleo fugiunt, ideo & contra ictus dari potu in vino nigro putant vtile. In foliis Ari caſeus optimè ſeruari traditur.

Poſteriores medici Aron diſcutiendi, extenuandi, extergendique facultatem habere tradunt: ideoque tumoribus aurium, ficubus, ſtrumis, ſcirrhisque mederi, faciei deformitatem cutisque auferre, eius denique radicem in puluerem redactam ſupercreſcentem in vulneribus carnem minuere ſcribunt. Id autem poſſe præſtare, acrimonia ipſa vehemens quæ guſtu ſeſe exerit, abundè monſtrat. Dioſcorides etiam Ariſaron acrimonia haud exigua præditum ſcribit, ideoque illitum nomas ſiſtere, collyriaque efficaciſsima ex eo contra fiſtulas fieri. Denique radicem cuiuſ- *Recẽtiores quas facultates Aro tribuant.*

cunque animalis pudendo impoſitam, id corrumpere tradit. Plinius quoque Ariſarũ vlceribus mederi manantibus, item combuſtis & fiſtulis ſcriptum reliquit. Præterea commixtum collyrio nomas ſiſtere ait.

ADNOTATIO.

Arus canis priapus

De Arcio. CAP. XXIII.

Αρκιον, ἢ προσώπιον ἢ προσωπὶς Græcis, Perſonatia Latinis dicitur. Officinæ Lappam maiorem, vulgus Bardanam vocat, Germani Broſzkletten [Galicè *Gleteron, ou Glouteron, ou Napolier*] Perſonatia hac quondam ad perſonas vtebantur, quoties in theatris aliiſve locis qui cognoſci à populo nollent, egiſſe quidpiam volebant. Eſt enim foliorum eius tanta amplitudo, vt tota humana facies iis tegi poſsit: atq; hinc haud dubiè tam Græci quàm Latini, nomen illi Proſopii & Perſonatiæ indiderunt.

Perſonatia, ſiue Lappa maior.

FORMA.

Perſonatia folia Cucurbitæ ſimilia habet, maiora tamẽ, duriora, nigriora & hirſuta, Caule ſubcãdidum, interdum nullum. Radicem grandem candidam intus, foris nigram. Ex qua deſcriptione nemo non intelligit, Perſonatiam eſſe eam herbam quam hodie vulgus Bardanam vocat, quæ folio cõſtat omniũ lapparũ maximo, parte aucrſa

uerſa herbido, aduerſa cano, caule in purpureo albicante, grãdibus lappis, quę tranſeuntiũ veſtibus adhærent, in quibus flos purpureus naſcitur, non euidẽs, ſed occultus, intra ſe germinans, radice grandi, intus candida, foris atra.

LOCVS.

Naſcitur vbique, potiſsimum circa margines pratorum, & agrorum.

TEMPVS.

Menſe Iulio lappas cum floribus ſuis producit Perſonatia.

TEMPERAMENTVM.

Digerit ſimul & deſiccat, ſed & adſtringit nonnihil.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix Perſonatiæ drachmæ pondere cum pineis nucibus pota, ſanguinem & purulenta excreantibus auxiliatur. Articulorum quoque dolores, qui ex membrorum fractionibus colliſionibúſve fiunt, trita & illita ſedat. Quinetiam folia vetuſtis vlceribus vtiliter illinuntur.

EX GALENO.

Arcium, quod Proſopida vocãt, cuiuſq; folia Cucurbitæ ſimilima ſunt, niſi quatenus tum maiora, tũ duriora, diſcutit ſimul & deſiccat, ſed & adſtringit mediocriter: quamobrem folia eius veteribus vlceribus mederi poſſunt.

EX APVLEIO.

Perſonatiæ herbæ ſuccus cum vino veteri in potionem datus, omnes morſus ſerpentium mirificè ſanat. Eiuſdẽ foliis cinges febricitantem, & ſtatim febrem mitigat, caloremque ſanat. Vulnus, etiam ſi cancer erit, cum aqua decoctionis foliorum eius foueto: deinde ipſam cum nitro & axungia, cum aceto tere, & in panno inducito & imponito. Ad canum rabidorum morſus, radix cum modico ſale trita imponitur morſui, & ſtatim æger liberabitur. Succus foliorum eius cum melle potui datus, vrinam prouocat, & veſicæ dolorem tollit. Puluis ſeminis eius cum vino optimo per quadraginta dies datus, iſchiadicos mirabiliter ſanat. Folia trita cũ albumine oui & impoſita, ambuſta mirificè curant.

Ad canis rabid. morſum

EX

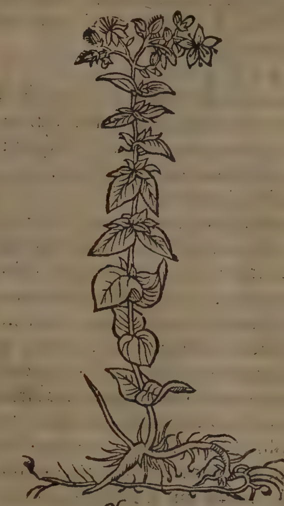
EX L. COLVMELLA.

Venena viperæ pellit ſuper ſcarificationem ferro factã herba Perſonatia trita & cum ſale impoſita. Plus etiam eiuſdem radix contuſa prodeſt contra ſerpentes. Ex vino bibitur duum denariorum pondere. Strumis radix eius medetur: item cum axungia operitur folio ſuo impoſita.

De Aſcyro. CAP. XXIIII.

Ασκυρον, ἢ ἀσκυροειδὴς Grecè, Aſcyron Latinè nominatur. Officinis ignotum. Germanicè Harthövv, id eſt durum fœnum appellatur. Gallicè, *Mille pertuys*, *Trucheran*, dicitur: gallis autẽ veteribus *Iaunette*, dicta eſt. Greci à contrario, huic herbæ nomen impoſuiſſe videntur, σκόρος enim illis aſperitatem ſignificat. Pulchrè igitur ad Græcã appellationem Germanica alludere videtur.

FORMA.

Aſcyrum.

Hyperici ſpecies eſt Aſcyron, magnitudine differens, maioribus ramis, fruticoſius, puniceo colore rubens. Flores fert luteos, ſemen Hyperico ſimile, odore Reſinæ, quod cùm atteritur digitos ferè cruentat.

LOCVS

Incultis & aſperis locis prouenit.

TEMPVS.

Aeſtate, potiſsimùm verò Iulio & Auguſto menſibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Eſſentia tenue eſt, ideoq; calefacit & deſiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen Aſcyri potum in hydromelitis heminis duabus, ad iſchiadicos prodeſt dolores: bilioſa enim multa excrementa ducit. Sed aſsiduè dari oportet donec conualeſcant. Præterea illitum ad ambuſta conducit.

EX GALENO.

Semen eius purgatorium. Foliorum verò facultas modicè extergens & deſiccans, vt & ambuſta ſanare credantur. Cæterùm in vino auſtero decocta, vinum ipſum magnorũ vulnerum glutinatorium efficiunt.

EX PLINIO.

Vſus ſeminis ad iſchiadicos, potus duabus drachmis in hydromelitis ſextario Aluum ſoluit, bilem detrahit. Illinitur & ambuſtis.

ADNOTATIO.

Aſcyron androſæmum, Hypericum, nomine poſtremo omnes vulgò appellantur.

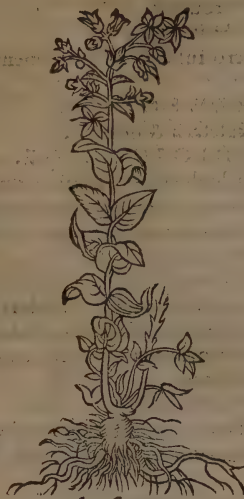
De Androſæmo. CAP. XXV.

NOMINA.

Ανδρόσαιμον Græcis, Androſæmon pariter Latinis dicitur. Officinis incognitũ. Germanis kunrath, quaſi Græcè dicas Thraſibula, nominatur. [Gallis *vero, Milleper-tuys large, vel trucheran large appellatur.*] Dictum Androſæmon, quòd aut coma, aut floribus eius tritis, hominis ſanguinem referat. *Androſæmon vnde dictum.*

FOR

FORMA.

Androſæmon.

Differt ab Hyperico & Aſcyro Androſemō. Frutex eſt prætenuibus ramis, ſurculoſus, puniceo colore, rubentibus virgis, foliis triplo quadruplóve maioribus quàm Rutæ, quæ contrita ſanguineum ſuccū emittunt. Alarum caua habet plura, in ſummo alarum auiū modo pennata expanſáve, circa quas floſculi puſilli lutei. Semen in calyce, nigro papaueri ſimile, veluti punctis depictum diſtinctúmve. Coma trita reſinoſum odorem reddit.

LOCVS.

Locis iiſdem quibus Aſcyron prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Androſæmi ſemen tritum, potumq; duarum drachmarum pondere, bilioſa alui excrementa ducit. Iſchiadicis autem potiſsimùm medetur, ſed á purgatione aquam ſorbere oportet. Herba illita ambuſta ſanat; & ſanguinem compeſcit.

EX GALENO.

Eaſdem cum Aſcyro facultates obtinet.

EX

EX PLINIO.

Vſus ad purgandam aluum tuſæ cum ſemine, poteq́; ma tutino, vel à cœna duabus drachmis in aqua mulſa vel vino, vel aqua pura, totius potionis ſextario. Trahit bilem, prodeſt iſchiadicis maximè. Sed poſtera die, capparis radicem reſinæ permixtam deuorare oportet drachmæ pondere, iterumq́; quatridui interuallo idem facere. A purgatione autem ipſa robuſtiores vinum bibere, infirmiores aquã. Imponitur & podagris, & ambuſtis, & vulneribus, cohibẽs ſanguinem.

De Arceutho. CAP. XXVI.

NOMINA.

Ἄρκευθος, ἢ ἀρκευθὶς Græcè, Iuniperus Latinè vocatur. Officinæ Latinam appellationem retinuerunt Germanicè **Uueckholder kramatber** id eſt, turdorum baccæ vocantur, quòd fructibus eius turdi pingueſcant. [Gallicè, *Geneure*] Iuniperus autem dici videtur, quòd iuniores & nouellos fructus pariat: ſola enim ferè arborum fœtus ſuos in biennium prorogat, qui ne matureſcunt quidem, nouis ſuperuenientibus.

GENERA.

Iuniperus Dioſcoridi duplex eſt, maior & minor, ſola arboris & ſeminis magnitudine inter ſe differentes. Minor humilis eſt, ſeſsilibus in terra ramulis, baccis minoribus, radicibus ſummo ceſpite fuſis. Maior altius adoleſcit & in iuſtam arboris magnitudinem exurgit, caudice procero, cortice fragili, ligno fuluo, odorato, latioribus ramulis, aculeorum aceruo ſtipatis, baccis alteri ſimilibus, maioribus tamen.

FOR

FORMA.

Iuniperus.

Vtriuſq; facies horrida, coma virent perpetua, ſpinaq; potius quàm folio, ſed herbacea veſtiuntur. Cortex illis mẽbraneus, fragilis, nec difficulter fatiſcens, materies fulua, quæ ſi ignibus dicatur, non iniucũdum fumũ expirat, qui odoris ſuauitate graſſantia peſtilentiæ contagia depellit. Ex ea etiam, vt recentiores Græci tradunt, æſtiuis temporibus lachryma thuris odorem atq; colorem æmulans ſudat, que caloris officio durata, cocat in gummi. Arabum familia, non ſine magna confuſione nominum, Sandaracham appellat. Officinæ verò Vernicem vocant. Baccas ferunt primùm virentes, deinde per maturitatem nigras, quæ biennio antequam matureſcant in ramis pendent. Hinc ſunt qui baccas in iis eſſe ternas eodem tempore dicant, anni proximè exacti nondum maturas, & tertii ante præſentem iam maturas, tertias nouas & recentes. Cæterùm non deſunt qui noſtram Iuniperum non genuinam putent, quòd baccæ eius ad Dioſcoridis magnitudinem, quæ nucis eſt ponticæ aut fabæ, non accedant. Sed cogitent locum in cauſa eſſe cur minores producantur: vt plurimum enim omnia quæ in Germania proueniunt, iis quæ in Græcia naſcuntur minora ſunt. Nobis etiã Iuniperi grana aliunde allata viſa ſunt, quę nucis auellanæ quantitatẽ æquæ

Sandaracha Arabum.

Vernix.

Obiectionis diſſolutio.

æquabant, ob id vt magnitudinem ac formam eorundem etiam exprimeret pictor, curauimus.

LOCVS.

Amant Iuniperi montes, & maritima loca, in planisq; & cultis naſci recuſant.

TEMPVS.

Autumno fructus Iuniperorum decerpuntur, ſed ad bimatum prorogati.

TEMPERAMENTVM.

Iuniperus calida & ſicca, vtrinque tertii ordinis. At fructus ſimiliter quidem calidus eſt, ſed non ſimiliter ſiccus, verùm in hoc primi fuerit ordinis. Vernix calefacit & exiccat ſecundo receſſu.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Acris vtraq; eſt, calefacit, & vrinam mouet. Incenſæ ſuffitu ſerpentes fugãt. Earum fructus, hic quidem fabę, alius vero nucis ponticæ magnitudine inuenitur, rotundus, odoratus, in mandendo dulcis, & ſubamarus. Modicè calefacit & adſtringit, ſtomacho vtilis. Potus ad vitia thoracis, tuſſes inflatiões, tormina, & venenata, prodeſt. Vrinã cit. Cõuulſis, ruptis, & vuluæ ſtrangulationibus cõfert. Folia acria obtinet Iuniperus, ideoq; tam ipſa quàm eorum ſuccum ex vino contra viperarum morſus illini & bibi prodeſt. Cortex præterea crematus & cum aqua illitus, lepras eximit. Ramentum verò ligni deuoratum, interficit.

EX GALENO.

Iuniperi fructus iecur renesq; expurgat, nimirum craſſos & glutinoſos humores extenuando, eaq; de cauſa ſalubribus medicamentis immiſcetur. Perexiguum corpori humano alimẽtum ex eo apponitur. Affatim ſumptus hic fructus ſtomachum mordicat, caputq; calefacit: ex quo illud quandoq; implens, dolore diuexat. Alui excremẽta nec retinet, nec propellit. Vrinam ciet mediocriter.

EX PLINIO.

Vtraq; excalfacit & extenuat. Accenſa ſerpentes fugat. Semen ſtomachi, pectoris, laterisq; doloribus vtile. In-

flationes languoresq́; diſcutit, tuſſes concoquit & duritias. Illitum tumores ſiſtit: item aluum, baccis ex vino nigro potis: item ventris tumores illitis. Miſcetur & antidotis oxyporis. Vrinas cit. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulſis, ruptis, torminibus, vuluis, iſchiadicis cum vino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino. Sunt & qui perungant corpus è ſemine eius in ſerpentum metu.

VERNICIS VIRES EX RECENTIORIBVS GRAECIS.

Profluentem è naribus ſanguinem ſiſtit, ſi ex candido oui liquore trita temporibus & fronti illinatur. Eadem vomitionem ex polline thuris & oui albo excepta ſupprimit. Item profluentem aluum cum eiſdem illita firmat. Stomachum in bilioſos vomitus effuſum, deuorata in ouo ſorbili polenta eius, cohibet, cructámque alui proluuiem retinet. Diſtillationes ſuſpendit ſuffitæ nidor, arcetq́; ne præcipites ad ima decumbant. Pituitam quæ in ſtomacho aut inteſtinis coiit, digerit. Humorem etiam coercet, qui pernix à cerebro deuoluitur. Tænias & cætera vêtris animalia necat. Vliginoſos fiſtularum ſinus indita reſiccat. Menſtruos continet fluxus. Grauedini ſuffitus eius auxiliatur. Hiantibus manuum & pedum rimis illitu ſuccurrit. Et in ſumma, Succini pollet viribus, ſed paulò efficacioribus: quæ ſi deſit, duplo pondere in vicem ſubſtituitur.

ADNOTATIO.

Alius eſt Iuniperus, idemque ſpectatiſsimus, è monte Tauro quem lugduni habemus.

De Alcea. CAP. XXVII.

NOMINA.

A *Ακία* Græcis, Alcea Latinis vocatur. Officinis ignota. Vulgares herbarii & Empirici, Simeonis herbã, Germani noſtri Sigmarskraut, oder Sigmundſzvurtz: & Hochlenchthen. [Galli. *Guimauue ſauuage, ou ruſtique.*] appellant.

FOR

FORMA.

Syluestris maluæ ſpecies eſt Alcea, folia verbenacæ modo ſecta habẽs, caules ternos aut quaternos, corticem Canabi ſimilem obtinentes. Florẽ exiguum Roſæ ſimilẽ. Radices albas, latas quinque aut ſex cubitales.

Alcea.

LOCVS.

Naſcitur in pingui loco, nec ſicco.

TEMPVS.

Floret Iulio & Auguſto menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Ex emplaſticorum medicamẽtorum numero eſſe Alceã, & folia, quæ glutinoſum quid ac lentorem quendã præſc ferunt, & radix ipſa quæ glutinoſa: dulcis, & modicè a ſtringens apparet guſtantibus, abundè monſtrant. Hinc ſatis cõſtat Alceam extra omnem inſignem tum caliditatem, tum frigiditatem ſiccare, ac planè emplaſticorum cõſiſtentiam obtinere. Vide Galenum lib. iiii. de ſimp. medi. facult. cap. iiii. & ſequenti.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Alceæ radices in vino aut aqua potæ, dyſentericis & ruptis medentur.

EX PAVLO.

Alcea ſylueſtris maluæ genus eſt. In vino pota dyſenteriæ & rupturis medetur, potiſsimùm ipſius radix.

EX PLINIO.

Vſus radicis Alceæ ex vino vel ex aqua, dyſentericis, aluo citæ ruptis & conuulſis.

APPENDIX.

Celebratur ad caliginem oculorum ab Empiricis, ita vt non deſint qui credant radicem Alceæ è collo ſuſpenſam, aciem oculorum ſupra modum acuere, & tueri poſſe.

ADNOTATIO.

Alcea ruri frequens, Monoclonos *ferè eſt, non maluæ modo fruticoſa & ſarmentoſa, flore althea.*

De Adianto. CAP. XXVIII.

NOMINA.

Ἀδίαντον, ἢ πολύτριχον, ἢ καλλίτριχον, ἢ ἐβενότριχον Græcè, Adiantum, Polytrichum, Callitrichum, Cincinnalis, Terrę capillus, & Supercilium terrę, Latinè appellatur. Officinæ hodie Capillum Veneris vocant, quo etiam nomine appellari Latinis Apuleius teſtatur. Germani **Frawenhar vel Jundrfrawenhar.** Adiantum nomen ab euentu accepit, quòd folium eius perfuſum aqua οὐ διαίνεται, id eſt, non madeat, ſicco ſemper ſimile, vt autor eſt Theophraſtus libro ſeptimo de plantarum hiſtoria, cap. xiii. Id quod minimè intelligendum erit de merſione longiore in aqua: nam diutius merſum ac irrigatum, æquè ac aliæ herbæ madeſcit. Quare rectius de imbre deſcendente è cælo, cuius ſtillicidium foliis eius non inſidet, vt teſtis eſt in Theriacis Nicander, accipiendum venit. Vel quod magis arridet, ab interioribus puteorum parietibus, & fontium marginibus quas coronat, dictum eſt Adiantum, quòd nimirū quaſi ſitiens illorum aquas, quas tamen odit & reſpuit, quærat. Polytrichon autem quaſi multicomum, quòd capillos multos

Capillus Veneris. *Adiantū vnde dictum.* *Polytrichon.* *Callitrichon.*

multos ac denſos faciat, ciúſq; defluuia expleat. Callitrichon verò quaſi pulchricomum quòd capillos tingat, pulchrioreſq; reddat. Nec alia ratione Capillus Veneris hæc herba dicta eſt, quàm à ſpecioſis reddẽdis capillis: nec alio nomine Veneris vox adiecta eſt, quàm quòd hæc pulchricoma pingatur. Hinc patefit maximus pharmacopolarum noſtri temporis error, qui ſub tribus nominibus, vnam & eandem duntaxat herbam ſignificantibus, tres diuerſas herbas deſignatas eſſe putant. Aliam enim Polytrichum, aliam Callitrichum, quam tamen corrupto vocabulo Gallitrichum vocant: aliam etiam Capillum Veneris eſſe herbam exiſtimant. Quales autem herbæ ſint, Polytrichum, & Gallitrichum illis nominatæ, ſuis locis oſtendemus.

Capillus Veneris cur dicta.

Pharmacopolarum error.

FORMA.

Adiantum.

Folia albicantia Coriandro ſimilia habet, in ſummo inciſuris diuiſa. Caules ex quibus naſcũtur prodeũntve, nigros, admodum tenues, dodrantales, nitentéſque. Neque florem, neque ſemen creat. Foliis verò Coriandri iam quidem erumpentis, vel paulò antea enati, necdum cauleſcentis, quæ quidem in infima eius parte quodãmodo lata ſunt, & in extremitatibus inciſa; cõſtare Adiantum ſciendum erit. Ex qua nimirum deſcriptione manifeſtiſsimum eſt, eam herbam qua ferè oẽs Officinæ pro Capillo Veneris

vtuntur, & quam nos à muris in quibus prouenit, Germanicè Maurrauten: Steinrauten vocamus, non eſſe verum Capillum Veneris, aut Adiantum: caules ſiquidē eius non ſunt nigri, ſed virides, neque admodum tenues, ſed pro herbæ quantitate craſsi: neque ſplendentes. In ſumma, neque figura, neq, magnitudo, neq; color, nec natales etiam reſpondent, quia in ſiccis & ſoli expoſitis muris naſcitur, in humidis contra Adiantum.

LOCVS.

Locis opacis, paluſtribusq;, & humentibus muris, & prope fontes naſcitur. In Germania tamē noſtra, quod ſciam, non prouenit: copioſè autem in Narbonenſi Gallia, & Italia.

TEMPVS.

Aeſtate viret, bruma non marceſcit.

TEMPERAMENTVM.

Adiantum in caliditate quidem & frigiditate ſymmetrū eſt, verùm deſiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Decoctum eius herbæ potū, aſthmaticis, difficultate ſpirandi laborantibus, ictericis, lienoſis, & vrinæ difficultatibus auxiliatur. Calculos conterit, & aluum cohibet, Venenatorum morſibus, & ſtomachi fluxionibus cum vino potum prodeſt. Menſes cit & ſecundas. Sanguinis reiectionē ſiſtit. Cruda herba ad venenatorum morſus illinitur. Alopecias capillis explet. Strumas diſijcit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrtino & ſuſino, aut hyſſopo & vino, capillos defluentes continet. Decoctū eius cum lixiuio & vino abſtergit. Gallinaceos & coturnices cibis eorum additum pugnaciores facit. Seritur & magna vtilitate circa ouilia.

EX GALENO.

Extenuat Adiantum & diſcutit. Alopecias capillis veſtit, ſtrumas & abſceſſus digerit lapidéſque frangit epotum. Viſcoſorum craſſiorúmque ex thorace pulmonéque excreationibus non mediocriter confert, & ventris fluxiones ſiſtit.

EX

EX PLINIO.

Vide infra caput de Trichomane.

ADNOTATIO.

Adiantũ duplex Theophraſto, triplex Dioſcoridi, nobis quadruplex.

De Vite vinifera. CAP. XXIX.

NOMINA.

Αμπελος οἰνοφόρος καὶ ἥμερος Græcè, Vitis Vinifera & ſatiua, ſeu culta Latine appellatur, Germanicè **Uvin reb** (Gallicè *Vigne cultiuee.*) Vitis autem, quòd inuitetur ad vuas pariendas, dicta eſſe primò videtur.

GENERA.

Innumera vitium reperiuntur genera, quæ ſingula per ſequi ſuperuacaneum eſſe videtur. Si quis tamen illa diſquirere deſiderat, rei ruſticæ ſcriptores, Pliniúmque lib. xiiij. naturalis hiſtoriæ, qui diligentiſsimè de iis ſcripſit, legat.

Vitis Vinifera.

FORMA.

Vitis caduca eſt, & niſi ſit fulta, fertur ad terram. A radice eius caudex vnus contortus exit qui in ramos frequentes ſcinditur. Multiplici cortice cingitur, rimoſo, flagellis longè latéque vagantibus, quibus ſe quaſi ſuis manibus erigit, & quicquid nacta eſt complectitur. Sarmentis folius latis: & in extremitatibus inciſis, laſciuientibus. Floribus fru-

ctum ambientibus lanugineis. Vua cōpluribus acinis aceruata, qui interdum purpureo, nonunquam roſeo, aliquando viridi colore fulgent. Seminibus tunica clauſis.

LOCVS.

Paſsim & in multis Germaniæ noſtræ regionibus naſcitur: & vix hortum inuenies in quo non proueniat.

TEMPVS.

Floret ſolſtitio vitis, autumno autem vuas maturas profert.

TEMPERAMENTVM.

Omnium partium vitis temperamentum ex facultatum enarratione pateſcet. Vuæ tamen immaturæ & acerbæ frigidæ & ſiccæ ſunt: maturæ verò calidæ & humidæ in primo gradu, autore quidem Simeone Sethi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vitis viniferæ folia capreolique trita & illita capitis dolores, ſtomachíque inflammationes & ardorem cum polenta mitigant. Folia etiam per ſe impoſita, vtpote quæ refrigerant & adſtringunt, Succus ex ipſis potus dyſentericis, ſanguinem expuentibus, ſtomachicis & citta laborantibus mulieribus prodeſt. Madefacti in aqua capreoli & poti eadem efficiunt. Lachryma verò eius quæ veluti gummi in caudicibus concreſcit, pota cum vino calculos pellit. Illita lichenas, ſcabies & lepras ſanat. Oportet tamen locum antea nitro confricaſſe. Eadem cum oleo frequenter inuncta, pilos denudat potiſsimum ichor, aquoſúſve humor, qui ex incenſis viridibus ſarmentis exudat. Hic etiam myrmecias inunctus eiicit. Cinis ſarmentorum & vinaceorum circa ſedem quæ antea ablata amputatáve ſunt condylomata & thymia, cum aceto illitus ſanat. Confert luxatis & viperarum morſibus. Lienis inflammationibus cum roſaceo, & Ruta, & aceto illitus. Vua recens quæuis aluum turbat, & ſtomachum inflat. Minus horum particeps quæ aliquandiu decerpta pependit quòd in eo copia humoris exaruerit. Stomacho accommodata eſt, appetentiámque cibi excitat, & imbecillis conuenit. Quæ autem in vinaceis, aut è vinario vaſe ſeruatæ ſūt, ori & ſto

Folia & Capreoli · *Lachryma.* · *Vua.*

& ſtomacho gratæ ſunt. Aluum ſiſtunt, veſicam tamen & caput tentant. Proſunt ſanguinem excreantibus, Similes iis ſunt quæ in muſtum coniectæ ſunt. Quæ verò ſapa aut muſto condîtæ ſtomachum magis infeſtãt. Reponũtur & cæleſti cum aqua prius paſſæ factæ, minusque vinoſæ fiũt, ſiticuloſis, ardentibus & longis febribus vtiles. Vinacei earum reconditi, inflammatis, duris, turgétibúſque mammis cum ſale illinuntur. Vinaceorum decoctum dyſentericis. cæliacis, & fluxui muliebri infuſum cõfert. Ad inſeſsiones quoque ac clyſteres aſſumitur. Nuclei acinorum adſtringunt, ſtomacho grati. Toſti autẽ, & triti & pro farina illiti, dyſentericis, cæliacis & ſtomacho reſolutis proſunt. Vua autem paſſa alba magis †extenuat. Caro illarum comeſta, arteriæ, tuſsi, renibus ac veſicæ confert. Eſtur in dyſenteria per ſe cum nucleis. Admixta milii & hordei farinæ & ouo, ac cũ melle frixa, & per ſe etiam ſumpta, atque cum pipere commanducata, ad capitis pituitam purgandam valet. Teſtium inflammationes ſedat, cum fabarum & cumini farina illita. Epinyctidas, carbunculos, fauos, & in articulis putredines & gangrænas, ſine nucleis trita, & cum ruta impoſita, ſanat. Podagræ cũ opopanace illita auxiliatur. Mobiles vngues illita celeriter adimit. Vini facultates tu ipſe ex Dioſcoride, Galeno, & Plinio pete: ſuperuacaneũ enim, imò tædio plenum eſſet, eas in vniuerſum omnes commemorare.

vide Galenũ lib. i. de alimẽtorũ facul. triplicem hunc ſeruãdarum vuarum modũ explicantẽ.

† Serapiõ legit, ad ſtringit.

EX GALENO.

Vitis ſatiuæ & cultæ adſimilis facultas eſt ſylueſtri, ſed ad omnia imbecillior. Vitis verò ſylueſtris racemi, extergendi vim obtinent, vt ephelus & næuos, & id genus quæcunque in cutis ſuperficie fiunt, curare poſsint. Habẽt verò & adſtrictionem quandam ipſi, & extrema germina, quæ & ſale condiri aſſolent. Plura de vuis habet idem, Galenus lib. ii. de Aliment. facul. cap. de vuis.

EX SIMEONE SETHI.

Vuæ plus nutriunt reliquis oporis, minus tamẽ ficis: neque mali ſucci ſunt, ſi maturæ fuerint exquiſitè. Tamẽ his non robuſta, nec denſa, ſed laxa & flaccida caro gignitur.

Maximum quidem harum bonum, ait Galenus, quòd celeriter ſubeunt, atque ideo ſi retineantur, lædunt: nec enim tunc probè concoquuntur, ſed crudum gignunt humorem qui non facilè in ſanguinem tranſmutetur. Nucleorum natura, ſicca & quodammodo adſtringens eſt. Pertrāſeūt igitur omnia inteſtina, non alterati. Penſiles verò vuæ, neque ſiſtunt ventrem, neque proritant, cæteris autem facilius cōcoquuntur. Neque vuarum parua eſt in dulcedine, & auſteritate, & aciditate differētia. Dulces quidem calidiorem habēt ſuccum, auſterę verò & acidæ, frigidum. Aluum ſubducunt dulces, & maximè quādo humidæ fuerint. Omniū itaque tutiſsimus vſus eſt quando carnoſæ fuerint & maturę, & mediocriter quis ipſas aſſumat. Vuę quæ albæ ſūt, magis ſubducunt aluum, quàm nigræ. Omnes verò ciborum appetentiam excitant, & venerem. Conuenit cùm eduntur membranam & nucleos expuere, quòd difficulter conficiantur. Quæ immaturæ ſunt, ventrem ſiſtunt, & ſtomacho bonæ. Caliditatē à flaua bile ortam ſedant. Minus verò nutriunt. Oportet autē non ſolum vuas, ſed etiam omnes fructus mollicortice præditos humidos, ante reliquos cibos apponere.

De Aconito. CAP. XXX.

NOMINA.

Ακόνιτον Græcis, Aconitum Latinis, Gallis autē *Eſtrangle Liepard* dicitur. Sic autē Theophraſto libro nono de plantarū hiſtoria teſte, non ἀπὸ τῶν ἀκονῶν id eſt, à cautibus, ſed ab Aronis Periandynorum pago, ad Heracliam Ponti ſito, vocatum eſt. Alii quòd vis eadem in mortem eſſet, quæ cotibus ad ferri aciem detrahēdam, ſtatimque admota velocitas ſentiretur. Sūt qui aliā ob cauſam quā referre minimè neceſſariū duco, ſic nominatum fuiſſe exiſtimēt.

GENERA.

Duo Aconiti ſunt genera: vnum Græcis Pardalianches dictum, quòd pardi eo necentur Gallicè *Eſtrangle Liepard.* Vocatur etiam Scorpium, quòd radicem Scorpioni ſimilē habeat. Vulgus herbariorum Vuam verſam, & vulpinam.

Germa

Germani **Uvolffsbeer** & **Dolvvurtz** nominãt. Alterũ Lycoctonon Græcis dicitur, quoniã deuoratum lupos cõfeſtim interficit. Vulgus Lupariã, Germani **Uvolffsvvurtz** appellãt [Gal. L'*herbe au loup, ou, Eſtrangle loup, ou Madriettes*]

FORMA.

Aconitũ Pardalianches.

Aconitum Lycoctonũ.

Pardalianches folia habet tria aut quatuor Cyclamino vel ſylueſtri Cucumeri ſimilia, minora tamẽ, & ſubaſpera. Caulem dodrantalem. Radicem ſcorpionis caudę ſimilem, alabaſtri modo nitentem. Ex hac deſcriptione omnibus liquidò apparet, herbam eam quam Vuam verſam aliqui nominant, cuiúſque hîc picturam exhibemus, primum eſſe Aconiti genus: habet enim tria aut quatuor folia, eaque Cyclamini

clamini ſpecie. Caulem palmi altitudine, & radicem incurũam, ſcorpionum caudæ ſimilem, alabaſtriq; modo ſplendentem. Quibus etiam accedit quòd manuſcriptus & vetuſtiſsimus herbarius planiſsimè eam herbam, quam hic damus pro Aconito pingat. Germanica etiam nomenclatura ſatis indicat hãc herbam ob ſuam facultatem perniciofam, eſſe Aconiti ſpeciem. Lycoctonon Platani folia habet, magis tamen inciſa diuiſave, longiora & nigriora. Caulem veluti filix, cubiti altitudine, aut maiorem: pediculum glabrum. Semen in ſiliquis aliquatenus longis. Radices cirris marinarum ſquillarum ſimiles, nigras. Vnde iterum conſtat Lupariam vulgò appellatam, eſſe alteram Aconiti ſpeciem: ea enim folia Platani, quę Cici aut Vitis foliis ſimilia ſunt, multas habẽtia diuiſuras, obtinet. Caulem Filici ſimilem, pediculum glabrum. Florem oblongum, luteum, poſt quem longæ proueniunt ſiliquæ, in quibus eſt ſemen. Radices etiam nigras, vt nemo ſubinde quin verũ ſit Aconitum, dubitare poſsit.

Lycoctonon.

Luparia.

LOCVS.

Primum Aconiti genus paſsim in nemoribus & collibus quibuſdam naſcitur: alterum autem in montium vallibus altiſsimis. Magna autem illius copia eſt circa montem haud vltra vnum lapidem à Tubinga ſitum, quem Germanica voce Farrenberg nominant.

TEMPVS.

Aconiti primum genus Maio menſe potiſsimùm erũpit, Alterum autem æſtate, Iunio & Iulio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Eroſione & putrefactione enecant Aconita, ideo toto genere letalia ſunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ferunt Aconiti primi radicem ſcorpioni admotã eum reſoluere, & è diuerſo admoto elleboro excitari. Ocularibus medicamẽtis dolorem tollentibus miſcetur. Enecat pardos ſues, lupos, & feras omnes carnibus impoſitũ & obiectum. Alterius radice ad luporum venationes vtuntur. Inſertæ carnibus crudis, & à lupis deuoratæ, eos enecant,

EX

EX GALENO.

Aconitum Pardalianches putrefaciendi facultatem obtinet & letale eſt, itaq; in cibo potuq; fugiendũ: attamen ad putrefaciendum colliquãdúmve quędam extra corpus, aut circa ſedem, idoneũ eſt. Herbę verò radix ad hæc vtilis eſt. Alterum ſimilem priori facultatem habet, ſed peculiariter lupos, ſicut illud pardos, interficere conſueuit.

Legẽdum enim τινὰ τῶν ἐκτὸς σώματος, & non τινὰ τῶν στόματος vt habet exemplar Aldinum, aſtipulantibus huic lectioni Aetio, Paulo, & antiquo interprete Latino.

EX PLINIO.

Conſtat omnium venenorum ocyſsimum eſſe Aconitum, & tactis, quoque genitalibus fœminini ſexus animalium, eodem die inferre mortem. Hoc tamen in vſus humanę ſalutis vertère, ſcorpionũ ictibus aduerſari experiendo, Aconitum datum in vino calido ea eſt natura vt hominem occidat, niſi inuenerit quod in homine perimat: cum eo ſolo colluctatur, velut pari intus inuẽto. Sola hæc pugna eſt, cùm venenum in viſceribus repererit: mirumq; exitialia per ſe ambo cùm fuerint, duo venena in homine commoriuntur, vt homo ſuperſit. Imò verò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonſtrando quomodo venenata quoque ipſa ſanarentur. Torpeſcunt ſcorpiones Aconiti tactu, ſtupentq; pallentes, & vinci ſe confitentur. Auxiliatur eis elleborum album, tactu reſoluente: ceditq; Aconitum duobus malis, ſuo & omnium. Tangunt carnes Aconito, necãt que guſtatu earum pantheras, ob id quidam Pardalianches appellauere.

ADNOTATIO.

Aconitum Pardalianches quadrifolium, quod quidam putauerunt Aſtera, rectè pingis, in ſyluis frequens.

De Ariſtolochia. CAP. XXXI.

NOMINA.

Ἀριστολοχία Græcis, Ariſtolochia Latinis, Barbaris & officinis corrupta voce Ariſtologia. Quemadmodum etiã Germanis Holuurtz, & Oſterlucey. [Gallicè *de la ſarraſine*] nominatur. Dicta autem eſt Ariſtolochia, quòd ἀρίστη ταῖς λοχοῖς, id eſt, optima puerperis ſit, vt pote quæ remoratos menſes, hærentes ſecundas, & reliquias omnes à partu expellat.

Ariſtolochia vnde dicta.

GE

GENERA.

Ariſtolochiæ Dioſcorides & alii Græci tria eſſe genera ſtatuunt. Vna eſt quæ rotunda & fœmina dicitur. [Gallicè *Sarraſine ronde*] Altera lõga & maſcula. [Gal. *Sarraſine longue ou Ratelou*] Tertia Clematitis, quaſi dicas ſarmẽtaria, appellatur. Harum certè nullam præter longam officinæ Germaniæ noſtræ agnoſcunt. Nam qua ſub Ariſtolochiæ rotundæ nomine vtuntur herba, minimè genuina eſt vt paulò poſt euidentiſsimis argumentis oſtendemus. Plinius tribus iis generibus addit quartum, ac Piſtolochiam vocat, quæ certè ea eſt, quam noſtræ officinæ Ariſtolochiam rotundam, & Germani Runde Holvvurtz falſò appellant vt in eius deſcriptione fuſius docebimus.

Germaniæ officinæ ſolã longã Ariſtolochiã agnoſcũt.

Piſtolochia quæ.

FORMA.

Ariſtolochia Rotunda.

Ariſtolochia Longa.

Ariſto

Ariſtolochia rotunda folia Hederæ ſimilia habet, cum acrimonia odorata, ſubrotunda, tenera, cũ multis in vna radice germinibus: ſarmenta illi ſunt oblonga, flores candidi, pileolis ſimiles, in quibus quod rubet grauiter odoratũ eſt. Radix illius rotunda, rapo ſimilis. Ex iis quidem verbis ſole clarius fit, Ariſtolochiam rotundam officinarum, & qua communiter omnes vtuntur, non eſſe eam, quam Dioſcorides atque alii veteres pingunt. Hæc enim non Hederæ folia, ſed Rutæ potius, maiora tamen habere deprehenditur. Neque etiam odorata, neque ſubrotũda ſunt. Grauis etiam qui ex floribus exhalat odor, in noſtræ Ariſtolochiæ floribus nuſquam apparet. Radix denique etſi rotunda ſit, tamen quia concaua eſt, globiq; formam obtinet, rapo, quod ſolidum eſt & oblongum, ſimilis dici non poteſt. Non latet tamen interdum etiam reperiri eius generis radices prorſus rotundas ac ſolidas, vt altera pictura monſtrat, verùm cùm reliquæ Dioſcoridis notæ abſint, legitima Ariſtolochia eſſe haud poteſt. His accedit, quòd manuſcripti herbarii pictura planè hanc Ariſtolochiam Hederæ folia habere doceat, vt hinc etiam euidentiſsimum ſit noſtram non eſſe genuinam. *Ariſtolochia rotunda.*

Ariſtolochia longa, folia quã rotunda lõgiora habet. Ramulos tenues, altitudine dodrãtales. Florẽ purpureũ, grauiter odoratũ, qui cùm defloruerit pyro ſimilis fit. Radicẽ digiti craſſitudine dodrantalem, aut longiorẽ. Tã huius verò quã prioris radix colore buxeo, guſtu amaro, & odore viroſo eſt. Hæc ſanè deſcriptio non abhorret à noſtra Ariſtolochia, quæ Hederę etiã foliis cõſtat, ramuliſq; tenuibus. Neque obſtat quòd hæc nõ purpureos, ſed luteos potius flores habeat: nam vt in Symphyto magno vberius dicemus, non vbique terrarum, earundem etiam herbarum flores ſimiles eſſe, euidentiſsimum fit in Boragine, & Conſolida maiore hodie nominatis herbis. Quamuis autem lutei ſint, grauiter tamen odoratos eſſe conſtat. Dein vbi flos noſtrę etiam Ariſtolochiæ defloruerit, tum pyro ſimilis fit vt pictura etiam pulchrè monſtrat. Sed hic obtrudet nobis quiſpiam Dioſcoridem, qui Gentianæ radicem Ariſtolochiæ longæ *Ariſtolochia lõga.* *Obiectionis diſſolutio.* *Earũdem etiam herbarum flores nõ vbique terrarum eſſe ſimiles.*

longæ ſimilem, craſſamq; eſſe ſcribit: huius autem noſtræ nedum digiti craſsitudinem obtinet, tantum abeſt, vt quantitate Gentianæ radici ſimilis eſſe queat. Reſpondeo hæc quidem vera eſſe, ſed nihil mirum eſſe ſi apud nos minor reperiatur: variatur enim in vna etiam & eadem herba iuxta regiones diuerſas radicum magnitudo. Sic viſa eſt nobis radix Ariſtolochiæ rotundæ multò, quàm ſic maximus digitus, maior & craſsior. Hæc tamen in Italia prouenerat. Neq; dubium eſt quin noſtræ etiam radix maior futura ſit, vbi cultus, & terra apta admodum acceſſerit. Nã vt Theophraſtus lib. 1. de hiſto. plant. cap. 5. autor eſt, quædam ob culturam diuerſa efficiuntur, atq; à ſua natura diſcedunt. Sic Malua in altum ſe attollit, & arboreſcit, atque in longitudine & craſsitudine inſtar haſtæ grandeſcit. Quid multa? cùm noſtra maxima etiam prædita ſit amaritudine, tutò illa pro vera & genuina, nihil obſtantibus floribus luteis, & radice minima, vti licebit.

Obiectionis diſſolutio.

Clematitis.

Clematitis ramulos habet tenues, foliis ſubrotundis, minori Semperuiuo ſimilibus, plenos: flores Rutæ haud diſsimiles. Radices longiores, tenues, corticem craſſum habentes, & odoratum.

Piſtolochia:

Piſtolochia à Plinio lib. 25. cap. 8. iis pingitur verbis. Eſt & quæ Piſtolochia vocatur, quarti generis, tenuior quàm tertia, denſis radicis capillamentis, iunci plenioris craſsitudine. Hanc quidam Polyrhizon cognominant.

Ariſtolochia noſtra rotunda, eſt Piſtolochia.

Ex iis autem verbis nemo non intelligit, Ariſtolochiam rotundam vulgò vocatam, eſſe Piſtolochiam: hæc enim ſupra modum tenuis, vel vt apertius dicam, tenera herba eſt. Radix etiam multis capillamentis veſtita, craſsioris etiam iunci magnitudine, atque adeò concaua, vt pictura monſtrat. His accedit, quòd hæc quæ rotunda vocatur, cauis vlceribus proſit, quam etiam facultatem Piſtolochiæ, vt paulò poſt patebit, Plinius tribuit. Et quid multis opus eſt verbis? Nomen ipſum abundè docet eſſe Piſtolochiam: creditur enim, quamuis reuera non ſit, eſſe Ariſtolochia hodie quoque, haud ſecus quàm Plinii temporibus. Hæc, vt totam eius faciem teneas, caulem habet rotundum, læuem, folia Rutæ hortenſis, latiora tamen, flores ferè Erãthemi, pur

purpureos: illa candidos, vt pictura quę vtroſque vnà complectitur, pulchrè monſtrat: quibus abeũtibus, ſiliquas profert refertas ſemine atro, lentibus haud diſsimili: radices, vt oſtenſum eſt, hæc rotundam & cauam, illa verò rotundam at omni tempore ſolidam obtinet, colore ſubcroceam.

LOCVS.

Vera rotunda, quod ſciam, nuſquã in Germania noſtra naſcitur. Longa paſsim in vineis, ac hortis aliis prouenit. Piſtolochia in ſyluis & locis vmbroſis.

TEMPVS.

Longa Iunio & Iulio mẽſibus floret. Piſtolochia in Martio & Aprili, quo præterito ſtatim etiam diſperit.

TEMPERAMENTVM.

Cùm ſupra modum amarę & ſubacres ſint Ariſtolochię, calidas & ſiccas eſſe in ſecũdo, vel, quod magis credibile eſt, in tertio ordine rectè ſtatuemus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Rotunda contra alia venena valet. Longa verò drachmę vnius pondere cum vino pota & illita, aduerſus ſerpẽtes & letalia. Menſes, ſecundas & fœtus omnes in vtero cõſiſtentes cum myrrha & pipere pota pellit. In peſſo ſubdita eadẽ poteſt. Rotunda ad eadem omnia ad q̃ prędicta conducit: ampliusq; aſthmati, ſingultui, rigori, lieni, ruptis, cõuulſis, laterisq; doloribus ex frigida aqua pota auxiliatur: ſurculos & ſpicula extrahit. Squamas oſsium illita educit. Putreſcentia excarificat, & ſordida vlcera expurgat. Caua cũ Iride & melle explet. Exterit gingiuas & dentes. Creditur & Clematitis ad eadẽ prodeſſe, efficacia tamen prædictis minor inferiórque eſt.

EX GALENO.

Ariſtolochiæ radix ad medicationes vtiliſsima eſt, amara & ſubacris. Sed ex illis tenuiſsima eſt rotũda, & in omnibus efficacior. Aliarũ verò duarũ Clematitis vocata magis odorata eſt: itaque ea ad vnguenta vtuntur vnguentarij: ſed ad ſanationes infirmior. Longa verò minus quidem tenuis eſt quàm rotunda, ſed nec ipſa inefficax, verùm ab-

g ſter-

ſtergendi & calefaciendi facultatem poſsidet, minus tamen quàm rotunda abſtergit atq; digerit: ſed non minus calefacit, imò fortaſsis etiam plus. Itaq; in quibus vſus eſt mediocriter abſtergere, commodior eſt longa, quemadmodum in carnis exulcerationibus, & in vteri fomẽtationibus. In quibus autem craſſum humorem validius extenuare oportet, illic vſus eſt rotundæ. Quapropter dolores ab obſtructione aut craſsitie crudorum flatuum natos, magis curat rotũda, & ſurculos extrahit, & putredines ſanat, & ſordida vlcera repurgat, ac dentes gingiuáſque cãdidas efficit. Auxilio eſt aſthmaticis, ſingultientibus, comitialibus, podagricis cum aqua frigida pota. Ruptis etiam conuulſisq;, vt ſi quod aliud medicamentum, idonea eſt.

EX PLINIO.

Valent radice tantum. Rotunda contra ſerpentes. Oblonga in ſumma tamen gloria eſt etiam modò. A cõceptu admota vuluis in carne bubula, mares figurat, vt traditur. Quæ Piſtolochia & Polyrhizos cognominatur, conuulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, vtiliſsima eſſe traditur. Semine pleuriticos & neruos confirmare, excalfacere. Putrida vlcera exeſt, ſordida expurgat, vermeſque extrahit Ariſtolochia. Clauos in vlceribus natos, & infixa corpori omnia, præcipuè ſagittas, & oſſa fracta, cum reſina. Caua vlcera explet per ſe, & cum Iride, recentia vulnera ex aceto.

APPENDIX.

Etſi noſtram Ariſtolochiam rotundam non genuinam eſſe dixerimus, tamen ob id in medico vſu non repudianda erit. Quum enim habeat & in foliis & in radice acrimoniam, eamque non leuem quidem: ſi genuina deſit, ſine omni diſcrimine illa vti licebit ad omnia ea ad quæ vera vſurpatur.

ADNOTATIO.

Ariſtolochia longa videtur quam pro rotunda pingis, quòd folio ſit rotundo, ſed radice etiam rotunda eſſe debet Dioſcoridi. *Piſtolochia autem tua, radice rotunda eſt, folijs autem altè inciſis.*

DE

De Ampelo Leuce. *CAP. XXXII.*

NOMINA.

Ἄμπελος λευκὴ, ἢ βρυωνία, ἢ ψίλωθρον Græcè: Vitis alba, Pſilothrum Latinè appellatur. Officinis & herbariis Bryonia. Vulgus Viticellam nominat. Germanicè **Stick vvrtz, Schieſzvvrtz, Raſzvvrtzel: Hunds kurbſz: Rő-miſchrűb, Uuilder zitvvan, Teufelskirſz.** [Gallicè *De la Couleuree*, aliis *Feu ardant, ou Courle ſauuage.*] vocatur. Vitis alba verò dicta, non quòd vitis ſit, ſed quòd viti ſimilis exiſtat. Sic etiam Viticella. Pſilothrum quòd ex eius acinis coria depilari ac confici poſsint. Bryonia verò à βρύω fortè, quod eſt pullulo atq; adeò extollo, & exalto, eò quòd in adiacentes ſibi frutices ſcandẽs ſe exaltet atq; latè pullulet.

Bryonia.
Vitis alba cur dicta.
Pſilothrũ vnde.
Bryonia.

Vitis Alba ſiue Brionia.

FORMA.

Sarmẽta, folia, capreoli, ſatiuę viti ſimilia ſunt, hirſutiora tamẽ omnia. Propinquis fruticibus ſe implicat capreolis apprehendẽs. Fructum habet racemoſum, rubentem, quo coria depilant. Radix alba, craſſa & magna.

LOCVS.

Paſsim in ſepibus & ſenticetis naſcitur, eosq́; quos prope ſe nanciſcitur frutices ſcandit, vt eleganter in carmine ſuo Columella cecinit, dicens:

Quæque tuas audax imitatur Nyſie *viteis,*
Nec metuit ſenteis: nam vepribus improba ſurgens
Achrados, indomitas bryonias alligat vlmos.

TEMPVS.

Floret tota æſtate in bonam vſque partem autumni, in quo fructum producit, qui primum viridis eſt, dein vbi maturitatem conſecutus fuerit, rufus eſſe incipit.

TEMPERAMENTVM.

Prima germina ſubamaram & modicé acrem adſtrictionem habent. Radix autem deſiccat & moderatè calefacit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Bryoniæ in prima germinatione aſparagi elixi manduntur, vrinam & aluum cientes. Folia, fructus & radix, acrem vim habent: eapropter chironiis, gangrenicis, phagedænicis, & tibias putrefacientibus vlceribus cum ſale illita auxiliantur. Radix abſtergit corpus & erugat. Vitia faciei, varos, lentigines, & cicatrices nigras, cum eruo, terra chia, & fœnogreco emendat. Ad eadem prodeſt decocta in oleo vſquedum liqueſcat. Sugillata tollit, & digitorum pterygia compeſcit. Cum vino illita inflammationes diſcutit, & abſceſſus rumpit. Oſſa extrahit, trita & illita. Miſcetur aptè medicamentis quæ exedendo ſunt. Bibitur comitialibus drachmę pondere quotidie per annum. Attonitis & vertigine laborantibus conſimiliter aſſumpta prodeſt. Contra viperarum ictus pota drachmis duabus prodeſt. Fœtus necat. Mentem aliquando ſubturbat. Cit vrinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, quod præfocatione oppreſsis, tuſſientibus, latera dolentibus, & ruptis, datur. Appoſita vtero, fœtus & ſecundas trahit. Lienem trium obolorũ pődere ex aceto triginta diebus pota conſumit. Illinitur vtiliter cũ fico ad eadem. Ad inſeſſus decoquitur: vuluas ſiquidẽ purgat, & abortũ facit. Vere ex radice eius exprimitur ſuccus, bibi-

bibiturq́; cum aqua mulſa ad eadem,pituitam ducens. Fructus eius ad pſoras & lepras illitus & inunctus facit. Lactis abundantiam efficit ſuccus eius fructus, ſi cum tritico decocto ſorbeatur.

EX GALENO.

Vitis albæ,quam etiam Bryoniam vocant, prima quidẽ germina ab omnibus pro more per ver eduntur:vtpote edulium ſtomacho,eò quòd adſtringat,gratum. Habent enim amaram & modicè acrem adſtrictionem,quare vrinam moderatè mouent. Radix autem abſtergentem nonnullam, deſiccantem & tenuium partium , ac moderatè calidã vim obtinet : quamobrem & lienes induratos liquefacit , tum epota, tum foris cum ficubus impoſita. Pſoram etiam ac lepram ſanat. Racemoſus eius fructus pelles tingentibus vtilis eſt.

EX PLINIO.

Bryoniæ aſparagi decocti in cibo,aluum & vrinã cient. Folia & caules exulcerant corpus: vtique vlcerum phagedænis & gangrænis,tibiarumq́; tædio cum ſale illinuntur. Semen in vua raris acinis dependet, ſucco rubente poſtea croci. Nouere id qui coria perficiunt:illo enim vtuntur. Pſoris & lepris illinitur. Lactis abũdantiam facit coctum cum tritico,potúmque. Radix numeroſis vtilitatibus nobilis:contra ſerpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie,varoſque & lentigines,& ſugillata emẽdat,& cicatrices. Eadémque præſtat decocta in oleo. Datur & comitialibus potus. Item mente commotis , & vertigine laborantibus,drachmę pondere quotidie anno toto. Et ipſa autem largior aliquanto,purgat ſenſus. Illa vis prę clara,quòd oſſa infracta extrahit in aqua impoſita,vt Bryonia:quare quidam hanc albam Bryoniam vocant. Suppurationes incipientes diſcutit,veteres maturat & purgat. Cit menſes & vrinam. Eclegma ex ea fit ſuſpirioſis , & contra lateris dolores,vulſis,ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus conſumit. Illinitur eadem cum fico & pterygiis digitorum. Ex vino ſecundas fœminarũ appoſita trahit: & pituitam,drachma pota ex aqua mulſa. Succus radicis

cis colligi debet ante ſeminis maturitatem: qui illitus per ſe & cum eruo, lætiore quodã colore & cutis teneritate mangonizat corpora: ſerpentes fugat. Tunditur ipſa radix cũ pinguifico, erugát q; corpus, ſi ſtatim bina ſtadia ambulentur. Aliâs vrit, niſi frigida abluatur.

ADNOTATIO.

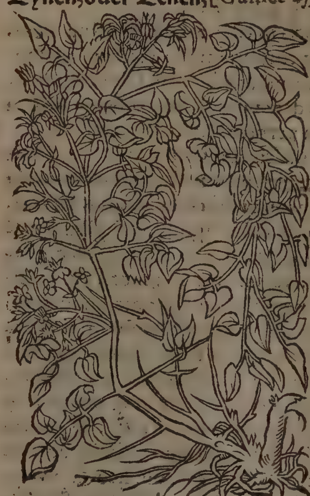
Bryonia nobis colubrina, quòd ſub huius vmbra denſiori ſtabulare ament colubri, alijs ignis ardens dicitur à cauſtica vi baccarum rubentium.

De Ampelo melæna. CAP. XXXIIII.

NOMINA.

Αμπελος μέλαινα Græcis, Vitis nigra Latinis nominatur. Officinis icognita. Germanis. **Waldreben oder Zynen, oder Zenen,** [Gallicè *Eſpece de Couleuree, ayant les racines & ſemences noirs, ou viorne,*] vocatur. Nigra verò vitis dicta eſt à radice nigra, & quòd vitis ſimilitudinem obtineat.

Vitis nigra vnde dicta.

Vitis nigra.

FORMA.

Folia Hederæ ſimilia habet, magis tamen ad Smilacis folia accedentia, cui & caules ſimiles obtinet: maiora tamen eius folia quàm illius ſunt. Clauiculis hæc etiam arbores amplectitur. Semen racemoſum, initio herbaceum, cùm maturuit deinde nigrum. Radicem foris nigram, intus buxei colo

coloris. Ex qua delineatione omnibus conſtat herbam hãc cuius picturam exhibemus, eſſe vitem nigram. Foliis enim Hederæ, maioribus tamen; Smilaci proximioribus, caulibus quoque cognatis. Clauiculis ſuis arbores perinde atque adminicula comprehendit. Semen racematim cohæret, inter principia virens, poſt maturitatem nigreſcens. Radix foris atra, ĩtus buxeo colore nitet. Flores eius, quod omiſit Dioſcorides, ſunt candidi, & odorati, quibus decidẽtibus ſemen ſubnaſcitur plumis quaſi veſtitum, aut barbæ canæ effigiem præbens.

LOCVS.

In frutetis & dumetis potiſsimùm naſcitur.

TEMPVS.

Floret Iulio menſe, Auguſto verò ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod vitis alba temperamentum habet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius caules in prima germinatione olerum modo mandantur, vrinæ & menſibus ducendis vtiles. Iidem lienes minuunt. Comitialibus, vertiginoſis, & reſolutis accommodati ſunt. Radix eadem præſtat quæ vitis albæ, minus efficax tamen. Folia cum vino illita ad iumentorum ceruices exulceratas conducunt. Quinetiam luxatis eodem modo imponuntur.

EX GALENO.

Viti albæ ad omnia ſimilis, niſi quòd imbecillior.

EX PLINIO.

Aſparagi eius in cibo vrinæ ciendæ, lieniq; minuendo vtiles. Radix oſſa infracta efficacius extrahit quàm ſupradicta. Cæterùm eidem peculiare eſt, quòd iumentorũ ceruicibus vnicè medetur. Aiunt ſi quis eam in villa extruxerit, fugere accipitres, tutaſq; fieri aues villaticas. Aliter eadem in iumento hominéque phlegma aut ſanguinem qui ſcreatur, talos circunligata ſanat.

ADNOTATIO.

Tua vitis nigra videtur eſſe viburnum, etiam vulgo Gallorum cũ virgilio dictum.

De Amaranto. CAP. XXXIIII.

Roſblum von der ſtib. — Mußblumen

NOMINA.

Αμάραντος Græcis, Amarantus Latinis dicitur, Medicis & herbariis noſtrę etatis ex amore & anthos dictionem componi credentibus, Flores amoris vocant. Hãc appellationem vſurpantes Germani **Floramoꝛ** nominant, aliâs **Samatblům**, & **Tauſentſchön** [Gallicè. *Paſſeuelours* appellatur.] Amarantus autẽ non alio nomine dici cœpit, quàm quód flos eius nũquã marceſcat. Hinc eſt quòd puellæ hyemales ſibi corollas ex eo conficiant: id quod Erfordiæ, vbi non ſolùm æſtate, verumetiam hyeme geſtant coronas, fieri potiſsimùm ſolet.

GENERA.

Duplex eſt Amarantus: vnus luteus, qui Dioſcoridi ἑλίχρυσον Galeno Amarãtus, officinis & imperitis Stichas citrina, vel, vt ipſi loquuntur, Sticados citrinum [Gallis *Paſſe velours Iaune.*] Germanis **Rheinblůmen**, quòd in regionibus quæ Rheno adiacent, potiſsimũm verò quæ intra Spiram & Vuormaciam ſunt, proueniat: **oder Gottëblum, oder Jungling** appellatur. Helichryſon dictũ, quòd ad ſolis repercuſſum comantibus in orbem florum foliis, fulgorem auri præ ſe ferat. Alter purpureus, qui hodie Flos amoris vulgò, & Germanis **Floramoꝛ oder Samatblům** vocatur, vt paulò antè à nobis dictũ eſt. [Gallis autem *Paſſe velours rouge, Fleur D'amour, ou Ialouſie* dicitur.]

FORMA.

Amarantus luteus qui Helichryſon alio nomine dicitur, virgam habet tenuem, virentem, rectã, ſolidamque. Folia anguſta ex interuallis, Abrotono ſimilia. Comam orbicularem, auri modo fulgentem. Vmbellã rotundam, veluti corymbos areſcentes. Radicem tenuem. Ex qua deſcriptione planum fit eam herbam quam hodie officinæ ſolœciſmo vtentes, Stichada citrinam nominãt, eſſe Helichryſon.

Eſt e

Amarantus luteus.

Amarantus purpureus.

Eſt enim herba ſurculoſa, exilibus ramulis, folio vt Hyſſopus anguſto, guſtu amaro, & inſtar Abrotoni albicante: coma orbiculari, auri modo ſplendente: vmbella rotunda veluti corymbos areſcentes: radice gracili. Et vt paucis dicam, non eſt nota quæ illi non aptiſsimè quadret. Purpureus verò pedali altitudine ſurgit, caule purpuraſcente, foliis Ocymo ſimilibus, maioribus tamen & longioribus, ſpica purpurea, verius quàm flore, inodora, qua nihil gratius aſpectu cernitur.

LOCVS.

Naſcitur in aſperis, ſabuloſis, ſiccis & conuallibus locis luteus. Alter autem in hortis & fictilibus ſeritur.

TEMPVS.

Helichryſon Iunio & Iulio menſibus floret Amarãtus

 verò

verò purpureus æſtate, potiſsimùm autem Auguſto menſe.

TEMPERAMENTVM.

Luteus calidus & ſiccus haud dubiè eſt, id quòd amaritudo in guſtu & facultates eius abundè demonſtrant. Purpureus autem recentiorum herbariorum ſententia, frigidus eſt & ſiccus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Coma Helichryſi cum vino pota difficultatibus vrinæ, ſerpentium ictibus, coxendicum doloribus, & ruptis auxiliatur. Menſes ducit, & ſãguinis grumos in veſica aut aluo cum oxymelite pota liquefacit, Deſtillationem trium obolorum pondere cum vino diluto albo ieiuno data cõpeſcit. Reponitur etiam cum veſtibus, quas ab eroſione integras ſeruat. Vnde iterum colligere licebit, herbam quã **Rheinblumen** vocant, eſſe Helichryſum, quòd illa hac facultate vt veſtes à tineis tueatur preditam eſſe, omnibus in confeſſo eſt.

EX GALENO.

Amarantus, luteus nempe, facultatis eſt incidentis & extenuantis. Quapropter coma eius cum vino pota menſes educit, & ſanguinis grumos liquare creditur, non ſolùm in ventre, ſed & in veſica. Sed tunc potius illam cum mulſo bibere conuenit. Omnes verò ſimpliciter fluxiones pota deſiccat, ſtomacho tamen aduerſa.

EX PLINIO.

Heliochryſum ciet vrinas è vino pota, & mẽſes. Duritias & inflãmationes diſcutit. Ambuſtis cum melle imponitur. Contra ſerpentium ictus & lumborum vitia bibitur. Sanguinem concretum ventris ac veſicæ abſumit cum mulſo. Folia eius trium obolorum pondere ſiſtunt profluuia mulierum in vino albo. Veſtes tuetur odore non ineleganti.

APPENDIX.

Recentiores purpureum Amarantum vehementer ſiccare tradunt, ideoque cum vino ſumptum alui fluxiones ſiſtere ſcribunt: ſed, vt aiunt, ſtomacho aduerſatur. Lutei floribus in vino decoctis, ad lumbricos educendos vtuntur: & ad pediculos enecandos in lixiuio coctis.

Adno

ADNOTATIO.

Amarantus luteus in xantonia & Gallia Narbonenſi frequens eſt, in officinis propè omnibus ſtœchadij citreæ nomine. Amarantus purpureus nobis Paſſe velours, quòd immortali colore etiam villutum purpureum vincat.

De Aquilegia. CAP. XXXV.

NOMINA.

QVæ Aquilegia vulgò ab omnibus appellatur herba, ea Germanis. **Ackeley, Agley, & Ageley.** Gallis autem *Ancolie* nominatur. Quo verò nomine Græcis aut Latinis medicis vocata ſit, nobis nondum conſtare potuit. Non eſſe enim Græcorum Aegilopa, vt non ſolùm vulgares herbarii, verumetiam magni nominis medici putant, notius eſt quàm vt demonſtrari à me debeat. Nam nihil in vniuerſa Aegilopis, quæ alterum Auenæ genus eſt, hiſtoria reperitur, quòd ad Aquilegiã referri queat. Neq; enim tã ab anguilla cancer, quàm Aegilops ab Aquilegia diſsidet: vt hoc nomine errare toto cęlo euidentiſsimum ſit, qui Aegilopa eſſe Aquilegiam arbitrantur.

Aquilegia nõ eſt Aegilops. Aegilopi quid.

Aquileia vulgaris.

FORMA.

Folia Chelidonii maioris habet, ſed paulò rotundiora, ac molliora. Caulem cubitalem, & interdum proceriorem, in cuius ſummo flores purpurei ſunt, ex caudis quibuſdam veluti muliebres loculi propendentes. His decidentibus capitu

pitula ſubnaſcuntur, haud ſecus atque in Melanthio, in quibus ſemen atrum eſt. Radix eius craſſa.

LOCVS.

Naſcitur paſsim in hortis, & pinguibus quibuſdam pratis. Inuenitur etiam in montibus ſyluoſis, & interdum in petris & muris.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

In guſtu dulcedinem quandam præ ſe ferrè videtur, vt hoc nomine mediocriter calidam eſſe, ac modicè digerendi vim habere veriſimile ſit.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Recentiores omnes, tũ herbarii, tum medici, Aquilegiæ omnes Aegilopis facultates tribuunt, at quàm rectè, ipſi viderint. Neque enim veriſimile eſt herbæ quæ ſubacris non eſt, tantam diſcutiendi ineſſe facultatem poſſe. Quum verò modicè digerat & exiccet, ſcabiei & fiſtulis, potiſsimùm ſi illi farina commiſceatur triticea, conferre poteſt.

ADNOTATIO.

Aquilegia aliis Angelica, Ancolie vulgo Gallorum, florum omnium pulcherrimus, præſertim qui duplus eſt.

De Aliaria. CAP. XXXVI.

NOMINA.

Alliaria vnde dicta. NONDVM conſtat quo nomine veteribus Græcis & Latinis herba hæc appellata ſit. Vulgo tamen eo, quòd trita eius folia ingratum ac planè alliaceum odorem redolẽt, Alliaris & Alliaria nominatur. Germanicè Knoblockkraut: oder Leuchel: oder Saſzkraut. [Gallicè autẽ *l'herbe des aulx.*] Pandectarum author Pedem aſininum vocat. *Pes aſininus.*

FOR

FORMA.

Alliaris ſiue Alliaria.

Folia eius cùm primũ emicant ſubrotunda ſũt violæ ſimilitudine, aliquantulùm tamen maiora. Adulta autem in angulos exeunt. Herba ipſa bicubitali proceritate conſurgit, caule tereti, folijs Vrticæ, niſi quod leniora ſunt, parciùs fimbriata, & à pediculo latiora. Alii odoratu cùm teruntur, flore lacteo albóve, exili in ſiliquis ſemine, atro colore, radice oblonga, eiuſdem cum foliis odoris.

LOCVS.

Paſsim prope ſepes & agrorum margines prouenit.

TEMPVS.

Folia ſtatim primo vere, atque adeò Martio ipſo erumpunt. Floret autem æſtate, atq; deinceps ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Quum prorſus ſuboleat Allium, neceſſe eſt vt temperamento eodem prædita ſit. Calefacit igitur haud dubiè & deſiccat, non tamen perinde atque Allium in exceſſu quarto.

VIRES.

Eaſdẽ propè Allii facultates habere vel hinc conijci poteſt, quòd nonnulli in iuribus tortiuiſq; ſuccis pro Allio ſubſti

ſubſtituant. Proinde corpus calefacere, craſſos humores in eo extenuare, glutinoſos incidere poteſt. Omnia tamẽ hæc minori quàm Allium efficacia. Semen eius cum aceto emplaſtri modo mulieribus ſtrangulatu vteri laborantibus impoſitum, & vuluæ admotum prodeſt, ac eaſdem excitat. Et ſummatim, omnia quæ Naſturtii ſemen, ſed minori efficacia, poteſt.

ADNOTATIO.

Alliaria vulgò Scordotis ab odore Allij, herba qua ſunt hactenus malè vſi pharmacopæi loco Scordij nunc notiſsimi.

De Acalyphe. CAP. XXXVII.

NOMINA.

Ακαλύφη, ἢ κνίδη Græcis, Vrtica Latinis nuncupatur. Officinæ Latino nomine vtuntur, Germanis **Neſſel** [Gallicè *ortie*] appellatur. *Acalyphe vnde dicta.* Acalyphe verò dicta eſt, Athenæo autore, quòd iniucũdo ſit tactu, & pruriginem cieat. *Cnide.* Cnide autem, quòd vellicet, pungat, àc ſuo morſu ſenſum laceſſat, à verbò κνίζειν, quod pungere & vellicare ſignificat. Vrtica ab vrendo, quòd pruritum puſtulasq́; igni ſimiles excitet.

GENERA.

Vrtica Romana. Dioſcorides duo facit genera. Vnã aſperam, quam hodie græcam ſiue Romanam vocant, & eſt ea quam pictam damus. Huius quidem ſemine in officinis vtendum, non alterius quæ paſsim in ſepibus ac dumetis naſcitur. Germanicè **Welſchneſſel** [Gallicè *Ortie grieſche pour greque* appellatur. Alteram minus aſperam, quam ob id mollem nominant. Hanc nondum videre potuimus. In Germania noſtra præter hæc genera, alia duo inueniuntur. *Vrtica noſtra maior.* Vnum maius, quòd Germanicè **Heyterneſſel**. [Gallicè autem *Ortie commune*] nominant: *Vrtica minor.* alterũ minus, Germanicè **Brenneſſel**, vel **Haberneſſel**, quòd nimirum in auena naſcatur, appellari ſolet. [Gallicè *Ortie greſle*]. Harũ etiã picturas adiicere placuit, quòd non prorſus inefficaces eſſe putemus, quando quidem haud ſecus atque Romana pungere videantur.

FOR

FORMA.

Vrtica Græca ſiue Romana.

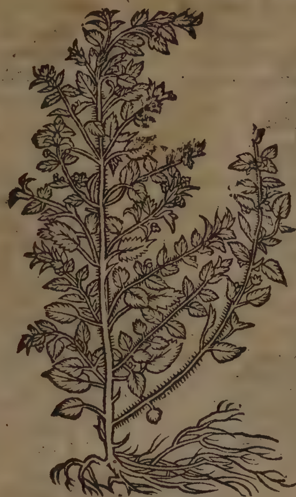

Vrtica maior.

2

Romana caule eſt rotundo & aſpero, ſylueſtrior etiam & aſperior, latior & nigrior foliis, ſemine haud diſsimili in globulis quibuſdam ſemini lini, ſed minore. Altera priori ſimilis eſt, niſi quòd non ſimiliter aſpera eſt, tenuiusq́; ſemen habet.

LOCVS.

Vrtica minor.

Romana apud nos non niſi ſata prouenit, non ſecus atque mollis vocata vrtica. Vulgares paſsim in dumetis ac ſepibus gignuntur.

TEMPVS.

Semen meſsibus colligi oportet.

TEMPERAMENTVM

Subtilium eſt partiũ, & temperaturæ ſiccæ, non tamen tantum habet caliditatis vt iam mordicet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vtriuſq; folia cum ſale illita, canis morſibus, grangrenis, malignis vlceribus, cancris, ſordidiſq; , luxatis, tuberculis, parotidibus, phygetlis, & abſceſsibus medẽtur. Lienoſis cũ cerato imponuntur. Profluuia ſanguinis ex naribus cũ ſucco trita & impoſita ſiſtunt. Cum myrrha trita & impoſita menſes mouent. Recentia admota vteri procidentias emendant. Semen cum paſſo potum venerem ſtimulat, & vuluas aperit. Cum melle linctum orthopnœas, pleuritidas, & peripneumoniã iuuat. Ea quæ in thorace ſunt educit. Miſcetur & excedentibus medicamentis. Folia cum conchulis decocta aluum molliunt, vrinaſq; mouent. Cum ptiſana decocta ea quæ in thorace ſunt educunt. Decoctum foliorum cum exiguo myrrhæ potum, menſes elicit. Succus gargariſſatus, vuam inflammatam reprimit.

EX

EX GALENO.

Herbę ſemen & folia, nam hæc potiſsimùm in vſum adhibentur, digerentis ſunt facultatis, adeò vt tubercula & parotidas ſanent. Sed & quiddam flatuoſum obtinent, quo & Venerem extimulant, maximè vbi cum paſſo ſemen bibitur. Porrò quòd non vehementer calefaciat; ſed admodum tenuium ſit partium, teſtatur craſſorum viſcoſorumque humorum ex thorace & pulmone eductio, tum quod partes quas contigerit, pruriant. Cæterùm flatuoſum eius, cuius particeps eſſe dicta eſt, dum concoquitur naſcitur: nō enim actu flatuoſa eſt, ſed potentia. Ventrem autem mediocriter ſubducit ipſa duntaxat abſterſione, ac veluti titillatione, non purgatione. Gangrænoſa & cancroſa, & in totum quæ exiccari citra mordacitatem poſtulant, ea conuenienter ſanat.

EX PLINIO.

Vrtica plurimis ſcatet remediis. Semen eius Cicutæ contrarium eſſe Nicander affirmat. Item fungis, & argento viuo. Apollodorus & Salamandris cum iure decoctæ teſtudinis. Item aduerſari Hyoſcyamo & ſerpentibus, & ſcorpionibus. Quin illa ipſa amaritudo mordax, vuas in ore, procidentéſque vuluas, & infantium ſedes, tactu reſilire cogit. Lethargicos expergiſci tactis cruribus, magiſq; fronte. Eadem canis morſibus addito ſale medetur. Sanguinem trita naribus indita ſiſtit, & magis radice. Carcinomata & ſordida vlcera, ſale admixto: item luxata. Sanat & panos, parotidas, carneſq; ab oſsibus recedentes. Semen potum cum Sapa, vuluas ſtrangulantes aperit, & profluuia narium ſiſtit impoſitum. Vomitiones in aqua mulſa ſumptum à cœna, faciles pręſtat, duobus obolis. Vno autem in vino poto, laſsitudines recreat. Vuluę vitiis toſtum, acetabuli menſura. Potum in ſapa, reſiſtit ſtomachi inflationibus. Orthopnoicis prodeſt cum melle, & thoracem purgat eodē eclegmate. Et lateri medetur cum ſemine lini, addūt hyſſopū & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem ventrem toſtum cibo emollit. Hippocrates vuluam purgari poto eo pronunciat. Dolore leuari toſto acetabuli menſura dulci poto, &

impoſito cum ſucco maluę. Inteſtinorum animalia pelli cũ hydromelite & ſale. Defluuia capitis, ſemine illito cohoneſtari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo vetere, aut folia cum vrſino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tuſa cum aceto, non minus vtilis. Item lieni. Et cocta in vino diſcutit panos, cum axungia vetere ſalſa. Eadem pſilothrum exiccat. Cõdidit laudes eius Phanias phyſicus, vtiliſsimam cibis coctam conditámve profeſſus arteriæ, tuſsi, ventris deſtillationi, ſtomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo ſudorem, coctam cum conchulis ciere aluum, cum ptiſana pectus purgare, mulierúmque menſes cum ſale, vlcera quę ſerpunt cohibere. Succus quoque in vſu eſt. Expreſſus illitúſque fronti ſanguinem narium ſiſtit potus vrinam ciet, calculos rumpit. Vuam gargariſſatus reprimit. Si quadrupedes fœtum non admittant, vrtica naturam fricandam monſtrant.

ADNOTATIO.

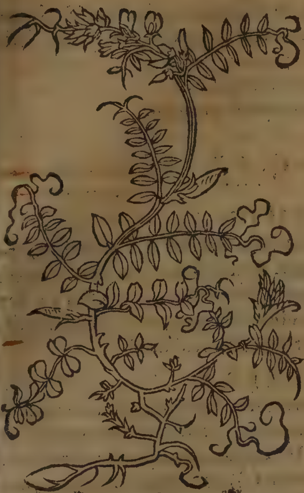
Vrtica Romana nobis mas dicitur, ſemine in globulis ceu lini ſed minori. Maior in ſepibus hortorum, minor agria nobis dicitur. Ortie grieſche.

De Aphace. CAP. XXXVIII.

NOMINA.

Aφάκη Græcis, Aphace Latinis, vulgò Syluestris Vitia & Os mundi. Germanis **Wildwicken: oder S. Christoffelßkraut**[Gallicè *Veſſe ſauuage ou veſſeron*] vocatur. Alia eſt ab Aphaca Theophraſti, quæ ſylueſtrium olerum genus eſt, de qua ſuo loco plura dicemus.

FOR

Aphace

FORMA.

Exiguus frutex eſt, lenticula altior, tenuiori bus foliis. Quæ naſcuntur in ea ſiliquæ lete maiores, terna aut quaterna ſemina nigriora & minora continent.

LOCVS.

In aruis ſponte naſcitur.

TEMPVS.

Maio menſe floret, & ſubinde ſemen in ſiliquis producit.

TEMPERAMENTVM.

Moderati caloris eſt, valentius autem deſiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semina adſtringendi vim habent, quapropter ſtomach et alui fluxiones toſta, fracta, & decocta lentis inſtar ſiſtũt

EX GALENO.

Aphace facultatem obtinet adſtrictoriam, ſicut & ipſa lenticula. Sed & ſimiliter vt lenticula edi ſolet: cæterum ægrius quàm illa concoquitur. Aluum retinet.

EX PLINIO.

Natura ei ad ſpiſſandum efficacior quàm lenti. Reliquo vſu eoſdem effectus habet. Stomachi aluiq; fluxiones ſiſtit ſemen decoctum.

ADNOTATIO.

Aphace vbique hic frequens.

De Andrachne. CAP. XXXIX.

NOMINA.

Portulaca Ἀνδράχνη Græcis, Portulaca Latinis & Officinis, Germanis **Burtzelkraut**, dicitur, corrupta tamen voce, cùm efferendum eſſet **Portzelkraut**, ac ſi porcellorum herbam dicerent. Aliàs **Sawbon** iiſdem appellatur. [Gallicè, *Pourpier, Pourchaille, ou Pourceline*, nuncupatur.]

GENERA.

Portulaca hortenſis. Syluestris. Portulaca in duas diſtribuitur ſpecies: vnam hortenſem & alteram ſylueſtrem, quæ nō eſt tertium Aizoi genus, vt aliqui ſeducti mendoſis Dioſcoridis exemplaribus credunt. Nam quòd plærique nomina harum duarum plantarum confuderint, factum ſubinde eſt vt multa adulterina, quæ ſcilicet tertii generis Aizoo debentur, capiti de Portulaca ſylueſtri inſerta ſint, quæ omnia prorſus expungenda veniunt, vt paulò poſt clarius monſtrabimus. Hortenſem Germani ſimpliciter **Burtzelkraut**, & [Galli *Pourpier ou Pourchaille* [Sylueſtrē verò **Wild oder ackerburtzel.**] vocant. [Galli autem, *Pourpier ou Pourchaille ſauuage.*]

FORMA.

Hortenſis caules habet craſſos, pingues, teretes, in altum erectos, lentè vergentes in puniceum, folia pinguia, à tergo candida, flores exiguos luteos, ſemina nigra in herbaceis calycibus contenta. Sylueſtris folia oleæ obtinet minora tamen multò, numeroſiora & tenera, rubentes cauliculos ab vna radice multos in terra ſeſſiles, qui commanducati ſucco abun

Portulaca hortenſis.

Portulaca ſylueſtris.

co abundant glutinoſiq;, & ſapore ſalſi ſunt. Hæc eſt genuina apud Dioſcoridē Portulacæ delineatio: reliqua verò omnia ſunt adulterina, & ab imperito aliquo rerum ex capite de tertio Aizoo excerpta, & huic ſine omni iudicio inſerta.

LOCVS.

Prouenit in hortorum areolis, vineis, & aliis cultis locis hortenſis. Cæterùm ſylueſtris in petroſis & incultis etiam naſcitur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potiſsimum menſibus carpenda folia & flores: ſemen verò ſequentibus.

TEMPERAMENTVM

Refrigerat vtraque quidem in tertio ordine à temperatis ac mediis, humectat verò in ſecundo. Quare viribus etiam

 non

non diſtant: hinc quæ in Dioſcoride leguntur, nõ ſunt propriæ, ſed Aizoi tertii generis, & à ſciolo aliquo temerè Portulacæ ſylueſtri attributæ.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Portulaca vim habet adſtrictoriam. Cum polenta illita, capitis doloribus, oculorum inflammationibus, & aliarum partium, ſtomachi ardoribus, eryſipelatis, & veſicæ doloribus auxiliatur. Commanducata dentium ſtuporem, ſtomachi & inteſtinorum æſtuationem fluxionéſque ſedat. Renes eroſos & veſicam adiuuat. Veneris impetus exoluit. Pari effectu & ſuccus eius prodeſt potus, & in febribus etiam valens, Contra rotũdos lumbricos, ſanguinis excreationẽ, dyſenterias, hæmorrhoidas, profluuia ſanguinis, percocta efficax. Contra Sepis morſus. Ocularibus medicamẽtis vtiliter commiſcetur. Inteſtinis fluxione laborãtibus, aut vulua eroſione affecta infunditur. Contra dolores capitis ex vſtione cum roſaceo, aut oleo ex alto deſtillatur. Exanthemata in capite cum vino exterit. Vulneribus ad ſyderationem ſpectantibus ex polenta illinitur.

EX GALENO.

Portulaca frigida & aquea temperamento eſt, paucæ cuiuſdam auſteritatis particeps. Proinde fluxiones reprimit, maximè bilioſas & calidas, cũ eo quòd eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerãs. Hac ratione & eſtuantes, vt ſi quid aliud, adiuuat, tum vẽtris oſculo ĩpoſita, tum totis hypochondriis, potiſsimùm in hecticis febribus. Præterea dentium ſtuporem ſanat, nempe quæ ab acidorũ contactu aſperè exiccata fuerant, leniens atque replens, vtpote cùm viſcoſam habeat humiditatem. Similiter verò & ſuccus eius. Itaq; non foris modò impoſitus, ſed epotus quoq; refrigerat. Hoc ſanè & toti herbæ comeſæ accidit. Quoniã autem adſtringit, vtiliter dyſentericis editur, et in muliebri ꝓfluuio, & ſanguinis reiectionibus. Sed ad hæc multò quidem efficacior eſt herbæ ſuccus.

EX PLINIO.

Portulacæ memorabiles vſus traduntur. Sagittarum venena, & ſerpentium hæmorrhoidum & preſterum reſtringit

git, pro cibo ſumpta, & plagis impoſita extrahit. Item hyoſcyamo poto, è paſſoq; expreſſo ſucco. Cũ ipſa non eſt, ſemen eius ſimili effectu prodeſt. Reſiſtit & aquarũ vitiis, capitis dolori, vlceribusq; in vino tuſa & impoſita. Reliqua vlcera cum melle commanducata ſanat. Sic & infantiũ cerebro imponitur, vmbilicoq; prociduo. In epiphoris verò omniũ, frõte tẽporibusq; cum polenta. Sed ipſis oculis, è lacte & melle. Eadem, ſi procidẽt prodeſt, foliis tritis cum corticibus fabæ. Puſtulis cum polenta & ſale, & aceto ac cera. Et vlcera oris tumoremq; gingiuarum cõmanducata cruda ſedat. Item dentium dolores. Tonſillarum vlcera ſuccus decoctæ. Mobiles dentes ſtabilit commanducata, Cruditates ſedat, vocemq; firmat, & ſitim arcet. Ceruicis dolores cum Galla & Lini ſemine, pari menſura ſedat. Mammarum vitia cum melle aut cimolia creta. Salutaris & ſuſpirioſis, ſemine cum melle hauſto. Stomachum in acetariis ſumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliâs manducata refrigerat etiam inteſtina. Vomitiones ſiſtit. Dyſenteriæ & vomicis datur ex aceto, vel bibitur cum Cumino. Teneſmis autem cocta, & comitialibus cibo vel potu prodeſt. Purgationibus mulierum, acetabuli menſura in Sapa. Podagris calidis, cũ ſale illita, & ſacro igni. Succus eius potus renes iuuat & veſicas. Ventris animalia pellit. Ad vulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorum duritias emollit. Venerem inhibet, Venerisq; ſomnia. Prætorii viri pater eſt, Hiſpaniæ princeps, quem ſcio propter impatibiles vuæ morbos, radicem eius filo ſuſpenſam è collo gerere, præterquã in balneis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput inde litum deſtillationem toto anno non ſentire. Oculos tamen hebetare putatur.

ADNOTATIO.

Portulata vtraque nobis cum Sereno pullæ pes Poulle pied, corruptè Pourpier dicitur.

De Aſphodelo. CAP. XL.

NOMINA.

Duo Aſphodeli genera.

Ασφόδιλος Græcis., Aſphodelus Latinis, Officinis corrupta voce Affodillus, [Germanis Boldvuurtz] nominatur. Matthiolus Marem appellat Martagum.

GENERA.

Albucus.

Duo eſſe Aſphodeli genera, vtcunq; vno contentus ſit Dioſcorides, teſtatur Plinius libro xxj. cap. xvij. marē nimirum & fœminam. Mas propriè Albucus nominatur, fœmina verò Haſtula regia, quòd ſcilicet dum floret, profuſus regii ſceptri effigiē referat, Germanicè Boldvvurtz. Marē depingit Dioſcorides, & radicem eius acrem atque adeo cibo inutilē eſſe tradit. Fœminæ Theophraſtus libro vij. de hiſtoria plantarum, cap. xij. & Heſiodus mentionem facere videntur, quandoquidem eius vſum in cibo quotidianum fuiſſe ſcribunt. Hoc enim de mare dici haud poſſe, radicis mirifica acrimonia facit. Galenus etiam libro ſecundo de aliment. facult. Aſphodelum fœminam cognouiſſe videtur dum ſcribit, Aſphodeli radicem Scyllæ radici, magnitudine, figura & amaritudine quadamtenus ſimilem eſſe. Hæc enim de Dioſcoridis Aſphodelo verè dici nō poſſunt, cuius quidem radix nō Scyllæ, ſed Pœoniæ potius ſimilis eſt. Deniq; non eſt vt fœminæ amara, ſed acris. Neq; obſtat quòd noſtra Haſtula regia tātā amaritudinem, quātam ei Galenus tribuit, nō habeat. Nam neq; ea quā Heſiodus ſuo carmine tantópere celebrauit, tanta prædita fuit amaritudine: aliâs enim citra cocturam multā, cuius tamen ille non meminit, cibo quotidiano idonea eſſe nō potuiſſet. Et certè vt Arō nō in omnibus regionibus parem acrimoniā obtinet, ita nec Haſtula regia parē amaritudinē omnibus in locis ſortitur. Adeò vt dubiū nō ſit Heſiodū de noſtra Aſphodelo, quę fœmina eſt, loquutū eſſe. De fœmina aūt loquutū eſſe Heſiodū, cōfirmat ꝙ alibi tradat in ſyluis naſci Aſphodelū. Quod certè de ea quā fœminam fecimus, rectè dici poteſt, quādo rarò alibi quā in ſyluis naſcatur. Sententiam noſtrā firmare videtur Apuleius ille, qui in libro ſuo de herbis inſcripto, ſeorſim & Aſphodelū, & haſtulam regiā deſcribit.

Hoſiodus fœminæ mentionē feciſſe videtur.

FORMA.

Aſphodelus fœmina.

Aſpodelus mas folia habet Porro maiori ſimilia. Caulé leuem in ſummo florem ferẽtem, Anthericum vocatum. Radices ſublongas, rotũdas, glãdibus ſimiles, guſtu acres. Nos marẽ hac vice habere non potuimus.

Fœmina folia habet oblõga, anguſta, leuiter lenta, Plantagini minori, non diſsimilia: caulé leuem, in ſummo non vnum, ſed plures flores pingues retrorſum incuruos, plenos puniceis maculis: radicem itidem bulboſam, capillis Allii inſtar, multis ſub bulbo enaſcentibus, comatam, guſtuq; glutinoſam.

LOCVS.

Mas non prouenit in Germania, niſi in hortis culta & plantata. Fœmina verò in mõtibus & ſyluis ſua ſponte ac copioſè naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe florent.

TEMPERAMENTVM.

Maris radix calida & ſicca eſt. Fœminæ folia cùm amara nõnihil ſint & acria, itidem calida & ſicca eſſe, quemadmodum etiam radicem, conſtat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radices Albuci vim calefaciendi obtinent, vrinas & mẽ

h v ſes

ſes potæ mouent. Lateris doloribus, tuſsibus conuulſionibus, ruptionibus, drachmæ pondere ex vino potæ medentur. Cõmãducata aſtragali menſura vomitiones adiuuat. A ſerpente demorſis datur vtiliter triũ drachmarum põdere. Illinire autẽ oportet morſus foliis, radice, & floribus cũ vino. Itẽ vlcera ſordida, & depaſcẽtia. Mãmarũ quoque & teſtiũ inflãmationes, tubercula & furũculos, decocta in vini fæce radice: ad recentes aũt inflãmationes cũ polẽta. Radicis ſuccus, adiecto vetere vino dulci, myrrha & croco ſimul decoctis, perquã vtile fit oculis medicamentũ. Ad purulentas aures per ſe, & cũ thure, melle, vino, & myrrha tepefactus prodeſt. In cõtrariã aurem per ſe infuſus dentium dolorem mitigat. Cinis è radice cremata illitus, alopecias capillis explet. Oleũ in excauatis radicibus igni decoctũ, illitum exulceratis pernionibus, & ambuſtis igni cõducit. Dolori aurium inſtillatus auxiliatur. Candidam vitiliginem linteo antea perfrictam in ſole, illita radix emendat. Semẽ & flores in vino poti, ſcolopendræ & ſcorpionum venenis egregiè aduerſantur. Aluum quoque deiiciunt.

EX GALENO.

Aſphodeli radix vtilis eſt perinde atq; Ari, Aſari & Dracontii. Extergentis ſiquidem & diſcutientis facultatis. Vſtę tamen cinis calidior, & exiccantior, magis tenuiũ patium, & ad diſcutiendũ potẽtior efficitur, propterea & alopecias ſanat. Ineſt itaq; ei extenuandi facultas, atque obſtructa demoliendi, veluti etiam Dracontio. Ideoque ipſius cauliculus arquatis tanquam ſummum præſidium exhibetur.

EX PLINIO.

Defectis corporibus & phthiſicis conſtat bulbos eius cũ ptiſana decoctos aptiſsimè mederi, panemq; ex his cum farina ſubactum ſaluberrimum eſſe. Nicander & contra ſerpentes & ſcorpiones, vel caulem vel ſemen, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis: ſubſtrauitq; ſomno cõtra hos metus. Datur & contra venenata marina, & cõtra ſcolopẽdras terreſtres. Folia quoq; illinuntur venenatorũ vulneribus ex vino. Bulbi neruis articuliſq; cũ polenta tuſi illinũtur. Prodeſt & conciſis ex aceto lichenas fricare. Itẽ vlceribus

bus putreſcentibus ex aqua imponere. Mãmarum quoq; & teſtiũ inflãmationibus. Decocti in fęce vini, oculorum epiphoris ſuppoſito linteolo medentur. Foliis in quocũq; morbo decoctis magis medici vtuntur. Itẽ ad tetra tibiarũ vlcera, rimasq; corporũ quacunq; in parte, farina arefactorũ. Succus quoq; ex tuſis expreſſus, aut decoctus, vtilis fit corporis dolori cũ melle. Idẽ odorem corporis iucundum affectantibus, cum Iri arida & ſale exiguo. Folia etiam ſupradictis medentur, & ſtrumis, panis, vlceribus in facie, decocta cũ vino. Cinis è radice alopecias emẽdat, & rimas pedũ. Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad grauitatẽ auriũ infunditur. A contraria aure in dolore dentiũ. Prodeſt & vrinæ pota modicè radix, & mẽſtruis, & lateris doloribus. Itẽ ruptis, conuulſis, tuſsibus, drachmę pondere in vino pota. Eadẽ & vomitiões adiuuat cõmãducata. Semine ſumpto turbatur venter. Chryſermus & Parotidas in vino decocta radice curauit. Itẽ ſtrumas admixta cachry ex vino. Quidam aiunt, ſi impoſita radice pars eius in fumo ſuſpendatur, & quarta die ſoluatur, vnà cum radice areſcere ſtrumã. Sophocles ad podagras vtroq; modo, cocta crudaq; vſus eſt. Ad perniones decoctam ex oleo dedit, & ſuffuſis felle in vino, & hydropicis. Venerem quoq; cõcitari cum vino & melle perunctis, aut bibentibus, tradiderunt. Xenocrates & lichenas & pſoras, radice in aceto cocta tolli dicit. Item ſi cocta ſit cum hyoſcyamo & pice liquida, alarũ quoque & feminum vitia. Et capillum criſpiorẽ fieri, raſo prius capite, ſi radice ea fricetur, Lapides renum in vino decocta atque pota eximit. Hippocrates ſemen eius ad impetus lienis dari cenſet. Iumentorum quoque vlcera ac ſcabiem, radix illita, aut decoctæ ſuccus ad pilum reducit.

APPENDIX.

Animaduertendum facultates à Dioſcoride & Galeno commemoratas, Albuco ſeu Aſphodelo mari cõuenire, huius enim radix guſtu acris eſt. Quæ verò à Plinio recenſentur, hę partim mari, partim fœminę debentur. Fœminæ, cuius radix & folia glutinoſa & amara ſunt, vlcera glutinãdi ſcabiẽ, rimasq; corporum, & ſi quæ ſimiles ſunt facultates

conue

cōueniunt, quas periti methodi ſimplicium medicamētorū facilè diſcernent. Experiētia etiam quotidiana teſtatur, huius vſum eſſe in vlceribus malignis ſalutarem. Quæ autem mari ſint tribuēdæ, ex Dioſcoride, Galeno, & guſtu quiuis deprehendere poterit. Nos in trāſcurſu tantùm parùm attentos monere voluimus, ne indiſcriminatim & promiſcuè vtrique generi has facultates ineſſe putarent.

ADNOTATIO.

Aſphodelus mas Dioſcoridi ſcriptus, nobis eſt frequens, folio porraceo, radicibus glādium magnarum effigie multis ſimul agnatis, porcorum cibus.

De Atraphaxi. CAP. XLI.

NOMINA.

Ατράφαξις, ἢ χρυσολάχανον Græcis, Atriplex Latinis & Officinis, Germanis **Molten, oder Milten.** [Gallis *Arroche, ou Bonne dame*] nominatur, Atraphaxis Atticis d literam in t mutare frequenter amantibus, dicta eſt, quòd ἄδρως ἄυξει, id eſt, ſtatim in amplitudinem adoleſcat. Siquidem octauo à ſatu die proſilit, confeſtimque incremento proficere videtur. Fidem celeris augmenti facit ereptum in confinio cæteris herbis alimentum. Ac ne in hortis quidem iuxta eam naſci quicquam tradunt, niſi languidum. Chryſolachanon verò, id eſt, aureum olus dixerunt, á luteo quē profert flore.

Atraphaxis quare dicta.

Chryſolachanon.

GENERA.

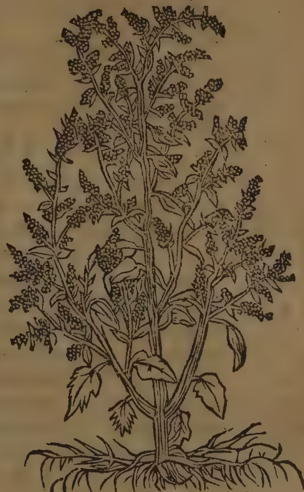
Duo Atriplicis ſunt genera, ſatiua ſeu hortenſis, & ſylueſtris. Satiuam ſimpliciter Germani **Molten,** [Galli *arroche on Bōne dame*] Sylueſtrem verò cū adiectione aliqua, **Wild molten, oder Ackermolten, oder Klein ſcheiſzmilten** [Galli verò *Arroche ſauuage* nominant.]

Forma

FORMA.

Attriplex Hortenſis.

Attriplex Sylueſtris.

Hortenſis caulem fundit quadratum,ramis brachiatum quibus primum flores lutei exigui,dein foliatum ſemen & obductum cortice promitur. Radicem vnam habet in altũ deſcendentem,non glabram,ſed fibris quibuſdam capillatam. Sylueſtris tam luxurioſa proceritate prodit,vt quaternos ſæpe cubitos excedat: caule vt hortenſis anguloſo,ramoſo,& purpuraſcente:folio hortenſi non admodum diſſimili,potiſsimùm quòd ad colorem attinet: flore luteo exiguo, ſemine racematim congeſto, radice ſimplici in altum deſcendente,ex qua ſe multæ promunt.

LOCVS.

Hortenſis non niſi ſata prouenit. Sylueſtris ſua ſponte naſcitur. Vtraque autem aſsiduo humore ſatiari amat.

TEM

TEMPVS.

Vtraque Iunio & Iulio menſibus floret, deinde ſemen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Atriplex humida in ſecundo ordine, frigida autem in primo. Hortenſis tamen ſylueſtri humidior frigidiorque exiſtit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eſtur olerum modo elixum. Aluum mollit. Crudum vel coctum illitum panos diſcutit. Semen eius potum cũ aqua mulſa morbum regium ſanat.

EX GALENO.

Atriplex celeriter, ob lubricitatem, ventrem permeat. Parum autem omnino eius eſt, quod digerendi obtinet facultatem. Phlegmonis & phygethlis quidem incipientibus, creſcentibus, & mollibus adhuc, ac veluti feruentibus, hortenſis: vigentibus verò, declinantibus, & indureſcentibus commodior eſt ſylueſtris. Semen eius abſtergentis eſt facultatis, proinde ad morbum regium ex iecoris obſtructione prognatum vtile eſt.

EX PLINIO.

Coquitur difficillimè. Addidere Dionyſius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos, nec niſi mutata ſæpius aqua coquendum: ſtomacho contrarium eſſe, lentigines & papulas gignere. Hippocrates vuluarum vitiis id infundi cum Beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, vel coctо vel crudo illini vtiliter putant. Item ignẽ ſacrum, cum melle, aceto, nitroq;. Similiter podagris. Vngues ſcabros detrahere dicitur ſine vlcere. Sunt qui morbo regio dent ſemen eius cum melle, arterias & tonſillas nitro addito perfricent, aluum moueant, coctо aut per ſe. aut cum malua, aut lenticula concitantes vomitiones. Sylueſtri capillos tingunt, & ad ſupradicta vtuntur medicina.

EX SIMEONE SETHI.

Ventrem quidem cit, prodeſt ad caliditatem iecoris, ac icteri

icteriſcis, & calidam temperaturam habentibus ſuccurrit. Commodiſsima autem bilioſis. Cum malua illita inflammationes ſedat.

ADNOTATIO.

Atriplex nomen retinet, alijs Bonne dame & Preude femme dicitur.

De Atractylide. CAP. XLII.

NOMINA.

Ἀτρακτυλὶς, ἢ κνῖκος ἀγρία Græcis: Atractylis, Cnicus ſylueſter Latinis dicitur. Atractylis autem ideo dicta, quòd ea antiquæ mulieres pro fuſo vtebantur: ἄτρακτος enim fuſus eſt Grçcis. Sylueſtris verò Cnicus, quia Cnico vrbano ſimilis eſt.

Atractylis vnde dicta. *Sylueſtris Cnicus,*

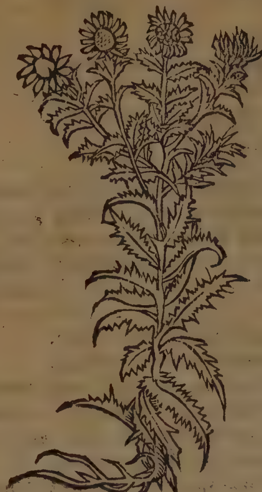
GENERA.

Sylueſtris Cnici ſeu Atractylidis, Plinio lib.xxi.cap.xv. & Theophraſto libro vi.cap.iiii.autoribus, duę ſut ſpecies. Vna mitior, & Cnico ſatiuo ſimilior. Hanc propriè Græci Atractylida, Latini verò fuſum agreſtem, aut colum ruſticam, quòd eius caule rigido admodum & exili, veteres mulieres pro colo, vt dictum eſt, vtebantur, nominabant. Sunt qui Cartamum ſylueſtrem appellant. Germanicè itaque vocetur, Wilder feldſaffran [Gallicè *Vne eſpece de Chardon ayant la fueille iaune, ou Saffran baſtard,*] vt hac ratione diſcernatur à Cnico, quem aliqui Cartamum, & Crocũ hortenſem nominant. Altera hirſutior, caules & folia Soncho non aſperæ ſimilia habens, quæ Officinis omnibus & vulgò Carduus benedictus nuncupatur Germanicè Cardobenedict, Bornvvrtz, oder Geſegneter diſtel vocatur. [Gallicè *autem Saffran Sauuage houſſu, ou chardon beniſt.*]

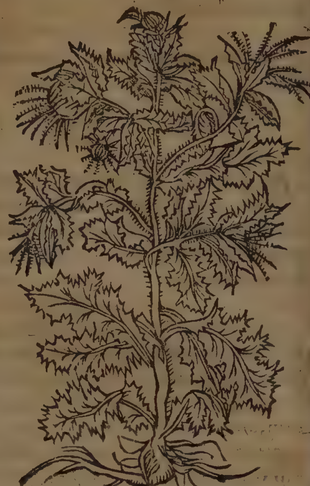
Atractylis propriè dicta. *Cartamus ſylueſtris.* *Carduus benedictus.*

FOR

FORMA.

Atractylis Vulgaris.

Atractylis hirſutior.

Spina eſt Cnico ſimilis,in ſummo autem virgularum folia multò lõgiora habens,caulem magna ex parte nudum, aſperumq́;,quo etiam mulieres pro fuſo vtuntur.Capitula in cacumine aculeata,florem pallidũ,radicem tenuem, inutilem. Ex qua ſanè deſcriptione omnibus perſpicuum eſſe putamus,ſpinam quam pictã exhibemus eſſe Atractylida, quòd Cnico ſatiuo ſimilis admodum ſit,& in cacumine virgularum folia quàm Cnicus longiora habeat, caulem denique magna ex parte nudum,autumni potiſsimùm tempore,quo folia ſua ſponte decidunt,& minimè leuem,ſed aſperum ſtriatumq́; obtineat. Idem etiam rigidus & exilis eſt, vt fuſi vſum præbere queat.Summitati quoque eius capitula inſident ſpinoſa,flos illi pallidus,radix tenuis:& in ſumma,

ma, nulla eſt nota quæ huic nõ reſpondeat. Carduũ aũt benedictum vulgò nominatum eſſe alteram Atractylidis ſpeciẽ, ex Theophraſti & Plinii verbis oſtendi poteſt: hirſutus enim eſt, caulibus Soncheis, humi ferè reptantibus: propter ſui enim mollitiem veluti ſeſsilis caducúſq; ſolo procumbit, ſemine minuto, frequẽti, amaro, & pilis barbato, quod molli lanugine operitur. Flos ei pallidus luteúſve. *Carduus benedictus*

LOCVS.

Mitior Atractylis in aruis & montibus, hirſutior autem in hortis iam paſsim prouenit.

TEMPVS.

Prior Auguſto menſe apparet, eius tamen ſemen ante autumnum non matureſcit. Poſterior citius naſcitur, eius tamen ſemen ſerò etiam ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu cùm amaræ ſint ſpinæ hæ, euidentiſsimum eſt calido & ſicco temperamento eſſe præditas: id quod ex earũdem etiam facultatibus colligi poteſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Atractylidis folia, coma & ſemen trita cum pipere vinóque pota, contra ſcorpionum ictus proſunt. Sunt qui dicãt à ſcorpionibus percuſſos, quandiu teneãt eam herbam, non ſentire dolorem: depoſita verò, dolore affici.

EX GALENO.

Atractylis aut Cnicus ſylueſtris. Hæc planta ex ſpinarũ eſt genere. Facultatem habet deſiccandi, & modicè digerendi.

APPENDIX.

Prima ſpina in ſanandis vlceribus & fiſtulis diuturnis efficaciſsima eſt. Altera, quã Carduũ benedictũ vocant, obſtructiones internorum viſcerum tollit, vrinam mouet, calculum frangit, vlcera, potiſsimùm pulmonis, ſanat. Percuſſis à feris venenatis medetur. Negant etiam peſtis experiri contagia, qui aut cũ cibo, vel potu præſumpſerit: Iam quoque correptis magno fore remedio ſibi vulgus perſuaſit. Ex quibus etiam omnibus fit perſpicuum, eaſdem quas veteres Atractyli tribuerunt, vtranque ſpinam habere facultates.

tates. Item herbam quam Carduum benedictum vocant, contra ſerpẽtum & ſcorpionum morſus valere omnibus in confeſſo eſt: quam ſanè facultatem cum Atractyli etiã aſsignet Dioſcorides, conſequitur ab eadem diuerſam nõ eſſe. Recentiores carduum benedictum contra capitis vehemẽtiſsimos dolores, vertiginem, memoriam amiſſam, in cibo aut potu ſumptum valere tradunt. Item ad putreſcẽtia vlcera, mammarum potiſsimùm, ſi in puluerem redactus inſpergatur.

ADNOTATIO.

Atractylis mitior frequens in vijs, flore Cnici, ſed pallidiore. Atractylis hirſutior carduus benedictus, nobis hodie duplex.

De Angelica. CAP. XLIII.

NOMINA.

Angelica non eſt Smyrniõ, neque Silphion. Sancti ſpiritus radix cur dicta.

NVNQVID veteribus cognita fuerit hęc herba, & quo nomine appellata ſit, nondum ſcire licuit. Neq; enim Smyrnion eſt, quòd ſcilicet vmbellam Anethi & ſemẽ rotundum, aliaq; multa quę deſcriptio requirit, nõ habeat. Silphiõ etiam eſſe haud poterit, quòd folia Apii habere minimè deprehendatur. Recentiores aũt vno ore omnes Angelicam, & Sancti ſpiritus radicẽ, à ſuauiſsimo eius radicis odore, quem ſpirat, aut ab immẽſa cõtra venena facultate, appellant. Germanis Angelick, oder des Heiligen geyſts vvurtz: oder Bruſtvvurtz. [Gallicè *Angelique*.] vocatur.

GENERA.

Hortẽſis. Sylueſtris.

Duo eius herbæ inueniuntur genera. Vna enim mitior eſt, cuius quidem radix valde odorata, à Germanis Zam Angelick nominatur. [à Gallis aũt *Angelique* dicitur.] Altera ſylueſtris, eius radix ſuaui odore deſtituitur, & à Germanis Vvilde Angelick, nominatur. [à Gallis aũt *Angelique ſauuage*, & vulgò Aſtrenſia.]

FOR

FORMA.

Angelica ſatiua.

Angelica ſylueſtris.

Caulem profert duum cubitorum, concauum: folia oblõga, per ambitum ſerrata, ſubnigra: flores in purpura candidos, ſemen latum, foliaceum, radicem craſſam & multam, foris nigricantem, intus candidam, odoratam

LOCVS.

Mitior in hortis plantata prouenit, & in montoſis etiam nonnullis locis, perinde atque ſylueſtris. locis umbroſis & humidis

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM

Calefacientem & deſiccatoriam vim in tertio ordine ei aſsignant herbarii recentiores.

VIRES.

Aperit, extenuat, diſcutit, vt recentiores perhibent. Vni

cè venenis aduerſatur. Peſtilentiæ populatim ſęuientis arcet contagia. Corpora à lue peſtifera vindicat, ſi tantùm, vt affirmant, in ore teneatur. Per hyemem ciceris magnitudinem cum vino, per æſtatem ex ſtillatitio roſarum liquore ſumpſiſſe ſatis eſt. Nec ſenſurum eo die contagionem polliceentur, quo quis deuorarit: nam vrina & ſudore venenum abigit. Lentitiam pituitæ digerit, quapropter tuſſi quã frigus attulerit, medetur. Craſſa quæ in thorace coierint, diſcutit. Herba ipſa in vino & aqua cocta, vulnera interna glutinat, concretum ſanguinem reſoluit, ſtomachum eſu corroborat, cor recreat, pituitam ventriculi deiicit, faſtidia ciborum diſcutit, & elangueſcentem inuitat appetentiã. Rabioſi canis morſu, aut ſerpentis ictu liberat, ſi contrita cum ruta & melle folia indantur, dein cocta in vino bibantur. Libidinem extinguit ore ieiuno ſumpta. Laſsitudines reficit, thoracem expurgat. Supra febricitãtis caput impoſita, fertur ad ſe feruorem elicere. Valere contra faſcinationes adfirmant, ſi quis eam ſecum geſtarit.

ADNOTATIO.

Angelica ſatiua Pariſijs frequens, ſylueſtris deſideratur.

De Aera. CAP. XLIIII.

NOMINA.

Officinarũ error.

Αἶρα, ἢ θύαρος, ἢ ζιζάνιον Gręcis: Lolium Latinis dicitur. Officinæ nonnullæ, non ſine magno errore, pro Melanthio ſeu Nigella vtuntur, vt non temerè etiam Pſeudo melanthion dici queat. Germanis **Ratten, oder Kornnegele.** [Gallicè Y*uraie, ou* N*ielle*, G*aſſe*,] appellatur.

FORMA.

Pſeudomelanthiõ eſt Lolium.

Folio cõſtat anguſto, Theophraſto lib. viii. de Plantarũ hiſtoria, cap. vii. teſte, pingui & piloſo, flore ſubpurpureo, ſemine exili in ſiliqua hiſpida, vel vt Plinius ait, in cortice aculeato. Ex qua ſiquidem deſcriptione ſatis perſpicuum fit omnibus Pſeudomelanthion hoc eſſe Lolium: Folia nãque Porri habet, oblonga, hirſuta, florem purpureum, ſemen in piloſa

Lolium.

piloſa, longa, angulata, ac per interualla ſtriata ſiliqua. Et vt paucis ſingula complectar, hordeo, cuius vt reliquarum frugum peſtis & vitium eſt, tota effigie non diſsimile eſt.

LOCVS.

Non ſolùm in triticea & hordeacâ, ſed in omni ferè alia ſegete per ſe prouenit. Frugum acerba peſtis, ideóque à Vergilio infœlix appellatum.

TEMPVS.

Iunio menſe floret, & ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Deſiccat & calfacit efficaciter, vt propinquum ſit acribus magis quàm Iris: ſed non eſt perinde vt illa tenuium partium, verùm multùm abeſt. Secundũ hoc ponat ipſum quiſpiam in principio tertij ordinis excalefacientium; in fine verò ſecundi exiccantium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Lolium molitum nomas, putredines, & gangrænas cum raphanis & ſale illitum compeſcit. Feras impetigines, & lepras cum ſulphure viuo & aceto ſanat. Strumas quoq; cum fimo columbino, & lini ſemine in vino decoctum, diſcutit. Quæ ægrè maturantur rumpit. Decoctum ex aqua mulſa & illitum, iſchiadicis prodeſt: cum polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure ſuffitum, conceptiones adiuuat. Gangrena.

EX PLINIO.

Lolium molitum ex aceto coctum impoſitumq́;, ſanat impetigines, celeriùs quo ſæpius mutatum eſt. Medetur & podagris, aliisq; doloribus cum oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti ſextario vno dilui mellis vncias duas iuſtum eſt: ita tẽperatis ſextariis tribus, decocta farina Lolii ſextariis duobus vſque ad craſsitudinẽ, calidumq́; ipſum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit oſſa fracta. Magis etiam cæteris purgat vlcera vetera, & gangrænas. Cum raphano & ſale & aceto lichenas. Lepras cũ ſulphure viuo. Et capitis dolores cum adipe anſerino impoſita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini ſemine decocta in vino.

APPENDIX.

Iam commemoratas facultates huic etiam herbæ, quam Germani Ratten nominant, recentiores tribuũt. Mirificè enim hanc in ſanandis impetiginibus, aliisq; ſcabiei generibus commendant. Item in vulneribus glutinandis, ac fiſtulis curandis, compeſcendóque ſanguine, eius eſſe vſum tradunt, vt hinc etiam liqueat hanc ipſam à Lolio non eſſe diuerſam.

EX SIMEONE SETHI.

Vim æqualem Iridi obtinet.

ADNOTATIO.

Lolium tuum eſt Githago & Nigella vulgaris aliis, Iurea gallis dicta.

De Aſclepiade. CAP. XLV.

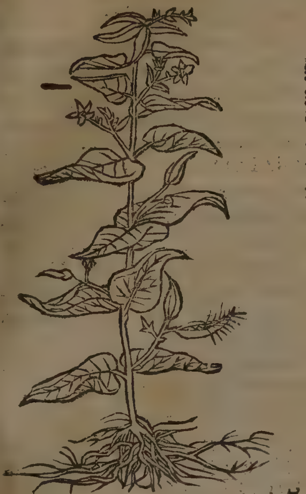
NOMINA.

Aſclepias vnde dicta Hirrũdinaria. Vincetoxicum.

Ἀσκληπιὰς Græcis, Aſclepias Latinis, herbariis Hirundinaria, Officinis Vincetoxicum, Germanis Schwalbenwurtz [Gallis aũt *Domte venin.*] appellatur. Aſclepias autem ab Aeſculapio antiquo medicinæ autore nominata eſt. Hirundinaria verò à ſiliquis quas producit, quæ dehiſcen

dehiſcentes plumoſum ſemen oſtendunt, atque adeò hirundinis effigiem referunt. Vincetoxicū, vel rectius νικητοξικόν haud dubiè dicta eſt, quòd illi inſignis aduerſus venena vis ſit, vt paulò poſt fuſius docebimus.

FORMA.

Aſclepias vel vince toxicū.

Ramulos profert longos, in quibus folia longa Hederæ ſimilia. Radices numeroſas, tenues odoratas. Flores grauiter olentes. Semen Securidacæ ſeu Hedyſari. Ex qua delineatione nemini nõ perſpicuum ſit, Vincetoxicū appellatã herbã, eſſe Aſclepiada. Fruticoſa ſiquidem herba eſt, caulem obtinens rotundum, lęuem, tenuem, ac ferè iunceum, ramulis longis, folio hederaceo, ſed oblongiori in viridi nigricante, floribus exiguis, candidis, aut veriùs in albo palleſcentibus, grauiter odoratis, ex quibus ſiliquæ oblongæ fiunt, quæ dehiſcentes ſemen plumoſum Securidacæ ſimile, hoc eſt rufum & latum oſtẽdunt: radicibus multis, exiguis, tenuibus, & odoratis, adeò vt nulla ſit prorſus nota quæ illi non reſpondeat aptiſsimè. His accedũt locus natalis & facultates, quæ ſingula cum Aſclepiade illi communia ſunt, quemadmodum ex iis quæ ſtatim ſubiiciemus manifeſtiſsimum fiet.

LOCVS.

Prouenit in mõtibus aſperis, altis ac arenoſis. Copioſiſsi

mè autem naſcitur in monte haud procul à Tubingua ſito in quo olim arx poſita fuiſſe fertur.

TEMPVS.

Auguſto menſe floribus abundat, ac ſubinde ſemina in folliculis oblongis, formam hirundinis cùm dehiſcunt referentibus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Aſclepias, Paulo teſte, calida, ſicca, & tenuis ſubſtãtiæ eſt. Quo ſanè temperamento Hirundinaria etiam prædita exiſtit: amara ſiquidem & parũ glutinoſa eius eſt radix, folia verò aliquam præ ſe ferunt adſtrictionem: vt iterum euidenter appareat Hirundinariam eſſe Aſclepiada.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radices cum vino potæ, torminibus, & venenatorum morſibus ſubueniunt. Folia verò illita, maleficis in mammis, & vtero vitiis, opitulantur.

EX PAVLO.

Torminibus in vino pota competit. Illita verò venenatorũ morſibus, & malignis mãmarũ & vteri vitiis ſuccurrit.

EX PLINIO.

Radices torminibus medentur, & contra ſerpentium ictus non ſolum pota, ſed etiam illita proſunt.

APPENDIX.

Recentiores radice eius magna efficacia ad mẽſium prouocationem vtuntur, & ad rabidi canis morſum, venenisque potenter reſiſtere affirmant: vnde etiam haud temerè Victrix toxici ab iiſdem appellata eſt. Hypodropicis etiã radicem in vino maceratam, & ſubinde coctam, mirificè auxiliari tradunt. Flores præterea foliaque ſiccata, mox trita, vulneribus vtiliter inſpergi aiũt, Sordida etiam vlcera purgare, & ad cicatricẽ perducere, genitaliúmque vitiis & rupturis egregiè mederi docent. Quæ in vniuerſum omnes facultates cum iis, quas Aſclepias obtinet, pulchrè quadrant: vt eãdem eſſe Hirundinariam vocatam herbam nullus deinceps dubitare debeat.

ADNOTATIO.

Aſclepias in Syluis frequens.

DE

De Apio. CAP. XLVI.

GENERA.

Απιος ἢ ἰσχὰς ἢ χαμαιβάλανος Græcis: Apios, Rhaphanus ſylueſtris Latinis dicitur. Officinis ĩcognita. Germanis Erdnuſz, Erckelen, Erdfeigen vnd Erdmandel, [Gallicè *Raue, Rayfort, ou Chiche ſauluage.*] appellatur. Apion veró dixerunt Gæci, quòd radicis extremum in pyri formam turbinatur. Eadem etiam ratione iſchas & chamæbalanos ab iiſdem nominata eſt, quòd in ficus, vel glãdis effigiem radicis extremum turbinetur. Quapropter non ineptè Latinis etiã glans aut ficus, ſeu carica ſylueſtris nominabitur.

Apios, Raphanus ſilueſtris.

FORMA.

Ramulos duos aut tres iunceos, tenues, rubentéſque profert, qui ſupra terram parum ſe attollunt. Folia rutæ ſimilia, longiora tamen, & virentia. Semen exiguum. Radicem Aſphodelo ſimilem, & ad pyri figuram accedentem, rotundiorem tamen, & liquore plenam, intus calidam, foris nigro cortice tectam. Hæc Dioſcorides. Alii adiiciunt Apion habere tenues capreolos, florem Piſo nõ diſsimilem, ſed longè minorem. Quæ ſingula ſatis declarant herbam, cuius picturam exhibemus, eſſe Apion: ramulos enim ma-

gna ex parte duos, vel ternos, imò vt Theophraſtus ait, quaternos, & interdum plures emittit, iunceos tenuéſque, & iuſima parte rubentes, qui ſupra terram parum ſe extollunt. Folia quoque Rutæ habet, at lõgiora & virentia. Semen etiam exiguum. Radicem denique Aſphodelo mari ſimilem, & ad pyri effigiem accedẽtem: quod tamen non de tota radice, quæ longiſsima eſt & tenuis, intelligendum venit, ſed de extremis eiuſdem, hoc eſt, nucibus ſeu glãdibus ab ea dependentibus, pyri aut ficus formam habentibus, qualibus etiã Pæoniæ radix fœminæ aſsimilatur. Succoſa quoque radix eſt, intúſque candida. Quibus omnibus accedunt flores Piſo ſimiles, & mirificè odorati, minores tamẽ: necnon capreoli tenues. Conueniunt etiam vires, vt ex ſequentibus patebit, ita vt prorſus nulla ſit nota, quæ reclamare videatur.

LOCVS.

Prouenit in frumentaceis agris, hordeaceis potiſsimùm, tritici & zeæ, quos interdum ſues ductæ cupiditate eius radicis, ſeu rectiùs nucum ex radice dependentium, prorſus euertunt. Atque hinc eſt quòd panis porcinus à quibuſdam nominetur.

TEMPVS.

Floribus abundat odoratis admodùm Iunio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Apios temperatura calida eſt, ſicca mediocriter, id quod ex guſtu facilè deprehenditur.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Pars radicis ſuperior ſumpta, vomitione bilem pituitámque extrahit. Inferior per aluum. Tota verò vtrinque purgationes mouet. Succus eius ſeſquioboli pondere hauſtus, vtraque parte, hoc eſt, ſupra & infrà purgat. Cùm verò liquorem colligere volueris, tundito radices: coniectiſque in craterem aqua plenum miſceto, tum penna collectum qui ſupernatabit liquorem ſiccato.

EX PLINIO.

Succus purgat vtraque parte ſeſquiobolo in aqua mulſa. Sic & hydropicis datur acetabuli menſura.

APEN

APPENDIX.

Experientia teſtatur nuces has nauſeam atque adeò vomitionem ciere, ſi quis illis veſcatur.

De Aſtere Attico. CAP. XLVII.

NOMINA.

Aſτὴρ ἀττικὸς, βουβώνιον Græcis: Aſter Atticus, Inguinalis Latinis dicitur. Officinis ignota herba. Germanis Sternkraut. [Gallicè *Petit Muguet ou Herbe de l'eſtoille*] commodè appellari poteſt, Aſteris autem nomen, non à foliorum in caulibus, ſed floribus potius figura & ſitu, accepit. Siquidem foliorum in huius herbæ flore numerus & forma, ſtellam præſe ferunt, vel, vt Plinius ait, capitula per ambitum diuiſa foliis puſillis, ſtellæ modo radiata ſunt. Errant itaque qui ſingula folia in caulibus ſtellæ formam repræſentare putant. Bubonium & Inguinalis, quòd inguinum præſentaneũ ſit remedium, dicta eſt. *Inguinalis quare appellata*

Aſter Atticus.

FORMA.

Cauliculus lignoſus, purpureum & luteum in ſummo florem habens, veluti Chamæmeli capitulum vndique per orbem inciſuris diuiſum, foliolis ſtellæ ſimilibus. Quæ verò circa caulem ſunt folia oblonga & dẽſa hirſutáve. Ex qua quidem

quidem delineatione omnibus perſpicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus eſſe Aſtera Atticum. Nam caulis eius lignoſus eſt, foliis veſtitus oblongis & denſis, in cacumine flos illi purpureus & luteus, ſtellæ modo radiatus, qui ſubinde in pappos abit: radix fibris multis capillata.

LOCVS.

Naſcitur in collibus montibus altis, & ſyluis.

TEMPVS.

Auguſto menſe vt plurimum floret, durātq; in magnam Autumni partem eius flores.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ eſt potentiæ, vti roſa: refrigerat enim, non tamen vehementer, & digerit atque exiccat, quòd ſcilicet illi amara inſit qualitas.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Aeſtuanti ſtomacho illita confert. Succurrit etiam oculorum inflammationibus, bubonibus, & procidenti ſedi. Tradunt partem in flore purpuream, ſi bibatur ex aqua, angina correptis, & puerorum comitialibus opitulari. Recens, inguinum inflammationibus illita, prodeſt. Sicca, ſiniſtra manu dolentis decerpta, inguini adalligata doloribus liberat.

EX GALENO.

Non tantùm illitum, ſed etiam ſuſpenſum bubonas ſanare creditur. Habet verò quiddam etiam digerens, vt miſtæ ſit facultatis, verùm id non aſtringit.

EX PLINIO.

Bibitur aduerſus ſerpentes. Sed ad inguinum medicinā ſiniſtra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata.

ADNOTATIO.

Aſter aticus tuus hic non cognitus.

De Agroſti. CAP. XLVIII.

NOMINA.

Gramen vnde dictum.

Ἄγρωστις Græcis, Gramen Latinis, Germanis **Graſʒ**, [Gallicè *Dent de chien*] appellatur. Gramen verò dictū eſt, quòd geniculatis internodiis mirificè ſerpat, à gradiendo,

do, vel à gignendi fœcunditate:ſiquidem crebrò ab iis nonas ſpargit radices.

FORMA.

Gramen.

Geniculatis per terram ſerpit ramulis, & ab iis dulces geniculataſq; radices ſpargit. Folia eius acuminata, dura, & vt paruæ arundinis lata, quæ iumẽta, boueſq; paſcunt. Ex quibus verbis planum fit omnibus, plantam hanc cuius ſpicturam damus, eſſe veri graminis genus: geniculatis enim ramulis per terram ſerpit, & ab iis dulces, geniculatas; & exiguas admodum ac tenues radices ſpargit. E dodrantalibus etiam ramulis circa vnumquenque geniculum bina folia acuminata, dura, ac lata emittit. Floribus deniq; ad gramen Parnaſi accedere videtur, candidi enim ſunt, & quinis diſtincti foliis, & his ipſis diſſectis: quibus decidentibus folliculi rotundi lini inſtar, ſemine pleni exiguo, vt Parnaſi gramen, prodeunt. Adeò vt nemo ſit qui non videat illi per omnia graminis reſpondere notas. Quare reprehenſione digni ſunt, qui Euphraſiam eſſe putant. *Error quorundam ſeplaſiariorum.*

LOCVS.

Paſsim naſcitur in vmbroſis locis, & dumetis.

TEMPVS.

In fine ferè Aprilis floribus ſuis candidis & elegantibus ornatur.

TEM

TEMPERAMENTVM.

Radix graminis mediocriter frigida & ſicca eſt, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. Herba verò ipſa in primo quidē exceſſu refrigerat, in humiditate verò & ſiccitate moderata. Semen alibi quidem imbecillum eſt, in Parnaſo verò deſiccatorium, & tenuium partium & ſubacerbum.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Graminis radix trita & illita vulnera conglutinat. Decoctum eius in potu torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus. Calculoſa etiam veſicæ excrementa comminuit.

EX GALENO.

Radix cruenta vlcera glutinat. Cęterùm mordacitas & tenuitas quæ radici ineſt, exigua eſt quidem, ſed interdum tamen frangere lapides aſſolet ſi quis ipſam decoquens bibat. Semen autem alterius quidem imbecillum eſt, eius verò quod in Parnaſo naſcitur, vrinam ciet, & fluxus vētris & ſtomachi reſiccat.

EX PAVLO.

Gramen Parnaſi maximè vtile eſt, ſiccat, modicè refrigerat, tenuium partium, & ſubacerbum: eóque vulnera cruenta glutinat, & decoctum eius veſicæ calculos confringit.

EX PLINIO.

Decoctum gramen vulnera conglutinat, quod & ipſa herba tuſa præſtat, tueturque & ab inflammationibus, placat. Decocto adijcitur vinum ac mel, ab aliquibus & thuris, & piperis, & myrræ tertiæ portiones: Rurſuſq; coquitur in æreo vaſe ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in vino, torminibus medetur, & vrinæ difficultati bus, vlceribúſq; veſicæ. Calculos frangit. Semen vehementiùs vrinam impellit. Aluum vomitionesq; ſiſtit. Priuatim autem draconum morſibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouem vel vnius, vel è duabus tribúſve herbis, ad hunc articulorum numerum inuolui lana ſuccida nigra iubeant, ad remedia ſtrumæ panorúmve. Ieiunum debere eſſe qui colli-

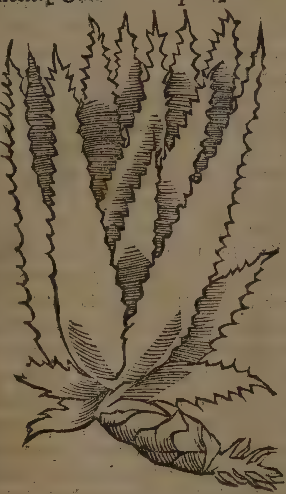
Superſtitioſum.

colligat. Ita ire in domum abſentis cui medeatur, ſuperuenientiq; ter dicere. Ieiuno ieiunum medicamentum dare, atq; ita alligare, triduoq; id facere. Quod è graminum genere ſeptem internodia habet, efficaciſsimè capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter veſicæ cruciatus decoctum ex vino gramē ad dimidias è balneis bibi iubent.

De Aloe. CAP. XLIX.

NOMINA.

Ἀλόη Græcis, Aloe Latinis appellatur. Officinæ veterem appellationem retinuerunt, Germani destituti peculiari nomenclatura, pariter latinis Aloen vocant. Sunt qui hanc à craſsis folijs, & ſimilitudine quam cum Semperuiuo habet, Semperuiuum marinum nominent. [Gallicè *Perroquet*.]

Aloe

FORMA.

Scyllæ folium habet Aloe, craſſum, pingue, modicè latum, rotundum, repandumque. Folia vtrinq; gerunt ex obliquis aculeos raros, & breues. Caulem profert Antherico ſimilem, florē album, ſemen Aſphodelo ſimile. Graui eſt tota herba odore, & guſtu amariſsima. Radice vna, pali in terrā adacti ſpecie. Noſtra pictura non niſi radicē & folia ob oculos ponit, reliqua hoc tempore habere non potui-

tuimus. Dabimus autē operā, modò Deo ſic viſū fuerit, vt aliquādo integræ plantę picturā ſtudioſis exhibere liceat.

LOCVS.

Naſcitur copioſiſſima in India, præpinguiſq́;, vnde ſuccus quoque defertur. Prouenit etiam in Arabia, Aſiaque, & in maritimis aliquot locis & inſulis, vt in Andro. Nunc in aliquot hortis Germaniæ noſtræ plantatur.

TEMPVS.

Neque florem neque ſemen in ſtirpe nobis videre contigit, quare de iis quo nimirum proueniant tempore, nihil certi monſtrare poſſumus.

TEMPERAMENTVM.

Aloe calefacientium eſt primi ordinis intenſi, aut ſecundi remiſsi, tertii autem exiccantium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Duo ſunt ſucci concreti genera. Vnum arenoſum, quod ſedimentum puriſsimæ Aloes videtur: hoc officinis Caballinum vocatur. Alterum iecinoris modo coactum, Succotrinum barbari appellant. Eligito, purā quę nihil doli ſenſit, ſine calculis, ſplendentem, ſubruffam, friabilem, iecinoris modo concretam, facilè liqueſcentem, eximiæ amaritudinis. Reprobato autem nigram, & fractu contumacē. Eſt aloe vis adſtringere, ſomnum conciliare, exiccare, corpora denſare, aluum ſoluere, & ſtomachū purgare. Pondere cochlearium duorū in aqua frigida, aut tepida pota, ſanguinis excreationes ſiſtit. Regium morbum purgat tribus obolis ex aqua, aut drachmæ pōdere in potu. Deuorata cum reſina, aut cum aqua, aut cocto melle excepta, aluum ſoluit. Trium drachmarum pondere perfectè purgat. Mixta aliis purgatoriis medicamentis, ſtomacho minus noxia ea reddit. Siccata & inſperſa, vulnera glutinat, & vlcera ad cicatricem perducit, compeſcitq́;. Priuatim autem exulceratis genitalibus medetur, & rupta infantium præputia agglutinat. Condylomata, rimaſq́; ſedis cum paſſo mixta ſanat. Sanguinis eruptiones ex hæmorrhoidibus factas compeſcit. Digitorum reduuias ad cicatricem perducit. Liuores & ſugillata cum melle delet. Palpebrarum ſcabricies,

angulo

angulorumq́; prurigines lenit. Dolorem capitis ſedat temporibus & fronti ex aceto cũ roſaceo inuncta. Capillos fluentes cum vino compeſcit. Tonſillis, gingiuis, & omnibus oris vlceribus, ex melle & vino prodeſt. Torretur oculorũ medicamentis in teſta pura & candente, rudiculaq́; ſubinde verſatur donec ęqualiter torreatur. Lauatur vt quod eſt arenoſiſſimum ſubſidat, tanquam inutile, & leue & pinguiſsimum aſſumatur.

EX GALENO.

Hæc herba non admodum apud nos prouenit: & quæ in magna naſcitur Syria aquoſior eſt, & facultatis imbecillioris: attamen víſque adeò deſiccare poteſt, vt vulnera conglutinet. At in regionibus calidioribus, qualis eſt Cœleſyria & Arabia multò eſt melior. Optima verò Indica, cuius liquor eſt id quod ad nos importatur medicamentum cognominatum Aloe, ad plurimas res propter ſiccitatem mordicationis expertem vtile. Eſt autem non ſimplicis naturæ, ſed, vt indicio eſt guſtus, adſtringit ſimul & amara eſt. Adſtringit quidem mediocriter, ſed vehementer amara eſt. Subducit & ventrem, vtputa ex numero medicamentorũ quę Græci ab excernendo ſtercore vocãt ἐκκοπρωτικά. Verùm & ipſius facultatis miſturam atteſtantur particularia eius opera: nã & gratum ſtomacho eſt medicamen, vt ſi quid aliud, & ſinus glutinat. Sanat & vlcera quæ ægrè ad cicatricem duci poſſunt, & maximè quæ in ano ſunt & pudẽdo. Iuuat etiã eorum inflammationes aqua liquata, & vulnera ad eũdem modum glutinat. Congruit ſimiliter vtenti & ad inflãmationes in ore, naribus, & oculis. In ſumma repellere & diſcutere ſimul poteſt, cum hoc vt paulùm extergeat, quantùm videlicet vlceribus puris non ſit moleſtum.

EX PLINIO.

Natura Aloes ſpiſſare, denſare, & leuiter calfacere. Vſus in multis & principalis, aluũ ſoluere, cum penè ſit ſola medicamentorum quæ per ſe id præſtant. Confirmat etiã ſtomachum adeò vt non infeſtet vlla vis contraria. Bibitur drachma. Ad ſtomachi verò diſſolutionem, in duobus cyathis aquæ tepidæ vel frigidæ, cochlearis menſura, bis térve

in die ex interuallis, vt res exigit. Purgationis etiam cauſa plurimum tribus drachmis. Efficacior, ſi pota ea ſumatur, cibus. Capillum fluentem continet cum vino auſtero, capite in ſole contra capillum peruncto. Dolorem capitis ſedat, tẽporibus & fronti impoſita, ex aceto & roſaceo. Dilutiórque infuſa, oculorum vitia omnia ſanari ea conuenit. Priuatim prurigines & ſcabiẽ genarum, item inſignita ac liuida, illita cum melle, maximè Pontico: tonſillas, gingiuas, & omnia oris vlcera. Sanguinis excreationes, ſi modicæ ſint, drachmæ pondere ex aqua, ſi minus, ex aceto pota. Vulnerum quoque ſanguinem, & vndecunque fluentem ſiſtit per ſe, vel ex aceto. Aliâs etiam eſt vulneribus vtiliſsima, ad cicatricem perducens. Eadem inſpergitur exulceratis genitalibus, virorum condylomatis, rimisq; ſedis, aliâs ex vino, aliâs ex paſſo, aliâs ſicca per ſe, vt exigit mitiganda curatio, aut coercenda. Hemorrhoidum quoque abundantiam leniter ſiſtit. Dyſenteriæ infunditur. Et ſi difficilius concoquãtur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorantur pilulæ cum mellis decocto, aut reſina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, vt quod ſit arenoſiſsimum ſubſidat. Aut torretur in teſta, pennaq; ſubinde verſatur, vt poſsit æqualiter torreri.

ADNOTATIO.

Alloë in domibus frequens. Perroquet vulgo dicitur, quòd foliorũ habitu & colore pſittacum viridem referat.

De Bechio. CAP. L.

NOMINA.

Bechion vnde dictum. Βήχιον Græcis, Latinis Tuſsilago aut Farſaria dicitur. Sic vocata quòd βῆχας, hoc eſt, tuſſes iuuare credita ſit. Herbariis & officinis hodie Vngula caballina appellatur. *Vngula caballina.* Germanis. Roßhub: oder Brandtlattich. quòd ſcilicet equinæ vngulæ perſimilis ſit, & ambuſtis medeatur. [Gallicè

li cè *Pas d'aſne, ou herbe des pattes.*]

FORMA.

Tuſsilago.

Folia hederæ habet, ſed maiora, ſex aut ſeptem à radice prodeuntia, ſupernè virentia, inferiore autem ſui parte albida, plures angulos habentia, Caulem palmum altum. Florem vere prodeuntem pallidū, quem vnà cum caule cō feſtim abiicit. Inde nonnulli exiſtimauerūt ſine caule hanc herbam naſci. Radix illi tenuis eſt, quæ minimè inutilis eſſe poteſt, quandoquidem illius, vt ex ſequentibus patebit, in rūpendis thoracis abſceſsibus, & eiiciendo ex vtero emortuo fœtu vſus ſit. Subeſſe itaque errorem in Dioſcoride manifeſtiſsimum eſt, vbi radicem Tuſsilaginis ἄχρηστον eſſe inquit, quem tamen nemo interpretum, quod ſciam, animaduertit. Hoc etiam adiiciendum duxi pro confirmanda Dioſcoridis deſcriptione, & confutanda erronea quorūdam ſentētia, flores Tuſsilaginis eſſe fugaciſsimos: iis enim enatis breui vigor vitáque durat, longiſsimáque mora triduum aut quatriduum, poſt quod illico tempus flacceſcentes in pappos euaneſcunt, & caduci marcent, ita vt non niſi vere ſeſe forte fortuna ferant obuiam, quo potiſsimùm tempore flos & caulis ſine foliis videntur. Quapropter qui herbam ipſam hoc tempore non conſpexerūt, & tam ſubitam

Bechiō nō naſcitur ſine flore.

Dioſcoridis locus emēdatur.

floris & caulis iacturam haud animaduerterunt, ſine vtriſque naſci crediderunt. Nos tamen & florem & caulem ſæpius oculis contemplati ſumus, ideóque vt vtriuſque pictura accederet diligenter curauimus.

LOCVS.

Naſcitur prope fontes, & in aquoſis locis.

TEMPVS.

Flores vere, & in Aprili colliguntur: ab hoc enim tẽpore vt paulò ante diximus, nuſquam apparent. Folia & radix tota æſtate durant.

TEMPERAMENTVM.

Folia Tuſsilaginis virentia aqueæ ſubſtantiæ admiſtionem habent, vt hac ratione frigida & humida dici poſsint. Sicca verò acriora ſunt ideoque calida.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Tuſsilaginis folia trita, cum melle illita, ignibus ſacris, et inflammationibus cunctis medentur. Eadem ſicca incenſa, eos qui ſicca tuſsi & orthopnœa infeſtantur, quum fumum per infundibulum hiãti ſuſcipiunt ore, ſanãt. Abſceſſus thoracis rumpunt. Eadẽ radix ſuffita poteſt, fœtumque emortuum in aqua mulſa cocta & pota eiicit.

EX GALENO.

Bechium ideo nuncupatum eſt, quòd βῆχας, id eſt, tuſſes & orthopnœas iuuare creditum ſit, ſi quis videlicet folia arida aut radicem in prunis accendens, aſcendentem inde fuliginem inſpiratu attrahat. Eſt autem modicè acris, vt ſine moleſtia noxáve omnes thoracis abſceſſus credita ſit rumpere. Sanè folia viridia partes cruda inflammatione obſeſſas illitu extrinſecus adiuuant, propter aqueæ humiditatis admiſtionem, qua omnia virentia tenera, alia plus, alia minùs participant. Nam ſicca Bechii folia acriora ſunt, quàm vt inflammatione laborantibus partibus conueniant.

EX PLINIO.

Tuſsilaginis aridæ cũ radice fumus per arundinem hauſtus aut deuoratus, veterem ſanare dicitur tuſsim: ſed & in ſingulos hauſtus paſſum guſtandum eſt.

ADNO

ADNOTATIO.

Tuſſilago vngula cabalina, & paſſus aſini vulgò dicitur.

De Buglοſſo. CAP. LI.

NOMINA.

Βούγλωσσον Græcis: Bugloſſum, Bubula lingua, Bouis lingua Latinis, quòd ſcilicet eius folia bubulæ linguæ ſimilia ſint: Officinis & herbariis Borrago, Germanis **Burretſch** [Gallicé *Bourrache, ou Bourrouche*] dicitur. Alia verò herba eſt quæ hodie Bugloſſa vulgò nominatur, [*Bugloſe*] vt ſuo loco indicabimus.

Bugloſſum ſiue Borrago.

FORMA.

Bugloſſum Verbaſcô ſimile eſt, folium habés in terram depreſſum, aſperum, nigrius, bubulæ linguæ nô diſsimile. Florem cœruleum, ſpecioſum. Quæ nimirum deſcriptio ita hodie vocatę Borragini herbæ quadrat, vt nemo non (niſi talpa cęcior ſit) veterum eſſe Bugloſſum videat. Qui tamen eius rei plura argumenta deſiderat, ea quæ libro primo, cap. xxxiii. noſtrorum Paradoxorum produximus, legat, & nihil puto deinceps dubitabit.

LOCVS.

Naſcitur in planis & ſabuloſis locis. Paſsim etiam hodie in hortis ſeritur, ob id olitoribus optimè cognitum.

TEMPVS.

Carpitur Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Bugloſſum calidi humidique temperamenti eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Foliū Bugloſsi in vinū deiectum animi lætitiam efficere creditur. Aiunt quæ tres caules emittat ſi cum radicibus & ſemine tota teratur, & in potu detur, contra tertianos rigores prodeſſe: ad quartanos verò quæ quatuor. Horum autem decoctio in vino fiat. Herbam abſceſsibus etiam vtilem eſſe ferunt.

EX GALENO.

Bugloſſum vinis iniectum lætitiæ & hilaritatis cauſa eſſe creditum eſt. Sed & iis qui ob faucium aſperitatem tuſsiunt in melicrato coctum conuenit.

EX PLINIO.

Bugloſſo præcipuū quòd in vinū deiecta animi voluptates auget, & vocatur Euphroſynum. Bugloſſo inareſcēte, ſi quis medullam è caule eximat, dicatq; ad quem liberādum febre id faciat, & alliget ei ſeptem folia ante acceſsionem, aiunt à febre liberari.

EX SIMEONE SETHI.

Bugloſſum vrinam cit, & ſitim ſedat. Caules eius cocti & crudi comeſti iecinoris affectibus proſunt. A viatoribus ex eo conficitur zulapion, & eſt vtile.

ADNOTATIO.

Bugloſſum Borrago.

De Buphthalmo. CAP. LII.

NOMINA.

Cotula nō fœtida. Βούφθαλμον Græcè, Buphthalmū Latinè. Hodie oculus bouis aut vaccæ, & Cotula non fœtida herbariis vocatur.

tur. Germanis Rindſaug, oder kůeaug [Gallis *Oeil de Bœuf ou piſſe en lict, ou Camomille ſauuage.*] Buphthalmum autem non alia ratione dixerunt veteres, quàm quòd eius flores oculi imitentur formã, & Boum potiſsimùm oculis ſimiles ſint. Germanicè etiam Kůedill, hoc eſt vaccinum anethũ dicitur, quòd ſcilicet verum Anethum eius folia referre videantur.

FORMA.

Buphthalmum.

Buphthalmum caulẽ tenerum emittit, folia fœniculo ſimilia, flores luteos, Anthemide maiores, oculorum figura, vnde & nomen traxit. Hæ ſiquidem notæ adamuſſim conueniunt herbæ quam vulgus herbariorum Cotulam non fœtidam vocant: caules ſiquidem eius teneri, folia fœniculo ſimilia. Nec te moueat quòd à Dioſcoride Buphthalmo lutei flores tribuuntur, Cotulæ autem non fœtidæ albi ſint: ad diſcum enim mediúmve Dioſcorides reſpexit, quod luteum eſt non: ad ambitũ, in quo folia radiata cãdida, vt in Chamæmelo, exiſtunt. Quod dicimus, confirmãt quæ Galenus lib. vj. de ſimp. medic. facult. in hũc modũ ſcribit. Buphthalmi, inquiẽs, flores colore Anthemidis floribus ſimillimi ſũt, ſed multò maiores. Serapion quoq; florẽ eius magis luteũ flore Chamæmeli eſſe ait. Si itaque Anthemidis floribus ſimil

millimi ſũt, nec niſi ſola magnitudine differũt, & Anthemidis propriè dictæ flores in medio lutei, & per ambitũ candidi exiſtunt, neceſſe eſt, vt Buphthalmi etiam flores tales ſint, vt ſcilicet candida illorum folia, luteum medium cingant. Quid multa? Buphthalmi flores ab Anthemidis floribus non niſi ſola magnitudine differunt: grandiores enim Buphthalmi flores quàm Anthemidis conſpiciuntur, reliqua facie quamſimillimi. Quod igitur ad colorem attinet, in nullo variant. Iam dictis accedit, quòd Serapionis interpres ſub Cotulæ nomine Buphthalmũ delineat. Denique congenerẽ eſſe planè herbã Buphthalmũ cum Anthemide Dioſcoridis tractandi ordo abundè docet: quum conſtet illum tres herbas ſibi admodum ſimiles, Chamæmelum nẽpe, Parthenium, & Buphthalmum, vno in loco deſcribere. Vnde iterum planum fit Buphthalmum eſſe Cotulam nõ fœtidam, quòd ſcilicet Chamæmelo prorſus ſimilis ſit, excepto duntaxat flore, qui in illa maior eſt.

LOCVS.

In campis & circa oppida naſcitur.

TEMPVS.

Carpitur Iulio Auguſtoque menſibus, & durat etiã vſq; ad Autumni medium.

TEMPERAMENTVM.

Flores Buphthalmi acriores ſunt Chamæmeli floribus, ob id illis ſunt calidiores.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Buphthalmi flores cum cerato triti, œdemata & durities diſcutiunt. Ferunt poſt exitum à balneo potã, regio morbo correptis coloris bonitatem tractu temporis reddere.

EX GALENO.

Buphthalmi flores Anthemidis floribus vehemẽtiùs diſcutiunt, adeò vt & durities ex cerato mixti ſanent.

EX PLINIO.

Buphthalmos cum cera ſcirrhomata diſcutit.

De Bel

De Bellide. CAP. LIII.

NOMINA.

BEllis neque à Dioſcoride, neque à Galeno, nec aliis etiam Græcis, quod ſciam, deſcripta eſt, ideoque Græco nomine deſtituitur. Latinam itaque duntaxat appellationē habet, & Bellis ſiue Bellius, autore Plinio, nominatur.

GENERA.

Duorum eſt generum, maioris & minoris diſcrimine inſignis. Minor Bellis eſt ea quam officinæ Cōſolidam minorem appellāt. Hęc iterū duûm eſt generū. Quædam enim hortēſis & domeſtica eſt Bellis, hanc Germani **Monatblůmle, oder rote blůmle** [Gallicè *Marguerites, de Iardin ou cōſire petite*] nominãt. Altera ſylueſtris, quam vulgus herbariorum Primulam veris, quòd ſcilicet vere inchoante mox erūpat, Germani autē **Maßlieble, z Kleinzeitlöſzle** [Gallicè *Conſire petite ſauuage, ou paſquettes*] nuncupant. Minorem officinæ nonnullæ Conſolidam mediam quòd credatur vulnera cōglutinare Germani **Benſolům** vocãt. Nos aliā Conſolidam mediam infrà deſcribemus. *Conſolida minor*

Bellis minor hortenſis.

FORMA.

Minor hortenſis, ſylueſtri, pręter florem qui rubicundus eſt, per omnia ſimilis eſt. Conſtant verò flores ij interdum ſim

k v

Bellis minor ſylueſtris.

Bellis Maior.

ſimplici, interdum multiplici foliorum contextu, vt pictura affabrè oſtendit. Sylueſtris, Plinio lib. xxvj. cap. v. teſte, flore conſtat albo, aliquatenus rubēte, quinquageniſternis interdum etiam quinquageniſquinis barbulis circinato, folio pingui, in terra iacente, in rotundum oblongo, leuiſſime ſerrato. Neque obſtat quòd Plinius lib. xxj. cap. viij. Bellio luteum eſſe florem tradat, quia non ad ambitum, ſed ad diſcum mediúmve floris, quod ſanè luteum eſt, reſpexit. Hinc eſt quòd à quibuſdam Plinii locus ita legatur. Luteū & Bellio, vt ſubaudiatur ſemen. Maior Bellis procerior aſſurgit, folio non admodum diuerſo, altioribus dūtaxat crenaturis laciniato cauliculis tenuibus, ſurculoſis, cubitum altis, flore priori non diſsimili, maiore, paucioribus tātùm barbulis, & in vniuerſum candidis, medium luteum in orbem cōcinnè cingentibus.

LO

LOCVS.

Paſsim in pratis vterq; naſcitur Bellius. Iam & in hortis ſeritur, ſed flore multiplici, barbularum ſtipatu denſiore.

TEMPVS.

Minor primo ſtatim vere apparet, & tota ferè æſtate durat. Maior autem in Maio menſe floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Bellius vterque calidus & ſiccus eſt, id quod ex Plinio colligi poteſt, qui illorũ ad diſcutiendas ſtrumas vſum eſſe ſcribit. Acetoſus tamẽ ſapor quẽ in guſtu minor prę ſe fert, aliquam frigiditatis in ea portionem eſſe monſtrat. Quicquid tamen ſit, exiccare Bellios euidentiſsimum eſt.

VIRES.

Quotquot hodie viuunt vulnerariam herbam Bellium eſſe nouerunt, valetque potiſsimùm in capitis fractura admota. Succus etiam herbæ vtiliter vulneratis bibitur. Laudatur etiam herba ad membrorũ reſolutionem, quã Græci paralyſin vocant: itémq; ad podagras, iſchiada, & aduerſus ſtrumas.

ADNOTATIO.

Bellides nobis Marguarites & paſquettes, quòd ad Paſcha ferè flores hi incipiant. Bellis maior conſolida media vulgò.

De Brathy. CAP. LIIII.

NOMINA.

Βράθυς καὶ βάρυθρον Græcis, Sabina vel Sauina Romanis, Seuenbaum Germanis [Gallicè *Sauinier*] dicitur. Officinæ nomen vetus retinuerunt.

GENERA.

Duûm eſt generum Sabina. Vnum quod hic pictũ exhibemus: alterum Tamaricis folia habens.

FOR

Sauina uel Sabina.

FORMA.

Primi generis Sabina folijs Cupreſſo ſimilis eſt, ſpinoſior tamẽ, graui odore, acris & feruẽs. Arbor breuis & in latitudinem magis ſe fundens & explicãs. Topiarius itaque frutex eſt, immortali coma virens, patulo faſtigio, Iuniperi ſimilitudine.

LOCVS.

Paſsim in hortis naſcitur.

TEMPVS.

Quouis tempore colligi poteſt, potiſsimùm antem autumno, dum ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Tertij eſt ordinis excalfacientium & deſiccantiũ, & ex numero eòrum quæ vel maximè tenuium ſunt partium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Prioris folijs nõnulli pro ſuffitu vtũtur, vtriuſque folia nomas ſiſtũt. Inflammationes illita mitigãt. Cũ melle illita nigritias repurgant, itémque ſordes & carbũculos abſtergunt. Cũ vino pota ſanguinẽ per vrinã ducũt, fœtũque excutiunt. Idem appoſita & ſuffita præſtant. Miſcentur vnguentis excalefacientibus, priuatim Gleucino.

EX GALENO.

Sabina ex numero eſt fortiter exiccãtium, idque ſecundùm

dùm tres qualitates quas in guſtu pręſe fert ſimiliter Cupreſſo, niſi quòd ea acrior eſt, & vt ſic dicã, magis aromatica ſeu odoratior. Igitur huius quã modò dixi qualitatis eſt particeps, nempe acrimoniæ conſiſtentis in calido temperamento, præterea amaritudinis & adſtrictionis obſcurioris quàm in Cupreſſo. Siquidē quãto magis acrimonia ſuperat, tãto etiã potentiùs digerit. Itaque glutinare nequit ob ſiccitatis & caliditatis robur. Nam vtriuſque illi tantũ ineſt, vt etiam tendat, & inflammationē afferat. At putredinibus ſimiliter Cupreſſo accommodari poteſt, maximè iis quæ maligniores fuerint, & diuturniores. Nam hæ citra noxam medicamenti vehementiam perferũt. Quin & quæ atra ſunt reddita, & admodũ ſordida, ea cũ melle expurgat. Carbunculos itē ſoluit. Porrò ob eſſentiæ partiũve tenuitatem mēſes quoque prouocat, vt ſi quid aliud. Et ſanguinem per vrinas mouet. Fœtũ etiam viuentē interficit, & mortuum eiicit. Vnguentis inditur, & potiſsimùm Gleucino: & in multas antidotos iniicitur. Quidam verò etiam cinnamomi vice duplum eius adiiciũt: eſt enim extenuandi & digerendi facultatis, ſi pota fuerit.

EX PLINIO.

Sabina à multis in ſuffitus pro thure aſſumitur. In medicamentis vero duplicato pondere eoſdem effectus habere quos cinnamomũ traditur. Collectiones minuit, & nomas compeſcit. Illita vlcera purgat. Partus emortuos appoſita extrahit & ſuffitu. Illinitur igni ſacro & carbunculis. Cũ melle & vino pota, regio morbo medetur, Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ ſanari tradunt.

De Bato CAP. LV.

NOMINA.

Βάτος Græcis, Rubus aut Sentes Latinis vocatur. Aliqbus Mora vaticana, corrupta voce, eius fructus dicuntur, cum dicendum eſſet mora vacinia. Nã in hodiernum vſque diem Græci mora illa à βάτου, βάτινα καὶ βατινια cognominãt. Teſtis Galenus libro ſexto de cõpoſ. medica. ſecundùm locos, ca. primo. Vergilius in Bucolicis vnius lite-

ræ immutatiõe vacinia vocauit, inquiens. Alba liguſtra cadunt, vacinia nigra legũtur. Eclog. ii. A noſtræ ætatis medicis barbaris, & Herbariis mora bacci appellantur, cùm illis dicendũ eſſet morabati. Theophraſtro libr. iij. de plantarum hiſtoria, capi. xviij. Chamæbatos, quaſi dicas humi milis rubus, appellatur. Germanicè Bromber [Gallicè *Ronce*.]

FORMA.

Rubus.

Rubum omnes noue runt, vbique enim veſtibus prætereuntium ſeſe affigit, remorãque viatoribus iniicit. Caulem habet minacibus ac pungẽtibus ſpinis & aculeis veſtitum. Folia inciſuris diuiſa, nigricãtia ab vno latere, altero candentia: florem initio rubeſcentem, dein candidũ profert, quo abeunte fructus exit, qui cùm maturuerit moro perſimilis fit nigreſcẽs, auibus gratus, nec hominibus inſuauis cibus. Ineſt illi ſuccus ſanguineus, & veluti cruore atro manus inficiens.

LOCVS.

Paſsim in dumis prouenit Rubus, qui protinus quàm paulò accreuit, retro vergit in terram, atque ita radicatur, iterumque ex ſe naſcitur.

TEMPVS.

Diuerſis temporibus folia, flores & fructus Rubi colliguntur.

guntur. Folia nanque in verè, flores æſtatis initio, Iunio nimirũ & Iulio menſibus: fructus autem vbi iam maturuerit per meſſes & extrema æſtate decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Rubi folia, germina, flores, fructus & radix qualitate adſtringente participât, eáque nón obſcura. Sed hoc inter ſe differunt, quòd folia potiſsimùm & recens nata plurimum in ſe habeant aqueæ ſubſtantiæ, parum verò adſtringant: eadẽ ratione & germina. Eſt itaque eorum temperies ex terrea frigida eſſentia, & aquea tepida. Fructus autem, ſi quidem maturus fuerit, nõ parum habet ſucci temperati calidi, qui dulcis eſt. Proinde eam ob rem, & propter modicam adſtrictionem, eſui non inſuauis eſt. At immaturus à frigida terrea ſubſtantia vincitur, ac proinde acerbus eſt, & exiccatorius. Vterque autem ſiccatus reconditur, validius quàm recens deſiccans.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Rubus adſtringit & deſiccat, capillos tingit. Ramorum eius decoctum potum aluum ſiſtit, & fœminarũ profluuia cohibet. Preſteris morſui vtile. Gingiuas firmat. Oris vlceribus folia commanducata medentur. Cohibent herpetas, & in capite achoras, oculóſque procidentes, condylomata & hæmorrhoidas, illita folia ſanãt. Cardiacis & ſtomachi doloribus trita & impoſita ſubueniunt. Succus ex caulibus, folijſque eius expreſſus, & in ſole coactus, efficacius omnibus iam dictis medetur. Fructus eius optimè maturi ſuccus, ad oris medicamenta conuenit, Siſtit & aluum in media maturitate comeſtus. Flos quoq; eius in vino potus aluum ſiſtit.

EX GALENO.

Folia & germina Rubi ſi mandantur, aphthas & alias oris vlcera ſanant. Quin & alia vulnera glutinare valent. Flos eius eadẽ fructui immaturo facultatẽ poſsidet: vtraq; ad dyſenterias, & ventris profluuia, eiúſque robur deperditum, & ſanguinis expuitiones, idonea remedia. Radix præter adſtrictionem non paucam, in ſe habet ſubſtantiam tenuem, propter quam etiã in renibus lapides comminuit.

EX

EX PLINIO.

Nec rubos ad maleficia tantùm genuit natura, ideoq́ue ex eis mora vel hominibus cibos dedit. Vim habent ſiccandi, adſtringendiq́ue, gingiuis, tonſillis, genitalibus accommodatiſsimi. Aduerſantur ſerpentiùm ſceleratiſſimis, hæmorrhoidi & preſteri, flos & mora. Scorpionum vulnera ſine collectionum periculo iungunt, vrinam ciunt. Caules eorum tunduntur teneri, exprimiturq́ue ſuccus, mox ſole cogitur in craſsitudinem mellis, ſingulari remedio contra mala oris, oculorumq́ue, ſanguinem excreantes, anginas, vuluas, ſedes, cœliacos, potus, aut illitus. Oris quidẽ vitijs etiam folia commanducata proſunt, & vlceribus manantibus, aut quibuſcũque in capite illinuntur. Cardiacis vel ſic per ſe imponuntur à mamma ſiniſtra: Itẽ ſtomachi doloribus, oculiſq; procidentibus. Inſtillatur ſuccus eorum & auribus. Sanat condylomata cum roſaceo cerato. Calculorũ ex vino decoctum præſentaneum eſt remedium. Item per ſe in cibo ſumpti cymæ modo, aut decocti in vino auſtero, labantes dentes firmant. Aluum ſiſtunt & profluuia ſanguinis. Dyſentericis proſunt. Siccantur in vmbra, vt cinis crematorum vuã reprimat. Folia quoque arefacta & contuſa, iumentorum vlceribus vtilia traduntur. Mora quæ in iis naſcuntur, vel efficaciorem ſtomaticen prębuere, quàm ſatiua morus. Eademq́ue cõpoſitione, vel cum hypociſthide tantùm & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamẽta quæ ſtiptica vocant, nihil efficacius Rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, vt colluantur eo oris vlcera, & ſedis foueantur: tantaq́ue vis, vt ſpongiæ lapideſcant.

ADNOTATIO.

Rubus Ronce.

De Ballote CAP. LVI.

NOMINA.

Βαλλωτὴ, ἢ μέλαν πράσιον Græcis, Ballote Latinis, Officinis Marrubium nigrum, aut Marrubiaſtrum, aut Praſsium fœtidum dicitur. Germanis **Schwartz Andorn,**

dorn:oder Andorn Tueible. [Gallicè *Marroquin puant ou Marrubin noir.*] Marrubium à ſimilitudine foliorum, nigrū à caulis colore, qui niger eſt Marrubii reſpectu, dicta Ballote eſt.

FORMA.

Ballote, ſiue Marrubium fœtidum.

Caules ex ſe mittit Ballote quadrangulos, nigricantes, ſubhirſutos, ab vna radice complures. Folia Marrubio ſimilia, maiora tamē, ſubrotunda, piloſa, per interualla in caule diſpoſita, Apiaſtro ſimilia, graueolentia, vnde aliqui Apiaſtrum eam vocarūt. Flores in rotæ ſpeciem caules circumiacent. Theophraſtus etiam lib. vj. ca. ij. de hiſtoria plantarum Ballotem folio herbido, ſerratiori, inciſuriſq; profundioribus & conſpectioribus diſcreto cōſtare ſcribit. Vnde liquido conſtat hanc quam pictam damus eſſe veram Balloten, quòd illa ſit herba fruticoſa, quadrangulis caulibus aſſurgens, nigris, hirſutis ferè, folio Marrubii, ſed maiore, piloſo, cingēte per intercapedines caulem, odore graui, orbiculato florū purpureorum ambitu, qui ſcapos verticillatim obducunt.

LOCVS.

Naſcitur prope vias, domos, ſepes, cœmiteria, & aliis vmbroſis in locis.

TEMPVS.

Floret in fine Iunii menſis, & initio Iulii, quo ſanè tempore carpi commodè poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Amara & acris eſt, ideóque calefacit in ſecundo ordine iam completo, aut tertio remiſſo: deſiccat autem in tertio.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius folia cum ſale illita, canis morſibus medẽtur. Feruenti cinere flacceſcentia condylomata reprimũt, ſordidáque vlcera cum melle purgant.

EX PAVLO.

Ballote, quod alii Marrubium nigrum dicunt, acris eſt & abſterſoriæ facultatis. Illitum cum ſale canis morſibus medetur.

EX PLINIO.

Vis eius efficax aduerſus canis morſus, ex ſale foliis tritis impoſita. Item ad condylomata, coctis cinere in folio oleris. Purgat & ſordida vlcera cum melle.

ADNOTATIO.

Ballote Marrubium fœtidum.

De Batrachio. CAP. LVII.

NOMINA.

Βατράχιον Græcis, Batrachiũ & Ranunculus Latinis dicitur. Apuleius Sceleratã nominat. Vulgus medicorum perperã Pedem corui vocat. Sunt etiã qui Flammulam, ab vrendi facultate, appellant. Germani **Hanenfuſz**. [Galli verò *Baſſinet*.] Batrachiõ aũt ſiue Ranũculus dicta eſt haud dubiè quòd limitibus humidis opacíſq; marginibus, ranarũ more, lætetur aut quòd aquis vbi ranę degunt potiſsimùm gaudeat, aut quia inter eius frutices ranę frequẽter inueniãtur. Agreſte verò Apium ſeu Apiaſtrum, quòd foliis Apiũ æmuletur. Scelerata, eo quòd comeſta noxia ſit: vel (quod magis arridet) quia validi ſceleratique mendicantes, ſibi crura & lacertos hac ipſa dilaniant, quò poſsint impudentiùs ſtipem extorquere, atque hac impoſtura pecuniolam aucupari.

Scelerata. Flãmula. Ranunculus vnde dictus. Agreſte Apium. Scelerata.

GENE

GENERA.

Plura ſunt Ranunculi genera, Dioſcorides verò & Galenus quatuor potiſsimùm eſſe tradũt. Primum duplex eſt. Huius enim generis Ranũculus quidam ſylueſtris eſt: & hic iterum duabus diſcriminatur differẽtiis. Vnus enim luteos flores profert, & Germanis Weiſſer Hanenfůſz dicitur. [Gallis autẽ *Baßinet ſauuage iaulne.*] Alter verò purpureos, qui mihi, quod ſciam, nondum viſus eſt. Quidam aũt hortẽſis, qui niſi cultura accedat, prouenire haud ſolet. Hic itidẽ duplex eſt. Vnus qui ſimplici florum textura conſtat, Germanicè Ungefulter garten hanenfůſz. [Gallicè *Baßinet de iardin ſimple.*] Alter multiplicem foliorum in floribus cõpagem obtinet, ideoq; Germanis Gefulter garte hanenfůſz dictus eſt. [Gallis verò *Baßinet double.*] Alterũ quod à foliorum ſimilitudine, quam cum Apii foliis obtinet, à nõnullis σέλινον ἄγριον, id eſt, Apium ſylueſtre, vel Apium riſus cognominatur, Germani Waſſer hanenfůſz vocãt. [Gallicè *Acheramin.*] Tertium genus exiguum eſt, ob id etiã Germanis Kleiner Hanenfůſz nominatur. [Gallis aũt *Pied poul.*] Quartum etiam minimũ, Germanicè Waldthenle appoſitiſsima voce appellatur, eſt enim inter reliquas herbas quæ germanicè Pedes galli vocantur, & minima, & nõ niſi in ſyluis vt plurimùm prouenit, adeoq; compoſita voce rectiſsimè Waldthenle nominatur, quaſi dicas minima inter pedes Galli, & in ſyluis prognata. Eſtque duûm generum: vnum quidem lacteo flore, alterum luteo, vt pictura docet. Primum autẽ quod lacteo flore ornatur, eſt id quod à Dioſcoride pingitur, Germanicè Weiſz Waldhenle vocatur. [Gallicè *Cocqueret blanc.*] Alterum, das gelb Waldhenle. [Gallicè *Cocqueret iaulne.*]

Sylueſtris ranũculus

Hortenſis

Apium ſylueſtre.

FORMA.

Ranunculus ſylueſtris. *Ranunculus hortenſis ſimplex.*

Primum Ranunculi genus folia Coriandro ſimilia habet, latiora, vel vt Plinius ait, ad maluæ latitudinem accedentia, ſubalbida & pinguia. Florem luteum, interdum purpureum. Caulem non craſſum, cubitali altitudine. Radicem paruam, albam, amaram, adnaſcentias Ellebori modo habentem. Cæterum effecit cultura, vt qui in limitibus ſimpli-

Ranunculus hortenſis multiplex.

Ranunculus aquaticus, ſiue Apium riſus.

ſimplici foliorum compage flores oriantur, gemino quodam denſoque ac multiplici foliorum ſtipatu nunc in hortis colluceſcant,quemadmodum pictura affabrè monſtrat.

Alterum genus lanuginoſius, vel, vt Plinius inquit,folioſius, altiore caule,pluribus foliorum inciſuris copioſiſsimum in Sardinia,accerrimumque,quod iam Apium ſyluestre ſiue Apium riſus nominant.

Ranunculus minor.

Ranunculi quarta ſpecies candida.

Tertium genus valde paruum, graui odore, flore qui auri ſpeciem refert.

Quartum huic ſimile, flore autem lacteo aut luteo, radice longiore, & modo quodam nodoſa, guſtu acri.

[Quarto itaq; generi duas picturas dedimus quæ tametſi floribus potiſsimùm diſcriminētur, priore lacteum florem, poſteriore vero luteū proferente, in reliquis tamen non per omnia conueniunt. Prior enim radice eſt oblongiore, caule paulò breuiore, foliis vero latioribus.]

Ranũculi quarta ſpecies Lutea.

Poſterior autẽ radice craſsiore eadémq; bifurcata & ramulis vndequaq; referta caule ꝓceriore foliis verò paulo ſtrictioribus. Prior Gallis *Cocqueret blãc* dicitur, Poſterior *Cocqueret iaulne*.

LOCVS.

Primum genus Ranunculi ſylueſtris lutei ſine cultura circa fluenta, & in limitibus pratisque humidis & vliginoſis prouenit. Hortenſis verò adhibita cultura in hortis naſcitur. Alterũ genus ſecus aquas & fõtes gignitur, & apud Sardos copioſiſsimum. Ea ſi comedatur, veſcẽtibus neruos contrahit, rictuque ora diducit, vt qui mortem oppetunt, velut ridentium facie intereant. Ob id Sardonius riſus in prouerbium ceſsit. Et ſi autem noſtra non perinde efficax ſit atque ea quæ in Sardinia naſcitur, tamen hanc vehementiſsima etiam erodendi facultate eſſe præditam, guſtus oſtendit. Tertium genus in pratis & campeſtribus paſsim prouenit. Quartum, vt Germanicum nomen palàm demonſtrat, ſyluis familiare eſt. Luteum vero in valle ſupra & infra Bebenhuſum monaſterium iuxta aquas copioſiſsimè naſcitur.

TEMPVS.

Primum genus hortenſis Ranunculi lutei, ſtatim inter initia Aprilis floret: Maio autem menſe diſperit, & nuſquam ſubinde conſpicitur. Secundum & tertium ge-

nus itidem tota æſtate inueniri poſſunt. Quartum in vere, Aprili nimirum menſe, tantùm apparet, quo ſanè tempore hoc ipſo ſyluæ, luci, & nemora ſcatent, floribúſq; eius candicant.

TEMPERAMENTVM.

Omnium tum radix, tum vniuerſa herba vehementer calida & ſicca eſt. Primi tamen generis ſyluestris lutei, non perinde ac reliquorum acris admodum eſt facultas.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omnium folia & caules teneri ſi illinantur, exulcerandi, & cruſtas cum dolore creandi vim habent. Proinde ſcabros vngues & ſcabiem tollunt, & ſtigmata delent, myrmecias, acrochordonas & alopecias modico tempore illita ſanant. Tepido eorundem decocto perniones fouentur. Radix ſicca tritáque, ſternutamenta naribus admota ciet. Dentium dolores adhibita lenit, eos tamen conterit.

EX GALENO.

Quatuor habet ſpeciatim Ranunculus differentias. Omnes verò vehementer acrem facultatem poſsident, adeò vt cum dolore exulcerent. Hac itaque ratione ſi moderatè vtare, pſoras & lepras excoriant, & vngues leproſos diuellunt, ac ſtigmata diſcutiunt, & acrochodonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant pauco tempore admota. Nam ſi diutius inhæreant, non excoriatur ſolum cutis, ſed & in cruſtam vritur. Atque igitur hæc omia caulis & foliorum ſunt opera, ſi illinantur viridia. Porrò radix arefacta ſternutatorium eſt medicamentum ſimiliter aliis quæ valenter deſiccant. Sed & dentium dolores iuuat, vt & eos, vehementer ſcilicet exiccando, frangat.

EX PLINIO.

Omnibus vis cauſtica, ſi cruda folia imponantur, puſtulaſque vt ignis faciunt. Ideo ad lepras & pſoras vtuntur, & ad tollenda ſtigmata, cauſticiſque omnibus miſcent. Alopeciis imponunt, celeriter remouentes. Radix in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. Eadem ſicca

concisa, ſternutamentum facit. Noſtri herbarii ſtrumeam vocant, quoniam medetur ſtrumis, & panis, parte in fumo ſuſpenſa.

ADNOTATIO.

Ranunculi omnia hæc genera Gallis ſunt frequentiſsima in vineis, ſyluis, paludoſis locis.

De Bryo. CAP. LVIII.

NOMINA.

Βρύον Græcis recentioribus, Lupus ſalictarius Latinis, Lupulus officinis, vulgò Humulus vocatur. Aliquot Italiæ rura, ad Græcã appellationẽ alludentes, Bruſcandulam quaſi Bryõ ſcanſile nominãt. Germani Hopffen [Galli *Houblon*] Græci autem Bryon à Bryoniæ ſimilitudine haud dubiè nominarunt. Lupus verò ſalictarius, quia ſubit ſcanditque ſalices, & arbuſta omnia circumuoluẽdo ſe circumplectitur, appellatus eſt. Hinc quoq; Lupus reptitius nonnullis nominatur.

Lupus ſalictarius, ſiue Lupulus.

FORMA.

Caules habet aculeatos, logiſsimosque. Folia vitis albæ, hiſpida, & nigriora. Flores cinereos ſeu candicantes, ac multis exilibus folliculis ſquamatim cõpactiles. Radicem ſubnigram, longam.

LOCVS.

Paſsim & copioſe in Germania noſtra iuxta vepres & ſalicta prouenit, ex eáque ceruiſiam (potum quo vini vice vtuntur Germani) conficiũt. Ideóq; in hunc vſum in hortis plantatur.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret & Septembri.

TEMPERAMENTVM.

Sunt qui refrigerare Lupulum dicant, alii temperamento medium eſſe putant. At vtrique (mea quidem ſententia) falluntur: flores enim quorum potiſsimùm vſus eſt calidos & ſiccos eſſe, odoris & grauitas, & immodica amaritudo teſtantur. Antiquus etiam herbarius calidum & ſiccum in ſecundo ordine eſſe tradit. Deniquè conſtat radices quoque eius calidas eſſe.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Bilem vtrãque detrahit. Abſceſſus diſcutit. Pituitam in aqua inter cutem per aluum ducit. Succus eius crudus hauſtus ventrem magis ſubducit, minus verò obſtructiones aufert. Coctus verò magis ab obſtructionibus liberat, minuſque ventrem ſubducit. Auribus inſtillatus eas à putredine vindicat, & à fœtore liberat. Radices obſtructiones tollũt, lienis potiſsimum & iecoris.

De Veronica. CAP. LIX.

NOMINA.

VEteribus Græcis & Latinis cognita fuerit nec ne hæc herba, nondum conſtat. Vulgus autem herbariorũ hodie Veronicam. Germani Erenbreiß oder Brundheyl ob mirificam ſanandi vlcera & vulnera facultatem, nominant. [Galli verò *L'herbe aux Ladres.*]

GENERA.

Duûm eſt generum Veronica: vna mas, altera verò fœmina, Diſcrimina earum ex deſcriptionibus patebunt,

For

FORMA

Veronica mas. *Veronica fœmina.*

Veronica mas herba eſt per terram ſerpens, cauliculo dodrantali & nonunquam etiam longiore, rubeſcente & lanuginoſo: foliis oblongis, nigris, hirſutis & ſerratis, floribus in cacumine purpureis, ſemen in vaſculis loculi ſpeciem habentibus, radice tenui.

Fœmina itidem per terram ſerpit caule lanuginoſo, foliis rotundis inſtar herbæ quæ Centummorbia & Nummularia hodie vocatur, minimè in ambitu inciſis, paulò quàm maris viridioribus: floribus in luteo purpureis, ſemine in vaſculis rotundis, radice, vt mas tenui.

LOCVS.

Naſcitur incultis & ſylueſtribus locis.

TEM-

TEMPVS.

Iunio menſe floribus & ſemine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudinem quandam & vehementem adſtrictionẽ in guſtu præ ſe fert, vt hinc calidam & ſiccam eſſe coniicere liceat.

VIRES.

Mirificè ad cruenta ac vetera vulnera & vlcera ſananda confert. Scabiei denique & omnibus cutis vitiis medetur. Ferunt quondam huius herbæ adiumento Regem Galliæ elephantiæ morbo correptum, à quodam venatore ſanatũ eſſe. cùm is ceruum à lupo vulneratum eius herbæ comeſtione, & aſsidua in illa volutatione, curaſſe ſeipſum animaduertiſſet. Tumores etiam, inquacunque corporis parte fuerint, potiſsimùm autem in ceruice, diſcutere poteſt. Recentiores huius vſum vnicè commendant in febribus peſtilentialibus, iecoris & lienis obſtructionibus, potiſsimũ verò pulmonis exulcerationibus.

Rex Galliæ veronica ſanatus.

ADNOTATIO.

Veronica vtraque hic vſu rariſsima.

De Bulbo ſylueſtri CAP. LX.

NOMINA.

Cepa ſylueſtris, Bulbi.

Βολβὸς ἄγριος Græcis, Bulbus ſylueſtris Latinis. Sunt quibus Cepa ſylueſtris appellatur. Germanicè Feld, Wuld, oder ackers zwibel [Gallicè *Porrion*] Bulbos autem nominant radices ſuis membranis tunicatas ſiue pluribus capitulis coagmententur, vno folliculo omnes ambiente, ſiue quadamtenus diſtinctæ ſeparentur.

For

FORMA.

Herba eſt caule dodrã tali, cauo, foliis porraceis, floribus lilii ſinuatim emicantibus, ſpecioſis, ſex foliis è calatho ſtellatim radiatis, ex viridi in luteum tendentibus, capillo intus croceo, capitulo floribus decidẽtibus triãgulari, ſeminibus pleno, radice bulboſa ceu Allium, citra odorem glutinoſa.

Bulbus ſiue Cepa ſylueſtris.

LOCVS.

In locis vmbroſis, circaque margines quorundam pratorum copioſè prouenit. Quare in vallibus non procul à Tubinga iuxta monaſterium Bebenhuſenſe ſitis, & radice montis Auſtriaci ad pratum tenue vocatum, Bulbus plurimus naſcitur.

TEMPVS.

Per initia veris, Martio & Aprili menſibus erumpit, ac ſtatim ſubinde euaneſcit. Semen non tantùm in caulibus, verumetiam iuxta radicem profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara auſteráque qualitate præditos inueniet, nõ hũc, ſed & alios bulbos, qui guſtũ exactè conſuluerit. Proinde hos abſtergere ſimul & glutinare, & nimirum etiam exiccare

care poſſe, nemini non notum eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omnes bulbi acres ſunt & calefaciunt, venerémque ſtimulant. Linguā & tonſillas exaſperāt. Multū nutriūt. Carnes procreant, flatuſque faciūt. Ad luxata, colliſa, ſurculos, articulorūq; dolores illiti cōducūt. Gangrænis & podagris cū melle, & per ſe, hydropicorumque tumoribus & canum morſibus proſunt. Cū melle pariter & pipere trito illiti, ſudores cohibēt, & ſtomachi dolores ſedāt. Furfures & achoras cū nitro toſto exterūt. Sugillata & varos per ſe, aut oui luteo purgāt, & lentigines cū melle aut aceto. Fractis auribus cū polenta, & contuſis vnguibus proſunt. Ficos in calidis cineribus toſti, & cū mænarū capitibus crematis appoſiti, tollunt. Cōbuſti verò & Alcyonio permiſti vitia cutis in facie, & nigras cicatrices in ſole illiti emēdāt. Cū aceto elixi & in cibo ſumpti ad rupta faciunt. Cauere verò eorū in cibo copiā oportet, quoniam neruoſas partes tentant.

EX GALENO.

Bulbi amarā auſterāq; vim manifeſtā obtinent, quamobrē elangueſcentis ſtomachi aliquatenus auiditatē excitant. Atverò neq; iis inutiles ſunt, quibus è thorace & pulmone pus expuendū erit, quāquā craſsiore ac glutinoſiore ſit corporis ſubſtātia, etenim amaritudo craſsitudini aduerſatur, lenta craſſaq; nata incidere. Quapropter bis elixi vberiús quidē alunt, ſed excreare volētibus reluctabūtur, vtpote omni amaritudine exuti. Tum verò ex aceto, oleo garoq; miſtis, eſitare ſatius fuerit: nā ita magis oblectabūt ac nutriēt, minuſq; inflabūt, & facilius cōcoquētur. Quidam horū cibo abundè & immodicè vſi, planè ſeminis auctam copiā, inque venerē ſe eſſe prōptiores ſenſerūt. Hos quoque homines variè apparāt. Nō enim ſolū aqua elixos, verūetiā patinas ex ipſis variè cōditas inſtruūt. Alii quidē in ſartagine frigunt, multi in craticula aſſant. Verùm hi multam coctionē haud ſuſtinent, admodū pauca contenti. Sunt qui nihil prorſus præcoquāt: delectat nāque eos amaritudo ipſa ac auſteritas integra, quippe qui amplius ab ea ad cibū alliciātur, quāquā ad huiuſmodi illecebrā duo aut

tres

tres plns ſatis facient. Si verò liberaliùs ſic apparati ſuman tur, præſertim vbi, vt mos eſt, crudiores ingerũtur, amplius cruditatem generabunt. Quidam etiam non probè coƈti, inflationes & tormina pariunt. Qui ad hunc modũ eſitantur, alimentum minimè boni ſucci procreant. At plurimũ decoƈtorum, aut bis etiam, ſuccus craſsior quidem ille erit, cætera verò melior ac alibilior reddetur.

EX PLINIO.

Bulbi ex aceto & ſulphure vulneribus in facie medẽtur: per ſe verò triti neruorũ cõtraƈtionẽ, & ex vino porrigines. Succũ cũ melle canũ morſibus. Eraſiſtrato placet cum pice. Sanguinẽ idẽ eos ſiſtere tradit illitos cũ melle. Alii ſi è naribus fluat, Coriandũ & farinã adiiciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erũpentia in capite cũ vino auſtero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & ſic lippitudini medetur. Aequè vitia que ſunt in facie, eorũ rubentes maximè in ſole illitis, cũ melle & nitro emẽdãt. Lentiginẽ cum vino, aut cũ Cumino coƈtis. Vulneribus quoq; mirè proſunt per ſe, aut, vt Damion, ex mulſo, ſi quinto die ſoluãtur. Iiſdẽ & auriculas fraƈtas curat, & teſtiũ pituitãs. In articulorũ doloribus miſcẽt farinã. In vino coƈti illiti vẽtri, duritiem præcordiorũ emolliunt. Dyſentericis in vino ex àqua cœleſti temperato dãtur. Ad conuulſa intus cum Silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad ſudorẽ tuſi illinuntur. Neruis vtiles. Ideo & paralyticis dãtur iuxta in pedibus. Qui ſunt ruffi ex his, citiſsimè ſanant cũ melle & ſale. Venerẽ ſtimulãt. Syluestres interaneorũ plagas & vitia cũ Silphio pilulis deuoratis ſedant. Et ſatiuorũ ſemen contra phalangia bibitur in vino. Ipſi ex aceto illinuntur contra ſerpentiũ iƈtus. Semẽ antiqui bibendũ inſaniẽtibus dabãt. Flos bulborum tritus crurum maculas varietateſque igne faƈtas emendat. Elixos aſsis minus vtiles adiiciunt eſſe, & difficilè concoqui ex vi vniuſcuiuſque naturæ.

APPENDIX.

Hic, quẽ piƈtũ damus, Bulbus, facultatem emolliẽdi & diſcutiendi duros tumores habet. Humidis denique & depaſcentibus vlceribus toſtus calido cinere, & cum melle tri-

tritus atque admotus prodeſt.

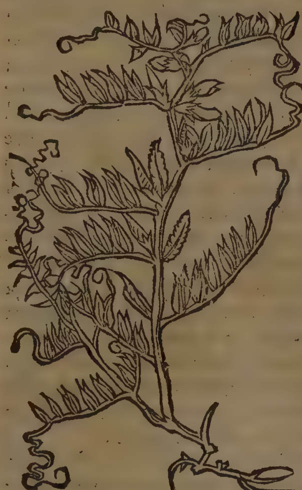
ADNOTATIO.

Bulbus ſylueſtris hic videtur eſſe quod leucoium Theophraſto pingitur, & nobis iam in hortis frequentius ad natalem chriſtianum floret.

De Bicio. CAP. LXI.

NOMINA.

Officinarũ error. Βίκιον Græcè, Vicia Latinè nominatur. Officinæ non ſine maximo errore ea pro Orobo vtuntur. Germani alludentes ad Græcam appellationem, **Wicken** ſimpliciter, vel cum adiectione **Zam wicken** [Gallicè *Veſſe*] vocāt. *Vitia vnde dicta.* Vicia autem, vt Varroni placet, dicta eſt à vinciendo, quòd itē vt vitis capreolos habeat, quibus ſurſum verſus ſerpit.

Vicia.

FORMA.

Cubitali altitudine ſurgit, foliis Aphaces, anguſtioribus tamen, flore Piſi, minutis nigricantibusque in ſiliquis ſeminibus, quorũ quidem figura non rotunda eſt, ſed, ſimiliter lenti, latiuſcula.

LOCVS.

Sicca loca maximè amat, inter ſcgetes autem copioſè prouenit.

TEM

TEMPVS.

Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM

Medium tenet caliditatis & ſiccitatis, validius tamen ſiccat, in ſecundo nimirum ordine.

VIRES EX GALENO.

Semina hæc non ſolùm inſuauia, ſed cōcoctu etiam difficilia, & aluum retinentia. Perſpicuum ergo eſt quùm huiuſmodi naturam obtineat, alimoniam quoque quę ex ipſis in corpus permanat, improbi craſsiq; ſucci eſſe, idoneam ad humoris melancholici generationem.

De Blito. CAP. LXII.

NOMINA.

Βλίττον Græcis, Blitum ſiue Blitus Latinis vocatur. Officinæ hanc herbam cum Beta confundunt nō ſine magno errore. Germanis Maier. [Gallicè *Blete, d'Eſpaigne*] dicitur. Blitum nomen inde traxit quòd iners & fatuum olus eſſet, ſine ſapore aut acrimonia vlla. Nam βλίτους ſtolidos & ignauos Græci dixerūt. Sic hodie græca imitatione ſocordes, & nullius momenti homines, bliteos appellamus. Ita Plautus in Truculento bliteam meretricem nominauit. *Officinarū error. Blitū vnde dictū. βλίττοι.*

FORMA.

Blitū non pingitur à Dioſcoride, ſed ab Hermolao Barbaro, homine non minus docto quàm diligente, in ſuo Corollario iis verbis deſcribitur: Blitum erumpit ocyſsimè, foliis betaceis, ſine acrimonia, fatuis & inſipidis: ſemine vt Beta corticeo, copioſo, racemoſo, vt Atriplex, radice non vna, non in rectum tendente, ſed multiplici, obliqua, & prolixa. Ex quibus vtique verbis, omnibus perſpicuum fit, herbam quam depictam damus eſſe Blitum. Hæc ſiquidē ocyſsimè erumpit, atque in altum tollitur, foliaque Betacea prorſus habet. Inſipida denique & ſine acrimonia. Semen eius vt Betæ corticeum, copioſum, racematim ſingulis ramis inſidens. Radice non vna nititur, ſed multiplici ac lōga: non in rectum, ſed obliquum tendente. Rectiorem tamen & ma-

Blitum ſiue Blitus.

gis deſcriptioni reſpondentem ſi quiſpiam protulerit, non grauabimur noſtram mutare ſententiam, vt qui probè perſpectũ habeamus in iis herbis quæ à Dioſcoride non deſcriptæ ſunt facilimè aliquem in tanta rerum penè omnium caligine aberrare poſſe.

LOCVS.

Etſi ſponte ſua interdum herba hæc proueniat, tamen, vt de Blito etiam tradunt, ſi culto ſolo ſemel nata fuerit, ipſa ſe per multa ſecula ſeminis deiectione reparat, vt etiam ſi velis vix poſsit aboleri, ſic ſemel nata pluribus annis reſtibili fertilitate prouenit.

TEMPVS.

Floret æſtate & autumno, ſeminéque prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Blitum frigidum & humidum in ſecundo ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Blitum oleris vice in cibum venit. Aluo vtile eſt, nullam tamen medicamentoſam vim obtinet.

EX GALENO.

Aquoſum eſt olus, ac, vti quis nõ abſurdè dixerit, qualitatis expers, & inſipidum, quapropter non ex ſolo oleo garoque, ſed addito aceto ſæpius meliusque aſſumitur. Nõnihil etiam ad læuigandam aluum momenti affert, verùm idipſum perquàm exiguum eſt, quoniam nulla ipſi acris nitro-

ſave

ſave adeſt qualitas, quæ aluum ad excretionem irritare poſ ſit. Liquet etiam quòd minima ab ipſo alimonia in corpus dimanet.

EX PLINIO.

Blitum iners videtur ac ſine ſapore aut acrimonia vlla. Vnde conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile eſt. Ventrẽ adeò turbat, vt choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduerſus ſcorpiones potum è vino prodeſſe, & clauis pedum illini. Item lieni & tẽporum dolori ex oleo. Hippocrates menſtrua ſiſti eo cibo putat.

ADNOTATIÕ.

Blitum iam in hortis frequens viride, album, frequentius rubrũ.

De Buniade. CAP. LXIII.

NOMINA.

Βουνιὰς Græcè, Romanis Napus, Germanis Steckrůb [Gallicè *Nauet, ou Naueau*] appellatur. Buniadis autem appellationem à tumente figura quam præ ſe fert, Græci deduxerunt. Namque radix Napi buniadis in amplitudinẽ excreſcit, & in rotundum extuberat. Cliuos ſiquidẽ, colles, verrucoſaq; loca Βουνὸς nominant. *Napus* *Bunias quare dictus.*

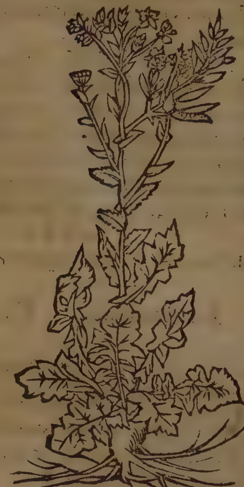
GENERA.

Napi buniadis, quem Galenus & alii veteres in Raporũ cenſum reponunt, duo ſunt genera. Vnum ſatiuum, quod forma proximè ad Braſsicam tertiæ ſpeciei accedit, radicẽque oblongiorem obtinet. Germani huius generis Napos, Truckenſteckrůben nominant. Alterum ſylueſtre, quod foliis ſuis. Erucæ non diſsimile eſt, radice ampliore, & rotũdiore. Germanicè Naſʒſteckrůben appellantur eius generis Napi. *Napus Bunias ſatiuus.* *Sylueſtris.*

FORMA.

Napus ſatiuus.

Napus ſylueſtris.

Folia habet Rapi, læuiora, Erucæ modo laciniata, caulē cubitalem, interdum altiorē, rotundum, flores luteos, Braſſicæ proximos, ſemen in ſiliquis, radicem oblongam.

LOCVS.

Bunias gaudet frigidis locis.

TEMPERAMENTVM.

Cùm eaſdem quas Rapum vires habeat Bunias, neceſſe eſt idem etiã vt obtineat temperamentũ. Eſt itaque Napus bunias in ſecundo ordine calidus, & in primo humidus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix Buniadis elixa, flatus creat, minus tamen quã Rapum nutrit. Semen eius potum lætalia venena inefficacia reddit. Miſcetur antidotis. Radix etiã eius ſale conditur.

EX

EX GALENO.

Eaſdem quas Rapa vires obtinent. Vide itaque caput de Rapis.

ADNOTATIO.

Napus bunias ſatiuus nobis Nauet, *& eius ſemen* Nauette.

De Botry. CAP. LXIIII.

NOMINA.

Βότρυς Græcis, Botrys Latinis appellatur. Officinis & vulgaribus herbariis incognita. Germanis haud ineptè Traubenkraut. [Gallicè *Millegraine*] nominatur. Botrys verò dicta eſt à ſemine, quod racematim ramulis adnaſcitur.

Botry.

FORMA.

Herba tota eſt lutea, fruticoſa, ſparſa, multaque alarum caua habens. Semen totis ramulis adnaſcitur. Folia Cichorio ſimilia obtinet, totaq; valde odorata eſt, ideoque veſtibus apponitur. Ex qua quidem deſcriptione omnibus manifeſtũ fit, herbam cuius picturam exhibemus eſſe legitimam Botryn: vniuerſa enim herba ad luteum colorem vergit, fruticoſa eſt, & multis ſtolonibus fuſa, foliis Cichorii, odoratis, ſemine circa ramulos totos in racemos

mos collecto naſcente. Quid multa? nulla eſt prorſus nota, quæ illi non appoſitiſsime quadret.

LOCVS.

Naſcitur circa profluentes aquas & torrentes. In Germania tamen, quod equidem ſciam, non niſi ſata prouenit.

TEMPVS.

Auguſto & Septembri ad maturitatẽ maximè peruenit: quibus etiam mẽſibus, vt Ruellius annotauit, venalis herba per Pariſienſium vrbem defertur. Odoris enim gratia Galli veſtimentis, pannis, & linteis curioſè interponunt. Apud Germanos tamen eius herbæ nulla eſt gratia, quòd illis hactenus ignota fuerit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe Botryn amaritudo eius quæ guſtui occurrit, facilè monſtrat. Item vis eius incidendi, quæ illi propter calorem, tenuitatemq; ineſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

In vino pota orthopnœas lenit.

EX PAVLO.

Planta eſt admodum odorata, quæ cum vino pota non niſi recta ceruice ſpirantibus auxiliatur.

EX PLINIO.

Medetur orthopnoicis.

ADNOTATIO.

Botrys herba hic frequens, diuerſa à frutice quem piment vocamus. Blattaria & vua criſpa nobis ignotæ.

De Barba Capri. CAP. LXV.

NOMINA.

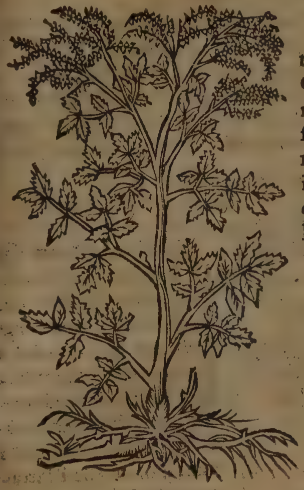
Hæc herba non eſt Pycnacomon.

Barba capri cur dicta.

QVO nomine veteribus Græcis & Latinis hæc herba vocata ſit, nobis nõdum compertum eſt. Neque enim Pycnocomon eſt, quòd à deſcriptione illius prorſus abhorreat. Quare Barbam caprinam intereà donec certiùs nomen nacti fuerimus, nuncupauimus, à florum nimirum figura, quæ caprinam barbam referre videtur. Germanicè Waldgeißbart, vt eam ſegregaremus ab altera

altera eiuſdem nominis, quæ non in ſyluis, vt hæc ipſa, naſcitur, ſed in pratis & ſenticetis, appellare nobis placuit [Gallicè Barbe de bouc.]

FORMA.

Caulem habet tricubitalem, anguloſum, folia Caſtaneæ aut Corylo ſimilia, in ambitu ſerrata, flores candidos, exiguos, racematim compactos, inſtar barbæ canæ depẽdentes, radicem nigram, lignoſam, intus candidã. Flores eius in iulos abeunt.

LOCVS.

Prouenit in obſcuris ſyluis, & vallibus nonunquam minus apricis.

Barba capri,

TEMPVS.

Floret Iunio menſe, ac ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe hanc herbam facilè ex guſtu deprehenditur: miram enim amaritudinem, in radice potiſsimũm, guſtata exhibet.

VIRES.

Abſtergit haud dubiè expurgatque, & quæ in venis eſt craſsitiem incîdit. Quamobrem menſes ducit, educendoq; ex thorace & pulmone, puri auxiliatur. Et in ſumma, ſiuè craſſa in eis pituita, ſiue pus, ſiue aliud quippiam cõtinetur

 eiuſ

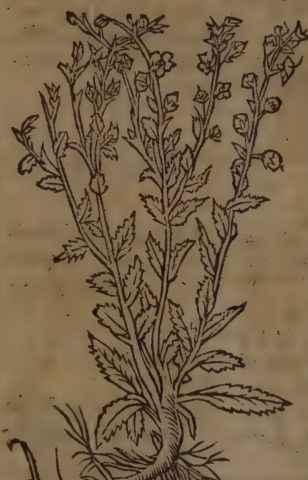
eiuſmodi, expurgat. Hac vtique ratione & morbo comitiali cõpetit. Extrinſecus illita & impoſita, tumores ex pituita ortos diſcutit.

De Blattaria, CAP. LXVI.

NOMINA.

NVm Græcis authoribus cognita hec herba fuerit nondum compertum habeo. Plinius certè libro xxij cap. ix. Blattariam nominat. Inuenit autem nomen hoc Latinũ, à colligendis in ſe blattis. Ideoque conuenientiſsimo nomine Germanis appellabitur Schabenkraut [Gallicè *Herbe vermineuſe ſemblable à* Bouillon *blãc ou* Bouillon *blãc ſerré.*]

FORMA.

Blattaria.

Plinius loco iam citato Blattariã ſic pingit. Blattaria eſt ſimilis Verbaſco herba, quæ ſæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Ex qua pictura ſatis cõſtat, herbam cuius picturam damus eſſe Blattariam: ſic enim Verbaſcũ mentitur, vt pro eo ſæpius ab imperitis decerpatur. Et ſunt non pauci herbarii, qui hac ſimilitudine decepti, eam inter Verbaſci genera connumerant. Folia tamen quæ minimè ſunt hirſuta & cãdida, ſed potius viridia, facilè ab hoc errore paulò attẽtiores reuocare poſſũt. Plures denique cauliculos habet, flores item luteos, ad Verbaſc

baſci flores proximè accedentes. Folliculos quoque lini inſtar, in quibus ſemen continetur.

LOCVS.

Naſcitur iuxta aquas, & fluminum ripas.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehemẽs amaritudo eius ſatis docet eſſe calidã & ſiccã.

VIRES. EX PLINIO.

Hęc abiecta blattas in ſe cõtrahit, ideoq; Romę Blattariam vocant.

APPENDIX.

Non plura de huius herbæ facultatibus apud probatos autores inuenio, ſed haud dubiè ſi quis ea vti voluerit, eadem quæ alia amara, in corpore noſtro efficere poteſt. Quæ qualia ſint, ex capite præcedente facilè intelliges,

Auena.

De Bromo. CAP. LXVII.

NOMINA.

Bρῶμος Græcè. Auena Latinis ac Officinis Germanis **Habern**, [Gallicè *Auoyne*] dicitur.

FORMA.

Foliis & culmo Tritico ſimilis, geniculis interſecto. In ſummo verò fructum habet veluti locuſtas duplici crure diuaricatas

tas, in quo ſemen includitur. Radicem copioſam.

LOCVS.

Paſsim in Germaniæ agris naſcitur, ac iumentorum potiùs quàm hominum pabulum exiſtit.

TEMPVS.

Seritur Martio menſe, metitur autem Auguſto.

TEMPERAMENTVM.

Auena vt medicamentum refrigerat, Galeno autore: vt alimentum verò, eodem teſte, calefacit ſufficienter. Vtroque verò modo exiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen eius haud ſecus quam hordeum ad cataplaſmata vtile. Puls etiam ex ea fit cohibendæ aluo accommodata. Succus eius in ſorbitione acceptus, tuſsientibus prodeſt.

EX GALENO.

Auena vt medicamentum, ſimilem hordeo vim obtinet. Nã illitum deſiccat, & digerit mediocriter, & ſine morſu. Nonnihil etiam adſtrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet.

EX PLINIO.

Semen vtile ad cataplaſmata atq; hordeũ & ſimilia. Prodeſt tuſsientibus ſuccus. Auenę farina in aceto tollit næuos.

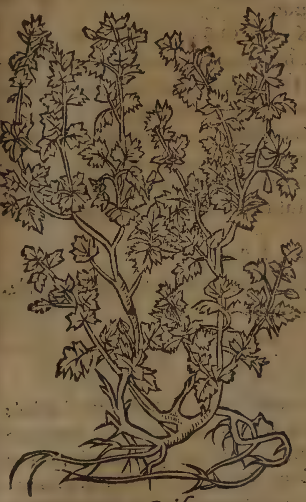
De Vua Criſpa CAP. LXVIII.

NOMINA.

VEteribus ne Gręcis & Latinis frutex ille cognitus fuerit, me ignorare adhuc ingenuè fateor. Quare cũ nomen aliud quo hunc appellaremus in promptu non eſſet, vulgarem & qua omnes hodie herbarii vtuntur nomenclaturam vſurpare voluimus. Vuam autem criſpam fruticem hunc dixerunt ab intortis fereque in circulum verſis (criſpa alii vocant) foliis, & acinis quos producit. Quo etiã reſpicientes Germani noſtri, Kruſzbeer, oder Kruſelbeer vocant. Latinius fortè vua intorta nuncuparetur [Galliè *Grozelier*.]

For

FORMA.

Vua Criſpa.

Frutex eſt ramulis multis, aculeatus, rectoque ſpinarum mucrone horridus, foliis intortis ac circinatæ rotunditatis, Apii modo diſſectis, flore ex herbido purpuraſcente, acinis candicantibus, & ſplendeſcentibus, primùm acerbis, à maturitate dulcibus. Ex iis abundè cõſtare putamus fruticem hunc cuius picturam exhibemus, non eſſe primam, vt nonnulli arbitrãtur, Rhamni ſpeciem. Nam etſi cetera reſpondeant, tamen folia quæ rotunda & minimè oblonga ſunt, vt Rhamni, repugnare manifeſtè videntur. Poſſet tamen citra aliquod vitæ diſcrimẽ Rhamni generibus annumerari, quòd ſcilicet viribus illi ſimilis admodum ſit, quas etiam illi ſuo loco adſcribemus.

LOCVS.

In frutetis & ſepibus naſcitur, nõ tamen paſsim. Nuſquã autem copioſiùs quàm Tubingæ luxuriat, vbi circa omnes ferè ſepes ſeſe profundit.

TEMPVS.

Veris ſtatim initio frutex ille pubet, primum hoc tempore folia, dein flores, ac non diu poſt acinos ſeu baccas acerbitate gratas profert.

TEMPERAMENTVM.

Haud dubiè idem quod Rhamnus temperamentum obtinet

tinet. Vt enim hic adſtringit & refrigerat, ſic etiã illa. Refrigerat autem in primo completo, aut ſecundo incipiente, deſiccat verò in ſecundo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia ignibus ſacris & herpetis illita auxiliantur. Fertur & ramos eius foribus & feneſtris appoſitos veneficiorum arcere maleficia. E quibus Dioſcoridis verbis ſatis liquet, Vuam intertam non hoc tantùm nomine ſepibus apponi vt eaſdem muniat, atque adeò alienorum ingreſſum prohibeat, verumetiam vt veneficia ab hortis propulſet. Vt hinc quoque colligere liceat, eiuſdem cum Rhamno eſſe facultatis.

EX GALENO.

Herpetes ſanat, & eryſipelata non magnopere calida. Porrò ad hæc teneris vtendum eſt foliis.

De Balſamine. CAP. LXIX.

NOMINA.

QVO Nomine veteribus tum Græcis tum Latinis appellatæ ſint hæ plantæ, me ignorare ingenuè fateor. Puto autem illis planè fuiſſe incognitas, quòd de iis ne verbum quidem apud eoſdem ſcriptum inueniatur. Hodie Balſamines nomine vocant. Cauſam indicabimus paulò poſt. Germani ad Latinam nomenclationem alludentes, Balſamkraut, haud (arbitror) ineptè appellabunt. [Galli verò *Merueille.*]

GENERA.

Prima balſamine. Hieroſolymitanum pomum. Mirabile pomum. Charantia.

Duo Balſamines genera damus. Primam, quam nos certioris diſcriminis gratia marem fecimus, Ligures Padani Balſaminã vocant, Hieroſolymitanũ pomũ Hetruria, Mirabile Gallia, vulgus Italorum Charãtiam, quoniã ſepti modo in hortis feneſtriſque per cãcellos opere topiario facilè digeratur. Alteram, quã fœminã nominauimus, Itali neutro genere Balſaminũ appellant, priori quidem, quòd ad fructum attinet, ſimilis, niſi quòd minor eſt, in aliis diſsimilis: neque enim foliis, neque etiam floribus reſpondet. Vtraque planta viſu pulcherrima eſt, vt hoc ſaltẽ nomine

pingi

pingi meruerint. Et ſi præſtet etiam harum habere pictu-ras, vt de iis plura inueſtigādi poſteris occaſio aliqua ſit.

FORMA.

Balſamine mas. *Balſamine fœmina.*

Prima tenuibus prælongiſque flagellis vltro citroque re ptantibus euagatur, foliis Vitis albæ ſeu Bryoniæ, articulatioribus, exilibus pāpinis, ex alarum ſinu prodeuntibus, quibus illigantes ſeſe cancellatim vicinis implicant pergu-iis: flore cucumeris ex albo in luteū langueſcente, turbinató vtrinque fructu, carnoſa cute, & per verſus verrucoſa, ac rigidioribus bullis intumeſcente, cucumeris ſylueſtris puſilli ſimilitudine: puniceus maturo color, chartilago intus punicea vel lutea, ſanguineúſque ſuccus. Pomum matu ritate diſsilit, inanitáſque cōfracto patet, ſemina intus pomi formam referentia continens.

Altera

Altera caulem habet craſsiſsimum. Portulacæ aſsimilem, in herbaceo colore rubeſcẽtem, folia Salicis, in ambitu inciſis, flores magnos, purpureos, inſtar Conſolidæ hodie regalis, vocatæ herbæ caudatos, fructũ priori nõ diſsimilẽ, primò herbaceum, dein pallidum luteúmve, piloſum, qui maturitate diſsilit, inanitáſque confracto apparet, ſemina intus aliquot lenticulæ ferè figura continentem.

LOCVS.

Non niſi ſatæ in Germania proueniunt. Sed iam in multorum hortis plantatæ naſcuntur.

TEMPVS.

Floribus & fructibus prægnantes ſunt Auguſto & Septẽbri menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Telephium temperamentum, potiſsimùm alteram, obtinere arbitror. Quare in ſecundo ordine intenſo, aut certè principio tertii exiccare, nec inſigniter, calefacere, primo nimirum ordine, eſt veriſimile.

VIRES.

Ex primi generis Balſamines ſeminibus oleum exprimitur, ad vulnera: quod in Corollario ſuo annotauit doctiſsimus Hermolaus, præcipuum. Nonnulli pomum oleo prius imbutũ aliquot dies inſolant, deinde vel fimo, vel terra trantiſper obruũt, dũ prorſus intabuerit, ſic Balſami vires glutinandis vulneribus adſciſcere pollicentur: inde tractum Balſaminæ vocabulum. Quid multa? in vulneribus ſanandis Telephio non inferiores eſſe coniicio, hincq; Balſaminas appellatas. Nos tamen de iis peculiarem experientiam nullam habemus. Poterunt itaque alii, ſi lubet, earundem virium facere periculum.

ADNO

ADNOTATIO.

Balſamine eſt in hortis religioſorum ſancti Germani pariſiis frequens. Gallis Merueille dicitur à mirandis eius effectis quæ in momordica ſcribit Pandectarius in fine.

De Glycyrrhiza. CAP. LXX.

NOMINA.

Γλυκύρριζα Græcis, Dulcis radix Latinis. Liquiritia officinis, Germanis Sueſzholtz [Gallicè *Regalice*] dicitur. Nomen tum apud Græcos, tum etiam Latinos à dulcedine, qua radix eius prædita eſt, inueniſſe notius eſt, quàm vt dici debeat. Theophraſtus nono de plantarum hiſtoria libro, Scythicam nominauit radicem, quòd in Scythia circa Mæotim paludem plurimũ proueniat. Sunt etiã qui ἄδιψον vocitent, quòd ſitim retenta in ore arceat. *Liquiritia. Glycyrrhiza vnde dicta. Scythica radix*

Glycyrrhiza.

FORMA.

Breuis frutex eſt, ramos binũ cubitorũ altitudine ſpargens, in quibus folia denſa, Lẽtiſco ſimilia, pinguia, tactuq; glutinoſa, Florem fert Hyacintho ſimilem. Fructũ pilularũ Platani magnitudine, aſperiorẽ tamen, ſiliquas Lentis modo rubeſcentes, breueſque habẽtẽ. Radices illi ſunt lõgæ, colore buxeæ vt Gentianæ, ſubacerbe, ſed dulces, quæ Licii modo in ſuccũ cogũtur & denſantur. Hęc delineatio ita Liquiritię hodie vocatæ quadrat, vt nulla

vt nulla penitus ſit nota quæ in illa nõ reperiatur. Fruticoſa enim eſt, ramos bicubitales emittens, foliis lentiſcinis, denſis, pinguibus, tactúque ſequaci lentore glutinoſis. Flore Hyacinthi, fructu pilularum Platani craſſamento, ſed aſperiore, ſiliquas Lentis figura, & breues habente. Radicibus prælongis, buxeo colore, & dulcibus.

LOCVS.

Plurima & optima in Cappadocia ac Ponto naſcitur. multa præterea nec ignaua aliquot Germaniæ noſtræ locis, Pabenbergenſi præſertim agro, IOACHIMI noſtri Camerari, viri doctiſsimi, patria producitur. Et hodie nuſquã feré nõ ſeritur in hortis. His quæ ſemel cõprehẽderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, vt vix vnquã poſsit radicitus extirpari, tam reſtibili fœcunditate regerminat.

Pabenbergenſis ager Glycyrrhiza fœcũdus. Ioach. Camerarius.

TEMPVS.

Carpitur Septembre menſe, quãdo ſemine prægnãs eſt, aut Vergiliarum occaſu. Flores ſuos Iulio menſe profert.

TEMPERAMENTVM.

Natura eius noſtræ temperaturæ familiaris eſt: nã tale monſtratum eſt eſſe id quod dulce eſt. Sed quum adſtrictio quædam adiuncta ſit, vniuerſum eius temperamentũ quãtum ex caliditate & adſtrictione eſt, tepidæ potiſsimùm caliditatis fuerit, quamproximè ad ſymmetrum temperatúm ve accedẽs. Porrò quum etiam dulcis ſit. humida quoque ſit oportet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Exaſperatio arteriæ

Succus radicis ad arteriæ exaſperatioues vtilis eſt, oportet autem vt linguæ ſubditus eliqueſcat. Ardori ſtomachi, & ad iecinoris thoracisq; vitia prodeſt. Veſicæ ſcabiem, & renum vitia cum paſſo potus emendat. Idem eliquatus ſitim reſtinguit. Vulneribus prodeſt circumlitus. Commanducatus ſtomacho ſuccurrit. Radicum recentium decoctũ ad eadem conuenit. Radix vero ſicca in puluerem trita, pterygiis commodiſsimè inſpargitur.

EX GALENO.

Huius fruticis radicum ſuccus inprimis vtilis eſt, ſimiliter vt eius radices dulcis, ſimulque modicè adſtringens.

Proinde

Proinde aſperitates lenire põt, non ſolùm in arteria, verùm etiam ſcabra veſica, idque temperaturæ mediocritate. Quoniam aũt temperie quoque humidum eſt quod modicè dulce eſt, iure ſanè ſitim arcens medicamentum eſt, nimirũ modicè humidum, ſimul & natura humana frigidius. Refert Dioſcorides, radicem ſiccam ad læuorem redactam pterygiorum illitu idoneum eſſe remedium.

EX THEOPHRASTO.

Dulcis & Scythica radix vtilis ad ſuſpiria, & tuſsim ſiccam, atque in totum thoracis laborantis medicamento commoda redditur. Quin & ex melle vlceribus mederi poteſt. Sitim quoque extinguit, ſi teneátur in ore. Qua de cauſa tũ ea, tum Hippace, Scythas decem & duodecim dies degere, & vitam prorogare affirmant.

EX PLINIO.

Radicis vſus in ſubditis decocta ad tertias, cætero ad mellis craſsitudinem, aliquando & tuſa. E quo genere & vulneribus imponitur, & faucium vitiis omnibus. Item voci vtiliſsimo ſucco, ſic vt ſpiſſatus eſt, linguę ſubdito: itẽ thoraci & iecinori. In ore habentes ſitim non ſentiunt: ob id quidã Adipſon appellauerunt eã, & hydropicis dedere ne ſitirẽt. Non parum auxilii confert iis qui perpetua ſiti excruciãtur ideo commanducata & ſtomatice eſt, & vlceribus oris inſpergitur, ſæpe & pterygiis. Sanat veſicæ ſcabiem, renũ dolores, condylomata, vlcera genitalium. Dedere eam quidã potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Commanducata ſanguinem ſiſtit ex vulnere. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt. — *Adipſon.*

ADNOTATIO.

Glycyrrhiza Gallis, partibus tranſpoſitis Rhizaglyceia, Riglice.

De Galeopſi. CAP. LXXI.

NOMINA.

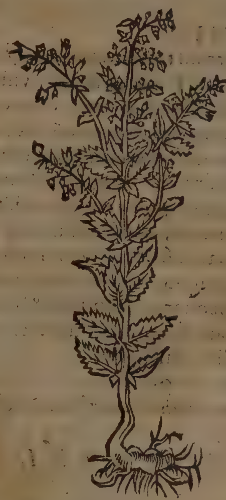
Γαλίοψις, ἢ γαλιόβδολον Grecè: Galeopſis, Vrtica labeo. Latinè, vulgò & officinis Scrophularia maior, Ficaria, — *Scrophularia maior.*

n Mille-

Millemorbia & Caſtrangula dicitur. Germanicè Kraunvvurtz, Sauvvurtz, groſz feiguuartz en kraut. [Gallicè *l'Herbe aux chats.*] Appoſitè autem Galeopſis appellatur, nomine ex Græco & Latino compoſito, quòd eius flores prorſus galeæ aſpectum referant. Aut ſi Græca cũ Latinis componi haud poſſunt. γαλήοψις cum η & non ι, vt habent multa exemplaria, ſcribendum erit, vt idem valeat ac Muſtelæ aſpectum referens: flores enim non diſsimiles eſſe capiti illius animalis videntur. Et ita legẽdũ eſſe Plinius etiã teſtatur, qui Galeopſin hanc nominat herbam. Scrophulariam autem à curandis ſtrumis, quas ſcrophulas vocant recentiores, dixerunt.

Galeopſis.

FORMA.

Galeopſis ſiue Scrophularia maior.

Totus cum ſuo caule & foliis frutex Vrticæ ſimilis eſt, læuiora tamẽ habet folia & cum terũtur grauiter odorata. Flores illi tenues, & purpuraſcentes. Huius delineationis notæ in vniuerſum omnes, nulla prorſus reclamante, herbæ quam vulgus Scrophulariam maiorem nominat, conueniunt. Frutex enim eſt qui ad humani corporis ferè longitudinem interdum aſſurgit, foliaque Vrticæ habet, ſed læuiora, & quæ trita grauem fundunt odorẽ, Flores tenues, atque purpuraſcentes. Reſpondet etiã locus natalis, vt ex ſequentibus patebit. Eſſe autem veterum Galeopſin

pſin vulgi Scrophulariam maiorem, præter ea que iam diximus, manuſcriptus quoque codex euidenter oſtendit: in quo pictura ita Scrophulariam refert, vt nemo ſit qui eam non agnoſcat. Huc accedit quòd in deſcriptione, quam ex Dioſcoride deſumpſit, apertè teſtatur Scrophulariam maiorem alio nomine dictam eſſe Galeopſin & Galeobdolō. Neq; facultates diſcrepāt, ſed vtrarūque ſimiles ſunt, adeò vt haud dubiè veterum Galeopſis, recentiorum herbariorum ſit Scrophularia maior.

LOCVS.

Naſcitur circa ſepes, ſemitasque, & in areis ædificiorū paſsim.

TEMPVS.

Colligitur Iunio & Iulio mēſibus, tum enim potiſsimū floret.

TEMPERAMENTVM.

Deſiccat, extenuat, & diſcutit, adeòque partium eſt tenuiū, id qđ amaritudo quā in guſtu prę ſe fert, ſatis idicat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia, ſuccus, caulis & ſemen, duritias, carcinomata, ſtrumas, parotidas & panos deijciunt. Oportet autem bis die cum aceto tepidum cataplaſma imponere. Fouentur & decocto eius vtiliter. Ad nomas, gangrænas, & putreſcentia cum ſale illita proſunt.

EX PAVLO.

Galeopſis, quam alii Galeobdolon appellant, vrticæ ſimilis herba eſt, maiorem tamen lęuorem habet, & odorem grauem. Scirrhoſos tumores diſsipat & emollit. Itē ad nomas cataplaſmatis modo illita confert.

EX PLINIO.

Galeopſis folia cauleſq;, duritias & carcinomata ſanāt ex aceto trita & impoſita. Itē ſtrumas, panos & parotidas diſcutiunt. Ex vſu eſt & decocto ſucco fouere. Putreſcētia quoque & gangrænas ſanat.

APPENDIX.

Recentiores etiam Scrophulariæ tribuunt facultatē ſanandi vlcera putreſcētia, & mariſcas. Succum eius mederi

deformitati faciei iam ferè elephanticæ tradunt, vt inde ſatis conſtet à Galeopſi non diuerſam eſſe. Semen in expellẽdis & enecandis lumbricis eſſe efficax adiiciunt, id quod ab eius amaritudine non abhorret.

ADNOTATIO.

Galeopſis tibi pingitur noſtra Cataria.

De Gallio. CAP. LXXII.

NOMINA.

Γάλλιον, ἢ γαλλίριον, ἢ γαλάτιον Græcis, Gallium Latinis. Officinis, vt multæ aliæ optimæ herbæ, neglecta & incognita eſt. Germanis **Unſer lieben frawen Weg, oder Wal, oder betſtro** dicitur. Nomẽ inuenit ex eo quòd vim coagulandi, ac ſpiſſandi lactis habeat. [Gallicè *Petit muget iaulne.*]

Gallium.

FORMA.

Ramulos rectos, & folia Aparinæ ſimillima habet. Florem in ſummo luteum, tenuem, frequentem, valde odoratum.

LOCVS.

Naſcitur in aruis & humidis paluſtribúſve locis.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potiſsimùm menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Gallium ſiccum eſt & ſubacre.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Flos eius ambuſtis illinitur, & ſanguinis profluuia cohibet. Idem cerato roſaceo miſcetur, inſolaturq́; donec albeſcat, & ſic laſsitudines recreat Radix venerem ſtimulat.

EX GALENO.

Gallium inde adeò nomen ſortitum eſt ſuum, quòd lac coagulet. Facultatem obtinet exiccatoriam et ſubacrē. Flos eius ſanguinis profluuiis cōpetere videtur, & ambuſtis mederi. Eſt autem boni odoris, & coloris lutei.

ADNOTATIO.

Gallium à florum pallidorum & odororum copia, floraſtre dicitur. Alijs Aſpergula minor quòd Aſpergilli formam habeat.

De Glechone. CAP. LXXIIII.

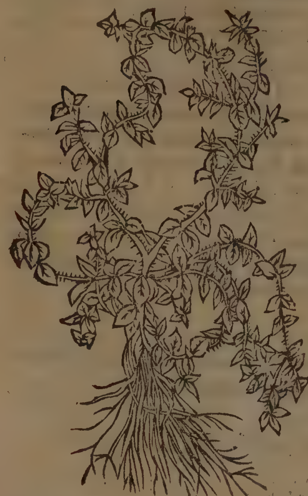
NOMINA.

Γλήχων, ἢ βλήχων Græcè, Pulegium Latinè vocatur, Officinæ Latinum nomen retinent. Germanicè Poley [Gallicè *Pulege.*] Blechona autem appellarunt, quòd guſtatum à pecore cum floret, balatum concitet. Id quod Plinio lib. xx. cap. xiiii. autore, de ſylueſtri verè dicitur. Pulegium verò, quòd eius flos recens incenſus pulices interficiat. *Blechon.*

GENERA.

Plinius & Apuleius duo Pulegii faciunt genera, alterum fœminam, alterum marem: nec alia ratione differre ſcribunt, niſi quòd mas candidum, fœmina verò purpureum florem habeat. Dioſcorides Pulegium maſculum, quòd ſatiuum alio nomine in Dictamni deſcriptione vocat, dunta *Satiuum Pulegium*

xat depingit. Syluestre autem ſecundam Calaminthæ ſpeciem facit, quam Latini propriè Nepetam nominãt, vt ſuo loco dicemus.

Pulegium mas ſiue ſatiuum.

FORMA.

Pulegiũ mas ſeu ſatiuum, cuius picturã damus, fruticoſum aſſurgit & ad cubiti altitudinem increſcit, maximè ſi ſit quo ſuſtẽtetur, foliis Sampſuchi, ſurculis hirſutis, rubricantibus, & per interualla purpureo flore orbiculatim coronatis.

LOCVS.

Prouenit locis cultis & aquoſis: ſemelque ſatum diutina durat ætate.

TEMPVS.

Carpitur dum floribus prægnans eſt, id quod Iulio & Auguſto menſibus accidit.

TEMPERAMENTVM

Pulegium quum acre & ſubamarum ſit, valde tum excalefacit, tum extenuat: ideòque in tertio ordine calidũ & ſiccum eſſe ſtatuunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Extenuat, calefacit, & concoquit. Potũ menſes, ſecũdas, & fœ-

& fœtus trahit. Cum melle & aloe potũ, eá quæ circa pulmonem ſunt, educit, & conulſis auxiliatur. Nauſeas ſtomachique morſus cum poſca potum lenit. Atram bilem per aluum educit. Cum vino potum venenatorum morſibus ſuccurrit. Defectos animo, cũ aceto naribus obiectum recreat. Siccatum & in pulueré tritum crematumque, gingiuas firmat. Illitum cum polenta inflammationes omnes mitigat. Podagris perſe confert vſque dum rubeſcat cutis. Cum cerato varos tollit. Lienoſis cum ſale vtiliter illinitur. Decoctum eius prurigines ſi eo lauantur ſedat. Inflationes, duritias, & conuerſiones vuluæ in deſeſsionibus iuuat.

EX GALENO.

Pulegium calefacere abundè magnum eſt teſtimonium, quòd illitum rubrificat, & quòd, ſi quis diutius toleret, exulceret. Extenuare verò ſatis indicat quum humida, craſſa & lenta ex thorace & pulmone excreatu facilia faciat, mẽſeſque moueat.

EX PLINIO.

Magna ſocietas cum Mentha, ad recreandos defectos animo, Pulegio cũ ſurculis ſuis in ampullas vitreas aceti vtriſque deiectis. Qua de cauſa dignior è Pulegio corona vertigini quàm è roſis, cubiculis noſtris pronũciata eſt. Nam & capitis dolores impoſita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æſtuſque iniuriã, & à ſiti traditur: neque æſtuare eos qui duos è Pulegio ſurculos impoſitos auribus in ſole habeant. Illinitur etiam in doloribus, cũ polenta & aceto. Nauſeas cũ ſale & polẽta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac ventris dolorem. Stomachi autem ex aqua, item roſiones ſiſtit, & vomitiones cum aceto & polenta. Inteſtinorum vitia melle decocta & nitro ſanat. Vrinam pellit ex vino, & ſi Aminæum ſit, & calculos, & interiores omnes dolores, ex melle & aceto ſedat. Menſtrua & ſecundas, vuluas cõuerſas corrigit, defunctos partus eiicit. Comitialibus in aceto cyathi menſura datur. Si aquæ inſalubres bibendæ ſunt, tritum inſpergitur. Salſitudines corporis ſi cum vino tradatur minuit. Neruorũ cauſa & in contractione, cum ſale, aceto & melle confricatur

opiſthotono. Bibitur ad ſerpentiũ ictus decoctum, ad ſcorpionũ, in vino tritum, maximè quod in ſiccis naſcitur. Ad oris exulcerationes, ad tuſsim efficax habetur. Flos recentis incenſus, pulices necat odore. Xenocrates Pulegii ramum lana inuolutum, in tertianis ante acceſsionem olfactandum dari, aut ſtragulis ſubrici, & ita collocari ægrum inter remedia tradit.

EX SIMEONE SETHI.

Pulegium attenuat & calfacit vehementer, quapropter humida & craſſa in thorace, & in pulmone humida & glutinoſa iuuat, & vt excreentur efficit. Cũ vino albo coctum & potum, calidumque ſyncerum menſes prouocat. Extrinſecus illitum iſchiadicis, & aliis partibus frigore affectis auxiliatur.

ADNOTATIO.

Pulegium in ſyluis & locis æditis luxuriat.

De Gentiana. CAP. LXXIIII.

NOMINA.

Γευτιανὴ Græcè, Gentiana Latinè appellatur. Nomen apud omnes officinas retinet Germanicè **Entzian, oder Bittervvurtz** [Gallicè *Gentiane*] nominatur, Sic à Gentio Illyriorũ rege, q in bello primus eius vires reperit, dicta eſt.

Gentiana vnde dicta.

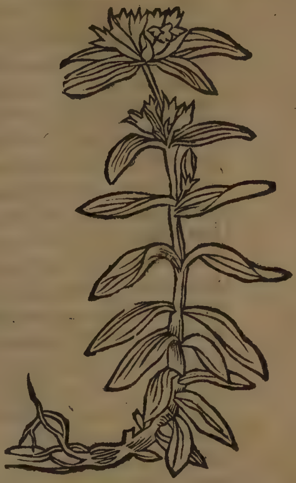
FORMA.

Folia Gentianæ iuxta radicem erumpunt iuglandi aut Plantagini ſimilia, ſubrubentia: ſed quæ à medio caule, præſertim autem cacumine prodeunt, breuioribus inciſuris ſecta ſunt. Caulis illi inanis, læuis, digiti craſsitudine, binûm cubitorum altitudine, geniculis interſectus, ex maioribus interuallis folia proferens. Flores eius lutei primùm calycibus concluſi, poſtea intumeſcentes explicantur, Semen in calycibus obtinet latius, leue, glumoſum, ad Spondilii ſemẽ

acce

Gentiana.

Gẽtianæ ſecũda ſpecies,

accedens. Radicem mittit longam, ſimilem Ariſtolochiæ longæ, craſſam, & amaram.

LOCVS.

Naſcitur in altiſsimis montiũ cacuminibus, vmbroſis locis & aquoſis. Plurima verò & copioſiſsima ſub Alpinis mõtibus in Illyrio, & monte Farrenberg haud procul à Tubinga ſito.

TEMPVS.

Floret æſtate, Iunio potiſsimùm menſe, dein Iulio ſemẽ producit.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo immenſa ſatis monſtrat radicem eius eſſe calidam & ſiccam

VIRES EX DIOSCORIDE.

Gentianę radix calefactoriam & adſtringentem vim habet. Venenatorum morſibus ſuccurrit duarum drachmarũ pondere cum pipere, ruta & vino pota. Succi drachma, laterum doloribus, ex alto cadentibus, ruptis & cõuulſis opitulatur. Hepaticis, ſtomachicis pota cum aqua ſubuenit. Radix collyrii modo ſubdita fœtus eiicit. Vulneraria eſt impoſita vt lycium, vulneribusque ſinuatim depaſcentibus, potiſsimùm ſuccus, medetur. Oculi inflammatione laborantibus illinitur. Pro meconio collyriis acribus miſcetur ſuccus. Radix alphos abſtergit. Cõtuſa radix diebus quinque aqua maceratur, poſtea in eadem decoquitur, dum aquæ radices ſuperſtent emineántve: deinde vbi refrixerit aqua linteolo percolatur, iterumq; decoquitur, dũ mellis craſsitiem cõtrahat: demum in vaſe teſtaceo reconditur.

EX GALENO.

Radix Gentianæ herbæ admodum efficax eſt quum opus eſt extenuatione, purgatione, abſterſione, obſtructionis liberatione. Nec mirum ſi hęc poſsit, quum impenſè amara ſit.

EX PLINIO.

Vſus in radice & ſucco. Radicis natura eſt excalfactoria, ſed prægnantibus non bibẽda. Præcipuè aduerſus angues duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis ſex ſiue viridis ſiue ſicca pota prodeſt. Tanta huic vis eſt, vt iumentis etiam non tuſsientibus modo, ſed ilia quoque trahentibus auxilietur pota. Stomachum corroborat ex aqua pota. Farina eius ex aqua tepida fabæ magnitudine pota, interaneorũ vitiis occurrit. Radix trita vel decocta, à ruptis, conuulſis, & ex alto deiectis potatur.

ADNOTATIO.

Gentiana ex monte Iura huc conuehitur.

De Glyſida. CAP. LXXV.

NOMINA.

Γλυκυσίδη, ἢ παιονία Grecis, Pæonia & caſta herba Latinis dicitur. Nomẽ Pæoniæ in officinis ſeruat. Germa-

is

nis **Peoniſeublům, Kǒnigſzblum, Gichtvvvrtz, Beni gnenroſz, Venediſchroſz, Benedictenroſz, Pfingſtroſz.** [Gallicè *Piuoine, ou Roſe noſtre dame,*] vocatur. Glycyſida porrò dicta eſt quòd grana mali punici acinis ſimilia habere videatur. Nam ſidia mali punici grana à Bœotis nominãtur. Pæonia ab eius inuentore medicinæ peritiſsimo, Pæone appellata eſt.

GENERA.

Duo eius genera ſunt, mas & fœmina. Mas in vulgaribus herbariis **Niniuenvvurtz**, fœmina verò **Peonienblum**, aliiſq; nominibus Germanicis paulò antè cõmemoratis nuncupatur. Iidẽ, magno errore, Pæoniã à Pionia differre putant, atque adeò diuerſis etiam capitibus, imo & viribus diſiungunt. Ferendus tamen is error eſſet, niſi vtrique etiam herbæ, hoc eſt, Pæoniæ & Pioniæ, duplex genus aſsignarent, marem nimirum & fœminam, cùm tamẽ ſub vna Pæoniæ nomenclatura, vtrunque genus Dioſcorides & alii veteres complexi ſint.

Pæonia.

FORMA.

Caulis duorum ferè dodrantum altitudine naſcitur, mul-

tas

tas propagines habens, Mas Iuglandi nuci folia ſimilia obtinet, fœmina verò Smyrnii modo diuiſa. Sũmo caule ſiliquas quaſdã Amygdalis ſimiles profert, in quibus quum aperiuntur, grana rubra, multa, exigua, punici mali acinis ſimilia inueniũtur, in medio nigra, purpurea, quinque aut ſex. Radix maris, digiti craſsitudine, dodrantali vero longitudine, guſtu adſtringens, alba. Fœminę propagines ſoboléſve ceu glandes ſeptẽ aut octo, vt Aſphodelus habet. Ex qua ſiquidẽ deſcriptione abundè liquet. Pæoniã quæ paſſim in hortis naſcitur, & cuius hic picturam damus, eſſe fœminã, quod eius folia Smyrnii modo ſint laciniata, & ꝙ radix ſeptem aut octo veluti glãdibus cõſtet. Reliquæ notæ, potiſsimũ quòd in ſiliquis grana alia rubentia, alia nigra ſint, vtrique generi communes exiſtunt.

LOCVS.

Naſcitur in altiſsimis mõtibus, & paſsim hodie, fœmina potiſsimùm in hortis prouenit.

TEMPVS.

Maio floret menſe.

TEMPERAMENTVM.

Pæonia radicem habet leuiter adſtringentem cũ quadã dulcedine. Si vero pluſculum dentibus mãdas, acrimoniã item quampiam ſubamarã ſubeſſe percipies: id quod in radice etiã noſtratis Pæonię, quam fœminam eſſe diximus, deprehendes. Pæoniæ verò in vniuerſum temperamentum tenuium eſt partium, exiccatorium, haud tamen inſigniter calidum, ſed aut ſymmetrum, aut paulò calidius.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Datur radix mulieribus à partu non purgatis. Cit menſes Amygdalæ magnitudine pota. Ventris doloribus cum vino pota auxiliatur. Regio morbo correptis prodeſt, renum ac veſicæ doloribus. Decocta in vino & pota, aluũ ſiſtit. Seminis grana rubra decem aut duodecim pota in vino auſtero, nigro, rubentem fluxionem ſiſtit, ſtomachicis & eroſionibus comeſta proſunt. A pueris pota & comeſta, initia calculorum eximunt. Grana nigra nocturnis ſuppreſsionibus,

paeonia

nibus, ephialtas nominãt. vuluæ ſtrangulationibus, & vte ri doloribus in aqua mulſa aut vino quindecim pota, opitulantur.

EX GALENO.

Radix Pæoniæ menſes cit ex mulſa Amygdalæ quantitate pota. Sanè tũdere eã oportet ac cribare, & ſic inſpergere, Expurgat etiam iecur obſtructum & renes, Sed hæc efficere nata eſt quà acris & ſubamara eſt, quà verò quiddã etiam adſtrictoriũ obtinet, fluxiones ventris ſiſtit. Oportet autem tunc in auſterorũ vinorum quopiam eam decoctam bibere. Eſt omnino reſiccatoria vehementer, vt non deſperauerim eam ex collo pueris ſuſpenſam, meritò comitialẽ morbum ſanare. Equidẽ vidi puellum quandoq; octo totis mẽſibus morbo comitiali liberũ, ex eo quo geſta bat radicẽ tẽpore. Vbi autẽ forte fortuna qđ à colo ſuſpẽſum erat decidiſſet, protinus morbo correptus eſt; rurſúsq; ſuſpẽſo ĩ illius locũ alio, inculpatè poſtea ſe habuit. Viſum verò eſt mihi ſatius eſſe denuò id certioris experientiæ gratia detrahere: id quũ feciſſem, ac puer iterũ eſſet cõuulſus, magnã ac recẽtẽ radicis partem ex collo eius ſuſpẽdimus. ac deinceps prorſum ſanus effectus eſt puer, nec poſtea cõuulſus. Rationabile itaque erat aut partes quaſpiã à radice defluentes, ac deinde per inſpirationem attractas, ita affectos locos curare, aut aerẽ à radice aſsiduè mutari & alterari. Nam hoc pacto ſuccus Cyrenaicus columellã phlegmone affectã iuuat, & Nigella fricta palam deſtillationes & grauedines deſiccat. ſi quis eam in calidum linteum rarum liget, aſsiducque calorẽ ex ea per inſpirationẽ, quæ per nares fit, attrahat. Quin etiam ſi compluribus linis, maximè marinæ purpuræ, collo viperæ inieceris, illis viperam præfocaueris, eaque poſtea cuiuſpiã collo obuinxeris, mirificè profuerit tum tonſillis, tum omnibus iis q̃ in collo expullulant.

Cur ſit morbũ comitialem. Hyſtoria.

EX PLINIO.

Pæonia medetur Faunorũ in quiete ludibriis. Rubra grana rubẽtes mẽſes ſiſtunt quindecim ferè pota in vino nigro. Nigra grana vuluis medẽtur, ex paſſo aut vino totidem

tidem pota. Radix omnes ventris dolores ſedat in vino, aluumque purgat. Sanat opiſthotonum, morbum regium, renes, veſicam. Matricem autem & ſtomachum decocta in vino, aluumque ſiſtit. Eſtur etiam contra malum mentis, ſed in medendo quatuor drachmę ſatis ſunt. Grana nigra auxiliantur & ſuppreſsionibus nocturnis in vino pota quo dictum eſt numero. Stomacho verò & eroſionibus, & eſſe ca & illinire prodeſt. Suppurationes quoque diſcutiuntur recentes nigro ſemine, veteres rubro. Vtrũque auxiliatur à ſerpente percuſsis, & pueris contra calculos incipiente ſtranguria.

ADNOTATIO.

Pæonia mas & fœmina nobis frequens, ſolam pingis fœminam.

De Geranio. CAP. LXXVI.

NOMINA.

Roſtrum ciconiæ. *Geraniũ vnde dictum.*

Γεράνιον Grecæ, Geranium Latinè, vulgò & herbariis Roſtrum ciconiæ appellatur. Geraniũ autem à gruini capitis imagine, quæ ſummo eius plantę capitulo ineſt, Græcis aptiſsima ſimilitudine dictum eſt. Sic recentioribus à ciconiæ roſtri effigie. Roſtrum ciconiæ nominatum eſt.

GENERA.

Primum genus. *Secundũ.*

Duo Geranii Dioſcorides tradit genera. Primum quod longioribus roſtris, & in mucronem acuminatis cõſtat. Hoc hodie officinis & herbariis Acus paſtoris & Muſcata. Germanis verò Storckenſchnabel [Gallicè *Aguille de berger*] dicitur. Alterum quod maluæ folia habet, Pes columbinus vulgò nominatur. [Gallicè *Pied de pigeon.*] Sunt qui turpiter aberrantes, Amomum eſſe exiſtimãt. Germanicè Taubenfuſz, oder Scharrenkraut appellatur.

Amomũ nõ eſt pes columbinus.

Prę

Preter hęc duo alia adiecimus genera, inter q̃ id quod tertiũ ordine eſt, foliis Artemiſiæ tenuifoliæ vel Chęrephyllo ſimile exiſtit, herba Roberti & Robertiana à nõnullis, haud dubiè à ſuperſtitiõe aliqua Diui, qua ſuperior ætas mirificè imbuta fuit, appellatur. Germanicè Rûprechtskraut. [Gal. l'Herbe Robert] Quartum folia obtinens laciniata, Germanicè pro certiori diſcrimine Kranich halſſz, vocari poteſt. [Gallice Pied de Colomb menu.] Quintum quod folia Ranunculi habet, gratia Dei nominatur, Germanicè Gottes gnad. [Gallicè Grace dieu.] ab inſigni in ſanandis vulneribus effectu. Sextum, quod forma quarto generi ſimillimum eſt, nec ferè ab illo niſi ſola magnitudine foliorum, florum & radicis diſtat, Germanicè Blůtv vurtz, à rubro colore aut mirifica in ſiſtendo ſanguinis profluuio facultate vocatur. [Gallice Eſpece de col de Gruè.]

Tertiũ. *Robertiana.* *Quartũ.* *Quintũ.* *Sextum.*

FORMA.

Geranium primum caules habet à radice rubentes, lanuginõſos, folia Anemones, diuiſuris inciſa, flores purpureos, & in cacumine caulium faſtigia capitulis ciconiæ aut gruum cũ roſtellis longitudine acus emicantia. Radicem oblongam & ſubrotundam dulcemque.

Alterum

Geranium primum.

Geranium ſecundum.

Secundi. Alterum vt præcedens caules tenues, rubentes à radice ſtatim, lanuginoſosq́ue obtinet, folia maluæ ſimilia, candidiora, floſculos ſubpurpureos, capitella gruini capitis modo roſtrata, radicem tenuem & oblongam. *Tertii.* Tertium, caules habet à radice rubeſcentes, lanuginoſos, geniculatos, ſaporis & odoris iniucundi, folia Chærephyllo aut Artemiſiæ tenuifoliæ ſimilia, flores purpureos, capitella gruini capitis modo roſtrata, radicem intus viridem, & adſtringentem. *Quarti.* Quartum, caulicos itidem vt reliqua rubentem, lanuginoſum, folia laciniata admodum, flores purpureos, ex quibus capitella gruini capitis inſtar roſtrata, & in iis ſemina quinque naſcuntur: radicem intus candidam, extrà ſubluteam. *Quinti.* Quintũ reliqua omnia magnitudine excedit, caules emittit oblongos, rotundos, modicè lanuginoſos, à radice ſtatim rubentes, folia Ranunculo ſimilia, flores

Geranium Tertium.

Geranium Quartum.

res ferè cæruleos,capitella præcedenti Geranio ſimilia,radicem craſſam & longam,multis exiguis radiculis veluti capillamentis quibuſdam fibratam.

Sexti. Sextum ramos habet tenues,lanuginoſos,folia laciniata,tenuia,flores in ſummo purpureos,ex quibus,vt in quarto,capitella gruini capitis formam referentia proueniunt. Radicem extra & intus rufam.

LOCVS.

Omnia Geranii genera in incultis proueniunt. Primum paſsim in campeſtribus & nonnunquam inter ſegetes naſcitur. Alterum in colliculis. Tertium in vmbroſis locis & dumetis. Quartum in agrorũ limitibus, & iuxta ſepes. Quintum in pratis. Sextum in locis montoſis & ſaxoſis.

Geranium quintum.

Geranium ſextum.

TEMPVS.

Primum ſtatim inter initia veris Aprili menſe flores ſuos oſtendit, & ſubinde per integram æſtatem. Alterũ, Tertiũ & Quartũ, Maio menſe florent. Quintum Iunio & Iulio menſibus, quemadmodum etiam Sextum.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia & radices, primo excepto (cuius radix dulcis eſt quodammodo, atque adeò diſcutiendi vi prædita) adſtringunt ac ſiccant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix Geranii primi in vino drachmæ pondere pota, vteri inflationes diſcutit. Secundum nullum habet in medicina vſum.

EX

EX PAVLO.

Geranium quod foliis reſpondet Anemonæ, radicem habet eſculentam, quæ cum vino drachmæ vnius pōdere ſumpta, vteri inflationes diſſoluit. Altera Geranii ſpecies in re-medica inutilis eſt.

EX PLINIO.

Primæ Geranii ſpeciei radix, reficientibus ſe ab imbecillitate vtiliſsima. Bibitur contra phthiſin drachma in vini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes, quæ & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſthotonicis ſemen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum.

APPENDIX.

Etſi ſecundum Geranii genus à Dioſcoride aliiſque nōnullis: tanquam nullius in medicina vſus damnatum ſit, tamen poſterior ætas quotidiana experientia in ſanandis vulneribus & fiſtulis, eius ac reliquorum etiam mirum eſſe effectum comperit: proinde eas herbas his ipſis in potu mirificè conferre tradunt. Et certè non mirum eſt earundem vires olim fuiſſe ignoratas, cùm & aliarum multarum plantarum facultates, quas cōſtat eſſe hodie notiſſimas, veteribus fuiſſe incognitas, notius ſit quàm vt demōſtrari debeat. Antiquus quoque herbarius, prædictorum Geraniorum folia magnam vim obtinere in glutinandis vulneribus, & articulorum doloribus leniendis tradit. Primi aūt radicem mouēdi vrinam facultatem habere ait, ideoque calculoſis, ſtranguriæ & difficultati vrinæ prodeſſe. Tertiū genus ad oris, mamillarum, pudendorumque vlcera ſananda vnicè conducit. Reliqua ſimiliter ad glutinanda vlcera mirificè proſunt. Nullum verò ad ſanguinem vndecunque emanantem compeſcendum præſtantius ſexto eſt: vnde etiā Germani, vt comprehenſum eſt, Blůtwurtz, hoc eſt, ſanguinariā radicem appellare voluerunt.

ADNOTATIO.

Gerania omnia hic frequentiſsima.

De Gongyle. CAP. LXXVII.

NOMINA.

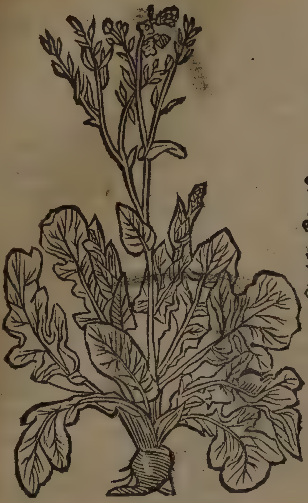
Gongyle quare dicta. Γογγύλη ἢ γογγυλὶς Græcis, Rapum Latinis & Officinis, Germanis Ruben [Gallis *Naueau rond*] appellatur. Græci autem à figura eius, quæ plerunque rotunda eſſe ſolet, vocabulum detorſerunt. Nanque quòd in rotunditatem coactum eſt, vel in orbem circumagitur, γογγύλιον dixerunt. *Rapa vnde.* Rapa verò, quòd ex terræ rure, quaſi ruapa. Varrone teſte nominata eſt.

GENERA.

Rapi duo ſunt genera. Vnum ſatiuum, quod ſimpliciter Germani Ruben vocant: [Galli verò *Raue ou naueau blanc de iardin.*] Eſtque id iterum duûm generum. Vnum candidum, quod Germani etiam Weiſſrueben vocant: & alterũ rubrum, Rot rueben iidem appellant. [Galli *Raue ou Naueau rouge de iardin.*] *Rapunculus.* Alterum ſylueſtre, quod vulgus Rapunculum, quaſi paruum rapum, Germani Rapuntzeln nominant. [Galli *Reponces ou Reponchon.*]

FOR

FORMA.

Rapum ſatiuum album.

Rapum ſatiuum rubrum.

Rapum ſatiuum caule & foliis Raphano ſimile eſt, floribus verò & ſiliquis,in quibus ſemẽ profert, Napis aut Braſſicis.Sylueſtre,frutex eſt cubitali altitudine , ramoſum, in ſnmmo læue,folia nimirum læuia habens digitali latitudine, aut maiora.Semen in calyculatis fert ſiliquis: dehiſcentibus verò ſeminum inuolucris,alia intus capitũ ſpecie eſt ſiliqua,in qua ſemina parua nigra ſunt , ſed quæ fracta intus albicent.Flos eius in purpureum vergit colorem.Radix digitalis ferè eſt.Quæ delineatio prorſus alludit ad hanc herbam,quam vulgus Rapunculum nominat: ſiquidẽ cubitalis eſt,fruticoſa,ramoſa ,folio digitali, nigro in ſiliquis ſemine,quod cùm frangitur album intus apparet.Flos etiam *Sylueſtre rapum.*

Rapum ſyluestre ſiue Rapunculus.

purpurei coloris eſt, radixque digiti magna ex parte magnitudine conſtat.

LOCVS.

Satiuum, ſolum putre & ſolutum deſiderat. Syl ueſtre in aruis naſcitur paſsim.

TEMPVS.

Satiuum rapum floret æſtate, ac ſiliquatur ſubinde. Syluestre autẽ verno quidem tempore, priuſquam in caulem attollitur, acetariis frequẽter inſeri ſolet, erutum radicitus cum foliis ſuis iam recens enatis, quo ſanè tempore à pueris etiam agnoſcitur. Deinceps verò exit in caulem & adoleſcit, ac Iunio menſe flores, ac ſubinde ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Rapa calida ſunt in ſecundo ordine, & humida in primo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Satiui rapi elixa radix nutrit, inflat, carnem flaccidã generat, Venerem ſtimulat. Decocto eius podagræ ac perniones fouentur. Ipſa etiam radix trita illita prodeſt. Si verò quiſpiam in excauata radice roſaceum ceratum feruenti cinere liqueſecerit, exulceratis pernionibus proficiet. Aſparagi eius decocti eduntur ciendæ vrinæ accommodi. Semen in antidota & theriaca, præſertim quæ dolores mitigare poſſunt,

poſſunt, aptè additur. Potum venenis aduerſatur. Venerē concitat. Muria conditum, comeſtum minus nutrit, ſed appetentiam excitat. Syluestre rapum miſcetur medicamētis quæ ad detergendam faciem reliquumque corpus, ex lupinorum, aut tritici aut lolii, aut erui farina conficiuntur.

EX GALENO.

Rapi ſemen venerem excitat, vtpote ſpiritum flatuoſū procreans. Sic & radix concoctu difficilis eſt, inflatq; & ſemen generat. Succus ex ea in corpus digeſtus temperato craſsior eſt: ideoque ſi quis vltra modum eſitauerit, & maximè ſi perfectè conficere eam nequeat, crudum ſuccum in venis congeret. Ad alui deiectionem nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potiſsimùm quando bene fuerit percocta, vt quæ longam elixationem requirat, optimaque ſit bis decoctionem perpeſſa. Sin crudior ingeratur, concoctioni pertinaciùs reſiſtet, pariet inflationes, & ſtomachum infeſtabit, nõnunquam etiam mordere illum nõ verebitur.

EX PLINIO.

Rapo vis medica ineſt. Perniones feruens impoſitum ſanat. Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tuſum cum ſale cuicunque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino contra ſerpentes & toxica ſalutare eſſe proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ipſum abdicauit in cibis propter inflationes. Diocles magnis laudibus extulit, etiam venerem ſtimulari ab eo profeſſus. Item Dionyſius: magisque ſi eruca condiretur. Toſta quoque articulorum dolori cum adipe prodeſt. Syluestri ad læuigandam albicandámve cutem in facie totóque corpore vtuntur, mixta vrina pari menſura. Eius ſuccus circa meſſem exceptus, oculos purgat, medetur caligini admixto lacte mulierum.

EX SIMEONE SETHI.

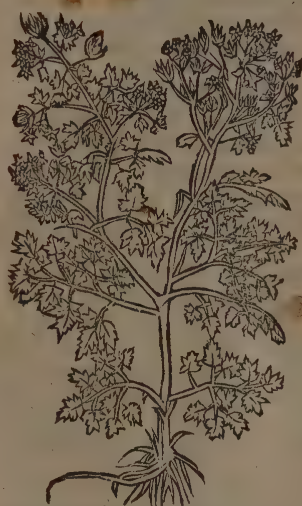
Admodum nutriunt rapa, vrinam ciunt, inflant, genitale ſemen gignũt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior

illorũ vſus craſſum humorem generat, & obſtructiones ie coris parit. Ventrem nec ſiſtunt, nec mouent. Si cum aceto & ſale edantur, appetentiam excitãt. Horum ſemẽ tritum & hauſtum magna copia, venerem ſuſcitat. Fertur quòd ſi quis hoc ipſum ſemen cũ Calamintha & Lemnia terra cõmixtum ſumat, eo die neque veneno, neque morſu venenati animalis lædi. Appenſum inguinũ morbis peculiari quapiam proprietate medetur.

ADNOTATIO.

Rapum ſatiuum Auberuillianum Pariſiis commendant, radice tuberoſa multum è terra extante. Rapum ſylueſtre nobis cum Dioſc*oride Rapontium dicitur.*

De Gingidio. CAP. LXXVIII.

Gingidiũ ſiue Chærefolium.

Chærefolium.
Chærefoliũ vnde dictum.

NOMINA.

Γιγγίδιον Grecè, Gingidium Latinè, officinis Chærefolium, Germanicè **Kerbelkraut** [Gallicè *Cerfueil ou Salmille*] dicitur. Chærefolium autem, græca voce & Latina coaleſcentibus in vnum nomen, ob id dictum eſt, quòd foliis luxuriet. Ne tamen vocabulorũ vicinitas aliquã pariat

riat confuſionem, imperitoq; lectori nomenclationũ ſimilitudo imponat, ſciendum eſt officinarum Chærefolium diuerſum eſſe à Chærefolio Plinii.

FORMA.

Herba eſt ſylueſtri Paſtinacæ ſimilis, tenuior tantùm & amarior. Radicula ſubcandida, amaricante. Vnde ſatis liquet herbam quam hodie Chærefolium nominãt, eſſe Gingidium. Nam erraticæ Paſtinacæ folium æmulatur, aliquantò tenuius: radicula ſubalba, amaricante, floribus candidis, ſemine in ſiliquis exiguis oblongo, anguſto & acuminato.

LOCVS.

Paſsim hodie in hortis colitur.

TEMPVS.

Maio menſe floret, & ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Sicut guſtu amaritudinem & adſtrictionem præfert, ſic temperamento quoque ipſo caliditatem & frigiditatem, Secundum verò vtranque qualitatem deſiccatorium in ſecundo ordine eſt: vnde iterum colligi poteſt, Chærefoliõ eſſe Gingidiũ, quòd ipſum guſtui amarorem & adſtrictionem euidentiſsimè repræſentet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Crudum & coctum olerum modo eſui idoneum eſt. Editur etiam ſale conditum ſeruatúmve. Stomacho vtile. Vrinam ciet. Decoctum eius cum vino potum, veſicæ accommodum eſt.

EX GALENO.

Eſtur Scandicis modo. Stomacho mirè vtile ſiue crudum, ſiue elixum libeat ſumere. Longioris decoctionis impatiens eſt. Nonnulli ipſum ex garo oleóque eſitant. Alii vinum aut acetum adiiciunt, ac multo ſic magis ſtomacho conducit. Cum aceto aſſumptum, faſtidioſos ad cibum inuitat. Perſpicuum verò eſt hanc herbam medicamentum magis eſſe quàm cibum, quippe quæ adſtrictionis & amaritudinis non obſcuræ nec exiguæ particeps eſt.

EX PLINIO.

Coctũ crudumq́; ſtomachi magna vtilitate eſtur. Siccat enim ex alto omnes humores eius.

APPENDIX.

Facultates iam commemoratas etiam Chærefolio ſuo tribuunt recentiores: ſcribunt enim mirificè conferre ventriculo, ciendisque menſibus, vrinæ in vino decoctum, vt iterum hinc conſtet à Gingidio non eſſe diuerſum.

De Geniſta. CAP. LXXIX.

NOMINA.

Geneſta. Geniſta vnde dicta. Geniſta nõ eſt eadem cum Sparto.

GEniſta Latinis rei ruſticæ ſcriptoribus & Plinio nominatur. Officinis & barbaram ſectantibus medicinam. Geneſta & Geneſtra. Germanis Ginſt vel Genſt [Gallicè *Genet*] appellatur. Geniſtam autem vocant haud dubiè quòd genu modo flexilis ad nexus ſit: vel, vt aliis placet, quia genibus medeatur dolentibus. Alia autem eſt à Sparto, quòd hoc virgas habeat lõgas ſine foliis, vt ſuo dicemus loco, illa autem minutis foliis ſcatet.

Geniſta.

FORMA.

Geniſta fruticat ramis herbaceis, ſcabris, foliis minutis ſcatentibus flore luteo, apibusq́; gratiſsimo, ſemine lenticulis haud abſimili, quod ſiliquis innaſcitur, radice ſublutea.

LOCVS.

Perarida loca amat, ideóq; in ſyluis, & iuxta ſyluas naſcitur.

TEM

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio menſe, ac ſubinde in ſiliquis hirſutis ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & ſiccat in altero ordine, id quod amaritudo quam guſtata refert, & eius facultates abundè docent.

VIRES. EX PLINIO.

Semen Geniſtæ purgat Ellebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mulſæ cyathis quatuor ieiunis. Ramis ſimiliter cum fronde in aceto maceratis pluribus diebus & tuſis: ſuccũ dant iſchiadicis vtilẽ, cyathi vnius potu. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere clyſtere. Perungũtur eodẽ ſucco iſchiadici, addito oleo. Quidam ad ſtranguriam vtuntur ſemine. Geniſta tuſa cum axungia, genua dolentia ſanat.

APPENDIX.

Ex iam commemoratis verbis perſpicuum omnibus ſit, Sparto & Geniſtæ, non obſtãte quòd forma nonnihil diſtent, eandem ineſſe facultatem: vt enim Spartũ pituitam per ſuperna & inferna purgare poteſt, ſic etiam Geniſta. Hinc adeò fit vt eius ſeminis hodierno tempore contra podagram magnus ſit vſus. Vrinam etiam amaritudinis ratione mouet, & quia incidendi & extenuandi facultatẽ habet, lapidem tum in renibus, tum in veſica confringere, vt etiam recentiores tradunt, poteſt. Strumas denique atque alios tumores diſcutere poſſe iidem ſcribunt.

De Geniſtella. CAP. LXXX.

NOMINA.

PRIORI non admodum diſsimilem herbam nonnulli Geniſtellã vocant, quòd ſcilicet Geniſta exilior & humilior ſit. Germanicè appellari poteſt, **Die ſtechedne Ginſt.** Alii vocãt **Erdpfrymen, oder klein ſtreichbluomen.** [Gallicè *Petit Genet.*] Sũt qui nõ ſine magno errore ꝓ Geniſta vtãtur, quũ facultatibus diuerſis ꝑdita ſit. Sũt qui *Geniſtella.*

Roſma

Roſmarinus aculeatus. Roſmarinum aculeatū nominent, quòd eius folia Roſmarino ferè ſimilia ſint.

FORMA.

Geniſtella.

Frutex eſt Libanotidis coronariæ, quam Roſmarinum vocant, penè folio, ſed rigido at pungente, flore luteo, piſo non diſsimili, ſemine in exiguis ſiliquis rufo, radice ſublutea.

LOCVS.

Naſcitur in arenoſis locis, ſecus vias.

TEMPVS.

Maio menſe flores luteos producit, quibus paſtæ apes improbum mel conficiunt.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringētem cum amaritudine facultatē poſsidet, ac proinde valenter, ſimulq; citra mordacitatem exiccātem.

VIRES.

Semen eius ſerpentibus aduerſari tradunt. Decoctum foliorū, profluuium menſtruorū ſiſtit. Idem etiam potum ventris fluori ſuccurrit. Et vt rem in pauca contraham, idem Geniſtella, quod Hippuris ſeu Cauda equina poteſt.

ADNO

ADNOTATIO.

Geniſtella nobis frequens.

De Gnaphalio. CAP. LXXXI.

NOMINA.

Γναφάλιον Græcis, Centũculum aut Centuncularis her *Centum*
ba Latinis nominatur. Officinis ignota. Germanis *cularis.*
Rhuorkraut appellatur. Gallis *l'Herbe velue.* Gnaphalium
verò vocata eſt hæc herba. Galeno autore, à candidis mol- *Gnapha-*
libusq́ue eius foliis, quibus ἀντι γναφάλων hoc eſt, pro- *lium qua*
tomentis vtuntur. Gnaphalion itaq; dicitur, quaſi tomenti *re dictũ.*
tia. Centũculum autem dixerunt, quod centonibus cum to *Cẽtuncu-*
mento maxima ſit cognatio. Germanicam nomenclaturã *lus cur vo*
ab eius facultate aduerſus dyſenteriam illi inditam eſſe ne *cata.*
mini non notum eſt.

GENERA.

Gnaphaliũ, ſiue Cẽtuculum.

Duûm eſſe videtur generum: vnum enim paulò latioribus ac cãdidioribus foliis conſtat: alterum verò tenuioribus & minus candidis: quòdq; flores in ſummitate ac cacumine tantùm profert. Verùm cùm forma parum admodum facultatibus veró nihil diſtent, nos vna pictura genus vtrunque complexi ſumus.

FOR

FORMA.

Candida & mollia Gnaphaliũ obtinet folia, atque adeò tomentitia, floreſq; luteos, radicem vero capillatam ac tenuem, vt pictura ipſa monſtrat.

LOCVS.

Vulgaris herba vbique ſcatens Gnaphaliũ, in locis ſiccis potiſsimùm, interdum etiam pinguibus proueniens.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringit atque adeò exiccat Gnaphalium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Gnaphalii foliis aliqui pro tomento vtuntur. Tamẽ faciunt hæc ipſa in auſtero vino pota ad dyſenteriam.

EX GALENO.

Folia Gnaphalii mediocriter adſtringunt, ac proinde quidam id exhibent ex auſterorum vinorum quopiam dyſentericis.

EX PLINIO.

Datur in vino auſtero ad dyſenteriam, ventris ſolutiones, menſeſq; mulierum ſiſtit. Infunditur autem tenaſmo. Illinitur & putreſcentibus vlcerum.

ADNOTATIO.

Gnaphalium Latinis Tomentum, officinis Cotonaria.

De dipſaco. CAP. LXXXII.

NOMINA.

Virga paſtoris. Δίψακος Grecis, Labrum Veneris, Carduus veneris Latinis, Virga paſtoris officinis, & Cardo fullonũ dicitur. Germanis **Kartendiſtel, Buobenſtrel, Weberkarten** [Gallicè *Chardon à carder*, aliis *Verge à Bergier, ou Chardon à Foullon*] *Dipſacus vnde dicta.* Dipſaci autem nomẽ à cõtrario inuenit, quoniã cõcauo alarum ſinu rorẽ vel imbrem recipiat, quo velut ad abigendas ſitis iniurias abutitur. *Labrũ veneris.* Labri veneris nomenclationem à carinato foliorum habitu contraxit, quæ ſe anfractuoſa ſinuantia ambage, peluis vel lauacri ſpeciem

ciem conſtituunt, & intra ſe humorem nunquam non retinent. Virga paſtoris haud dubiè dicta eſt, ob longas virgas, quibus cardui ad poliendos pãnos vtiles inſident, quas paſtores fortè ſumũt, & ea parte qua poſsit manu capi aculeis nudant, reliqua autem aculeata parte gregem ducunt. Carduus verò fullonius cœpit appellari, quòd ea rudes pãnos velut echino quadam expoliunt, detractiſque floccis concinnant. Errat mirum in modum Serapionis interpres, qui ſub Virgæ paſtoris nomine, Polygonon Dioſcoridis delineat.

Virga paſtoris.

Carduus fullonius.

Serapionis interpres perſtringitur.

GENERA.

Dipſacus albus.

Dipſacus purpureus.

Duum eſt generum. Vnum quod à fullonibus in hortis plantatur, alterum quod ſua ſponte paſsim prouenit. Differunt inter ſe hac quidem ratione, quòd primũ folia latiora & profundiùs in ambitu inciſa, flores candidos, echina-

taque

taque capitula magis aculeata habeat: alterum contrà anguſtiora & minus laciniata folia, flores purpureos, capitulaque minus aculeata obtinet. Nos diſcriminis illius rationem habentes, primi generis appellauimus Dipſacum album [Gallicè *Chardon à carder blanc*] alterius verò Dipſacum purpureum. [Gallicè *Chardon à foullon rouge*,] ad florum nimirum reſpicientes diuerſitatem.

FORMA.

Aculeatarum generis eſt hęc herba. Caulem habet altũ, ſpinis horrẽtẽ, folia caulem amplectentia, lactucæ ſimilia, in ſingulis geniculis bina, oblonga, aculeis armata, quæ in dorſi medio veluti bullas intus & extrà ſpinoſas habent, concauo quo ſe in geniculis coniungunt ſinu, quo aquæ, rores, & imbres aſſeruantur, Vnde Dipſaci quaſi ſitientis nomẽ traxit. In cacumine caulis, ſingulis ſurculis capitulũ vnum echino ſimile ineſt, oblongũ, aculeatum, quod poſtquam exaruerit candidum apparet. Diſſectum per mediã medullam caput, vermiculos habet. Quòd ſi itaque cõtem pleris eam quam herbarii hodie Virgam paſtoris & Carduum fullonũ nominãt herbam, offendes omnes huic notas reſpondere. Siquidem hæc paſtoria virga profert caulem binum cubitorum, imò qui ſæpiuſcule ſupra hominis altitudinem increſcat, ſpinis horridum, geniculatum, folia lactucæ, in ſingulis geniculis bina, prælonga, aculeata, quorum toruli bullantibus turgent ſpinis, dorſoque nocẽtibus aculeis rigent, carinato alarum ſinu, qui peluis vel labri modo roris & imbris pluuii capax ſit, Gnaræ laticis huius auiculæ, cũ ſolis ardentiſsimus opprimit æſtus, huc appelluntur ad ſatianda ſitis deſideria, illis facta bibendi poteſtate anfractu liberalem potum miniſtrante. Scaporũ faſtigia echinato minantur vertice, reſupina hamulorũ flexura, mucronibusque leuiter vncinatis, quibus rude lanificiũ aſpero ductu læuigatur. Singuli echini è rotundo in oblongum quodantenus turbinantur, inter quorũ ſpicula cãdicans aut purpureus emicat flos. His diſſectis in medullo vermiculos identidem nobis in autumno quum exiccari incipit, licet inuenire. Vermiculus autem albus eſt, qui per

per cauitatem echini dimouetur, & in caudicem tranſit. Hyeme etiam eundem videre licebit antequam præ frigore moriatur. Imò etiam veris initio in quibuſdã, vermiculi à nobis reperti ſunt, partim viui, partim mortui.

LOCVS.

Naſcitur humectis locis, iuxta riuos aquarũ & fontes: quapropter nonnulli Dipſacon à Græcis nominatum eſſe arbitrantur.

TEMPVS.

Carpitur in æſtate, Iunio & Iulio potiſsimũ menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Dipſaci ſpinæ radix ex ſecundo ordine exiccantiũ eſt, habetque nonnihil abſterſorium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius radix cũ vino decocta & tuſa vſque dum cerati craſsitudinem accipiat, impoſita rimas fiſtulasque ſedis ſanat. Oportet autem medicamentũ hoc ærea pyxide recondere. Ferunt præterea formicis & verrucis penſilibus remedio eſſe. Vermiculi capitis eius in folliculo clauſi & collo aut brachio appenſi, quartanas ſanare produntur.

EX PLINIO.

Sanat rimas ſedis, item fiſtulas decocta in vino radice vſque dum ſit craſsitudo ceræ, vt poſsit in fiſtulam mitti. Item verrucas omnium generũ. Quidam & alarum, quas modo diximus, ſuccum iis illinunt.

APPENDIX.

Aliæ facultates quæ à Serapionis interprete & aliis recentioribus illi conceduntur, non ſunt genuinæ, ſed ſpuriæ, & Polygono adſcribendæ.

ADNOTATIO.

Dipſacus ſatiuus & erraticus nobis eſt.

De Daphnoide. CAP. LXXXIII.

NOMINA.

Δαφνοειδὶς Græcè, Dalphnoides Latinè nominatur, Officinis & noſtræ ætatis herbariis, græcam imitantibus vocem, Laureola. Germanis **Zeilant, z zeidelpaſt.** *Laureola.*

Daphnoides vnde dicta. [Gallicè *Laureolle*] nuncupatur. Daphnoides autem & Laureola, à Lauri forma & ſpecie, quam in foliis & fructu refert, dicta eſt.

FORMA.

Daphnoides ſiue Laureola.

Frutex eſt cubitalis, ramos complures habẽs Lauri iſtar flexiles, à medio ſurſum verſus folioſos. Cortex ramos veſtiens admodũ glutinoſus lentúſve eſt. Folia Lauro ſimilia, molliora tamen, tenuiora, nec facilè fragilia, os & fauces erodentia, incendentiaque. Flores candidi. Fructus vbi ematuruerit ſub niger. Radix inutilis. *Obiectionis diſſolutio.* Quæ in vniuerſum oẽs notæ Laureolæ hodie dictæ conueniunt. Nec obſtat quòd Dioſcorides ſuæ Daphnoidi cãdidos tribuat flores, cùm Laureola purpuraſcentes potius habeat: ſolet enim color ſecũdum diuerſas regiones in eadem ſæpe herba mutari, vt fuſiùs in Symphyto maiore dicemus. Et certè nihil incõmodi erit ſi etiam Laureolæ flores quiſpiam candidos dixerit, cùm albi coloris non minor quã purpurei in iis portio reluceat, Veriſimile quoq; eſt Dioſcoridem ab extremo potius colore, quàm medio flores appellare voluiſſe.

LOCVS.

Naſcitur in montanis & ſylueſtribus locis.

TEMPVS.

Floret primo ſtatim vere antequam folia erumpunt. Fructum autem autumno profert.

TEMPE

TEMPERAMENTVM

Calida eſt admodum & ſicca.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ducit per inferna pituitoſa ſiccum aut recens Daphnoidis folium. Vomitus & menſes cit. Commanducatum capitis pituitas elicit. Sternutamenta itidem monet. Purgant etiam ſeminis eius pota grana quindecim.

EX PLINIO.

Daphnoides ſiue ſylueſtris laurus aluum ſoluit, recenti folio vel arido drachmis tribus cũ ſale & hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & vomitus. Stomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæve purgationis cauſa ſumuntur.

APPENDIX.

Animaduertendum hoc loco mirum in modum errare officinas, ꝓpterea quòd foliis Daphnoidis pro Mezereon (quę tamen Græcorum eſt Chamelęa, diuerſa admodum à Daphnoide) vtantur: & eius fructũ pro cocco cnidio, quod fructum Thymelęæ eſſe notius eſt quàm vt demõſtrari debeat. Sic in manifeſtiſſimis cæcutire ſolent officinę, pulchrè interim ad eos errores conniuentibus medicis, non minus quàm illi, rei herbariæ imperitis. Thymelęam verò nõ eſſe laureolam hodie appellatam herbam, ex eo colligi poteſt, quòd hæc ipſa, Dioſcoride autore, linum nonnullis nominata ſit, non alia quidem ratione, quàm quòd ſatiui lini ſimilitudinem referat: cui quàm diſsimilis laureola ſit, nemo non nouit. Sunt etiam qui ad hanc ſimilitudinem reſpicientes, in hodiernum vſq; diem linum ſylueſtre appellant.

Officinarum error

Thymelæa nõ eſt laureola.

ADNOTATIO.

Laureola herba faciens viduas.

De Dryi. CAP. LXXXIIII.

NOMINA.

Δρῦς Græcis, Quercus Latinis & Officinis, Germanis Eychenbaum [Gallicè *Cheſne*] appellatur.

Quercus.

FORMA.

Notiſsima eſt arbor Quercus, procera, craſsiore & aſperiore caudice, ramoſa, foliis profundè laciniatis. Glandes producit optimas, & grandiſsimas gallas item & viſcum. Radix eius latiſsimè circumiacentem terrã amplectitur.

LOCVS.

Paſsim in ſyluis aliiſque locis naſcitur.

TEMPVS.

Vere quidem germinat, ſed tardiùs multis aliis arboribus.

TEMPERAMENTVM.

Deſiccat, adſtringit & excalfacit paulò infra media, in genere ſcilicet eorum quæ tepida ſunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Quercus omnis adſtrictoriam facultatem habet, præſertim id quod inter corticem & caudicem membranæ ſimile clauditur: quinetiam membrana putamini glandis ſubiecta. Decoctum ex iis datur dyſentericis & ſanguinem excrean-

creantibus,& in peſsis tritum contra fluxiones mulierum apponitur. Glandes idem poſſunt. Vrinam ciunt,capitis dolorem,& flatus comeſtæ pariunt. Reſiſtunt eſitatæ venenatorum ictibus. Decoctum corticis cum lacte bubulo potũ, contra toxica prodeſt. Crudæ autem tritæ & illitæ imflammationes leniunt. Ad malignas duritias,& malefica vlcera cum adipe ſuillo ſalſo conueniunt. Galla fructus eſt quercus. Aliqua omphacitis appellatur,parua quidem, præ ſe ferens formam in digitis articulorum,ſolida,nullo foramine peruia. Altera leuis,plana,perforata. Eligi debet omphacitis quæ efficacior eſt. Vtraque vehementer adſtringit. Carnium excreſcentias tritæ, fluxiones gingiuarum & columellæ,atque in ore aphthas reprimunt. Nucleus earum cauernis dentium inditus,dolores ſedat. Crematæ carbonibus donec igne flagrent,& vino aut aceto, aut oxalme extinctę,ſanguinem reprimũt. Decoctum earum ad inſeſſus vtile,contra vuluæ procidentias,fluxionéſque. Capillos denigrant aceto aut aqua maceratę. Cœliacis, dyſentericis, cum vino aut aqua trita conuenienter illinuntur aut bibũtur. Vtiles & obſoniis mixtæ,aut integræ in aqua præcoctæ,in qua aliquid coquendum ſit quod ipſis conferat. In ſumma,galla vtendum quoties opus eſt adſtrictione & exiccatione.

EX GALENO.

Quercus omnes partes adſtrictoriæ facultatis participes ſunt: Sed plus tamen quæ in trunci cortice membrana ſubeſt,tum quę ſub glandis putamine,ea videlicet quę fructus carnem conueſtit. Quamobrem ad fluxum muliebrem,ſanguinis expuitiones,ventriſq; diuturnos fluxus,commodam eſſe credunt. Maximè verò ea vtuntur decocta. Siquidem ego quãdóq; glutinaſſe me vulnus memini ſecuri inflictũ, quum nullum ad manum eſſet medicamẽtum pręter ipſius Quercus folia. Terebam verò in læui ſaxo,& vulnus cum circumiacentibus locis illinebam. Eandem foliis vim habet & fructus Quercus: eoque medici nonnulli ad incipientes, & creſcentes phlegmonas vtuntur. Nam quæ iam vehementes ſunt,adſtringentibus haud indigent. Galla quę ompha-

citis nuncupatur, admodum acerbum eſt medicamentum, plurimum terrenę & frigidę ſubſtantię particeps, per quam deſiccat & reprimit fluxiones: adhęc cõſtringit cõtrahitq; partes laxas ac languidas, omnibusq; fluxionum affectibus ſtrenuè reſiſtit. Eſto verò tertii in deſiccando, ſecundi aũt in refrigerando ordinis. Altera aũt galla, flaua, laxa, & magna, exiccat quidem etiam ipſa, ſed tantò, quantò acerbæ qualitatis minus eſt particeps. Cocta itaq; ipſa per ſe, ac deinde trita cataplaſma nõ inſtrenuum eſſe ſedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porrò coquẽda eſt in aqua, ſi modica opus ſit adſtrictione: ſin vehementiore, in vino. Et ſi augere inſuper adſtrictionẽ ſit opus, vino etiam vtare auſteriore. Denique gallæ combuſtę ſanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem & acrimoniã ex vſtione aſſumũt, ſuntq; iis quæ ignẽ nõ expertę fuerint, tum ſubtiliorum partium, tum maiore deſiccãdi poteſtate. Cæterùm quum ad ſanguinis ſuppreſsionẽ præparare eas voles, carbonibus impoſitas dum vndequaque candeant, aceto aut vino extinguere oportebit.

Vſta acrimoniã aſſumunt.

EX SIMEONE SETHI.

Glandes difficilis ſunt coctionis, & valde nutriunt, tardius deſcendũnt, crudosque humores generãt proptereàq; illarum vſum deuitari præcipimus.

De Dauco. CAP. LXXXV.

NOMINA.

Δαῦκος Grecè, Daucus Latinè nominatur. Officinę aliis & adulterinis herbis ſub hoc nomine vtuntur. Germanicas appellationes in generum explicatione indicabimus.

GENERA.

Dioſcorides tria Dauci cõmemorat genera. Primũ Creticum daucum vocat. Germanis Bervvurtz: propter capillatam radicem, aut quia vteri dolorem, qui iiſdem Bermůter appellatur, ſanat. [Gallicè *Carotte ſauuage, ou Panet ſauuage*] Alterum nomine peculiari caret, foliis Laſerpitio ſimile,

mile, Germanis Weiſz Hirtzvvurtz dicitur.

Tertium genus itidem nomine deſtituitur proprio, Germanis autē nōnullis Schvvartz Hirtzvvurtz nominatur.

FORMA.

Daucus creticus.

Dauci alterum genus.

Creticus daucus folia Fœniculo ſimilia habet, minora tamen & tenuiora. Caulem dodrantalem, vmbellam Coriandro ſimilem. Flores candidos, & poſt hos ſemen acre, candidum, hirſutum, & in commanducando odoratum. Radicem craſsitudine digitali: & lōgitudine dodrantali. Omnes huius deſcriptionis notæ, herbæ quā Bervvurtz Germani vocant, conuenire ad vnguem videntur, vna duntaxat excepta: ſiquidem ſemen non eſt hirſutum. Sed quum omnia alia, atque adeò facultates etiam ipſæ reſpondeant, non eſt cur vna hæc nota nos impediat, cur minus Creticum dau-

Dauci tertium genus.

cum credamus, aut ſaltem Germanicum qui Cretico per omnia reſpondeat. Vel ſi prorſus alicui non ſatisfaciunt quæ diximus, dicat planè hanc herbam eſſe Seſeli Creticum, cuius etiã herbæ notæ omnes huic noſtræ conueniunt: neque etiã facultates quas ſimiles Dauco cretico habet, diſcrepant. Alterum Apio ſylueſtri, vel, vt antea diximus, Laſerpitio ſimile eſt: aromatũ modo odoratũ, acre, guſtãti odoratũ & feruẽs. Tertiũ foliis Coriãdro aſsimilatur, flore candido, capite & ſemine Anethi, in quo vmbella erraticæ Paſtinacæ ſimilis eſt, ſemine oblongo plenum, ſapore vt Cuminum acri.

LOCVS.

Primum in petroſis & apricis locis naſcitur, nuſquã verò in Germania copioſiùs, quàm in Martianę ſyluę quibuſdam pratis prouenit. Reliqua duo genera in altis montibus gigũntur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Semen Dauci admodum calefacit & exiccat. Idem etiã, ſed minori efficacia, facit herba.

VI

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omnium Daucorũ ſemen calefaciendi vim obtinet. Potum, menſes, fœtus, & vrinas mouet. Torminibus liberat. Tuſſes diutinas lenit. Succurrit phalangiorum morſibus cum vino potum. Oedemata illitum diſcutit. Ex aliis, ſeminis tãtùm vſus eſt. ex Cretico, radicis etiam, quæ cum vino præſertim ad venenata bibitur.

EX GALENO.

Dauci ſemen efficax admodum, tum mouẽdæ vrinę medicamentum, tum prouocandis menſibus. Multum etiam diſcutere foris impoſitum valet. Ipſa etiam herba eandem vim obtinet, ſemine tamen inferiorem, nimirum ob aqueæ humiditatis miſturam.

EX PLINIO.

Vehementer vrinam impellit. Creticum magis contra ſerpẽtes pollet. Bibitur è vino drahcma vna, datur & quadrupedibus percuſsis, aduerſatur phalangio, capitis dolori medetur, tuſsi ſubuenit, ſtrãguriæ medetur drahcma ſeminis. Eius radix in vino pota, dyſenteriam ſiſtit. Contuſis & euerſis potum duobus obolis, in mulſi cyathis tribus ſubuenit, aut ſi febris adſit in aqua mulſa. Menſes & ſecundas potum facillimè pellit. Calculos eiicit. Folia, omnia tela infixa corpori extrahunt.

ADNOTATIO.

Dauci primum genus nobis tantùm frequens.

De Dracõtio Magno. CAP. LXXXVI.

NOMINA.

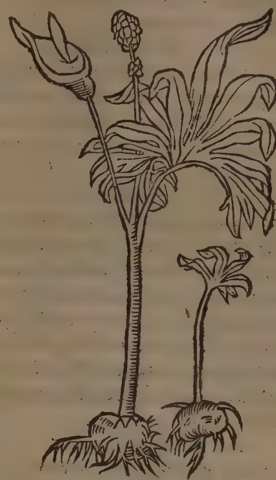
Δρακοντία μεγάλη, ἢ δρακόντιον μέγα Græcis, Dracunculus maior Latinis, nonnullis Serpentaria maior dicitur. Officinis ignota herba: Germani Schlangekraut, [Galli *Serpentaire, ou Serpentine*] vocant. Nomen autem à figura ſumpſit: caulis enim glaber, purpureiſque reſperſus lituris, verſicolori facie, corpus anguinum repręſentat, & æquat longitudine. Vertex quoque ſinuoſo oris hiatu linguam exerens cruentam, caput exprimit. Atque hinc eſt quòd veteribus etiam Romanis Colubrina, ac Serpentaria nun

Serpẽtaria maior Dracunculus vnde dicta.

Colubrina.

nuncupata ſit: vel ſic dicta, Plinio autore, quòd è terra ad primas ſerpentium vernationes exeat, rurſuſque cum iiſdẽ ſe in terram recondat, nec omnino occultata ea appareat ſerpens.

FORMA.

Dracunculus maior.

Caulem habet glabrũ læuumque, rectum, bicubitalem, baculi craſsitudine, verſicolorem, vt angui ſimilis videatur purpureis etiam maculis abundat. Folia fert Rumicis inflexa, & plicata. Fructũ in ſummo caule racemoſum, coloris inter initia cineracei, poſtea quàm maturuit crocei & punicei. Radicem grandem, rotundam, canddam, tenui cortice veſtitam. Ex qua delineatione omnibus perſpicuũ ſit, plantam eam cuius picturam exhibemus, eſſe Dracunculũ maiorem. Simplici enim caule atollitur, binûm cubitûm alto, læui glabróve, recto, baculi craſsitudine verſicoloribus an guium

guium maculis variegato, purpureis etiam intercurſantibus lituris, ita vt planè ſerpentis habitum coloremque mentiri videatur. In vertice comoſo folia prodeunt ſena ſeptenáve, craſsiore pediculo digitorũ modo propendentia, puniceis reſperſa notis, Rumicis primi generis figura. E folia to ſcapi faſtigio, vagina quædam foris herbacea proſilit, in mucronem ſenſim turbinata, velut erupturi partus inuolucrum, quæ cùm dehiſcens ſeſe pandit, purpureum cornu in acumen faſtigiatum demõſtrat. Ea ſeminis incremēto diſtenta diſsilit in rimam, & tandem elangueſcens flacceſcit, ſubareſcénſque perit relicto cornu. Cuius imam partem racemoſus fructus ambit, acinis primo virētibus, dein crocco & puniceo colore rutilantibus. Radix denique magna, rotunda, alba tenuique cortice veſtita. Et in ſumma, nulla eſt prorſus nota, quæ reclamare videatur.

LOCVS.

Naſcitur in opacis ſepibus.

TEMPVS.

Carpitur ſemen cùm maturitate nigreſcit, Radix per meſſem effoditur, hoc eſt, Iulio menſe, aut initio Auguſti.

TEMPERAMENTVM.

Dracunculus acris & amarus eſt, leuiculamque quandã adſtrictionem habet, vt calidam & ſiccam eſſe nullus dubitare poſsit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix calefaciendi vim obtinet. Toſta & elixa cum melle delincta orthopnoicis, ruptis, cõuulſis, tuſsibus, & deſtillationibus prodeſt. Pota cum vino Venerem ſtimulat. Concifa & ex melle illita, vlcera maligna atque phagedænica expurgar, præſertim cum vite alba. Ex ea & melle collyria ad fiſtulas, & fœtus euocandos componuntur. Ad vitiligines cum melle efficaciter illinitur. Polypos & carcinomata abſumit. Succus eius ad oculorum medicamēta: item contra nubeculas, albugines, caliginemque vtilis eſt. Odor herbæ radiciſque, recens conceptos abortu vitiat. Idem præſtant triginta grana eius in poſca pota: ſunt qui eius ſuc-

cum

cum cum oleo auriũ doloribus infudere. Quin etiã folia eius, vt pote adſtringentia, vulneribus recentibus impoſuere, in vino autẽ cocta pernionibus. Ferunt nõ feriri à vipera eos q folia manibus affricuerint, aut radicẽ geſtauerint.

EX GALENO.

Dracuntium quiddam Aro perſimile habet, tum foliis, tum radice. Acre etiam eſt & amarum, tenuiumque partium. Obtinet quoque leuem quãdam adſtrictionem, quæ quandoquidem cũ prædictis duabus qualitatibus, acri ſcilicet & amara, cõiuncta eſt: medicamentũ factũ eſt vtique maximè efficax. Nam radix viſcera omnia expurgat, craſſos potiſsimùm & lentos humores extenuans. Optimumque remedium eſt contumacium vlcerum. Expurgat extergetque ſtrenuè tum aliaque exterſionem deſiderant, tum alphos cum aceto. Folia quoque, vt pote ſimilẽ facultatem habentia, vlceribus, vulneribúſq; recens inflictis accommoda ſunt, & quantò minus fuerint ſicca, tãtò magis conglutinant: nam quæ ſicciora ſunt, viribus ſunt acrioribus quàm vt vulneribus conueniant. Creditum eſt caſeum humidum, ſi illis foliis tectus reponatur, ob temperaturæ illorum ſiccitatem, à putredine cõſeruari. Fructus valẽtior eſt, nõ foliis tantum, ſed & radice: proinde & cãcros, & polypodas eliquare creditus eſt. Succus quoque eius vitia oculorum expurgat. Dracuntii radicem bis térve elixam, quo omnem exuat medicamentoſam vim, in cibo interdũ Ari modo exhibemus, quũ craſsi ac glutinoſi thoracẽ pulmonemque infeſtantes humores fortiore vi expellẽdi veniũt.

EX PLINIO.

Omnino habentem Dracunculum ſerpentes fugiunt. Ideo percuſsis prodeſſe in potu maiorem aiunt, vt & menſes, ſi ferro non attingatur, ſiſtat. Succus eius & auriũ dolori prodeſt. Reliquas facultates in Ari deſcriptione offendes. Videntur enim veteres Arum cum Dracunculo minori miſcuiſſe.

APPENDIX.

Hæc eſt vera, Serpentaria, qua officinis vtẽdum erit, & minimè ea, quam alio nomine Biſtortam vocant. Nã viribus

ribus planè ab ea, quæ genuina eſt diſsidet, vt ſuo etiã locò monuimus. Quare non eſt cur deinceps eandem medicamentis quæ thoraci expurgando adhıbentur, admiſceãt medici: ſed hanc potius, cuius picturam oculis ſubiecimus.

ADNOTATIO.

Dracunculus Serpentaria vulgò.

De daphne alexandrina. CAP. LXXXVII.

NOMINA.

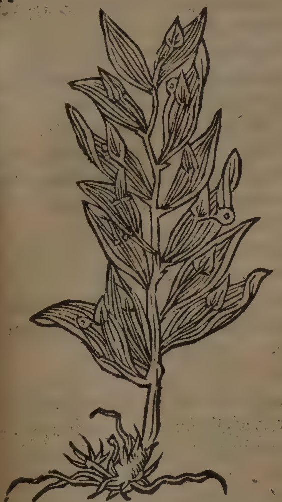
Δάφνη ἀλεξανδρεια, ἢ ἰδαία Græcis, Laurus Alexandrina, aut Idæa Latinis, officinis Vuularia, nõnullis Bonifacia, multis etiã Pagana lingua, Germanis **Zapflenkraut, hauckblatt, ꝛ auffenblatt** dicitur. Theophraſtus appellat ἐπιφυλλόκαρπον quod fructũ ſuper foliis ferat. Alexandrinã autẽ Laurum dictam putamus, quòd Alexander victor ea vſus fuerit. Hinc eſt ꝙ Apuleius hanc victorialem nominet, quòd nimirum victores ea pro Lauro in triumphi & victoriæ ſignum vterentur: quanquã in eo capite Daphnoida cũ Victoriala confundat. Idea verò ab Ida monte, quo in loco ſpecioſior & copioſior naſcatur.

Vuularia

Epyphillocarpos.

Alexandrina laurus cur dicta.

Victoriala Idæa.

Laurus. Alexandrina.

FORMA.

Folia Ruſco ſeu Myrto ſylueſtri ſimilia habet

bet maiora tamen,molliora & candidiora. Fructũ in mediis foliis fert rubentẽ, Ciceris magnitudine. Ramos ſpargit à terra dodrantales,& aliquando ampliores. Radicem Ruſco ſimilẽ,maiorem tamẽ,odoratã,& molliorẽ. Ex qua ſanè delineatione ſatis perſpicuum fit,eam herbam cuius picturã damus,eſſe Laurũ Alexãdrinã. Folio ſiquidẽ Myrti ſylueſtris,ſed vt Plinius li.xv.cap.xxx.ait,acutiore,molliore & candidiore: fructu inter folia rubro,magnitudine Ciceris,ramulis à terra ſparſis dodrantalibus,radice ſylueſtri,Myrto proxima,odorata & molli.

LOCVS.

Naſcitur in locis montanis,& in Ida,mõte,vt comprehenſum,eſt ſpecioſiſsima. Nunc adfertur ex inferiore Pannonia,atque in nonnullis hortis plantata prouenit.

TEMPVS.

Fructum in æſtate in medio folii,in geniculo alterius folii quod maiori ſupernaſcitur,profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca eſt,id quod guſtus euidenter monſtrat: ſiquidem guſtantibus acris ſimul & ſubamara eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix eius pota põdere ſenum drachmarum cum dulci vino,difficulter parientibus,& ſtillicidio vrinæ laborantibus ſuccurrit. Sanguinem quoque menſtrum elicit.

EX GALENO.

Pota tum vrinas,tum menſes prolicit.

EX PLINIO.

Celeres partus facit,radice pota trium denariorũ pondere,in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiã pellit mẽſeſque eodem modo pota.

APPENDIX.

Recentiores in faucium vlceribus, & humecta ſupra modum columella vtuntur. Hic eſt quod nonnulli appendant hanc herbam pueris,vt nimia illorũ humiditas exiccetur.

ADNOTATIO.

Laurus Alexandrina bilingua & Bonifacia, mihi ex Germa-

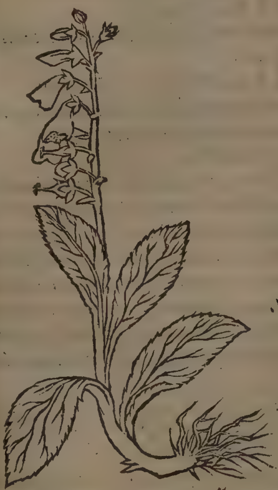
mania delata viſa eſt, qualis hic pingitur.

De Digitali. CAP. LXXXVIII.

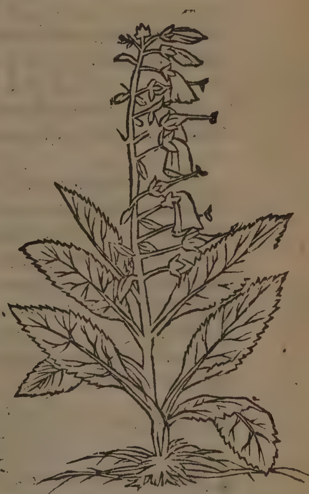
NOMINA.

QVOD appellatione tum Græca, tum Latina, herba hæc hodie deſtituta ſit, nulla alia de cauſa factũ exiſtimamus, quàm quòd veteribus incognita fuerit. Nos pulchritudine eius illecti, ἀνώνυμον eſſe diutius non ſumus paſsi. Appellauimus autem Digitalem, alludentes ad germanicam nomẽclaturam Fingerhuot, ſic enim Germani hanc ſtirpem nominant, à florũ ſimilitudine, quæ digitale pulchrè referũt ac exprimunt. Hac appellatione vtemur, donec nos vel alii meliorem inuenerint.

GENERA.

Digitalis purpurea.

Digitalis lutea.

GENE-

GENERA.

Duûm eſt generum. Vna enim purpureos obtinet flores ideóq; Digitalē purpureā appellauimus. Germanis **Brauner Fingerhuot** dicitur. Altera luteos habet flores, ob id Digitalis lutea dicta nobis eſt. Germanis **Geeler Fingerhuot** nominatur. In aliis per omnia ſimiles ſunt.

FORMA.

Herba eſt cubitalis, foliis latis & oblongis, Plantagini non diſsimilibus, in extremitatibus ſerratis, floribus à lateribus caulis ordine dependentibus, digitalis formam referētibus, purpureis aut luteis. Quibus decidentibus, ſemen in calycibus latum & oblongum profert. Radix illi eſt exigua & capillata.

LOCVS.

Naſcitur in montibus, vmbroſis & ſaxoſis locis.

TEMPVS.

Floret Iulio potiſsimùm menſe, atque ſubinde cadentibus floribus ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Impenſè amara eſt herba, perinde atq; Gentiana, vt hoc nomine calidam & ſiccam eſſe euidentiſsimum ſit.

VIRES.

Hæc herba hauddubiè quum opus eſt extenuatione, abſterſione, purgatione, & obſtructionis liberatione, efficax admodum eſſe ſolet. Nam, vt teſtatur Galenus libro quarto de Simplici. med, facult. cap. xvii. amari ſapores abſtergunt, & expurgant, & quæ in venis eſt, craſsitiem incidūt. Quamobrem menſes etiā quę amara ſunt mouere poſſunt, & ex thorace & pulmone pus educere. Quid multa? poteſt hæc herba ferè omnia, quæ Gentiana, cuius vires ſuo in loco inueniunt ſtudioſi.

De Ephemero nō lethali. CAP. LXXXIX.

NOMINA.

Εφήμερον, ἢ ἶρις ἄγρια Græcis, Ephemeron, Iris ſyluestris Latinis dicitur. Cùm autem, Galeno, Paulo, & Dioſcoride teſtibus, duo ſint Ephemeri genera, alterum, quod Colchi-

Colchicon à natali ſolo dicitur, interficiens, de quo ſuo lo- 350.
co plura: Alterum quod non lethale eſt, & præcipuo nomine Ephemerum dicitur. Hic de ſecundo, nempe non interficiente, nobis ſermo duntaxat erit. Ephemerum aũt nominatum eſt, non quòd eadem die iugulet (nulla enim ei vis mortifera ineſt) ſed quòd flos illius cõfeſtim marceſcat, nec longius vno & altero die commoretur. Vulgus & officinæ Lilium conuallium, quòd in opacis & lucis naſcatur, appellant. Germani Mayenbluemle [Gallicè *Grand Muguet.*]

Ephemeri duo genera.

Ephemerum cur dictum.

Lilium cõuallium.

FORMA.

Ephemerum non letale.

Caulem & folia Lilio ſimilia habet, tenuiora tamen. Flores candidos amaroſq;. Fructum mollem. Radicem vnam digitali craſſitudine, longã, adſtringentem, odoratã. Quæ ſiquidem delineatio ita herbę illi quã vulgus Lilium conualliũ nominat, conuenit, vt nulla prorſus in ea ſit nota, quę ei non reſpondeat. Caulẽ enim & folia Lilii habet, ſed tenuiora. Flores candidos & ſuauiter olentes, guſtu amaros. Fructum mollem, colore puniceum, aſparagi fructui non diſsimilem. Radicem ſingularem digiti minimi craſsitudine, longam, adſtringentem & odoratam. Nec obſtat quòd nunquam aut rariſsimè apud nos reperiatur radix quæ minimi digiti craſsitudinem æquet: Dioſcorides enim cùm alicui

Obiectio diluitur.

herbæ aut radici menſuram tribuit, id facit vt maiori parti indiuiduorum illius ſpeciei quadret, nec adeò ſtatam menſuram aſsignat, quin quandóque infra aut ſupra hanc eſſe poſsit. Cui hoc etiam accedit, quòd magnitudo ſecundum diuerſas regiones in vna eademque herba ſępevariatur, ita vt nihil mirum ſit radices noſtri Ephemeri, paulò quàm illius quam Dioſcorides vidit, minores eſſe.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis & vmbroſis locis.

TEMPVS.

In Maio menſe flores illius magna copia erumpunt, ac mox iterum euaneſcunt atq; decidunt. Deindę Iulio menſe fructus profertur Aſparago haud diſsimilis, vt dictũ eſt.

TEMPERAMENTVM.

Miſtæ eſt temperaturæ, Galeno teſte, nempe repellentis & diſcutientis, quia ſcilicet radix adſtringit, floresque amari ſunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Dentium dolor remedium

Huius radix in dentium doloribus remedio eſt, ſi decocto eius colluuntur. Folia in vino decocta & illita, œdemata & tubercula, quæ nihil adhuc puris contraxerunt, diſcutiunt: τύον enim & non ὑγρὸν legendum, vt ex Galeno liquet.

EX GALENO.

Ephemerum non illud lethale, quod etiam Colchicum nominant, ſed alterum, quod & Irin agreſtem vocāt, folia & caulem Lilio ſimilem obtinet, radicem oblongam, non rotundam ceu Colchicum: digiti autem potiſsimùm craſsitudine eſt, adſtringens & boni odoris. Ex quibus palàm fit quòd miſtæ ſit facultatis, nempe repellentis, & halitu digerentis. Teſtificantur verò id quæ particulatim ædit opera. Siquidem nõ inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur. Folia tuberculorum tum augmento, tum vigori congruũt. Oportet autem in vino decocta, priuſquàm pus moueas, illinire.

EX PLINIO.

Radicem vnam digiti craſsitudine obtinet, dentibus pręcipuam

cipuam conciſam in aceto,decoctamque vt tepido colluantur. Et ipſa etiam radix mobiles ſiſtit,cauis & exeſis imprimitur.

APPENDIX.

Recentiores roborare cor,iecur,cerebrumque tradunt. Hinc eſt quòd eius ſuccum aut decoctum ſyncopa, vertigine,morbóque comitiali correptis,attonitis, & phreneticis exhibeant. Cæterum incipienti elephantiæ,ne latiùs ſerpat & altiùs radices agat,viam preclud ere ſcribunt. Ocularij medici ad oculorum caligines diſcutiendas eo etiam vtuntur.

ADNOTATIO.

Ephemerum non lethale quod nonnulli hemorocalles, alij Lilium conuallium,alij grand muguet dicunt.

De Elenio. CAP. XC.

NOMINA.

Ἐλένιον Græcis, Elenium & Inula Latinis,officinis Enula,ruſticis Campana,vulgo,iunctis vtriuſq; vocabulis Enula campana dicitur.Germanis Alant.[Gallis, *Aulnee.*] Elenium aũt ab Helenę lachrymis,è quibus natum fabulãtur,quidam dictum eſſe volunt, Alii quoniam contra ſerpẽtes ex eo primum ab Helena remedium inuentum ſit. *Enula cãpana. Elenium vnde dictum.*

FORMA.

Caulem ex ſe mittit Elenium craſſum,hirſutum,cubitalem,& aliquando maiorem(interdum enim iuſtam hominis ſtaturam altitudine ęquat)anguloſumque. Huic supernè lutei flores inſident,& in his ſemen Verbaſco ſimile,tactu pruritum excitans. Folia anguſtifolio Verbaſco ſimilia obtinet,lanuginoſiora tantùm & oblonga. Radicẽ ſubrufſam,odoratam,magnam,ſubacrem,ex qua ad cõſitionem Liliorum aut Ari inſtar,pingues propagines appendicéſve auferuntur. Hæ ſiquidem notę Enulę campanę vulgo dictę pulchrè quadrant, neque obſtat quòd non in cunctis *Obiectio diluitur.*

Elenium ſiue Enula campana.

Gręcis exemplaribus oēs illę habeantur, cùm in nonnullis, iisque probatiſsimis ſaltem legantur. Sic Marcellus Virgilius Florentinus in ſuis, quos ædidit in Dioſcoridem, commentariis teſtatur, ſibi viſum eſſe antiquiſsimum ac probatiſsimum codicem, in quo adhuc omnes ſeruentur. Et certè nihil abſurdi committemus, ſi nonnullas Dioſcoridem notas ſubticuiſſe dicamus, cùm euidentiſsimum ſit Inulam nō paſsim vna forma prędicatam naſci, quando, eodē Dioſcoride teſte, in quibuſdam locis caulē haud emittat: in irriguis denique procerior & elegantior, quàm in ſiccioribus proueniat. Huc accedit quòd aliâs ſæpe notas etiam admodum neceſſarias prætermittat.

Marcellus Florentinus.

LOCVS.

Naſcitur montanis, vmbroſis, & ſiccis locis. In hortis etiam paſsim hodie plantatur.

TEMPVS.

Radix ęſtate effoditur, & conciſa ſiccatur. Floret Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Elenii radix nō primo ſtatim occurſu excalefacit, ac proinde non dicēda eſt calida & ſicca exactè, ceu mel & piper album, ſed cum recrementitio humore.

VIRES.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radicis Elenii decoctum potum, vrinam & menſes ducit. Ipſa deniq; in eclegmate cum melle ſumpta, tuſsi: orthopnœæ, rupturis, conuulſionibus, inflationibus, venenatorum morſibus prodeſt, calefaciendi vi quam in vniuerſum habet. Folia eius in vino cocta, iſchiadicis vtiliter illinũtur. Iſchiá.
Radix etiam Elenii in paſſo condita, ſtomacho vtilis eſt. Si quidem ſalgamarii paululum ſiccatam eam, mox decoctã frigida aqua demergunt, poſtremo in defrutum coniectã ad vſum recondunt. Ea trita & pota ſanguinem excreantibus auxiliatur.

EX GALENO.

Elenii radix maximè vtilis eſt. Eclegmatis quę faciunt ad educendos lentos & craſſos qui ſunt in thorace & pulmone humores commodè miſcetur. Rubrificant quoq; ea partes frigidis & diuturnis vexatas affectibus, cuiuſmodi ſunt nonnullæ coxarum paſsiones, iſchiadas vocant, & exiguę aſsiduæq; quorundam articulorum prę humiditate luxationes.

EX PLINIO.

Inula à ieiunis commanducata dentes confirmat, ſi vt eruta eſt, terram non attingat. Condita tuſsim emẽdat. Radicis verò decoctę ſuccus tineas pellit. Siccata autẽ in vmbra farina tuſa, & conuulſis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morſus abigit. Folia ex vino lumborum dolori illinuntur. *Superſtitioſum.*

ADNOTATIO.

Elenium vulgò cum latinis Enula campana.

De Eupatorio. CAP. XCI.

NOMINA.

Ευπατώριον, ἢ ἡπατώριον Grecè, Eupatorium & Hepatorium Latinè, officinis Agrimonia dicitur. Germanis Odermenig, Bruchvvurtz [Gallicè *Eupatoire, ou Aigremoine.*] Eupatorium ab Eupatore rege, qui illam primus inuenit, nominatam eſſe volunt. Hepatorium verò, quoniam iecori pręcipuè medeatur.

Agrimonia. *Eupatorium cur dictum.* *Hepatorium.*

FORMA.

Eupatorium.

Fruticoſa eſt herba, vnum, interdum alterũ etiam ſcapum efferens, tenuem, lignoſum, rectũ nigrum, hirſutum, cubitalem, aut etiam maiorẽ. Folia per interualla partibus potiſsimùm inciſa quinque, & aliquando pluribus, Quinquefolii vel Cannabis potius foliis ſimilia, nigricãtia, & ſerræ modo in extremitatibus inciſa. Semen à medio caule enaſcitur, deorſum inclinatum, hirſutum, adeò vt ſiccatum veſtibus hęreat. Hæ delineationes adamuſsim, nulla reclamante nota, herbæ quam vulgus & officinæ vocant Agrimoniam conueniunt. Quapropter hanc verum & genuinum eſſe Eupatorium facilè deprehendet, qui ſingulas deſcriptionis partes diligenter expendet. Siquidem Agrimonia fruticoſa eſt herba, ſcapum vnum aut alterum obtinens, lignoſum, tenuem, rectum, nigricantem, hirſutum, cubitalem vel maiuſculum. Folia ex interuallis Cannabina, aut Quinquefolio ſimilia, quinquepartita vel plurifariam inciſa, per ambitum ſerrata. & medio caule ſemen erumpit, deorſum ſpectans, ſubhirſutum, vt reſiccatum veſtibus adhęreſcat. Proinde præfracta quadam ac immedicabili cæcitate captos eſſe eos iudico, qui hoc ipſum hodie non animaduertunt.

Agrimonia eſt verum Eupatorium.

LOCVS.

Naſcitur paſsim locis montoſis, cãpeſtribus etiam, pratis nempe, & circa ſepes.

TEMPVS.

Carpitur æſtate, dum floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Eupatorium herba tenuium partium, incidẽdi extergendique facultatem citra manifeſtã caliditatem obtinet. Ineſt ei & adſtrictio modica.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Contrita huius folia & cũ veteri ſuillo adipe impoſita, vlceribus difficilè cicatricem contrahẽtibus medentur. Semen aut herba in vino pota, dyſentericis, iecinoroſis, & ſerpentium morſibus auxiliatur.

EX GALENO.

Obſtructiones iecoris expurgat, & robur huic viſceri addit.

EX PLINIO.

Semen dyſentericis in vino potum auxiliatur vnicè.

ADNOTATIO.

Eupatorium Agrimonia.

De Euphraſia CAP. XCII.

NOMINA.

HAud dubiè Euphraſiæ herbæ nomen à Græcæ linguæ imperitis phramacopolis deprauatum eſt, cùm olim ἐυφροσύνη dicta ſit, quòd nimirum oculos (quorum caliginem diſcutit) delectet. Ad quod nomen Germani noſtri pulchrè alludẽtes **Augentroſt**, hoc eſt, oculorũ ſolatiũ appellant. Nõnulli hac quoq; ratione moti ophthalmicã & oculariã nominant [Galli *Lumilette ou Euphraiſe*] Officinæ, vt ferè in omnibus aliis herbis, corruptam vocẽ retinentes, Euphraſiã vocant. Etſi autem herba hæc Greco & elegãti nomine donata ſit: nihil tamen de ea, quod ſciã, apud veteres Grecos & Latinos, nempe Dioſcoridẽ, Plinium, Galenũ, adde etiã recẽtiores, Aetiũ, Paulũ, & Actuariũ ſcriptum

reperitur. Cùm verò appellatio ipſa Græcam teſtetur originem, videtur ſanè à Bugloſſo veterũ mutuata & deſumpta eſſe. Vt enim hoc in vinum cõiectum animi letitiam parit, atque adeó ἐυφρόσυνον dictum eſt, ita etiam illa, quia oculos iuuat & delectat ἐυφροσύνη appellari cœpit. Quam ſubinde vocem imperiti linguę, vt diximus, deprauãtes, in Euphraſiam verterunt.

FORMA.

Euphraſia.

Herba eſt parua, palmæ vnius longitudine, Hyſopo ſimilis, caliculis purpureis, foliis exiguis, per ambitum ſerratis, floſculis albicantibus, radice exigua & inutili. Nec obſtat quòd Hermolaus, immenſæ eruditionis vir, libro tertio capite decimooctauo ſui Corollarii, luteolos eſſe dicit: is enim ad partem duntaxat florũ reſpexit, quæ lutea eſſe euidenter apparet. Certè ſi flores Euphraſiæ exquiſitè cõſideres, neque prorſus luteos, neque in vniuerſum etiam candidos eſſe depræhendes: tribus enim coloribus, nempe purpureo, candido & luteo, vt pictura ipſa oſtẽdit, maculati ſunt. Quum verò potior florum pars candido colore conſtet, factum eſt vt fermè omnes herbam hanc depingentes, albos illi aſsignarint flores: nobis autem hos candicantes dicere placuit.

Hermolaus Barbarus.

LO

LOCVS.

Naſcitur in apricis collibus, & pratis ferè omnibus.

TEMPVS.

Inter autumni initia magna copia erumpit.

TEMPERAMENTVM.

Quas particulatim facultates obtinet, abundè docent calidam & ſiccam eſſe herbam.

VIRES.

Vtuntur ea ad oculorum caligines & ſuffuſiones, vel per ſe impoſita, vel ex vino decocta. Memoriam etiam oculorumque aciem redacta in puluerem, & in vino albo pota, mirificè roborat, amiſſamque reparat.

De Eleliſphaco CAP. XCIIII.

NOMINA.

Ελελίσφακον Græcis, Saluia Romanis & officinis. Germanis Salbey appellatur. Porrò cùm ipſa herba ſemper retorrida & exucca videatur, factũ eſt. vt Græcis Eleliſphacon, quaſi in labem redacta, vel in ſyderationẽ flacceſcẽs dicta ſit, ἐλιλίζειν & σφάκος vocibus in vnam coaleſcentibus appellationem. Eſt autem σφάκος ſeu potius σφάκελος malum in plantis, quum per æſtatem & ardentiſsimum canis æſtum vi ſolis altiùs penetrante, humoréque quo nutriuntur deficiente, languent & areſcunt. Latini ſyderationẽ nominãt. Saluia autem dicta latinis, quòd ad multa, pręſertim ad fœcunditatem, ſalutaris. [Gallicè, *Saulge*.] *Eleliſpha con vnde dicta.* *Saluia cur vocatur.*

GENERA.

Duo ſunt Saluiæ genera, quemadmodum etiam plebei abundè nouerunt. Vnum quod priuatim Eleliſphacon dicitur, ſqualidius folio & ſcabrius, lacunoſa facie præaſperum multò latius, quaſi cultum ſenſerit, adeò vt domeſtica aut hortẽſis Saluia dici poſſit. Nos euidẽtiori diſtinctione vſi, Saluiam maiorem nominauimus. Germani etiam groſʒoder breyt Salbey [Galli *Saulge*] vocant. Alterum folio leuius & contractius, quaſi ſylueſtrẽ ob id referat figuram, ſylueſtris Saluia appellari poteſt: minùs etiam ſqualore obſitum eſt. Nos Saluiam minorem diximus. Germani

creurʒ Salbey, oder klein Salbey, oder ſpitʒ Salbey [Galli *Saulge franche ou menue*] nominãt. Dioſcorides vtrunque genus ſub vno Eleliſphaci nomine cõplexus eſt, quòd ſcilicet facultate nihil diſtent, ſed idem prorſus efficiant.

FORMA.

Saluia maior.

Saluia minor.

Frutex eſt oblongus, ramoſus, quadrangulas & cãdidas virgas habẽs, Folia mali Cotonei effigie, oblõgiora tamẽ, aſperiora, & craſsiora, quę ſenſim attritarũ veſtiũ modo hirſuta, ſubalbida vehemẽter odorata, ſed viroſa ſunt. Semẽ in ſummis caulibus ſylueſtri Ormino ſimile gerit. Hæc deſcriptio, nulla prorſus reclamante nota cum herba, quam Saluiam vulgò vocant, quadrat: nanque ea fruticoſa eſt, rugo

rugoſis foliis, extritarum latenter veſtium aſperitatem ſcabritiémve referentibus, incanis, vehementer odoratis, purpureo in ſpica flore, in aquilini roſtri ſpeciem falcato, ſemine ſylueſtris Ormini, vt pictura graphicè monſtrat.

LOCVS.

Naſcitur in locis aſperis, & vtrũque genus hodie paſſim in hortis inuenitur.

TEMPVS.

Carpitur in Iunio & Iulio mẽſibus quando nimirũ floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Eleliſphacos euidenter excalfacit, ac leuiter adſtringit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Foliorũ ramorumque decoctum potum vrinam cit, mẽſes fœtusque extrahit. Paſtinacæ marinæ ictibus auxiliatur. Capillos denigrat. Vulneribus herba vtilis eſt, ſanguinemque cõpeſcit. Ferina tetráve vlcera purgat. Pudendorũ pruritus, foliorũ & ramorũ decoctũ cum vino, ſi eo abluantur, ſedat.

EX AETIO.

Tradunt quidam ſuffitã Saluiam menſes immoderatè fluẽtes, & omnino muliebre profluuium cõpeſcere. Agrippa ſacram herbam vocauit, quam prægnantes mulieres, ſi fluidę laxæque fuerint, vtiliſsimè comedunt: cõtinet enim conceptum, vitalemque reddit: ac ſi ſucci huius heminam cum modico ſale, quarto à ſecubitu die, mulier potauerit, deinde viro miſceatur, proculdubio concipiet. Aiũt in quodam Aegypti loco poſt ſæuas peſtilentias ab his qui ſuperſunt, ad eum ſuccum bibendũ mulieres cogi, plurimosque inde produci fœtus. Dato, inquit Orpheus, ſanguinẽ expuẽtibus ſucci Saluiæ cyathos duos, ieiunis cum melle bibendos, & ſanguis illico cohibetur. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur, Spicę nardi, Zingiberis ſingu. drach. ij, ſeminis Saluiæ aſſati, triti & cribati drach. viii. Piperis lõgi drach. xij. cùm ſucco Saluiæ pilulas conficito & mane ieiunis drachmã vnam exhibeto, eodemque modo in veſpere, ac poſtea aquæ puræ quippiam propinato.

EX

EX PLINIO.

Menſes Saluia cit & vrinas. Paſtinacæ marinæ ictus ſanat, Torporẽ autẽ inducit percuſſo loco. Bibitur cũ Abſinthio ad diſenteriam. Cum vino eadẽ commorantes menſes trahit. Abundantes ſiſtit decocto eius poto. Per ſe impoſita vulnerum ſanguinem cohibet. Sanat & Serpẽtiũ morſus. Et ſi in vino decoquatur, pruritus teſtiũ ſedat. Partus emortuos appoſita extrahit, item vermes aurium. Ad tuſſim laterisque dolores bibitur. Contra ſcorpiones eadẽ & dracones marinos efficax. Contra ſerpentes quoque ex oleo perungi ea prodeſt.

ADNOTATIO.

Saluia minor nobis, Franca dicitur.

De Serpyllo. CAP. XCIIII.

NOMINA.

Ἕρπυλλον Græcè, Serpyllum Latinæ. Officinæ latinum nomen retinuerũt, Germanicè **Quendel, Kinlin, Huener koel** [Gallicè *Serpolet ou Polıot*] appellatur. Serpyllum autem, vt autor eſt Varro, ab eo ꝙ ſerpat tã Græcis quam Latinis dictũ eſt, quoniã ſi qua eius particula terram attingit, inibi radices demittit. Eſt enim vt Theophraſtus libro ſexto de plantarum hiſtoria capite ſeptimo ait, proprium quoddam eius ramulorum incrementum, quippe cũ poſſit in quãtam voluerit quiſpiam longitudinem trahi, adiecto illi pedamento aliquo, vt ſi prope ſepes plantetur, aut ex altiore loco aliquo deorſum demittatur: ſic enim in lõgum protrahuntur: & ab hac plantæ in ramulis eius natura quòd in longum ſerpit, Græci & Latini peculiariter Serpyllum nominarunt.

Srpyllum vnde dictum.

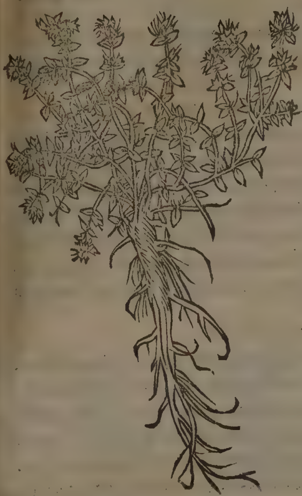
GENERA.

Duo eius genera. Hortẽſe, quod germanicè **heymiſcher Quendel** dicitur. Sylueſtre, quod priuatim Zygis vocatur: quod fortè eo iugarentur vires: ζυγοῦν enim Græcis interdum idem quod Latinis ligare & vincere ſignificat. Germanicè ſimpliciter **Quendel** dicitur. Nos ſylueſtris tantum ſerpylli picturam damus.

Serpyllum Hortẽſe. Sylueſtre Ζυγις,

FOR

FORMA.

Serpyllum.

Hortẽſe nõ diſsimile eſt Origano, potiſsimũ quòd ad folia & Ramulos ipſos attinet, quos cã didiores tantum habet: odore tamen prorſus Sãpſychum repræſentat. Repit humi, & in rectum non attollitur. Sylueſtre contrà humi nõ ſerpit, ſed rectũ exilibus ramulis & lignoſis attolitur. Rutæ foliis plenis, anguſtioribus tamẽ. Floſculos habet ſub purpureos, guſtu acres, odore iucundo, Radicẽ multifidam. Plinius ſecus quàm Dioſcorides, hortenſe ſerpyllum nequaquã, ſylueſtre verò humi ſerpere aſſerit, adeò vt ſubeſſe in hoc mendam veriſimile ſit: res enim ipſa & viuæ herbarum imagines ſatis teſtantur Dioſcoridis ſententiam eſſe veriorem. Dioſcoridi ſubſcribit Aetius. Neque mirũ eſt magis humi reptare cultũ, quod infirmius humoris copia eſt, atque adeò ramis inualidioribus ſtare nequit, quàm ſylueſtre, quod illo rigidius ac lignoſius exiſtit.

Hortenſe

Sylueſtre

Plinii erratum.

LOCVS.

Hortenſe nõ niſi ſatũ prouenit, & Columella teſte, neque pinguem, neque ſtercoratum, ſed apricũ locum deſiderat, vt quod macerrimo ſolo naſcatur. Sylueſtre autẽ in petris, collibus, & mõtibus pleriſque copioſiſsimè naſcitur, ita vt eo quaſi ve ſtiri videantur.

TEM-

TEMPVS.

Sylueſtre tota æſtate floret, hortenſe autẽ Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Serpyllum guſtu acre eſt, ob id calidũ valde, ita vt menſes & vrinam moueat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Syluestre efficacius & maiori calefaciendi vi quàm hortenſe, atque ad vſum medicinæ aptius. Menſes trahit, & vrinam cit potum: Torminibus, ruptis, cõuulſis, iecoris inflãmationibus auxiliatur. Aduerſus reptilia, potum & illitũ. Capitis dolores ſedat coctum, adiecto roſaceo, & aceto madefactum: Maximè verò lethargo, & phrenitidi conuenit. Sanguinis vomitũ ſedat ſuccus eius quatuor drachmis cũ aceto potus.

Lethargis et phreniticis

EX AETIO.

Serpyllum ita calefacit vt menſes & vrinam ducat. Huius genus duplex. Syluestre efficacius calidiusque hortẽſi: atque omnino vſus eius in medecina præfertur. Prodeſt torminibus, cõuulſionibus, rupturis inflãmationibus iecinoris, reptilibusq;. Potum ac illitum capitis dolores ſedat. Madefactum autem aceto ac decoctũ admixto roſaceo lethargicis, & diutinam phrenitim patientibus, ſummopere congruit. Præterea drachmæ vnius pondere ex aceto bibitum, ſanguinis eiectiones compeſcit.

EX PLINIO.

Aduerſus ſerpentes efficax, maximè Cenchrin & Scolopendras terreſtres ac marinas & ſcorpiones, decoctis in vino ramis foliiſque, Fugat & odore, cominus ſi vratur, & contra marinorum venena præcipuè valet. Capitis doloribus, decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cum roſaceo. Item phreneticis, lethargicis, contra tormina & iecinorum dolores. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis.

EX PLINIO VALERIANO.

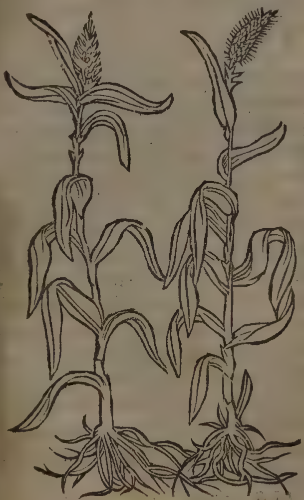
Serpyllum calidum, ſimul nobis vtile medicinæ vſus oſten

oſtendit. Capitis dolores coctum ex aceto & roſaceo, tempori ac fronti illitum mitigat. Serpentes & omnia animalia venenata aduſtũ nidore repellit, ideo & meſſoribus in cibo miſcetur, vt ſi fatigatos fortè ſomnus oppreſſerit, tutè quieſcant contra animalia, quæ hoc tẽpore venenatis hauſibus ſæuire cõſueuerũt. Contuſi puluis ex ſcrupulis duodecim in aqua datus, tormina emendat, vrinæ difficultates reſoluit, lienis quoque iniuriæ idem puluis ex aceto mixtus occurrit. Nec minus cruentis excreationibus ſubuenit, ex duobus cyathis mellis & aceto temperatum.

ADNOTATIO.

Serpillum nobis Serpolet.

De Elymo. *CAP.* *XCV.*

Panicum.

NOMINA.

Ἔλυμος Græcis, Panicum Latinis, Germanis **Heydelpfenich, oder Fenich** [Gallicè *Panic ſemblable au Millet*] dicitur. Panicum autem à paniculis in quibus ſemen eſt, Latini appellauerunt.

FORMA.

Milii ſimilitudine proſilit, denis vt plurimum foliis luxurians, culmo penè in ſurculum extenuato, nutante, rubido panicu

panicularum faſtigio, prædenſis aceruato granis, aliâs purpureis, aliàs rufis, nigris aliàs, item & candidis.

LOCVS.

Satum facilè quouis ferè loco prouenit, leuem autem & ſolutam terrã potiſsimùm deſiderat. Nec in ſabuloſo duntaxat ſolo, ſed in arena quoque naſcitur, modo humidum cœlum, vel riguum ſortiatur.

TEMPVS.

Quadrageſimo die poſtquã ſatum eſt abſolui, vt omnia æſtiua, inter omnes conuenit. Quocunque igitur tempore ſatũ fuerit, vbi ſemine prægnãs erit, tum carpendũ venit.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, præſertim ſi foris illinatur.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Milii ſimilitudinẽ refert, eodemque modo in panes defingitur, & ad idem accommodatum eſt minus, tamen quã Milium nutrit & adſtringit.

EX GALENO.

Panicum facultate pauci nutrimenti, & exiccatoria. Siſtit quoque nonnihil ventris fluxus, ceu ipſum etiam Milium. Panis itaque eius exigui eſt alimenti & refrigerans. Conſtat inſuper præaridũ & inſtar arenæ aut cineris friabilem eſſe: caret enim penitus pinguedine & lentore. Iure igitur aluum humentem deſiccat. Agricolæ, farina huius cocta admiſto adipe ſuillo & oleo veſcũtur. Panicũ in omnibus milio cedit inſuauius eſu, concoctu difficilius, vẽtremque magis coercet, minuſque nutrit Huius farinã interdum cum lacte coctam, ruſtici veluti : tritītiam eſitant: Clarumq; eſt id edulij tantò quã illud per ſe ſolum aſſumptum melius eſſe, quantò lac huius ſeminis natura ad boni ſucci procreationem, aliaque omnia, eminentius habetur. Dico autem alia omnia, concoctionem, vẽtris ſubductionem, in totum corpus diſtributionẽ, adeóque ipſam in edendo ſuauitatem & voluptatẽ. Hoc namque ſemẽ nulla gratia aut iucunditate commendatur.

EX PLINIO.

Panicum Diocles medicus vel frugum appellauit. Effectus

ctus habet quos Miliũ. In vino potũ prodeſt dyſentericis. Similiter iis quæ vaporanda ſunt excalfactum imponitur. Siſtit aluum in lacte caprino decoctum, & bis die hauſtũ. Sic prodeſt & ad tormina.

ADNOTATIO.

Panicum nomen retinet.

De Erica. CAP. XCVI.

NOMINA.

Ἐρείκη Græcis, Erica Latinis, Heyd Germanis [Gallicè *Bruiere*] dicitur. Officinis inuſitata.

Erica.

FORMA.

Erica fruticoſa arbor eſt, Tamarici ſimilis, multò tamen breuior. Eius flore vtentes apes, reprobum mel conficiunt. Plinius lib. xxiiii. capit. xix. Fruticem eſſe ſcribit nõ multùm à Tamarice differentem, colore roriſmarini, & penè folio. Id quod verè de ea Erica, cuius nos picturam damus, dicitur. Theophraſtus etiam Roſmarino ſimilem Ericam facit. Habet flores in cãdido purpureos.

LOCVS.

In montibus & ſyluis lociſque arenoſis naſcitur.

F TEM

TEMPVS.

Autumno floret ſola ferè in ſyluis.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca eſt Erica, id quod in guſtu amaritudo ſatis docet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ericæ coma & flores illita ſerpentiũ morſibus medentur.

EX GALENO.

Diſcutiendi facultate prædita eſt Erica: flore eius potiſſimùm & foliis vtendum.

EX PLINIO.

Ericen aduerſari ſerpentibus tradunt.

APPENDIX.

Recentiores herbarii præter iam commemoratas, alias facultates addunt, nimirum florum decoctum lumborũ ac ventris dolores lenire poſſe. Succum ex foliis floribuſque elicitum, oculis imbecillibus guttatim inſtillatum, aut foris inunctum conferre.

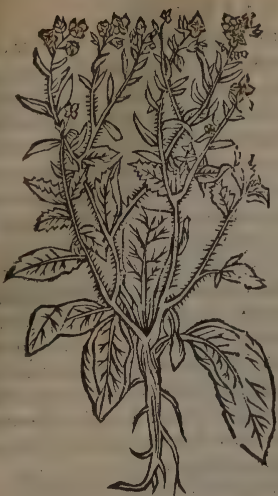
De Eryſimo. CAP. XCVII.

NOMINA.

Ἐρύσιμον Græcè, Irion Latinè vocatur. Officinis noſtris incognita. Vulgares herbarii non ineptè Sinapin ſylueſtrem, nonnulli etiam Rapiſtrum. Germani Hederich & Wildẽſenff [Galli *Seneue ſauuage*, Roquette *iaulne, ou* Tortelle] appellant. Sunt qui perperam, eo quòd guſtu Erucam imitatur, ſylueſtrem Erucam nominant. Alia enim eſt Eruca ſylueſtris ab ea, quam Rapiſtrum nominant herba, vt ſuo loco dicemus. Eryſimõ quidã ἀπὸ τοῦ ἐρύειν nomen mutuatum eſſe credunt, id eſt, à multiplici foliorum ſectione: nam Erucæ modo laciniata conſpiciuntur. Alii ab oleris præſtãtia dictũ volunt, quaſi ἐρίτιμον, quod eſt precioſum & nobile. Mihi ἀπὸ ἐρόειν potius dictum eſſe videtur, quod ob ſuã caliditatem, maxima trahendi facultate prædita ſit. Latini autem Irionem ab irriendo dixerunt, quòd ignea vi, & feruido ſapore irruat in guſtum.

FOR

FORMA.

Irion.

Folia habet ſylueſtri Erucæ ſimilia, caules lori modo flexiles, flores luteos. In cacumine ſiliquas corniculorum figura, vt Fœnugræci graciles in quibus ſemina continentur parua, Naſturtio ſimilia, guſtu feruido. Hæ vtique notæ in vniuerſum omnes, herbæ illi, quam pictam hic exhibemus, adamuſsim quadrant.

LOCVS.

Naſcitur paſsim prope vrbes, domorũ areas, rudera & hortos.

TEMPVS.

Per integram æſtatẽ floret, autumno autem ſemen in ſiliquis profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen Eryſimi haud ſecus quàm Naſturtii calfacit & exiccat. Herba etiam ipſa arefacta ſimilem ſemini vim obtinet. Humida tamen ac viridis, multò ſemine inferior eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eryſimi ſemen thoracis fluxionibus purulentis, tuſsientibus, regio morbo, coxendicum doloribus, linctum cum melle confert. Bibitur etiam cõtra lethalia venena. Ex aqua aut melle illitum, occultis carcinomatibus, duritiis, parotidibus, teſtium ac mammarum inflammationibus prodeſt. In vniuerſum extenuat & calefacit. Mitius ad eclegma fiet,

Mammarum & testium inflammationes.

 ſi aqua

ſi aqua madefiat et torreatur, aut linteolo illigatum circum lita paſta peraſſetur.

EX GALENO.

Irionis ſemen ſicut guſtu Naſturtio ſimile apparet, ita facultate igneum eſt & excalefactoriũ. Porrò vbi in eclegmate vti ex vſu eſt, præſtat aqua præmaceratum torrere, aut linteolo illigatum ſubindeque cruſtæ piſtoriæ inuolutum aſſare. Vtile eſt cũ eclegmatis ad promouendas craſſorum lentorumq; in thorace & pulmone humorũ expuitiones. Quin & parotidas induratas, atque duritias mammarum & teſticulorũ veteres iuuat. Refert Dioſcorides, quòd cum aqua & melle illitum, occultis proſit cancris.

EX PLINIO.

Vtiliſsimum tuſsientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidum & carcinomatum malis. Teſtium ardoribus ex aqua, aliàs ex melle. Infantibus quoque vtiliſsimum. Item ſedis vitiis & articulariis morbis cum melle & fico. Contra venena etiam efficax potum. Medetur & ſuſpirioſis. Item fiſtulis cum axungia veteri, ne intus addatur.

ADNOTATIO.

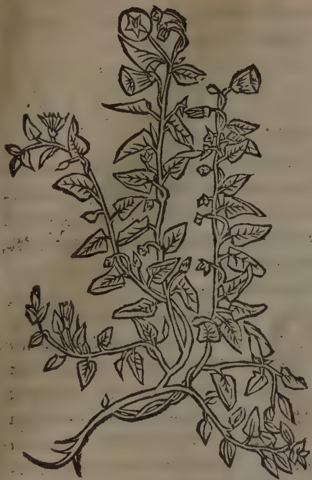
Eriſimum in foſsis huius partis vrbis luxuriat propè ſolum.

De Helxine ciſſampelo. CAP. XCVIII.

NOMINA.

Ελξινη κισσάμπελος Græcis, Helxine ciſſampelos & Conuoluulus Latinis nominatur. Vulgus herbariorum &
Vitealis. officinæ, Volubilem mediam & Vitealem appellant. Germani **Mittelvvinden, oder Weingartenvvinden** [Gallicè *Campanette, ou Vitreole, ou Lizet*] Rectè autem ciſſampelos
Ciſſampelos quare dicitur. dicitur: in vineis enim potiſsimùm naſcitur; & folio hederaceo. Conuoluulus verò, quod crebra reuolutione vicinos
Cõuoluulus. frutices & herbas implicet.

FOR

FORMA.

Folia habet Hederę ſimilia, minora tamē. Ramulos exiguos, circumplectentes quodcunque contigerint. Folia denique eius ſcanſili ordine alterna ſubeunt. Flores primùm candidos Lilii effigie, dein in puniceū vergentes, profert. Semen anguloſum in folliculis acinorum ſpecie.

Helxine Ciſſampelos ſiue Conuoluulus.

LOCVS.

In vineis naſcitur, vnde etiam ei appellatio Ciſſampeli, vt diximus, indita eſt.

TEMPVS.

Aeſtate, potiſsimū aūt Iulio & Auguſto menſibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam eſſe ex viribus quas illi veteres tribuunt, facilè conijcere licebit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius potus, aluum ſubducendi facultatem obtinet.

EX GALENO.

Helxine, quæ & Ciſſampelos nuncupatur, digerendi facultatem habet.

ADNOTATIO.

Helxine Ciſſampelos à ligando liZet & liZeron.

De Heptaphyllo. CAP. XCIX.

NOMINA.

Tormentilla. Heptaphyllon.

Ἑπτάφυλλον, Grecè, Septifolium Latinè, vulgò Tormentilla nominatur. Sunt ex recentioribus qui perperā Biſtortam vocent. Germanicè Tormentill Rot heil Wurtz [Gallicè *Tormentille*] appellatur. Heptaphyllon autem à ſeptenario foliorum numero dicta eſt.

FORMA.

Septifoliū ſiue Tormentilla.

Tormētilla non eſt Quinquefolium.

Quinquefolio ſimilima eſt, niſi quòd ſeptem nō quinq; habet folia, vtrinque lanuginoſa, exigua, parua, ſerrata, caulem certis ferè interſtitijs ambientia, flores luteos, radicem puniceam ac modicè intortam. Ex hac deſcriptione omnibus conſtare puto, herbam noſtris Tormentillam dictam, non eſſe Dioſcoridis Quinquefoliū. Hoc enim (vt reliqua omittā) radicem non intortam, ſed rectam & oblongam habet. Plinius etiam lib. xxv. ca. ix. herbam Quinquefolium incipere & deſinere cum vite ſcribit: Tormentilla autem non maturè prouenit, ſed cum vites iam florent. Accedit quòd hæc in montoſis & ſylueſtribus incultiſque: hoc verò pratis, cultis, & aquoſis in locis potius prouenit. Apu-

leius

leius etiam vtranque herbam ſeorſim deſcribit.

LOCVS.

Naſcitur montoſis, vt diximus, locis ac ſyluis.

TEMPVS.

Serò ac cũ iam vites florent, herba hæc apparere incipit.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores iudicant hanc herbam in tertio ordine frigidam & ſiccam eſſe. Cæterùm non eſſe frigidam, potiſsimùm in tertio ordine, facultates eius abunde declarant. Guſtus etiam adſtrictionem illam tãta frigiditate prorſus carere palàm oſtendit. Quare eùm eaſdem quas Quinquefolium facultates habeat, idem etiam temperamentũ obtineat neceſſe eſt. Erit itaque radix deſiccatoria ex tertio ordine, nullatenus tamen manifeſta caliditate participans.

VIRES EX APVLEIO.

Heptaphyllo herba trita & cum oleo mixta, pedes perũges, & tertio die dolorem tollit.

EX RECENTIORIBVS.

Facultatem obtinet glutinandi vulnera. Farina herbæ vel radicis ex ſucco Plantaginis propinatur in diſſicultate vrinæ. Eadem reſperſa vulnera ad cicatricem perducit. Cũ albo oui ſubacta & figlino decocta, datur cholericis. Foliorum vis deploratis fiſtulis inſtillatur, neque non oculis ad diſcutiendas nubeculas. Ad putreſcentia oris vlcera herba & radix commanducata, & in ore retenta valent. Herpetas, ſtrumas, duritias, tumores, aneuriſmatáque ſanat. Et vt antea diximus, facultates ferè eaſdem quas Quinquefoliũ obtinet. Quapropter venenis reſiſtit, dyſenterias, et omnes ſanguinis eruptiones compeſcit.

ADNOTATIO.

Heptaphillũ Tormẽtilla, quãuis & vulgare pentaphillũ ſæpe cũ foliis ſeptem inuenitur, vt Tormentilla cum quinque.

De Eruca. CAP. C.

NOMINA.

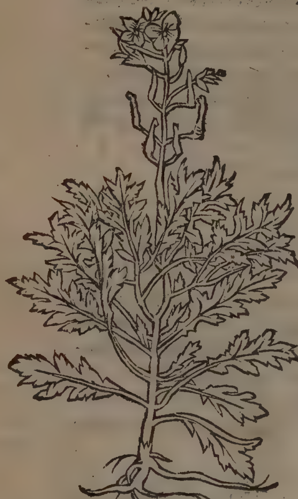
Εὔζωμον Græcis. Eruca Latinis. Officinæ Latinum nomen retinuerunt, Germanis Weiſz ſenff] Gallicè

Euzomos vnde dicta. Roquette] appellatur. Euzomos autem Græcis, quoniam iura commendet, habeatque in eiſdem peculiarem gratiam, dicta eſt. *Eruca.* Erucã verò ideo nominatam volunt quòd erodat: hæc enim vbi deguſtaueris, os & linguam ſatis acriter vellicat.

GENERA.

Duplex eſt Eruca. Vna hortenſis ſeu ſatiua, quæ Germanis **zam Weiſz ſenff** [Gallis *Roquette de Iardin*] dicitur. Altera ſylueſtris, iiſdem **Wilder Weiſz ſenff** appellatur: [Gallis *Roquette ſauuage.*]

FORMA.

Eruca ſatiua.

Eruca ſylueſtris.

Seſquipedali thyrſo conſurgit ſatiua, folio longo, anguſtoque, in profundas ſed rariores crenas laciniato, guſtu præter modum acri, floribus pallidioribus, ſemine in ſiliquis rapi, vel ſinapi, firmo, radice candida. Sylueſtris

folio

folio ſatiuæ ſimili, ſtrictiore tamen & minore, flore luteo.

LOCVS.

Satiua in hortis naſcitur. Syluestris Hiſpaniæ familiaris, prope tamen aquas prouenit magna copia. Quæ autem apud nos creditur eſſe ſylueſtris Eruca, ea non eſt, ſed Eryſimon, de qua quidem herba ſuo in loco abũdè ſcripſimus.

TEMPVS.

Satiua tota æſtate floret: ſylueſtris autem circa Calendas Iunii potiſsimùm erumpit: alio enim tempore vix reperitur.

TEMPERAMENTVM.

Tẽperamentũ Erucæ idem cum temperamento Eryſimi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Cruda Eruca ſatiua largiùs commeſta venerẽ ſtimulat. Idem poteſt ſemen eius, quod vrinam cit, coctionem adiuuat, aluumq; bonum efficit. Vtuntur ſemine ad condimenta: Quod vt plurimo tempore ſeruetur, aceto vel lacte maceratum, & in paſtillos digeſtum recondunt. Sylueſtris ſemine, homines in Hiſpania ſinapis vice vtuntur. Eſt autẽ ad ducẽdam vrinã efficacior, & multò quàm ſatiua acrior.

EX GALENO.

Olus hoc perquam manifeſtè calefacit, adeò vt non facilè ſolùm abſque iunctis Lactucæ foliis edatur. Quinetiam genitale ſemen augere creditur, & in venerem ſtimulos addere. Caput magis dolore afficiet ſi ſolùm edatur.

EX PAVLO.

Eruca temperamento Eryſimo ſimilis, flatulenta eſt, ob quod ad venerem inſtigat. Semẽ eius vrinam quoq; mouet. Cæterùm ſylueſtris domeſtica valentior eſt.

EX PLINIO.

Eruca diuerſæ eſt quàm Lactuca naturæ, concitatrix veneris, idcirco iungitur illi ferè in cibis, vt nimio frigori par feruor immixtus, temperamentum æquet. Eius ſemen ſcorpionum venenis & muris aranei medetur. Beſtiolas omnes innaſcentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cũ melle illitum, Lẽtigines ex aceto, Cicatrices nigras traducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera ſubituris potum

ex vino, duritiam quandam contra ſenſum inducere. In cõdiendis opſoniis tanta eſt ſuauitas, vt Greci Euzomon appellauerint. Putant ſubtrita Eruca ſi foueantur oculi, claritatẽ reſtitui. Tuſsim infantium ſedari. Radix eius in aqua decocta, fracta oſſa extrahit. Tria folia ſylueſtris Erucæ, ſi ſiniſtra manu decerpta, & trita in aqua mulſa ſi bibantur, venerem ſtimulant.

ADNOTATIO.

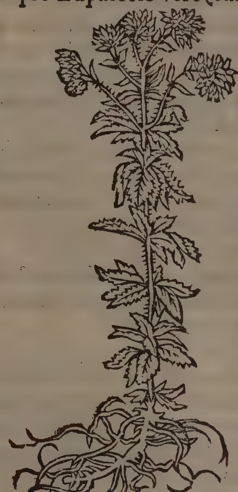
Eruca nobis Roquette.

De Eupatorio adulterino. CAP. CI.

NOMINA.

Officinarũ error.

NVm herba hæc veteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, & quo nomine ab iiſdem appellata ſit, mihi nondũ conſtare ingenuè fateor. Officinæ tamen ferè omnes pro Eupatorio vero (cùm tamen non ſit) haud ſine magno errore vtuntur. Hinc cùm nomen aliud nõ eſſet quo illam appellaremus, Eupatorium adulterium nominare placuit. Germanicè **Kunigundkraut**, hoc eſt, herba S. Hunigundi vocatur, et **Waſſerdoſt** [Gallicè *Eupatoire baſtard ou aquatic ou Eupatoire des Arabes*], ab Origani ſimilitudine, & quòd iuxta aquas proueniat. Alus **Hirtzenklee**, quòd vulnerati cerui ſibi hac medeantur herba.

Eupatorium adulterinum.

FORMA.

Caulem ædit rotundũ

dum, purpureum, geniculatum, ſolidũ & hirſutũ, circa quẽ alæ panduntur, folia lõga, Canabinis ferè ſimilia, amaraq́ue. Flores in ſummo paruos coaceruatos, in cãdido purpuraſcentes, tandẽ in pappos tenues abeũtes. Radicem multis fibris capillatã & inutilem. Errant haud dubiè qui herbam hãc Dioſcoridis Hydropiper eſſe putãt. Nam etſi ferè tota eius herbæ facies, floribus demptis, Hydropiperis delineationi reſpondeat, tamẽ quia nulla prorſus piperis in foliis aut floribus acrimonia apparet, nõ eſt cur Hydropiter dici poſsit aut mereatur: *Eupatoriũ adulterinum non eſt Hydropiper.*

LOCVS.

In fluminũ ripis, aliisq́ue locis humidis naſcitur, potiſsimũ vero iuxta reſides aquas, aut tardo fluxu prepentes.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu vehemẽter amara eſt, vt calidã & ſiccã eſſe in ſecundo ordine, aut in medio tertii non ſit dubium.

VIRES.

Haud dubiè herba hæc abſtergit, expurgatq́ue, & quæ in venis eſt craſsitiem incidit: quamobrem menſes & vrinas mouet, educendoq́ue ex thorace pulmonéq́ue puri auxiliatur, aliasq́ue facultates amari ſaporis, quas recẽſet Galenus lib. iiij. de Simp. med. facul. cap. xvij. obtinet. Poteſt itaque obſtructiones iecoris & lienis aliarumq́ue partium corporis ſoluere. Ex recentioribus ſunt qui hanc Vulnerariam eſſe tradũt, neque temerè: idipſum enim poſſe, ſiccitas eius teſtatur. Suffitũ præterea eius herbæ venenatas fugare feras iidem ſcribunt. Euidentiſsimum verò eſt hanc etiã contra venena eſſe admodum efficacem. Contra Vene[illegible]

ADNOTATIO.

Eupatorium adulterinũ, quod hactenus officinæ celebrarunt.

De Erebintho. CAP. CII.

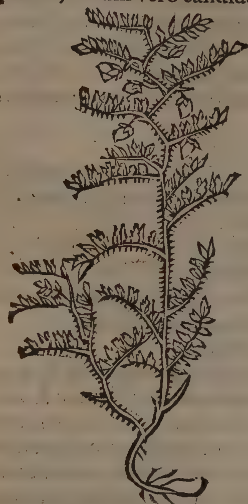
NOMINA.

Ἐρέβινθος Grecè. Cicer Latinè. Officinę Latinũ nomẽ retinuerũt, Germanicè Zyſern [Gallicè *Pois chiches*] nominatur. Diſerling

GE

GENERA.

Tria præcipua ſunt Cicerum genera, album, rufum & nigrum. Nos ex iis tribus nigri, tantùm picturam damus. Differunt potiſsimùm in floribus: hoc enim vt cernis purpureos, album verò candidos flores producit.

Cicer Nigrum.

FORMA.

Cicer ſatiuum caule eſt lignoſo, obliquo, foliis exiguis, multis, circinatis, flore albo vel purpureo, ſiliquis rotundis, radice tenui & non admodúm longa.

LOCVS.

Pullo craſſoque ſolo gaudet.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, atque ſubinde in ſiliquis ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſt primo in ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Cicer ſatiuum bonam facit aluum, vrinã cit, inflationes parit, cutis colorem cõmendat, menſes & fœtus educit, lac auget. Cum Eruo decoctũ illinitur ad inflammationes teſtium & myrmecias. Ad ſcabiem, acoras, impetigines, vlcera cõcreſcentia & maligna, cum hordeo & melle. Alterum

genus

genus arietinum nominatur. Vtrũque cit vrinas, dato cum Roſmarino contra regium morbum & cutem ſubeuntes aquas eorum decocto. Lædunt autem veſicam exulceratã & renes. Contra myrmecias & acrochordonas iubent aliqui noua luna ſingula earum capita eminentiáſve ſingulis Ciceribus tãgere, deligataque in lintheolo ſemina illa poſt ſe abiicere, vt acrochordones decidant.

EX GALENO.

Cicer legumen eſt flatuoſum quod nutrire poteſt, aluo mouendæ habile, ciendæ vrinæ idoneum, & ſemini generando aptum. Prolicit verò & mẽſes. Porrò quod vocatur arietinum, cæteris efficaciùs vrinam prouocat. Decoctum eius, calculos renum cõfringit. Reliquum autem Cicerum genus, quod Orobiæum vocant, eadẽ vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergendi. Lienem & iecur, & renes expurgant, ſcabieſque & impetigines extergunt. Parotidas & teſtes induratos diſcutiunt. Maligna etiam vlcera cum melle ſanant.

EX SIMEONE ANTIOCHENO.

Cicera difficulter concoquũtur & excrementa gignũt. Venerem ſtimulant, magiſque quàm fabæ nutriũt, obſtructiones tollunt, & menſes educũt. Habent ſalſam ſimul & dulcem qualitatem, & ob ſalſuginem ventrem mouẽt, propter dulcedinẽ autem vrinam. Inflationes quoque faciunt, & lac gignũt, extergẽdiq; facultatẽ obtinent. Nigra, medicamẽtoſam vim habent: vrinã enim vehemẽtiſsimè mouẽt, & calculos renũ & veſicæ frangunt. Nullũ verò legumen ſic vt Cicera, præcipuè autẽ nigra & parua, lapides frangere poteſt. Id verò magis eius ius, quod tamẽ veſicæ morbis ſupra cætera legumina officit. Cicera verò rubra calidiora & craſſiorũ ſunt partiũ quã alba. Omnia autẽ vrinã ducũt. Madefacta nocte vna in aqua & ſumpta, lũbricos eiiciũt, ſed qui vtitur, ſex ieiunet horas oportet. Impoſita vt cataplaſma parotidibus, molliũt & diſcutiunt tumorẽ. Farina horũ aceto ſubacta, & ſcabioſis inuncta prodeſt. Ius eorũdem ictericos iuuat, & vrinam albã reddit. Oportet verò ius neque ante cibum, neque poſt vti, ſed in medio.

DE

De echio. CAP. CIII.

NOMINA.

Bugloſſum ſylueſtre.

Ἔχιον, ἢ ἀλκιβιάδιον Græcis, Echion & Alcibiadicum Latinis dicitur. Officinis ignotum. Vulgares herbarii ſylueſtre Bugloſſum nominant, quos ſequentes Germani **Uuild Ochſenzungen.** [Galli *Bugloſſe ſauuage ou eſpece de langue de bouc.*] appellant.

Echion quare dictum.

Fchion autem dictũ volũt, ꝙ contra ferarũ ictus ſit vtile. Alii quòd floreſcit capitulis viperæ ſimilibus. Rectius Dioſcorides, quòd ſemina viperino capiti ſimilia habeat.

FORMA.

Echion.

Folia obtinet oblonga, aſpera, tenuia, Anchuſæ proxima, minora tamen & pinguia. Habet & aculeos exiles foliis adiacẽtes. Cauliculos tenues multos, & vtrinque foliola tenuia, pennata, nigra, minora proportione ad cacumẽ caulis. Iuxta folia flores purpureos, in quibus ſemen eſt viperino capiti ſimile. Radix digito exilior, ſubnigra. Ex qua ſanè delineatione ſole clarius fit herbã cuius picturam hic exhibemus eſſe Echion. Folia enim habet prælonga, hirſuta, tenuia, ad Anchuſam accedentia, minora tamen, pinguiaque, tenuibus ſpinis horridula, cauliculos tenues numeroſos, minutaque folia vtroque latere dependentia, nigra, in ſummo caule minuſcula, inter quæ purpurei flores

res emicant, in quibus ſemina viperarum capitulis ſimilia inſident, à ceruice paulatim in roſtellum extenuata, tumidiore ſuperna parte, in qua quædam prominulæ quaſi ſedes oculorum apparent: id quod ego hiſce oculis non ſemel, ſed iterũ atque iterum conſpexi. Radix digito tenuior nigricat.

LOCVS.

Vbique ferè ad itinera, & in aſperis locis naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſſe citra tamen inſignẽ ſiccitatem inde coniicitur, ꝙ lactis procreatricem facultatem obtinet. Medicamenta enim, Galeno libro quinto, capite vigeſimo de Simpl. med. facul. teſte, quia pituitoſos humores calefacientia in ſanguinem vertunt, lac procreare ſolent.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix non ſolum iis qui à ſerpẽtibus morſi ſunt ſuccurrit pota cum vino, verum etiam præſumentes eam ne feriantur facit. Idem præſtant folia & ſemen. Sedat etiam dolores lumborum, & cum vino aut ſorbitione ſumpta lac proritat.

EX PAVLO.

Echion ſpinoſa herba eſt, quæ non modo à ſerpẽte cõmorſis cum vino pota auxiliatur, ſed præſumentes quoque percuti non patitur.

ADNOTATIO.

Echion in vijs frequens agro parrhiſino.

De Eleoſelino CAP. CIIII.

NOMINA.

Ελεοσέλινον, ἢ ὑδροσέλινον Græcis, Apium paluſtre & ruſticum Latinis, Germanis **Waſſer epff, oder Eppich, oder bauren eppich.** [Gallicè *Hache de marets*] nominatur. Sic dictum Græcis, quod in paludibus & aquoſis locis proueniat.

FOR-

Apium paluſtre.

FORMA.

Apio ſatiuo maius eſt, caule tenero, cõcauo, folio molli, raro nec hirſuto, ſimile Apio ſapore, odore, floribus, ſemine & radice.

LOCVS.

Naſcitur in paludibus & aquocis locis.

TEMPVS.

Iulio menſe floribus & ſemine pregnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Apium ſatiuum temperamentum obtinet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eadem omnia quæ ſatiuum poteſt.

EX PLINIO.

Eleoſelino vis priuata contra araneas.

De Elleboro albo. *CAP. CV.*

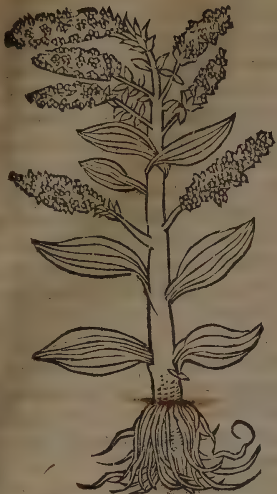
NOMINA.

Elleborus cur dictus Albus quare cognominatus.

Ελλίβορος λευκὸς Græcis, Elleborus candidus & Veratrum album Latinis, officinis pariter Latinis Elleborus albus, Germanis **Weiſz nieſzvvurtz** [Gallicè *Ellebore blanc.*] appellatur. Elleboron autem Græci dictũ volunt, quòd cibum corporis eripiat. Album à radice vocarunt, quæ nigri reſpectu, candida eſt.

FOR

FORMA.

Elleborus candidus.

Plantagini ſimilia folia obtinet, aut Betæ ſylueſtris, breuiora tamen, nigriora, & colore rubētia. Caulem palmi altitudine, cauum, quum ſiccari incœperit corticibus ſeu tunicis inuolutum. Radices illi ſubſunt numeroſæ, tenues, ab exiguo & oblongo capite ceparum modo prodeuntes. Quòd autem Dioſcorides dicit colore rubere folia, id de coſtis eorum intelligendum erit.

LOCVS.

Naſcitur in montanis locis frigidis & aſperis.

TEMPVS.

Radices eius per meſſem legendæ ſunt.

TEMPERAMENTVM.

In tertio ordine eſt excalefacientium & exiccantium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Optimus habetur qui mediocriter extentus eſt & albus, fragilis, carnoſus, non acuminatus, iunceuſque, aut quum frangitur pulucrulentus, exilem interiorem medullam habens, guſtu nō admodum feruens, neque ſaliuam cōfeſtim ciens. Huiuſcemodi autem ſtrāgulat. Purgat vomitionibus, varia educens. Miſcetur collyriis, quę claritati oculorū officientia purgare poſſunt. Menſes ducit, & fœtus in vtero appoſitus enecat. Sternutamenta cit, & mures interficit, cum melle & polenta ſubactum. Carnes ſimul coctum minuit.

Datur ieiunis per ſe cum Seſamo, aut Ptiſanæ ſucco, aut Alicæ, aut mulſa, aut pulte, aut lenticula, aut alia ſorbitione. Pani cõpinſitur & torretur. Apparatus & victus ratio ab iis tradita eſt, qui de ratione & modo dandi eius, dicato priuatim opere, ſcripſerunt. Potiſsimũ aũt Philonidi Siculo ab Enna ſubſcribimus. Longũ enim eſſet ei qui de medica materia agit, curandi quoq; ratione͂ docere. Dant enim aliqui cum copioſa ſorbitione, aut ſucco multo, aut modicũ cibum, dari p̃cipientes, ſtatim Elleborum offerunt, præſertim iis in quibus ſuſpecta timēdáve erit ſtrãgulatio, aut corporis imbecillitas imminet; tutò enim ea ſic peragitur purgatio, quòd non intempeſtiuè medicamentum corporibus cibo munitis accedat. Sedi etiã balani ex Elleboro ſubditæ cum aceto, vomitiones eliciunt.

EX GALENO.

Elleborus extergentis ſimul & excalefacientis facultatis eſt. Quamobre͂ ad alphos, impetigines, ſcabies, lepraſq; accommodus eſt. Quinetiam ſi in fiſtulam callo induratã infundatur, duobus tribúſve diebus callum detrahit. Dentibus ſi cum aceto colluantur prodeſt.

EX PLINIO.

Candidum veratrum vomitione, cauſas q; morborũ extrahit, quondam terribile, poſtea tam promiſcuum, vt plerique ſtudiorum gratia ad prouidenda acriùs quæ cõmentabantur, ſæpius ſumptitauerint. Carneadem reſpõſurum Zenonis libris, Druſum quoque apud nos tribunorum popularium clariſsimum, cui antè omnis plebs adſtãs plauſit, optimates verò bellũ Marſicũ imputauere, cõſtat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra inſula. Ibi enim tutiſsimè ſumitur, quoniam vt diximus, Seſamoides admiſcent. Italia veratrum vocat. Farina eius per ſe & mixta radiculæ qua lanas diximus lauari, ſternutamētum facit, ſomnumq;. Leguntur aũt tenuiſsimæ radices breueſque ac veluti decurtatæ etiam hæ. Nam ſumma quæ eſt craſsiſsima, cepis ſimilis, canibus tãtùm datur purgationis cauſa. Antiqui radicem corticemque carnoſiſsimum eligebant, quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis ſpõ-

giis

giis opertam turgeſcentémque,in longitudiuem findebãt. Deinde fila in vmbra ſiccabant,iis vtentes. Nunc ramulos ipſos à radice ſua grauiſsimi corticis,ita dantes. Optimum quod acre guſtu,feruénsq; in frangẽdo puluerem emittit. Optimũ præterea quod celerrime mouet ſternutamenta, ſed multo terribilius nigro,pcipuè ſi quis apparatũ poturorum apud antiquos legat,contra horrores,ſtrãgulatus,intempeſtiuas ſomni vires,ſingultus infinitos, aut ſternutaměta,ſtomachi diſſolutiones,tardiores vomitus aut longinquiores,exiguos aut nimios.Sed antiquorum vitium erat, quòd propter hos metus parciùs dabant,cùm celerius erũpat,quò largiùs ſumitur. Themiſon binas non amplius drachmas donauit.Sequentes & quaternas dedere, claro Herophili præconio,qui Elleborum fortiſsimi ducis ſimilitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipſum in primis exire.Præterea mirum inuentum eſt, quòd inciſum forficulis,cortex remanet. Hoc inanito, medulla cadit.Hæc in nimia purgatione data,vomitiones ſiſtit. Cauendum eſt fœlici quoque cura,ne nubilo detur die, quippe impatibiles cruciatus exiſtunt. Nam æſtate potiùs quã hyeme dandum,non eſt in dubio. Corpus ſeptem diebus præparandum cibis acribus,abſtinentia vini, quarto & tertio die vomitionibus, pridie cœnæ abſtinentia. Album è dulci datur,aptiſsimè verò in lacte aut pulte.Nuper inuenere diſſectis raphanis inſerere Elleborum, rurſusq; cõprimere raphanos, vt tranſeat vis, atque eo lenimento dare. Reddi poſt quatuor ferè horas incipit. Totum opus ſeptenis peragitur horis.Medetur in morbis comitialibus, vertigini,melãcholicis, inſanientibus, lymphaticis, elephantiæ albæ,lepris,tetano,tremulis, podagricis, hydropicis, incipiẽtibusque tympanicis,ſtomachicis,ſpaſticis,clinicis,iſchiadicis,quartanis,quæ aliter non deſinant,tuſsi veteri, inflammationibus,torminibus redeũtibus. Vetant dari ſenibus & pueris.Item mollibus & fœminei corporis animæve exilibus,aut teneris,& fœminis minus quàm viris.Item timidis,aut ſi exulcerata ſint præcordia,vel tumeãt, minimeque ſanguinẽ excreantibus,vel latere vel faucibus. Me-

detur extra corpus eruptionibus, pituitę cum axungia illitum. Item ſuppurationi veteri. Mures polenta admixtũ necat. Muſcæ quoque necãtur albo trito, & cum lacte ſparſo. Eodem & phthiriaſis emendatur.

ADNOTATIO.

Ellebori radice ſola nobis cogniti.

De Elleboro nigro adulterino. CAP. CVI.

NOMINA.

Elleborus niger adulterinus cur dictus

HERBAM hanc cuius picturam damus non eſſe verum Elleborum facilè cõſtabit, ſi eam ad deſcriptionem referas. Verùm quum magna pars hodie medicorum pro Elleboro nigro, neque tamen citra ſummam efficacitatem vtatur, adulterinum nigrum Elleborum appellare placuit. Germanis **Chriſtvvurtz** dicitur, non alio ſanè nomine quàm quòd circa ſeruatoris noſtri CHRISTI natalem diem flores, modò calido in loco ſita ſit herba, producat. Ceterum etſi genuinus Elleborus non ſit, tamen nõ admodum ab illo abludit deſcriptio, nec viribus multò inferior eſt, vt in alterius inopia, huius vſus citra errorem eſſe poſsit.

GENERA.

Duo eius eſſe genera deprehẽdimus. Vnum quod officinæ hodie Elleborũ nigrum, Germani verò **Chriſtvvurtz** vt diximus, nominant. Nos certioris diſcriminis cauſa, Elleborum nigrum adulterinum hortenſem appellauimus, quòd ſcilicet ſua ſponte, & niſi plantatum ſit, in hortis nõ proueniat [Gallicè *Ellebore noir baſtard de iardin*] officinis Pata lupina. Alterum quòd ſylueſtre ſit, & ſponte ſua naſcitur, Elleborum nigrum adulterinum ſylueſtrem nuncupauimus. Germanis **Leuſzkraut** dicitur [Gallicè *Ellebore noir baſtard ſauuage.*]

FORMA.

Hortenſis caulem, vel potius pediculum habet oblongũ & foliis nudum, niſi in ſummo, vbi folia oblonga, anguſta pluribuſque diuiſuris inciſa, atque adeò in ambitu ſerrata producit. Florem habet herbacei coloris. Radices tenues,

nigras,

Elleborus niger adulterinus hortenſis.

Elleborus niger adulterinus ſylueſtris.

nigras, veluti à capitulo ceparũ pendentes. Sylueſtris priori non admodũ diſsimilis eſt, niſi quia caulem obtinet craſſiorem, foliaque minora. Florem etiam etſi herbaceum habeat, tamen è medio eius, folliculi, aut ſiliquæ duę aut tres, in quibus ſemen eſt, exeunt.

LOCVS.

Hortenſis, vt dictum eſt, paſsim in hortis nunc prouenit: Sylueſtris in montibus aſperis, lapidoſis ac ſublimibus.

TEMPVS.

Hortenſis hyeme, circa CHRISTI nimirũ natalé, vt cõprehéſum eſt, floret. Sylueſtris aũt vere & initio æſtatis.

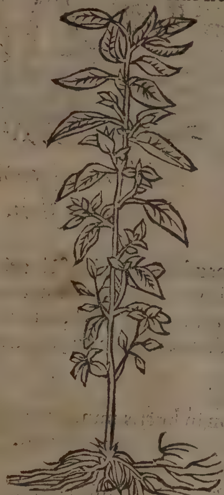
TEMPERAMENTVM.

Quum experientia teſtetur Elleborũ nigrum adulterinum

num, potiſsimùm hortenſem, eandẽ quam genuinus habere facultatem, idem etiã obtineat temperamentum neceſſe eſt. Calidus itaq; & ſiccus in tertio ordine erit.

VIRES.

Purgat perinde atque genuinus inferiorem ventrem, pituitam & flauam bilem ducens. Prodeſt comitiali morbo laborantibus, melancholicis, inſanientibus, articulorũ doloribus correptis, & reſolutis. Menſes in peſſo ſubditus trahit. Fœtus necat. Porrò cùm illis etiam inſit extergẽdi vis, alphos, impetigines, ſcabiem, lepráſque curant. Erodẽtibus medicamentis commiſcentur. Ideoq; ſylueſtris non temerè, quòd pediculos interficiat, **Leüſzkraut** Germanis meis dicitur. Non verò pediculos tantùm, verum etiam oues & alia animantia comeſtus necat.

Helxine ſeu parietaria.

De Elxine.

CAP. CVII.

NOMINA.

Ἐλξίνη, ἢ περδίκιον Grecè, Helxine & Vrceolaris Latinè nominatur. Officinæ vocant Parietariã, & dempta vna litera Paritariam. Vulgus Muralium & Muralem. Germani **Tag vnd nacht, S. Peterskraut oder Blaſzkraut** [Gallicè *Parietaire ou L'aparitoire.*] Helxine autem ab aſpero ſemine, quod tenaci nexu veſtibus adhæret, dicta eſt. Perdicium verò, quòd ea perdices pcipuè veſcantur. Vrceolaris aũt quòd detergẽdis vitreis vrceolis, vaſiſq; efficax ſit.

Helxine vnde dicta. Perdicion Vrceolaris.

Murali

Muralis & Parietaria, quòd muros ac parietes natales locos ſibi fecerit. Muralis. Parieta-ria.

FORMA.

Cauliculos habet tenues, ſubrubentes, folia mercuriali ſimilia, hirſuta: circa caules veluti exigua ſemina, aſpera veſtibus adhærentia. Hæc ſanè pictura ſic plantæ illi reſpondet vt nulla prorſus ſit nota, quæ illi nõ adamuſsim cõueniat. Eſt enim fruticoſa, cubitalis, cauliculis tenuibus, leniter rubeſcentibus, foliis Mercurialis herbæ, hirſutis, floribus purpureis minutiſsimis: exili per ambitum eius ſemine, aſpero, veſtibus adhærente, radice ſubrubra, fibris capillata.

LOCVS.

Naſcitur in ſepibus, muris, maceriis, parietibus & vinetis. Nunc in hortis etiam plantata prouenit.

TEMPVS.

Iulio menſe floret.

TEMPERAMENTVM.

Facultas Perdicio ineſt abſtergendi & conſtringendi cũ humiditate ſubfrigida.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia refirgerandi conſtringendique vim obtinent Quare illita ſacros ignes ſanant, condylomata, aduſta, incipientes panos, inflammationes omnes, & œdemata. Succus eius ceruſſæ mixtus, ignibus ſacris & iis quæ ſerpunt malis vtiliter illinitur. Inungitur podagris cum cerato Cyprino, vel ſeuo hircino. Diuturnas tuſſes adiuuat, cyathi menſura abſorptus. Contra inflammatas tonſillas gargariſſatus & illitus prodeſt. Auriũ quoq; dolores cũ roſaceo infuſus iuuat.

EX GALENO.

Vim habet abſtergendi & paulatim conſtringendi ac refrigerandi. Quare phlegmonas omnes inter initia, & in augmento vſque ad ſtatum ſanat, maximè calidas. Quinetiã incipientibus phygetlis cataplaſmatis ritu illinitur. Succus quoque eius ad dolores phlegmonoſos mediocriter profuerit. Gargarizandum item nonnulli exhibent ad pariſthmia. Aliqui etiam medicorum iis qui diutina tuſsi vexantur, illam exhibuerunt. Certè euidens extergendi experi-

mentum præbet & in vaſis vitreis.

EX AETIO.

Exterit alopecias & impetigines priuatim aſsiduè illita. Sedis hęmorrhoidas aperit, fiſtulis medetur, & ſinus cohibet trita, cum modico ſale appoſita.

EX PLINIO.

Hæc inficit lanas, ſanat ignes ſacros, tumores, collectioneſque omnes & aduſta. Panos ſuccus eius cũ pſimmythio, & guttura incipientia turgeſcere. Item veterem tuſsim cyatho hauſto. Et omnia in humido. Sicut tonſillas & varices cum roſaceo. Imponitur & podagris cum caprino ſeuo ceraque Cypria.

APPENDIX.

Monẽdi ſunt hoc loco medici, vt rectum Helxines vſum diſcant. Nã hactenus non rectè eam in frigidis vitiis pro fomento vſurparunt, cùm refrigerandi conſtringendique vim habeat. Cęterum cùm abſtergendi quoque illi facultas inſit, poteſt etiam calculoſis, & iis qui difficultate vrinæ laborant exhiberi, potiſsimùm ſi aliquid conſimilem facultatem obtinens ei admiſceatur. Sic Aetius ſedis hæmorrhoidas aperire tradit, ſi trita cum ſale, cui etiam abſtergẽdi vis ineſt, apponatur. Quare qui calculoſis hanc herbam propinant, curent vt aliquid quod abſtergẽdi facultatem habeat, commiſceant.

ADNOTATIO.

Helxine Parietaria nobis.

De Erythrodano. CAP. CVIII.

NOMINA.

Rubea cur vocatur.

Ἐρυθρόδανον Græcè, Rubia Latinè vocatur. Officinę Rubeam tinctorum appellant. Germanicè Rȫte [Gallicè *Garance*] nominatur. A rubore radicis, quo lanæ & coria tinguntur, factum illi vtrunque nomen eſt.

GENERA.

Dioſcoridi & aliis, duo Rubiæ ſunt genera. Altera enim ſatiua eſt [que Gallis *Garance cultiuee* dicitur] altera verò ſpõte prouenit, & ſylueſtris exiſtit: nec eſſe videtur alia, quam

quę

quæ à noſtris Stellaria vocatur [Gallis Garãce ſauuage.]

FORMA.

Rubia ſatiua.

Rubia ſylueſtris.

Caules ſatiuæ quadranguli,longi,aſperi,ſimiles Aparinę, multò tamẽ maiores robuſtioreſque,folia per interualla in ſingulis geniculis habentes,ſtellarum modo in orbem circumiacẽtia. Fructus rotũdus,per initia viridis, mox ruber,poſtea cùm maturuit niger. Radix tenuis,lõga,rubra. Sylueſtris itidẽ caules quadrãgulos,vt diximus, emittit,folia per interualla in ſingulis geniculis ſtellarũ inſtar in orbem circumiacentia,flores candidos,radicem tenuem,longam & rubram,adeò vt ſuo colore tingere etiam videatur.

LOCVS.

Naſcitur in pleriſque nunc Germaniæ locis,agro potiſ-

ſimùm Argentoratenſi & Spirenſi. Seritur autem propter emolumentum quod ex ea quæſtuoſiſsimum ſentitur.

TEMPVS.

Aeſtate colligitur fructus, & ſubinde etiam effoditur radix.

TEMPERAMENTVM.

Calida eſt in ſecundo ordine, & ſicca in tertio.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix vrinam ciet, qua de cauſa regio morbo laborantibus cum aqua mulſa auxiliatur: item iſchiadicis & reſolutis. Vrinam multam & craſſam ducit, nonunquam etiam ſanguinem. Bibētes quidem quotidie lauari oportet, & excrementorum quæ redduntur differentiā ſpectare. Aduerſus venenatorū morſus ſuccum cum foliis bibere prodeſt. Semen ex oxymelite potum, lienem abſumit. Appoſita radix, fœtus, menſes, & ſecundas trahit. Alba vitiligines ex aceto illita ſanat.

EX GALENO.

Rubia tinctorum radix acerba & guſtu amara eſt. Itaq; quæcunque agere diximus vbi eiuſmodi coiuerint qualitates, ea omnia in hac radice luculenter conſpicies: quippe quum & lienem & iecur expurget, & vrinam craſſam copioſamque, ac nonunquam etiam ſanguinolētam moueat. Quin & menſes ciet, ac mediocriter quę exterſionē poſtulant, extergit: proinde vitiligines albas cum aceto illita iuuat. Sunt qui eam iſchiadicis & reſolutis in potu cum melicrato exhibeant.

EX PLINIO.

Erythrodanum, quam nos Rubiam vocamus, qua tinguntur lanæ, pelleſque perficiuntur, in medicina vrinam cit, morbū regium ſanat ex aqua mulſa, & lichenas ex aceto illita: & iſchiadicos & paralyticos, ita vt bibentes lauentur quotidie. Radix ſemenque trahunt menſes, aluū ſiſtūt, & collectiones diſcutiunt. Contra ſerpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiam ſi adalligatus ſpectetur tantùm.

ADNO

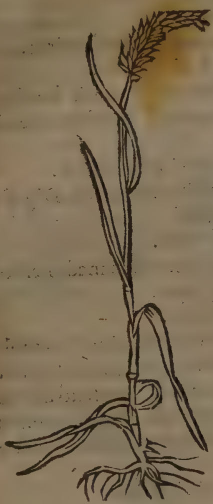
ADNOTATIO.

Rubia ſatiua nobis Garance, & ſylueſtris frequens.

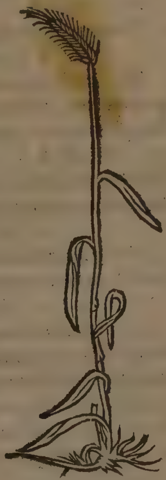
De zea. CAP. CIX.

NOMINA.

Ztiæ Græcis, Zea & Semẽ Latinis. Vulgo & Italis Spelta dicitur. [Gallicè *Peaulte*]Semen autem Latini à præſtantia frugis appellarunt. Hinc eſt quòd Homerus etiam hanc celebrauerit dicens, ζείδωρος ἄρουρα. Quibus ſanè verbis innuit aruum Zeam largiens, non vt nonnulli arbitrantur quòd vitam donet, Plinio autore.

Zeæ primum genus.

Zeæ alterum genus.

GENERA.

Duo Zeæ Dioſcorides facit genera. Vnum cuius grana in ſingulis tunicis ſeu glumis gemina, quod Græcis eam ob cau

ob cauſam δίκοκκος cognominatur. Germanis hoc genus **Speltz, oder Dinckelkorn** vocatur. Alterũ ſimplicis eſt grani, & Germanicè nominatur **Einkorn, oder S. Peters korn.**

FORMA.

Primũ genus culmo, geniculis & ſpica tritico ſimile eſt, duobusque vtriculis innatis duo grana ſimul fert.

Alterũ culmo & ſpica eſt breuioribus, grana ſingula in ſingulis tunicis duplici ordine ſeu verſu diſpoſitis proferẽs, ac in ſummitate ariſtis ſuis planè hordeum refert.

LOCVS.

Lætum pingueq; ſolum deſiderat.

TEMPVS.

Iunio mẽſe floret, Iulio autẽ maturitatẽ cõſequitur.

TEMPERAMENTVM.

Zea media quodammodo eſt inter triticum & hordeũ, quatenus ad calefaciendi & refrigerandi facultatem attinet, placidè verò exiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Zea magis nutrit quàm hordeum. Ori ſuauis eſt. Digeſta in panificia, minus quàm triticum alit.

EX GALENO.

Zea, vniuerſa ſua facultate quodãmodo in medio eſt tritici & hordei: itaque ex illis cognoſcatur.

EX PLINIO.

Zeæ farina efficacior ordeacea videtur: trimeſtris mollior. Ex vino rubro ad ſcorpionũ ictus tepida, & ſãguinẽ excreantibus. Item arteriæ, Tuſsi cum caprino ſeuo aut butyro. Ex Fœnogræco molliſsima omniũ. Vlcera manãtia ſanat, & furſures corporis, ſtomachi dolores, pedes & mammas cm vino & nitro cocta.

EX SIMEONE SETHI.

Zea facultatem habet proximam tritico. Eſt verò facilis concoctionis, bonique ſucci: ad hæc etiam emplaſtica exiſtit.

ADNOTATIO.

Zea ſpelta nobis.

DE

De Erigeronte. CAP. CX.

NOMINA.

Ηριγέρων Græcis, Senecio Latinis, officinis inuſitata. Germanis **Brindtkraut** [Gallicè *Seneſſon*] dicitur. Græcis autem Erigerō quaſi vernus ſenex nominatur, ſeu citò vel vere ſeneſcens, quod celeriter in pappum & lanuginem abeat, Itaque compoſitione nominis, tempus ſimul quo floret, & floris mox defloreſcentis euentum indicare voluerũt Græci, vt quo tempore quærenda, & quibus notis inuenienda eſſet, omnes ſcirent. Non igitur ſenectutis ratio aliqua in ea eſt, ſed caneſcẽtes, humani capilli modo, poſt florem eius pappii, vt à ſenectute denominaretur, effecerunt. Eam etiam ob cauſam Romani Senecionem illam vocauerunt.

Senecio.

FORMA.

Herba eſt cauliculo cubitali, ſubrubro, foliis cõtinuis, in extremitatibus Erucæ modo inciſuris diuiſis, ſed minoribus multò; floribus luteis, celeriter ſciſſis dehiſcẽtibúſve, & in pappos defloreſcẽtibus; vnde & Frigeron dicta eſt, ꝙ vere ſcilicet capilli modo flores caneſcãt. Radice inutili. Omnes hę dioſcoridis notę, herbę quã Germani **Creutz vvvrtz** ꝛ **Brindtkraut** nominãt, reſpõdere deprehẽduntur. Siqdẽ cauliculus eſt illi cubitalis, ſubruber, fo-

Senetio nõ eſt Naſturtium. folia continua habens, per extremitates Erucæ inſtar laciniosa, minora tamẽ. Flores lutei, q ſciſsi ſtatim in lanuginẽ abeũt. Errãt toto cœlo q Senecionẽ Naſturtiũ eẽ garriũt.

LOCVS.

Naſcitur paſsim in ſepibus, & circum oppida.

TEMPVS.

Vere erumpit, quo etiã tempore, vt dictũ eſt, caneſcit, & & durat ferè tota æſtate herbæ prouentus.

TEMPERAMENTVM.

Erigeron, Paulo Aegineta autore, mixtam temperaturam obtinet: refrigerat enim & modicè diſcutit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus refrigerandi vim obtinent, quapropter cum exiguo vino, aut per ſe illita folia, teſtiũ ſedisq; inflammationes ſanant. Cum manna, tum reliquis vulneribus, tum neruorũ quoque medentur. Idẽ præſtãt pappi per ſe ex aceto illiti, verùm recentes epoti ſtrangulant. Totus autem caulis in aqua decoctus, & cum paſſo potus, ſtomachi dolores à bili contractos perſanat.

EX PLINIO.

Lanugo eius cũ croco & exiguo aquæ frigidæ trita, illinitur epiphoris, Toſta cum mica ſalis ſtrumis. Erigeron quoque cum farina thuris & vino dulci, teſtium inflammationes ſanat.

ADNOTATIO.

Senecio nobis Seneſſon, officinis Cardoceli.

De Hedyoſmo. CAP. CXI.

NOMINA.

Ἡδύοσμος, ἢ μίνθη Græcè, Menta latinè dicitur. Officinæ nomen Latinũ retinuerũt. Germanicè Muntʒ [Gallicè *Mente*] vocatur. Hedyoſmon Græci, quòd ſuauẽ ſpiret odorẽ nominauerunt. Menta autẽ dicta eſt, quòd odore ſuo mentem excitet, aut quòd grato, vt ait Plinius, odore menſas percurrat.

GENERA,

Mentæ in vniuerſum duo ſunt genera. Vna enim ſatiua &

ua & hortenſis eſt:altera ſylueſtris & fera. Satiuæ iterum quatuor præcipua ſunt genera, Vna eſt quam Germani **Deyment** ſimpliciter, vel **Krauſʒ Deyment** vocant. Altera quã iidem **Krauſʒ Balſam**. Tertia quæ iiſdem **Balſammuntʒ** appellatur, & **Unſer Frauuenmuntʒ,oder ſpitʒ muntʒ**: à noſtræ ætatis herbariis Romana vel Saracenica. Quartã Germani quidã **Hertʒkraut**, nonnulli **Balſamkraut** vocant. Per me tamẽ licebit has ſpecies (quãdoquidẽ facultatibus ſimiles ſint) vt cuiuis placuerit nominare. Nobis autẽ vt certiùs diſcernerentur, prædictis nominibus appellare placuit. Sylueſtris, quæ Latinis Mentaſtrũ vocatur, & vulgò equina Mẽta, Germanicè **Roſʒmuntʒ: Uuilder Balſam: oder Uuildmuntʒ** dicitur. Non ignoramus plures eſſe Mẽtæ ſpecies, nos tamẽ eas dũtaxat quas vidimus, pictas exhibemus. *Satiuæ genera.*

FORMA.

Menta ſatiua prima.

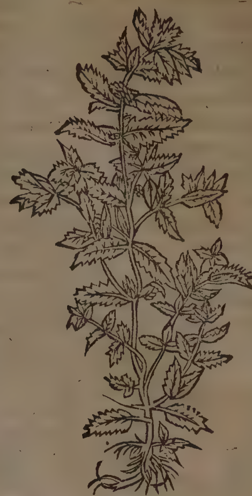
Meta ſatiua ſecunda.

FOR

FORMA.

Menta ſatiua tertia, ſiue Romana.

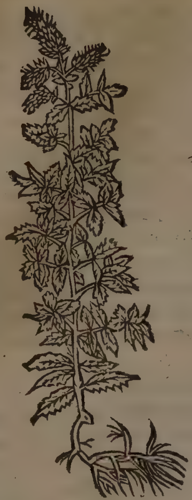
Menta ſatiua quarta.

Satiua prima caulem habet quadrangulũ,à radice lentè punicantẽ,& lanugine pubeſcentẽ,foliũ ferè rotũdum, ſerratũ,molle & odoratũ,floſculos purpureos internodia geniculatim coronãtes,verticillato ſemper ambitu.

Altera priori per omnia ſimilis eſt,niſi quòd illi ſubpurpureus flos circa cauliculorum faſtigia ſpicatur.

Tertia folio longiore & acutiore conſtat,floſculis purpureis coliculorum cacuminibus ſpicatim inſidentibus.

Quarta itidẽ longioribus foliis eſt,floribusque purpureis internodia geniculatim haud ſecus quã in prima caules coronãtibus. Mentaſtrũ verò foliis lanugine caneſcẽtibus,atq; hirſutioribus, Siſymbrio ꝓcerius,odore magis viroſo,floſculis ſpicatim coliculorum faſtigia coronantibus.

Mentaſtrum.

LOCVS.

Satiuæ paſsim in hortis proueniunt. Amant apricum locum, nõ pinguem, non ſtercoratum, humidis facilius adoleſcunt. Syluestris autem, quæ Mentaſtrum alio nomine appellatur, vliginoſis gaudet locis, paſſimque irrigua hoc Mentaſtro pubent.

TEMPVS.

Florent omnes menſe Auguſto.

TEMPERAMENTVM.

Vtraq;, tam hortenſis ſcilicet quàm ſyluestris, guſtu acris, & facultate calida eſt, ex tertio ordine excalefacientium. Infirmior tamen eſt hortenſis, minusque calefacit. Exiccat autem in ſecundo ordine: illi enim ex cultura aliquid humiditatis accedit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi, adſtringendi, atq; exiccãdi vim habet Menta hortenſis. Proinde ſanguinẽ ſiſtit ſuccus eius cum aceto potus. Lumbricos rotundos enecat. Venerẽ cõcitat. Singultus, vomitiones, choleramq; ſedãt duo aut terni ſurculi cũ acidi granati ſucco poti. Cũ polenta illita abſceſſus diſcutit. Impoſita fronti, capitis dolores mitigat. Mammas quæ tẽduntur, aut lacte turgẽt, cõpeſcit. Cũ ſale canũ morſibus illinitur. Aurium doloribus eius ſuccus cũ aqua mulſa ſub-

uenit. Mulieribus ante coitum admota, cõceptioni reſiſtit. Linguæ ſcabritiem confricata leuigat. Lac coire denſariq; in caſeum non ſinit, immerſis in eo foliis. In ſumma, ſtomacho vtilis eſt, & in condimentis peculiarẽ vſum habet. Syluestris in ſanitate deterioris vſus eſt quàm ſatiua.

EX GALENO.

Menta ſatiua ad venerem mediocriter excitat, id quod omnibus ineſt, quæ humiditate ſemicocta & flatuoſa participant. Deniq; in abſceſsibus aliqui eam cum polenta imponunt. Habet etiam quiddam amarum in ſe & acerbum: illo quidem lumbricos interficit, acerbitate verò ſi cũ oxycrato bibatur, recẽtes ſanguinis excreationes reprimit. Subſtantia eſt, vt ſi qua alia herba, tenuium partium. Aetius addit, potum eius decoctum tribus ſeriatim diebus, colicos omnino ſanare.

EX PLINIO.

Mentæ hortenſis odor animum excitat, & ſapor auiditatem in cibis: ideo in mammarũ mixtura familiares ipſæ acceſſere, vt coire denſariq; lac non patiantur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Data in aqua & mulſo, eadem vi reſiſtere & generationi creditur, cohibẽdo genitalia denſari. Aequè maribus & fœminis ſanguinem ſiſtit, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorũ impetus. Syriation & vomicas vuluæ curauit. Ille & iecinorum vitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem excreantibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantiũ mirè ſanat. Arterias humidas ſiccat, ſiccas adſtringit, pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine vtilis dũtaxat qui & gargariſatur vua tumẽte, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & cõtra tonſillas cũ alumine, linguę aſperæ cũ melle. Ad conuulſa intus ꝑ ſe, vittiſq; pulmonis. Singultus & vomitus ſiſtit cũ ſucco granati, vt Democritus monſtrat. Recẽtis ſuccus nariũ vitia ✱ ſpiritu ſubducto emẽdat. Ipſa trita choleras in aceto qdẽ pota, Sanguinis fluxiones intus, Ileum etiã impoſita cũ polenta, & ſi mammæ tẽdantur. Illinitur & tẽporibus in capitis dolore. Sumitur & con-

✱ Alias ſpiritus ſubductos

tra

tra ſcolopẽdras, & ſcorpiones marinos, & ad ſerpẽtes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, itẽ ſedis vitiis. Impetigines quoq;, vel ſi teneatur tantùm, prohibet. Auribus cum mulſo inſtillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto guſtatam, ita ne vellatur. Aridæ quoq; farinã tribus digitis apprehẽſam, & ſtomachi dolorẽ ſedare in aqua, & ſimiliter aſperſa in potionem, ventris animalia pellere.

APPENDIX.

Animaduertendum, ea quæ Plinius Mentaſtro tribuit, Calaminthæ deberi, vt ſatis liquet Dioſcoridem legenti. Neque ſanè mirum, quandoquidem autores ſocietate quæ eſt inter Mentam, Mentaſtrum, & Nepetam decepti, tum ſpecies, tum nomina confundunt.

APPENDIX ALTERA.

Cæterùm appendicis etiam vice hic annotandum erit, Ariſtotelem ſectione xx. proble. ſecundo, cùm aſſerit Mentam refrigerare poſſe corpora, non pugnare cum Galeno aliisq; medicis qui illam eſſe calidam affirmant. Per ſe nãque calida eſt Menta: at quia eſa libidinem proritat, & hæc cùm immodica fuerit corporis vires deiicit, atq; adeò animum & corpus refrigerat, ideo eam ex accidẽte, quia videlicet vt in ventrem immodicè ruamus efficit, refrigerare dixit Ariſtoteles.

EX SIMEONE SETHI.

Iuuat iecur frigidum, & ventrem corroborat ac ſtomachum, coctionem facit, vomitum ſedat & ſingultum. Prodeſt etiam ad cordis morſus, & appetitionem ſuſcitat. Flatus diſcutit, & lumbricos interimit, potiſsimùm ſylueſtris. Mentæ ius venerẽ ſtimulat, & iecinoris obſtructiones tollit. Verùm hoc veſci ad ſatietatẽ non oportet, quoniã ſanguinem extenuat, & ſeroſum facit, & ipſum in flauã bilem mutat: dein efficit vt ſanguis qui maximè eſt tenuium partium diſcutiatur, & craſſus ac melancholicus relinquatur, atq; idcirco oportet bilioſos ab ea abſtinere. Contrita cum ſale, & morſui rabioſi canis impoſita, medicamentũ fit ſalubre. Arida verò trita, & poſt cibum ſumpta, ad concoctionem facit, & lienoſos iuuat. Cum vino pota difficulter pa-

rienti ſuccurrit. Ferunt etiam quòd manſa lippienti impoſita, fiat remedium: quodq́; eius decoctum abſorptum, confeſtim ſanguinem è faucibus eiicientes ſanet. Huius ſemen ventrem purgat, & pulmonem lædit.

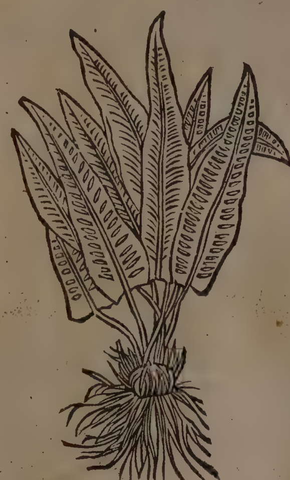
ADNOTATIO.

Menta nomen nobis retinet, & Balſamum quoque dicitur multiplex.

De Hemionitide. CAP. CXII.

NOMINA.

Scolopendria officinarum. Ημιωνῖτις, ἢ σπλήνιον Græcis, Hemionitis Latinis, Plinio Teucrion, officinis & herbariis Scolopendria & Lingua ceruina, Germanis **Hirſʒung** [Gallicè, *Langue de Cerf*] nominatur. Alia tamen eſt à Dioſcoridis Scolopendria, quæ Aſplenon alio nomine dicitur.

Hemionitis, ſiue ſcolopēdria.

Scolopendria eſt Hemionitis.

FORMA.

Folium Dracunculo ſimile profert, lunatū. Radices verò illi multæ ſubſunt, tenues. Neque caulem, neque ſemē, neque florem fert. Ex qua deſcriptione ſatis liquet, eā herbam quam vulgus Scolopēdriam vocat, eſſe Hemionitim, ꝙ tota illi Dioſcoridis pictura, nulla reclamāte nota, cōueniat. Sunt enim illi folia Dracunculi ſeu Ari, inſtar lunæ corniculantis falcata. Etſi enim interdum in altum ſurgant, tamen inter initia potiſſimū īcurua, et lunę creſcētis modo falcata ſunt. Radicibus

Radicibus etiã cohæret multis, exilibus, nunquã floreſcés, nec caulem, nec ſemen proferens. Nõ eſſe autem Phyllitim imprimis folia docẽt, quæ in ea ſunt recta, & minimè ſicut in Lingua ceruina lunata. Dein in tergo veluti vermiculi, qui in Phyllitide penſilles, in Lingua ceruina autẽ ſeſsiles nequaquã ꝓpẽdẽtes ſed liratim digeſti ſũt. Tertiò natales ipſi: Phyllitis enim in vmbroſis opacíſve, & hortis naſcitur; Scolopẽdria verò ſeu Hemionitis in petroſis. Quartò, quod me omnium maximè mouet, Phyllitidi nulla prorſus lienẽ liquãdi facultas ineſt, quã tamẽ Scolopẽdriæ vulgari adeſſe præter communem conſenſum, quotidiana etiam experimenta demonſtrant. His itaq; de cauſis Phyllitis Scolopẽdria vulgaris eſſe aut dici nõ debet. Dato enim quòd deſcriptio per omnia conueniret, facultates tamen ipſæ, quæ diuerſæ ſunt, aliam à Scolopendria eſſe manifeſtè docerent. *Scolopendria non eſt Phyllitis.*

LOCVS.

Naſcitur locis vmbroſis, montoſis ac petroſis: copioſiſsimè autem iuxta mõtem haud procul à Tubinga ſitũ, quẽ Germanico vocabulo Farnberg nominant, prouenire ſolet. Nunc paſsim in hortis habetur.

TEMPVS.

Aeſtate vſque ad autumnum abundè naſcitur.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringens ſimul & parum amara eſt, vnde credibile eſt in primo ordine eſſe calidam, & in ſecundo ſiccam.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba guſtu adſtringit. Hæc autem cum aceto pota lienem liquat.

EX GALENO.

Hemionitis ſimul & adſtrictionem & amaritudinẽ poſſidet: quamobrem cum aceto pota, lienoſis auxilio eſt.

EX PLINIO.

Medetur lienibus. Conſtatque ſic inuentum: cum exta ſuper eam proiecta eſſent, fertur adhæſiſſe lieni, eumque exinaniſſe. Ob id à quibuſdam Splenion vocatur. Narrant ſues qui radicem eius edunt, ſine ſplene inueniri.

ADNOTATIO.

Hemionitis tua eſt Dioſcoridis Phyllitis, vulgaris Scolopendria.

De Eryngio. CAP. CXIII.

NOMINA.

Ηρύγγιον Græcis, Eryngium Latinis, Officinis corrupto vocabulo Iringus vocatur. Plæriq; etiam Centũcapita nominant, à numero nimirum capitum q̃ in ſummo obtinet. Plinii tamẽ Centumcapita, ab Eryngio eſt diuerſa vt etiam Serapionis. Si quis enim diligenter eius deſcriptionem excutiat, eam planè eſſe deprehendet, quæ Dioſcoridi Aſter Atticus & Inguinalis appellatur. Vtriuſq; enim picturæ ſic ſibi reſpondent, vt planè vna eſſe herba videatur. Germanis Eryngium nominatur Manſztrevv, Brachen diſtel ꝛ Raddiſtel [Gallicè *Chardon nommé Centteſte.*]

Eryngium.

FORMA.

In genere aculeatarũ ſtirpium eſt Eryngium, cuius folia initio ſale cõdita olerum modo comeduntur. Sunt autem lata, & in ambitu aſpera, guſtu odorata. Quum verò adoleſcunt, in multis caulium eminentiis ſpinis aculeãtur: in quorum ſummitatibus globoſa capita, durarum acutiſsimarumque ſpinarum ambitu, ſtellæ inſtar, circumuallantur, quorum color modò viridis aut candidus, interdum

terdum cœruleus inuenitur. Radix illi oblonga, lata, foris nigra, intus alba, pollicis craſsitudine, & odorata. E qua nimirum delineatione omnibus perſpicuũ fit, ſpinam cuius picturam nunc exhibemus, eſſe Eryngium: aculeatis enim foliis & per extrema ſpinoſis conſpicitur, odoratis, caule cubitali, in cuius vertice coacta in globum capitula, duorũ & acutiſsimorum ſpiculorum vallo, ſtellę inſtar radiantur, quorum color in pubertate viridis, adultæ cœruleus, flacceſcenti candidus conſpicitur: radice pollicari, intus candida, foris nigra, ſed odorata.

LOCVS.

Naſcitur in campeſtribus & aſperis locis. Prope Argentoratum eius magna eſt copia.

TEMPVS.

Colligi hanc quidam, vt Plinius tradit, cum ſol Cancri hoſpitium tenet, hoc eſt, ſub ſolſtitio, iuſſere.

TEMPERAMENTVM.

Eryngium caliditate aut parum aut nihil, ea quæ moderata & temperata ſũt, ſuperat. Siccitatem verò in tenui eſſentia conſiſtentem non exiguam obtinet

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habet calefactoriam radix. Pota mẽſes & vrinas pellit. Tormina & inflationes diſcutit. Cum vino iecinoroſis, venenatorum morſibus, & iis qui lętiferum hauſerunt ſuccurrit. Bibitur aduerſus plurima cũ Staphylini ſemine põdere drachmæ vnius. Appenſa & illita tubercula diſcutere proditur. Radix cum hydromelite pota, opiſthotonicis & comitialibus medetur.

EX AETIO.

Potum radicis decoctum colicis medetur. Mulſo addito calculos, ſtillicidia, difficultates vrinę, & renum vitia ſanat: quod per quindecim iugiter dies, & ieiunos, & in lectũ ituros bibere oportet. Quòd ſi cum eo Sium quoque decoxeris, magis proficies. Affirmabat quidam aſsiduo Eryngii vſu, nunquam poſtea minxiſſe calculos, cùm prius eo morbo frequentiſsimè vexaretur.

EX PLINIO.

Clara in primis aculeatarum Eryngion eſt, cõtra ſerpẽtes & venenata omnia naſcens. Aduerſus ictus morſusque radix eius bibitur drachmæ põdere in vino: aut ſi plerumque tales iniurias comitatur febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas. Omnibus verò contra toxica & aconita efficatiorem Heraclides medicus, in iure anſeris decoctam, arbitratur. Apollodorus aduerſus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua.

De Thridace. CAP. CXIIII.

NOMINA.

Θρίδαξ Græcè, Lactuca Latinè: Officinæ Latinum nomẽ retinuerũt, Germanicè Lattich, oder Lactuck [Gallicè *Laictue*] nominatur. Dicta autem Lactuca eſt, quòd copia lactis, quod credebatur leniter mouere ventrẽ exuberet: vnde apud veteres in primis epulis veniebat, quod Martialis etiam iis teſtatur verbis:

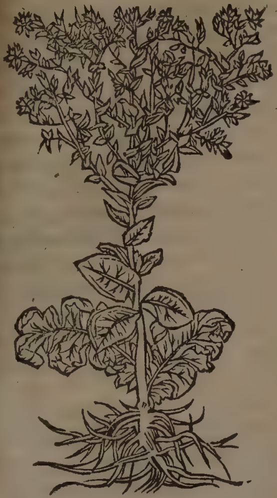
Prima tibi dabitur ventri Lactuca mouendo Vtilis.

GENERA.

Lactuca primũ in ſatiuam & ſylueſtrem deducitur. Satiuæ tria ſunt genera, criſpa nimirum, rotunda, & capitata. Nos vna icone duo complexi ſumus genera. Folium enim quod ſtatim à radice erũpit, eam Lactucam refert quę Latinis criſpa, à foliis criſpiſsimis. Germanis krauſer Lattich, appellatur [Gallicè *Laictue cõmune ou creſpe.*] Columella lib. xj. cap. iij. Cecilianã & Beticam à regionibus in quibus creſcit, nominat. Reliqua folia eã quę Rotunda à foliis rotundis vocatur, præ ſe ferunt. Germanicè breiter Lattich nominatur [Gallicè *Laictue Ronde.*] Tertii generis Lactuca, quę capitata dicitur, à foliis ſuis, quæ vbi parum à terra attollũtur, mali cuiuſdam ſpeciem rotundam obtinent, & inſtar Braſsicæ capitatæ, in capitis ferè formam extuberant. Germanis groſſer Lattich weiſſer Lattich à ſemine cãdido nominatur [Gallicè *Laictue põmee ou Cabuce.*] Sylueſtris Lactuca ſatiuę opponitur, ſponte enim ſua in aruis naſcitur. Germanis Wider Lattich nuncupatur [Gallicè *Laictue ſauuage ou laicterot.*]

FOR

FORMA.

Lactuca ſatiua, criſpa, & rotunda.

Lactuca Capitata.

Satiua prima, cuius imaginem hic damus, folia Intybo ſatiuo haud diſsimilia habet, in rectũque ſurgit, caulibus in ſummo brachiatum, in quorum cacumine flores ſunt lutęi. Altera foliis, quæ criſpa admodum ſunt, duntaxat à priori variat, aliâs per omnia ſimilis. Sic etiã capitata non niſi foliis ſuis, idque dum paululum creuerũt, á prioribus differt. Ideoque duabus picturis, quæ omnes referunt, cõtenti fuimus. Sylueſtris ſimilis eſt ſatiuę Lactucę, radice tamen breuiore, proceriore caule, cãdidioribus foliis, gracilioribusq;, aſperioribus, & guſtu amaris, quæ vt addidit Theophraſtus, vbi conſũmata ſunt, aculeantur. Ex qua delineatione abunde conſtat, Lactucam ſylueſtrem eſſe eam herbã quæ paſsim nunc ab officinis & herbariis, nõ ſine magno erro-

Lactuca Sylueſtris.

Officinarũ error.

Lactuca ſylueſtris.

re, Endiuia dicitur. Ea enim in aruis & vinearũ limitibus ſponte naſcitur, folio Lactucę, & cũ adoleuit per oras aculeato, & laciniatim ſerrato, caulibus bicubitali proceritate conſurgentibus ſpinulis inhorreſcẽtibus quibus ſuccus ineſt lacteus amaruſque, flore vt Lactuca ſatiua luteo. Deſinãt itaque deinceps ea herba pro Endiuia vti medici, ſi modo recte cõſultum ægris cupiũt.

LOCVS.

Satiua in hortis prouenit. Sylueſtris in aruis & vinearum hortorumque maceriis ſua ſponte naſcitur.

TEMPVS.

Florent Iulio menſe, atque ſubinde ſemen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Lactuca ſatiua humidum eſt frigidumque olus, nõ tamẽ extremè, ſiquidem edendo nõ foret: verùm maximè ſecundum aquæ, vt ſic dicam, fontanæ frigiditatem. Simeon Sethi frigidã & humidam in tertiò ordine ſtatuit. Sylueſtris autem minus refrigerat & humectat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Satiua Lactuca ſtomacho accõmodata eſt, refrigerat, ſõnum cõciliat, aluum mollit, lactis abundantiã facit. Elixà magis alit. Illota autem comeſta ſtomachicis prodeſt. Semẽ eius potum venerem aſsiduè ſomniantibus opitulatur, & concubitum arcet. Ipſæ tamen frequentiores in cibo, clari-

tati

tati oculorum officiunt. Condiuntur muria. Quum in caulem prodierunt, vim quandã nanciſcuntur ſucco aut lacti ſylueſtris Lactucæ ſimilem. Sylueſtris viribus in totũ Papaueri ſimilis eſt, vnde aliqui eius ſuccum Meconio permiſcuerunt. Aquoſa per aluum purgat potus in poſca liquor, obolorum duorum pondere. Exterit argema & caliginem. Cum lacte muliebri inũcta ad ambuſta prodeſt. In vniuerſum ſoporifera eſt & dolorem leuat. Menſes trahit. Cõtra ſcorpionum ictus, & phalãgiorum morſus bibitur. Semen haud ſecus quàm ſatiuæ libidinũ imaginationes in ſomno, ac venerem arcet. Succus ad eadẽ valet, ſed viribus infirmior. Reponitur ſuccus eius in fictili vaſe, antea, vt in aliis liquaminibus moris eſt, inſolatus.

EX GALENO.

Lactuca ad calidas phlegmonas accõmoda eſt, & ad parua & leuia eryſipelata, maioribus tamẽ ſatisfacere minimè idonea eſt. Eſt etiam edulium ſitim arcẽs. Semen potum genituræ profluuium cohibet, quamobrem etiam iis qui libidinoſis ſomniis vexantur, datur. Sic & ſylueſtris Lactucæ ſemen. Cuius quoque ſuccus colligitur, argema & caliginẽ expurgans. Ad aduſtiones cum lacte mulierum inungitur. Omnibus aliis oleribus paucisſimũ ſanguinẽ & vitioſum generantibus, ex ſola lactuca nõ multus quidem, nec vitioſus, haud tamen omni ex parte laudabilis gignitur. Vt plurimum cruda ipſa veſcuntur. Aeſtate autem cùm in ſemen iam proruptura eſt, in aqua dulci pręcoquentes, cum oleo, garo & aceto aſſumunt, aut cum aliquo ex cõdimentis, op ſoniiſve, præſertim iis quæ caſeo conſtant. Plærique etiam antequam excauleſcat, in aqua elixa vtuntur, vti ego iã facio, ex quo dentes mihi deteriores eſſe cœperũt. Nam amicus quidam meus, quum olere hoc à longo tempore me vt familiari cibo vſum fuiſſe ſciret, videretque pòſt mãdi à me citra magnam moleſtiam nõ poſſe, cocturæ rationem indicauit. In iuuentute enim, quoniam aſsiduo os ventriculi bile efferueſcebat, æſtus moderandi gratia Lactucis vtebar. Quum autem ad prouectam ętatem perueniſſem, olus hoc cõtrà quàm in iuuentute ſomnum iam ſtudio & induſtria

accer

accerſenti mihi, auxilio fuit: quippe qui etiamnum iuuenis vigiliis dedita opera me aſſueféceram declinante iam ætate, ipſa ex ſe inſomni, grauiùs hoc incommodo moleſtabar. Aduerſus quod vnicum mihi præſentiſsimum remediũ Lactuca veſpere cõmanducata ſemper fuit. Frigidum ergo humidumq; ſuccum profert, haud quaquam tamen vitioſum. Itaque ſicut alia olera, à iuſta concoctione non excidit, neque aluum cohibet, vti neque impellit. Atque hæc illi non immeritò accidũt, quum nec auſtera, nec acerba ſit, quibus facultatibus in vniuerſum aluus ſiſtitur, quemadmodum à ſalſis, acribus, & omnino abſtergendi vim habẽtibus, ad excretioné concitatur, quorum nihil Lactucæ ineſt.

EX PLINIO.

Eſt quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo ęſtate gratæ à ſtomacho faſtidium auferũt, cibiq́ue appetentiam faciunt. Diuus certè Auguſtus Lactuca cõſeruatus in ægritudine fertur, prudentia Muſæ medici, cùm priores eã, ob religionem, minimè commanducarent, in tantum recepta commẽdatione, vt ſeruari etiam in alienos menſes eas oxymelite repertum ſit. Venerẽ inhibent, æſtum refrigerant, ſomnumq́ue faciunt. Cruditatem ipſæ nequaquã faciũt, nec vlla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetq;. Ambuſtis proſunt recentibus, priuſquam puſtulæ fiãt, cum ſale illitæ. Vlcera etiam quæ ſerpunt, coercent initio cum aphronitro, mox in vino tritæ. Igni ſacro illinuntur. Conuulſa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularum ex vino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt, ad quod vtiliſsimæ quammaximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti ii caules & ſtomacho vtiliſsimi traduntur, ſicut ſomno, & ſatiua maximè Lactuca, & amara lactenſq;, quam Miconidem vocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtiliſsimum eſſe percipitur, dum tẽpeſtiuè capiti inunguntur. Semen ſatiuarum cõtra ſcorpiones dari. Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in ſomno compeſci. Tentantes aquas nõ nocere Lactucam edentibus. Quidam tamen frequẽtiores in cibo of

ficere

ſicere claritati oculorum tradiderunt.

De Thymbra. CAP. CXV.

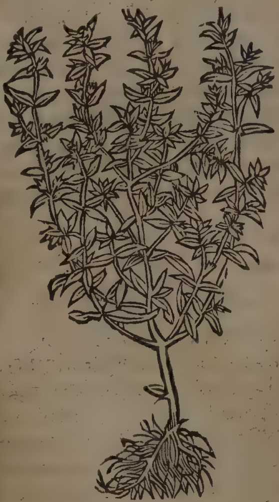
NOMINA.

Θύμβρα Græcis. Thymbra. Cunilaque Latinis. Kunel Germanis[Gallicè *Sarriette*]appellatur.vulgò Satureia

GENERA.

Thymbræ ſeu Cunilæ duæ ſunt ſpecies. Vna hortenſis ſeu ſatiua,quæ quia minori eſt acrimonia,in condimentario genere eduliis concoquitur: hinc à ſaturando Satureia dici cœpit. Alii tamẽ à Satyris nomẽ traxiſſe putant,quòd ſcilicet marceſcentes coitus ſtimulet. Germanicè **ſaturon. Hůrnerſul, Joſeplen, zvuibel oder Gartenhyſop,oder Bergen Kraut** nominatur. Altera agreſtis ſiue ruſtica Cunila eſt, quæ peculiariter Thymbra nuncupatur. *Hortenſis.* *Satureia vnde dicta.* *Sylueſtris*

FORMA.

Satureia Satiua.

Thymbra ſimilis eſt Thymo, ſed minor atque tenerior ,ferens ſpicam floribus plenam,coloris viridis. Satureia pedali altitudine ſurgit,fruticoſa,ſurculoſis vtrinque cauliculis, folio Hyſſopi, floſculis per interualla ex purpura candicantibus,odore ſaporeque gratiſsimo.

LOCVS.

Thymbra in tenui ſolo,& aſperis locis naſcitur. Satureia in hortis ſeritur paſſim.

TEM

TEMPVS.

Aeſtate vtraque Cunila floret.

TEMPERAMENTVM.

Thymbra calida & ſicca in tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Thymbra eadem quę Thymus præſtat ſi cõſimiliter ſumatur. Vtilis etiam in ſanitate eius vſus. Eſt etiam ſatiua. Thymbra in cũctis ſylueſtri minor: ad cibum verò vtilior, propterea quòd non adeò efficax illi ſit acrimonia.

EX PAVLO.

Thymbra ſylueſtris eadem quæ Thymus præſtat. Hortenſis autem omnibus quidem imbecillior, ſed ad cibum laudatior.

EX PLINIO.

Nuſquam vtrunque Thymbræ genus additur, quippe ſimilis effectus.

EX HERBARIO ANTIQVO.

Farina eius ex vino pota, medetur pulmonis, thoracis, & veſicæ vitiis. Ciet vrinas, menſes pellit. Herba ipſa cum floribus Lethargicos excitat calfactu, aut coronę modo capiti impoſita. Succus cum roſaceo auribus infunditur. Cũ triticea farina coxendicibus illinitur. Satureiæ vſus marceſcentes coitus ſtimulat, quare à Satyris traxiſſe nomẽ putant. Stomachi concoctiones adiuuat, faſtigia diſcutit, hebetes oculos exacuit.

ADNOTATIO.

Satureia nomen retinet. Sarriette.

De Thlaſpi, CAP. CXVI.

NOMINA.

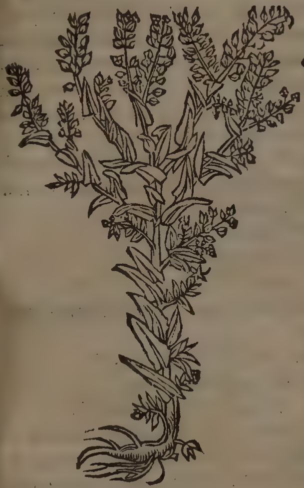
Naſturtiũ tectorum. Sinapi ruſticum. Burſa paſtoris.

Θλάσπι, ἢ θλασπίδιον, ἢ σίνηπι ἄγριον Græcis dicitur: Thlaſpi, Capſella, & Scandulaceum Latinis. [Gallice *Seneué ſauuage*] Sunt huius temporis herbarii, qui Naſturtium tectorum, & Sinapi ruſticum, quòd digitis friatum ſinapim ſuboleat, appellent. Alii Burſam paſtoris vocant. non ſanè quòd ſit reuera eius herbæ ſpecies, ſed quòd ad formam illius quamproximè accedat. Sic antiquo herbario

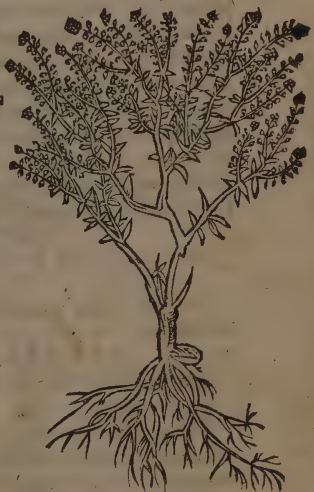
rio Burſam paſtoris appellare Thlaſpin placuit. Thlaſpi autem Græcis à fructus forma dictum eſt, qui Naſturtio ſimilis eſt, ſed latior, & velut infractus & contuſus. θλᾶσθαι enim iiſdem contundi eſt & infringi, infringendoque quod globoſum tumidúmve erat malleo, lapide, pedéve cũ dilatatione exæquare. *Tlaſpi vnde dictũ.*

GENERA.

Duo Thlaſpis genera damus. Vnum latioribus foliis, quod ad Dioſcoridis deſcriptionem proximè accedit. Hoc Germanicè **Baurnſenff, oder Kreſz** nominatur. [Gallicè *Seneue large ſauuage.*]

Thlaſpi latifolium.

Thlaſpi anguſtifolium.

Alterum foliis anguſtioribus & ſtrictioribus conſtat, & Germanicè **Beſemkraut**, quòd ſcoparũ vices ſuppleat, vocatur. [Gallicè L'*eſtroit Seneue ſauuage ou mouſtarde ſauuage.*] Quare ſi quiſpiam hæc duo genera ab inuicem diſtinguere certis

certis appellationibus voluerit, primum Thlaſpi maius aut latifolium, alterum verò minus aut anguſtifoliũ appellet. Dioſcorides etiam duo Thlaſpios genera facit, vnum lati folium, alterum anguſtifolium.

FORMA.

Herbula eſt anguſtis foliis ad digiti longitudinẽ, in terram verſis, in extremitatibus inciſis, ſubpinguibus. Caulẽ tenuem, duorũ dodrantum emittit, adnaſcẽtes ſibi paucos ramulos habẽtem, & per totũ eius ambitum fructus eſt in ſummo modicè latus, in quo ſemen exiguum Naſturtio ſimile, diſci figura, veluti conquaſſatũ, vnde & nomen inuenit. Florẽ obtinet album, ſemenque acre. Ex ea ſanè deſcriptione ſatis conſtat, herbam hanc quam pictam damus eſſe Thlaſpin, anguſta enim folia habet, potiſsimũ ſuprema eius parte, digitali longitudine, in terram ſe conuertentia, per extrema leniter inciſa, caulem duûm dodrantum, agnatis in eo paucis calycibus, breui pediculo nitentibus, quadam ligularum vel cochleariorum effigie, in quibus ſemen continetur Naſturtio ſimile, ſed latius & veluti conquaſſatum, quod acerrimi eſſe guſtus deprehenditur, ita vt mãſum Sinapis modo, os & linguam vellicet.

LOCVS.

In foſsis, ſemitis, & ſepibus prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus, floribus & ſemine prægnans inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Semen calfacit & exiccat in quarto ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Calefacit: bilẽ per ſuperna & inferna purgat acetabuli menſura potum. Iſchiadicis in clyſtere infunditur. Potum ſanguinem ducit, & interiores abſceſſus rumpit, mẽſes cit, & fœtus necat.

EX PAVLO.

Semen Thlaſpi facultatem habet acrẽ, adeò vt internos abſceſſus potum diſrumpat. Menſes cit, & fœtus enecat. Per ſedẽ infuſum ſanguinolenta euacuãs, iſchiadibus prodeſt.

deſt. Poteſt enim alioqui tum ſupernè, tum infernè bilioſos vacuare humores acetabuli menſura epotum. Infunditur & contra coxendicum dolores. Quinetiam potum ſanguinem trahit, & internos abſceſſus rumpit.

EX GALENO.

Thlaſpi ſemen facultate acre eſt, adeò vt internos abſceſſus potum rumpat. Męſes mouet, & fœtus necat. Per ſedē infuſum ſanguinolenta euacuans iſchiadibus prodeſt. Eſt enim alioqui tum infernè, tum supernè bilioſorum humorum euacuatorium, acetabuli menſura potum.

EX PLINIO.

Semen aſperi guſtus, bilem & pituitam vtrinque extrahit. Modus ſumendi acetabuli menſura. Prodeſt & iſchiadicis infuſum, donec ſanguinem extrahat. Menſes quoq; cit, ſed partus necat.

ADNOTATIO.

Thlapſi nobis frequens.

Lupinus.

De Thermis.

CAP. CXVII.

NOMINA.

Θερμος ἥμερος Græcis; Lupinus ſatiuus Latinis: Officinę Latinum nomen retinuerūt: Germanis Feigbon [Gallis *Lupin*] appellatur.

FORMA.

Vnicum caulem obtinet Lupinus, foliū quinque ſa-

quefariam aut ſeptifariam diſſectum, florem candidũ, ſiliquas in quibus quina ſenáve intus grana, dura, lata, rufaq́; continentur. Radicem luteam capillamentis fibratam.

LOCVS.

Exilem amat terram, arenoſam & rubricam præcipuè. Limoſo agro non exit, culturamq; reformidat.

TEMPVS.

Ter floret, primùm Maio, deinde Iunio, & tertio Iulio menſe. Poſt vnumquemque florem ſiliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Immenſa amaritudo euidenter calidum & ſiccum eſſe monſtrat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Farina eius cum melle lincta, lumbricos pellit. Ipſi quoque macerati, & amari adhuc comeſti idem efficiunt. Decoctum eorundem cum Ruta & Pipere potum idem facit: vnde & lienoſis prodeſt. Eodem gangrænas, vlcera tetra, incipiétem ſcabiem, alphos, maculas, exanthemata, & achoras perfundere vtile. Menſes & fœtus idem decoctum cũ myrrha & melle ſubditum trahit. Farina eorum cutem liuoremq́ue expurgat. Inflammationes cum polenta & aqua mitigat. Iſchiades & tubercula cum aceto lenit. In aceto cocta & illita ſtrumas diſsipat, & carbunculos rumpit. Decocti pluuiali aqua donec in ſuccum liqueſcant, faciem abſtergunt. Cùm radice nigri Chamæleonis, ouiũ ſcabiei medentur, ſi tepido decocto abluãtur. Radix cum aqua cocta & pota, cit vrinam. Vbi autem edulcati fuerint, triti cũ aceto & poti ſtomachi faſtidium leniunt, & cibi auiditatem excitant.

EX GALENO.

Lupinus editur coctus, multis antè diebus maceratione in aqua amaritudinem deponens, fitq́ue tunc nutrimentũ craſsi ſucci. Cæterùm vt medicamen ita præparatus ex genere eſt emplaſticorum. Qui verò natiuam amaritudinem habet, huic extergendi & digerendi vis ineſt. Lumbricos occidit illitus, & cum melle linctus, aut cum poſca potus. Quin & decoctũ eius lumbricos eiicere põt. Foris identidẽ perfu-

perfuſum, alphos, achoras, exanthemata, ſcabies, gãgrenas vlceraq; maligna iuuat, partim extergendo, partim digerẽdo, citraq; mordacitatem ſiccando. Expurgat iecur & lienẽ cum Ruta & Pipere ſuauitatis gratia aſſumptũ. Elicit menſes ac fœtum cum myrrha & melle appoſitũ. Porro Lupinorum etiam farina ſine mordacitate digerit: nec enim liuida tantùm, ſed & ſtrumas & tubercula curat: atqui tunc in aceto, aut oxymelite, aut poſca hãc decoquere oportet, pro laborantis nimirũ temperamento, & affectus diuerſitate, quod ex vſu eſt inueniendo. Digerit item quæ liuida ſunt: & quæcunq; modo dictum eſt præſtare decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt verò etiam qui Iſchiadicis cataplaſmatis modo illinunt.

EX PLINIO.

Ex omnibus quę eduntur ſicco nulli minus ponderis eſt, nec plus vtilitatis. Miteſcunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant. Amari contra aſpidas valent. Vlcera atra, aridi decorticatiq; triti, ſuppoſito linteolo, ad viuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti diſcutiũt. Succus decoctorũ cum ruta & pipere, vel in febri datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorũ. Pueris verò impoſiti in ventrem ieiunis proſunt. Et alio genere toſti, & in defruto poti, vel ex melle ſumpti. Iidẽ auiditatẽ cibi faciũt faſtidium detrahunt. Farina eorũ aceto ſubacta, papulas pruritusq; in balneis illita cohibet, & per ſe ſiccat vlcera. Liuores emendat. Inflammationes cũ polenta ſedat. Si ad mellis craſsitudinẽ decoquantur, vitiligines nigras & lepras emendant. Rumpunt carbunculos impoſiti, panos & ſtrumas minuunt, aut maturãt. Cocti ex aceto cicatricibus candidum colorẽ reddunt. Si vero cœleſti aqua decoquãtur, ſuccus ille ſmegma fit, quo ſolẽt fouere gãgrenas, eruptiones pituitę, vlcera manantia, vtiliſsimũ. Expedit ad lienẽ bibere, & cũ melle menſtruis hærẽtibus, Lieni crudi cum fico ſicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoq; in aqua decocta, vrinas pellit. Me-

dentur pecori cum Chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & ſcabiem quadrupedum omnium in amurca decocti, vtroque liquore poſtea mixto. Fumus crematorum culices necat.

De Io. CAP. CXVIII.

NOMINA.

Ion πορφυροῦν Græcis, Viola muraria vel purpurea Latinis, **blavv Veiel oder Mertzen violen** Germanis [Gallis *Violette de Mars*] dicitur. Officinæ ſimpliciter Violam nominant. Nicander Ion Græcis dictam credit, quòd Nymphæ quædam Ioniæ, florem illum Ioui primum dedere muneri. Alii Græci Ion vocatum putant, quòd cum Io in vaccam à Ioue conuerſa eſſet, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Latini quoq; detritat litera, Violã quaſi vitulam imitatione Græca videri poſſunt appellaſſe.

Ion quare dicta.

Viola vnde vocata.

Viola purpurea.

FORMA.

Folium habet minus tenuiusque quàm Hedera, nigrius tamen nec diſſimile. Cauliculus ſtatim à radice medius proſilit, in quo floſculus ſuauiter olens, purpureus. Humilis præterea eſt, ſtatimque à numeroſa radice orbiculata folia ſine ramis exeunt. Semen quoque

que minutum in folliculis vaſculíſve rotundis, vt pictura indicat, extrema ferè æſtate producit.

LOCVS.

Naſcitur in opacis & aſperis locis, ad radices maximè murorum, hortorum marginibus, & ſepibus.

TEMPVS.

Viret hæc perpetuò, Theophraſto teſte, ſi cultus adhibeatur: tamen vere, & Martio menſe floret, quo potiſsimũ tempore colligi flores eiuſdem debent. Semina verò in æſtate, vt dictum eſt.

TEMPERAMENTVM.

Violæ folia aqueam & ſubfrigidam ſubſtãtiam ſuperantem poſsident. Frigidæ autem ſunt primo ordine, humidæ verò ſecundo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Refrigerandi vim obtinet. Folia eius per ſe & cum polenta illita, ſtomacho æſtuanti, oculorum inflammationibus, ſedisq; procidentiis auxiliantur. Præterea id quod in flore purpureum eſt cum aqua potum, angina correptis, & puerorum comitialibus mederi affirmant.

EX GALENO.

Folia per ſe, aut cum polenta illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori ventriculi ęſtuanti, & oculis.

EX PLINIO.

Purpureæ violæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur ſtomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorum priuatim epiphoris, & ſede procidente, vuláve. Et contra ſuppurationes, Crapulam & grauedines capiti impoſitis coronis olfactúve diſcutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum eſt ex iis comitialibus medetur, maximè pueris, in aqua potum. Semen ſcorpionibus aduerſatur.

EX SIMEONE SETHI.

Proſunt ad inteſtinorum dolores, cor verò offendunt. Dolores capitis qui fiunt à flaua bile, ſopiunt potæ & odoratæ. Ventriculum irritant, & flauam in eo inuentã bilem. Caput ſiccum humectant, calidumque refrigerãt ſuo odoratu.

ratu. Somnum inducunt. Humida capita deſtillationibus obnoxia reddunt.

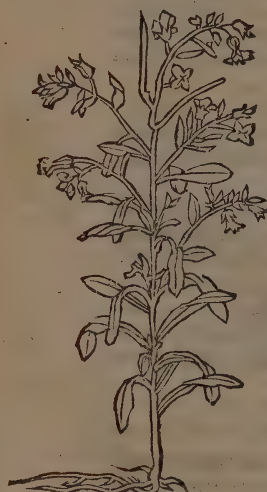
ADNOTATIO.

Viola purpurea aut nigra nobis martia aut quadrageſimalis quòd tunc ferè floreat.

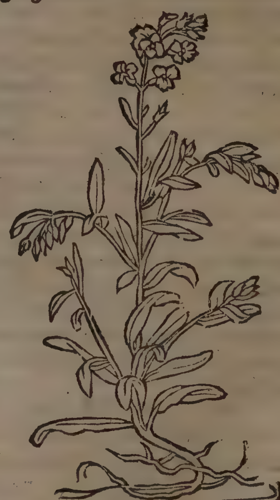
De Viola matronali. CAP. CXIX.

NOMINA.

VEteribus Græcis & Latinis cognitæ fuerint necne Violæ quæ hodie, quòd eas matronæ colore ſoleant, matronales vocantur, nõdum compertum habemus. Quare vulgari & vſitato nomine, donec rectius inuentum fuerit, vtemur. Germanicè, quòd raræ adhuc in Germania dum iſta ſcriberemus fuerint, Welſch veiel appellare voluimus, vt nimirum hac nomenclatura à Leucoiis, de quibus ſuo dicemus loco, ſegregaremus. Poſſent etiam haud

Viola matronalis alba.

Viola matronalis punicea.

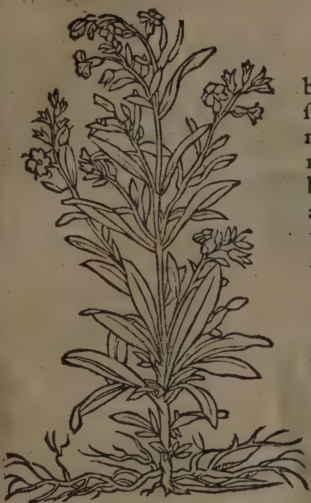
inceptè

ineptè Fravvenveiel, ad imitationem Latini nominis appellari [Gallicè *Gyroflees*.]

GENERA.

Tria Violarum matronaliū damus genera, Primi enim generis candida eſt, Alterius punicea, Tertii purpurea: nec differre admodùm niſi ſolis floribus videntur.

FORMA.

Fruticoſa eſt herba, cubitali altitudine, ramoſa, caule & foliis lanugi noſis, oblongis, anguſtis mollibus ac caneſcentibus, floribus aut albis, aut puniceis, aut purpureis quadrifoliis, ſemine in oblongis ſiliquis lato ac tenui, radice longa, lignoſa, ſubrufa & acri.

LOCVS.

In hortis & cultis locis proueniunt.

Viola matronalis purpurea.

TEMPVS.

Iulio & auguſto menſibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Admodùm calidas eſſe ſapor foliorum & radicis, qui acris eſt, abundè docet. Humiditatem autem multã, Galeno lib.iiij.cap.xviij.de ſimpli.medi.facul.teſte, eo quòd amaræ non ſint, admiſtam habent.

VIRES.

Incidẽdi & digerendi per halitum vim obtinent. Ideoque radix aut folia decocta in aqua, conuulſis, difficultate ſpirandi laborantibus, & veteri tuſsi auxiliãtur. Vrinam & menſes ducunt, ſudoresque ciendi facultatem habent.

ADNOTATIO.

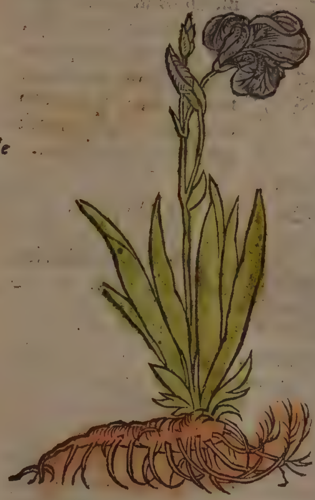
Violæ matronalis tibi pictio dictæ, nobis Bachares videntur.

De Iride. CAP. CXX.

NOMINA.

Ιρις Græcis, Iris Latinis appellatur: Officinis ſuam appellationem retinuit. Germanis **blavv Bilgen blavv Schvvertel, Veielvvurtz** [Gallicè *Glaieul, ou flambe*] dicitur. A cœleſtis arcus ſimilitudine, quam flores eius rapręſentãt, vt paulò pòſt dicemus, nomen accepit Iris. Sunt qui nõ ſine pudendo errore aliam aſsignent herbam recto, aliam caſuipaterno, ita vt Iris ab Ireos, tanquam purpureus color à niueo, diſtingui putetur imperitis herbariis. Promanaſſe autem hũc errorem ex Græca voce λείριον, qua Liliũ quod candidos profert flores genti illi ſignificatur, parum per vnius literæ abiectionem deprauata, veriſimile eſt. Primã nanque literam abijciẽtes, vltimam verò in ver

Iris vnde dicta.

Iris Germanica.

σ vertẽtes, λείριος dixerũt ꝓ λείριον. Sed hæc opinio indigna eſt quæ explodatur, cùm Dioſcoridem & alios veteres omnes ſeorſim de Iride & Lyrio ſiue Lilio agere conſtet.

FORMA.

Folia Gladiolo ſimilia fert, maiora tamen, latiora & pinguiora. Flores in caule, æqualibus inuicem ſpatiis diſtantes, inflexi, varii. Aut enim candidi, aut virides, aut lutei, aut purpurei, aut cœrulei cõſpiciuntur. Vnde ob hãc varietatem arcui cœleſti aſsimilata eſt. Radices ſubſunt geniculatæ, ſolidæ, odoratæ, quæ ſimulatque fuerint diſſectę ſiccantur in vmbra, & filo traiecte reconduntur. Hæc Dioſcoridis pictura tota huic herbæ, quam Irim hodie herbarii & officinæ vocant, ſuffragatur. Siquidem ea radicibus nititur ſolidis, geniculatis & odoratis, adeò vt violarũ purpurearum odorem prorſus referre videatur, & hoc nomine à Germanis noſtris Veielvvurtz, hoc eſt, Violacea radix ſit appellata. Folia Gladioli faciem ſimulant, maiora duntaxat, latiora & pinguiora. Caule recto ſeſquipedali, è cuius faſtigiis, pari interuacante ſpatio, flores erumpunt, inflexis mutuò foliorum labris, qui nitent varia colorum miſtura, inſtar cœleſtis arcus. Quemadmodum enim aquarius ille arcus, qui eſt imago malè expreſsi ſolis, caua nube recepta, varios mentitur colores, ſic vt cœruleas, virides, luteas, purpureasque lineas ducat, ita cauo calyculi ſinu verſicolores lituras flores oſtendunt, qua diuerſa ſpecie cœleſtem æmulantur arcum. Falluntur itaque qui in toto floris ambitu huiuſmodi varietatem perquirunt, cùm inflexa foliorum labra vel purpureus, vel cœruleus ſemper color inficiat.

Violacea radix.

LOCVS.

Paſsim in hortis & maceriis vinearum prouenit. Laudatiſsima tamen eſt quæ in Illirio & Macedonia naſcitur, & melior inter has quæ denſa & breui radice conſtat, quæq; frãgenti contumax eſt, colore ſubruffa, admodum odorata, guſtuque feruida.

TEMPVS.

Flo

Floret vere, Maio potiſsimũ menſe, quo ſanè tempore flores colligi debent. Radices autem ſuo tempore, hoc eſt, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Iris in altero calefacit ordine, in tertio autẽ deſiccat, abſtergit quoque & maturat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Irides omnes calefaciendi extenuandique vim obtinent. Contra tuſsim efficaces, humoresque non facilè excreabiles extenuant. Biles ex hydromelite drachmarum ſeptem pondere potæ purgant. Somnum conciliant. Lachrymas cient. Torminibus medẽtur. Cũ aceto potę venenatorum morſibus, lienoſis, conuulſis, refrigeratis, rigentibus, & quibus genitura effluit, auxiliatur. Menſes cũ vino potæ ducunt. Decoctum earum ad muliebria fomẽta vtile molliens aperiensque locos. Iſchiadicis infunditur. Fiſtulas & ſinus carne explent. Quinetiam glãdis modo cum melle appoſitę, fœtus extrahunt. Strumas veteresque durities coctæ & illitæ emolliunt. Aridæ vlcera explent, & cum melle purgant. Nudata oſſa carne operiunt. Doloribus capitis cum aceto & roſaceo vtiliter illinũtur. Lentigines, cutis in facie vitia cum Elleboro albo, & duabus mellis partibus illitæ emendant. Peſsis, malagmatis & acopis miſcentur. In vniuerſum magni vſus ſunt.

EX PAVLO.

Iris tuſsi vtilis. Humores in thorace non facilè excreabiles extenuat. Torminibus medetur, vlceraq; ſordida expurgat. Cum mulſa pota aluum ducit.

EX PLINIO

Infantibus eam circunligari ſalutare eſt. Dentientibus præcipua eſt & tuſsientibus, tinearùmve vitio laborantibus inſtilari. Cæterum vlcera purgat capitis, præcipuè ſuppurationes veteres. Aluum ſoluit duabus drachmis cum melle, tuſsim, tormina, inflationes, pota. Lienes ex aceto. Contra ſerpẽtium & araneorum morſus, ex poſca valet. Contra ſcorpiones, duarum drachmarum pondere in pane vel aqua ſumitur. Cõtra canum morſus ex oleo imponitur. Et

con

contra perfrictiones. Sic & neruorum doloribus. Lũbis ve
rò & coxendicibus cum reſina illinitur. Vis ei concalfacto
ria. Naribus ſubdita, ſternutamenta mouet, caputque pur
gat. Dolori capitis cum Cotoneis malis aut Strutheis illini
tur. Crapulas quoque & orthopnœas diſcutit. Vomitiones
cit, duohus obolis ſumpta. Oſſa fracta extrahit, impoſita
cũ melle. Ad paronychias farina eius vtuntur. Halitus oris
cõmãducata abolet, alarumque vitia. Succo duritias omnes
emollit. Somnum conciliat, ſed genituras conſumit. Sedis
rimas & condylomata, omniaque in corpore excreſcentia
ſanat.

De Hieraceo. CAP. CXXI.

NOMINA.

Ιεράκιον, ἢ σογχίτης, Græcis, Hieraceum Latinis dici-
tur, Officinis inuſitatum. Germanicè, quum aliud no
men expiſcari non potuerimus, **Habichkraut** [Gallicè
Cichoree iaulne] appellauimus, ad Græcam alludẽtes appel-
lationem: neque enim alia ratione Græci hãc herbam Hie
raceum nominarunt, niſi quod accipitres, quos illi ἱέρακας *Hieraceũ*
dicunt, ſcalpẽdo eam, ſuccoque oculos tingendo, obſcurita *vnde di-*
tem cùm ſenſere diſcutiãt. Sonchites autem dicta eſt, quòd *ctum.*
Soncho non admodum diſsimilis ſit, maximè quod ad eius *Sonchites.*
circunferentiam & extremam partem, in qua caules & flo-
res ſunt, attinet. Hæc enim & illa concauo, & lacteum ſuc-
cum emittẽte caule, luteiſque floribus eſt. Apuleius Lactu *Lactuca*
cam ſyluaticam appellat. Plinius quoque libro vigeſimo, *ſyluatica.*
cap. ſeptimo, vt alii omnes ferè in Lactucarum ſponte na-
ſcentium numero, propter ſimilitudinem, Hieraceũ hoc
habet. Quàm autem inuicem ſimiles ſint Hieraceum &
Lactuca ſylueſtris, vtriuſque icones & effigies collatę mon
ſtrabunt.

GENERA.

Hieracii duo ſunt genera, maius nimirum & minus. Ma
ius Germacicè **groſz Habichkraut**. [Gallicè, *Grande Cicho
ree iaulne*] Minus autem **klein Habichkraut** [Gallicè. *Piſ-
ſenlict*] nominatur.

FORMA.

Hieraceum maius.

Hieraceum minus.

Hieraceum maius caulem habet aſperum, modicè rubentem, ſpinoſum, cōcauum. Folia per interualla rariuſculè diuiſa, Soncho per circunferētiam ſimilia. Flores in oblōgis capitulis luteos. Quæ deſignatio prorſus hanc quam pictā damus herbam exprimit. Siquidem caulem emittit ſcabrū, ſubrubrum, ſpinulis horrentem, cauum, folia ex interuallis & rarò laciniata, Sonchi foliis non diſsimilia. Flores in longiuſculis capitulis luteos. Minus Hieraceum folia ex interuallis per ambitum diuiſuris ſciſſa obtinet. Caules de ſe emittit cauos, teneros & virides, in quibus flores lutei circulum circunſcribentes. Quæ itidem notæ omnes herbę illi, cuius picturam exhibemus, conueniunt.

LOCVS.

Vtrunque in quibuſdam pratis prouenit.

TEM

TEMPVS.

In fine Iulii menſis, & per vniuerſum Auguſtum floret Hieraceum. Succus eius capitur per meſſes inciſo caule.

TEMPERAMENTVM.

Maius Hieraceum planè Sonchi temperamento conſtare videtur, refrigerat itaque & mediocris adſtrictionis eſt particeps. Minus in guſtu paulò maiorem amaritudinem refert.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habet Hieraceum maius refrigerãdi, & modicè adſtringendi, ideoque æſtuanti ſtomacho, & inflammationibus illitum prodeſt. Succus eroſioné eiuſdem in ſorbitione mitigat. Herba ipſa cũ radice illita ſcorpionum ictibus auxiliatur. Minus facultates habet ſuperiori eaſdem.

EX PLINIO.

Succus ſanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierũ. Arcet nubeculas, cicatrices, aduſtionesque omnes præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lana cõtra epiphoras. Idem ſuccus aluum purgat, in poſca potus ad duos obolos. Serpẽtiũ ictibus medetur in vino potus. Et folia toſta, thyrſique triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur, maximè contra ſcorpionum ictus. Verùm contra phalangia, commixto vino ex aceto.

APPENDIX.

Sunt qui tantam ineſſe huic herbæ vim cõtra oculorum vitia credant, vt radicem etiam à collo ſuſpenſam, caliginé oculorum ſanare poſſe dicant.

ADNOTATIO.

Hieraceum vtrunque hic frequens.

De Hippuri. CAP. CXXII.

NOMINA.

Ιππουρις Græcis, Equiſetũ, herba aut ſalix equinalis Latinis, Recẽtioribus herbariis verbum verbo reddẽtibus, Cauda equina, Germanis Roſzſchvvantz, Pfedtſchvvantz. Roſzvvadel. Ratzenvvedel. Katzenzagel. Kanten kraut, Schaffthovv [Gallicè *Queue de Cheual*] nominatur. *Equiſetũ.* *Cauda equina.*

tur. Nomen tamen tam Græcum quàm Latinum à caudæ equinæ imagine quam comæ illius præ ſe ferunt, accepit.

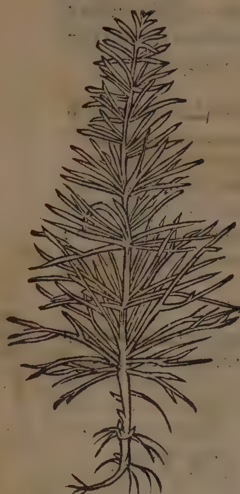
Hippuris cur dicta.

GENERA.

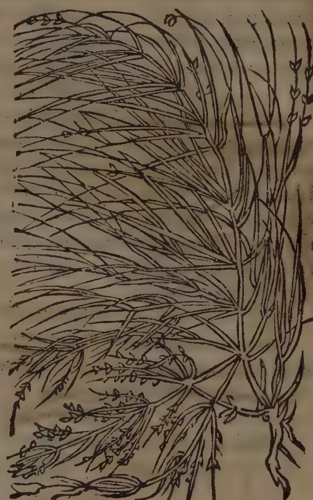
Eius duo ſunt genera. Vnũ longius, quod nonnulli ætatis noſtræ herbarii ab aſperitate quam obtinet Aſprellã vocant. Hinc eſt quòd materiarii fabri ligneam pectinum & aliorum minutorum operum ruditatem, huius herbæ ſcabritia in nitoré expoliũt. Germanicè **groſz Roſzſchwãtz** dicitur. Alterum breuius eſt, ad abſtergenda vaſa aptũ. Germani **Klein Roſzſchwantz** appellant,

Aſprella

FORMA.

Equiſetum Longius,

Equiſetum minus.

Primum Equiſeti genus cauliculos habet inanes leniter rubentes, ſubaſperos, ſolidos, geniculis qui inuicem inſerũtur diſſectos, in quibus folia iuncea, crebra, & tenuia. In latitudinem adſurgit, ſcandendo proximas ſtipites comis cir

cunfuſa

cunfuſa dependet multis, nigris vt equorum cauda. Radix illi eſt lignoſa, dura. Alterum comas per interualla habet breuiores, candidiores & molliores.

LOCVS.

Longius Equiſetũ in aquoſis locis et ſcrobibus prouenit, nec eo in foſsis propè aquas & vmbroſis locis alia plãta frequentior eſt, vt hoc nomine χαράδρανον Grecis dictum ſit, Neque enim χαράδρα aliud eſt illis niſi terrę rima & fiſſura: ἴφυδρον etiam non alia ratione, quàm quòd in aquoſis produceretur, nominauerũt. Alterum in pratis inuenitur, nec ferè frequentiùs occurrit, inuiſa fœniſecis. χαράδρανον. ἴφυδρον.

TEMPVS.

Vtrunque æſtate ſuis in locis copioſè prouenit.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringentem cum amaritudine facultatem, ac proinde valenter ſimulque citra mordicationem exiccantem obtinet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba ipſa adſtringit, quapropter ſuccus eius ſanguinem ex naribus erumpentem ſiſtit. Dyſentericis cum vino potus confert. Vrinam cit. Folia, cruenta vulnera glutinãt trita & inſperſa, Herba & radix tuſsientibus, orthopnoicis, ruptisque ſuccurrit. Quinetiam inteſtinorum diuiſiones, veſicæ diſſectioné, & inteſtinorum ramicem coaleſcere cogiq; folia in aqua pota feruntur.

EX GALENO.

Vulnera maxima conglutinat, etiã ſi præſectos eſſe neruos contingat: præterea inteſtinorum ramices cogit. Cęterûm ad ſanguinis reiectionem, ad fluxum muliebré, potiſsimùm rubrum, ad dyſenterias, & ad alia ventris profluuia generoſum eſt medicamentum herba ipſa aut ex aqua, aut ex vino epota. Sunt qui de ea ſcriptum reliquerunt, quòd nonnunquam etiam veſicæ, & tenuium inteſtinorum vulnera ſuccus ipſius ſanauerit. Prodeſt etiam profluuio ſanguinis ex naribus, tum fluxu obnoxiis in ventre affectibus ex auſterorum quopiam vinorum potus, ac ſi febre teneatur ex aqua.

EX

EX PLINIO.

Vis eius ſpiſſare corpora. Succus ſanguinē è naribus fluentem incluſus ſiſtit, item aluum. Medetur dyſentericis in vino dulci potus cyathis tribus, Vrinam cit. Tuſsim orthopnœam ſanat: item rupta, & quæ ſerpunt. Inteſtinis & veſicæ folia bibuntur. Enterocœlen cohibet.

ADNOTATIO.

Hippuris cauda equina vulgò, multiplex etiam nobis eſt.

De Hiberide. CAP. CXXIII.

NOMINA.

Ἰβερὶς, ἢ καρδαμαντική, ἢ ἀγριοκάρδαμον Græcis. Galeno & Paulo alio nomine Lepidion: Hiberis, Naſturtium agreſte Latinis appellatur, Officinis noſtris incognita. Germanis Bauchblom [Gallicè *Paſſeraige ou Naſitor ſauuage*] nō alia ratione quàm quòd pleroſque qui in illius notitiam nondum peruenerunt, infatuet. Poteſt etiam commodè dici Wilder Kreſz Gardamantice, & Agriocardamum Græcis appellata, quòd radici odor inſit Naſturtii: vel quòd eius folia partim Naſturtio aquatico, quod à Dioſcoride Siſymbrium cardamine dicitur, partim etiam hortenſi, quod Cardamon Græcis nominatur, ſimilia ſint: vel quòd guſtu Naſturtium referant.

Naſturtiū agreſte.

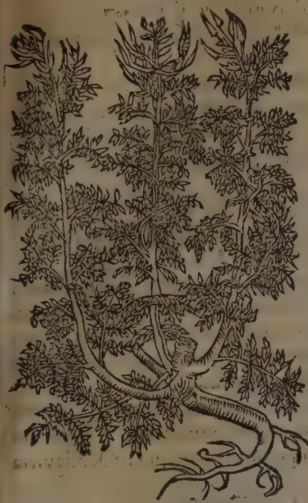
Agriocardamon our dicta.

Naſturtium agreſte.

FORMA.

Folia Naſturtio ſimilia

Naſturtium ſylueſtre aliud.

lia habet, verno tempore virentia, cubitali longitudine, aut minore, flore lacteo, radicibus duabus ſed vna apud nos frequẽtiùs, nititur, odore Naſturtii quàm accerrimo. Ex qua nimirum deſcriptione omnibus perſpicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus eſſe Hiberida: caulem enim cubitalem obtinet, folia que Naſturtio ſimilia. Quæ enim à radice ſtatim exeunt, aquatici: quę verò in ſupremo caule emicant, hortẽſis Naſturtii folia referunt. Verno quoq; tẽpore virent, flos denique lacteus eſt, hoc eſt, in albo purpuraſcẽs: hunc enim Dioſcoridem vocare lacteum florem, ſatis teſtatur quarta Ranunculi ſpecies, cuius etiam florem, qui colore huic ſimilis eſt, lacteum eſſe ſcribit. Semen quoque in filiquulis tam exiguum producit, vt Plinio etiam teſte, vix aſpici poſsit: radicem autem exilem atque acrem, cui ineſt Naſturtii odor.

LOCVS.

Naſcitur incultis locis, circa itinera & prata.

TEMPVS.

Verno tempore apparet, Aprili potiſsimùm menſe & Maio, duratq; ad æſtatis initia, quo potiſsimũ tempore lacteũ florem fundit: initio enim purpureo colore maculatus videtur, efficacioremque vſum obtinet, quòd tum ſemen etiam in filiquulis proferat.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto eſt ordine calefacientium, vt Naſturtium, minùs tamen eo deſiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix calefacit & adurit. Vtilis eſt ad coxendicis dolores cum ſuillo adipe ſalſo, emplaſtri modo quaternis horis illita. Deinde in balneum deſcendatur, & oleo cum lana locus perungatur.

EX GALENO.

Similis Naſturtio tum odore, tum guſtu, tum viribus.

EX PLINIO.

Coxendicibus & articulis omnibus cum axũgia modica vtiliſsima, viris plurimum quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, vt dein in balneum deſcendatur in calidam, & poſtea oleo & vino corpus perungatur, diebusque vicenis interpoſitis idem fiat, ſi qua admonitio doloris ſuperſit. Hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponitur in ipſa inflammatione, ſed imminuta. Adalligata capiti cum Quinquefolio, epiphoras & ſi qua in oculis vitia ſunt, emendat.

APPENDIX.

Recentiores herbarii eius herbæ cuius picturam damus vſum probant contra pediculos, ſi lixiuio incoquatur. Vnde colligere licebit, eam exiccandi & ex alto euocandi trahendique facultatem haud ſecus atq; Naſturtium aut Sinapi, habere. Nam, Galeno lib. 1. de compoſi. med. ſecundũ locos, cap. vij. teſte, medicaméta quæ phthiriaſi medentur, neceſſariò exiccant atque ex alto trahunt. Vt iterum euidentiſsimum ſit hanc herbam, eo quòd Naſturtii facultates obtineat, eſſe veram Hiberida, non obſtante quod rarò aut nunquam duabus, ſed vna potius & exili nitatur radice.

ADNOTATIO.

Hiberis in pratis frequens.

DE

De Hippoſelino. CAP. CXXIIII.

NOMINA.

Ἱπποσέλινον Græcis, Olus atrũ Latinis dicitur. Officinæ eius ſemine perperam pro Petroſelino Macedonico vtuntur. Germanis groſz Epiſſch, oder groſz Eppich. Gallicè [Ache, ou Hache, large] appellatur. Hippoſelinon aũt à magnitudine dictum eſt: ſiquidem Græci magnis & amplis rebus hippo preponere ſolent, adeò vt Hippoſelinum Latinis nihil aliud niſi grande Apium ſit. Olus aũt atrum vel pullum à foliis, quæ atro colore nitent, appellatum eſſe videtur.

Officinarũ error.

Hippoſelinon vnde dictũ.

Olus atrũ quare appellatum.

FORMA.

Hippoſelinũ ſeu Olus atrũ.

Maius eſt hortenſi Apio, caule cauo, alto, tenero, veluti lineas habente: foliis latioribus, ſubpuniceis: Libanotidis coma, plena flore, in corymbos antequã defloreat congeſta: ſemine nigro, oblongo, ſolido, acri, odorato: radice odorata, intus candida, ori grata, pro caulis magnitudine nõ admodùm dẽſa. Porrò ne mireris quòd picturæ non ex omni parte reſpondeat deſcriptiõ: neque enim Hippoſelinõ integrum, & quod ad perfectam peruenit ætatem, floresq; & ſemẽ produxit, damus: ſed id tantũ quod primò erumpit. Radicem itaque tantùm & folia depingi curauimus

mus, vt quæ Oleris atri (cuius ſæpe fit apud Dioſcoridem mentio) forma, ſaltem in foliis & radice, eſſet, cerneres. Annitemur tamen vt aliquando integram eius herbæ picturam exhibeamus.

LOCVS.

Naſcitur in vmbroſis, & iuxta paludes.

TEMPVS.

Satum tardè prouenit, ideoq; factum vt integrè depictū dare nobis haud licuerit. Floret, Plinio teſte, æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt in ſecundo ordine, vt Apium, & ſiccum in medio tertij.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eſtur olerum modo ceu Apium. Radix etiam cocta & cruda eſtur. Quinetiam folia & caules cocti manduntur, & per ſe aut cum piſcibus præparatur. Crudaque ad ſalgama condiuntur. Semen potum in mulſo menſes ducit. Rigore concuſſos calfacit potum & illitum. Vrinæ ſtillicidio auxiliatur. Radix eadem preſtat.

EX GALENO.

Hipposelini ſimilis Apio vis eſt, validior tamen. Mēſium autem & vrinæ ciendæ potiſsimùm facultatem habet, vt liquet ex capite eiuſdem de Smyrnio.

EX PLINIO.

Olus atrum quod Hippoſelinum vocant, aduerſatur ſcorpionibus. Poto ſemine torminibus interaneis medetur. Itemq; difficultatibus vrinæ ſemen eius decoctū ex mulſo potum. Radix eius in vino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabioſi morſibus potum & illitum medetur.

De Ixo. *CAP. CXXV.*

NOMINA.

Ἰξὸς Græcis, Viſcum Latinis & Officinis, Germanis Miſtel, oder Affolter [Gallicè *Guy*] nominatur.

FOR

FORMA.

Viſcum.

Planta eſt fruticoſa, lenta, ſemper virens, intus porracei coloris, extrà ſubflaua, foliis buxi, acinis exiguis, ſine flore.

LOCVS.

Nunquam in terra, ſed ſemper in arbore, quercu preſertim, piro, mâloque prouenit.

TEMPVS.

Autumni initio cum ſuis acinis decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit cum acrimonia: ex plurima enim aerea & aquea, paucisſima terrena ſubſtantia conſtat. Igitur acrimonia in eo amaritudinem excellit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Diſcutit, emollit, attrahit: tubercula, parotidas, cæteróſque abſceſſus cum reſina & pari cera mixtũ, maturat. Epinyctidas in ſplenio curat. Cũ thure antiqua vlcera, & malignos abſceſſus mollit. Lienes cũ calce, aut gagate lapide, aut aſio coctum & impoſitum minuit. Cum auripigmento aut ſandaracho illitum, vngues extrahit. Mixtum cum calce & fæce, vim ſuam intendit.

EX GALENO.

Valenter ex alto humores extrahit: nec tenues tantùm, ſed & craſsiores, eosque diffundit ac digerit. Eſt autem ex eorum genere quæ non protinus admota calfaciunt, ſed quæ tempus requirunt, velut Thapſia.

De Iſatide. CAP. CXXVI.

NOMINA.

Ἰσάτις Græcis, Iſatis Latinis vocatur. Gallis, vt in commẽtariis ſuis teſtatur Cæſar, Glaſtum olim dicebatur, nunc Guadum. Germanis autem ad hoc nomen alludentibus, Uverdt [Gallicè *Gueſde, ou Paſtel*] nominatur. Arabibus Nil, Nilech, & Indicum, vt lib. 1. Paradox cap. vigeſimo-ſexto monſtrauimus. Barbari deprauata voce Oſatim appellant.

Guadum. *Nilech.* *Indicum.* *Oſatis.*

GENERA.

Iſatis ſatiua. *Iſatis ſylueſtris.*

Duo Iſatidis ſunt genera. Vna enim ſatiua, qua tingendis lanis infectores vtuntur. Altera verò ſylueſtris, qua la-

narum

narum infectores haud vtuntur. Priorem Germani ſimpliciter Weydt [Galli quoq; *Paſtel ou Gueſde.*] Alteram verò cũ adiectiõe Wild Weydt nominãt [Galli *Paſtel ſauuage.*]

FORMA.

Satiua, folia habet Plantagini ſimilia, ſed pinguiora, nigrioraque, caulem duobus cubitis altiorem. Hæc Dioſcorides qui reliquas notas, quę ſyluestri ſimiles per omnia ſunt, cõmemorare noluit. Ex ſylueſtris tamen effigie facilè quales ſint æſtimare poteris: hæc enim, teſte Dioſcoride, ſatiuæ ſimils eſt, folia tamen maiora obtinet, ad Lactucæ folia accedentia: caules etiam tenuiores, multifidos, rubicãtes, qui in cacumine folliculos linguarum figura multos dependentes habent, in quibus ſemen. Flos ei luteus & tenuis.

LOCVS.

Iſatis ſatiua copioſè in Germania prouenit præſertim agro Erphordiano, cui magnum quæſtum adfert. Viridem enim herbam truſatilibus molis premunt, vt herbaceam ſaniẽ excludãt: dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis computreſcere in æſtate feruente ſinunt. Hos cortinis infectoriæ coquunt officinæ, & laneos pannos, ac vellera demergunt, vt cœruleum imbibant colorem. Sylueſtris ſua ſponte in quibuſdam Germaniæ locis naſcitur, vt Tubingæ, vbi omnes vinearum maceries hac herbà ſeptæ videntur.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſe florẽt, ac ſubinde ſemen proferũt.

TEMPERAMENTVM.

Iſatis ſatiua valenter admodum exiccantis, nondum tamen mordentis facultatis eſt: amara enim ſimul atque adſtringens exiſtit. Sylueſtris verò acre quidam tũ guſtu, tũ actione præfert: proinde valentiùs quam ſatiua deſiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Iſatidis ſatiuæ folia, omnia œdemata & tubercula illita diſcutere poſſunt. Cruenta vulnera glutinãt. Sãguinis profluuia ſiſtunt. Vlcera phagedænica, herpetas, eryſipelata, & putreſcẽtia ſanant. Sylueſtris, eadem quæ ſatiua poteſt. Lienoſis etiam pota & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Satiua magna vlcera durorum corporum glutinat, etiã ſi in capitibus muſculorum fuerint, & ſanguinis profluuio laborãtibus partibus vtiliter illinitur. Tumores œdematodes mirificè diſcutit, ſimul & reprimit, omnibuſque vlceribus malignis mirabiliter reſiſtit, etiam ſi putreſcant, etiã ſi erodãtur. Quòd ſi quãdo laborantis natura validior appareat, foliis eius tritis aut panem, aut hordeaceam farinam, aut triticeam, aut polentam, pro vincẽte in vnoquoque affectu, miſcere oportebit. Syluestris verò potentiſsimè humidis putredinibus obſiſtit, ad cætera verò iam comprehẽſa deterior; immoderatiùs enim & cum mordacitate deſiccat, talia nanque irritantur hoc pacto, & phlegmone grauari incipiunt. Cæterùm ob facultatis robur lienoſis quoque vtilis eſt, quum altera prodeſſe nondum poſsit.

EX PLINIO.

Iſatidis folia trita cum polenta, vulneribus proſunt. Sanguinẽ ſiſtit. Phagedænas & putreſcentia vlcera, & quæ ſerpunt, ſanant, Itẽ tumores ante ſuppurationem. Cõtra ignẽ acrum, radice vel foliis prodeſt, vel ad lienes pota.

ADNOTATIO.

Iſatis ſylueſtris nobis Gueſde.

De Itea. CAP. CXXVII.

NOMINA.

Itea Græcis, Salix Latinis, **Weiden, oder Felber** Germanis [Galicè *Saulx*] appellatur. Salix verò à ſaliendo dicta eſt, quòd ea celeritate creſcat, vt quaſi ſalire videatur. Sic etiam Iteam quaſi Salicem vocauerunt Græci.

Salix cur dicta.

Itea vnde vocata.

GENERA.

Tria Salicis genera Theophraſtus lib. iij. capi. xiij. de hiſtoria plantarum recenſet. Primam nigram nominari dicit, quòd nigro aut puniceo cortice obducta ſit, Secundam candidam, quòd candido obducatur cortice. Tertiam coactæ breuiatis ac pumilã, Helicen Arcadibus appellari ſcribit. Plinius etiam lib. xvij. cap. xxxvij. tria Salicis nomina cõmemorat: Viminalem, eandémque purpureã: Vitellinã à colo

Salix nigra.
Cãdida.
Pumila.
Viminalis.

à calore luteo, graciliorem priore: Gallicam, quæ ſit tenuiſſima. Lucius Columella lib.iiij.cap. xxx.eiuſdē quoq; tria facit genera, Græcam, Gallicam, & Sabinam, quam etiam Amerinam vocari à plurimis ſcribit. Græcam flaui coloris, Gallicam obſoleti purpurei, tenuiſsimique viminis, Sabinā gracilibus virgis atque rutilibus eſſe aſſerit.

Primum Salicis genus. *Secundum Salicis genus.*

Quæ ſanè ſingula pulchrè cum iis quæ Theophraſtus tradit, conuenire videntur. Nam primam Salicis ſpeciem, quā Theophraſtus nigram aut puniceam vocat, Plinius Viminalem, Columella verò Sabinam & Amerinam appellat. Germani **rot Weiden** nominant. Secundam ſpeciem, quā Theophraſtus candidam, Plinius Vitellinam, Columella autem Græcam vocant, Germani **geel Weiden**. Tertiam, quæ Theophraſto Helix dicitur, Plinius & Columella Gallicā appellant, Germani verò à tenuitate **klein Weiden**.

FORMA.

Tertium Salicis genus.

Salix breui caudice cõſurgit: ramis lõgis, è trũco extremo veluti à capite prodeuntibus, lentis, flexilibus: foliis longis, ſubtus incanis, ſupernè virentibus: flore ſeu nucamento ſquamatim compactili, lanuginoſo: propendente fructu, qui facilè ante maturitatem euaneſcat.

LOCVS.

Aquoſis lætatur, ideoque auctu perquam facilis.

TEMPVS.

Floret primo ſtatim vere. Ocyſsimè amittit fructum, ante quàm omnino maturitatẽ ſentiat, ob id dicta Homero ὠλεσίκαρπος, hoc eſt, frugiperda. Odiſſ. κ. vbi ſic canit: μακραί τ' αἴγειροι καὶ ἰτέαι ὠλεσίκαρποι. Fructum ſiquidem fert, Plinio autore, abeuntem in araneam antequam percoquatur.

TEMPERAMENTVM.

Salicis tum folia tum flores, circa mordacitatem exiccantis ſunt facultatis, modicè adſtringunt. Cortex tamen eius ſiccior.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Adſtringunt Salicis folia, fructus, cortex, & ſuccus. Folia tri-

trita cum exiguo pipere & vino pota ileoſis conueniunt. Per ſe etiam cum aqua ſumpta, præſtant mulieribus ne concipiant. Fructus potus ſanguinem expuētibus prodeſt. Cortex eadem præſtat. Vſtus & cum aceto ſubactus, clauos & callos illitus tollit. Ex foliis & cortice ſuccus in putamine mâli punici cum roſaceo calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri optimū. Furfures exterit. Excipitur etiā è Salice ſuccus exciſo cùm floret cortice: in interiore enim eius parte concretus inuenitur. Vim autem habet exterendi quęcunque pupillæ claritati obſtāt.

EX GALENO.

Salicis foliis ad cruenti vulneris glutinationem quis vti poſſet. Verùm floribus eius maximè propè omnes vtuntur medici ad exiccantis emplaſtri præparationem: eſt enim vis eorum deſiccatoria: habent etiam quandam adſtrictionem. Sunt qui ſuccum ex ea expreſſum, medicamen ſeruent mordacitatis expers & exiccatorium, ad multas res vtile. Haud enim inuenias quid ad plures res vtilius medicamento citra mordacitatem exiccante, quod paulùm etiā adſtringat. Porrò arboris cortex ſimilem facultatem obtinet, tum floribus, tum foliis, niſi quòd temperaturæ ſit ſiccioris, velut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiúſque cinere vtuntur ad ea omnia quæ valenter deſiccare oportet. Nam clauos quos vocant, callos, myrmeciáſque tollunt, aceto ipſum macerantes acri. Nonnulli autem dū floret Salix, corticem eius incidunt, & ſuccum quendam colligunt, vtunturq; ad ea quæ pupillas obfuſcant, extergente videlicet ſimúlque tenuium partium medicamine. Vti verò illo ad multa alia quis poſſet, ſi quidem talis ſit.

EX PLINIO.

Salicis fructus ante maturitatem in araneam abit. Sed ſi prius colligatur, ſanguinem reiicientibus prodeſt. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callum aqua mixta ſanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto ſucco ſuo. Eſt autem hic trium generum. Vnū arbor ipſa exudat gūmi modo. Alterum manat in plaga cùm floret, exciſo cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad purgāda quæ obſtant

ſtant oculis, item ad ſpiſſanda quæ opus ſunt, ciendàmque vrinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius ſuccus eſt detruncatione ramorum à falce deſtillans. Ex iis aliquis cum roſaceo in calyce mali punici calfactus, auribus infunditur, vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur. Item podagricis. Cortice & foliis in vino decoctis fouere neruos vtiliſsimum. Flos tritus cum foliis, furfures purgat in facie. Folia trita & pota intemperãtiam libidinis coercent, atque in totum auferunt vſum ſæpius ſumpta.

De Capno. *CAP. CXXVIII.*

NOMINA.

Κάπνος Græcis, Fumaria Latinis: Offi. Fumus terræ, Germanis Erdrauch, Daubenkropff, Katzenkörbel [Gallicè *Fumeterre, ou pied de Geline*] appellatur. Fumaria verò hæc herba dicta eſt, propterea quòd ſuccus eius oculis inditus, veluti fumus lachrymas mouet, oculóſque mordicat.

Fumaria ſeu Fumus terræ

FORMA.

Fruticoſa herbula eſt, Coriando ſimilis, tenera admodum: foliis candidioribus, cineracei coloris, vndique numeroſis: flore purpureo.

LO

LOCVS.

Naſcitur in ſegetibus hordeaceis, hortis, vineis, ſepibus, & maceriis, aliisque locis incultis atque pinguibus.

TEMPVS.

Carpitur in fine Maii menſis & Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Capnos calida & ſicca in ſecũdo eſſe videtur ordine, id quod ex guſtu patet: acris enim & amara eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius ſuccus acris eſt, viſum acuit, lachrymas ducit, vnde & nomen traxit. Illitus cum gummi duplices palpebrarum pilos renaſci non ſinit. Commanducata herba bilioſam vrinam trahit.

EX GALENO.

Capnos acris ſimul & amaræ qualitatis eſt particeps, nec tamen planè expers eſt acerbæ. Quamobrem bilioſam vrinam multam prouocat, ſanatque iecinoris obſtructiones & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, non parum lachrymarum trahens, veluti ipſe fumus: nã hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea vti ſolebat ad ſtomachum roborandum, vnaque ventrem lubricãdum. Siquidẽ herbam primum deſiccatam condebat: dein cùm vti volebat, ſubductionis quidem gratia, melicrato inſpergebat: roborandi verò cauſa, vino nimirum diluto.

EX PLINIO.

Claritatem facit inunctis oculis, delachrymationemq; ceu fumus vnde nomen accepit. Eadem euulſas palpebras renaſci prohibet. Bilem per vrinam trahit.

De Cici. CAP. CXXIX.

NOMINA.

Κίκι, ἢ κρότων Græcis, Ricinus Latinis, Mauritanis Kerua, Officinis nõnullis Cataputia maior, qbuſdã etiam Pentadactylon & Palma Chriſti, quòd ſcilicet eius folia in humanæ manus effigiem articulentur. Germanis Wunderbaum, oder Creutzbaũ] Gallis autẽ *Paulme Dieu* dicitur.] Crotõ autem & Ricinus à ſimilitudine animalis, *Kerua. Catapu-tia maior.*

quod

Crotō & Ricinus vnde dicta. κρότωνες

quod ſemen eius referre videtur, nominata eſt. Sunt enim Græcis κρότωνες, & Latinis Ricini, infecta animantia, quæ canibus præſertim adhærent, quibus cibi nullus exitus eſt, colore liuido, nullis diſcreta membris, in globum continuè creſcentia, donec pleniùs ſaginata, poſt aliquot dies ſponte ſua decidant. Hinc eſt quod à Germanis noſtris Zeckenkörner nominantur.

FORMA.

Ricinus, ſiue Palma chriſti.

Arbor eſt paruæ ficus magnitudine, folia Platano ſimilia habens, maiora tamen, leuiora & nigriora. Caudices verò & ramos arundinis modo concauos. Semen in vuis racemiſve aſperis, quod cortice nudatum, Ricino animali ſimile eſt. Quæ deſcriptio ita picturæ quadrat, vt nihil magis.

LOCVS.

Naſcitur nuſquam in Germania noſtra, niſi ſatum fuerit. Satum autem ſemel copioſè prouenit, Sine difficultate etiam paſsim iam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Carpitur Autumno dum ſemine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Ricinum in ſecundo vel ſummùm tertio ordine calefacientium & ſiccantinm eſſe apparet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ex ſemine Ricini oleum nomine Ricininum exprimitur, ad edēdum minimè aptum: alioquin tamen lucernis & emplaſtris vtile. Grana triginta numero putaminibus purgata, trita & pota, pituitam, bilem, & aquam per aluū deiiciunt, Vomitiones etiā mouent. Eſt verò iniucunda admodùm & laborioſa huiuſcemodi purgatio: ſtomachū enim validè ſubuertit. Tuſa & illita varos, maculasque ſole contractas purgāt. Folia trita cum polenta, oculorum œdemata & inflammationes ſedant, mammasque turgentes cohibent. Per ſe aut cum aceto illita, ignes ſacros reſtingunt. *Oleū Ricininum.*

EX GALENO.

Semen Ricini, quod etiam purgat, extergendi & digerendi facultatem obtinet. Sic verò & folium, ſed vndequaque debilius. Oleum quod ex ſemine conficitur, tum calidius, tum tenuiorum partiū, quàm eſt oleum cōmune, ac proinde quoque digerit.

De Cirſio. CAP. CXXX.

NOMINA.

Κίρσιον Græcè, Spina mollis, Bugloſſum magnum Latinè nominatur. Officinæ, necnō herbarii Bugloſſā vel Linguam bouis vocant. Cirſion autem eò quòd varices (quos Græci κιρσούς nominant) ſanet, dicta eſt. Germanis Ochſenzung appellatur. *Bugloſſa. Cirſion cur dicta.*

GENERA.

Nos duo damus genera, quorum vnum Germanicum, Alterū verò Italicū eſt, in quo omnia ſunt maiora. [Prius Gallis *Bugloſſe ſauuage ou Langue de beuf*, Alterū verò *Langue de beuc*, Officiniſq; Barba hircina nuncupatur.]

FORMA.

Caulis eſt tener, duùm cubitorum, triangularis. Ab inferiore parte foliolis roſaceorum figura, angulos ſpinoſos per interualla, ſed molles habentibus. Folia Bugloſſo ſimilia, modicè hirſuta, longiora, albicantia, extremitatibus aculeata obtinet. Cacumen in caule orbiculatum, hirſutū, in quo

Cirſium Germanicum.

Cirſium Italicum.

in quo capitula in ſummo purpurea, quæ in lanugines euaneſcunt. Hæc ſanè deſcriptio ſatis monſtrat, Cirſion eſſe Bugloſſam hodie vocatam, cùm ei delineationes omnes, nulla ferè reclamante nota, conueniãt. Siquidem caulis ei tener, bicubitalis, triangularis, ſpinoſis per interualla angulis, ſed mollibus & innoxiis aculeis. Folia Bugloſſo ſimilia longiora tamẽ, aut lege μικρότερα, hoc eſt, minora, cum Plinio: ſubcandida, leniter hirſuta, in extremis partibus aculeata. Cacumẽ quoque caulis circinatum, hirſutum, in quo capitula purpurea. Et ſi verò reliqua omnia conueniant, tamen capitula purpurea non abeunt in pappos neque in noſtra, neque in Italica.

Locus Dioſcoridis emendatur.

LOCVS.

Producitur locis cultis & incultis, arenoſis potiſſimùm & pe

& petroſis. Italicum etiam hodie in multis hortis magna copia naſcitur.

TEMPVS.

Carpitur Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

In primo calefacere & humectare ordine apparet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radicem Cirſij laboranti loco adalligatam, dolores varicum ſedare Andreas ſcripſit.

EX PLINIO

Hanc herbam radicémve eius adalligatam, dolores varicum ſanare tradunt.

APPENDIX.

Non plures iam commemoratis facultates Cirſio, Dioſcorides & veteres alii tribuunt. Videant igitur noſtræ ætatis medici, ne temerè Bugloſſæ ſuæ quas non obtinet vires adſcribant.

ADNOTATIO.

Cirſium Bugloſſum.

De Corianno. CAP. CXXXI.

NOMINA.

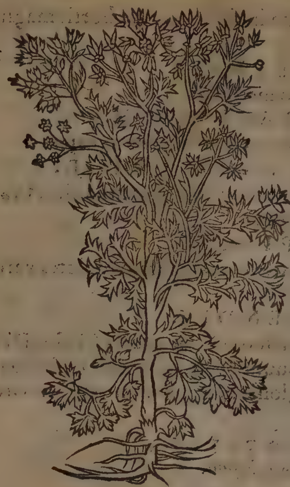
Κόριον, ἢ κορίαννον Græcis, Corion ſeu Coriannon Latinis, Vulgo & Officinis Coriandrō. Germanis, qui latinam ſeu officinarum appellationem imitantur, **Corian-der** [Gallicè *Coriandre*] nominatur. Corio nomē feciſſe cimices veriſimile eſt, quos folia & caules eius olēt: κόρεις enim Grecis inſecti id genus eſt, quod Latinis cimex dicitur. *Coriādrū.* *Coriō quare vocatū.*

FORMA.

Caulis Corianno exilis, ſeſquicubitalis, ramoſus. Folium dum primùm erumpit Adianti, dein Fumariæ, odore graui. Flores candidos. Semen rotundum ac nudum, firmū & diutinum. Radicem breuiuſculam, ligneam, neque admodum fibratam.

LOCVS.

Amat terram pinguem, Palladio teſte, ſed & macro ſolo naſcitur. Nunquam autem niſi ſatum prouenit.

Coriannon ſiue Coriandrum.

TEMPVS.

Antumno dum ſemine prægnãs eſt, carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Coriandri temperamentum minimè frigidum ac ſimplex eſt, ſed variè coalitum & compoſitum. Eſt enim copioſæ quidem amaritudinis particeps, quæ in tenui ſimul ac terreſtri ſubſtantia fundatur: ſed & aquoſæ humiditatis tepidæ ei nõ parum ineſt. Habet etiam adſtrictionis nonnihil, ſicut paulò poſt ex Galeni verbis clariùs innoteſcet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Hæc Dioſcoridis verba paulò poſt Galenus exibilat.

Vim refrigeratoriam habet Coriandrum, vnde illitum cum pane aut polenta eryſipelatis, & herpetibus medetur. Epinyctidas, teſtium inflãmationes, carbunculosq́; cũ melle & vua paſſa ſanat. Cũ lomento ſtrumas & tubercula diſcutit. Lumbricos ſemẽ cum paſſo potum pellit, geniturámq́; auget. Largiùs tamen ſumptum, mentem non ſine periculo mouet, quapropter copioſiorem & cõtinuum eius vſum cauere oportet. Succus cum ceruſſa, aut argẽti ſpuma, necnon aceto & roſaceo illitus, ardentes in ſumma cute inflammationes iuuat.

EX GALENO.

Coriannon ſiue Corion, aut vtcunq; vocare lubet, Vetu

ſtiores

ſtiores Gręci Coriannon nominabant, ac recẽtiores omnes medici Coriõ appellitãt, ſicut & Dioſcorides refrigeratoriam eſſe herbam dictitans, ſed perperam. Siquidem ex contrariis conſtat facultatibus, plurimum habens amaræ eſſentiæ, quam oſtendimus eſſe tenuium partium, & terrenam, nec modicum etiam aqueæ humiditatis obtinentem, quæ eſt facultatis tepidæ. Habet autem & adſtrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus variè quidem agit ea quæ ſcribit Dioſcorides, & non tantùm ex refrigeratione. Cæterùm ego cuiuſque particulatim actionis cauſam enarrabo, tametſi propoſitum fuerat mei vnius duntaxat hoc in libro ſententiam expromere. Sed fortè nihil obſtabit; imò ſi verum fatendum eſt, proderit nonnihil ſuperiores methodos, quæ in paucis medicamentis ſunt dictæ, hunc in modum repetere. Primum ergo non Dioſcorides tantùm, ſed & alii complures medicorum indeterminatè, & citra limitationẽ de morbis pronunciãt, ſicut ſanè hac quoque tempeſtate nõ paucos reperias medicos inſignes, præter alia, hac in re maximè hallucinantes. Interdũ enim atra, liuida, frigidáque reddita parte quæ eryſipelas habuit, nec amplius refrigerantia poſcente medicamenta, ceu antea, ſed ea quæ infixum parti pręter naturam humorem euacuent, ii tamẽ refrigerare perſeuerant. Aliquando autem ad digerẽtia quidem tranſeunt, cæterùm eryſipelas ſanare dicunt. Et ſanè ſcribunt incipientibus etiamnum & creſcentibus eryſipelatis alia conuenire medicamenta, aliaq; declinantibus. Verũ res ita non habet. Neque enim eryſipelas etiam vocari debet poſteaquam inflammatio eius & feruor, ac bilioſum illud abierint: neque quæ facultate ſunt frigida, neque quæ illa ſanant, remedio eſſe putandum eſt: ſed velut ſi vel initio protinus aut percuſsis, aut alia de cauſa quãuis tumor in parte quapiam aut liuidus, aut niger extiterit, eum frigidum eſſe affectũ exiſtimabis, & quæ digerant excalfaciãtq; poſcere: ad eundem modum ſi calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior eſt, ſed ſecunda alio nomine appellanda. Aut ſi diſplicet nominis mutatio, ſaltem ſicut aliqui alia ſcribunt principii, alia declinationis remedia

Dioſcorides reprehenditur.

dia, haud frigida eſſe autumãtes declinationis remedia, concedendũ ſanè eſt, ſi cui ita placet, vt talis affectio etiã eryſipelas vocetur: ſed eam etiã calidã dicere vbi iam refrigerata eſt, id verò neutiquã concedendum. Itaq; ne quod tunc ei auxilio eſt, refrigeratoriũ eſſe credamus, ſicut Dioſcorides Coriannõ, quod, vt ipſe ait, cũ pane aut polenta illitũ, eryſipelas ſanet. Nam quod exquiſitũ eſt eryſipelas, & iam vtique inflãmatum & flauum eſt, nequaquã cum pane ſanabit Coriannõ: ſed illud quod iam refrigeratũ eſt. Proinde nos ſuperioribus voluminibus, quum determinata ac definita experientia cuiusq; medicamenti facultatem explorandam cenſuimus: quàm maximè fieri poſſet ſimpliciſsimum eligi affectum cõſuluimus. At plæriq; medici, neq; quòd vel plurimi morborum protinus ab initio compoſiti inuadant, norunt: neq; quòd alius affectus ſit eryſipelas exactum, alius verò is qui vocatur ab omnibus nobis vſitatè, vt à veteribus quoque, phlegmone. Alii autem inter hos medii plurimi, partim vt ſic dicã eryſipelata phlegmonode, partim phlegmonæ eryſipelatodes. Ac inuenias nonnunquam vbi neutrum vincat, ſed ad vnguem paria ſint. Quinetiam nonnũquã œdematodes eſſe eryſipelas cõſpicitur, ſicut aliud ſcirrhodes, vt compoſitorum morborum haud paruus aceruetur numerus. De quibus copioſiùs cũ alibi diſſeruimus, tum in libris de curandi ratione. Dicetur autem & nunc, quoad ſaltem eorum meminiſſe neceſſe eſt, quòd exactum eryſipelas haud vnquam ab antedicto cataplaſmate curari poſsit. Voco autem exactum, quum à biliofa fluxione pars impleta fuerit. Porrò quòd longè à refrigeratione abſit Coriandrum, vel ex iis quæ ipſe ſcripſit Dioſcorides diſcere licet. Nam ſtrumas, inquit, cum lométo diſcutit. Quòd verò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum ſit diſcutiendis ſtrumis, vel ipſum Dioſcoridem non dubitare arbitror, vt qui ſexcenta ſcripſerit medicamenta ſtrumas ſanare potentia, quæ omnia temperie calida, & actionibus digerétia eſſe confeſſus eſt. Hactenus Galenus. Cuius quidem, etſi prolixa ſint, verba ideo recenſere placuit, vt vulgi & nonnullorum etiam medicorũ errorem detegeremus, qui præter

Lib. xiiii.

Exquiſitum eryſipelas.

ter

ter veritatem Coriandri temperamentum eſſe frigidum aſ-
ſerunt. Deniq; vt ex hoc loco diſcerent ſtudioſi, quàm periculoſum ſit Dioſcoridis ac aliorum veterum ſcripta ſine limitatione ſequi. Admonitos quoq; lectores eſſe volumus hoc caput ex eorum eſſe numero, in quo Galenus à Dioſcoride diſſentit.

Periculoſum Dioſcoridis ſcripta ſine limitatione legere.

EX PLINIO VALERIANO MEDICO.

Non dubitanter Coriãdro refrigeratrix poteſtas datur, non tamẽ ſimplex, vt prudẽtiſſimè Galeno videtur, ſed cui quędam portio auſteritatis immixta ſit, inde quòd quędam ex eo vitia curantur: quæ nunquã omnino curaret, ſi ſola virtute frigida niteretur. Cum melle & vua paſſa tritum & impoſitum, omnes tumores collectioneſque compeſcit. Præcipuè tamen iſto genere medicaminis doloribus teſtiũ ſubuenitur. Succo mali granati & oleo in potione permixtum, animalia interaneis innata perſequitur. Semen ex aqua potum ſolutionem ventris ſtringit. Scriptum à multis legitur tria Coriãdri grana, tertianas excludere ante acceſſionem ſi fuerint deuorata. Iiſdem quoque repellendis efficax eſt ipſum Coriandrum ante ſolis ortum ignoranti ceruicali viride ſubiectum. Mirum eſt quod Xenocrates tradit, ſi vnum ſeminis granum fœmina biberit, vno die menſtrua contineri, biduo ſi duo, & totidem diebus quot grana ſumpſerit.

Eadẽ ferè ſunt quæ alter Plinius lib. naturalis hiſto. xx. cap. xx. ſcribit: ideoq; omittere placuit. Tãtùm addit, Marcum Varronem putare Coriandro ſubtrito cum aceto, carnem incorruptam æſtate ſeruari.

APPENDIX.

Non tranſeundum ſilentio erit quod Dioſcorides hic diligenter monet, Coriandri copioſum & cõtinuũ vſum eſſe fugiendum. Ideoq; errare vehementer recentiores medicos, qui eo tam frequenter, potiſsimùm ad caput roborandum, cui infenſiſsimum eſt, vtuntur, manifeſtius eſt quàm vt probatione indigeat. A quo ſanè errore vel id ſaltem reuocare eos deberet, quòd idẽ Dioſcorides, libro ſexto, Coriandrum inter venena connumeret.

Coriãdro nõ copioſe & continuò vtendum.

Coriandrum capiti infenſiſsimum.

EX SIMEONE SETHI.

Stomacho bonum eſt,& eundē corroborat. Cibos in ventriculo donec probè concoquantur retinet. Toſtū igne ventrem ſiſtit. Prodeſt ad phlegmonas & calidas tēperaturas. Sanguinis profluuium potum, & ſi imponatur, compeſcit. Cum vino potum, lumbricos educit: immodicus tamē eius vſus delyriū facit. Huius etiam ſuccus potus venenum eſt & occidit. Qui enim hunc bibunt, muti fiunt, & deſipiunt.

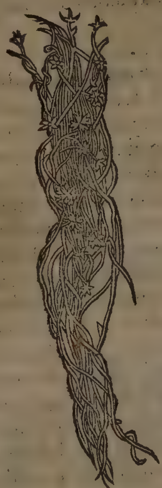
De Caſſutha. CAP. CXXXII.

NOMINA.

Κασύθα recētioribus Græcis, Caſſutha, y, litera in, u, tranſeunte, vt ſæpe fieri ſolet, Latinis appellatur: officinis & herbariis noſtræ ætatis hinc deflexa quadam priſtini nominis vmbra, Cuſcutha dicitur, cùm primum Caſſutha, dein cōuerſa Caſcutha, poſtremo Cuſcutha cœperit appellari. *Podagra lini.* Sunt qui Podagram lini vocāt, quòd quaſi compedibus id cui inſederit illiget, nec vinctum eo facilè poſsit extricari. Germanis **Filtzkraut: oder Flachßſeiden, oder Todtern** [Gallicè *Goutte de lin, ou agoure de lin*] dicitur. Errāt qui Dioſcoridis Androſacen eſſe putant, cùm veteres Græci, quod *Androſace non eſt Caſſutha.* ſciā, de Cuſcutha hodie dicta, nihil memoriæ prodiderint. Plinius tamen lib. xvi. cap. vltimo, eius videtur meminiſſe iis verbis: Eſt & in Syria herba quæ vocatur Caſsytas, non tantùm arboribus, ſed ipſis etiam ſpinis circumuoluens ſeſe: Caſſytas enim legendum non Cadytas: ſic enim codices aliquot Pliniani (vt in ſuis annotatiōibus doctiſsimus Hermolaus admonet) iique emendatiores, habent. *Plinii locus emendatus.* Iam igitur memoria Plinii Caſſythas herba ſuo nomine Syriaco venerat in Latinum, quod multis poſtea ſeculis vſurpantes tam Pœni quàm Arabes, ſuis ſcriptis protriuerunt. Quòd autē Plinius ſine ſpiritu protulit, id librariorum culpa factum eſſe ſuſpicor, qui inuertentes mutarunt Caſſytha in Caſſytas.

FOR

FORMA.

Caſſutha ſeu Cuſcutha

Herboſis fruticibus adnaſcitur, earum admi niculo fulta: radice nulla, ſed velut ab alarum ſinu prodeunte cirro capillamentóve mirę longitudinis, ſtatim ab eius ortu ſeſe ramulis cõuoluente. Quæ iam veluti clauiculis nixa, ſenſim proſerpens herbarum faſtigia ſcãdens, & crebris volutionibus opere topiario per vertices rotata, comas herbarũ cõplectitur: tam volubilis illi natura eſt. Foliis vidua cernitur. Florem fundit album, ſemine quoque ſcatet tenui. Cirri dilutiore rutilant purpura, nonunquam ex rubro rufeſcunt, fidibus lyrarum craſsitie pares.

LOCVS.

Nõ in terra, ſed in herbis arboribusque paſsim naſcitur Caſſytha, quas tam ſpiſſo ſæpius irretit contextu, vt tentorii modo herboſum ceſpitem à ſole vindicet. Nonnunquam cacuminibus impẽdens ſtirpes humi deturbat, propriamque parẽtem ſuis laqueis ſtrãgulat, aut continuò materni alimenti ſuctu perducit ad tabem.

TEMPVS.

Aeſtate, Iulio potiſsimũ & Auguſto mẽſibus, maximus illius in Germania prouentus eſſe ſolet: hoc enim tempore tanta eius eſt luxuria, vt mole ſua ſtirpes oneratæ, ferè procumbere videantur.

TEMPERAMENTVM.

In primo calefacientium abſceſſu ſeu ordine, & deſiccantium ſecundo ſtatuendum: quandam enim reſipit amaritudinem.

VIRES.

Abſtergendi naturam obtinet, & cum quadã adſtrictione roborandi facultate prædita eſt. Iecinoris impedimenta laxat, infracti & obſtructi lienis expedit vitia, venas pituitoſis atque bilioſis exonerat humoribus, pellit vrinam. Regio morbo ſubuenit, qui iecinoris obſtructionibus contrahitur. Febribus iis auxiliatur, quæ pueros malè habent: ſed vſu nimio ſtomachũ ſua aſtrictione grauat: verùm noxa tollitur, ſi Aniſi mométum adiiciatur. Natura eius flauam bilem per aluum exigere, ſed efficaciorem cum Abſinthio præbet effectum. Hę quidem ex Pœnorum ac Arabum ſententia facultates Caſſuthæ tribuuntur: qui vtique vires illius longè magis gliſcere pollicentur, ſi parentis ingenium ei patrocinetur. Hinc eſt quòd hanc forſitan veteres Græci, quamuis triuialé, eo nomine ſubticuerunt, quòd natiuas ſuæ meritò parentis dotes adſciuiſſet, è ſinu cuius vernaculum ebibens humoré, aleretur. Nam teſtatum iidem Arabicæ factionis medici reliquerunt, ſi calidæ inſidet herbæ arborí ve, calidam ſortietur facultatem: & ſi decubuerit frigidæ, vim ſibi frigidam vendicabit.

ADNOTATIO.

Caſſutha ſi thymo innaſcitur Arabum *eſt* Epithymum: *nobis in ſatureia, hyſſopo & maiorana eſt ſepe viſa omnino eadem, nec genere ab hac variare videtur quæ in lino, orobo, lẽte, vitia etiam luxuriari ſolet.* Ea *omnis primũ radiculis nititur, quæ tum areſcũt & vaneſcũt quando primùm à planta, cui inuoluitur, cirris ſuis alienum depaſcit alimentum.*

De Ceſtro. CAP. CXXXIII.

NOMINA.

Κίςρον Græcè, Betonica ſeu Vetonica Latinè: in officinis antiquum nomen retinuit. Braunbetonic Germanicè [Gallicè *Betoine*] appellatur. Varietate autẽ & copia re-

medio

mediorum Ceſtron à Græcis dicta: hac ſi quidem voce opus interpunctum, acúve pictum nominauere. Libri etiam à varietate ſubiecti, ab aliquot Græcis hoc titulo inſcripti ſunt. Plinius quoque aliquando Ebur ceſtrum, id, eſt pictu ratum dixit. Betonica verò ab inuentoribus Vetonibus, Hiſpaniæ populis, nominata eſt.

FORMA.

Betonica.

Herba eſt caulem tenuem obtinens, cubiti altitudine, aut maiorem quadrãgulum. Folia longa, mollia, quernis ſimilia, per ambitum inciſuris diuiſa, odorata, prope radicem maiora. In ſummo caulium ſemen veluti Thymbræ ſpicatũ ineſt. Radices ſubſunt tenues vt Ellebori.

LOCVS.

Naſcitur in pratis, ſyluis, montoſis, frigidis & opacis locis, ideoque Græcis ψυχότροφον vocata eſt.

TEMPVS.

In Maio & Iunio menſibus, floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca in primo ordine completo, aut in medio ſecundi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ carpuntur & ſiccãtur plurimos ad vſus, Radices cum hydromelite poræ, pituitoſam vomitioné eliciũt. Folia dantur ruptis, conuulſis, vuluæ affectionibus

& eiuſdem ſtrangulationibus, drachmæ vnius pondere cũ hydromelite. Ternæ in vini ſextariis duobus contra ſerpẽtium morſus ebibuntur. Herba ipſa illita, venenatorũ morſibus prodeſt. Aduerſus etiam venena drachma ex vino pota conuenit. Hanc ſi quis præſumpſerit, lethale hauſtum venenum nihil nocebit. Vrinã cit, Aluum ſubducit. Medetur comitialibus & furioſis cum aqua pota. Iecinoris & lienis vitiis drachmæ pondere cum aceto mulſo pota ſuccurrit. Concoctionem adiuuat: ſi quis à cœna eam fabæ magnitudine cum melle cocto deuorauerit. Eodem modo & acida ructantibus propinatur. Stomachicis eam manducare, & ſuccum deuorare proderit, ſi poſtea dilutum vino ſorbeatur. Datur ſanguinem excreantibus trium obolorum põdere cum diluti vini cyatho vno. Iſchiadicis, renum & veſicę doloribus ex aqua. Hydropicis autem binis drachmis, febrientibus cum hydromelite, non febricitantibus cum mulſo. Regio morbo laborantes recreat. Menſes ducit drachmę põdere cum vino pota. Aluum purgant drachmæ quatuor cum hydromelitis cyathis decem potæ. Cũ melle tabidis, purulentis auxiliatur. Folia cùm inaruerint trita ad hos effectus fictilli vaſe reponuntur.

EX GALENO.

Vim habet incidẽdi, vt guſtus indicat. Amariuſcula enim eſt, & ſubacris ipſa herba, id quod & particulatim edita oſtẽdit actio. Nam cõſiſtentes in renibus lapides rumpit, & pulmonem & thoracem & iecur expurgat, abſtergitq́; Menſes mouet, & comitialibus prodeſt. Rupta atque cõuulſa curat & omnibus beſtiarum morſibus illita vlceri auxiliatur. Acidum ructantibus & iſchiadicis bibita ſuccurrit.

EX PLINIO.

Morſibus ſerpentum imponitur Betonica præcipuè, cui vis tanta perhibetur, vt incluſæ circulo eius ſerpentes, ipſæ ſeſe interimant flagellando. Datur & ad ictus ſemẽ eius denarii pondere cum tribus cyathis vini, vel farina drachmis tribus ſextario aquæ imponitur. Obolis tribus in aqua, contra purulentas, contráque cruentas excreationes facit. Faciles præſtat vomitiones radix eius Ellebori modo, quatuor

dra

drachmis in paſſo aut mulſo. Iſchiadicos dolores & ſpinę leuat eiuſdem farina ex aqua mulſa. Aluum ſoluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouem. Folia ſiccantur in farinam plurimos ad vſus. Fit vinum ex ea & acetum, ſtomacho & claritati oculorum. Paralyſin ſanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodeſt. Ad lateris & pectoris dolores farina eius bibitur.

Spinae dolores.

Impraegnationi

ADNOTATIO.

Betonica Betoine, Sylueſtris autem duplex, nobis Armoire dicitur tunica & tunicæ ablata prima ſyllaba, & o in v corrupta officinis, Altilis autem nobis ocellus, oueillet dicitur.

De Betonica altera. CAP. CXXXIIII.

NOMINA.

DVAS eſſe Betonicæ ſpecies præter Paulum Aginetam lib. 7. Plinius etiam lib. 25. cap. 8. abundè docet. & in aliquibus Dioſcoridis codicibus huius quoq; ſecundæ Betonicæ mentio fit. Hanc itaq; poſteriorum, tam officinæ quàm herbarii medici Tunicam, detractis à Betonica duabus literis prioribus, nominant. Germanis **Graſzbluomen** & **Negelbluomen**, quòd flores eius garyophyllorũ odorem referant, appellare placuit. **Herba Tunica.**

GENERA.

Duûm eſt generũ. Vna ſiquidem ſylueſtris eſt, quã Germani **Wild Negelbluomen**, hoc eſt, ſylueſtrem Garyophylleã, & **Dödernegele, Feldtnegele, & Bluotſztropffle** [Gallicè *Armoire.*] Altera altilis eſt quæ alio nomine Betonica ſeu Vetonica coronaria, quòd illius in coronis vſus ſit, dicitur. Germani **heymiſch Negelbluomẽ** quaſi dominatam Garyophylleam appellant. [Gallicè *Oueilletz.*] ***Altilis***

FORMA.

Specie multum à priore Betonica differt. Radicem enim totam rubram, odoratamq; habet. Folia porracea, oblõga, ſtamine, quo medium diuiditur, puniceo ac rubẽte, cum recto calamo triãgula, floribus in vertice purpureis. Hęc Dioſcoridis delineatio vtrique generi communis eſt: priuatim tamen ſylueſtris Betonica herba fruticoſa eſt, foliis porri, ***Sylueſtris Betonica.***

oblon

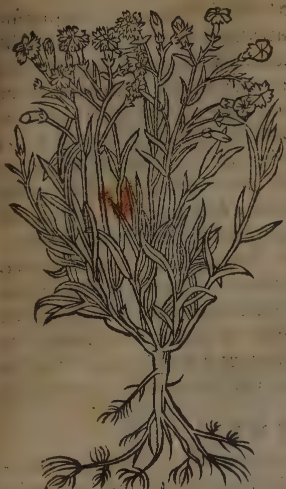

Betonica ſylueſtris. *Betonica ſylueſtris altera.*

oblongis, anguſtis, per extremum mucronatis, cæſiis, concoloribus calamis, teretibus, geniculatis, cubitalibus: floribus ſpecioſis, ſimplicibus, qui quinis ſenisve foliis cõſtant, lentè fimbriatis, magna ex parte purpureis, quamuis & interdum niuei conſpiciantur. Altilis ſeu coronaria, foliis eſt porraceis, oblongis, per extremum mucronatis, concoloratu cæſiis, teretibus cauliculis ſeſquicubitalibus, geniculatis, coeuntibus pyxidatim internodiis, floribus omniũ ſpecioſiſsimis, Caryophyllorũ odoratu, ſed longè ſuauiſsimo, quandoquidem alius cocco rutilat, alius ſaturata nitet purpura, alius candido, alius emaculato blanditur colore, alius verſicolore variatur cõmiſtu. Omnibus teres lõgiuſculúſq; calyx ſpectatur, orbiculo ſuperiorum denticulatus, à quoquina ſenáve folia prodeunt, lentè quidem fimbriata. Nõnulli

Altilis ſeu coronaria Betonica.

nulli tamen flores frequentiore coma ſtipantur, geminis vtrinque emicantibus flamineis apicibus.

LOCVS.

Syluestris in pratis, mõtibus, nitidiſq; locis naſcitur. Coronaria verò paſsim in fictilibus vaſis alitur, neque facilè ædes inuenies, ante quas non expoſitam intuearis.

TEMPVS.

In æſtate vtriuſque magna eſt copia. Coronaria tamen longiori tempore durat, atque æſtiuas, autumnales, hyemaleſq; ſtruit coronas.

Betonica Altilis ſeu Coronaria.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe tum amaritudo, tum odor & alia multa declarant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Animas hominum & corpora cuſtodit. Contra nocturnas peregrinationes, loca inſidioſa, & difficiles ſomnos cõmendatur. In totum, ad omnem medendi rationem celebrata. Recens trita vulneribus capitis indita dolorem finit. Vulnera glutinat. Fracta oſſa extrahit, & hoc quotidie efficit, donec perſaneſcat. Dolori capitis medetur, ſi decocta ea ex aqua caput perfundatur, aut temporibus cum bitumine illinatur, aut radix eiuſdem ſuffiatur.

EX INCERTO.

Farina eius tam aduerſus toxica quàm ſerpentũ & ſcorpio

pionum ictus ex albo vino bibitur. Quartanæ reliquarùm que febrium horrores diſcutit. Comitialibus opitulatur ſub ipſam acceſsionem propinata. Eadem per ſe carcinomatis inſpergitur, quę tamen pręſtiterit herbæ ſucco prius abluiſſe. Eſtur contra ventris tęnias. Succus, peſtis arcet contagia, atque etiam hauſtus, ſi iam morbus inuaſerit, liberat. Fit ex flore oleum ad canis rabioſi morſus, ad fiſtulas & parotidas, quibus illitu medetur. Viſus aciem exacuit. Ieiuno ſumpta dolorem dentium ſedat, iure decocti colluto ore. Diſcutit grauedines. Partum, qui ſine febre fit, accelerat. Neruorum vulneribus imponitur. Præſumpta ebrietatem arcet. Intertriginem in itinere faciundo non ſentient, qui ex vino biberint. Faſtidia cum aceto mulſo diſcutit. Iis qui ex morbis ſeſe recolligunt, aluum ex aqua calida deiicit. Vomitiones cohibet. Dolores podagræ ac inflationes ventris ſedat. Venena rabioſi canis morſu impreſſa elicit plagæ diutius illigata.

Ebrietatem arcens.

APPENDIX.

Recentiores ſylueſtris Betonicæ ſuccum mirificè commendant in atterendo & educendo calculo, & medendis comitialibus. Altilis autem radicem contra peſtis contagia vtilem eſſe tradunt. Hanc ob cauſam ex floribus etiam eiuſdem, medicamentum conficiunt, quod Conſeruam hodie vocant, quod ad eundem vſum adhibent.

De Colchico. CAP. CXXXV.

NOMINA.

Κολχικόν, ἢ ἐφήμερον Græcis, Bulbus agreſtis Latinis, Officinis & herbariis Hermodactylus dicitur. Germanis Zeitloſen [Gallicè *Mort au chien ou Chiennee*] Colchicum à Colchide veneni ferace, in qua naſcitur, nomen deſumpſit. Dictum verò eſt Ephemerum, quoniam vno die ſumptum interficiat, atq; adeò ab altero Ephemero, quod minimè lethale eſt, & de quo ſuo loco diximus, non ſolùm figura, verumetiam facultatibus differt. Etſi verò Ephemeron Colchicum etiam ſignificet, tamen præcipuè id Ephemeron quod veneno caret, hoc nomine intelligitur.

Hermodactylus.
Colchicum cur dictũ.
Ephemerum.

240.f.

FOR

FORMA.

Colchicum, cum floribus

Colchici folia & ſemen.

Autumni exitu florem ſubcandidum, crocino ſimilem profert. Poſt florem folia Bulbo ſimilia, pinguiora tamen. Caulem palmo altum, rufum ferentem ſemen. Radicem habentem corticem in nigro rufeſcentem, quæ cortice ſuo nudata, alba, tenera, ſucco plena, & dulcis inuenitur. Habet Bulbus eius in medio rimam fiſſurámve vnde flos erumpit, Huius deſcriptionis in vniuerſum notæ omnes ita Hermodactylo noſtro conueniũt, vt nemo, niſi Tireſia cęcior ſit, Dioſcoridis eſſe Colchicum ambigerę poſſit. Exitu enim autumni in pratis florem ædit albicantem, croci floribus ſimilem. Poſterius, Februario nimirum menſe & primo ſtatim vere. Folia Bulbi, ſed pinguiora. Caulem palmeũ ferentem ſemen rufum. Radicem cortice in nigro colore rufeſcẽte, quæ decorticata candicat, teneraq́; ſucco plena, & dul-

cis ap

cis apparet. Bulbus etiam eiuſdem diuiſionem in medio obtinet, ex qua flos erumpit, vt pictura exquiſitè tibi monſtrat. His accedit, quòd Serapio Arabs ſub nomine Hermodactyli, Dioſcoridis Colchicon prorſus depingat. Alium tamen eſſe à noſtro Hermodactylo illum putamus, quem Aetius, Paulus Aegineta lib. 7. & Actuarius peculiariter & priuatim articulorum doloribus conducere ſcribũt. Paulus enim ſeparatim tãquam diuerſorum mentionem fecit, & de Colchico & Ephemero diuerſa ab Hermodactylo capita conſtituit.

Hermodactylus recentiorum Græcorũ.

LOCVS.

Magnus Colchici in Meſſenia, & apud Colchos prouentus. Naſcitur & paſsim in omnibus pratis Germaniæ noſtræ.

TEMPVS.

Flores in Autumni exitu, vt diximus, apparent. Folia autem poſt flores generantur, & primo ſtatim vere è terra erumpunt. Semen in æſtate Iunio potiſsimùm menſe producitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum nonnulli Colchicum in ſecundo ordine, ſeu à medio receſſu ſtatuunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix eius comeſta fungorum modo ſtrangulando enecat. Hanc autẽ depinximus, ne pro Bulbo deuorata aliquẽ lateat. Mirum eſt enim quantum ignaros propter ſuauitatem inuitet. Hęc Dioſcorides. Proinde ſatis liquet Hermodactyli huius noſtri vſum minimè tutũ eſſe: venenũ enim eſt, & vſque ad ſanguinis excretionem per inferna ſubducit. Eius tamen, radicis potiſsimùm & foliorum, ád enecandos ac abigendos pediculos vſus eſſe poteſt.

pediculos necans.

REMEDIA CONTRA COLCHICVM.

Remedio ſunt edentibus quæcunq; contra fungos opẽ ferunt. Bubulum etiam lac potum, adeò vt quoties hoc adfuerit, nullum præterea quærendum præſidium ſit.

EX

EX PAVLO.

Ephemeron, quod nonnulli Colchicon, eò quòd in Colchide naſcatur, vocant aut Bulbum agreſtem, epotum, protinus totum corpus prurire facit, velut vrtica & ſcilla tactũ irritatumq; interiora erodit, ſtomachum vrit cum ponderoſa grauitate, Inualeſcente autem malo, cruenta ſtrigmentis miſta per aluum egeruntur. Succurrendum, vt Salamãdræ, vomitionibus & clyſteribus, Sed antequam vires ſibi adſciſcat venenum, dari debet foliorum quercus, aut glandium, aut malicorii, aut ſerpylli decoctum cum lacte bibendum: aut Polygonii ſuccus, aut ſurculorum vitis, aut rubi, aut tenerarum ferularum medullæ, aut myrti cum vino. Benefacit etiam caſtanearum interior tunicula, ſi cum aliquo è ſuccis, quos prædiximus, aſſumatur. Origanum quoque cum lixiuia potum, in idem efficax eſt. Adeò verò exactum præſidium eſt lac vaccinum calidum potum, & ſimul in ore contentum, vt hoc præſente, nullum aliud deſideretur.

Contra Colchini venenum

ADNOTATIO.

Colchicon à necandis canibus nobis Tue chien, *Ephemerum non lethale nobis lilium conuallium & grand muguet.*

De Clematide daphnoide.

CAP. CXXXVI.

NOMINA.

Κληματὶς δαφνοειδὴς Græcis, Clematis Daphnoides Latinis, Peruinca Officinis, Vinca peruinca vulgò nominatur. Germanis, eò quòd ſemper vireat, Singruen: vel Syngruen, [Gallicè *Peruenche.*] Clematida Græci, quoniã κλήματα, hoc eſt, ſarmenta ſeu viticulas per terram ſpargat, dixerũt. Daphnoida verò à foliorum Lauri, quam eius folia habent, figura. Plinius lib. xxiiij. cap. xv. Clematida Aegyptiam nominat: libro aũt xxj. cap. xj. Vincamperuincam, alioq; nomine Chamædaphnen dici tradit, quòd ſcilicet humilis videatur Laurus, vt nomen ſonat. Non eſt aũt cur eam Chamædaphnen putes, quæ Romanis Laureola aut

Clematis vnde dicta. *Daphnoides.* *Chamædaphne.*

aut Laurago dicta eſt, hęc enim à Vincaperuinca genere & facultatibus diuerſa eſt, & ſeorſim illã Chamædaphnen depingit Plinius lib.xxiiij.ca.xv. vt hinc manifeſtiſsimum ſit Plinio duplicem eſſe Chamædaphnen. Vnam quam ſic appellant Dioſcorides, Galenus, & alii Græci. Alteram quam priuatim Vincãperuincam alio nomine vocat Plinius. Sic autem, quòd humi ſerpat, & ſe in modum funiculi porrigat vicina quæque vinciens, appellat.

Plinio duplex Chamædaphne.

FORMA.

Clematis Daphnoides.

Vincaperuinca.

Sarmẽta oblonga habet, iunceæ craſsitudinis. Folium exiguũ, Lauro figura & colore ſimile, multò tamen minus. Iam ſi quis imaginem et effigiem Clematidis daphnoidis exquiſitiùs exploret, ea deprehẽdetur eſſe q̃ hodie vulgò Vincaperuinca nominatur. Hæc enim humiles & graciles ſpargit iuncos, foliaq; Lauri figura & colore obtinet, multò tamen minora: flore hyacinthino ſeu in purpurã cœruleo, inodoro, rotundo, foliis quinq; ſed cõtinuis diſtincto. Ea etiam vt Plinius ait, ſemper viret, in modum lineæ foliis geniculatim circundata. Hybernas ſua perpetua fronde texit coronas.

LOCVS.

Gignitur pingui, vmbroſo, lætoq; ſolo, ſed inculto, in agrorum vinearumq; marginibus.

TEMPVS.

Hæc

Hæc etſi nunquã non vireſcat, vere tamen duntaxat floreſcere videtur, Martio potiſsimùm menſe & Aprili.

TEMPERAMENTVM.

Siccitas in Clematide, Paulò Aegineta teſte, cæteris qualitatibus præualet. Id quod guſtus etiam oſtendit: guſtanti enim adſtrictionem quandam & amarorẽ habere videtur. Adſtringit autem modicè, ſed fortiter amara eſt. Siccat itaque, at citra mordicationem.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius caules ac folia in vino pota, alui profluuia & dyſenterias finiunt. Vteri dolores cũ lacte & roſaceo, aut cyprino, in peſſo appoſita ſanant. Cõmanducata, dentiũ dolorem mitigant. Venenatorũ morſibus impoſita proſunt. Feruntur & aſpidum morſibus cum aceto pota auxiliari.

EX GALENO.

Clematis daphnoides nequaquam eſt exulceratoria, neque acris, imò alui profluuiis & dyſenteriis cum vino pota prodeſt, dentiumque dolores manſa mitigat. Vteri doloribus in peſſo admodum vſui eſt, tantum abeſt vt vrat aut vlceret.

EX PAVLO.

Clematis quibuſdã Daphnoides, aliis Myrſinoides, nõnullis Polygonoides, ſarmẽta habet prelonga, craſsitudine iunci, folium verò Lauri. Siccandi facultate pollet, qua alui fluores, difficultates inteſtinorum, & dẽtium dolores finit. Contra venenatorum morſus prodeſt.

APPENDIX.

Iam cõmemoratæ facultates ſatis oſtendunt Clematida daphnoida eſſe Vincamperuincam: nã codex antiquus manuſcriptus, quẽ in rebus dubiis lubens cito & ſequor, eaſdẽ prorſus vires Peruincę tribuit. Sãguinis enim è naribus profluuio mirum in modum prodeſſe tradit. Itẽ iis qui ſanguinem vomunt aut ſpuunt. In ſumma omnẽ ſanguinis fluxũ folia eius ſiſtere aſſerit, ita vt euidentiſsimũ ſit Peruincam officinarum eandem eſſe cum Clematide hac noſtra. Quibus etiam accedit pictura & deſcriptio eiuſdem, quæ vtraq; adamuſsim Peruincæ noſtræ reſpondent.

ADNOTATIO.

Clematis nobis Peruinca dicitur.

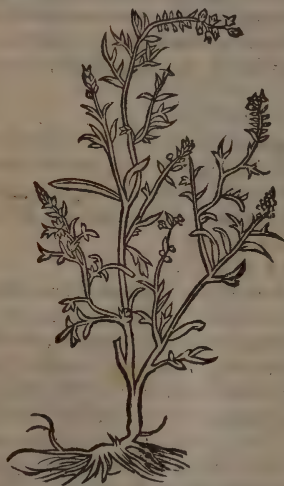
De Cardamo. CAP. CXXXVII.

NOMINA.

Κάρδαμον Græcè, Naſturtium ſatiuum Latinè dicitur. Officinis Latinum nomen retinuit. Barbari noſtrę ætatis herbarii Creſsionem hortenſem vocant. Germanicè Gartenkreſz [Gallicè *Creſſon alenoys, ou naſitort*] dicitur. Cardamom verò Gręcis nonnulli dictum eſſe arbitrantur, ἀπὸ τῆς καρδίας, quòd cor foueat, & in ſyncope illa, quã Cardiacam nominant, plurimum valeat. Alii diuerſa ratione vſi, ſic dictum quòd caput edomet, qua ſi καρήδαμον, putãt. Nam arcem mentis obſidens ſuo ferit acremento, & ignea vi præditum caput tentat. Sunt è Græcis q παρὰ τὸ κόρας μύειν, id eſt, quòd pupillas oculorum coeuntibus vnà palpebris abſcõdat, ita dici cẽſeant. Nam luminibus admotum ſubinde cogit conniuere. A quo, vt volunt, euẽtu καρδαμύττειν verbũ declinarũt, quod cõniuere noſtra lingua dicimus. Naſturtium autem appellatum eſt, Varrone & Plinio teſtibus, à naribus torquẽdis, quòd odore & ſeminis acrimonia ſternutamenta prouocet.

Creſsio hortenſis. Cardamũ vnde dictum

Naſturtiũ quare appellatum.

Naſturtium hortenſe.

FORMA.

Naſturtium caulibus aſſur

aſſurgit ſeſquipedalibus, ſtatim à radice minutorum foliorum pediculo, floribus candidis, ſemine per ramorum latera copioſo, firmo, calyculis orbicularibus contento, acri ſapore.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſatum prouenit.

TEMPVS.

Floret æſtate, Iunio potiſsimùm menſe. Sequenti tempore ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Naſturtii ſemen calefacit & deſiccat ordine quarto. Herba quoq; ſicca ſimilem ſemini facultatem poſsidet. Humida aũt adhuc & viridis propter aqueæ humiditatis admiſtionem multò inferior eſt, adeoq; ſic mordacitas eius moderata eſt, vt cum pane ea vti liceat ceu opſonio.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omnium ſemen calefacit, acre eſt, & ſtomacho inimicũ. Aluum turbat. Lumbricos pellit. Lienem imminuit. Fœtus in vtero enecat. Menſes cit. Venerẽ excitat. Sinapis & Erucæ ſemini ſimile eſt. Lepras & impetigines abſtergit. Lienẽ illitum cum melle extenuat & reprimit, & fauos expurgat. Sorbitionibus incoctum ea quæ in thorace ſunt educit. Potum ſerpentibus aduerſatur. Suffitu eaſdem fugat. Capillos deciduos continet. Carbunculos rumpit ad ſuppurationem ducẽs. Iſchiadicis cum polenta & aceto illitum cõfert. Oedemata & inflammationes diſcutit. Furunculos cũ muria illitum ad ſuppurationes ducit. Herba omnia eadẽ, ſed minore effectu, poteſt.

EX GALENO.

Naſturtii ſemen adurentis eſt facultatis particeps ſicut Sinapi. Proinde coxendicis & capitis dolores, atque adeò quodcunque rubrificationem poſtulat, eo perinde atque Sinapi excalefaciunt: miſcetur quoque remediis quæ exhibentur aſthmaticis, tanquam id quod craſſos humores valenter incidere valet, velut & Sinapi. Nam per omnia ei ſimile eſt.

EX PLINIO.

Naſturtium Venerem ſtimulat, animum exacuit, aluum purgat. Detrahit bilem potũ in aqua decẽ denariorum pondo. Cum lomento ſtrumis illitum, opertumq; Braſsica, præclarè medetur. Capitis vitia purgat, viſum clarificat. Commotas mẽtes ſedat ex aceto ſumptũ. Lienẽ ex vino potũ, vel cum fico extenuat. Tuſsim ex melle, ſi quotidie ieiuni ſumãt. Semẽ ex vino omnia inteſtinorum animalia expellit, efficaciùs addito Mentaſtro. Prodeſt & contra ſuſpiria cũ Origano & vino dulci. Pectoris doloribus decoctũ in lacte caprino. Panos diſcutit cũ pice, extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto, Cõtra carcinomata adiicitur ouorum albũ. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus verò è melle vtiliſsimè. Seſtius adiicit hoc ſerpentes fugare, ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contritũ & alopecias emẽdare addito Sinapi: grauitatem aurium trito impoſito auribus cũ fico. Dẽtium dolores infuſo in aures ſucco. Porriginẽ & vlcera capitis cum adipe anſerino. Furunculos cõcoquit cum fermẽto. Carbunculos ad ſuppurationẽ perducit & rumpit. Phagedænas vlcerum expurgat cũ melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur. Itẽ licheni & vnguibus ſcabris, quippe natura eius cauſtica eſt.

ADNOTATIO.

Cardamum id eſt naſturtium, Narbonenſibus *naſcitur, à naribus torquendis dicitur, nobis* creſſon Alenoys.

De Crino CAP. CXXXVIII.

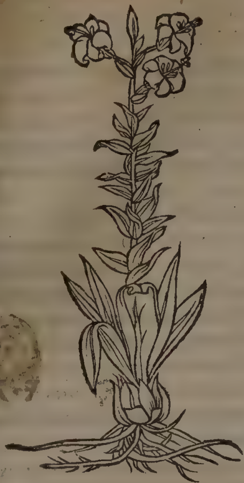
NOMINA.

Κρίνον, καὶ λείριον Græcis, Lilium ſiue Iunonis roſa Latinis, Lilium album Officinis, Weiſz Lilgen, oder Bilgen Germanis, [Gallicè Lis] dicitur. Veteres Græcorũ poetæ fingunt è Iunonis lacte reſperſa terra natũ Liliũ. Nãq; cũm Hercules puer, quẽ ex Alcmene ſuſtulerat Iupiter, Iunonis dormientis vberibus admotus eſſet, & lacte ſe repleſſet, poſt ſuctum digreſſus, mamma lacte copioſè profluxit. Quod in cælo à puero vago & incerto ſuctu perfuſum eſt, lacteam effecit viam: quod humi ſparſum eſt, Lilium lacteo flore nitentem creauit, vnde roſa Iunonis dictum.

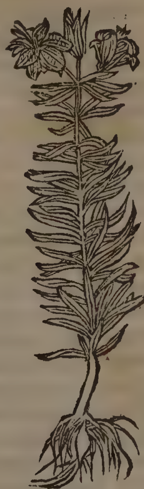
Iunonis roſa quare dictũ Lilium.

FOR

FORMA.

Lilium Candidum

Lilium Croceum.

Lilium caule ſimplici,raro duplici,tricubitali,comoſo, foliis longis,Satyrii effigie, ex herbaceo nitentibus,flore eximii candoris,foliis foris ſtriatis,& ab anguſtiis in latitudinem ſe paulatim laxãtibus,forma calathi, reſupinis per ambitum labris,luteis emicantibus ex fundo calycis apicibus, alterius quàm flos odoris, conſtat. Flos ille languido ſemper collo eſt, non ſufficiente capitis oneri. Radix bulboſa. Hæc deſcriptio planè huic Lilio conuenit,quod hodie candidum vocamus. Nos alterius etiam generis picturam adiecimus,quod Croceũ appellauimus, à flore eius, qui non, vt in priore,candidus,ſed croceus eſt. Folia quoque eius anguſtiora ſunt quàm prioris,aliâs ſimile, vt pictura luculenter oſtendit.

LOCVS.

Paſsim apud nos in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret initio menſis Iunii.

TEMPERAMENTVM.

Lilii flos temperaturam miſtam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia, ex qua vtique in guſtu amaritudinem habet partim ex aquea, eaque temperata. Radix autem & folia primi ordinis ſunt exiccantium & abſtergentium. Plus tamen ineſt abſtergentis facultatis in radice quàm in foliis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ex Lilii flore vnguentum fit, quod ab aliis Lirinum, ab aliis Suſinum appellatur, ad emolliendos neruos, priuatimq; vuluarum durities aptum. Folia herbę illita, ſerpentiũ morſibus ſubueniũt. Ferueſacta ambuſtis proſunt. Eadem in aceto condita vulneribus opitulantur. Succus foliorum cum aceto & melle in æreo vaſe coctus, contra vetuſta vlcera, & recentia vulnera medicamentum fit. Radix aſſa, aut cum roſaceo trita ambuſtis medetur, vuluã emollit, menſtrua ducit, & vlceribus cicatricem inducit. Cum melle ſubacta neruorum præciſionibus & luxatis auxiliatur. Alphos, lepras, furfureſque emendat. Achores abſtergit, faciemque emendat & erugat. Teſticulorum inflammationes trita cum aceto, aut Hyoſcyami foliis, & farina triticea, demulcet. Semẽ contra ſerpentiũ morſus potum valet, Illinuntur ſacris ignibus ſemen & folia cum vino trita.

EX GALENO.

Quod ex flore Lilii conficitur oleum & vnguentũ, citra mordicationem digerendi ſimulque emolliendi facultatem obtinet. Vnde fit vt vteri duritiebus ſit aptiſsimum. Porrò radix foliaque per ſe trita deſiccant, & abſtergunt, & digerũt moderatè: proinde quoque ambuſtis competũt: ſiquidem hæc quoque moderatè deſiccantem extergentemque facultatem poſtulant. Radicem ergo aſſam toſtamve, ac deinde cum roſaceo contritam, ambuſtis quoad obducatur cicatrix imponunt: quippe cùm alioqui & ad aliorum vlcerũ omnium bonum ſit inducendæ cicatrici remedium. Quinetiam vteros emollit, menſeſque prouocat. Folia verò præ

coquẽ

coquentes, & ipſa ad obductam vſque cicatricem imponũt, non in ambuſtionibus duntaxat ſed aliis quoque vulneribus. Sed ſunt qui aceto ea cõdientes ad vulnera ſuo tempore vtantur. Quum alphos, aut pſorã, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, commiſcemus illi aliquid aliorum medicamentorum validiùs extergentium, cuiuſmodi mel eſt. Cæterùm ſi id moderatè illi ac cõuenienter admiſceatur, & ad neruorum diuiſiones competit, & ad alia vniuerſa quæ valenter exiccari poſtulant abſque morſu. Impoſuimus verò etiam qandoque & foliorum ſuccum cum aceto & melle coctum. Quinque partibus ſucci plus vtroque erat, atque inſigne medicamen ad omnia ea quæ exiccari poſtulant abſque morſu fuit, ceu vulnera omnia ingentia, & maximè quę in capitibus muſculorum eueniũt, & quæcũque humida flaccidáve, diuturna & egrè ad cicatricem peducuntur.

EX PLINIO.

Lilii radices multis modis florem ſuũ nobilitauerunt, cõtra ſerpentium ictus ex vino potæ, contra fungorum venena. Propter clauos pedũ in vino decoquuntur, triduoq; non ſoluuntur. Cũ adipe aut oleo decoctæ pilos aduſtis reddunt. E mulſo potę inutilem ſanguinem cum aluo trahũt. Lieni & ruptis & vulſis proſunt, & menſtruis fœminarum In vino decoctæ impoſitæque cũ melle neruis præciſis medentur. Lichenas, lepras & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta vulneribus imponutur. Epiphoris teſtium in melle cum Hyoſcyamo & farina tritici, Semen illinitur igni ſacro. Flos & folia vlcerum vetuſtati imponuntur. Succus qui flore expreſſus eſt, ab aliis mel, ab aliis ſyrium vocatur, ad emolliẽdas vuluas vtilis. Sudores mouet, ſuppurationes concoquit.

EX SIMEONE SETHI.

Odoratum frigido capiti prodeſt. Oleũ verò quod ex ipſo paratur, vim habet diſcutiẽdi & emolliendi. Huius autẽ radice quidam vtuntur ad vulnerum ſanationem.

ADNOTATIO.

Lilium nomen retinet. Eſt nobis & Lilium rubrũ vulgò dictũ à flo

 ris

ris colore in flauum inclinãte, radice bulboſa, ſed crocea, quod hic croceum vocat.

De Cucurbita Satiua. CAP. CXXXIX.

NOMINA.

Κολοκύνθα ἐδώδιμος Græcis, Cucurbita Latinis vocatur: Officinæ latinum nomen retinerũt. Germanis Kurbſz [Gallicè *Courge ou Courle.*] Græci ex aduerſo vocabulum impoſuere, κολοκύνθην nominantes, quòd ſcilicet pumili breuéſque ſint partus, quos ipſa paſsim enititur, cùm tamen corporis mole omnes herbarum arborúmve fructus videantur ſuperare. Cucurbitam verò Latini à concuruatu haud dubiè dixerunt, quòd facilè ſi quid obſtiterit aut fuerit impedimento quo minus extendatur, incurueſcat.

Cucurbita maior.

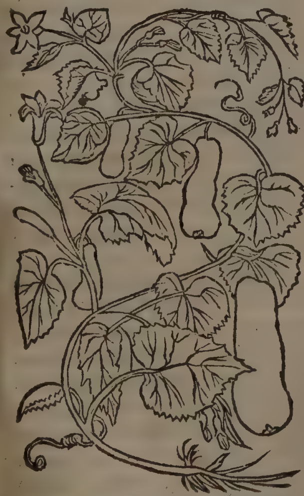
Cucurbita minor.

GE

GENERA.

Plinius lib.xix.cap.v. duo ſatiuæ Cucurbitæ genera facit. Vnam camerariam vocatam, quæ facili & admodũ flexibili ramorum curuitate, tecta, pergulas & teſtudines operit. Alterã plebeiam, quæ ſcilicet ſuis flagellis humi repit. Nos ad formam reſpicientes tria eiuſdem genera fecimus. Vnam maiorem, alterã verò minorem. Maiorẽ vocauimus ſic à floribus & fructu, quos maiores habet. Minorem contrà, quæ prædicta minora obtinet. Tertiã longiorem, à fructu oblongiore diximus. [Ad hanc imitationem Galli priorem *Courge ou Courle groſſe*, Alteram *Courle petite*, Tertiam verò *Courge longue* nominauerunt.]

FORMA.

Cucurbita oblonga.

Cucurbita amplexicaulis eſt, reptantibus flagellis in altum ſcandens, in ramosq; vitis modo ſe diffundit, tamẽ ob caulis infirmitatem humi ſpargitur, ni propius adſit cui caducus innitatur: folio rotundo, Perſonatiæ aut Aſari foliis haud diſsimili: flore candido, fructu coloris herbacei primùm, flaui paulò poſt, pyri forma turbinato, qui aut in longum prorogatur, aut in orbem collectus intumeſcit, aut in breue craſſamentum cogitur. Cortex recenti tener, inueterato durus, quo

quo carne prius exinanito peregrè proficiſcentes vrceorum vice frequenter vtuntur, in eo vina condentes, quo per iter ſe à ſitis iniuria vindicare poſsint.

LOCVS.

Amat rigua & aquoſa loca Cucurbita, nec niſi ſata prouenit.

TEMPVS.

Tardiùs in Germania ob ſoli frigiditatē fructus Cucurbitæ matureſcit, ideoque vix ante exactum autumnum maturum eius fructū inuenies. Cibus autem quotidianus, donec ligneſcat, eſſe poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Cucurbita frigidæ humidęque temperaturæ eſt, vtraque qualitate ſecundi ordinis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Cucurbita cruda trita & illita, œdemata, abſceſſusque mitigat. Ramenta eius infantibus contra capitis ardorem, quam ſiriaſin vocant, in ſincipite vtiliter illinuntur. Oculorum inflammationes, podagráſque ſimiliter iuuant. Succus è ramentis contuſis per ſe, & cum roſaceo inſtillatus, aurium doloribus auxiliatur. Aduſtiones cutis inūctus adiuuat. Totius Cucurbitæ elixæ & expreſſæ ſuccus cum exiguo melle & nitro potus, aluū leniter ſoluit. Si quis in Cucurbitā crudam excauatam vinum infundat, & ſub dio habeat, temperatumque ieiunus bibat, aluum leniter molliet.

EX GALENO.

Succus ramentorum Cucurbitæ ad aurium dolores cum phlegmone iūctos, cum roſaceo vtentibus prodeſt. Sic tota quoque illita, calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. Comeſta humida eſt, & ſitim arcet. Cruda cibo īſuauis eſt, ſtomacho pernicioſa, & cōcoctu planè inexpurgnabilis adeò vt ſi quis alterius cibi inopia ingerere eam compellatur, ceu quidam iam auſus eſt, pondus cum algore ventriculo incumbere ſit ſenſurus, ſtomachumque euertet, & ad vomitionem concitabit, quæ vna eum ab vrgentibus ſymptomatis liberare poteſt. Hanc igitur, aliaque ex fugacibus cōplura, aut mox quàm elixata eſt, aut frictā in ſartagine, aut

aſſā

aſſam omnes homines eſſe conſueuerunt. Ipſa quantũ in ſe eſt, humidum frigidumq; corpori alimentũ prębet, ac id ipſum ea de cauſa exiguum, ſed leniter per aluũ ſubit, cũ ob ſuę ſubſtantię lubricitatem, tũ ob communem omnium humidorum ciborũ rationem, qui ſcilicet citra adſtrictiones tales ſunt. Nec ſanè infœliciter concoquitur, modò non anteuertat corruptio. Plura lib. 2. de alimen. facul. Galenus.

EX PLINIO VALERIANO.

Veteres medici de Cucurbita ita ſenſerunt, vt eam aquã dicerent coagulatam. Galenus humidę putat virtutis & frigidę, idque ex eo probat, quòd ipſa in cibo ſumpta ſtomachum relaxat, bibendi deſideria non excitat. Cætera etiam in Cucurbita talia, vt apertè frigidę poteſtatis exempla demonſtret. Crudę & tritæ leniunt omnem tumorẽ. In cibo ſumptæ molliunt ventrem. Succus earum, vt Galenus ait, ad compeſcendum velociter auriculæ dolorem tepefactus infunditur. Idem ſuccus & dolorem dentium mitigat, ſi diutiùs in ore teneatur. Sed & roſaceo mixtus, & vnctioni corporis admotus, febrium reſtinguit ardores. Cinis aridæ corticis efficaciter poteſt combuſta ſanare. Eundem cinerem didicimus ab expertis vulnera in veretro iam in putredinem verſa purgare, & ad cicatricem vſque perducere. Semini ſicco illa vis traditur, vt in puluerẽ tuſum & inſperſum impleat vulnera quæ cauata ſunt. Quidã illud in vino bibendum dedêre, vt ſolutiones alui fluentis inhiberet. Viticulæ quoque Cucurbitæ iam ſeneſcentes cum paſſo & aceto dyſentericis datæ, miro modo ſaucia inteſtina componunt.

EX SIMEONE SETHI.

Concoctu facilis, boniq; ſucci eſt, & admodum nutrit. Sitim ſedat, vrinam cit, & ventrem mouet. Calidis & ſiccis temperaturis prodeſt, & inflammationes ventris & iecoris ſedat. Pituitoſos autem lædit, colicosque affectus. Si malos humores aſſequitur, ab iis corrumpitur, & malum ſuccum generat. Semen genitale minuit, & Veneris appetentiam extinguit. Sanguis ex ea procreatus, conſiſtentia tenuis eſt. Thoraci, pulmoni & veſicæ prodeſt. Succus ramentorum eius

eius cum roſaceo impoſitus, ad aures inflammatione laborantes confert. Integra verò illita, calidas inflammationes refrigerat.

ADNOTATIO.

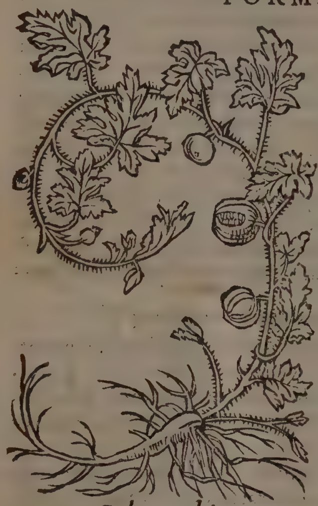
Cucurbita lata, Longa, et minor quæ nobis lagenoſa dicitur, eſt frequens.

De Colocynthide. CAP. CXL.

NOMINA.

Κολοκυνθὶς Græcis, Sylueſtris Cucurbita Latinis, Coloquintida barbaris & officinis, Germanis **Wilder kurbſz, vel Coloquint** [Gallis *Coloquinte ou courle ſauuage.*] appellatur. Sic autem nominata eſt, quaſi parua Cucurbita. Nam ſi eius fructum ſatiuæ contuleris, quantitate longè minor erit, ac pilæ forma in orbem coactus.

FORMA.

Colocynthis.

Viticulas foliaq; per terram ſtrata emittit, ſatiuo Cucumeri, ei nimirum quem citrullum hodie officinæ vocant, ſimilia: diuiſuris ſciſſa, fructum rotundum, mediocri pilę ſimilem, vehementer amarum, fungoſa candidaq; intus medulla: flores (quod Dioſcorides omiſit) palleſcentes ac luteos, Cucumeri iam nominato ſimiles.

LO

LOCVS.

In Germania ſua ſponte non naſcitur, ſata tamen prouenit, ſed rariſsimè perfectionem attingit, quòd frigidior ſit eius terra quàm quòd in ea fructum proferre poſsit. In orientalibus enim & calidioribus locis nata ad nos defertur.

TEMPVS.

Eius flores in fine ferè æſtatis, fructus autem extremo autumno apparent, qui primùm quidem herbacei, mox pallidi fiunt. Legendi verò ſunt cùm cœperint in pallidiorẽ colorem demutari. Et durat integris natura & viribus ad quinque annos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Medulla fructus purgandi vim habet, quatuor obolorũ pondere cũ mulſa aqua ſumpta, & cũ nitro, myrrha, & melle coacta in catapotium. Arefactæ pilæ tritę, vtiliter miſcentur clyſteribus iſchiadicorum, reſolutionis neruorũ, & colico dolore affectorum, pituitam, bilem et ſtrigmẽta, interdũ etiam cruenta educentes. Appoſitæ fœtus enecant. Dentiũ dolores, ſi quis repurget hãc, & luto oblinat, & in aceto nitroq; inferueſcat, & ad colluendos dentes det, tollit. Si verò quis aquã mulſam aut paſſum in ea decoxerit, & ſub dio refrigeratum bibendum dederit, craſſos humores & ſtrigmenta purgat. Stomacho ſupra modum aduerſatur. Sedi etiã ex ea balani ſubiiciuntur, ad excrementa eiicienda. Quinetiã virentis ſucco, iſchiadici vtiliter perfricantur.

EX GALENO.

Colocynthis guſtu amara eſt. Sed quæ amariſsimo dum potatur adſunt opera medicamento, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem, quam validam in ſe cõtinet, nimirum cum iis quæ expurgat, per aluum & ipſa excerni præuertens. Viridis ipſius ſuccus intritus iſchiadicis prodeſt.

EX PLINIO.

Herbacea arefacta per ſe inanit aluum. Infuſa quoq; clyſteribus inteſtinorum omnium vitiis medetur, & renũ, &

lum

lumborũ,& paralyſi eiecto ſemine. Aqua mulſa in ea deco quitur ad dimidias, ſic tuſſienti infunditur obolis quatuor. Prodeſt & ſtomacho, farinę aridæ pilulis cum docoćto melle ſũptis. In morbo verò regio vtiliter ſemina eius inſumũtur, & protinus aqua mulſa. Carnes eius cum Abſinthio & ſale, dentium dolorem tollunt. Succus verò cũ aceto calefactus mobiles ſiſtit. Item ſpinæ & lumborum ac coxarum dolores, cũ oleo ſi infricetur. Præterea, mirum dictu, ſemina eius ſi fuerint pari numero adalligata febribus, ſanare dicuntur quas Græci periodicas vocant.

De Cotonea Malo. CAP. CXLI.

NOMINA.

Cydonia vnde dicta. *Cotonea.*

Κυδώνια μῆλα, Græcis, Malus Cotoneâ & Cydonia Latinis, Officinis Citonia, Germanis **Kuttenbaum** [Gallicè *Coingnacier ou Coingnier*] nominatur. Cydoniam verò Græci à Cydone Cretæ oppido, vnde primum aduecta eſt dixerunt. Cotonea verò à Sidonte Corinthi vico nominata eſt. Sunt tamen qui ſic vocatam velint, quòd mala eius lana quadam tegi videantur, quæ coton dicitur. Atqui in re non admodum magni momenti, parum refert vtram amplectaris ſententiam.

GENERA.

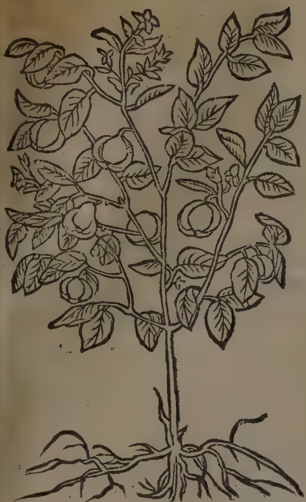
Cotoneæ arboris mala, Dioſcoride & Galeno autoribus duûm ſunt generum. Alia enim minora, rotunda, odoratioraq; ſunt, quæ vera Cotonea appellantur. Alia autem maiora, dulciora, ac minus acerba. Galeno in fine libri ſexti de tuenda ſanitate teſte, Struthea nuncupantur.

Struthea.

FORMA.

Arbor notior eſt, quàm vt debeat repræſẽtari. Malo vulgari haud diſsimilis eſt, niſi quòd infra magnitudinẽ illius ſubſidet, fructu ſcilicet incuruatos deprimente ramos, prohibenteq; parentem creſcere. Folium quoque eius anguſtiùs à terra albicat. Poma tenui lanugine pubeſcunt, & inciſuris criſpantur, vt pictura affabrè oſtendit.

LO

Cotonea Malus.

LOCVS.

In cultis & hortis prouenit. Locum tamen peculiariter & frigidum & humidum deſiderat. Si in calido ſtatuitur, aſsidua irrigatione illi ſuccurri opus eſt: fert tamẽ mediocris ſitus, inter frigoris & caloris naturam, ſtatũ. Planis & decliuis gaudet.

TEMPVS.

Autumno poma eius matureſcunt.

TEMPERAMENTVM.

Mâla Cotonea frigido & terreſtri temperamento donata ſunt, propterque vincentem adſtrictionem minus cæteris mâlis humida exiſtunt. Frigida itaque ſunt primo ordine, & ſicca ſecundo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Cotonea ſtomacho accommodata ſunt, vrinam mouent. Toſta mitiora fiunt. Cœliacis, dyſentericis, purulenta excreantibus, cholericis proſunt, præſertim cruda. Maceratorum liquor potus, ſtomachi atq; alui fluxionibus opitulatur. Succus crudorum aſſumptus orthopnoicis auxilio eſt. Decocto eorũ ſedes & vuluæ procidentes proluũtur. Quæ melle condiuntur, vrinã cient, mel aũt naturam eorum induit: quippe adſtringens & cõſpiſſans obſtruẽnſve fit. Quæ autem cum melle coquũtur, ſtomacho vtilia ſunt, & guſtu

iucunda, minus autem conſtringunt. Cruda cataplaſmatis miſcentur ad cohibendam aluum, contraque ſtomachi ſubuerſionem & ardorem, mammarum inflãmationes, lienes induratos & condylomata. Fit vinum ex iis tuſis & expreſſis, ſed quò perduret, ſedecim ſextariis ſucci, vnus mellis adiicitur, alioqui aceſcit. Prodeſt autem ad omnia quæ dicta ſunt. Vnguentum etiam ex ipſis conficitur, quod Melinum appellatur, quo vtimur, quando adſtringenti oleo opus eſt. Eligi oportet vera, quę parua, rotũda & odorata ſunt. Struthea autem vocata & magna, minùs vtilia. Flos & viridis et ſiccus cataplaſmatis vtilis, iis potiſsimùm quæ adſtrictionẽ deſiderãt cõueniens. Inflammationibus oculorum, ſanguinis reiectionibus, alui fluxionibus, menſiumque impetui cum vino potus prodeſt.

Condyloma.

Vnguentum Melinum.

EX GALENO.

Eximium quid Cotonea præ aliis mâlis poſsident: nã & plus adſtringunt, & durabilem ſuccũ habent, ſi cocta cum melle aſſeruare quis cupiat. Aliorum ſuccus repoſitus aceſcit, vtpote frigida humiditate multa redundans. Strutheorum quoque ſuccus perennare poteſt vbi rectè fuerit præparatus, quemadmodum & Cotoneorũ: verùm hic minus ſuauis & iucundus eſt, maximé que adſtringit, ita vt huius quoque aliquando vſus ſit idoneus ad ventris maiorem in modum diſſoluti, robur reſtituendum.

EX PLINIO.

Cotonea cocta ſuauiora: Cruda tamen duntaxat matura, proſunt ſanguiné excreantibus, ac dyſentericis, cholericis, cœliacis. Non idem poſſunt decocta, quoniã amittunt conſtringentem illam vim ſucci. Imponũtur & pectori in febris ardoribus, & tum decoquuntur in aqua, ad eadé quæ ſupra ſcripta ſunt. Ad ſtomachi aũt dolores cruda decoctáve cerati modo imponuntur. Lanugo eorũ carbunculos ſanat, cocta in vino, & illita cum cera. Alopeciis capillum reddunt. Quæ ex iis cruda in melle condiuntur, vrinã mouẽt. Mellis autem ſuauitati multum adiiciũt, ſtomachoq; id vtilius faciunt. Quæ verò in melle cõdiuntur cocta, quidã ad ſtomachi vitia trita cum roſaceo foliis decoctis dant pro cibo.

bo. Succus crudorũ lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodeſt. Item mãmis, condylomatis, varicibus Flos & viridis et ſiccus, inflãmationibus oculorũ, excreationibus ſanguinis, menſibus mulierũ, Fit & ſuccus ex iis mitis, cum vino dulci tuſus, vtilis & cœliacis & iecinori. Decocto quoq; eorum fouentur, ſi procidant vuluę & interanea. Fit & oleum ex iis quod Melinum vocauimus, quoties non fuerint in humidis nata. Minùs vtilia Struthea, quamuis cognata.

EX SIMEONE SETHI.

Stomachum adſtringunt & corroborãt, & ante cibũ ſumpta ventrem cohibent, vrinam prouocant. Si ad ſatietatem edantur, difficulter concoquuntur. Dulcia minus adſtringunt, acida verò magis, vomitumq́; compeſcũt. Poſt cibum ſumpta ventrem mouent: ſed quibus eſt imbecilla facultas ventris retentrix, & excretrix valida, plus cibi accipiant. Manſa à potu vini vaporem in caput diſtribui prohibent. Si qua prægnãs, vt fertur, crebrius hæc comedat, puerum induſtrium & verſutum pariet.

Caſtanea.

De Caſtanea.

CAP. CXLII.

NOMINA.

Κάστανα ἢ Διὸς βάλανος, ἢ σαρδιανὰ βάλανος, ἢ λόπιμον Grẹcis: Gaſtanea, Sardiana glans, Iouis glans, Nuxq́ue caſtanea Latinis appellatur. Germanis noſtris **Caſtanſ**, vel **Keſten**. [Gallicè *Chaſtaignier*] vocatur.

Caſtaneæ vnde dictæ. Caſtaneas aũt à Caſtano Magneſiæ oppido, vnde primũ aduectæ ſunt, nominatas eſſe conſtat. Sardianas verò glãdes, quoniam in Sardinia optimæ naſcantur. *Sardianæ glandes.*

FORMA.

Arbor eſt vulgò cognita, Iuglandi haud quaquam diſsimilis, folio tantũ venoſiore & fimbriato. Nux quã ꝓducit intus ſolida, & plarimum plana, triplici tegminis ambitu ſepta, membrana primum amara, mox lento cortice, demũ echinato calyce.

LOCVS.

Puram & reſolutam terram deſiderat, opacoq; & ſeptentrionali cliuo lætatur. Montes & valles diligit. In pleriſque Germaniæ locis copioſiſsima prouenit.

TEMPVS.

Ineunte vere germinat, ſeriusq; Vergiliarum occaſu fructificat.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringit & exiccat Caſtanea haud ſecus quam aliæ glandes. Calida verò & ſicca eſt primo ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Caſtaneæ adſtringunt, eademq; quæ glãdes poſſunt. Potiſsimùm autem quę inter carnem & corticem membranã eſt. Caro his qui Ephemeron, hoc eſt, Colchicon, biberunt, accommodata eſt.

EX GALENO.

Caſtaneæ inter omnes glandes principatum tenent, ſolęque ſylueſtrium fructuum alimentum memorabile corporibus præbent.

EX PLINIO.

Caſtaneæ vehementer ſiſtunt ſtomachi & vẽtris fluxiones, ſanguinem excreantibus proſunt, carnes alunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Caſtaneæ ex omnibus fortiſsimum quidem cibum corpori pręſtant, ſed qui difficilè concoquatur. Coctæ autem in carbonibus, vel in fictili vaſe ſicco aſſatę, & cum melle ieiunis datę, tuſsientibus proſunt. Aqua in qua cũ ſuo cortice decoquuntur, cœliacis, dyſentericis, ſanguinemque excrean

creantibus biberida haud inutiliter propinatur. Interior membrana quæ corticem fructumque diſcernit, ad tertiam partem decocta in aqua, & potui oblata, mirè aluum fluentem refrenat, adeò vt Dioſcorides putet etiam carthartico dato, per hanc potionem iri obuiam poſſe, ſi pluſquam neceſſe ſit, purget.

EX SIMEONE SETHI.

Copioſum corpori alimentum præbent, tardè tranſeũt, & difficulter coquuntur. Craſſum humorem, capitis dolorem, & flatus efficiunt, ventremq; ſiſtunt. Si torreãtur, aut ſiccentur, multum nocumenti deponunt.

APPENDIX.

Capitis dolores creant. Inflationes pariunt, concoctu difficiles. Toſtæ tamen crudis innocentiores ſunt. Arefactę multum noxæ remittunt. Tritę cum melle & ſale, rabioſorum canum morſibus imponuntur. Mammarum duritias diſcutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impoſitę, iisq; vino maceratis, & cum farina ſubactis, peſsi vice vtũtur ad ſupprimendos menſes.

De Caryo Baſilico. CAP. CXLIII.

NOMINA.

Κάρυον βασιλικὸν Græcis, Regia nux & Perſica, Iuglãſque Latinis: Officinis Nux ſimpliciter, Germanis Welſchnuſz [Gallicè Noyer] appellatur. κάρυον autem Gręcis à capitis grauedine vocatam eſſe notiſsimum eſt. Nam folia arboris huius grauem ęxpirant halitum, viréſque eius in cerebrum penetrant, atque adeò eos ſopore tentans lędit qui ſub arbore decubuerint. Baſilicam verò, Regiámve & Perſicam, eò quòd è Perſide primùm in Gręciam à regibus delata ſit, dictam eſſe conſtat. Iuglandem à iuuãdo & glande nominatam exiſtimant.

Caryō vnde Græci appellarint.

Baſilica et Perſica cur dicta.

Iuglans.

FORMA.

Arbor eſt pręgrandis, multis pręlongíſque nixa radicibus, procero caudice, multis ſummatim ramis ingentibus

Iuglans.

Vmbra Iuglandis arboris inſalubris.

brachiato, ad binûm ternûmve cubitorum complexus ſæpius craſſeſcente, cortice hiulco, & in rimas altas dehiſcente, foliis latis, oblongis, è iucũdo grauiter ſubolẽtibus, patuláq; iaculãtibus vmbram & inſalubrem, per autumnũ deciduis. Verni temporis initio veluti quodam geſtiente foliorum conceptu, panicula prælonga, collo ſquamatim compactili protracta, ordine nucis pineæ protuberat, dehiſcitque. Flaueſcens ſtatim quàm frondem facere cœpit, nutans caducaque prolabitur. Tum ſuper ramẽti huius pediculum flos erumpit, totidemque calyculacea tegumenta quot flores petiolo contrahuntur, ſingulisque iis ſingulæ includuntur nuces, multis munitæ inuolucris, primùm herbaceo cortice, mox ligneo putamine, dein tenui tunica. Criſpi intus nuclei quadripartito digeruntur, lignoſa intercedẽte membrana.

LOCVS.

Montibus lætatur, aquasq; odit. Paſsim in omnibus ferè Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Germinat poſt afflatum Fauonii, non cacumine, vt maxima pars arborum, ſed lateribus impulſo priore pullulo. Fructificat autumno.

TEMPERAMENTVM.

Huius temperamentum ex virium enarratione patebit.

Viri

Virides verò nuces primo ordine ſiccæ, ſecundo verò calidæ cenſentur.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Nuces iuglandes difficiles concoctu, ſtomacho inutiles, bilem augent, capitis dolorem faciunt, tuſsientibus inimicæ. Ad vomitiones ieiunis in cibo vtiles. Præſūptæ & à cibo comeſtæ cum caricis & ruta, lethalibus venenis aduerſātur. Largiùs eſitatæ latos lumbricos pellunt. Illinūtur mãmarum inflammationi, abſceſsibus, luxatisq; cum exiguo melle & ruta. Cū cepa verò, ſale & melle, canis hominisq; morſui conferunt. Tormina cum putamine ſuo crematę & vmbilico admotæ ſedant. Cortex combuſtus, tritúsque in vino & oleo, infantibus inunctus capillos elegantes efficit, alopeciásq; replet. Siſtit mēſes crematum tritumq;, & cum vino admotum quod intra nuces clauditur. Vetuſtarū autem nucum nuclei illiti, gangrænas, carbunculos, ægilopas & alopecias commanducati & impoſiti celeriter ſanant. Fit etiam ex iis contuſis & expreſsis oleum. Recentes nuces ſtomacho minus nocēt, dulciores enim ſunt. Quam ob cauſam aliis miſcentur, vt acrimoniam au[illegible]nt. Illitu liuores quoque tollunt.

EX GALENO.

Arbor tum in germinibus, tum in foliis adſtrictionem quandam poſsidet: cæterùm euidentem & plurimam in nucis putamine recenti & ſicco: proinde eo fullones quoque vtuntur. At nos ea exprimentes, ſucco ſimiliter vt mororum & ruborum decocto in melle, vt ſtomatico medicamento vtimur, & ad omnia reliqua ad quę modò dicti ſucci conueniunt. Porrò nucis ipſius quod edendo eſt, oleoſum eſt & tenuium partium, ideoq; etiam facilè † exprimitur: & quò diutius reconditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem oleum ex eo inueterato exprimere licet: tunc ſanè admodum diſcutiens fit, vt eo nonnulli gangræna, & carbunculos, & ægilopas ſanent: nōnulli verò etiam ad neruos vulneratos vtuntur. Cæterùm ſi recens ſit, adſtringentis nonnihil qualitatis quoque obtinet. At quod imperfectum eſt etiādum, & nondum ſiccum, veluti reliqui fructus

† Alias ἐυχολοῦται, in bilé vertitur.

omnes qui virides ſunt, plenum eſt ſemicoctæ humiditatis. Cortex tamen eius vbi inaruit, tenuium partium & exiccatorium eſt medicamentum, morſus expers.

EX PLINIO.

Arborum ipſarum foliorumq; vires, in cerebrum penetrant, hocq; minore momento, ſed in cibis nuclei faciunt. Sunt autem recentes iucundiores, ſiccæ vnguinoſiores, & ſtomacho inutiles difficiles concoctu, dolorem capitis inferentes, tuſsientibus inimicæ, & vomituris ieiunis aptæ in tenaſmo ſolo: trahunt enim pituitam. Eædem præſumptæ venena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduerſantur cepis, leniuntque earum ſaporem. Aurium inflãmationi imponũtur cum mellis exiguo. Item cum ruta mãmis & luxatis. Cum cepa autem & ſale & melle, canis hominiſque morſui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus inuritur. Putamẽ combuſtum tritúmque in oleo aut vino, infantium capite perunctо, nutrit capillum, & ad alopecias ſic vtuntur. Quò plures quis nuces ederit, hoc faciliùs tineas pellit. Et quæ perueteres ſunt nuces, gangrænis & carbunculis medentur. Item ſugillatis Cortex iuglandium lichenum vitio & dyſentericis prodeſt. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In ſanctuariis Mithridatis maximi Regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipſius manu compoſitionem antidoti, duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem, & rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano: & qui hoc ieiunus ſumat, nullum venenum nociturum illo die. Contra rabioſi quoque canis morſus, nuclei à ieiuno homine commanducati illitique, præſenti remedio eſſe dicuntur.

EX PLINIO VALERIANO.

Nux viridix, vtpote adhuc aquatioris humoris, ſtyptica & frigida virtute cenſetur. Poteſt denique & ſtomacho aliquid vigoris acquirere, & ventrẽ cum garo ſumpta mollire. Nuces autem ſiccę, durę, cum caricis duabus, & viginti rutæ foliis, addito ſalis grano ſimul cõteruntur, nulliſq; venenis opprimi poterit ea die quiſquis ieiunus accepit. Inter Calendas & Idus Iulii centum numero nuces ſtatim vt arbori

bori demptæ ſunt, cortice adhærente quaſſantur: his admiſcentur aluminis ſciſsi libræ tres, & in nouo fictili vaſe ponuntur: ſuper hæc infunduntur olei boni libræ tres & diligenter in loco neque humido, neque nimium ſicco obruuntur, poſt nonaginta dies dabunt oleum, quod fluentium capillorum damna reſtituit.

EX SIMEONE SETHI.

Virides ventrem mouent, quamobrem quidam ante cibum cum ſapo comedunt. Faciliùs etiam quàm amygdalæ concoquũtur. Aridæ in ore inflammationes & plagas efficiunt. Stomacho meliores fiunt, ſi cum caricis edantur. Ferunt etiam eum qui nuces cum caricis & ruta ante reliquos cibos eſitauerit, non magnopere à venenatis medicamentis lædi. Concoquuntur facilè nuces in frigidis ventriculis, in calidis verò in bilem magis mutantur. Faucium & capitis dolorem afferunt, & tuſſes augẽt. Ante alios cibos ſumptæ, vomitum adiuuãt. Ad ſatietatem comeſtas, lumbricos educere ſcimus. Ad dentium pruritum vtiles ſunt.

De Caltha. CAP. CXLIIII.

NOMINA.

QVO nomine Græci plantam hanc appellauerint, fateor ingenuè mihi nondum conſtare. Latinis autẽ dicta videtur Caltha vel Calthula, quam vocem deinde corrumpentes officinæ, in Calendulam immutauerunt. Quanquam veriſimile etiam ſit, ſic nominatam eſſe, quòd omnibus mẽſium Calendis fruticare comperiatur. Atq; hinc fit quòd nonnulli florem omnium menſiũ appellent. Germani Ringelblůmen vocant, ab intorto, & in circulum acto ſemine[Galli *Soulſie ou Soulſi.*]

FORMA.

Herba eſt fruticoſa, caule dodrantali, lignoſo: foliis longiuſculis, in anguſtum deſinentibus, floribus ſpecioſis croceis luteiſve, non ingrati quamuis grauis odoris, qua dote in coronamenta venit: ſemine, cuius vagina ſcorpionis caudam imitatur: radice ſimplici, multo capillitio fibrata. Cur autem hanc herbam Caltham eſſe credam, facit in primis

 Plini

Caltha.

Plinius, qui lib.xxj.cap. vj.Caltham odore grauem eſſe ſcribit. Dein Virgilius qui Aegloga ſecũda ſic canit: Mollia luteola pingit vacinia caltha. Luteolam à luteo florum haud dubiè colore, nominans.

LOCVS.

Prouenit in cultis, atque vix hortum inuenies in quo copiſè naſcatur.

TEMPVS.

Singulis ferè menſium Calendis, vt diximus, florere deprehenditur, Maio incipiens menſe. Magis autẽ autumno eiuſdem emicant flores.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccã eſſe ſtatuunt, neque id immeritò, quandoquidem dulcedine modica cum amaritudine coniuncta participet.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Herba ipſa adhibetur condimentis & acetariis. Flos ex vino potus ciet menſes: itam herbæ ſuccus, quo in dentium dolore os preſentaneo remedio colluitur. Non parum etiã eius flos ad flauos reddendos capillos conducit. Idem, perinde atque ipſa herba, ſecũdas educit mirificè, ſi arridus ſuffitibus admotus fuerit.

ADNO

ADNOTATIO.

Caltha ſeu Calendula nobis Soulſie à ſolſequio dicitur, quòd flos cũ ſolis ortu aperitur, & occaſu clauditur.

De Caryophyllata. CAP. CXLV.

NOMINA.

QVALITER Græcis & antiquis Latinis ſcriptoribus hæc herba nominata ſit, nondum compertũ habeo. Cur enim Dioſocoridis Lagopum non eſſe credam, etſi paniculum pedi leporino prorſus ſimilem habeat, facit quòd in manuſcripto & peruetuſto herbario ſeorſim deſcriptam & depictam vtranque herbam viderim. Pictura autem Lagopi longè aliam herbam, quæ in ſegetibus naſcitur, quàm ſit Caryophyllata, exprimit: de qua ſuo loco dicemus. Neque deſunt qui herbam hanc de qua agimus Geum Plinio dictam velint, quorum certè ſententia periculo vacat, quòd eadem facultas vtriſque radicibus ſit. Sed ad inſtitutum reuertamur. Herbam quàm recentiores Latini Caryophyllatam, ab odoris ſuauitate quam radices de ſe præbent, nominant, vulgus herbam Benedictam, à diuina ſua efficacia, & Sanãmundam appellant. Germani **Benedicten vvurtz.** [Galli *l'herbe benoiſte, Reſize, ou Galliot.*]

Caryophyllata non eſt Lagopus.

Benedicta Sana mũda.

GENERA.

Duo eſſe eius herbæ genera animaduerti, nõ tamẽ multùm à ſe diſsidentia. Primum genus Caryophyllatam hortenſem vocauimus, cui ex cultura aliqua teneritas accedit in foliis floribus & paniculis. Flos huic paulò minor & pallidior quàm ſylueſtri. Germanicè **Balten, oder heymiſch Bedictenvvurtz** appellari poteſt. Alterũ huius herbæ genus Caryophyllatam ſylueſtrẽ diximus, quòd ſcilicet citra culturam proueniat. Flores eius multò maiores, magiſque ad croci colorem accedũt. Germanicè **Vvild Benedicten vvurtz** nominari commodè poteſt. Differentiam tamen nemo rectiùs quàm ipſa pictura demõſtrabit.

FOR

FORMA.

Caryophyllata hortenſis. *Caryophyllata ſylueſtris.*

Caulis illi ſeſquicubitalis, geniculatus, anguſtus, terna è pediculo longo folia articulatim exeuntia, per ambitum ſerrata, bina etiam prioribus minora, ſingula genicula cingunt. E medio alarum ramuli funduntur tenues, quibus in ſummis flos luteus emicat, quo ſuccuſſo caput extuberat circinatis acinulis cumulatè ſtipatum, quaſi rudimentum eluceat naturæ fragum inchoantis. Radix multis luteis capillamentis fibrata, Caryophyllum olet.

LOCVS.

Primum in hortis plantatum prouenit. Alterum in montanis, opacis, & iuxta ſepes naſcitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores, & peruetuſtus etiam herbarius, calidam & ſiccam

ſiccam eſſe in ſecundo ordine ſtatuunt. Folia ſanè in guſtu non mediocrem adſtrictionem oſtendunt. Radix itidem haud paruam adſtrictionem obtinet.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Radix eius luto & ſordibus eluta ſiccatur, & imbre aceti reſperſa, arcas & veſtes iucundo commendat odore. Decoctum huius ſumitur ad perficiendas concoctiones, ſedandosq; coli dolores. Radix eius pectoris laterisq; dolores & cruditates iucundo ſapore diſcutit. Manuſcriptus herbarius facultatem habere diſſoluendi, digerendi, & obſtructiones tollendi ſcribit. Fomentum item ex vino decoctionis eius menſes ciere. Contra venena tritam cum vino ſumptam valere. Concoctionem præterea roborare, dolorem ventriculi & inteſtinorum à frigiditate aut flatibus ortum decoctam in vino ſanare ait. Mirificè etiam ad interna vulnera huius herbæ decoctum confert. Externa verò ex ea collui debent.

ADNOTATIO.

Caryophyllata quòd radix ſiccata caryopyllum oleat, nobis Sana munda ab effectis vocatur: acetarijs etiam folio ex petita herba.

De Centaurio minore. CAP. CXLVI.

NOMINA.

Κενταύριον μικρόν, ἢ λιμνήσιον, καὶ λιμνᾶιον Græcis, Febrifuga & Fel terræ Latinis officinis, Centauria minor, Germanis klein Tauſendtguldenkraut, Fieberkraut, Erdtgall, vnd Biberkraut, [Gallicè *centaure*, *ou* Fiel de *terre*] appellatur. Centauriũ, quòd ea curatus dicitur Chiron Centaurus, cum Herculis excepti hoſpitio pertractanti arma, ſagitta excidiſſet in pedem. Limneſion & Limneũ, quòd ſecundum aquarum ſcatebras ac paludes, quas Græci λίμνας dicunt, naſcatur. Febrifuga, eo quòd febres fuget, & procul è corpore pellat. Fel terræ, ob ſummam quam habet amaritudinem.

centaurium vnde dictũ. *Lemneſiũ.* *Febrifuga* *Fel terræ.*

FOR

FORMA.

Centaurium minus.

Herba eſt Hyperico Origanóve ſimilis, caulem habens altitudine ſupra dodrantem, angu loſum, Flores in puniceo colore ſubpurpuraſcentes, ad Lychnidis flores accedentes, foliis paruis & oblongis veluti Rutæ. Semen tritico ſimile. Radicem exiguam, inutilem & leuem.

LOCVS.

Propter lacus & rigua loca, Dioſcoride au tore, naſcitur. Apuleio verò teſte in ſolidis & fortibus quoque prouenit, id quod non rarò in Germania noſtra accidere compertum habeo.

TEMPVS.

Floret æſtate & autumno, quo maximè tempore, quia ſemine eſt prægnans, colligitur.

TEMPERAMENTVM.

In foliis & floribus vincit qualitas amara paululum obtinens adſtrictionis, atque propter eiuſmodi temperamentum admodum exiccatorium eſt medicamentum, expers mordacitatis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba ipſa adhuc virens tuſa & illita vulnera glutinat. Vlcera vetera purgat, & cicatrice obducit. Bilioſa & craſſa per aluum ducit. Decoctum eiuſdem iſchiadicis commodè infunditur, ſanguinem educens, & à dolore leuans. Succus ad ocu

ad oculorum medicamenta perutilis, cum melle quæ pupil las obtenebrant expurgãs. In peſſo admotus menſes, ac fœtus educit. Priuatim potus neruorũ affectibus ſuccurrit.

Oculos. Neruo y affecti.

EX GALENO.

Cẽtaurii minoris radix prorſus inefficax eſt, Rami verò & potiſsimùm folia quæ in iis ſunt atque flores, vtiliora. Vl cera magna, herba ipſa adhuc recens illita glutinat, Vetera quoque & quæ ægrè ad cicatricem perduci poſſunt eodem modo vtentibus cicatrice obducuntur. Arefacta, glutinato riis & deficcatoriis miſcetur facultatibus, iis videlicet quæ ſinus & fiſtulas ſanare ſunt natæ, & veteres durities emol- lire, tum vlcerum maligna ſanare. Miſcetur etiam iis quæ rheumaticis affectibus medentur, in quibus ea medicamen ta optima ſunt quæ vehementer deſiccantia cum quadam adſtrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum her bæ quidem Iſchiadicis infundunt, ceu bilioſa ac craſſa du- cẽns: nam & talia purgat. Quanquam quũ adeò vehemen- ter operabitur vt cruenta euacuet, tunc magis proderit. Suc cus porrò eius quum adſimilis ſit facultatis, hoc eſt, exicca- toriæ & abſterſoriç, & reliqua iã dicta pulchrè efficere po- teſt. Cum melle etiam oculis illinitur, menſesq; & fœtum appoſitus in peſſo euocat. Sunt qui ipſum præbeant & his quibus nerui affecti ſunt, vt qui euacuet & deſiccet inno- xiè quæ impleta ſunt. Optimum etiam medicamentum eſt ad iecinoris obſtructiones ſoluendas. Bonum quoque lie- ni indurato foris impoſitum, & nihilo ſecius ſi quis bibere ſuſtinuerit.

Iſchia

Oculos morb. Neruos

EX PLINIO.

Purgat aluum ſuccus Centaurii minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo ſalis & aceti, bilemque de- trahit.

ADNOTATIO.

Centaurium paruum, nomen nobis retinet, Centaure.

De Cyamo. CAP. CXLVII.

NOMINA.

Κύαμος Græcis, Faba Latinis dicitur. Officinæ Latinum nomen

nomen retinent. Germanis **Bonen**, [Gallis *Febue*] appellatur.

FORMA.

Faba.

Sola Faba inter legumina ſine adminiculo nititur, folio carnoſo Portulacæ ſimili, flore criſtato, verſicolore, partim albo partim purpureo, atris quibuſdam maculis notato, quas M. Varrò lugubres vocat literas: ſiliqua plerunque ſemipedali, fructu intus lato humani vnguis effigie, colore non ſimplici, ſed aut fuluo, aut nigro, iam verò etiã herbaceo & coccineo: radice ſingulari, lignoſa, & cappillata fibris. Quę hic à quibuſdam, quaſi noſtra non eſſet vera Faba, afferuntur argumenta, non tanti momenti ſunt vt confutatione indigeãt: conſtat enim noſtram eas, quas veteres illi adſcripſerunt, habere notas & facultates. Non tamen negamus in diuerſis terris maiorem aut minorem produci poſſe.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſata prouenit. Lætatur loco pinguiſsimo & ſtercorato.

TEMPVS.

Floret æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Faba in refrigerando & exiccando ad mediam temperaturam propinquiſsimè accedit. Eſt itaque frigida & ſicca in primo ordine.

VI

VIRES EX DIOSCORIDE.

Spirituoſa, inflãs, cõcoctu pertinax, inſomnia tumultuoſa faciens. Tuſsi tamen cõfert, carnéſque generat. Decocta in poſca, & cũ cortice comeſta, dyſenterias & cœliacas fluxiones ſiſtit. Vtilis contra vomitiones in cibo ſumpta. Minùs inflat, priore aqua in decoctione effuſa. Viridis magis ſtomacho nocet, pluſq; inflat. Farina eius per ſe & cum polenta illita, ex plaga inflammationes mitigat, & cicatrices ad reliqui corporis colorem reducit. Mammis in quibus lac in grumos cogitur, & inflammatione laborantibus auxiliatur, lacque extinguit. Cum melle & fœnigræci farina furũculos, parotidas, ac ſugillata oculorum diſcutit. Cum roſa, thure, & oui albo, procidẽtes oculos, ſtaphylomata & œdemata compeſcit. Macerata in vino ſuffuſiones & ictus oculorum ſanat. Ad ſiſtendas fluxiones ſine cortice cõmãducata fronti imponitur: teſtium inflammationes in vino decocta ſanat. Puerorum pubi illita, diu impuberes ſeruat. Alphos exterit, Euulſos pilos vt non nutriantur & graciles fiant, cortices illiti efficiunt. Cum polenta, alumine & oleo veteri illiti ſtrumas diſcutiunt. Decoctum illorum lanas tingit. Factas ab hirudinibus ſanguinis eruptiones, cortice ablato, Faba qua parte cohæret diuiſa, ſi dimidia apponatur, compeſcit.

EX GALENO.

Caro Fabæ paulum quid abſtergẽtis facultatis cõtinet, ſicut cortex adſtringentis: idcirco medicorũ nonnulli totã Fabam cum polenta decoctam dyſentericis, cœliacis & vomentibus exhibuerunt. Porrò vt edulium flatulenta eſt, & coctu difficilis, vt ſi quid aliud. Excreationibus quidem ex thorace & pulmone idonea. Vt medicamentum verò foris impoſita ſine moleſtia exiccat. In podagricis ea ſæpenumerò vſi ſumus ex aqua decocta, deinceps adipem ſuillum admiſcentes. Ad neruorum tum contuſiones, tum vulnerationes, farinam eius cum oxymelite impoſuimus. Ad eos qui ex ictu iam phlegmone occupabantur, cum polenta. Sed & teſtium & mammarum bonum eſt cataplaſma. Nã hæ partes, cùm phlegmone tenẽtur, moderatè refrigerari amant,

maximè cum mammæ ex lacte in ipſis concreto phlegmonem patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplaſmate extinguitur, ſicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tẽpore glabra permanet. Manifeſtè fabacea farina cutis ſordes detergere conſpicitur, quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac vtuntur. Illinunt pręterea & hac faciem quemadmodũ ptiſana: nam quæ in ſumma cute eminent lentes exterit, & maculas velut ex ſole cõtractas.

EX PLINIO.

Faba hebetare ſenſus exiſtimata, inſomnia quoque facere. Solida fricta, feruenſque in acri aceto coniecta, torminibus medetur. In cibo freſſa, & cũ Alio cocta, contra deploratas tuſſes ſuppurationéſq; pectorum, quotidiano cibo ſumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos diſcutiendóſve imponitur, & vino decocta ad teſtium tumores & genitaliũ. Lomento quoq; ex aceto decocto, tumores maturat atq; aperit. Item liuoribus, combuſtis medetur. Voci etiam prodeſſe, autor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarum cinis, ad coxendices, & ad neruorũ veteres dolores, cum adipis ſuilli vetuſtate prodeſt. Et per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt aluum.

De Conſolida media. CAP. CXLVIII.

NOMINA.

INTER multas alias herbas quibus vulnera glutinãdi facultas ineſt, & hæc cuius picturã damus cõnumeratur. Hinc eſt quòd vulgus herbariorũ illã Conſolidã mediã nominet. Qua etiam appellatione nos vti voluimus quòd nobis, quo nomine veteribus Græcis aut Latinis appellata ſit, nondum conſtaret. Rectiùs tamẽ Solidago diceretur. Germanis Guldegüntzel nuncupatur. [Gallicè *Bugle ou conſire moyenne.*]

Conſolida media.

FORMA.

Caulem habet quadrangulum, lanuginoſum, ex quo per ĩterualla folia bina ex ſingulis geniculis in extremitatibus laciniata, Mentæ ſimilia emicant. A medio caulis ad faſtigium vſque ex ſingulis foliorum alis, flores ſex aut ſeptem in pur

Conſolida media.

in purpureo cœrulei exeunt. Radix illi ſubeſt lignoſa, quæ multas à ſe exiguas radices capillamentorum inſtar per terram latè ſerpentes propagat.

LOCVS.

Paſsim in pratis naſcitur.

TEMPVS.

Floret copioſè Maio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu adſtringit & amara eſt, vt calidam & ſiccam eſſe nemo dubitare poſsit.

VIRES.

Vulnera glutinat. Sanguinis grumos ex caſu, vel cõtuſionibus coactos in corpore diſijcit & diſſoluit. Præſens remedium eſt aphthis & vlceribus in ore ſerpentibus. Decoctum eius tumoribus illitum eos diſsipat. Vſus etiam eius ad intertrigines, vlcera pudendorum, & inteſtinorum exulcerationes prodeſt.

ADNOTATIO.

Quam hic dat Conſolidam mediam vulneribus glutinandis aptiſſimam nouimus, à media nobis dicta diuerſiſsimam.

De Cannabe. CAP. CXLIX.

NOMINA.

Κάνναβις Græcis, Cannabis Latinis, Barbaris & vulgò Canapus dicitur, Germanis autem Hanff, [Gallis *Chanure.*]

GENERA.

Cannabis duo ſunt genera. Vna enim ſatiua eſt, quam Gręci σχοινιόστροφον, quòd magni invita vſus ſit ad robuſtiſsimos funes texendos. Germanis Zamer hanff dicitur. Altera ſylueſtris, quam Latini Terminalem vocant, Germani Vvilden hanff.

Satiua Cănabis. Syluestris.

Cannabis ſatiua.

FORMA.

Satiua Cannabis folia fert fraxino ſimilia, grauis odoris, caules longos, inaneſque, ſemen rotundum. Sylueſtris verò virgas fundit Altheæ ſimiles, nigriores, aſperiores & minores, cubitali altitudine. Folia ſatiuæ ſimilia, aſperiora & nigriora. Flores ſubrubeos, Lychnidi ſimiles. Semen & radicem Altheæ ſimilia. Eius effigiem videre nobis nõdum licuit.

LOCVS.

Satiua in locis cultis ſata prouenit. Sylueſtris in ſyluis & aſperis locis, Apuleioq; teſte, iuxta ſemitas & ſepes naſcitur

TEMPVS.

Herba ad vſus medicos carpitur dum maximè viret. Semen aũt eius, Plinio autore, cùm maturum eſt, id quod prope autumni æquinoctium accidit.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calefacit & exiccat.

VIRES

VIRES EX DIOSCORIDE.

Satiuæ maiori copia ſumptum genituram extinguit. Ex viridi aũt ſuccus expreſſus, contra aurium dolores vtiliter inſtillatur. Syluestris radix decocta illitaque, inflammationes mitigat. Tumores diſcutit, & callos diſijcit. Huius cortex texendis funibus vtilis eſt.

EX GALENO.

Cannabis ſemen flatus extinguit, adeoque deſiccat, vt ſi pluſculum edatur geniturã exiccet. Sunt qui ex viridi ſuccum exprimentes, ad auriũ dolores ab obſtructione, vt mihi videtur, natos vtuntur. Semen etiã Cannabinum difficulter concoquitur, ſtomacho & capiti aduerſatur, prauoſque humores creat. Admodũ excalfacit, ideoq; caput æſtuoſo ac medicamentoſo halitu ſurſum miſſo tentat.

EX PLINIO.

Semen Cannabis extinguere geniturã virorum dicitur. Succus ex eo vermiculos aurium & quodcunq; animal intrauerit, eiicit, ſed cum dolore capitis. Tantaq; vis ei eſt, vt aquæ infuſa, coagulare dicatur, & ideo iumentorum aluo ſuccurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta. Itẽ podagras & ſimiles ĩpetus. Ambuſtis cruda illinitur, ſed ſæpius mutatur priuſquam areſcat.

EX SIMEONE SETHI.

Semen Cannabis comeſtum idem nocumẽtum quod Coriandrum affert: immodicè enim ſi eſtur, vt illud, delyrium facit. Folia verò arida pota, veluti farina, aut magis pro potione hæc farina exiccata, ebrietatem quandam hoſpitalem facit, & quæ ab hauriente nõ ſentiatur. Apud Arabas enim pinſitur, ſubigitúrve pro vino, & inebriat. Deſiccat vero ſemen genitale vt Caphura.

APPENDIX.

Quum ex iam dictis conſtet Cannabinum ſemen caput facilè tentare, atque adeò lædere, imprudenter faciunt, qui vulgi errorem ſequentes, in morbis iiſque maximis capitis, ex hoc ſemine confecta iuſcula ægrotantibus magno eorũ malo exhibent.

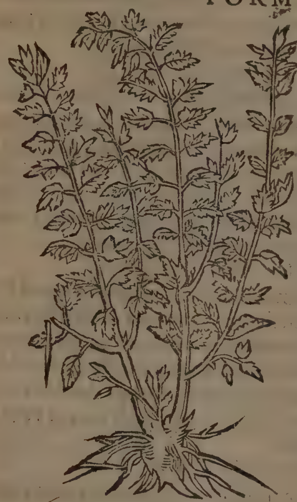
De Cardiaca. CAP. CL.

NOMINA.

QVO nomine herba hæc veteribus ſit appellata, nondum nobis conſtat. Noſtri tamen temporis herbarii Cardiacam vocant, Germani **Hertzgſpan: oder Hertzgſper.** [Galli *Cordialle ou Gripaulme.*] Cardiaca verò haud dubiè à recentioribus nominata eſt, quòd cordis palpitationi, quam illi perperàm καρδιακὴν appellãt, mirificè conferre videatur. Alia eſt hæc à Ballote, de qua ſuo loco diximus. [Officinis *Agripalma.*]

FORMA.

Cardiaca cur dicta.

Cardiaca.

Cardiaca caulem ex ſe mittit quadrãgulum, geniculatũ, nigrum: folia laciniata, nigra, per interualla in caule ex ſingulis geniculis prodeuntia: flores in candido purpureos, orbiculato ambitu caules circumiacẽtes, radicem luteam, intortã capillamentis fibratam.

LOCVS.

Paſsim in ruderibus & circa ſepes naſcitur.

TEMPVS.

Iulio menſe floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum exiſtit vt hoc nomine calidam eſſe in ſecundo ordine, & ſiccam in tertio conſtet.

VIRES

VIRES.

Recentiores rectè contra cordis palpitationem, conuulſionem, & reſolutionem conducere tradunt: poteſt enim quum amara ſit herba, ſua caliditate & ſiccitate craſſos humores qui in venis & aliis partibus, neruoſis potiſsimùm, ſunt, incidere, extenuare, & diſcutere. Hac etiã ratione morbo comitiali confert, vrinas mouet, & mẽſtrua educit, aliáſque facultates quas Galenus lib. iiij. de Simp. med. facul. ca. xvij. amaris tribuit, obtinet.

ADNOTATIO.

Cardiaca nobis Agria palma haud ſcio qua ratione dicitur, niſi fortè à rudi foliorum fiſſura tanquam in digitos, à qua ſed perfectiore Ricinus, vulgò etiam Palma Chriſti nuncupatur. Amara ſorba in hortis ſponte ſua paßim luxurians.

De Caro. CAP. CLI.

NOMINA.

Careum vel Carui.

Κάρος Græcis, Caron vel Careum Latinis, officinis Carui nominatur. Germanis **Mattkumich, oder Wyſenkumel**, [Gallis etiã *Carui*] dicitur. A Caria fortè regione, in qua laudatiſsimum naſcitur, appellationem accepit.

FORMA.

Caules emittit quadrangulos ab vna radice multos, folia Staphylini, flores candidos, & in cauliũ ſummo ſemen anguloſum ac copioſũ, radicẽ oblõgã & luteã.

LOCVS.

Paſsim in pratis Germaniæ noſtræ prouenit. Optimum tamen eſt quod in Caria, vt diximus, naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Cari ſemen calfacit & exiccat tertio quodãmodo ordine moderatè acrem qualitatem poſsidens.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen Cari calfacit, vrinam cit, Stomacho & ori gratũ accomodumq́; . Concoctiones adiuuat. Antidotis & oxyporis vtiliter miſcetur, Aniſo proportione reſpondens. Radix elixa Paſtinacæ ſylueſtris modo, edendo eſt.

EX GALENO.

Flatus extinguit & vrinas ciet, nõ ſemẽ tantũ, ſed & plãta.

De Caryo pontico. CAP. CLII.

NOMINA.

Κάρυα ποντικά, ἢ λεπτοκάρυα Græcis: Auellanæ nuces, & Præneſtinæ Latinis, Haſelnuſz Germanis, [Gallis *Noyſette, ou Auellane*] nominãtur. Ponticæ autẽ vocantur, quòd in Aſiam Græciamque è Ponto venerunt. Paruæ, quòd Iuglandibus minores ſint.

GENERA.

Duo eius ſunt faſtigia. Vna enim eſt ſylueſtris, quã priuatim Germani noſtri Haſelnuſz [Galli *Auellane ſauuage*] nominant. Altera vero vrbana ſeu domeſtica, quam iidem Rotnuſz, oder Rûrnuſz appellãt [Galli verò *Auellane franche*.]

FORMA.

Corylus arbor in qua Auellana nux prouenit, caudice eſt multis infernè ſtolonibus fruticãte, ſupernè ramis brachiato, virgis breuibus, ſine alarũ ſinu enodibus, craſsique non nullis, foliis ab vna parte nigris, altera verò ſubalbis, per ambitum ſerratis, materia admodùm lenta, cortice ſummo tenui, pingui, maculis albis vario, medulla tenui & flaua. Nõ floret, ſed floris vice quidam in eo peculiares compactili cal

lo

Auellana nux ſylueſtris.

Auellana domeſtica.

lo racematim cohærentes, & veluti prælongivermes, ſingulari pediculo penſiles iuli erumpunt, qui ineunte vere dehiſcunt ac defluunt cũ folia proſiliunt, ac tum calyculacea tegumenta todidem ſummatim fimbriata, quot iuli ſupra pediculum exeunt, eorumque ſingulis nuces ſingulæ inſunt. Domeſtica nõ differt á ſylueſtri, niſi quòd eius folium maius, & caudex procerior, melior fructus rubra membrana incluſus.

LOCVS.

Gaudet argilloſis & vliginoſis locis: naſcitur itaq; in plano. Nemora etiam & montes Corylis veſtiuntur.

TEMPVS.

Autumno leguntur Auellanæ nuces.

TEMPERAMENTVM.

Tum cortex, tum planta, tum fructus guſtanti auſte-

rior quàm Iuglans apparet, plus itaq; habet eſſentiæ terreſtris & frigidæ. Simeon Sethi calidas & humidas eſſe Auellanas aſſerit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Stomacho aduerſantur Auellanæ. Tritæ in aqua mulſa, & potæ veterem tuſsim ſanant. Toſtæ verò & cum exiguo pipere comeſtæ deſtillationem maturant. Totæ crematæ, tritæ cum axungia aut ſeuo vrſino & inũctæ, alopecias explent. Ferunt aliqui vſta earum putamina, & in puluerẽ redacta cum oleo cæſiorum, oculorũ pupillas infãtibus denigrare, perfuſo ſyncipite.

EX GALENO.

Valentiores ſunt Auellanæ quàm Iuglandes: nam denſior ſtrictiorq; his eſt ſubſtantia, ac minus oleoſa. Cætera magnæ nuci ſimilia ſunt.

EX AETIO.

Auellana, quæ & Nux pontica nuncupatur, quòd in Euxino ponto frequens ſit, præter quòd frigidior, auſterior, terreſtriorq; eſt, in reliquis Iuglandi aſsimiliatur. Comeſta dolorem capitis inuehit.

EX SIMEONE SETHI.

Magis nutriũt quàm Iuglandes nuces, difficiliúsque concoquuntur. Inflationes faciũt, &, vt quidam aiunt, ieiunũ inteſtinum lædũt. Faciliùs autem concoquuntur, minùsq; ventrem ſiſtunt, ſi interior earum cortex abiiciatur. Dicitur quòd ſi quis ante reliquos cibos cũ ruta ſumpſerit, huic neq; morſus, neq; venena officere illo die poſſe, & ſcorpiones ab ipſo fugere. Sumptæ cum caricis, iam à ſcorpione ictos iuuãt. Ad aciditatẽ à nigro humore exiccatam omninò confert.

De Centummorbia. CAP. CLIII.

NOMINA.

HVIC herbæ, vt aliis multis, nomen aliud imponere non licuit, quàm, quo vulgò hodie appellari ſolet, Cẽtummorbiæ. Sic autem haud dubiè à chirurgis, qui illa quotidie vtuntur, à mirifica ſua quã in plurimis vlceribus

medendis obtinet facultate, dicta eſt. Sunt qui à foliorũ ſimilitudine, quę nummi ſpeciem referunt. Nummulariam vocant. A nõnullis Hirũdinaria, quòd paſsim terræ hirũdinis inſtar affixa ſit, dicitur. Nec deſunt qui Serpẽtariam appellent, quòd compertum ſit ſerpentes hac herba, ſi vulnerentur, ſibi mederi. Germanicè **Egelkraut, oder Klein Naterzung, oder Pfennigkraut** nominatur. [Gallicè l'*Herbe qui tue les brebis*.] *Nummularia.*

FORMA.

Centummorbia, ſiue Nummularia.

Serpit per terram, exiguisq́; radiculis è colicũlis latis prodeuntibus nititur. Folia habet ex vtroque caulis latere rotunda pinguiaq́; flores luteos.

LOCVS.

Prouenit in locis humidis, potiſsimùm verò circa fluenta.

TEMPVS.

Maio menſe apparet, Iulio autem floret.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu admodum adſtringit, vt hinc conſtet ſecundi aut tertii ordinis exiccantium eſſe herbam.

VIRES.

Huius flores & folia trita adeò deſiccant adſtringuntq́ue, vt quæuis vlcera glutinare valeant. Ideoq́ue pota cum vino dyſenterias, ventris imbecillitates, fluxusq́ue ac humiditates ſanat. Cataplaſmatis ritu illita, vlcerum putredinoſa

dinoſa iuuant, Proſunt etiam ad ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & ad omnia interanea vulnera & vlcera, potiſsimùm pulmonis. Externis etiam vlceribus ſummè confert, ſi vino in quo herba hæc decocta eſt, lauentur atq; abſtergantur.

ADNOTATIO.

An hæc Centummorbia ſit vulgò dictum & putatum gramen Parnaſi, explora.

De Coccimelea. CAP. CLIIII.

NOMINA.

Κοκκιμηλία Græcis, Prunus Latinis & officinis, Germanis eius arboris fructus **Pflaumen, oder Prumen,** dicuntur. [Gallicè *Prunier*.]

GENERA.

Prunus Satiua.

Prunus Syluestris.

Duo ſanè prunorum habentur genera. Vnum ſatiuorum,

rum, in quo genere ſunt nigra, candicantia, verſicoloria, cerea, hoc eſt, ex candido in luteum palleſcentia, purpurea, damaſcena, & ſi qua ſunt alia. Alterum ſylueſtrium, quæ Galeno lib. 2. de alimentorum facultibus ἀγριοκοκκίμηλα, & in Aſia προῦμνα, Pruneola ſiue Prunula vulgò nominantur, Germanicè Schlehen. Caue eorum amplectaris ſententiam, qui Poterium eſſe putant: neq; enim facultates, neq; notæ Prunulis reſpondent. *Pruneola.*

FORMA.

Prunus arbor eſt radicibus ſummo ceſpite vagantibus, paucis, caudice ſubrecto, ſcabro, multis brachiato ramis, folio ex oblongo ferè rotundo, per oras minutim ſerrato: flore candido, foliato, pomo, carne, cuteq; veſtito, oſſe intus duro in quo nucleus includitur.

LOCVS.

Satiua Prunus in hortis naſcitur. Damaſcena in Damaſco Syriæ, à quo cognominata ſunt. Sylueſtris autem paſſim in ſepibus reperitur.

TEMPVS.

Satiua in æſtate poma ſua profert, ſylueſtris autem autumno.

TEMPERAMENTVM.

Satiuæ pruni fructus mediocriter humectant & refrigerant. Sylueſtris adſtringunt, vt fuſiùs ex eorundem facultatibus innoteſcet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eius pomum eſtur, ſtomacho tamen aduerſatur. Aluum mollit. Syriaca autem pruna, & præſertim in Damaſco genita, exiccata ſtomacho vtilia ſunt, & aluum cohibent. Folia in vino decocta & gargariſſata columellam, gingiuas, & tonſillas fluxione laborantes reprimunt. Præſtant idem & ſylueſtrium Prunorum fructus cum maturuerunt ſiccati. Cum ſapa decocti ſtomacho vtiliores, & ad cohibẽdam aluum aptiores redduntur. Gummi Prunorum glutinat. Potum in vino calculos conterit. Ex aceto illitum, impetigines infantium ſanat.

EX

EX GALENO.

Pruni fructus ventrem ſubducit, recens quidem plus, aridus verò minùs. Cæterum Dioſcorides, haud ſcio cur Pruna Damaſcena ſiccata ventrem ſiſtere ait, quum tamen & ipſa palàm etiam ſubducant, minus tamen iis quæ importantur ex Iberia. Damaſcena quidem magis adſtringũt: atquæ Iberia fert, dulciora ſunt. Quin & ipſę arbores fructibus proportione reſpondent: minùs enim adſtringũt quæ in Iberia naſcuntur, magis verò quæ Damaſci. Porrò vt in ſumma dicam, quarum in foliis aut germinibus adſtrictio quædam ineſſe apparet manifeſta, iis decoctis phlegmonæ in columella aut tonſillis exiſtentes colluuntur. Syl ueſtrium fructus euidenter adſtrictorius eſt, ventremq; ſiſtit. Gummi autem arboris ſunt qui dicant cum vino potũ lapides confringere, cum aceto verò puerorum ſanare impetigines. Ac ſi id præſtat, clarum eſt incidendi tenuandique illi facultatem ineſſe. Raro fructum hunc auſterũ aut acidum, aut omnino iniucũdum inuenias, vbi exactam ma turitatem fuerit aſſecutus. Priuſquam enim eò perueniat, nullus eſt fermè qui non acorem, aut acerbitatem præ ſe fe rat: eſt qui & amaritudinem. Proinde ex hoc fructu minimum alimenti corpus accipit. Verùm quum humectare & refrigerare mediocriter ventrem ſtatuemus, vtilis erit quẽ ſubducit humiditatis & lentoris ſui gratia. Prunis porrò æquè ac ficubus conceſſum eſt, vt vel exiccata vtilia permaneant. Damaſcenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima iis quæ in Iberia & Hiſpania proueniunt. Probatiſsima in Damaſcenis ſunt, quæ cum mediocri adſtrictione magna laxáque ſunt. At parua, dura, acerbaq;, & in cibo permoleſta: & ventri ſubducendo minùs idonea, cui officio Iberica maximè conueniunt. In melicrato plus mellis habente, abundè ventrẽ molliunt, etiam ſi ſola comedantur, & multò magis ſi melicratum ipſum ſubſorbeatur.

EX PLINIO.

Pruni folia decocta tonſillis, gingiuis, vuę proſunt in vino decocta, & ſubinde ore colluere. Ipſa Pruna aluum molliunt.

liunt. Syluestrium quidem Prunorum baccæ, vel è radice cortex, in vino auſtero ſi decoquatur, ita vt triens ex hemina ſuperſit, aluum & tormina ſiſtunt. Satis eſt ſingulos cyathos decocti ſumi. Et in iis & ſatiuis Prunis eſt limus arborum, quem Græci Lichena appellant, rhagadis & condylomatis mirè vtilis.

De Conio. CAP. CLV.

NOMINA.

Κώνειον Græcè, Cicuta Latinis & officinis, Germanis **Vvrtzerling, vvndtſcherling, Schirling, oder vůterich**, quaſi tyrannus dicitur, quòd ſcilicet hominem interficiat, ſi intra corpus ſumatur. Hinc eſt quòd Athenienſes eius ſucco in interimendo ſapientiſsimo philoſopho Socrate (quem falſò Anytus & Melytus quaſi parum rectè de Diis ſentiret, accuſarunt,) vſi ſunt.] Gallicè *Cigue ou cocue.*

FORMA.

Cicuta.

Caulem profert geniculatũ Fœniculi modo magnum. Folia ferulæ, vel, vt Plinius ait, Coriando ſimilia, anguſtiora tamen & graueolentia. In cacuminibus adnaſcentes ramulos & vmbellà. Florem ſubalbum, Semen Aniſo ſimile, albidius tamen. Radicem concauam nec profundam.

LOCVS.

Paſsim in pratis, locis incultis, & vmbroſis naſcitur.

TEM

TEMPVS.

Iulio menſe flores & ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Summam habet refrigerandi vim Cicuta, atque adeò venenum eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Inter lethalia connumeratur Cicuta, ſua frigiditate enecans. Remedio eſt meraci vini potus. Succus exprimitur ex eius cacuminibus contuſis, priuſquam ſemen & coma areſcat, expreſſusq́; in ſole denſatur. Multus aridi ad medendi rationem vſus eſt. Miſcetur vtiliter collyriis, quæ leuandi doloris gratia adhibentur. Herpetas & eryſipelata illitus reſtinguit. Herba cum coma trita & teſtibus circumlita, libidinum in ſomno imaginationibus auxiliatur, ſed genitalia illita reſoluit, languidaque reddit. Lac extinguit, mammas in virginitate increſcere prohibet. Puerorum teſticulos tabeſcere facit.

EX PLINIO.

Cicuta venenum eſt, publica Athenienſium pœna inuiſa, ad multa tamen vſus non omittendi. Semini & foliis refrigeratoria vis, quæ ſi enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio eſt, priuſquam perueniat ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis exiſtimatur. Succus exprimitur foliis floribusque: tunc enim maximè tempeſtiuus eſt & melior. Semine trito expreſſus, & ſole denſatus in paſtillos, necat, ſanguinem ſpiſſando. Hæc altera vis. Et ideo ſic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad diſſoluenda medicamenta vtuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum malagma. Præcipuus tamen eſt ad cohibendas epiphoras æſtiuas, oculorumque dolores ſedandos circunlitus. Miſcetur collyriis, & alios omnes rheumatiſmos cohibet. Folia quoque tumorem omnem doloremque & epiphoras ſedant. Anaxilaus autor eſt, mammas à virginitate illitas, ſemper ſtaturas. Quod certum eſt, lac puerperarum mammis impoſita extinguit, veneremq́; teſtibus circa pubertatem illita.

AD

ADNOTATIO.

Cicuta nobis eſt maior, cuius caule cauo quòd bibant ruſtici, bibeul dicitur: Gall. Cigue. *Alia eſt minor, odore non ingrato, tenera multũ, cætera priori ſimilis quæ arboreſcit terra pingui.*

De Cynogloſſo officinarum.

CAP. CLVI.

NOMINA.

Κυνόγλωσσον Græcè, Latinè Lingua canina: Officinæ Grecã appellationẽ retinuerunt, Germanicè Hundſzung [Gallicè *Langue de chien ou eſpece d'Orcannette*] appellatur. Animaduerdũ tamen nos non temerè adiecisse officinarum: neq; enim Dioſcoridis damus Caninam linguam, quę vidua caule eſt, & viribus etiam ab hac noſtra diuerſa. *Lingua canina.* *Dioſcoridis Cynogloſſon.*

Cynogloſſum.

FORMA.

Caulem obtinet cubitalem, & interdum longiorem, hiſpidum, ſurculoſum folia anguſta, prę longa & lanuginoſa, nõ venoſa, molliaque: floré primùm purpureum, dein cœruleum, ſtamina habentem purpurea: radicem oblongam, & profundè terram penetrantem.

LOCVS.

Paſsim circa itinera prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret.

C TEM

TEMPERAMENTVM.

Recentiores herbarii frigidam & ſiccam eſſe ſtatuunt in ordine ſecundo.

VIRES.

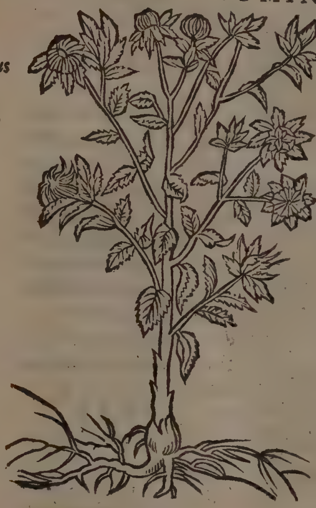
Oris & aliis maleficis vlceribus medetur. Dyſenteriæ etiam prodeſt. Debet itaque illius herbæ vſus eſſe in omnibus vlceribus, vulneribus, ſcabie Hiſpanica, & ſimilibus morbis. Auxiliatur etiam gonorrhœæ & deſtillationibus: atque hinc eſt quòd catapotiorum compoſitioni, quorum nomenclatura eſt ad omnes morbos catarrhi, aut de Cynogloſſo, admiſceatur.

Catapotia de cynogloſſo.

De Cnico. CAP. CLVII.

NOMINA.

Cartamus crocus hortenſis.

Cartamus.

Κνῖκος Græcè, Cnicus & Cnecus Latinè nominatur. Officinæ Cartamum & Crocum hortēſem appellant. Germani **Wilden garten-ſaffran**, ad differentiam Atractylidis, de qua ſuprà dictum eſt. [Gallicè *Saffran ſauuage.*]

FORMA.

Folia habet oblonga, inciſuris diuiſa, aſpera, aculeata. Caules cubitales, in quibus capita oliuæ magnitudine. Florē ſimilem Croco, ſemen candidum & rufum, oblongum, anguloſum.

LOCVS.

Naſcitur in hortis & agris ſatus.

TEM

TEMPVS.

Floret Iulio & Auguſto menſibus, ac ſubinde ſemen etiam profert.

TEMPERAMENTVM.

Tertii eſt ordinis excalefacientium eius ſemen, ſi quis foris eo vti volet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius flore vtuntur in opſoniis. Semen tunditur & ex eo exprimitur ſuccus: qui cum hydromelite aut gallinaceo iure datus aluũ purgat. Stomacho tamen aduerſatur. Fiunt etiam placentæ quæ aluum emolliunt, ſi ſuccus eius amygdalis, nitro, aniſo, & melli cocto miſceatur. Oportet autem ante cœnã in partes quatuor diuiſas, Iuglandis nucis quantitate, duas aut tres ſumere. Eas hoc modo cõficere oportet. Sumatur Cnici candidi ſextarius, amygdalarum toſtarum & decorticatarum cyathi tres, aniſi ſextarius vnus, aphronitri drachma vna, caricarum triginta carnes. Seminis ſuccus lac cogit, & ad ſoluendam aluum efficaciùs efficit.

EX GALENO.

Cnici ſemine duntaxat ad purgationes vtimur.

De Cenchro. *CAP. CLVIII.*

NOMINA.

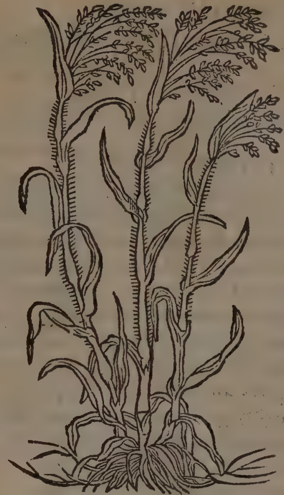
Κέγχρος Græcis, Milium Latinis & Officinis. Germanis Hirſz [Gallicè *Mil, ou Millet*] appellatur. Nomen, Feſto autore, à miliaria ſumma deriuatum. *Miliũ vn de dictum*

FORMA.

Frumenti genus ſtipula cubito altiore, geniculata, folio arundinaceo, ſemine in iuba tereti & pendulo, folliculo cõcluſo, radice numeroſa, capillata, ac multiplici fruticante culmo.

LOCVS.

Satum in aruis prouenit. In frigido & aquoſo ſolo prius ſerendum, poſtea in calido præcipiunt. Gaudet ſolo limoſo vliginoſoque.

Milium.

TEMPVS.

Auguſto menſe demetendum.

TEMPERAMENTVM.

Milium primo ordine refrigerat, exiccat autem tertio exoluto, aut certè ſecundo intenſo. Paululùm etiam tenuiũ eſt partium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Minus cæteris frugibus alit. In panes autem coactum, aut tanquam puls confectum aluum ſiſtit, vrinam autem mouet. Toſtũ verò ſaccis inditum & foměti loco appoſitum, torminibus & aliis doloribus auxilio eſt.

EX GALENO.

Milium, vt ferculum, comeſtum inter omnia frumětacea edulia minimum nutrimenti confert. Sed & ventrem deſiccat. Porrò foris impoſitum in ſacculis idoneum eſt fomětũ iis quæ citra morſum exiccari poſtulãt. Cataplaſmatis etiã modo illitum exiccare poteſt, attamen admodum friabile eſt, proinde difficilis eſt eius in cataplaſmatis vſus. Panis ex milio exigui eſt alimenti & refrigerantis. Conſtat inſuper præaridum, & inſtar arenulæ, aut cineris friabilem eſſe: caret eñim penitus glutinoſo pingui: iure itaque aluũ humentem deſiccat. Milium tamen ad omnia panico præſtantius, nam & ſuauiùs editur, faciliùs cõcoquitur, ventremq; minus

Panis ex milio.

nus

nùs cohibet, ac magis nutrit. Huius farinam lacti incoctã eſitant, veluti triticeam agricolæ: clarumq; eſt id edulii tantò quàm illa quæ per ſe ſola ſumuntur melius eſſe, quantò lac milii natura ad boni ſucci procreationem, aliaq; omnia eminentius habetur. Dico aũt alia omnia, concoctioné, ventris ſubductionem, in totum corpus diſtributioné, adeoque ipſam in edendo ſuauitatem ac voluptatem.

EX PLINIO.

Milio ſiſtitur aluus, diſcutiuntur tormina, in quẽ vſum torretur antè. Neruorũ doloribus & aliis, feruens in ſacco ponitur, neq; aliud vtilius, quoniã leuiſsimum molliſsimũque eſt, & caloris capaciſsimũ. Itaq; talis vſus eius eſt ad omnia quibus calor profuturus eſt. Farina eius cũ pice liquida ſerpentium & multipedæ plagis imponitur.

EX SIMEONE SETHI.

Difficulter concoquitur, ventrem ſiſtit parumq; nutrit. Iuuat eos qui refrigeratione & exiccatione ventriculi indigent. Sumptum cum lacte, vel amygdala thaſia faciliùs cõcoquitur, & humidius fit.

De Crambe ſatiua. CAP. CLIX.

NOMINA.

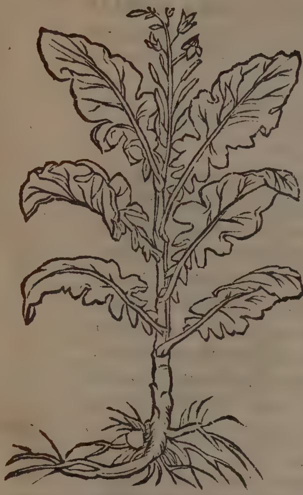
Κράμβη ἡ ἥμερος Græcè, Braſsica ſatiua Latinè, Officinis & vulgò Caulis, Germanicè Koel [Gallicè *Choux*] appellatur. Crambe Græcis dicta cẽſetur quaſi κοράμβλη, quòd pupillas oculorum, quas Græci κόρας vocant, obtundat, hebetétque. In qua certè ſentẽtia fuiſſe Columellam hoc eius de cultu hortorum carmen teſtatur. Nunc veniat quamuis oculis inimica Coramble. Attici integro nomine κοράμβην protulerunt, alio ſed potiore etymi ſenſu, quaſi κορῶ ἀμβῆ, vel rectiùs ἀντιβῆ, id eſt, crapulæ ſatietatiq; cõtraueniat. Nã vino aduerſatur, vt inimica vitibus. Antecedens in cibis ebrietatem arcet, & poſtea ſumpta crapulam diſcutit.

GENERA.

Etſi plurima ſint Braſsicę genera, vt ex veteribus rei ruſticæ ſcriptoribus liquet, quatuor tamen duntaxat, quę hodie vſitatæ ſunt, producemus: quarũ vna Græcis λεία, hoc eſt, *Braſsica læuis.*

 læuis

læuis nominatur, grãdibus & latis foliis, caule magno: Germanis **Breiter oder groſſer Koel** vocatur. [Gallis ſimpliciter *Choux*.] Altera criſpa, quæ à ſimilitudine apii σελινοειδὴς, id eſt, Apiana nuncupatur. Vulgò criſpus caulis, Germanicè **Krauſer koel**. [Gallicè *Choux creſpes*.] Tertia propriè vocatur Crambe, minutioribus caulibus, & tenuioribus foliis, flore luteo, Germanicè **kleiner koel**, vt ab aliis diſcernatur, nominari poteſt, aut ſimpliciter & ſine adiectione **Koel**. [Gallicè *choux rouges*.] Quarta ſeſsilis eſt, folio & capite patula. Vulgus caputos caules, quaſi capitulatos appellat, quoniam in capitis formam extuberant. Folia enim horum in orbem glomerantur, exteriùs calloſa & per ambitum rugata; multis intus carinarum voluminibus, externis ſemper interiora comple-

Braſsicæ primum genus.

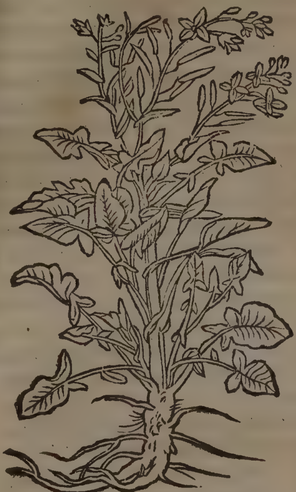

Braſsicæ ſecundum genus.

ctenti

ctentibus. Huc alludentes Germani **Cappiſʒkraut** [Galli *Choux cabuz*] vocant. Nonnulli à candore foliorum Braſsicam albam, & caules albos appellare maluerunt. Hoc genere Braſsicę in plęriſque Germaniæ partibus, Baioria potiſsimum, per integrum anni curriculum quotidie victitant, quòd illic eius prouentus ſit vberrimus.

FORMA.

Braſsicæ tertium genus.

Braſsicæ quartũ genus.

Caule eſt Braſsica leuiter rubente, craſſo: folio prægrandi, carnoſo, ex cæſio cãdicãte, in latus vtrinque diffuſo, prominulis venarum toris fruticãte, cyma patula, flore tum luteo, tum albo, ſemine in ſiliquis.

LOCVS.

In hortis hodie paſsim proueniunt Braſsicæ. Frigidis verò & pluuiis regionibus poſitio earundem optima.

TEMPVS.

Auguſto menſe potiſsimùm florent, ac ſubinde ſemen

etiam proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Braſsica tũ mãducata, tum foris impoſita exiccat. Sicca verò & calida primo ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Braſsica ſatiua aluo eſt idonea, ſi leuiter ferueſacta edatur. Percocta verò aluũ ſiſtit, & multò magis bis cocta, & in lixiuio decocta. Aeſtiua ſtomacho nocet & acrior eſt. In Aegypto propter amaritudinem non eſtur. Obſcuritate viſus laborãtibus & tremulis comeſta auxiliatur. A cibo ſumpta ex crapula & vino noxas reſtinguit. Cyma eius ſtomacho vtilior, ſed acrior, & ad ciendam vrinam validior. Condita ſale ſtomacho inimica eſt, aluumque conturbat. Crudus eius ſuccus cum iride & nitro deuoratus aluum mollit. Cum vino potus viperarum morſibus ſuccurrit. Cum Fœnigræci farina, podagricis & articulorum doloribus correptis, vlceribusque ſordidis & vetuſtis illitus prodeſt. Caput purgat per ſe naribus infuſus. Mẽſes ducit cum loliacea farina inditus. Folia per ſe aut cum polenta trita, omnibus inflammationibus & œdematis conferũt. Eryſipelatis, epinyctidis & lepris medentur. Cum ſale carbunculos rumpunt. Capillorum in capite defluxum retinent. Cocta autem & melli mixta, gangrænarum paſcentibus malis opitulantur. Cruda ex aceto comeſta lienoſis proſunt. Manſa verò deuorato ſucco vocem amiſſam reſtituunt. Decoctum eius potum, aluũ & menſes mouet. Flos poſt conceptionem in peſſo ſubditus ſterilitatem facit. Semen eius, pręſertim quæ in Aegypto naſcitur, potum, lumbricos pellit. In antidota cœliacorum additur, faciem lentiginéſque expurgat. Cauliculi virides cum radice cremati, & adipe porci vetuſto excepti diuturnos laterum dolores impoſiti mitigant.

Braſsica ſale condita noxia.

Caput purgans.

EX GALENO.

Braſsicca eſculẽta deſiccandi vim habet tum eſa, tũ foris impoſita, non tamen etiam admodùm acrẽ. Alioqui & vlcera glutinat, & maligna vlcera ſanat. Præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè ſolubiles, & id genus quoq; eryſipelata. Eadem facultate epinyctida & herpetes ſanat. Habet

quid

quiddam etiam in ſe abſterſorium,quo lepras curat. Porrò ſemen eius potum lumbricos interficit , maximè Braſsicæ Aegyptiæ,quantò ea ſcilicet temperatura ſiccior eſt . Sanè amaræ qualitatis particeps ſemen eſt:ſicut videlicet omnia alia medicamenta quæ ad lumbricos idonea ſunt.Secundũ eandem facultatem ephelidas, lentigines,& quęcunque alia modicam abſterſionem poſtulant,adiuuat.Caules Braſſicæ combuſti, cineres efficiunt admodum deſiccantes , vt videlicet iam & adurentem vim participent . Hac ratione enim veterem adipem commiſcentes,ad inueteratos laterũ dolores, & ſi quid eius fuerit generis,adhibent . Nam valenter digerens medicamentum efficitur . Braſsicæ quoque ſuccus purgandi quandam vim obtinet : contrà ſolidum eius corpus ſiccitatis ratione cohibere magis quàm incitare deiectionem poteſt. Proinde quum expellere alui excrementa propoſitum erit , aheno in quo elixa vnà cum aqua fuit, propius admoto,ipſam eximere confeſtim, vaſculoque in quo paratur,oleum cum garo iniicere oportebit.At humentem aluum ſiccare volentes, quum mediocriter bulliſſe videbitur,priore aqua effuſa repentè aliã calentem iniicimus, ac ita rurſus in ea diſcoquimus vſque dũ tenera flaccidaque euaſerit.

EX PLINIO.

Cato criſpam maximè probat,dein lęuẽ grandibus foliis caule magno. Prodeſſe tradit capitis doloribus,oculorũcaligini,ſcintillationibúſque, vel ſtomachi doloribus,crudã ex aceto & melle,coriandro, ruta,mentha,laſeris radicula, ſũptam acetabulis duobus matutino. Tãtamque eſſe vim,vt qui terant hæc validiores fieri ſe ſentiant: Ergo vel cum vino tritã,ſorbendã,vel ex olei intinctu ſumẽdam. Podagræ autem,morbisque articulariis illini cum rutæ, coriandri & ſalis mica,hordei farina. Aqua quoque eius decocta,neruos articulosque mirè iuuari. Si foueantur vulnera & recentia & vetera,etiam carcinomata, quæ nullis aliis medicamentis ſanari poſſunt: Foueri prius aqua calida iubet,& bis die tritam,imponi. Sic etiam fiſtulas eluxatas , & tumores reuocari,quæque diſcuti opus ſit. Inſomnia etiam vigiliáſque

tollere decoctam, ſi ieiuni edant quamplurimam ex oleo & ſale. Tormina, ſi decocta iterum decoquatur, addito oleo & ſale, cumino, polēta.. Si ita ſumatur ſine pane, magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahit per vinum nigrum pota. Quin & vrinam eius qui Braſsicam eſitauerit, aſſeruari iubet, calefactamque neruis remedio eſſe. Auribus quoque ex vino ſuccum Braſsicæ tepidum inſtillari ſuadet. Idque etiam tarditati audientiū prodeſſe aſſeuerat. Et impetigines eadem ſanari ſine vlcere. Græci biles detrahere non percoctam putant. Item aluum ſoluere, eandemque bis coctam ſiſtere. Vino aduerſari, vt inimicam vitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem. Poſteà ſumpta crapulam diſcuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multùm, ſucco verò crudæ angulis vel tātùm tactis, cum Attico melle, plurimùm. Hippocrates cœliacis, dyſentericis bis coctam cū ſale dari iubet. Item ad tenaſmon, & renū cauſas. Lactis quoque vbertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans, & purgationem fœminis. Crudus quidem caulis ſi edatur, partus quoque emortuos pellit. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctæque ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito ſale. Item ſpleneticis in vino albo per dies quadraginta. Contra verò ſingultus coriādro, & anetho, & melle ac pipere, & aceto. Illitā quoque prodeſſe inflationibus ſtomachi. Itē ſerpētium ictibus, & ſordidis vlceribus & vetuſtis, vel ipſā aquā cū hordeacea farina. Succū ex aceto, vel cū Fœnogreco. Sic aliqui & articulis, podagriſque imponunt. Epinyctidas ac quicqd aliud ſerpit in corpore, impoſita leuat. Itē repētinas caligines has & ſi manditur ex aceto. Sugillata verò & alios liuores pura illita. Lepras & pſoras cum alumine rotūdo ex aceto, Sic & fluētes capillos retinet. Epicharmus teſtiū & genitaliū malis hanc vtiliſsimè imponi aſſerit. Efficaciùs eandē cū faba trita. Itē conuulſis cū ruta. Et muris aranei morſus, foliorū aridorum farina alterutra parte exinanit. Stirpiū Braſsicæ aridorum cinis, inter cauſtica intelligitur. Ad coxendicum dolores cū adipe peruetuſto. Plura de Braſsicæ viribus vide apud Catonem de re ruſtica, cap. clvij.

EX SI

EX SIMEONE SETHI.

Malum & melancholicum ſuccum procreat. Viſum hebetat, & ſomnum per contraria inſomnia interturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus verò eius ventrem ſiſtit. Quapropter in quibus humectã aluum exiccare volumus, ipſam modicè decoquentes, aquamq́; primam abiicientes, confeſtim alteri aquæ feruenti indimus: nihil enim neque aeris, neque frigidæ aquæ quod bis coquitur, tãgere debet. Aeſtiua Braſsica peioris ſucci eſt quàm hyberna. Cit verò vrinam, lumbricos interficit, & iis qui ex vino crapula laborant, auxiliatur. Fertur autem quòd ab humiditate ortã hebetudinem ſanet. Cocta cum pingui carne, plurimũ noxæ atque vitii amittit. Flos eius proprietate quadam ſemen genitale corrũpit, vtero impoſitus, & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradũt quoque ſi ante alios cibos aſſumpta fuerit, ebrietatem arcere: Et quòd eius ſuccus cum melle ſumptus, magnificè defectiones vocis iuuet. Vulneribus impoſita, ea conglutinat, & maleſica vlcera, & induratas inflammationes ſanat.

ADNOTATIO.

Braßica nobis à caule inſigni & arboreo, Caulis dicitur, Ea nobis multiplex magis eſt quàm quæ hic ſcribitur & pingitur.

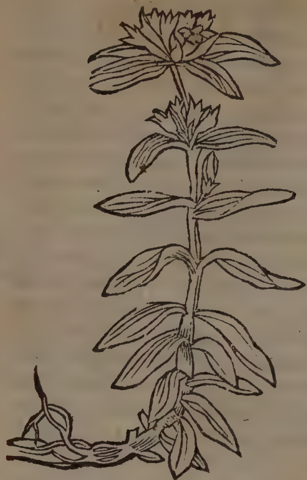
De Cruciata. CAP. CLX.

NOMINA.

QVO nomine veteres hanc herbã appellauerint, non dum compertum habeo. Neq; enim Iſatis eſt, quã vulgus Saponariam vocat, vt ſuo loco docebimus, ideoq́; nomen quo illam nominaremus fingendum fuit. Ad imitationem autem Germanicæ nomenclaturæ Cruciatam diximus, quòd eius radix in modum crucis, transfoſſa ſit. Vt hoc etiam nomine Græcè σταυρότυπος dici poſſet. Germanicè Creutzwurtz, Sperenſtich, & Madelgeer [Gallicè *Cruciate*] nuncupatur. *Cruciata cur dicta. σταυρότυπος.*

FORMA.

Caulem rotundum obtinet, dodrantalé, in ſummo rubẽtem, alas multas habentem, è quibus ſingulis bina folia craſſa, an

ſa, anguſta & oblonga, floréſque orbiculatim purpupurei è ſiliquis coloris herbacei prodeunt. Radicem albam, longã, crucis inſtar ab vtroque latere perforatã, à qua illi nomen inditum eſt.

LOCVS.

Naſcitur locis incultis.

TEMPVS.

Floret Iulio menſe.

Cruciata.

TEMPERAMENTVM.

Admodum amara eſt, vnde facilè colligere licet, calidã & ſiccam eſſe.

VIRES.

Recentiores eius eſſe magnum contra peſtilentiæ venena vſum tradũt. Item quòd ea quę in thorace ſunt educere valeat. Quæ ſanè ſingula præſtare poſſe, amarus ſapor qui illi ineſt, abũdè docet. Abſtergũt enim expurgantque amara, & quæ in venis eſt, craſsitiem incidunt, Galeno lib. quarto de ſimpl. medicamẽtorũ facultatibus cap. decimoſeptimo autore. Quamamobrem menſes etiã mouet, comitiali morbo competit, & alia quæ amaris ab eodem tribuuntur, pręſtare poteſt. Vulneribus etiam glutinãdis mirificè cõducit.

ADNOTATIO.

Cruciatam habemus aliã à foliorum quatuor ſitu, in crucis formã flore pallido, diuerſo, Enterocelis efficacem.

De Ciſ

De Ciſſo. CAP. CLXI.

NOMINA.

Κισσὸς Græcè, Hedera Latinè, Ephevu Germanicè [Gal *Ciſſos cur*
licè *Lierre*] dicitur. Athenienſes Bacchum appellarunt *nominata*
Citton, quo nomine rigens Hedera quæ ſine adminiculo
ſtat, ſola omnium generum ob id vocata eſt Ciſſos: è diuer
ſo nunquam niſi repens humi Chamæciſſos. Sic Dionyſia, *Dionyſia.*
hoc eſt, Bacchica nominata eſt à Baccho, qui primus ex In-
dis in Greçiam Hederam aſportauit: vel quòd in tutela eius
fuerit: Nam vt ille iuuenis ſemper, ita hæc viret. Nec ſecus
omnia, ſicut ille mentes hominum, illigat. Hedera verò di *Hedera*
cta eſt, quòd vetuſtis parietibus hæreat: vel potius quia ædi *vnde ap-*
ta petat, & altè diuagetur: vel quia id cui adhæſerit, edat at *pellata.*
que corrumpat.

GENERA.

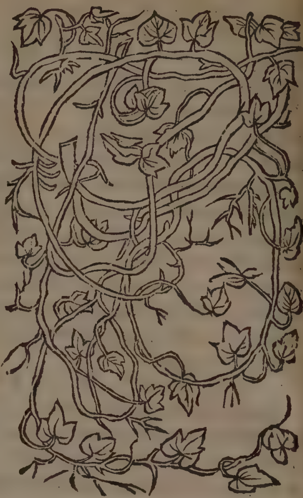
Plurimas, Dioſcoride autore, ſigillatim habet ſpecies: ſed
maximè generales tantùm tres. Cãdida enim quædam di- *candida.*
citur, eo quòd candidũ fert fructum: hæc fœmina à Plinio
vocatur. Germanis **vveiſſer Ephevu** nominari commodè
poteſt. Altera nigra, quæ nigrum producit fructum: hæc *Nigra.*
Plinio mas nominatur. Germanis **ſchuuartzer Ephevu.**
Hæc etiam parietibus obrepit, muriſq; pertinatiùs hæret
quàm vt poſsit abire, hinc **Maurephevu** Germanis voca-
tur, & **Baumephevu**, quòd ſcilicet arbores ſuo complexu
ſtrangulet. Tertia priuatim Helix, id eſt, clauicula, & hede *Helix.*
rula nuncupatur. Germanis **klein Ephevu, oder Erde-
phevu.**

FORMA.

Nigra, quæ in Germania noſtra prouenit, arbores & pa *Nigra.*
rietes radicoſis amplectitur brachiis, in totum fruticoſa, fo
lia primùm cùm pubeſcit anguloſa, cũplurimum in trian-
gulam faciẽ exeuntia habens. Vetuſtiori rotũdantur, pin-
guia, dura, immortali virore: flore exili, vitigineo, non ino-
dore: baccis primùm herbaceis, mox atris, & nonnunquam
croceis, longiori pediculo in vuæ modum dependentibus
ſparſioribus racemis non in globum, candidæ modo, coeun
tibus

Hedera nigra.

Hedera Helix.

tibus,ſed in acinos diſcretis. Radice numeroſa , denſa,flexuoſa,contorta,ac ſurculoſa,nec admodũ profunda. *Candida.* Candida inter media folia emittit brachia, quibus arbores complectitur,maximè ramoſa & robuſta,corymbis,hoc eſt,racemis in orbem circumactis,aut folio albicat. *Helix.* Helix quantumuis diu viuat, Theophraſto autore,nũquã fert fructũ, adeoq; ſterilitate à cæteris diſtat. Parua tenuiáve huic folia,anguloſa & rubra,viticulæq; tenues ſine corymbis.

LOCVS.

Hedera aquis gaudet. Nigra paſsim circa muros creſcit. Helix verò in ſyluis humi ſerpit.

TEMPVS.

Nuſquam non viret Hedera.

TEMPERAMENTVM.

Hedera ex cõtrariis cõpoſita eſt facultatibus, habet enim

quiddam

quiddam adſtringẽtis ſubſtantiæ, quæ terrena & frigida eſt. Habet etiam nonnihil acris, quæ calida eſt. Nec deeſt tertia, aqueam nanq; ſubſtantiam quandam tepidam obtinet, certè ſi viridis ſit. Siquidem dum areſcit, hæc prima exhalet neceſſe eſt, manetq; quæ terrea eſt & frigida adſtringensq; & ea quæ calida & acris.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Hedera omnis acris & adſtringẽs eſt, Neruos tentat. Flores trium digitorum carptu, in vino bis die poti, ad dyſentericos faciunt. Ambuſtis cũ cerato illiti proſunt, Tenera folia ex aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes ſanãt. Foliorum & corymborum ſuccũ cum irino vnguento, melle, aut nitro naribus infunditur. Et cõtra veteres capitis dolores valet, atque eo perfunditur caput cum aceto & roſaceo. Dolentibus & purulentis auribus cum oleo medetur. Nigræ hederę ſuccus, aut epoti corymbi imbecillitatem pariunt, mentémque turbant largiùs ſumpti. Pillulæ quinq; corymborum tritæ calefactæq; in malicorio cum roſaceo ſi inſtillentur in contrariam aurem, dolorem dentium mitigant. Denigrãt capillum illiti corymbi. Folia in vino decocta, omnium vlcerum generi, etiamſi cacoethe ſint, illinuntur. Vitia cutis in facie & ambuſta, vti iam diximus decocta ſanant. Mouent menſes triti & ſubditi corymbi. Iidem poti poſt purgationes fœminarum, drachmæ põdere ſterilitatẽ faciunt. Pediculus foliorum melle irrigatus, ac vuluæ inditus, menſtrua & fœtus extrahit. Succus inſtillatus in naribus, graueolẽtiam & putredines expurgat. Lachryma eius depilat, pediculosq; illita necat. Radicum ſuccus cum aceto potus, phalangiorum morſibus ſuccurrit.

EX GALENO.

Viridis, foliis eius in vino decoctis, vlcera grandia conglutinat, quæq; maligna ſunt, ad ſanitatẽ reducit. Igne etiam factas exulcerationes cicatrice includit. Cũ aceto decocto folia lienoſis proſunt. Flores autem quodãmodo validiores ſunt, vt ad læuorem redacta cum cerato ambuſtis conueniant. Prætera ſuccus medicamẽntum eſt, quod naribus infuſum capiti purgando idoneum exiſtit. Vetuſtas aurium

auriũ fluxiones ſanat: ad hæc vlcera vetera tum in auribus tũ in naribus. Porrò ſi acrior appareat aut roſaceo, aut dulci oleo miſceatur. Lachryma eius pediculos interimit, pilis nudat, vſque adeò calidæ poteſtatis vt obſcurè adurat.

EX PLINIO.

Natura omnium Hederarum in medicina anceps. Mentem turbat & caput purgat largiùs pota. Neruis intus nocet. Iiſdem neruis adhibita foris prodeſt. Eadẽ natura quæ & aceto, ei eſt. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam ciunt potu, capitis dolorem ſedant, præcipuè cerebro continentique cerebrum membranæ vtiliter mollibus foliis impoſitis, cum aceto & roſaceo tritis & decoctis, addito poſtea roſaceo oleo: Illinuntur autem fronti, & decocto eorũ ſouetur os, caputq́; perungitur. Lieni & pota & illita proſunt. Decoquuntur & contra horrores febrium, eruptioneſq́; pituitæ, aut in vino teruntur. Corymbi quoque poti vel illiti lienem ſanant: iecinora autem illiti. Trahunt & menſes appoſiti. Succus Hederæ tædia narium graueolentiamq́, emendat, præcipuè albæ ſatiuę. Idem infuſus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ eſt, ferro calefactus: ſatiſq́; eſt acinos ſex in vini cyathis duobus ſumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulſo poti, tineas pellunt: in qua curatione ventri quoque impoſuiſſe eos vtile eſt. Hederæ quam chryſocarpon appellauimus, baccis aurei coloris viginti, in vini ſextario tritis, ita vt terni cyathi potentur, aquam quæ cutem ſubierit, per vrinam educit Eraſiſtratus. Eiuſdẽ acinos quinq; tritos in roſaceo oleo, calefactoſq́; in cortice punici, inſtillauit dentium dolori à contraria aure. Acini, qui croci ſuccum habent, præſumpti potu, à crapula tutos præſtant. Item ſanguinem excreantes, aut torminibus laborantes. Hæderæ nigræ candidiores corymbi poti ſteriles etiam viros faciunt. Illinitur decocta in vino omnium vlcerum generi, etiam ſi cacoethe ſint. Lachryma Hederæ pſilothrum eſt, phthiriaſimque tollit. Flos cuiuſcunque generis trium digitotum carptu

vlcera.

carptu, dyſentericos & aluum citã emendat, in vino auſtero bis die potus. Et ambuſtis illinitur vtiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis ſuccus in aceto potus, contra phalangia prodeſt. Huius quoque ligni vaſe ſplenetıcos bibentes ſanari inuenio. Et acinos terunt, móxque cõburunt, & ita illinunt ambuſta, prius perfuſa aqua calida. Sunt qui & incidant ſucci gratia, eoq; vtantur ad dentes eroſos, frangiq; tradunt, proximis cera munitis ne lædãtur. Gummi etiã in Hedera quęrunt, quod ex aceto vtiliſsimũ dentibus promittunt.

De Ceraſo. CAP. CLXII.

NOMINA.

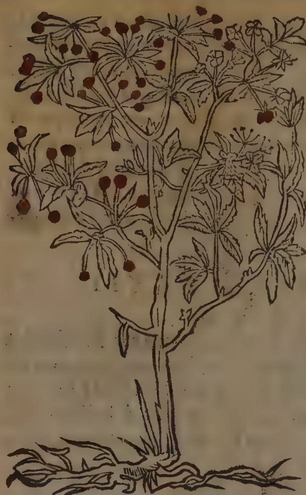
Κέρασος Græcis, Ceraſus Latinis, Germanis **Kirſcenbaum** [Gallis *ceriſier*] dicitur. Ceraſum autem arborem, vt Athenæus refert lib. ij. Dipnoſoph. à Ceraſunte Pontica ciuitate, primus in Italiam Lucullus intulit, debellato Mithridate. Ille idem eſt qui etiam fructum cognomine ciuitis appellauit Ceraſium. *Ceraſus vnde dicta.*

GENERA.

Multa Ceraſiorum ſunt genera: in Germania tamen tria, quod ſciam, duntaxat proueniunt. Primi enim generis ſunt rotunda, ac maximè rubent, ſuaque voce illis dicuntur **Amarellen**. Alterius generis, quod ad figuram attinet, prioribus ſimilia ſunt: differunt autem colore, qui illis ad nigredinem accedit. Vocantur autem horum lingua **Weichſel**. Tertii generis prędictis minora ſunt ac longiora, partimque rubent, partim nigricant: à nonnullis priuatim **Kirſen** vel **Krieſen** appellãtur. Nos vna icone omnia tria complexi ſumus. Quæ in vtroq; genere nigra ſunt, ea veſcẽtium manus & labra ſucco ſuo, qui ſanguineus eſt, mororũ inſtar inficiunt. *Primum.* *Secũdum.* *Tertium.*

FORMA.

Ceraſus folio ferè Meſpili, duro, latiore, & in ambitu ſerrato conſtat, cortice læuo, in candido nigricante, flore albo racematim congeſto, fructu rubro aut nigro, magnitudine fabæ.

Ceraſus.

LOCVS.

Frequens eſt in omnibus hortis Ceraſus. Quę tamen poſterioris generis Ceraſia profert, in ſyluis nonnunquàm & nemoribus etiam reperitur. Gaudet autẽ aquoſis montibus.

TEMPVS.

Iunio ac Iulio potiſſimùm menſibus fructus maturitatem conſequitur. Flores primo ſtatim vere apparent.

TEMPERAMENTVM.

Ceraſorum non vnum idémque eſt temperamentum, quod ex eorundem facultatibus perſpicuum fit. Simeon tamen Sethi frigida & humida eſſe tradit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ceraſia quidem ipſa ſi viridia ſumantur, ventri vtilia ſunt. Eadem ſiccata aluum ſiſtunt. Gummi Ceraſorum cũ vino diluto ſumptum, vetuſtæ tuſsi medetur. Colorẽ commendat. Viſum exacuit. Appetentiam inuitat. Idem ex vino potum calculoſis auxilio eſt.

EX GALENO.

Ceraſus arbor fructum fert non paris adſtrictionis in omnibus particulatim plantis participẽ. Nam & in horum, ſicut etiam mâlorum granatorum, & mâlorum, quibuſdã auſtera qualitas, in quibuſdam verò dulcis, in nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipſorum dulcium ea quæ nondum

nondum concocta ſunt ac matura, quædam admodũ acerba ſunt, quædam ſimiliter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in Ceraſiis non ſemper. Ergo quæ dulcia ſunt, magis quæ in inteſtinis ſunt, ſubducunt, ſed minùs apta ſtomacho ſunt. Contrà auſtera. Quæcunque verò acida ſunt ea pituitoſis excrementoſisq; ſtomachis conueniunt. Siquidem auſteris magis exiccant, & nonnihil etiam incîdunt. Porrò ipſius arboris gummi communem omnibus viſcoſis, & mordacitatem expertis medicamentis, facultatem obtinet, quæ ad arterias ex aſperatas accommoda eſt. Propriè autem (ſi quidem verum eſt quod quidam ſcribunt) calculis vexatos cum vino potum adiuuat: Nam ſic illi tenuium partium quædam facultas ineſt.

EX PLINIO.

Ceraſa & aluum molliunt, ſtomacho vtilia. Eadem ſiccata aluum ſiſtunt, vrinam ciunt. Inuenio apud autores, ſi quis matutino roſcipa deuoret cum ſuis nucleis, in tantum leuari aluum, vt pedes morbo liberentur.

EX SIMEONE SETHI.

Ceraſia mali ſucci ſunt, ventrem ſubducunt, humidum ventriculum lædunt, præſertim cùm non ſunt matura. Proſunt autem calidis & ſiccis ventriculis ac temperaturis. Gummi verò arboris cũ vino ſumptũ calculoſis auxiliatur.

APPENDIX.

Sunt qui tradunt gummi quod ex arbore deſtillat veteri tuſſi mederi, exque vino ſumptum, gutturis lenire aſperitates, faſtidia diſcutere, & ciborum appetentiam moliri. Colorem cutis facere gratiorem, & oculis afferre claritatem. Lichenes infantium ex aceto ſanare.

De Cyano. CAP. CLXIII.

NOMINA.

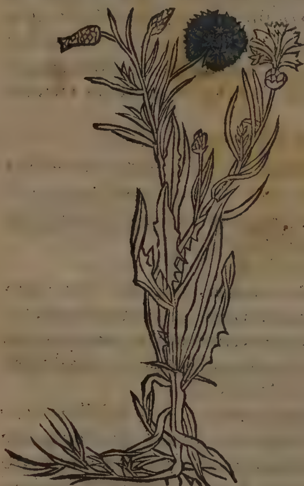
Κύανος Græcis, Plinio & Latinis aliis Cyanus appellatur. Nonnullis Baptiſecula, quòd ſecãtibus & metentibus officiat, retuſa in eius occurſu falce. Nam & ſeculam veteres falcem dixerunt. Rectiùs tamen Blaptiſecula voca- *Baptiſecula.*

 retur,

retur, quòd βλάπτειν Græcis nocere ſignificet. Noſtri florẽ frumentorum, Germani autem **Blavv kornblůmen**, nominant, quòd ſcilicet in frumentario naſcatur agro. Cyanos vero dicta eſt hæc planta, ob florem quem profert cœruleum, aut quòd honorem nomenque dederit cœruleo colori. Hinc eſt quòd pueri in hodiernum vſque diem barbulas calycibus erutas, ex candido oui liquore terant, quo in pingendis grandioribus literis cœrulei nitorem mentiantur, [Gallicè *Blaueole*, *Bleuet*, *ou Bluet*, *ou Aubifoin* dicitur.

Flos frumẽtorum.

Cyanos cur dicta.

Cyanus.

FORMA.

Caulis illi eſt angulosus, folia anguſta & oblonga, calyces roſarum, ſed ſquaroſi atque triſtes, quos plurimæ cœruleæ ſtipãt barbulæ. Radix oblonga, lignoſa, fibris quibuſdam capillata.

LOCVS.

Triuialis flos eſt, paſſim in frumentis naſcẽs.

TEMPVS.

Iunio potiſsimũ menſe floret, nec parum gratiæ ſuo cœruleo colore frumentis adfert. Hinc eſt quòd ruſticorum etiam coronis inſeratur, quanquã inodorus prorſus ſit.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ eſt temperaturæ atque adeò repellentis, id quod guſtus etiam facilè indicat, viſcoſitatem manifeſtã, & nullum

lum prorſus caloris indicium præ ſe ferens.

VIRES.

Recentiores rectè tradunt huic herbæ facultatem ineſſe qua oculis aliiſque partibus inflammatione laborantibus proſit.

ADNOTATIO.

Cyanus vt Græcis dicitur, colore floris ſic nobis Bleuet & percele, cur verò Gallis Aubifoin, velut ab albo fœno dicatur, non video: niſi fortè quòd in eo genere quædam flore ſunt etiam albo, & qui purpurei ſunt in ſerta ligati, & aquæ inferna parte inimiſſi tandem albeſcunt.

De Crommyo. CAP. CLXIIII.

NOMINA.

Cepa.

Κρόμμυον Græcis, Cepa, & in neutro Cepe, Latinis dicitur. Officinæ genuinum nomen retinuerunt. Germanis **zvvibel** appellatur: quod ſanè vocabulum à Gallico detortum eſſe videtur: quandoquidem Galli ſua lingua Cepam vocent Siboulam. Crommyon aũt, Ariſtotele in problematis autore, dictum eſt, quòd oculi pupillam comprimi cogat. Nam oculos vellicando expreſsis ſubinde lachrymis cõtrahi pupillas certum eſt. Itidem libro ix. Dipnoſoph, teſtatur Athenæus. Cepa verò à capitis magnitudine. [Gallicè *Oignon.*]

Crõmyon vnde dictum.

Cepa quare vocata.

FORMA.

Folia habet ferè porracea, intus cõcaua: caulem teretem rotundùmq;, per cuius faſtigium flores primùm candidi, ac ſubinde ſemen, in orbem ſpargũtur: radicem capitatam pluribus compactam tunicis, quæ ſummatim prætenuibus rufiſq; veſtitur membranis, vertice nigricantem, à quo fibræ, capillitij modo, fruticant.

LOCVS.

Terram Cepæ amant pinguem, vehementer ſubactam & irriguam: paſſimq; hodie in omnibus plantantur hortis.

TEMPVS.

Floret Iulio potiſſimùm menſe, & deinceps ſemen profert, quod nõ antè legendum, quàm cùm nigrum colorem præ ſe fert. Si quidem eo colore perfectionem fatetur, nigritiaq; maturitatis index eſt.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto eſt ordine excalefacientium, eſſentiàque eius craſſarum eſt partium: Si ſuccum eius exprimas, quod reliquum eſt admodùm terreæ ſubſtantiæ eſt, eiusq; calidę: at ſuccus aqueæ aęreæque caliditatis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Cepa longa acrior eſt quàm rotunda, item flaua quàm candida, ſicca quàm viridis, & cruda quàm cocta, aut ſale condita. Omnes tamen mordicant, flatus gignunt, appetentiam inuitant, extenuant, ſitim excitant, faſtidium pariunt & expurgãt. Aluo vtiles ſunt. Detractis tunicis inq; oleum cõiectæ, ac pro glãdibus ſubditæ hæmorrhoidas, reliquasque excretiones aperiunt. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus ſuffuſionibus auxiliatur, anginàq; laborãtibus. Suppreſſos menſes mouet. Caput purgat naribus infuſus. Canis morſibus cum ſale, ruta & melle illinitur. Cum aceto autem in ſole inũctus alphos ſanat. Cum pari ſpodio, ſcabra, lippitudines ſanat, Varos cũ ſale reprimit. Contra calceamentorum attritus, cum gallinaceo adipe vtilis eſt. Alui fluoribus prodeſt. Aurium grauitati, ac ſonitui cõfert. Ad purulentas aures, & eliciendam aquam in ijs interceptam valet. Alopecię carum ſucco vtiliter perfricantur: celeriùs enim quàm Al-

cyo

cyonium pilos euocat. Largior Ceparum cibus capitis dolores ciet. Cocta vehementiùs vrinã pellit. In morbis, cocta etiam, copioſiùs comeſta, lethargum efficit. Cũ paſsis vuis, & fico illita, tubercula concoquit & rumpit.

EX GALENO.

Hæmorrhoidas aperit, tum appoſita, tum cum aceto inuncta. In ſole alphos abſtergit, alopeciis attrita pilos Alcyonio citius reſtituit. Porrò ſuccus eius iis qui ſuffuſione oculorũ laborant, aut aciem oculorum obtuſam pręcraſsitudine humorum obtinent, inunctus prodeſt. Tota Cepa manducatã flatuoſa eſt. Itaque quæ temperatura ſunt ſicciore, minus flatuum generant. Craſſos corporis humores extenuat, glutinoſosq́; incîdit. Bis tamen aut ter in aqua decocta, acrimonia ſpoliatur, quanquam ne ſic quidẽ vim perdit extenuandi: verùm facultatem quandam obſcuriſsimam alendi corporis exinde acquirit, cuius antea quàm decoqueretur nihil prorſus obtinebat.

EX PLINIO.

Cepæ olfactu ipſo & delachrimationi, & caligini medẽtur, magis verò ſucci inunctione. Somnũ etiam facere traduntur, & vlcera oris ſanare, commanducatæ cũ pane. Et canis morſus virides ex aceto illitæ, aut ſiccæ cum melle & vino, ita vt poſt diem tertium ſoluantur. Sic & trita ſanant. Toſtam in cinere epiphoris multi impoſuere cũ farina hordeacea, & genitalium vlceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argemas inunxere, & ſerpẽtium morſus, & omnia vlcera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum, & in iiſdem ſonitum aut grauitatem emendantes, cum adipe anſerino, aut cum melle ſtillauere. Et ex aqua bibendum dederunt repente obmuteſcentibus. In dolore quoque ad dentes colluendos inſtillauere, & plagis beſtiarum omnium, priuatim ſcorpionum. Alopecias fricuere & pſoras tuſis cepis. Coctas dyſentericis veſcendas dedere, & contra lumborum dolores. Purgamenta quoque earum cremata in cinerem, illinentes ex aceto ſerpentium morſibus, inter ipſas quoq; multipedes ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuerſitas, ꝓximi inutilia eſſe ꝑcordiis & cõcoctiõi, ĩflationẽque & ſitim facere dixerũt. Aſclepiadis ſcho-

NB ſubito ob-
mutesce[n]tibus

 la ad.

la ad validũ quoque colorem profici hoc cibo. Et ſi ſuccũ ieiuni quotidie edant, firmitatẽ valetudinis cuſtodiri, ſtomacho vtilia eſſe, ac ſpiritus agitationi, ventrem mollire, hæmorrhoidas pellere ſubditas pro balanis, ſuccum cum ſucco fœniculi cõtra incipiẽtes hydropiſes mirè ꝓficere. Item cõtra anginas, ruta & melle. Excitari eiſdem lethargicos.

EX SIMEONE SETHI.

Cepa lotium cit, & ſemen genita gignit. Cibi appetentiam excitat. Capitis dolores facit, & ſtomacho officit. Rationem, etiam vt aliqui ferunt, lædit. Si verò coquatur, plurimum malignitatis deponit, & vtilis fit ad thoracis aſperitates, & tuſſes. Hęmorrhoidas impoſita aperit, & cum aceto inunctum alphos extergit. Etſi autem craſſarum partium ſubſtantiam habeat, humores tamen craſſos & lentos extenuat. Ventriculum verò inflat. Si crebius quis ca vtatur, in lienis vitia incidit.

De Campanula CAP. CLXV.

NOMINA.

QVVM nobis non conſtet quo nomine veteribus appallata ſit hæc herba, placuit illam Campanulam, à florum ſimilitudine, qui campanam planè referunt, nominare. Germanis Halſʒkraut, hoc eſt Ceruicaria dicitur, quòd ſcilicet ad oris, & crucis fauciumque mala mirificè conferat. [Gallicè, *Gans noſtre Dame, ou Gantelee.*]

FORMA.

Caulem profert quadrangularem, hirſutũ, rubeſcẽtem, folia oblonga, hirſuta, in extremitatibus inciſa & ſerrata, ad Vrticam proximè accedentia, flores pupureos campanę aut calatho ſimiles, in medio luteum quid prominens obtinentes, quibus emarceſcentibus in rotundis capitulis ſemen prouenit. Radicem multifariam intortam, & candidã

LOCVS.

Gignitur in pratis ſiccis, in quibus dumeta plurima exiſtunt, Propemodum enim nunquam niſi in dumetis reperiri poteſt.

TEM

Campanula.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu adſtringit, vt hinc exiccandi illi vim eſſe quiſque coniicere queat.

VIRES.

Adſtringendi habet facultatẽ, ideoque deco ctũ illius vnicè ad oris exulcerationes, aliaque eiuſdẽ mala quæ adſtrictione indigent, confert. Vtilis etiã haud dubiè ad alia quęuis vlcera, ob inſignẽ quã obtinet in exiccando facultatẽ.

ADNOTATIO.

Campanula huius videtur nobis Gantellee, & Gant noſtre Dame à dactylothecæ in floribus forma.

De Calaminthe. CAP. CLXVI.

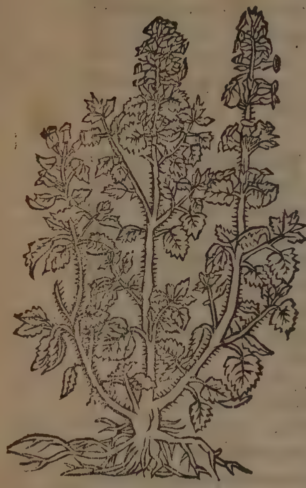
NOMINA.

Καλαμίνθη Gręcis, Calamĩtha Latinis, officinis Calamẽtũ nominatur. Germanicas appellationes paulò poſt indicabimus, Calamintha verò dicitur quaſi vel bona, vel vtilis mẽtha: nãque nidore ſuo ſerpẽtes fugat. Quod teſtatur etiã Agiſtophanes iis verbis : οὐδ' εὐξεις καλαμίνθης, ὄφεως ἐλαστικοῦ Niſi quis exiſtimet à κάλου hoc eſt, ligno, quaſi lignoſã appellari mentham.

GENERA.

Calamĩthę Dioſcorides tria facit genera. Primum amat montes, ideò huius generis Calamintha montana vocatur. Germanis **Steinoder Katzenmuntz** [Gallis *Calament*] dicitur. Alterum Latini propriè Nepetam. Vulgus eò quòd Pulegio ſimile ſit, ſylueſtre Pulegium nominant. Germani etiã vulgi opinionẽ ſequentes, **Wilden Poley ꝛ kornmuntz** [Galli quoq; *Pulege ſauuage*] vocant. Officinæ pro Calamento hoc ſolo genere vtuntur. Tertium Mentaſtro ſimile eſt, Germanicè **Beelmuntz** cõmodè appellatur [Gallicè *Calament aquatic.*]

FORMA.

Calaminthæ primũ genus.

Calaminthæ ſecundũ genus.

Primũ Calaminthæ genus folia Ocymo ſimilia habet, ſubalba, ramulos anguloſos, florem pupureũ. Alterum Pulegio ſimile eſt, maius tamẽ: propter quod quidam, vt dictũ eſt ſylueſtre Pulegium nominãt, quoniam & odorẽ illius

æmule

æmuletur. Tertium Mẽtaſtri ſimilitudine eſt, lõgioribus foliis, caule & ramis prædictis maius, ſed minùs efficax: flore luteo.

LOCVS.

Primi generis Calamintha in mõtibus & aſperis gignitur, vnde & montana dicta eſt. Alterius in campeſtribus & agris. Tertij in aquoſis locis.

Calaminthæ tertium genus.

TEMPVS.

Florent Iunio, potiſsimùm verò Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Calamintha eſſentia eſt tenui & Calida, ſiccaque in tertio quodammodò ordine, Horum manifeſta ſunt indicia, partim guſtu apparentia, partim experientia cognita. Guſtu quidem acris & palàm calida eſt, ac paulũ omnino amaritudinis obtinet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omniũ folia guſtu feruentia admodùm & acria. Radix inutilis. Pota aut illita demorſis à ſerpẽte opitulatur. Decoctum eius potũ vrinas & menſes expellit. Ruptis, cõuulſis orthopnœæ, torminibus, choleræ, rigoribusq́; auxiliatur. Præſumpta in vino venenis reſiſtit. Regium morbũ expurgat. Lumbricos & aſcaridas cum ſale & melle pota enecat. Nec ſecus cocta crudaque ſi teratur. Elephanticos eſi-

tata

tata adiuuat,ſi poſtea ſerũ lactis bibatur.Folia trita & appoſita,menſes ducunt,& fœtus interimũt. Accenſa aut ſubſtrata ſerpentes fugant. Nigris cicatricibus candorem reddunt, in vino cocta & illita. Sugillata tollunt.Iſchiadicis imponitur,vt humorem ex alto euocet, meatusq́; tranſmutet, ſummam cutem exurens. Vermes necat ſuccus auribus inſtillatus.

EX GALENO.

Periclitantibus & corpori admouentibus extrinſecus impoſita,primum quidem valde excalfacit,& mordicat,cutẽque laniat, poſtremò etiam vlcus efficit. In corpus autẽ intrò aſſumpta,tum ipſa per ſe ſicca,tum etiam cũ melicrato, perſpicuo calfacit,& ſudorem ciet,omneq́; corpus tum digerit,tum exiccat.Ea ratione ducti quidam ipſam contra rigores per circuitum repetentes adhibuerunt, foris quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cũ frictione nõ ſegni,intrò verò aſſumentes,ſicuti eſt dictum.Quinetiam & coxendicibus eam quidam in ægritudinibus iſchiadicis tanquam ſtrenuum remedium illinũt:trahit enim quæ in profundo hærent,totumq́; adeò articulum excalfacit, cutẽmque non obſcurè adurit, menſesq́; tum pota, tum appoſita admodum efficaciter prouocat.Potum etiam elephanticorum remedium,non eò tãtùm quòd ſtrenuè tenues humores digerat, verumetiam quia extenuet & incidat valenter craſſos, quales ſunt qui hunc morbum procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & ſuggillata digerit. Sed ad talia recentem magis quàm arentem adhibere præſtat. Quippe arefacta vehementior redditur, & ad vrendum promptior. Porrò talis cùm ſit, ad venenatarum beſtiarum morſus aſſumitur, velut etiam cauteria,& quæcunque medicamenta calida ſunt & acria, tenuiumque partium, quæq́; facilè ex alto ad ſeſe circumiacentem omnem humiditatem poſſunt attrahere.Cæterùm quæ illi ineſt amaritudo, planè exigua eſt, verùm ad quædam ita efficaciter agit,vt quæ valentiſsima eſt,nimirũ quum coniuncta ſit vehementi calori cum tenui eſſentia.Quare & aſcaridas & lumbricos ſuccus eius infuſus aut potus enecat. Eadẽ ra-

tione

tione aurium vermes,aut ſi alicubi in parte corporis ſinuoſa,aut implieata quæ putredine tẽtetur,talis prouenerit affectus.Sic & conceptum ſeu pota, ſeu admota interimit & eiicit.Igitur incidendi quidem ei vis adeſt propter calorem pro cius,tenuitatem,& amaritudinem : abſtergendi verò propter vnicam amaritudinem. Itaque aſthmaticis ob omnia antedicta prodeſt.Ictericis verò potiſsimùm ob amaritudinem,ſicut alia ferè omnia amara,vtpote abſtergentia & expurgantia in iecinore prouenientes obſtructiones.Ad omnia iam dicta efficacior eſt montana.

EX PLINIO.

Decocta in aqua ad tertias diſcutit frigorá.Mulierũ menſtruis prodeſt.Aeſtate ſedat calores.Vires quoq; contra ſerpentes habet.Fumũ ex ea nidoremq; fugiũt, quam & ſubſternere in metu obdormituris vtile eſt. Tuſa ægilopis imponitur,& capitis doloribus recens,cum tertia parte panis temperata aceto illinitur.Succus eius inſtillatus naribus ſupinis,profluuium ſanguinis ſiſtit.Item radix cum myrti ſemine in paſſo tepido gargarizata,anginis medetur.

ADNOTATIO.

Quænam herbæ Calaminthis genera apud Dioſcoridem & Galenum explicent, hodie parum conſtat ,vt Muſæ Ruellius repugnet, ob hiſtoriæ Dioſcoridis & Galeni obſcuram breuitatem.

De Crithe. CAP. CLXVII.

NOMINA.

Κριθὴ Græcis,Hordeum Latinis & officinis dicitur.Germanis **Gerſten**, [Gallis *Orge*.] Ex eo polenta, quam Græci ἄλφιτον nominant,& Ptiſana,medicamenta veteribus vſitatiſsima,conficiuntur. *Polentia.*

GENERA.

Ruſtici duo eſſe Hordei genera tradunt.Vnum Polyſtichum,quod ſic dictum eſt,quia in multos verſus ſpicatur. *Hordeum polyſtichũ* Sunt enim ex hoc genere quæ ſpicam tribus, interdũ quatuor,nunc ſex,nunc octo verſibus dictinctã proferũt. Germanis **Groſʒ Gerſt**,hoc eſt,Hordeum magnum vocatur.

Gallis

[Gallis Orge à pluſieurs räcs] Alterum Diſtichum nominatur quòd ſcilicet in duos duntaxat verſus ſpicetur. Germani Klein Gerſten, id eſt, Hordeũ exiguum appellant. [Gallicè Orge à pluſieurs rancs].

FORMA.

Hordeum polyſtichum *Hordeum diſtichum.*

Culmum habet tritici, fragiliorem tamen minoremq́; quinque, ſex, & interdum pluribus geniculatum articulis: ſimplici in ſtipula folio, & eo quidem ſcabro ac lato. Grana ferè nuda, longiore capillamento, mordaciq; ariſta. In verſus ſpicatur, radice frequenti, capillis fibrata.

LOCVS.

Hordeum pinguiſſimum amat agrum.

TEMPVS.

Erumpit à primo ſatu die ſeptimo, & caput alterum grani in radicem exit, alterum in herbam. Metitur Auguſto menſe.

TEM

TEMPERAMENTVM.

Hordea primi ſunt ordinis in exiccando & refrigerãdo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Hordeum optimum eſt candidũ, purumq;. Minùs quàm triticum nutrit. Ptiſana tamen ob cremorem in elixatione redditum, plus alimenti præbet quàm polenta ex hordeo facta. Contra acrimonias atque faucium ſcabritias, exulcerationesque pollet, quibus etiam triticea ptiſana pręſidio eſt, ſed plus alit, magisque vrinam mouet. Lac abundè ſuppeditat, ſi cum Fœniculi ſemine decocta ſorbeatur. Abſtergit, vrinam ciet, inflat, ſtomacho aduerſatur, & œdemata concoquit. Farina hordeacea cum fico in mulſa aqua decocta, œdemata & inflammationes diſcutit. Duritias cum pice, reſina & fimo columbino concoquit. Cum meliloto autem & papaueris calyce dolores finit, qui latus excruciant. Aduerſus inteſtinorum inflationes, cum lini ſemine, fœnogræco & ruta illinitur. Strumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri vrina, ad concoctionem perducit. Cum Myrto autem, aut vino, aut ſylueſtribus pyris, aut rubo, aut malicorio, alui profluuia ſiſtit. Podagricis inflammationibus cum cotoneis, aut aceto prodeſt. Decocta in acri aceto, modo quo hordeaceum cataplaſma, & calida impoſita, lepris medetur. Liquata eadem cum aqua, atque cum pice & oleo decocta, pus excitat. Cum aceto autem liquata, & cum pice decocta, contra articulorum fluxiones prodeſt. Farina ex iis aluum cohibet, inflammationesq; mitigat.

EX GALENO.

Hordea pauxillum etiam abſterſionis habent. Paulò etiã plus deſiccant quàm farina fabacea, cui non inſint cortices. Cætera verò ſimilia ſunt foris vtentibus. In cibo autẽ hoc præſtãt fabis, quòd flatuoſam naturam exuant: fabis quantũcunq; coxeris, flatuoſa natura remanet, ſunt enim craſsioris eſſentiæ quàm hordea, quamobrem iis plus etiam nutriunt. Quoniã verò ambo paulum à medio receſſerũt, multo ſunt vſui. Nã talia medicamenta multis aliis miſcentur ceu materiæ quædã: itaque etiã cera & oleũ paucis medicamentis coniunguntur. Polẽta verò multò plus hordeo deſiccat.

deſiccat. Plura de hordeo, priſana & polenta apud Galenum libro primo de alimentorum facultatibus offendes.

EX PLINIO.

Farina ex hordeo & cruda & decocta, collectiones impetusq; diſcutit, lenit, & concoquit. Decoquitur aliâs in mulſa aqua, aut fico ſicca. Ad iecinoris dolores eam in poſca poſitam concoqui opus eſt, aut cum vino. Cùm verò inter coquendum diſcutiendumq; cura eſt, tunc in aceto meliùs; aut in fæce aceti, aut cotoneis pyriſvé decoctis. Ad multipedũ morſus cum melle, ad ſerpentium in aceto & cõtra ſuppurantia, ad extrahendas ſuppurationes ex poſca, addita reſina & galla. Ad concoctiones verò & vlcera vetera cũ reſina. Ad duritias cum fimo colũbino, aut fico ſicca, aut cinere. Ad neruorum inflãmationes, aut inteſtinorum, vel laterum, vel virilium dolores, cum papauere, aut meliloto, & quoties ab oſſibus caro recedit. Ad ſtrumas cum pice & impubis pueri vrina. Cum oleo & fœnogræco cõtra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle, vel adipe vetuſto. Suppuratis triticea farina multò lenior. Neruis cum Hyoſcyami ſucco illinitur. Ex aceto & melle lentigini.

ADNOTATIO.

Hordeum polyſticon ſeu hexaſtichon à diſticho Picardis diſtinguitur, Pariſienſibus confunditur.

De Croco. CAP. CLXVIII.

NOMINA.

Κρόκος Græcis, Crocus Latinis appellatur. Officinę antiquum nomen retinuerunt. Germani Saffran vocãt ſimpliciter, aut cũ adiectiõe, zamer ſaffran. [Galli *Saffran*] Sic verò vocatus à Croco iuuene, qui propter amorem Smilacis virginis in florem ſui nominis verſus eſt: quod Ouidius teſtatur, qui ſic ſcriptum reliquit:

crocus vnde dictus.

Et Crocum in paruos verſum cum Smilace flores.

FORMA.

Crocus folio eſt anguſto aduſq; capillamenti penè exilitatem: flore purpureo Colchici floribus non admodũ diſſimili,

ſimili, in quo flammea Croci ſtamina radice bulboſa, copioſaque ac viuaci.

Croci flores & folia.

LOCVS.

Naſcitur in Coryco monte Ciliciæ optimus. Proxima nobilitas ei qui in Olympo Lyciæ monte prouenit. Dein ei qui ex Aegis Aetoliæ vrbe affertur. Nunc in pleriſque Germaniæ locis plãtari cœpit haud infeliciter, qui viribus è locis iam commemoratis allatis haud cedat.

TEMPVS.

Florem ante folium ædit, per autumnum nanque Vergiliarum occaſu floret, neque vltra menſis ſpatium flores durant. Poſtquã autem hi deciderũt, ſtatim folia anguſta & oblonga prodeunt, virentque tota hyeme.

TEMPERAMENTVM.

Crocus paulùm quid adſtringens obtinet, quod terreum frigidúmq; eſt, ſed ſuperat in eo calefaciẽs & qualitas & facultas, vt tota eſſentia ſecundi ſit ordinis excalefacientium & primi exiccantium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Crocus emollit, concoquit, leniter adſtringit, vrinam cit & coloris bonitatem efficit. Arcet crapulam cum paſſo potus. Fluxiones oculorum cum lacte muliebri inunctus ſiſtit Potionibus quæ pro interaneis parantur, vtiliter miſcetur

item ijs quæ vuluæ ſedique ſubiiciuntur & illinuntur, Venerem ſtimulat. Inflãmationes eriſypelatoſas munctus lenit. Aurium remedijs vtiliſsimus eſt. Lethalem ſanè dicunt hunc ſi trium drachmarum põdere cum aqua bibatur. Radix eius cum paſſo pota, vrinam cit.

EX GALENO.

Crocus concoquendi vim quandam habet, adiutante ſcilicet in hoc & pauca adſtrictione. Quippe quibus medicamentis, quum nõ admodum excalfaciant, paucula adeſt adſtrictio, ea parem facultatem habẽt eſſentijs emplaſticis nominatis, quas cùm iunctas caliditati non vehementi contigerit, concoquentes eſſe conſtat.

EX PLINIO.

Diſcutit inflammationes omnes quidem, ſed oculorum maximè ex ouo illitum. Vuluarum quoque ſtrangulatus, Stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iecinorũ, pulmonum, veſicarumque, peculiariter inflammationi earum vehementer vtile. Item tuſsi & pleuriticis. Tollit & pruritus. Vrinam cit. Qui crocum prius biberint, crapulam non ſentient. Ebrietati eo reſiſtunt. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerem ſtimulat. Flos eius igni ſacro illinitur cum creta Cimolia. Ipſum plurimis medicaminibus miſcetur.

EX SIMEONE SETHI.

Stomacho bonus eſt, ciborumque concoctionem efficit. Obſtructiones tollit. Pituitoſa & lethargica vitia iuuat. Diſcutiendi quoque vim obtinet & viſceribus vtilis eſt, ad ſpiritusque difficultatem conducit Si quis illo mediocriter vtatur, bonũ colorem habebit: ſin verò citra modũ, pallorem contrahet, & capitis dolorem, cibique inappetentiã faciet. Cum opio & lacte & roſaceo pedum doloribus impoſitus vbi dolent, ſummopere prodeſt, ſuperpoſitis Betæ folijs.

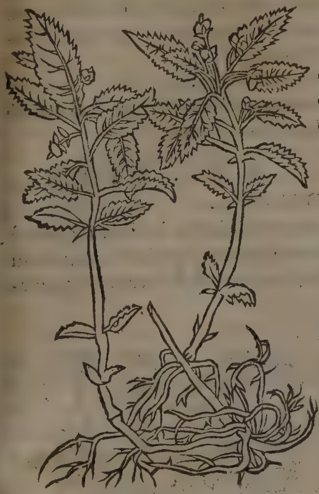
De Cynocrambe. CAP. CLXIX.

NOMINA.

Κυνοκράμβη, ἢ κυρία, ἢ λινόζωστις ἀγρία ἄρρην Græcis, Canina Braſsica, Cynia, & ſylueſtris Mercurialis mas Latinis,

Vuild

vvild Bingelkraut das mennle, Hundſzkoel Germanis appellatur[Gallicè, *Mercuriale ſauuage*.]

Cynocrambe

FORMA.

Caulem ex ſe mittit dodrantalem, tenerum & ſubalbidũ. Folia Mercuriali ſimilia, albeſcẽtia ex certis interuallis. Semen propè folia paruũ, rotundum. Ex qua quidem delineatiõe ſole meridiano clarius eſt, herbam cuius picturam damus eſſe Cynocrambẽ. Siquidem ea caulem binum palmorum altitudine habet, mollem & ſubcandidum. Folia Mercuriali ſimilia admodum, certis interſtitijs, ſubalbida. Semen item iuxta folia exiguum, rotũdum, geminorum inſtar teſticulorum connexum, & in ſumma nihil eſt quod non in ea deſcriptioni adamuſsim reſpondeat.

LOCVS.

In ſyluis copioſè prouenit.

TEMPVS.

Semẽ veris initio, nempe Aprili menſe, profert, matureſcit autem Maio.

TEMPERAMENTVM.

Quum guſtu nihil à ſatiua Mercuriali diſtet Cynocrambe, colligitur hinc idem quod illa obtinere tẽperamentum.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Caulis & folia pota, & olerum modo comeſta aluum cient. Ius verò decoctorum bilem & aquoſa detrahit.

APPENDIX.

Alia eſt Cynocrambe ab hac noſtra, ea cuius mẽtionem facit Galenus, Paulus & alii, adde etiam Dioſcorides, verũ ſub nomine Apocyni: quod lectorem, ne diuerſas herbas vnam eſſe putaret, monere volui.

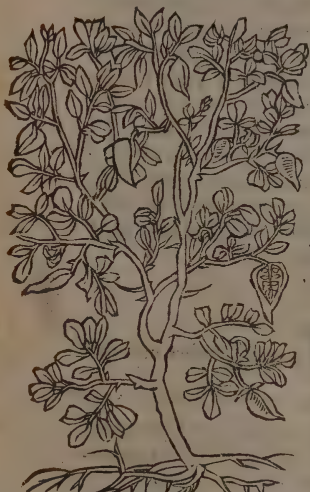
ADNOTATIO.

Hæc Braßica canina licet Mercurialis mas dicatur ob eius ſimilitudinem, tamen Dioſcoridi diuerſæ ſunt plantæ.

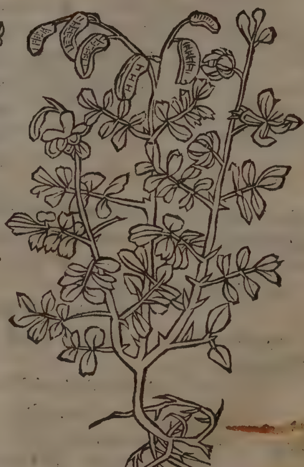
De Colutea. *CAP. CLXX.*

NOMINA.

Κολυτία Græcis, Colytea & Colutea Latinis [Gallicè *Baguenaudier*] dicitur: à nullo tamen, quòd ſciam, veterũ quàm à Theophraſto lib.iij.de plant. hiſto. cap.xviij. celebrata.

Colytea ſiue Colutea.

Sena.

GENERA.

Duo eius ſunt genera. Vnum quod priuatim Colutea vocatur, officinis incognitũ. Germani **vuelſch Linſen** appellant. [Galli B*aguenaudier*.] Alterum officinis cognitum & frequenti vſu à medicis vſurpatum, Mauritano ſermone Sena nominatur. Germani ad eam alludẽtes appellationem, **Senet** [Galli etiam S*ené*] nuncupant. Differũt autem inter ſe magnitudine: ſiquidem primùm genus maius eſt altero, vtpote quod quadriennio, Theophraſto loco paulò antè citato teſte, ſe in arborem efferat. Siliquæ etiam illius magis turgido ſpiritu diſtenduntur. Sena verò ſiliquas profert lunatas, nec ita prætumidas. Semen deniq; Coluteæ rotundum, lentis obtinens ſimilitudinem: Senæ autem oblongũ, cordiſque humani inſtar acuminatum.

FORMA.

Frutex eſt ramis exilibus, folio fœnigræci, flore geniſtæ aut piſi, luteo, membraneo folliculo, pellucente, prætumido & veluti quodam ſpiritu diſtendente turgido, ita vt digitis ſi prematur, crepitans diſsiliat, in quo ſemẽ atrum, durum, latum, lentis magnitudine, piſi guſtu, in ordinemque digeſtum clauditur.

LOCVS.

Satum vtrunque in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Colutea Maio & Iunio menſibus, ac ſubinde in ſiliquis oblongis ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Arabes calidam in principio ſecundi, & ſiccam in primo ordine ſtatuunt.

VIRES EX ACTVARIO.

Sena ſiliquoſus quidam fructus à barbaris appellatur, qui citra noxam drachmæ punduſculo potus, pituitam & bilem deiicit, poſt hos reliquos humores modeſtiſsimè purgat, retorridam atramque bilem, eiuſque ſuffuſiones ex gallinaceo iure depellit. Vetuſto capitis dolori, ſcabiei, comitialibus, impetigini ſuccurrit. Sed feruefacti ius potius quam triti farina propinatur. Interaneorum obſtructiones tollit.

APPENDIX.

Quum non forma tãtùm imò etiam ſapore duo hæc Co luteæ genera ſibi ſimilia ſint, facilè etiam hinc colligitur fa cultate inter ſe minimè differre. Quare vtrunque citra mo leſtiam atram bilem retorridamq; educit, caputq; ac cere- brum, & inſtruméta ſenſuum à noxijs purgat humoribus. Quid multa? Aduerſus omnia vitia ab atra bile nata valet.

APPENDIX ALTERA.

Dum hoſce commentarios conſcriberemus, non erat ad manum græcus Theophraſtus: quare cũ Latino tantùm v- tendum eſſet exemplari Theophraſti, nõ ſatis conijcere po tuimus, an per υ aut per ο vox ipſa ſcriberetur, cùm non ra rò Latini eas voces in quibus Græcè υ eſt per, v, efferant. Quare Latinè dici hanc herbam Coluteam & Colyteam putauimus. Sed nacto tandẽ Grȩco Theophraſti codice, ſta tim deprehẽdimus κολοτίαν à κολυτία diuerſam eſſe: idipſum enim Theophraſtus manifeſtè innuit. In Latina verò Theodori verſione perperàm pro Colytea ſcribitur Coly cea: id quod nobis etiam tenebras offudit.

ADNOTATIO.

Colutea nobis Baguenaudier, cuius folia & folliculos ſenæ loco nõ ſine viribus ſubſtituunt pauperes.

De Coronopo. Cap. CLXXI.

NOMINA.

Κορονόπους, ἢ ἄστριον Græcis. Pes Cornicis & Sanguina- ria Latinis dicitur. Officinis incognita herba. Germa- nis commode Kraen oder Rappenfuſz [Gallicè *Capriole, ou Sanguinaire, ou Dent au Chien.*] appellari poteſt. Corono- pus enim non alia ratione dici cœpit, quàm quòd Cornicis pedem effigie repræſentet. Sanguinaria autem, Sanguina- lis vevocata eſt, quòd ſanguini ſiſtendo aptã ſit herba. Sunt qui herbam ſtellæ nominant, alludentes haud dubiè ad Græcam appellationem aſtrion. Nonnulli quòd foliũ eius multipartitò conſectum, in ceruini cornu imaginem effi- gietur, Ceruinum cornu vocarunt.

For-

Coronopus.

FORMA.

Herbula eſt oblonga per terram ſtrata, foliis fiſsis, radice gracili & adſtringente. Ex qua quidem deſcriptione, etſi cõciſa admodum, ſatis liquet, herbam hãc cuius picturã damus eſſe Coronopũ. Herbula enim eſt foliis oblõgis & ſciſſis, ac in multas partes laciniatis atque adeò cornicis pedem effigie referentibus humi quoque ſẽper ſparſa ꝓſerpit: radice deniq̃ tenui admodũ & adſtrĩgẽte prędita: Quibus omnibus id quoque accedit, quòd Dioſcorides Pſyllium folia Coronopo ſimilia habere ſcribit. Quod ſi verũ eſſe ex vtriuſq; herbæ collatione experiri volueris, ſenties Coronopi huius noſtri folia planè Pſyllii foliis ſimillima eſſe, potiſsimũ vbi primũ è terra erumpunt: imò quod ad folia, flores & ſemina attinet, omnia in vtriſque ſibi ſimilia depræhendes, in eoq; ſolo diſtare comperies, quòd Pſyllium folia nõ fiſſa habeat, & in altũ ſurgat, ſingulàque iam dicta maiora producat: contrà Coronopus humi repat, minoraq; omnia ꝓferat. Vtraq; igitur herba luteos obtinet flores & ſemina in capitulis pulicibus ſimilia. Capitula verò in Coronopo ſũt multò quàm in Pſyllio tenuiora ac longiora, id quod pictura graphicè monſtrabit. Ex iis quoque manifeſtum fit errare illos toto cœlo, qui gramen aculeatum & Coronopũ

vnam & eandem herbam eſſe contendunt, cùm tamen forma non parum diſtare videãtur. Atq; hinc eſt quòd omnes veteres tam Græci quàm Latini vtranque herbã ſeorſim, & in diuerſis locis deſcripſerint. Plinius ſiquidẽ lib. xxiiij. capi xix. aculeatum gramen in cacumine aculeos plurimũ quinos habere, atque adeò Dactylon vocatum eſſe hoc nomine, quòd ſcilicet digitorum ſpeciem referat, ſcribit. Coronopus verò neq; quinos, neque in cacumine aculeos obtinet, ſed tantum folia fiſſa, vel ſi aculeos placet appellare has fiſſuras, non in cacumine, ſed in ambitu paſsim foliorum eas reperies: vt certum ſit Coronopum non eſſe aculeatum gramen.

LOCVS.

Dioſcorides in incultis, ſemitis, & iuxta domicilia naſci tradit. In Germania tamen, quod ſciam, nuſquam niſi ſata prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio menſe, ac ſubinde in oblongis capitulis ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Ex adſtrictione ipſa ſatis conſtat radicem ipſam ſiccandi vi præditam eſſe.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba cocta eſtur olerum modo. Radicem habet in cibo adſtringentem, quæ cœliacis conducat.

EX GALENO.

Coronopodis radix comeſta cœliacis prodeſſe creditur.

EX PLINIO.

Seritur interim Coronopus, quoniã radix cœliacis præclarè facit in cinere toſta.

ADNOTATIO.

Coronopum, id eſt pedem cornicis pingit quã nos meritò cornu cerui vocamus, quòd adulta eius folia cornu ceruini effigie ramoſa ſint. Coronopus nobis alius eſt in ſyluis frequens folio infernè violã nigrã aut geranium referente, ſupernè exiguo in pedis cornicis formam planè diuiſo, cui flos ſupereminet luteus paruus.

De Cyclamino. CAP. CLXXII.

NO

NOMINA.

Κυκλάμινος, ἢ ἰχθυόθηρον Græcis, Rapum & tuber, vmbilicusque terræ Latinis, Cyclamen officinis mutata voce, Panis porcinus & terræ, atque Arthanita à noſtræ ętatis herbariis. Germanis **Erdvvurtz oder Apffel Schvvein oder Sevvbrot** [Gallicè *Pain de Pourceau*] dicitur. Cyclamino Græci nomen fecerunt, circumactã in orbẽ eius circinationem cõtemplati *ἀπὸ τοῦ κύκλου* quaſi ab orbe Cyclaminon, hoc eſt orbicularem dixerunt. Fuitq; hæc prior & antiquior plantæ huius appellatio. Ichthyotheron verò idẽ, quòd piſces ea necantur, nominauerunt. Romani Rapũ terrę, quoniam eius radix in terra velut Rapũ extuberat. Qua ſanè ratione Terræ tuber, quòd in molem quandam intumeat: aut Vmbilicum terræ, quoniam vt vmbilicus circinata forma emergit, ſic & Cyclaminus ſub terra conſpicitur, etiam apellarunt. Panem porcinum haud dubiè primùm vocarunt ſubulci, qui pecori ſuo radicem huius gratam pabulis cognouerunt. Cęteri antiquum Cyclamini nomen ignorantes, quòd ſepius radicem in orbem circumactam intuerentur, quæ non globum intumeſcens, ſed veluti preſſa ſeſe in latitudinẽ explicaret, qua forma quotidiano vſu panes viſuntur, Terræ panem cœperũt appellare.

Cyclaminus vnde dicta.

Ichthyotheron.

Rapum terræ.

Tuber terræ.

Vmbilicus terræ.

Panis porcinus.

Panis terræ.

Cyclaminus.

FORMA.

Folia Hederæ habet,

E v pur

purpurea.varia,ſupra infráque albicantibus maculis. Caulem longitudine quatuor digitorum, nudum, foliisque carentem, in quo flores roſarum effigie purpurei. Radicem nigram, Rapo ſimilem, in latitudinem ſe pandentem.

LOCVS.

Naſcitur in vmbroſis & vepribus, maximè ſub arboribus.

TEMPVS.

Cyclaminus ad finem Auguſti folia ſua quæ per integrum retinuit annum, amittit: & ſubinde noua emittit, atque ſtatim inter ea flores oſtendit, qui integro durant autumno.

TEMPERAMENTVM.

Clarum eſt ex particularibus operationibus, quas ſtatim ſubiiciemus, Cyclaminum eſſe calidam & ſiccam in tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix Cyclamini cum hydromelite pota pituitam, aquamque per inferna trahit. Menſes pota & appoſita cit. Tradunt ſi prægnans mulier radicem tranſgrediatur, abortum fieri. Partum appenſa accelerat. Bibitur & in vino contra lethalia, præſertim leporem marinum. Illita contra ſerpentium ictus remedio eſt. Immiſta vino ebrietatem facit. Regium morbum ſiſtit tribus drachmis pota cũ paſſo, aut diluta mulſa. Sed oportet eum qui bibit cubiculo calido reclinare, multis veſtibus contectum, quò ſudet. Eiectus verò ſudor felleus colore inuenitur. Succus eius ad purgandum caput, naribus inſtillatur. Sedi etiam ad deiicienda excrementa in lana ſubiicitur. Vmbilico, imo ventri & coxæ illitus ſuccus aluum mollit, verùm abortum efficit. Suffuſis & hebetibus oculis inunctus cum melle ſuccus prodeſt. Medicamentis abortum inferentibus admiſcetur. Sedem procidentem cum aceto inunctus ſuccus compeſcit. Exprimitur tuſa radice ſuccus, & ad mellis craſsitudinem decoquitur. Radix cutem extergit. Exanthemata exprimit. Vulneribus per ſe ex aceto aut melle medetur. Illita lienem minuit. Vitia cutis in facie à ſole & alopecias emendat. Decocto eius luxata, podagra, & capitis vlcuſcula, perniones

neſq; vtiliter fouentur. Ipſaq; in vetere oleo feruefacta, ad
cicatricem perducit quæ oleo illo inuncta fuerint. Caua-
ta radix oleo expletur, & cineri feruenti imponitur, ad-
iecto interdum thyrrhenicæ ceræ modico, vt ſtrigmen-
ti craſsitudinem contrahat, vnguentum cum primis vti-
le pernionibus. Radix Scillæ modo conciſa reponitur.
Narrant ad amatoriam aſſumi contuſam, & in paſtillos
conformatam.

EX GALENO.

Cyclaminus varias vires obtinet, nam & extergit, &
incidit, & ora venarum aperit, & attrahit, & diſcutit. Cla-
rum verò id eſt ex particularibus operibus. Nam ſuccus
eius hæmorrhoidas reſerat, violenterq; ad ſeceſſum prouo-
cat in floccis appoſitus. Sic etiam medicamentis tubercu-
la, ſtrumas, aliasq; durities diſcutientibus commiſcetur, ac
ſuffuſis cum melle illitus competit: ad hæc quoque per na-
res expurgat. Adeò eſt vehemens eius facultas, vt abdomi-
ne illito ventrem ſubducat, & fœtum interimat. Nam &
alioqui validum interimendo conceptui medicamen eſt, in
peſſo addito. Tota verò radix ſucco imbecillior eſt, quan-
quàm & ipſa vehemens ſit. Nam & menſes ſiue epota, ſiue
appoſita euocat, & regio morbo prodeſt, non modò ipſum
viſcus expurgans, ſed etiam quæ in toto corpore bilis fue-
rit, eam per ſudorem excernẽs. Proinde à potione omnibus
modis ſudoris adiuuanda prouocatio eſt. Modus eius biben
di eſt drachmarum trium, ſiue cum melicrato, ſiue cum paſ
ſo. Cutem extergit cùm in aliis, tum quòd alopecias, ephe-
lidas, omniaq; exanthemata curet. Lienem quoque indu-
ratum iuuat illita, tum recens, tum arida. Sunt qui radicem
ſiccam aſthmaticis exhibeant.

EX PLINIO.

Cyclamini radix contra ſerpentes omnes bibitur. In o-
mnibus ſerenda domibus, ſi verum eſt, vbi ſata ſit, nihil no
cere mala medicamenta, amuletum vocant: narrantq; ea e-
brietatem repræſentari, addita in vinum radice. Et ſiccata
Scillæ modo conciſa reponitur, decoquiturque eadem ad
craſsitudinem mellis. Suum tamen venenum ineſt ei: tra-
dunt

duntq́; ſi prægnans radicem eam tranſgrediatur, abortum fieri. Radix denique tribus drachmis bibitur in loco calido, & perfrictionibus tuto: ſudores enim felleos mouet.

ADNOTATIO.

Cyclaminus frequens in luco Aurelianenſi, in hortis etiam noſtris prouenit.

De Cypero. CAP. CLXXIII.

NOMINA.

Κύπειλος ἢ κύπειρος Græcis, Cyperus & Cyprius Latinis dicitur. Quum enim Græci quandoque diphthongo, vt Theophraſtus, quandoque vocali breui, quemadmodum Dioſcorides, Galenus & alij quidam, penultimam ſcribāt, fit vt aliqui, e, alij verò, i, retineant. Poëtæ qui, e, ex diphthongo retinuerunt, meritò penultimam in Cypero producunt. Officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanis Wilder Galgan [Gallis *Souchet*] vocatur.

Cyperus.

FORMA.

Cyperus porri folia habet, longiora tamen, graciliora & ſolidiora. Caulem cubitalem, & nonunquam altiorem, anguloſum, ſchœno ſimilē, in cuius cacumine minutorum foliorum ac ſeminis productio eſt. Radices illi ſubſunt, quarum vſus eſt, oblongæ, oliuarum modo ſibi inuicem commiſſæ, aut rotundæ, nigræ, ſuauiter olentes, & amaræ: vel, vt Theophraſtus delineauit,

uit, inæquales, partim craſſæ, carnoſæq; partim graciles atque ſurculoſæ. Ex qua deſcriptione omnibus eſſe perſpicuum arbitramur, ſtirpem cuius nunc picturam damus eſſe Cyperum. Siquidem folia fert porracea, longiora, exilioraq;: caulem altitudine cubiti, aut altiorem, anguloſum, in cuius cacumiue minuta folia prodeunt, inter quæ ſemen reſidet. Radices huic ſunt oblongæ, oliuarum modo inter ſe connexæ ac inuicem implexæ, aut rotundæ, nigræ, iucundè ſpirantes, guſtu amaræ. Præterea magna inæqualitate notantur, quòd pars quædam craſſa carnoſaq;, quædam gracilis atq; lignoſa ſit. Nemo enim non videt radicis tenuitatẽ ſurculoſam protinus in oliuaria tubercula verticillari. Naſcitur quoq; è latere huius radicula (quod Theophraſtus etiam notauit) vnde cauliculus erumpit alius, vt pictura affabrè monſtrat.

LOCVS.

Naſcitur in locis cultis & paluſtribus. In Germania certè non niſi cultus in hortis prouenit.

TEMPVS.

Minuta folia in cacumine cum ſemine Iunio & Iulio mẽſe producit.

TEMPERAMENTVM.

Cyperi radices maximè vſui ſunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radici Cyperi calefaciendi vis ineſt, vrinamq; mouendi. Calculoſis & aqua inter cutem correptis pota ſuccurrit. Aduerſus ſcorpionum ictus remedio eſt. Refrigerationibus vuluæ & præcluſionibus fotu auxiliatur. Pellit menſes. Arida trita oris vlceribus, etiam ſi depaſcant, prodeſt. Malagmatis calefacientibus miſcetur, & vnguentorum ſpiſſamentis accommodatur.

EX GALENO.

Cyperi radices maximè vſui ſunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem. Itaque vlceribus quę prę nimia humiditate cicatricem difficulter admittũt, mirificè pro

proſunt: habent enim quiddam etiam adſtringens, quapropter vlceribus item conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis ineſſe teſtificandum, qua & calculo vexatis congruunt, & vrinam menſesq; mouent.

EX PLINIO.

Cypero vis in medicina pſilothri. Illinitur pterygiis, vlceribusq; genitalium, & quæ in humore ſunt omnibus, ſicut oris vlceribus. Radix aduerſus ſerpentium ictus & ſcorpionum præſertim remedio eſt. Vuluas aperit pota. Largiori tanta vis, expellit eas. Vrinam ciet & calculos: ob id vtiliſſima hydropicis. Illinitur & vlceribus quæ ſerpunt, ſed his præcipuè quæ in ſtomacho ſunt, ex vino vel aceto illita. Iūci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias tuſſi medetur. Semen toſtum & in aqua potum, ſiſtit aluum & fœminarum menſes, capitisq; dolores facit.

ADNOTATIO.

Cyperus nobis Souchet, fortè à radice quam Galli Souche vocant, cuius vis & vſus eſt præcipuus.

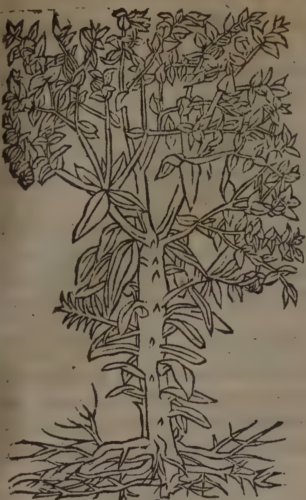
De Lathyri. CAP. CLXXIIII.

NOMINA.

Κάθυρὶς Græcis, Lathyris Latinis, Officinis Cataputia minor, quòd in pilulis quibuſdam, ſeu potiùs catapotiis, ſemen ferat: aut, quòd veriſimilius eſt, quia granis eius ad aluum ſubducendam pro catapotiis vtantur. Germani Springkraut, Springkörner oder Treibkörner appellant, quòd ſemen ſcilicet niſi in tempore auferatur, ſua ſpōte ex loculamentis ſaliendo excidat. [Gallicè *Eſpurge*.]

FORMA.

Caulem profert cubitalem, vacuū, digiti craſsitudine: in eius cacumine ſunt alæ. Folia in caule oblonga, amygdalinis ſimilia, latiora tamen & læuiora. Quæ verò in ſummis ſunt ramulis, minora, Ariſtolochiæ aut oblongæ Hederę figura. Fructum fert in ſummis ramis tribus loculamentis diſtinctum,

Lathyris.

ſtinctũ, rotundum ceu Capparin, in quo terna ſunt ſemina putaminibus inuicem diſcreta, rotũda, maiora eruis, quæ quum corticibus exuuntur, candida ſunt & guſtu dulcia. Radix illi tenuis & inutilis. Totus autem frutex lacteo liquore, Tithymali modo, plenus eſt. Hanc certè deſcriptionem, ſi ſingula comparare velis, ita Cataputiæ minori quadrare inuenies, vt nulla prorſus ſit nota quam non pictura referat. Nam hęc caulem cubitali emittit longitudine, & digitali craſsitudine. Gignuntur in faſtigio alæ, & folia in caule oblonga, amygdalę proxima, latiora & læuiora. Quæ autem in ſummis emicant ramulis, minora iis quæ caulem ambiunt conſpiciuntur, Ariſtolochię aut lõgioris Hederæ figura. In cacuminibus fructum gerit triplici cellula cõceptaculóve diſtinctum, ceu Capparin rotundum, in cuius ventriculis grana tria intercurſantibus membranis diuiſa continentur, eruis maiora, rotunda, quæ corticibus exuta alba ſpectantur, guſtatu dulcia. *Catapu-tia minor.*

LOCVS.

Naſcitur locis cultis & ſabuloſis.

TEMPVS.

Carpitur autumno dum fructu prægnans eſt, ſemenq; eximitur dum tuniculæ quibus includitur, inaruerunt.

TEMPERAMENTVM.

Calidam

Calidam in tertio, & in primo ordine humidam ſtatunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Purgãt aluum grana eius ſex vel ſeptem ſumpta in cata potio, aut comeſta, aut cum caricis aut palmulis deuorata frigida, ſuperpota aqua. Ducunt autem pituitam & bilem, & aquas. Succus Tithymali modo exceptus, eundem effectum præſtat. Folia cũ gallinaceo aut oleribus decoquũtur

EX GALENO.

Sunt qui Lathyrin dicãt Tithymali eſſe ſpeciẽ, tũ quòd ſimiliter illis ſuccum habeat, tum quòd eodem modo purget, vniuerſaque illis facultate ſimilis ſit, niſi quòd ſemẽ guſtantibns videatur dulce: quod ſanè etiam maximè purgatoriam vim ottinet.

EX PLINIO.

Grana vicena in aqua pura aut mulſa pota, hydropicos ſanant. Trahunt & bilem. Qui vehementiùs purgari volunt, cum folliculis ipſis ſumunt ea, nam ſtomachum lædunt: itaque inuentum eſt, vt cum piſce, aut iure gallinacei ſumerentur.

ADNOTATIO.

Lathyris nobis à purgandi violentia Eſpurge *dicitur.*

De Leucoio Dioſcoridis. CAP. CLXXV.

NOMINA.

Kευκόιον Græcis, viola alba, vel Viola ſimpliciter Latinis: officinis Mauritana voce Cheiri vel Keirim appellatur. Germanis Veiel [Gallicé *Violier.*] Non autem temerè adiectum eſt Dioſcoridis: hac enim voce à leucoio Teophraſti, de quo ſuo loco dicemus, ſegregare voluimus.

GENERA.

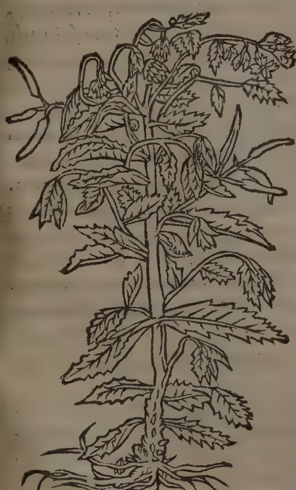
Etſi Leucoii nomine Viola ſignificetur cãdida, tamẽ & pro lutea, & cœrulea, & purpurea ſolet vſurpari. Quatuor itaque Violæ huius ſunt genera, quæ ſola florum diuerſitate inter ſe differunt. Alia enim cãdida alia lutea, alia purpu

rea

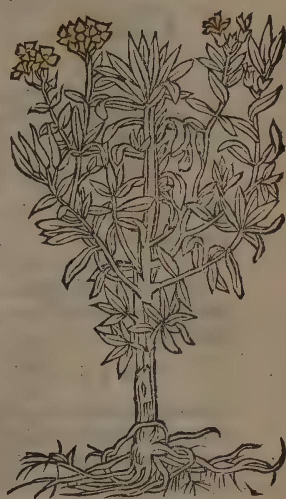
rea. Non eſt tamen quòd per purpuream hic intelligas eam quæ Græcis ἴον, & Latinis propriè Viola dicitur: nam eius alia ab ea de qua hic agimus familia eſt, huicque tum qualitate tum facultate, adde etiamforma, contraria. Ea enim quæ ἴον Græcis vocatur, humilis eſt, ob id à nõnullis Seſsilis dicta, & latiore folio. Contrà noſtra illa vt mox dicemus, cubitali eſt altitudine, & minimè ſeſsilis. Idem de candida dictum putes, nam ea quoqueduplex eſt: vna de qua hic fit ſermo, alia ſeſsilis, de qua in præſentia nihil dicemus: cœruleas enim videre non licuit. Quare ſuppoſitium hoc verbum in Dioſcoride puto, maximè cum Plinius lib. xxi. vbi de ſatiuis Violis loquitur, purpurea ſcilicet lutea & alba, nullam de cœrulea mentionem fecerit.

Viola candida duplex.

FORMA.

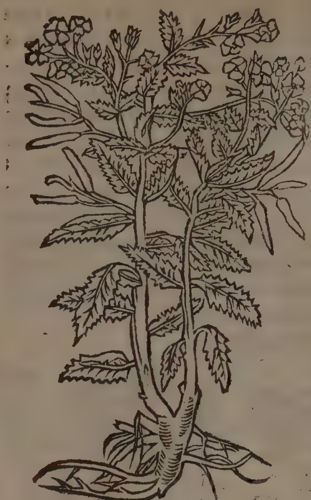
Leucoion Dioſcoridis.

Viola lutea.

Cubitali altitudine proſiliunt, ramoſæ, caule Braſsicæ,

 exiliore,

Viola purpurea.

exiliore,folio lõgo, molli,caneſcente,flore quadrifolio , Violæ ſylueſtris odorem referente: non vnius coloris, nam alij candidi, alij lutei, alij purpurei. Semen foliaceum tenuibusquidẽ, ſed quincuncialibus ſiliquis continetur.

LOCVS.

Vbique ferè in hortis & cultis reperiuntur. Non enim naſcuntur magna ex parte niſi ſatę fuerint.

TEMPVS.

Primo vere, & Maio potiſsimùm mẽſe, inter flores emicat Leucoion. Hoc itaque tempore flores carpendi. Semen inter æſtatis initia profert.

TEMPERAMENTVM.

Leucoion abſtergentem facultatem poſsidet, & tenuium eſt partium, Galeno autore; proinde vt calidum ſit neceſſe eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Lutea in medicina præcipui vſus eſt. Huius flores aridi efferuefacti in deſeſsionibus, contra vuluæ inflammationes valent, & menſtrua educunt. Cerato excepti rimas ſedis ſanant: cum melle oris vlcera. Semen eius duûm drachmarum pondere ex vino potum, aut cum melle appoſitũ, menſes, ſecundas & fœtus educit. Radices cum aceto illitæ, reprimunt lienem, & podagricos iuuant.

EX

EX GALENO.

Leucoii frutex vniuerſus extergentem facultatem obtinet, ac tenuium partium eſt, plus tamen flores, & inter hos qui ſunt ſicciores magis etiam quàm virides, adeò vt & oculorum craſſas cicatrices extenuent. Tum menſes quoque decoctum eorum mouet, & ſecundas, fœtumque emortuũ elicit, & ſi bibatur, abortum facit. Eſt ergo id medicamentum, vt ſi quod aliud, amarum. Quòd ſi quis virium eius vehementiam multa aqua admiſta mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonas bonum medicamentum. Sic decoctum eius ſi nõ merum fuerit, vteri phlegmonas identidem perfuſum ſanat, potiſsimùm quæ diutino tempore ad ſcirri modum induruere. Sic cum cerato vlcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt verò etiam qui cum melle ad oris vlcera adhibeant. Semen quum eiuſdem ſit facultatis, aptiſsimum eſt duarum drachmarũ menſura potum, tum menſibus ciendis cum melle appoſitum conuenire creditur, fœtumq; viuentẽ interficere ac mortuũ eijcere. Radices ſimilis quoq; facultatis, niſi quatenus craſſioris ſunt eſſentiæ, & magis terrenę, cũ aceto lienes induratos ſanãt. Nõnulli verò & phlegmonas induratos iis curãt.

EX PLINIO.

Extenuant, menſtrua & vrinam ciunt. Minor vis eſt recentibus, ideoque aridis poſt annum vtendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menſes trahit. Radices eius cum aceto illitæ ſedant lienem. Item podagram, oculorum inflammationes, cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis vlcera, cum cera rimas ſedis, & quæ in humidis ſunt. Ex aceto verò collectiones ſanant.

ADNOTATIO.

Leucoia nobis à caryophyllis in floris figura & acrimonia Gyroflee dicuntur, & vnum genus luteum officinis cum Mauris Keiri.

De Lapatho. CAP. CLXXVI.

NOMINA.

Λάπαθον Græci, Rumicẽ Latini, Barbari Lapatium vocãt. Lapathum autem ab effectu nomẽ accepit, quòd

 ſcilicet

ſcilicet exinaniat: etenim λαπάζειν vacuare vel exinanire Græcis eſt: omnium ſiquidem generum foliis decoctis aluus mollitur.

GENERA.

Primum Lapatiũ acutum. Huius quatuor genera facit Dioſcorides. Primum oxylapathon Græcis & Latinis dicitur. Officinę Lapatium acutũ, Germani Mengelvvurtz, Grindtvvurtz, Streyffvvurtz, zittervvurtz, vvildampffer [Galli *Parelle, ou Lapatience*] nominant. Oxylapathum, quamuis anceps in acidũ ſaporem vel acutam figuram videatur ſignificatio, tamen nomen hoc à foliis, quæ in mucronem deſinunt, accepiſſe videtur.

Secũdum. Secundum genus hortenſe priori diſsimile, non quidem in vniuerſum, ſed dũtaxat in foliis, quæ, Serapione teſte, multò ſunt latiora. [Galli hodie *la Rheubarbe des moynes* vocãt] Hoc genus hauddubiè eſt Rhabarbarum monachorum, quod paſsim hodie in hortis plantatur: Oxylapatho enim per omnia ferè ſimile eſt, folia tamen latiora obtinet, & ob cultum paulò tenerius eſt. Cùm autem primũ erumpunt folia, purpurea ferè ſunt, dein quotidie viridiora fiũt, vt pictura ipſa monſtrat.

Tertium. Tertium ſylueſtre, paruum, plantagini ſimile, molle & humile eſt, quod vulgato nomine bonus Henrichus, germanicè gouter Henrich [Gallicè etiam *Bon Henry*] dicitur: id quod ex forma primùm colligitur: folia enim eius oxalidi, niſi quòd ampliora ſunt, atque adeò ad plãtaginis nõnihil accedunt folia, ſimilia ſunt. Flores autem eius & ſemen ſic Oxylapathum referunt, vt vix ab inuicem diſcerni queant. Dein vires etiam conueniunt: vulneraria enim herba eſt Bonus Henrichus, ac mirificè ad ſordida purganda, ac glutinanda vlcera confert, ſic vt appenſa etiam, ac trita vulneribus impoſita, vermes qui in iis nati ſunt excidere faciat.

Quartũ, Quartum genus Græci ὀξαλίδα, Latini Oxaliden, Officinæ Acetoſam, Germani Saur Ampffer [Galli verò *Oſeille, Vinette, Sallette*] nominant. *Acetoſa.* Oxalis autem ideo dicta eſt, quòd in guſtu acorem planè reſipiat, vnde etiam vulgus Acetoſam vocauit. *Rumex vnde dicta.* Hanc propriè Romani appellarunt Rumicem, forſitan quòd ab ea ſuccus non aliter atque mamma (quam Rumen veteres dixerunt) ſitientibus exugi

exugi ſoleat. Galenus tria tantùm genera Lapathi facit, Oxaliden, Oxylapathon & Hippolapathon, quòd ſic Græci quaſi grande Lapathum dicunt, magnis ampliſque rebus hippo præponere ſoliti, ab equo excellentis amplitudinis animali magnitudinem mutuantes. *Hippo.*

FORMA.

Oxilapathum.

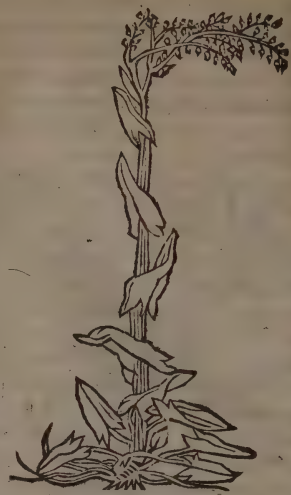
Rumicis ſecundum genus.

Oxilapatum foliis duris & in cacumine acutis, ſemine herbaceo acuminato ex minutiſsimis pediculis dependēte, radice longa & lutea vel potius crocea. Secundum genus Oxylapatho perquàm ſimile eſt, foliis tamen latioribus ac tenerioribus cōſtat, caule bicubitali interdum, ſtriato, floribus exiguis, luteis, ſemine vt Oxylapathum triangulari, radice longa & lutea ſeu crocea. Tertiū genus, quod vulgus hodie Bonum Henricum vocat, folium Oxalidi, latius tamen, aut Aro, vel vt Dioſcorides inquit, plātaginive ſimile

 obtinet.

Rumicis tertium genus

Oxalis.

obtinet.Aliqua enim Ari,aliqua autem plãtaginis folia referunt.Caulem prioribus duobus humiliorem, in quo flores & ſemina racematim multa dependent. Radicem verò longam & ſubflauam.Oxalis autem folia ſylueſtri & paruo humilive Rumici ſimilia habet. Caulis eius non adeò grandis eſt,ſeſquicubitûm altus. Semen acuminatum, rubrum,quod foliaceo veſtitur inuolucro, ſapore acri, quod in caule & adnaſcentibus coliculis naſcitur.

LOCVS.

Oxylapathon in paluſtribus & circa foſſas potiſsimùm naſcitur.Secundum genus hodie in multorum hortis conſitum prouenit. Tertium paſsim in areis, ſepibus & circa itinera creſcit.Oxalis in omnibus pratis copioſiſsimè prouenit.

TEM-

TEMPVS.

Aeſtate antequam prata demetãtur omnium copia haberi poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores Acetoſam ſtatuũt eſſe frigidam & ſiccam in ſecundo. Atqui quale huius & reliquarum Rumicũ ſit temperamentum, ex facultatibus earundem, quas mox dicemus, facilè deprehendent ſtudioſi. Secundi generis Rumex in foliis manifeſtiſsimam aciditatẽ oſtendit, vt hinc etiam coniicere liceat eſſe Rumicem, vtcunque monachi, & cũ iis multi quoque medici, Rhabarbarum eſſe contendant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omniũ Rumicum olus decoctum aluum mollit. Crudũ illitum cum roſaceo aut croco melicerides diſcutit. Semen ſylueſtris & Oxylapathi & Oxalidis cũ aqua aut vino vtiliter cõtra dyſenterias, cœliacos affectus, ſtomachi faſtidia ſcorpionumque ictus bibitur. Si quis etiam in potu præſumat, nihil ictus patietur. Radices ipſarũ ex aceto & crudæ illitę, lepras, impetigines, ſcabroſoſque vngues ſanant. Sed antea locus aceto & nitro in ſole perfricandus eſt. Pruritus decoctũ earum ſedat, ſi eo foueantur. Coctæ in vino ſi cũ iure colluantur, aurium dentiumque dolorẽ mulcent. Strumas parotidáſque diſcutiũt ſi cum vino decoctæ illinãtur. Lienes autem cum aceto. Aliqui vtuntur radicibus contra ſtrumas, vinculo collo eas appendentes. Tritæ & appoſitę fœminarũ fluxiones ſiſtunt. Decoctæ cum vino & potę regio morbo correptos emẽdant. Calculos veſicæ cõminuũt. Menſes cient. Scorpionum ictibus auxiliãtur. Hippolapathon eaſdem antedictis Rumicũ generibus vires obtinet.

EX GALENO.

Lapathum moderatè digerentem facultatem habet, oxylapathũ verò miſtam: nam ſimul cũ eo quòd digerit, nonnihil quoque reprimendi facultate participat. Semen eorũ manifeſtam quãdam adſtrictionem obtinet, adeò vt & dyſenterias, & alui profluuia ſanet, potiſsimùm autem oxylapathi. Hyppolapathon eaſdẽ dictis facultates obtinet, ſed imbecilliores.

EX PLINIO.

Syluestria Lapatha ſcorpionum ictibus medentur, & feriri prohibēt habentes. Radix aceto decocta ſi coletur, ſuccus dentibus auxiliatur: ſi verò bibatur, morbo regio. Semen, ſtomachi inextricabilia vitia ſanat. Hippolapathi radices priuatim vngues ſcabroſos detrahunt. Dyſentericos, ſemen duabus drachmis in vino potum, liberat. Oxylapathi ſemen lotum in aqua cæleſti, ſanguinem reiicientibus, adiecta acacia lentis magnitudine, prodeſt. Præſtantiſſimos paſtillos faciunt ex foliis & radice, addito nitro & iure exiguo. In vſu aceto diluunt. Sed ſatiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In vino verò decocta, ſtrumas & parotidas & calculos. Poto vino & lienes, cœliacos æquè & dyſentericos & tenaſmos. Ad eademque omnia efficacius ius Lapathi, & ructus facit, & vrinam ciet, & oculorum caliginem diſcutit. Item pruritum corporis, in ſolia balnearum additum, aut prius ipſum illitum ſine oleo. Firmat & commanducata dētes. Eadem decocta cum vino, ſiſtit aluum. Folia ſoluūt adiecto ſale.

APPENDIX.

Rhabarbari monachorum facultas.

Alterius generis Rumicis, qui Rhabarbarum monachorum vocatur, radix purgādi etiam vim obtinet, ſi in puluerem redacta drachmæ pondere ſumatur. Neque id mirum admodùm, cùm etiam Dioſcorides ipſe omnium Rumicū olus decoctum aluum mollire, atque decoctas eorundē radices cum vino, regio morbo correptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem, teſtetur.

ADNOTATIO.

Oxilapatum à lapato, vulgus la Patience *&* Parelle. *Secundum genus Lapatum rotundum vulgò dictum videtur, aut ei affine Rhabarbarum Cartuſianorum. Tertium genus eſt Oxalis vulgaris, nomen Pariſiis Oſeille retinens.*

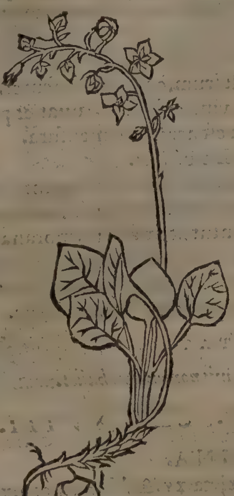
DE

De Limonio. CAP. CLXXVII.

NOMINA.

Λιμοώνιον Græcis, Limoniũ, Beta ſylueſtris, & Tintinabulũ terræ Latinis, Vulgò Pyrola, Germanis **Winter grün, Holtzmangolt, Waldmangolt, oder Waldtkel** [Gallis *Limoine, ou Bette de pré, ou Bette ſauuage,*] appellatur. Beta autẽ ſylueſtris hæc herba dicta eſt, quòd in ſyluis & locis muſcoſis, hortẽſi Betæ primũ erũpẽti haud diſsimilis proueniat. Tintinabulũ, à floribus eius tintinabulo ſimilibus, Pyrola, quòd eius folia arboris pyri folio ſimilia ſint. *Beta ſylueſtris vnde dicta. Tintinabulum terræ. Pyrola.*

FORMA.

Limonium.

Folia Betæ ſimilia habet, tenuiora tamen & minora, decem, aut plura. Caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, ſemine rubro, guſtuque adſtringente plenum. Ex qua ſiquidem deſcriptione abundè liquet, herbam, quam vulgus Pyrolam vocat, eſſe Limonium. Folijs enim Betæ ſimilis eſt, verùm tenuioribus & minoribus (legendum enim in Dioſcoride μικρότερα & non μακρότερα, Plinio libro vigeſimo capite octouo teſte) decem, interim pluribus. Caule tenui, recto, lilio ſimili, pleno ſeminis rubri, quod guſtu adſtringit. Quibus accedit quòd Germanicè **Waldtmangolt**, id eſt, Beta ſylueſtris nominatur. Neq; vires diſcrepãt: adſtringit enim vulneriáque herba eſt Pyrola, haud ſecus

atque Limonium. Flores denique tintinabulo ſimiles ſunt vt citra vllum diſcrimen Pyrolã Dioſcoridis eſſe Limoniũ aſſeuerare liceat.

LOCVS.

In vmbroſis & ſylueſtribus prouenit locis.

TEMPVS.

Iunio menſe floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & ſemen guſtu vehementer adſtringunt, ita vt in tertio ordine ſiccitatis illud rectè recentiores collocent.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen tritũ in vino potum acetabuli menſura, dyſentericis ac cœliacis auxiliatur. Rubrum, fœminarum profluuium ſiſtit.

EX GALENO.

Limonii ſemen vtpotè auſterum, cœliacis, dyſentericis & ſanguinem ſpuentibus cum vino exhibent. Iuuat & profluuium muliebre. Satis autem eſt acetabuli menſura.

EX PLINIO.

Huius folia ambuſtis vtilia, guttãtia adſtringunt. Semẽ acetabuli mẽſura dyſentericis prodeſt. Aquæ è radice coctę maculas veſtium eluere dicuntur, itemque membranarũ.

EX RECENTIORIBVS.

Pyrolæ decoctum interna & externa vulnera potum ſanat. Item fiſtulis ac aliis malignis vlceribus medetur.

ADNOTATIO.

Limonium nobis frequens, officinis nomen non habet.

De Lamio. CAP. CLXXVIII.

NOMINA.

LAMIVM Plinio lib. xxj. ca. xv. & lib. xxij. cap. xiiij. vocatur. Vulgò vrtica iners & mortua. Sũt qui albam Vrticam nominent, & Archangelicam. Officinis inuſitatũ Germanicè Todtneſſel oder Taubneſſel [Gallicè *Ortie morte, ou Ortie blãche*] dicitur. Iners & mortua cognominata, quòd foliis non mordentibus ſit mitiſsima.

GE

GENERA.

Vrticæ mortuæ tria inueniuntur genera. Vnum albis, (quod propriè Lamiũ dicitur) Alterum luteis, & Tertium purpureis floribus conſtat. Nos, quia ſolis floribus differunt, nec in eorum foliis aliquod diſcrimen apparet, vna icone omnia tria complexi ſumus genera.

FORMA.

Lamium.

Foliis conſtat Vtricę pungentis, minoribus, fimbriatis, candidioribus: lanugine nequaquam mordaci: caule quadrangulo: flore albo, luteo, aut purpureo: radice ex interuallis cincinnis capillata. Graui odore tota fragrat. Innoxia eſt & morſu caret. Semen in caulibus per interualla copioſum & nigrum profert.

LOCVS.

Paſsim circa ſemitas & ſepes naſcuntur.

TEMPVS.

Vere primo, Maio potiſsimùm menſe, floribus abundant, & tota ferè æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſt Lamium, veluti etiam alia Vrticæ genera, id quod ex guſtu, eiusq; facultatibus deprehenditur.

VIRES EX PLINIO.

Medetur cum mica ſalis contuſis incuſsiſq; , inuſtis & ſtrumis, tumoribus, podagris, vulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus ſacris medetur. Quidã è noſtris tempore diſcreuere genera. Autumnalis Vrticæ radice alligata intertianis, ita vt ęgri nuncupentur cùm eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorũ filio eximatur, liberari morbo tradiderũt. Hoc idem contra quartanas pollere. Iidem radice vrticæ addito ſale, infixa corpori extrahi. Foliis cum axũgia ſtrumas diſcuti, vel ſi ſuppurauerint, erodi compleriq;.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores hac inerti Vrtica vtuntur ſiſtendo ruentis è naribus ſanguinis impetu, imæ ceruici vel ſcapulis alligãdo, inde ſperant in aduerſum trahi cruoris manantis impetum. Vlceribus denique, putredinibus & fiſtulis mirificè cõferre, ac mederi tradunt.

ADNOTATIO.

Lamium vrtica alba à flore vulgò dicitur.

De Lino. CAP. CLXXIX.

NOMINA.

Λίνον Græcis, Linũ Latinis & officinis, Germanis Lein oder Flaſchß [Gallis *Lin*] Appellatur.

FORMA.

Herba eſt tenui caule, foliis anguſtis, oblongis, & in ſummo acuminatis, floribus cœruleis, ſpecioſis, quibus decidentibus folliculus enaſcitur in quo ſemina continentur fulua.

LOCVS.

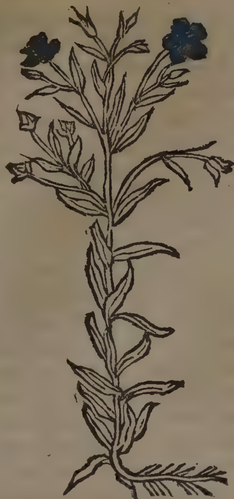
Gaudet pingui ſolo & modicè humido. Agris autem noxium eſt, deteriores enim eos facit, id quod iis carminibus in georgicis ſignificauit Virgilius.

Vrit enim lini campum ſeges, vrit auenæ,
Vrunt letheo perfuſa papauera ſomno.

TEMPVS.

Vellitur æſtate vbi maturitatem cõſecutum fuerit, quæ

ſanè

Linum.

ſanè duobus argumentis intelligitur, intumeſcente ſemine, vel flaueſcente colore.

TEMPERAMENTVM.

Eſt in primo ordine calidum, ac humiditatis & ſiccitatis quodammodo in medio ſitum.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen Lini eandem Fœnogræco facultatem obtinet. Omnem intus foriſque inflammationem diſcutit & emollit, cum melle, oleo, exiguaque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum. Vitia cutis in facie crudum, varosque cum nitro & ficu illitum. Cum lixiuia autem parotidas, duritiesque diſcutit. Herpetas in vino decoctum, & fauos purgat. Vngues ſcabros cum pari modo Naſturtii & mellis eximit. Cum melle vice eclegmatis ſumptum, ea quæ in thorace ſunt educit. Tuſsim lenit. Ventrem ſtimulat ſi cum melle & pipere mixtum pro placenta largiùs ſumatur. Huius decoctum inteſtinorum vteriq; eroſionibus iniectum medetur, adq; excrementorum eductionem prodeſt. Ad vuluæ inflammationes in deſeſſionibus haud aliter quàm Fœnigræci perquàm vtile eſt.

EX GALENO.

Lini ſemen eſum flatuoſum eſt, etiam ſi frigatur, adeò ſanè excrementitia humiditate plenum eſt. Viſceribus tamen

men quæ circa hypochondria ſunt, vt ſi quid aliud, gratum exiſtit. Quidam hoc toſto inſtar opſonii non ſecus ac factitio ſale cum garo vtuntur. In vſu eſt & melle conſperſum. Inſerunt nonnulli panibus quoque. Stomacho & concoctioni repugnat. Tenuiter corpus alit. Quod ſpectat ad deiectionem, nec laudandum, nec vituperãdum, perexiguam tamen vim mouendæ vrinæ tenet, quæ in toſto efficacior eſt. Idem quoque aluum magis ſiſtit. Ruſtici ſæpenumerò torrefacto adiecta portione mellis vtuntur.

EX PLINIO.

Lini ſemen cum aliis quidem in vſu eſt. Et per ſe mulierum cutis vitia emendat in facie. Oculorum aciem ſucco adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha. Cum vino ſedat parotidas. Cum melle, aut adipe, aut cera, ſtomachi ſolutiones inſperſum polentæ modò. Anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur vt aluum ſiſtat. Cœliacis & dyſentericis imponitur ex aceto. Ad iecinoris dolores eſtur cum vua paſſa & ad phthiſim vtiliſſimè. Semine fiunt & eclegmata. Muſculorum, neruorum, articulorum, ceruicum duritias, cerebri membranas mitigat farina ſeminis, nitro aut ſale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit ac maturat. Cum radice verò cucumeris ſylueſtris extrahit quæcunque corpori inhærent. Sic & fracta oſſa. Serpere vlcus in vino decocta prohibet. Eruptiones pituitæ cum melle emendat. Vngues ſcabros cum pari modo Naſturtii, & teſtium vitia, & ramices cum reſina & myrrha, & gangrenas ex aqua. Stomachi dolores cum Fœnogræco ſextariis vtriſque decoctis in aqua mulſa. Inteſtinorum & thoracis pernicioſa vitia, clyſtere in oleo & melle.

De Lichene. CAP. CLXXX.

NOMINA.

Hepatica Lichen quare dicta.

Λειχὴν Græcis, Lichẽ Latinis, Officinis & herhariis Hepatica, Germanis Stein oder Brunnenleberkraut [Gallis *Hepatique.*] dicitur. Lichena autem Græci & Latini nominauerũt, quòd contra Lichenas omnibus remediis an

tepona

reponatur: aut à re ipſa nomen dederunt, quoniã ſaxa quibus hæret linguæ modo lambat. Hepaticam verò recentiores vocarunt, quòd iecinorum fibris ſimilis conſpiciatur. *Hepatica quare.*

FORMA.

Folio ſucci pleno, craſſo & oblongo conſtat, rorulentis petris adhærente, ſub quo cauliculi, pediculorum forma, capitula ſtellata habentes, exeunt.

Lichen, ſiue Hepatica.

LOCVS.

Naſcitur in roſcidis & grauiter olentibus ſaxis.

TEMPVS.

Iulio menſe ea, qua dicta eſt, forma decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Abſtergentem ac modicè refrigerantem facultatem, vtranque verò reſiccantem habet. Abſtergentem quidem atque exiccantem à petra, refrigerantem autem ab aqueo humore.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Lichen illitus ſanguinis eruptiones ſiſtit, & inflammationes compeſcit. Impetigines ſanat. Inunctus cum melle, regio morbo affectis prodeſt. Oris & linguæ defluxiones arcet.

EX GALENO.

Lichen qui in petris naſcitur, eſt veluti muſcus quidam, ſed rectè ex plantarum genere cenſeri poteſt. Sic nominatus videtur, quòd lichenas ſeu impetigines curet. Extergen

tem

tem & mediocriter frigidam facultatē obtinet. Porrò quòd ex talibus ſubſtantiis componitur, aduerſum eſſe inflammationi nihil mirum eſt. An verò ſanguinis eruptiones ſiſtat, vt Dioſcorides ait, id neutiquam dicere queo.

EX PLINIO.

Sanguinem ſiſtit vulneribus inſtillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cum melle ſanat ore illito & lingua. Stigmata etiam delet.

De Linozoſte. CAP. CLXXXI.

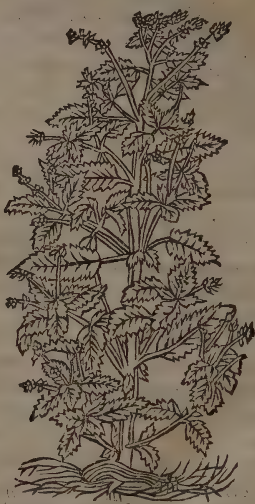
NOMINA.

Mercurialis. Mercurialis curdicta.

Λινόζωστις, ἢ ἑρμοῦ βοτάνιον, ἢ πόα Græcis, Mercurialis Latinis & Officinis dicitur. Germanis **Bingelkraut, Mercuriuskraut, oder Knowrtz**, [Gallis *Mercurialle*.] Mercurialis dicta eſt, quòd à Mercurio inuenta ſit.

Mercurialis mas.

Mercurialis fœmina.

GENE

GENERA.

Duo eius genera, mas & fœmina, quæ facilè ex eorundem deſcriptionibus diſcerni poterunt. Folia verò maribus nigriora, fœminis candidiora.

FORMA.

Mercurialis folia Ocimo ſimilia habet: ad Helxines foliorum figuram accedentia, minora tamen. Ramulos geniculatos, alarum caua multa & denſa habentes. Fœmina ſemen fert racemoſum & multum. Mas verò iuxta folia exiguum, rotundum, geminorum teſticulorum modo connexum. Totus frutex dodrantalis, & nonúnquam maior.

LOCVS.

Naſcitur in campeſtribus cultis, vinetisq́;, aliquibus locis tam copioſa & efficax, vt ſapore ſuo vina etiam inficiat, & bibentibus ingrata reddat.

TEMPVS.

Auguſto menſe ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam in primo ordine eſſe aſſerunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vtraque aluum mouet olerum modo comeſta. Cocta in aqua, & epota aqua, bilem & aquoſa ducit. Creduntur præterea fœminæ folia trita & pota, aut poſt purgationem pudendis apposita, vt fœminæ concipiantur efficere. Maſculę verò ſimiliter adhibita, mares progenerare.

EX GALENO.

Mercuriali omnes duntaxat ad ventris purgationes vtuntur. Verumenimuerò ſi quis eius facere periculum volet, in cataplaſmate ſanè digerentis admodùm facultatis eſſe experietur.

EX PLINIO.

Mirum eſt quod de vtroque eorum genere proditur: vt mares gignantur hunc facere, vt fœminæ illam. Hoc contingere ſi à conceptu ſuccus protinus bibatur in paſſo, edantúrve folia decocta ex oleo & ſale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili cum heliotropio, & duabus aut tribus ſpicis, donec decoquatur. Decoctum

dari iubent & herbam ipſam in cibo, altero die purgationis, mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum vſu prædicauit illas. Easq; ad hunc modum adhuc medicorum nemo nouit. Ille eas vuluæ cum melle, vel roſaceo, vel irino, vel lirino admouit. Item ad ciendos menſes, ſecũdasq;. Hoc idem præſtare potu fotuq; dixit. Inſtillauit auribus ſurdis ſuccum, inunxitq; cum vino vetere. Aluo folia impoſuit, epiphoris, ſtranguriæ & veſicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha & thure. Aluo quidem ſoluendæ, vel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus ſextariis aquę ad dimidias, bibitur ſale & melle admixto, necnon cum vngula ſuis, aut gallinaceo decoctum ſalubrius. Purgationis cauſa putauere aliqui vtranq; dandam, ſiue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahũt, ſed ſtomachum lædunt.

De Libanotide coronaria.

CAP. CLXXXII.

NOMINA.

Λιβανωτὶς Græcis, Roſmarinus Latinis & Officinis, Germanis Roſmarin, [Gallis *Roſmarin*] appellatur. Libanotis verò dicta eſt, quòd odorem thuris reddat. Libanotida autem non eam quæ ſimpliciter ſic nominatur à Græcis intellige, ſed eam quæ cum adiectione, coronaria Libanotis appellatur.

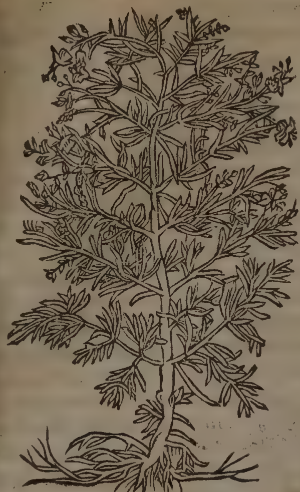
FORMA.

Roſmarinus qua nectentes coronas vtuntur, virgas habet tenues, circa quas ſunt folia tenuia, crebra, oblonga & gracilia, intus candicantia, exteriore autem parte viridia, grauiter odorata. Florem, quod Dioſcorides omiſit, in candido cœruleum, radicem nigram, multis fibris capillatam.

LOCVS.

Hodie paſsim in hortis & fictilibus vaſis plantatur. In Narbonenſi autem Gallia ſua ſponte prouenit tam copioſè, vt eius incolæ aliud lignum non vrant.

TEM-

Roſmarinus.

TEMPVS.

Carpitur Maio menſe & deinde vſque ad Septembris mediũ. Floretq; bis annuatim, vere & autumno.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca eſt, id quod ex guſtu & viribus coniicere quiſque poterit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Calfacit. Regium morbum ſanat, ſi quis eam in aqua decoxerit, & ante exercitia bibendam dederit, dein poſt exercitia lauerit, & vino potauerit. Miſcetur etiã acopis, & muſto oleo.

EX GALENO.

Libanotidis (quæ ad coronas eſt vtilis, quam Romani Roſmarinum nuncupant) decoctum, regio morbo laborantes potum adiuuat. Omnes enim Libanotides abſtergentis & incidentis facultatis ſunt participes.

APPENDIX.

Recentiores Roſmarinum ſuffitu tuſsim & deſtillationẽ ſedare tradunt. Et, quod imprimis nobile, tutam præſtare in peſtilentia domum crematam, nidore improbam aëris diluentem perniciem. Adiiciunt & alias facultates, eas nẽpe: Roſmarinus corroborat cerebrum, ſenſus interiores, memoriam & cor. Succurrit tremori, reſolutioniq́ue partium. Loquelam amiſſam reparat, & alia multa poteſt, quæ commemorare ſuperuacaneum eſt.

ADNOTATIO.

Roſmarinum coronariam tantùm pingit, quòd paßim Luxuriet.

De Liguſtro. CAP. CLXXXIII.

NOMINA.

Faulbraune.. pellit à vitulis pediculos.

LIGVSTRVM Plinio aliisq; Latinis nominatur. Officinis inuſitatũ. Germanis **Beinholtzlin, Mundtholtz, Rein oder Schulvueidem,** [Gallis *Troeſne*] dicitur. Quo autem nomine Græcis appellatum ſit nondum certò nobis conſtat: neque enim vt ferè omnes hodie putant Cypros eſt, quæ Plinio lib. xii. teſte, ſemen habet Coriandri, peregrinaque exiſtit arbor. At Liguſtrum ſemen non Coriandro ſimile, quod rotũdum ac ſubflauum eſt, ſed potius atrum, & altera parte latum modiceque concauum in racemis profert. Nec arbor eſt peregrina, ſed ſponte in ſepibus & ſenticetis vbiq; prouenit. Mea tamen ſentẽtia Phillyrea potius apud Dioſcoridẽ erit, quòd hęc Cypro cõgener ac ſimilis ſit, eaſdemq; quas Liguſtrum facultates habeat. Iudicium tamen penes prudentem lectorem eſſe volumus,

Liguſtrum.

FORMA.

Liguſtrum arbor eſt parua, foliis Oleæ ſimilibus: floribus paruulis, cãdidis & odoratis, racematim florentibus: fructibus initio virentibus, proceſſu tẽporis nigris, vuarum more congeſtis.

LOCVS.

Nihil frequentius Liguſtro

guſtro in vepribus occurrit, nihilq́; crebrius in dumetis inuenitur, ita vt hoc nomine cōtēptui habeatur. Quapropter huc reſpiciens Virgilius in Bucolico carmine, eius flores negligi à paſtoribus, ac inutiliter perire canit, dicens:

Alba liguſta cadunt, vacinia nigra leguntur.

TEMPVS.

Maio menſe floret, autumno autem cum maturis baccis nigreſcit.

TEMPERAMENTVM.

Etſi forma nonnihil à Cypro diſtet Liguſtrũ, tēperamēto tamen eodē eſt præditũ. Eius enim folia & ſurculi mixta qualitate conſtant: diſcutiens enim quiddã cum aquea ſubſtantia, modicè calida, & quiddam etiam adſtrictorium ex terrena ſubſtantia frigida, & ſine morſu ſiccante, obtinent.

VIRES EX PLINIO.

Succus eius neruis, articulis, algoribus: folia vbique veteri vlceri cum ſalis mica, & oris exulcerationibus proſunt. Acini contra phthiriaſin, item cōtta intertrigines, foliáve. Sanant & gallinaceorum pituitas acini.

APPENDIX.

Recentiores Liguſtri ſuccum vlcera oris, veteriq́; ſanare tradunt. Idem etiam poſſe folia in vino decocta adiciũt: vt hinc euidentiſsimum ſit, foliis Liguſtri, haud ſecus atque Cypri aut Phyllyreę, adſtrictoriam ineſſe vim, propter quã commanducata & decocta, oris potiſsimùm vlceribus opitulantur.

ADNOTATIO.

Liguſtrum Tronia officinis dicitur.

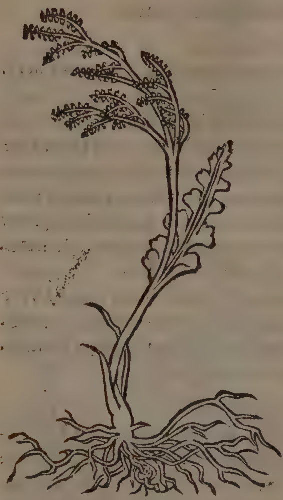
De Lunaria minore. CAP. CLXXXIIII.

NOMINA.

DIV multumq́ue de huius herbæ nomenclatura fuimus ſolliciti, at vtcunque multos interrogauerimus, tamen aliud nomen quàm idipſum quo nunc appellamus expiſcari haud potuimus. Vocetur itaque Lunaria minor donec certiorem appellationem habere contigerit. Germanicè *Lunaria minor.*

manicè Klein Monkraut, vt ſit ad Latinam nomenclaturam alluſio quædam, nuncupetur. [Gallicè *Taure.*]

FORMA.

Lunaria minor.

Rotundo eſt caule, cui folia vtrinque ſeptẽ annexa, cordis ferè humani formam habẽtia: in ſummitate caulis ſemen Betæ ſimile profert.

LOCVS.

Naſcitur in montibus: Copioſiſsimè autẽ Tubingæ in pede montis Auſtriaci prouenit. Propè hanc nunquam non Ophris, de qua ſuo dicemus loco, ĩuenitur.

TEMPVS.

In fine Maij & Iunio menſe inuenitur, dein ſtatim euaneſcit.

TEMPERAMENTVM.

Terreſtre quid præ ſe fert guſtata, atque parum adſtringit, vt hinc mediocriter frigidam & ſiccam eſſe veriſimile ſit.

VIRES.

Vis foliorum eius hauddubiè vulneribus efficax, glutinandi nanque facultate prædita eſt. Chymicorum nugas, quibus eius herbæ vſus frequentiſsimus eſt, lubens prætereo. Cõſtat autem experientia, ad ſupprimendos menſes, & album muliebre profluuium: mirificè conferre hanc herbam.

De

ADNOTATIO.

Lunaria minor inuentu hic rara, quãquam nomen herbariis prope omnibus in ore eſt frequens, tum eius, tum etiam maioris.

De Lepidio. CAP. CLXXXV.

NOMINA.

Λεπίδιον Græcis, Lepidium Latinis appellatur. Vulgus herbariorum Piperitim nominãt, Quam denominationem ſequentes Germani noſtri **Pfefferkraut**, [Gallorum vulgus *Paſſerage*] vocant. Nomen verò hoc à pipere traxit, cuius acrimoniam herba hæc guſtata refert. Diuerſa eſt verò (vt obiter parùm attentos moneam) ab ea planta quam Plinius Piperitim nuncupat: de qua ſuo loco dicemus copioſè. Sunt qui Lepidium alio nomine Raphanum nominent, quod non alia fit ratione, quàm quòd herba hæc, quòd ad folia attinet, Raphano ſylueſtri, quem Amoraciam alio nomine dicunt, admodum ſimilis ſit. Lepidium verò appellatũ quòd λεπίδας, hoc eſt, ſquamas & maculas in facie deleat & repurget.

Lepidium.

FORMA.

Fruticoſum eſt, in cubitalẽ altitudinem ſurgens: folijs laurinis, ſed mollibus, & maioribus. Sic quidèm Lepidion depigit Plinius & Paulus.

 Vn

Vnde ſole clarius fit, herbam cuius picturam damus eſſe Lepidion: cubitalis enim & interdum bicubitalis eſt, caule ſolido & rotundo, foliis oblongis & laurinis, maioribus tamen & mollioribus, guſtu piper referentibus & acribus, magnopereque liguam vellicantibus: floribus cãdidis exiguis admodùm: ſemine paruo: radice oblonga, In ſumma, forma totius herbæ Raphano, vt diximus, ſylueſtri ſimilis eſt.

LOCVS.

In hortis potiſsimùm prouenit, in quibus viuacitatem ſuã vſque ad multos annos prorogat.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, deinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

In ordine quarto calefacit, vt Naſturtium: exiccat autẽ ipſo minus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Salgamorum more, ſale cũ lacte cõditur. Foliorum vis acris & exulceratrix eſt. Quapropter iſchidiacis præſenti remedio illinitur, tritum cum radice Inulæ, & quarta vnius horę partę impoſitum. Similiter & lienoſis prodeſt. Lepras idem pellit. Radix collo adalligata, dentium dolorem leuare creditur.

EX GALENO.

Facultate Naſturtio ſimile eſt.

EX PLINIO.

In facie cutem emendat exulcerãdo, vt tamen cera & roſaceo facilè ſanetur. Sic lepras & pſoras tollit ſemper facilè, & cicatricum vlcera. Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio quà doleat, compeſcere dolorem.

APPENDIX.

Lipidion craſſos & glutinoſos cibos & humores extenuare, & incidere valet, ideoque culinaria eſt herba, & ſalſamentis idonea.

ADNOTATIO.

Lepidium iam in hortis frequens, tritum olet Sinapi, & illius ac piperis eſt acrimonia.

DE

De Leucoio Theophraſti. CA. CLXXXVI.

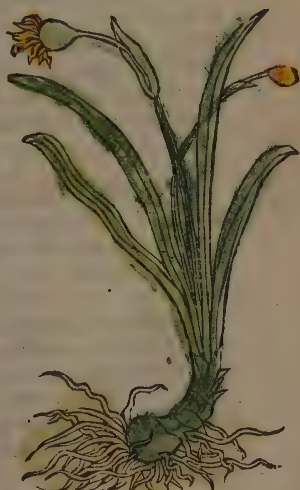
NOMINA.

Λευκόιον Theophraſti hoc loco deſcribimus quod planè diueſum eſt à Leucoio Dioſcoridis, quod ſuprà depinximus, id quod tamen plerique etiam docti viri non animaduerterunt. Latinis Viola alba dicitur. Germanicè **Weiſz Hornungſzbluomen oder Mertzenbluomen** [Gallicè *Violette, ou Giroflee blanche.*] Non autē ab re Viola alba dici cœpit: flos enim huius herbæ colorem album, & Violarum odorem refert.

FORMA.

Viola alba.

Violæ albæ folia cum ſemine.

Folia habet Porrò ſimilia, tenuiora tamē & molliora, ex radice bulboſa prodeuntia. Pediculū etiam profert dodrantalem, tenuem ac ferè iunceum, in quo candidus flos eſt, in

medio croceus, Violarum purpurearum odorem referens, quo decidente, capitula Nucis auellanæ quantitate erumpunt, in quibus ſemen Sinapi haud diſsimile continetur. Quòd ſi ad hanc deſcriptionem adhibeas ea quæ de Viola alba Theophaſtus libro ſexto & ſeptimo de ſtirpium hiſtoria tradit, certè ſole manifeſtius erit herbam hanc cuius picturam damus eſſe eam, quã λευκόιον Theophraſtus vocat. Nam hæc prima florum ſe oſtendit. Emicat vbi cœlum clementius ſtatim, etiã non hyeme exacta: vbi verò immitius, poſteà: celeriter quoque euaneſcit. Radicem denique bulboſam & florem odoratum obtinet. Quæ ſingula etiam de hac noſtra herba verè dici poſſunt. Prima ſiquidem florũ, hyeme etiam nondum exacta, Februario nimirum menſe & die diuo Valentino ſacro, vbi cœlũ clementius fuerit, apparet. In Aprili, vbi appropinquare iam cœperit Maius, euaneſcit. Flos item eius Violarum purpurearum prorſus odorem refert. Radix etiam ad Bulbi ſimilitudinem orbiculata exiſtit, vt hoc nomine nemini dubium eſſe debeat, quin ſit Viola alba Theophraſti.

LOCVS.

Prouenit in vmbroſis ſyluis & locis, qualis eſt nõ procul à Tubinga paulò ſupra & infra monaſterium Bebéhuſum vocatum, vbi copioſiſsimè naſcitur. Plantatur nunc etiam paſsim in hortis.

TEMPVS.

In Februario ſtatim hæc erũpit, vt diximus, herba, & inter initia Martii ad perfectionem venit. Semen in Aprili oſtendit in capitulis, vt in altera pictura vides.

TEMPERAMENTVM.

Folia ferè qualitatis omnis expertia, radix autem dulcis & glutinoſa eſt, vt hoc nomine aſtringat & exiccet, vt reliqui bulbi.

VIRES.

Digerentem leuiter, & cum hoc adſtringentem facultatem, ſicut reliquos bulbos, habere ex iis quæ commemorauimus ſatis conſtat. Tamen nunc nullus, quod ſciam, eius ſtirpis vſus eſt.

ADNO

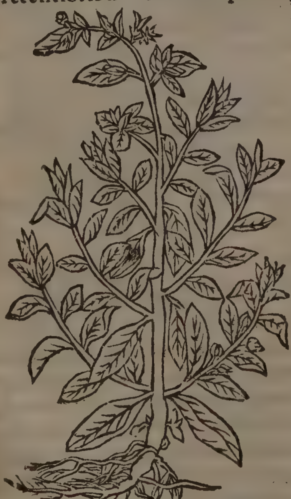
ADNOTATIO.

Leucoion Theophraſti à Maſſario in libro ix. Plinij deprehenſum eſt, quod nobis circa Natalem Chriſtianum etiam ſummis frigoribus floret, paßim in ſyluis, & nunc quoque in hortis quibuſdam.

De Lithoſpermo. CAP. CLXXXVII.

NOMINA.

Λιθόσπερμον Græcis, Litoſpermum Latinis, Officinis & medicis hodie omnibus Milium ſolis appellatur. Germanis Meerhirſz oder Steinſomen [Gallicè *Gremil ou herbe aux perles.*] Nomen à lapidea ſeminis duritia accepit: neque enim Lithoſpermũ aliud ſonat Græcis, quàm lapideũ ſemen. Quũ itaque ſemina tanquam calculos ferat, candore & rotunditate margaritarum, duritia verò lapidea, commodiſsima voce Lithoſpermon dictum eſt. Milium verò ſolis recentioribus nominatũ puto, quòd ſemẽ eius cãdore ſolis & lucis ſplendore fulgeat.

Lithoſpermum ſatiuum.

FORMA.

Folia habet Oleæ ſimilia, longiora tamẽ & latiora, & quæ in ima parte ſunt, humi iacẽt. Ramulos verò rectos, tenues, craſsitudine Iũci acuti, ſolidos, lignoſosq́; In quorũ cacumine bifidi diuaricatiq́; exortus, cauliculorum ſpeciem exhibent, longa habentes folia, inter quę ſemẽ lapideum rotumdum, paruum, eruo æquale. Plinius graphicè cãdore & rotũ

& rotunditate margaritas referre dixit. Noſtrum autẽ Lithoſpermon multò minus quàm Dioſcorides & Plinius tradiderunt ſemen profert, quod ſoli diuerſitati aceptum referendum erit. Radix etiam Lithoſpermi (quod adiiciendũ eſſe arbitror) exteriore ſui parte rubore perfunditur.

LOCVS.

Lithoſpermon aſperis & ſublimibus locis gaudet. Satum etiam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, eoq; tempore ſemen etiam profert.

TEMPERAMENTVM.

Semẽ Lithoſpermi, cuius maximè vſus eſt, calidum & ſiccum eſſe facilè ex eiuſdem facultatibus conijcitur. Omnia ſiquidem vrinam cientia, Galeno lib. 5. de ſimpl. medicamẽ faculta. cap. 12. teſte, calida & ſicca ſunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen cum vino albo potum, calculos frangit, & vrinam ducit.

EX PAVLO.

Semen cum vino albo potum, calculos conterit, & vrinas pellit.

EX PLINIO.

Lapillis eius drachmę pondere potis vino albo, calculos frangi pelliq; conſtat, & ſtranguriam diſcuti.

De Lyſimachia. CAP. CLXXXVIII.

NOMINA.

Λυσιμάχιον Græcè, Lyſimachia Latinè, vulgò Salicaria, Germanicè Weiderich [Gallicè *corneolle, ou chaſſeboſſe*] nominatur. Lyſimachia verò ab eius inuentore Lyſimacho appellata, aut quia vis tanta herbæ, vt iumentis diſcordantibus impoſita iugo, aſperitatem cohibeat. Quare à diſſoluenda diſsidentium pugna non ineptè Lyſimachia videbitur nominata. Salicaria verò quòd folia ſalicis, aut quòd inter ſalices naſcatur, dicta eſt.

Lyſimachia vnde dicta.

Salicaria.

GE

GENERA.

Lyſimachiæ duo eſſe genera ex Dioſcoride & Plinio ſatis liquet. Plinii enim purpureum florē habet, hinc nos illā purpureā appellauimus. Germanicè braum Weiderich. Dioſcoridis verò rufos, hoc eſt, aureos, vt ipſemet interpretatur, flores obtinet, ideoq; luteam nominauimus, Germanicè geel Weiderich. Et hæc quidem altera magis adſtringit, inq; vſu medico hoc nomine eidem præferenda.

FORMA.

Lyſimachia purpurea.

Lyſimachia Lutea.

Caules profert cubitales, aut etiam maiores, tenues, fruticoſos, quorum à geniculis folia exeunt gracilia, ſalici ſimilia, guſtum adſtringētia, flores rufos, aut ad auri colorē declinantes. Ex qua pictura nulli non notum ſit, plantas quas pictas damus eſſe Lyſimachias. Caules enim emittunt cubitales, & multò quoque longiores, tenues & fruticoſos. Folia etiam

lia etiam habent ſalicis cum lentore quodam adſtringentia. Flores hæc rufos, illa autẽ purpureos habet, vt non contemnendus autor eſt Plinius. His accedit locus natalis, & alia quæ referre non attinet.

LOCVS.

Naſcuntur paluſtribus locis, & prope aquas, potiſsimùm vbi ſalices proueniunt.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus florent, ac ſubinde purpurea in ſiliquis oblongis ſemen producit: lutea verò decidentibus floribus, ſemen exiguum, Coriandro haud diſsimile profert: quod guſtum non ſecus atque folia adſtringit.

TEMPERAMENTVM.

Superantem adſtrictoriam qualitatem, adeoq; exiccatoriam vim obtinent.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Succus foliorũ eius, cui adſtringendi facultas eſt, ad ſanguinis excreationes & dyſenterias potus & infuſus cõfert. Siſtit & mulierum fluxum appoſitus. Contra erumpentem è naribus ſanguinem herba ipſa vtiliter inſeritur. Vulneraria etiam eſt, & ſanguinem compeſcit. Incenſa acerrimum habet fumum, vt ſerpentes quidã abigat, & muſcas enecet.

EX GALENO.

Vulnera glutinat, erumpentemq; ex naribus ſãguinem emplaſtri modo illita ſiſtit: quin & reliquas ſanguinis eruptiones compeſcere tum ipſa, tum ſuccus eius multò magis poteſt. Pota dyſenterias, ſanguinis reiectiones, ac muliebrem fluxum ſanat.

EX PLINIO.

Iumẽta concor-dans. „ Vis eius tanta eſt, vt iumentis diſcordantibus iugo impo„ ſita, aſperitatem cohibeat. Pota vel illita, vel naribus indita, ſãguinis profluuium ſiſtit. Vulneribus, iis priuatim quæ calceamẽto facta ſunt, cõtrita & arida infricata efficax eſt.

ADNOTATIO.

Lyſimachia officinis nomen non habet.

De Lagopo. CAP. CLXXXIX.

λαγώ

NOMINA.

Λαγώπους Græcis, Leporinus pes Latinis, Trifolium humile & Trinitas à tribus folijs herbarijs dicitur. Officinis noſtris ignota eſt herba. Germanis Haſenfuoſz, oder Katzenklee, oder Katzle [Gallicè *Pied de Lieure*] nominatur. Sic verò Græci atq; Latini hanc herbam appellarunt, quòd Leporino pedi ſimilem paniculam habeat. *Trinitas.*

Lagopus.

FORMA.

Lagopus. cur dicta.

A nullo quod ſciam, Lagopus deſcribitur. Herba autem quam pro eo exhibemus, caules habet rotundos, hirſutos, folia Loto trifoliæ quæ in pratis gignitur ſimilia, ſemen in paniculis muſcoſis, lanuginoſisq; Leporino pedi ſimilibus admodùm, adſtringentis guſtus.

LOCVS.

In ſegetibus, Plinio etiam autore, & in hortorum areis, vt teſtatur Dioſcorides, gignitur.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus potiſsimùm apparet.

TEMPERAMENTVM.

Exiccandi facultatem obtinet, Galeno teſte, Lagopus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habet Lagopus herba ſiſtendi aluum cum vino pota. Febrientibus autem cum aqua danda. Alligatur eadem contra inguinum inflammationes.

EX

EX GALENO.

Fluxus alui probè exiccat.

EX PLINIO.

Lagopus ſiſtat aluum è vino pota, aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore.

APPENDIX.

Ex iis omnibus abundè conſtat, herbam eam quam depictam damus eſſe Lagopum: ſiquidem & nomen & forma illi aptiſſimè reſpondent. Locus etiam conuenit, naſcitur enim copioſiſſimè in ſegetibus. Nec tẽperamentum ab horret, quòd illi eſt adſtrictorium & exiccans. His omnibus accedunt vires, vulgò enim omnes hac planta in dyſenteria, & alui profluuio vtuntur.

ADNOTATIO.

Lagopus in tritico meſsibus frequens hic inuenitur.

De Larice. CAP. CXC.

NOMINA.

Larix ſeu Larex.

Λάριξ Græcis, Larix & Larex Latinis, Officin. & vulgò Larga, Germanis Lorchbaum [Gallicè *Arbre retirãt à vn Pin, ou Sapin.*] appellatur.

FORMA.

Reſina raricina hodie pro terebinthina vtũtur officinæ.

Larix arbor eſt magna. Piceæ ſimilis, craſſior læuiorią; cortice: folio villoſo pectinum modo, pingui & denſo, molli que flexu, materia præſtanti, rubente, odore acri. Hinc erumpit nonnihil liquoris melleo, Dioſcoride ac Plinio teſtibus, colore, atque lento, nunquam dureſcentis. Eſt autem reſina quam Larignam, aut certè Laricinam vel Lariceam vocant, qua hodie omnes ferè officinæ pro terebinthina, non ſine errore vtuntur. Terebinthina enim candida eſt, pellucida, & in modum coloris vitri cœrulea & odorata. Lignum eius propremodum ignibus inuictum, neque flagrat, neque in carbones recidit, nec alio modo ignis vi conſumitur, quàm ſaxum in fornace ad calcem coquẽdam adhibitumą;, quòd quidem nec flammam recipit, nec carbonẽ remittit, ſed longo ſpatio tardè cõburitur. E ramis eius

panicu

Larix.

panicularum modo nucamenta depẽdent, quod pictura affabrè oſtẽdit.

LOCVS.

Larix, vt autor eſt Vitruuius, circa ripam fluminis Padi, & litora maris Adriatici naſcitur. Copioſiſsimè autem in Sileſia prouenit, vnde illuſtriſsimus princeps GEORGIVS Marchio Brandenburgenſis, dominus meus clementiſſimus, plures arbores Onoltzbachium transferre curauit, à quo ſanè hanc etiam cuius hic damus picturam ad me Tubingam tranſmiſit. In Sileſia ex eius arboris ligno hypocauſta cõſtruũtur, tantus illius ibidem prouentus eſt.

GEORGIVS *Marchio Brandenburgenſis.*

TEMPVS.

Larix nullo exhilaratur flore, ſed turgens tantùm ædit germina.

TEMPERAMENTVM.

Minimum in eius temperamento ignis & aëris, humoris autem terreni plurimum. Hinc cùm non habeat ſpatia foraminum quà poſsit ignis penetrare, fit vt eius vim (quẽadmodùm paulò antè diximus) reiiciat, nec patiatur ab eo citò lædi. Adſtrictoriam itaque facultatem, haud ſecus atq; piceæ, eius folia & cortices, vt ſtatim dicemus, obtinent.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Cortex eius adſtringit, ac intertriginibus tritus & illi-

H tus

tus prodeſt, & vlceribus ſummam cutem occupantibus, ambuſtiſque cum lithargyro & manna thuris. Vlcera in teneris corporibus cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit. Tritus cum atramento ſutorio, ſerpentia cohibet. Fœtus & ſecundas ſuffitu eiicit. Potus aluum ſiſtit, & vrinam mouet. Folia eius trita illitaque inflammationes leniunt, & vulnera ab inflammatione vindicant. Trita verò & in aceto cocta, calida collutione, dentium dolorem mulcent. Reſina eius vt omnes aliæ, emollit, calefacit, diſcutit, expurgat. Tuſsientibus ac tabidis in eclegmate per ſe aut cum melle conuenit. Thoracis vitia expurgat. Vrinam etiam cit, maturat, & aluum mollit. Pilos in palpebris glutinat. Contra lepras cum ærugine, atramento ſutorio, & nitro inungitur. Auribus ſaniem ſtillantibus cum melle & oleo, & in genitalium pruritu. Miſcetur etiã emplaſtris, malagmatis & acopis. Lateris doloribus per ſe inuncta & impoſita auxiliatur.

EX GALENO.

Cortex eius vincentem habet adſtrictoriam facultatem vſqueadeò, vt & intertrigines belliſsimè ſanet, & ventrem potus ſiſtat. Sed & ambuſtis cicatricem inducit. In foliis arboris, vt quæ multò ſunt cortice humidiora, vis ineſt vulnerum glutinatoria. Reſina eius deſiccat & calefacit.

EX PLINIO.

Laricis folia trita & decocta in aceto, dentium dolori proſunt. Cinis corticum intertrigini & ambuſtis medetur. Potus aluum ſiſtit. Vrinam mouet. Suffitu vuluas corrigit. Reſina larigna tuſſi efficax habetur, polletque contra viſcerum vlcera.

ADNOTATIO.

Laxix in alpibus Delphinum frequens, Folia eius in noſtrate Manna ſunt plurima, quòd ex hac arbore ferè diſcutiatur.

De Meliſſophylo. CAP. CXCI.

NOMI-

NOMINA.

Μελισσόφυλλον, ἢ μελίφυλλον Græcis, Apiaſtrum ſiue Citrago Latinis, Officinis Meliſſa dicitur. Germanis **Meliſſen, Meliſſenkraut, Honigbluom.** [Gallicè *Meliſſe*] Meliſſophyllũ nõ alio nomine appellatũ eſt, niſi quòd apes eius folio magnopere delectentur : neq; enim μελισσόφυλλον aliud quàm apum folium ſignificat. Meliphyllon verò, qua voce Nicander vſus eſt, mellis folium indicat, Sic itaq; nominari cœpit, quòd hinc apes mellis materiam colligant. Pari ratione Latini Apiaſtrum hauddubiè dixerunt, quòd ea herba apes plurimùm lætentur, adeò vt ſi ea aluearia cõfricentur perungantúrve, detentum in eis examen non fugiat, Citraginem autem ab odore Citri: nares enim ſi conſulantur, Citrium mâlum olebit.

Meliſſophyllum ſiue Apiaſtrũ verum.

Meliſſophyllum ſiue Apiaſtrum adulterinum.

GENERA.

Duo ſunt ex vulgarium herbariorum ſententia Meliſſophylli genera. Vnum verum, Alterum adulterinum, quod Germani **vvantzenkraut** nominant, vt paulò poſt dicemus.

FORMA.

Folia & cauliculi veri Meliſſophylli, Balloto ſeu Marrubio nigro ſimilia ſunt, maiora tamen & tenuiora, nec ita hirſuta, citri mâli odore. Perperam hodie officinæ pro vera Meliſſa vtuntur herba paſsim in hortis prouenienté, quam Germani, vt diximus, quia cimices olere videtur, **vvantzenkraut** nominant. Fœdus itaq; cùm huius herbæ odor ſit, non eſt cur apes ea delectentur: neq; ei florenti inſident, ſed eam potiùs fugiunt. Contrà illa quam pro vera pictam damus vnicè oblectantur, quòd illius tam gratus odor ſit, vt in ædibus ſtrata, eas gratiſsimo odore compleat.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis verum, Adulterinum autem in hortis.

TEMPVS.

Capitur æſtate, Iunio potiſsimùm menſe, quo floribus prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Meliſſophyllon ex ſecundo ordine calefacientium cenſetur, deſiccat verò non æquè, ſed ipſum quiſquiam in hoc primi ordinis eſſe poſuerit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia cum vino pota aut illita, contra ſcorpionum, phalangiorum, canumque morſus proſunt. Decoctum eorundem, ſi eo perfundantur, idem poteſt. In inſeſsionibus ad ducendos menſes vtile eſt. Dentes eodem in dolore colluũtur. Dyſentericis iniectum prodeſt. Fungorum ſtrangulationibus, folia cum nitro pota ſuccurrunt. Torminibus auxiliantur. Dantur in eclegmate orthopnoicis. Illita cum ſale ſtrumas diſcutiunt. Vlcera purgant, Articularios dolores illita mitigant.

EX GALENO.

Meliſſophyllon Marrubio facultate ſimile eſt, ſed plurimùm

mùm ab eo vincitur: quamobrem nec vtitur illo quiſpiam. Superuacaneum ſiquidem foret præſente Marrubio(cuius tãtus eſt vbique terrarum prouentus) velle vti Meliſſophyllo. Cæterùm ſi cui fortè ad manum quandoque Marrubiũ non fuerit, illo ad quæcunque vti licebit, modò quantò ab hoc exuperetur cognitum habuerit.

EX PLINIO.

Meliſſophyllo ſiue Melitæna ſi perungantur aluearia, non fugient apes: nullo enim magis gaudent flore. Copia iſtius examina facillimè continẽtur. Idem præſentiſsimum eſt contra ictus earum veſparumque & araneorũ, item ſcorpionum, remedium: item contra vuluarum ſtrangulationes addito nitro. Contra tormina è vino. Folia eius ſtrumis illinuntur, & ſedis vitiis cum ſale decocta. Succus fœminas purgat, & inflationes diſcutit, & vlcera ſanat. Articularios morbos ſedat, canisque morſus. Prodeſt dyſentericis veteribus, & cœliacis, orthopnoicis, lienibus, vlceribus thoracis. Caligines oculorum ſucco cum melle inungi eximiũ habetur.

EX SIMEONE SETHI.

Ad ſtomachi ex frigiditate morſus, & à nigra bile triſtitias & timores qui ſine ratione ex illa fiunt, confert. Hilaritatem efficit, & ad melancholicum ac pituitoſum humorẽ prodeſt. Fertur quòd induſtriam afferat, & quòd antè ſomnum ſumptum, bona ſomnia faciat, contraria ratione cum Braſsica, quæ mala inſomnia affert. Bubones lædit.

ADNOTATIO.

Vulgari Meilſſophyllo effricant apiaria ruſtici, vt illuc alliciant apes, nec infœliciter.

De Marathro. CAP. CXCII.

NOMINA.

Μάραθρον Græcè, Fœniculum Latinè, Officinæ antiquum & Latinum nomen retinuerunt, Germanicè Fenchel [Gallicè *Fenoil*] dicitur. Marathrum Gręcis dictum putant à marceſcendo, quòd ad condienda plurima cũ maruerit commendatiſsimum ſit. Fœniculum autem dici exi- *Marathrũ cur dictum,*

ſtimant, quòd ſatum magno cum fœnore ſemen reddat.

Fœniculū.

Fœniculum.

FORMA.

Fœniculum ferulacei generis eſt, hominisque plerumque proceritatem ſuperat: caule geniculato, fungoſa intus medulla, læui exterius cortice & herbaceo: folio Abrotoni, ſed longiore molliorique, iucundo odore, vmbella rotũda, ampla, lutea, in orbem radiatim circinata, in qua ſemen nudum dependet: radice candida, longa & odorata.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſatum prouenit. Sua etiam ſponte interdũ ceu Anethum naſcitur.

TEMPVS.

Colligitur caule turgeſcente. Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Fœniculum tam valenter excalfacit, vt ex tertio ordine excalefacientium cenſeri poſsit. Exiccat verò non ęquè, ſed ipſum quiſpiam in hoc primi eſſe ordinis poſuerit. Proinde lac procreat: quod, ſi admodum deſiccaret, non ſanè efficeret.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Lac generans

Renibus & veſicæ vtile.

Fœniculi herba comeſta mammas lacte replet. Idem poteſt ſemen potum, aut decoctum cum ptiſana. Comæ decoctum ſubditum impoſitúmve, renum & veſicæ vitiis vtile, quippe quod vrinam ciere poteſt. Contra ſerpentium ictus in vi-

in vino potum prodeſt. Menſes ducit. In febribus nauſeam & ſtomachi ardorem ex aqua frigida potum, ſedat. Radices contritæ & cum melle illitæ, morſibus canum medentur. Succus caulibus & foliis expreſsis in ſole ſicatus, medicamentis, quæ ad excitandam oculorum aciem conficiuntur, vtiliter adiicitur. Extrahitur etiam ſuccus ex ſemine viridi, foliis, ramuliſque, ad eadem vtilis. Radix in prima germinatione exprimitur. In occidentali Iberia liquorem gummi ſimilem reddit. Caulem medium dum herba floret incolæ demetũt, ignique admouent, quò faciliùs vi caloris exudans gummi remittat. Hoc efficacius ſucco eſt ad medicamenta oculorum.

EX GALENO.

Fœniculum lac procreat. Suffuſis auxiliatur. Vrinas menſeſque cit. In condimentis aſsiduus Anethi vſus: Fœniculi verò & in opſoniis. Apud nos in hoc reponunt, non ſecus ac Pyrethrum & Terebinthum condientes, vt in totum annum vſui ſit, quemadmodum & cepas, & rapas, & alia huiuſmodi quædam in ſolo aceto, alia in oxalme aſſeruantes.

EX PLINIO.

Ad ſcorpionum ictus & ſerpentium, ſemine in vino poto valet. Succus & auribus inſtillatur, vermiculoſq; in his necat. Idipſum condimẽtis propè omnibus inſeritur. Oxiporis etiam aptiſsimè. Quin & cruſtis ſubditur panis. Semẽ ſtomachum diſſolutum adſtringit. Nauſeam ex aqua tritũ ſedat. Pulmonibus & iecinoribus laudatiſsimum. Ventrem ſiſtit cum modicè ſumitur, vrinam excitat, & tormina mitigat decoctum, lactiſq; defectu potum, mammas replet, Radix cum priſana pota renes purgat. ſiue decocto ſucco, ſiue ſemine ſumpto. Prodeſt & hydropicis radix ex vino cocta: item conuulſis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos veſicæ pellunt. Genituræ abundantiã quo quo modo hauſtum facit. Verendis amiciſsimum, ſiue ad fouendum radice cum vino cocta, ſiue cõtrita in oleo illitũ. Multi tumoribus & ſugillatis cum cera illinunt. Et radice in ſucco vel cum melle contra canis morſum vtuntur.

oculorum acie.

Pulmoni & iecinori.

Et contra multipedem ex vino.

EX SIMEONE SETHI.

Lac procreat, & ſuffuſus remedio eſt. Vrinam cit, & mẽſes ducit.

De Melanthio. CAP. CXCIII.

NOMINA.

Μελάνθιον Græcis, Papauer nigrum, Nigella & Gith Latinis dicitur[Gallicè *Nielle Pourette ou Barbue*] Officinę omnes Nigellã appellant. Melanthion autem & Nigella, à nigro ſeminis colore hæc herba haud dubiè dicta eſt.

Melãthium hortenſe primum.

Melanthium hortenſe alterum

GENERA.

Etſi apud Dioſcoridem aliosq́; veteres vna duntaxat Nigellæ ſpecies reperiatur, nobis tamen domeſticas & hortenſes tres videre contigit: quarum duæ quidem habent ſemina

mina nigra, tertia verò ſubflauum. Inter eas quæ habēt ſemina nigra: primam ſchvvartz Kommich Germanicè appellauimus: alteram autem ſchvvartz Coriander, quòd folia eius Coriādri folijs non diſsimilia ſint. Tertia, quòd ad folia & flores attinet, primę per omnia ſimilis eſt, ī ſemine tā tùm quod flaueſcit, vt diximus, diuerſa. Herbarii huius tēporis Nigellā citrinā nomināt. Præter has tres iam cōmemoratas eſt quarta, quæ ſylueſtris Nigella dicitur, quòd ſcilicet ſua ſponte in aruis naſcatur: Germanis Vvild ſchvvartzer Coriander nominatur. Videtur autem eſſe potius tertium genus Cumini ſylueſtris.

FORMA.

Melanthium ſylueſtre.

Melanthion frutex eſt puſillus, ramulis tenuibus, altitudine palmorū duorum vel amplior: fòliis paruis Senetionis herbæ ſimilibus, multò tamen exilioribus: capitulo in cacumine exiguo ceu Papaueris, oblongo, intercurſantibus internè diſtinctionibus loculoſis quinq; aut ſex, in ſūmitate extrīſecus, corniculatis qbus ſemē nigrum, acre, odoratū includitur. Sylueſtre alteri hortenſi ferè ſimile eſt, folia ſiquidem Anethi habet, flores primo ſimiles, niſi quòd colore ſint elegantiores. Capitulum planè Aquileiæ reſpondet, atque in ſe ſemina nigra & odorata continet.

H V LO

LOCVS.

Melanthion domeſticum non niſi in hortis ſatum prouenit. Syluestre autem, vt dictum eſt, in agris ſua ſponte prouenit.

TEMPVS.

Melanthion floret Iunio menſe, Iulio autem & Auguſto ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Melanthium excalefacit atq; deſiccat tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Capitis doloribus illitum fronti Melanthium, & incipientibus ſuffuſionibus cum irino tritum & naribus infuſum prodeſt. Tollit lentigines, lepras, œdemata vetuſta, duritiesq; cum aceto illitum. Circunſcarificatos clauos excutit cum vetere vino impoſitum. Dentium doloribus cum aceto & teda decoctum, ſi eo colluantur, ſuccurrit. Rotũdos ventris lumbricos expellit, ex aqua vmbilico illitum. Tritum autem & in linteo colligatum & olfactum, deſtillatione laborantes adiuuat. Pluribus diebus potum, vrinam, mẽſes & lac prouocat. Difficultatem ſpirãdi cum vino potum finit. Phalangiorum morſibus drachmæ pondere cũ aqua hauſtum auxiliatur. Suffitu ſerpentes fugantur. Tradunt largiùs epotum enecare.

EX GALENO.

Tenuium eſt partium Melãthium, vnde deſtillationes ſanat calidum in linteo admotum, atque aſsiduò olfactum. Quinetiã ſi intrò in corpus ſumatur, vel maximè flatus extinguit. Hinc cõſtat eſſentiæ ipſum eſſe tenuis, & ad vnguẽ à caliditate eleboratæ. Propterea ſanè etiam amarum eſt: Itaque mirũ non eſt ſi lumbricos interimat nõ eſum modò ſed etiã foris impoſitũ. Neque ſanè etiã mirandũ ſi lepras, clauos, myrmecias eiiciat. Sic verò etiã orthopnœã iuuat, & menſes prouocat, qui ob craſsitiem aut viſcedinem retenti fuerint. In ſumma, vbi inciſione, exterſione, deſiccatione, excalefactione eſt opus, præſtantiſsimum id remedium eſt.

EX PLINIO.

Melanthion medetur ſerpentium plagis & ſcorpionum.

Illini

Illini ex aceto & melle reperio, incenſoq́; ſerpentes fugari. Bibitur drachma cõtra araneos. Deſtillationem narium diſcutit tuſum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitũ ex aceto, & infuſum naribus mitigat. Cum irino oculorum epiphoras & tumores lenit. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum & cõmanducatum. Lepras & lentigines ex aceto tritum emendat. Difficultates ſpirandi addito vino potum. Duritias tumoresque veteres & ſuppurationes, illitum. Lac mulierum auget continuis diebus ſumptum. Colligitur ſuccus vt Hyoſcyami. Oculos purgat, vrinam & menſtrua ciet. Similiter largius venenum eſt, quod miremur, cùm ſemen gratiſſimè panes etiã condiat. Quinimo linteolo alligatis tantùm granis triginta, ſecundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in vrina. Culices ſuffitu necare, item muſcas.

EX SIMEONE SETHI.

Eſt tenuium partium, lumbricos in ventre necat, flatus diſcutit, pituitamq́; incidit. Ad orthopnœas & defluxus capitis facit odoratum, præſertim poſtquam calefactũ fuerit. Dicitur verò quòd ſi teratur, & cũ aceto ventri imponatur etiam ſic lumbricos necare. Et ſi cum melle fermentetur, & calida aqua hauriatur calculos in renibus & veſica minuit, vrinam cit, menſes ducit, & veluti remedium contra venena eſt, ſi quis ipſum ieiunus aſſumat.

De Malache. CAP. CXCIIII.

NOMINA.

Μαλάχη Græcè, Malua Latinè, Officinis Latinum nomen retinuit, Germanicè Pappel, [Gallicè Maulue] dicitur. Malua autem Græcis ab emollienda aluo nomen traxit: μαλάττειν enim mollire ſignificat. Quinetiam Latinis Varro Maluam quaſi moluam, quód aluum molliat, dictam eſſe contendit. Antiqui enim ea vtebantur in acetariis cum Lactuca ad ſubducendam aluum. Vnde Martialis libro decimo ait.

Malua quare dicta. *μαλάττειν*

Exoneraturas ventrem mihi villica maluas
Attulit, & varias quas habet hortus opes.

GE

Malua hortenſis.

Malua ſylueſtris pumila.

Maluarum genera eſſe duo Dioſcorides & Galenus tra-
dunt. Vna enim hortenſis, altera ſylueſtris Malua dicitur.
Hortenſis Malua. Hortẽſis, quę in hortis ſata prouenit, Germanis Romiſche
Pappel, vel Ernroſz, quòd ſcilicet meſsis tempore floreat,
vel Herbſtroſz nominatur. [Gallis, *Maulue de iardin*]. Huius
iterum varia ſunt genera: alia ſiquidem roſas purpureas, &
has vel ſimplici vel multiplici foliorum textura conſtantes,
vt pictura monſtrat: alia candidas & iterum foliorum tex-
Sylueſtris. tura differentes producit. Nos vna pictura quatuor hæc
hortenſis Maluæ genera cõplexi ſumus. Sylueſtris non quę
χερσαῖα. in ſyluis, aut aſperis locis, ſed quæ in incultis locis ſua ſpon
te naſcitur, intelligi debet. id quod Græca vox χερσαῖα, qua
Dioſcorides vtitur, maximè docet. Hæc enim Græcis incul
tam & inelaboratam terram ſignificat, qualis in ſemitis,
pratis,

pratis,aliiſq; huiuſmodi ruris & agri partibus eſt. Erratica hæc ſeu ſylueſtris Malua itidem in duas diſtribuitur ſpecies Quædam enim pumila eſt, & humi ſerpens,hanc Germani Benſzpappel, Raſz oder Haſenpapel[Galli *Maulue courte ſauuage*] vocant. Quædã altiùs attollitur,& ferè arboreſcit, hanc Germani Roſzpapel nominant. [Gal. *Maulue ſauuage haulte.*] *Pumila.* *Arboreſcens.*

FORMA.

Malua ſylueſtris elatior.

Hortenſis Malua grãdeſcit in arborẽ, eiuſq; ſcapus tãta magnitudine ꝓficit, vt baculi vſum prębeat. Folia huic ampla,circinatæ rotunditatis,multis in ambitu ſegmẽtis. Caudex ſiplex, luxurioſæ proceritatis attollitur, à medio ferè ad verticem pulcherrimis floribus decoratus, breui admodùm pediculo dependentibus, qui venuſtate roſis nõ cedũt, & ſi ſuppeteret odor,de principatu certarẽt. Colore conſtat purpureo, vermiculatóve & candido. Capitula quædam breuibus innixa petitiolis, & leuiter in mucronem faſtigiata primùm è caule proſiliunt,iiſque paulatim intumeſcentibus, prægnantia florum inuolucra fatiſcunt, in quibus dehiſcentes roſæ ſeſe pandunt, & explicantur in folia quinq;, interdum ſtructili quadam ſerie, vt diximus, numeroſa:calycibus apices paucos complexis,qui lutei mediis emicãt, quibus decidentibus erumpunt purpurea ſtamina. His fœtus ſuccreſcit multipliciter tunicatus,atq; in vmbilici formam numeroſo ſemine coagmẽtatus, in quibus cùm *Hortẽſis.*

decuſſa

decuſſa ſunt folia, reliquarum Maluarum modo ſemina recluduntur. *Syluestris pumilia.* Syluestris pumila & humi repens, folio rotundo, pingui, & in ambitu ſerrato conſtat: caule magno, floribus ex candido purpuraſcentibus: radice cãdida. Syluestris altior, folio magis laciniato naſcitur, floribus ex cœruleo purpureis: radice candida. *Syluestris procerior.*

LOCVS.

Hortenſis in hortis ſata prouenit. Syluestris autem locis incultis, pinguibus potiſsimùm, & humidis.

TEMPVS.

Horrenſis floret Iulio & Auguſto præſertim menſibus: neque enim flos is vt roſa fugax eſt, ſed diu vigor vitaq́; durat. Syluestris pumila per totam æſtatem, & in maximã autumni partem durat. Arboreſcens autem Iunio & Iulio menſibus, floribus quammaximè abundat.

TEMPERAMENTVM.

Malua ſylueſtris digerentis paululũ, & emollientis leuiter eſt facultatis. Hortenſis verò quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior eſt. Fructus eius tãtò validior eſt, quãtò & ſiccior. *Sylueſtria ſatiuis ſicciora.* Inter Lactucam, Betam, & Maluam id eſt diſcriminis, nempe quòd ſicciora ſint ſylueſtria, ſatiua humidiora. Permiſtũ eſt Maluæ ſucco aliquid glutinoſũ, quo Lactuca caret. A refrigerãdi facultate manifeſtè abeſt, vt ante ſumptionem cernere licet, ſi ex ambobus particulatim oleribus, quemadmodum factitare homines conſueuerunt, cataplaſma ad calidum quempiam affectum, qualis eſt eryſipelas, componas, molliuſcula folia diligenter tundẽs donec ad lęuorẽ redacta ſint exactiſſimum. Tum nanque cognoſces Lactucam manifeſtè refrigerare, Maluam verò modicum, & quaſi tepidum quendam calorẽ obtinere. Facilè hoc olus deorſum labitur, non tãtùm quia humidũ eſt, ſed etiã quia glutinoſum. Si horũ trium olerum ſuccos inter ſe cõpares, tenuis & abſterſorius Betę, craſſior glutinoſiorq́; Maluę, in vtriuſq; medio Lactucæ ſtatuetur. Hæc Galenus lib. ij. de Alimentorum facultatibus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eſui aptior hortẽſis multò quàm ſylueſtris. Stomacho noxia,

xia, aluum bonam efficit, pręſertim caules, inteſtinis & veſicæ vtiles. Folia cruda illita, & cũ modico ſale addito melle commanducata, ægilopas ſanant. Verùm in inducēda cicatrice, ea ſine ſale vtendum eſt. Contra apum veſparumq; ictus illita prodeſt. Et ſi cruda tritaq; cum oleo antea ſe inunxerit aliquis, non feritur. Achoras, furfuresq; cũ vrina illita ſanat. Sacris ignibus & ambuſtis decocta folia tritaque vtiliter cũ oleo imponuntur. Eius decoctum vuluas inſeſſione mollit. Prodeſt eroſionibus inteſtinorum, vuluę ſedisq; clyſtere infuſum. Ius decoctæ cum radice ſua omnibus letalibus venenis auxiliatur, ſi continuò à bibentibus reuomatur. Contra phalangiorum morſus remedio eſt. Lac prouitat. Semen eius, admixto Loti ſylueſtris ſemine potum cum vino, veſicę dolores lenit.

EX PLINIO.

Maluę contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, pręcipuè ſcorpionum, veſparum ſimiliumq; , & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum perun cti antè, vel habentes eas non feriuntur. Foliũ impoſitum ſcorpionibus torporem affert. Valent contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ, aut cũ †anetho potæ. Decoctæ verò cũ radice ſua, leporis marini venena reſtringũt: &, vt quidam dicunt, ſi vomatur. De eiſdē mira & alia tradũtur, ſed maximè, ſi quotidie quis ſucci ex qualibet earũ ſorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturũ. Vlcera manantia in capite ſanant, in vrina putrefactæ lichenas, & vlcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis & dentium mobilitates. Eius quæ vnum caulem habet, radice circa dentem qui doleat punge, donec deſinat dolor. Eadem ſtrumas & parotidas panosq; , addita hominis ſaliua, purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum, à pituitis & nauſeis liberat. Radix mammarum vitiis occurrit, adalligata in lana nigra. Tuſſim in lacte cocta, & ſorbitionis modo ſumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextus Niger dicit. Olimpias Thebana, abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Aliqui purgari fœminas, foliis earum manus plenæ menſura, in oleo & vino ſumptis. Vtique conſtat parturiētes ſubſtratis

† alias aceto.

ſtratis foliis celeriùs ſolui, protinus à partu reuocanda, ne vulua ſequatur. Dant & ſuccum bibendum parturientibus ieiunis, in vino decocta hemina. Quin & ſemen tritũ adalligant brachio, genitale non continentium. Adeoq; eæ Veneri naſcuntur, vt ſemen vnicaulis aſperſum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas, tenaſmo & dyſentericis vtiliſsimè infundi. Item ſedis vitiis, vel ſi foueantur. Melancholicis quoque ſuccus datur cyathis ternis tepidus, & inſanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ ſucci. Hic & calculoſis, & inflatione, & torminibus, aut opiſthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et ſacris ignibus & ambuſtis decocta in oleum folia imponũtur: & aduulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodeſt, & veſicæ, & inteſtinorum roſionibus. Vuluas & cibo & infuſione mollit in oleo. Succus decoctæ pori meatus ſuaues facit

EX SIMEONE SETHI.

Ventriculum facile ſubit, non ſolum propter humiditatẽ verumetiam glutinoſitatem, atque imprimis ſi cum oleo & garo offeratur, vino, quo editur tempore, irrorata. Veſicã, thoracem, pulmonemq; iuuat, & raucam vocem lenit. Sylueſtris malua, vt ferunt, comeſta, dolores ex veſparum morſu tollit. Si quis morſus à veſpis aut apibus, ſucco Maluę, prę ſertim ſylueſtris, perungatur, confeſtim dolore leuatur. Dicitur etiam quòd huius decoctum potum, lapides conterit, ſomnum conciliat, facilemq; partum præſtat, ſi mulier ea crebriùs vtatur. Illita inflammationes lenit, eaq; quæ indurata ſunt emollit. Illud Maluæ peculiare eſt, vt impoſita ictibus veſparum & apum, dolores leuet.

Veſicæ. thoraci & pulmoni.

contra morſus veſparum & apum.

De Myrice. CAP. CXCV.

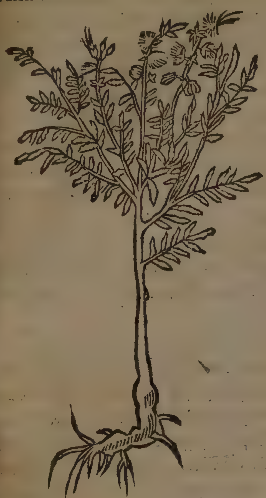
NOMINA.

Μυρίκη Græcis. Myrice & Tamarix Latinis, Officinis Tamariſcus, Germanis **Tamariſck**, & **Porſt.** [Gallicè *Bruyere*] nominatur.

GE

GENERA.

Dioſcorides duo Tamaricis genera facit. Vna enim ſylueſtris eſt, qualis eſt ea quæ in pleriſq; Germaniæ locis prouenit, quamque hic pictam damus. Altera ſatiua, quę priori in cæteris ſimilis eſt, niſi quòd fructifera eſt, & minimè, vt illa ſterilis.

Tamarix ſylueſtris.

FORMA.

Sylueſtris arbuſtum frutéxve humilis eſt, ramis ex herbaceo fuluoq; colore variegatis: foliis Sabinæ aut Erices: flore muſcoſo, qui demũ in pappos euolat. Satiua cętera ſimilis eſt ſylueſtri, fructũ tamen gallæ nõ diſsimilem profert, qui guſtu inæqualiter adſtringit.

LOCVS.

Proximè paludes, reſides ſtagnanteſq; aquas naſcitur, Sylueſtriſque copioſa in Germania ad Rhenũ & Iſarũ, inſignes fluuios, prouenit. Satiua in Syria & Aegypto, vbi proceriſsimas æquat arbores, gignitur.

TEMPVS.

Perpetua coma frondet.

TEMPERAMENTVM.

Myrice abſtergentis eſt ac incidentis facultatis, abſque perſpicua deſiccatione: habet verò etiam adſtrictionẽ nonnullam. Cæterùm fructus & cortex nõ paucam ſortita eſt adſtrictionẽ, adeò vt gallę omphacitidi ſeu immaturę proxima ſint, niſi quòd acerbitas euidens eſt in galla, ſed Myrices fructui tẽperatura ineſt inæqualis: immiſta eſt enim naturæ eius multa partiũ tenuitas, atque vis abſtergendi,

quod ſanè gallæ haud ineſt. Porrò Myricę combuſtæ cinis admodùm deſiccatoriæ facultatis eſt, plurimam abſtergendi facultatem habens, pauxillam adſtringendi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Fructu vice gallę in oris oculorumque medicaminibus vtuntur. Cruētis ſputis in potu, cœliacis, fœminarum fluxionibus, morbo regio, & phalangiorũ morſibus prodeſt. Oedemata illitus reprimit. Cortex eadem quæ fructus poteſt. Decoctum foliorum cum vino potum lienem minuit. Ad dolorem dentium in collutionibus ſalutare eſt, & mulierum fluxionibus in deſeſſionibus. Aptè his in quibus pediculi & lendes abundant circunfunditur. Cinis lignorum eius appoſitus profluuium ex vtero ſupprimit. E trunco eius nõ nulli potorios calyces fabricant, quibus in lienoſis pro poculo vtuntur, quò datus in iis potus proficiat.

Calices potorii ex trunco Tamaricis.

EX GALENO.

Myrice prodeſt admodum lieni indurato, decoctis cum aceto aut vino radicibus, ſiue foliis, ſiue extremis ramulis. Sanat verò etiam dentium dolores.

EX PLINIO.

Lenæus ſanari ea carcinomata in vino decocta tritaque cum melle dicit. Ad lienem præcipua eſt, ſi ſuccus eius expreſſus in vino bibatur. Adeoque mirabilem eius antipathiam contra ſolum hoc viſcerum faciunt, vt affirmēt, ſi ex ea alueis factis bibãt ſues, ſine liene inueniri. Et ideò homini quoque ſplenetico cibum potumque dant in vaſis ex ea factis. Lignum & flos & folia & cortex in eoſdem vſus adhibentur, quanquam remiſsiora. Datur ſanguinem reiiciētibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoque. Idem tuſus impoſitusque collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur ſuccus. Ad hæc eadem in vino decoquuntur: ipſa verò adiecto melle gangrænis illinuntur. Decoctum eorum in vino potum, vel impoſitum cum roſaceo & cera ſedat. Sic & epinyctidas ſanat. Ad dentium dolorem auriumque, decoctum ſalutare eſt. Radix ad eadem, ſimiliter & folia. Hæc amplius ad ea quæ ſerpunt, imponũtur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduerſus phalãgia & araneos bibitur. Cum altilium verò pingui, furũculis

lis imponitur. Efficax & contra ſerpentium ictus, præterquàm aſpidum. Necnon morbo regio, phthiriaſi, lendibuſque decoctum infuſum prodeſt, abundantiamque mulierum ſiſtit. Cinis arboris ad omnia eadem prodeſt.

ADNOTATIO.

Tamarix in Gallia Narbonenſi luxuriat, nunc etiam in hortis regijs quos fons bellæ aquæ irrigat, & in hortis Reuerendi Bellaii Pariſienſis Epiſcopi & Cardinalis, poſterorum memoria & noſtra omnium veneratione digniſsimi, vt qui nullis parcit ſumptibus, quò partem medicinæ plantariam reddat illuſtriorem & certiorem.

De Mecone rhœade. CAP. CXCVI.

NOMINA.

Μήκων ῥοιὰς Græcis, Papauer rhœas, hoc eſt, fluidũ aut erraticum Latinis, Papauer rubeum officinis & herbariis. Germanis à ſtrepitu quem ludentes pueri harũ foliis cõcauo pugno impoſitis, altera palma incuſſa ædũt, **Klapperroſen**, quaſi dicas crepitaculares roſas, & [**Blitſchen, ꝛ vvild Maen, ac Kornroſen**, [Gallicè *Coquelicoc, ou Põceau*] appellãt. Rhœas autẽ à flore, q ei ꝑtinus decidit, dictũ eſt. *Papauer rubeum.* *Rhœas vnde dictũ.*

FORMA.

Folia Erucæ, aut Cichoriò ſimilia, & inciſa habet, lõgiora tamen & aſpera. Caulẽ † lanuginoſum, rectum, aſperũ, cubitalem. Florem puniceum, & aliquando candidum, ſimilem ſylueſtris Anemones flori. Caput oblongum, minus tamen quàm Anemones. Semen rufum. Radicem oblongam, ſubalbam, minoris digiti craſsitudine, amaram. Ex qua delineatione omnibus perſpicuum fit, herbam quam Papauer rubeum hodie vulgò nominant, eſſe Rhœada, quòd ſit folio Erucæ, laciniato, ſcabro & longiore: caule lanuginoſo, recto, aſpero, cubitali: flore ſylueſtris Anemones puniceo, nonunquam albo, oblongo capite, ſemine rufo, radice longa, ſubalbida, minoris digiti craſsitudine, guſtu amara. Errant itaque qui Anemonẽ eſſe arbitrantur, quòd folia eius, quæ Coriandri ſunt, euidentiſsimè reclament. Nos Rhœadis vtriuſque picturas damus. Vnius atq; adeò primi, quod Erucæ folia habet, alterius quod Cichorij.

† aliàs iũceum.

Papauer rubeũ non eſt Anemone.

Papauer erraticũ primum.

Papauer erraticũ alterũ.

LOCVS.

Naſcitur in aruis & ſegetibus paſsim.

TEMPVS.

Vere & æſtate, dum frumenta meſſem appetunt, floret: quo etiam tempore decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, vt alia genera Papaueris.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Somnũ accerſens.

„Huius Papaueris quinq; ſex ve capita cũ tribus vini cyathis decocta donec ad duas reducãtur, potui dabis, q̃bus ſomnũ accerſere volueris. Semen acetabuli mẽſura cũ aqua mulſa potũ, aluũ leniter emollit. Ad idẽ præſtandũ mellitis & dulciariis immiſcetur. Folia cũ calycibus illita inflammationes ſanant. Eorundem perfuſione & fotu ſomnus allicitur.

EX GALENO.

Papauer quoddam Rhœas nũcupatur, quòd ſcilicet celeriter

riter flos eius defluat. Huius ſemē validiùs refrigerat, ita vt nequaquā eo quis innoxiè ſolo vti poſsit, veluti ſatiuo melli admiſcens. Admodum verò ita ſumptum ſomnum conciliat. Sed & puſillum eius inſpergunt iis quæ ex melle conficiuntur bellariis, placentis & panibus.

EX PLINIO.

Aluum exinaniunt capita quinque decocta in vini tribus heminis: pota ſomnum faciunt.

EX RECENTIORIBVS.

Sacro igni medetur. Mulierum menſtrua profluuia compeſcit. Sanguinem è naribus fluentem iecori impoſitum ſiſtit. Lingua ex decocto eius lota, ardorem faucium ſanat. Pudendorum tumores detumeſcere facit. Temporibus illitum, phreneticis ſomnum conciliat. Calidos oculorum dolores linteo impoſitum mitigat. Vnde rurſus omnibus liquet, Papauer hoc rubrum non eſſe Anemonem, quòd ſcilicet hæc ipſa contrarias planè facultates obtineat.

De Mecone ſatiuo. CAP. CXCVII.

NOMINA.

Μήκων ἥμερος Grecè, Papauer ſatiuum Latinè dicitur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt. Germanicè Magſomen oder Man, [Gallicè *Pauot*] vocatur. Dictū autem Græcis μήκων à μὴ κονεῖν, hoc eſt, non miniſtrando, quòd ſuis fungi muniis veſcentes non patiatur. *Mecon quare appellatur.*

GENERA.

Satiui Papaueris duplex genus, Album videlicet, cuius flos & ſemen candidum: Et nigrum, quod ſemine nigro cōſtat. Nos vtrunque genus vna pictura complexi ſumus.

FORMA.

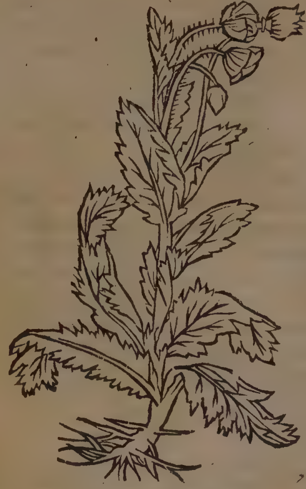
Foliis conſtat longis, per ambitum ſerratis, nulloque pediculo cauli adhærentibus: floribus vel candidis, vel ex candido leniter purpureis: capitibus oblongis, in quibus ſemen atrum vel candidum.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſatum prouenit.

TEMPVS.

Aeſtate floret, ac ſubinde ſemen profert.

Papauer ſatiuum.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, ſicut omnia alia Papaueris genera, in quarto ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Communis ipſius refrigerandi vis eſt: proinde folia & capita in aqua decocta fotu ſomnum accerſunt. Bibitur & decoctum contra vigilias. Capita trita & cum polenta cataplaſmatis mixta, ignibus ſacris & inflãmationibus proſunt. Oportet autem viridia ipſa tundere, & in paſtillos conformare, ſiccatosque reponere ac vti. Capita per ſe etiam ad dimidias in aqua decocta, dein iterum cum melle dum humor denſetur craſſeſcatque decocta, eclegma medicamentum efficiunt, dolorem mitigans in tuſsi, fluxionibus arteriæ, & cœliacis affectionibus. Efficacius redditur adiecto Hypociſtidis ſucco & Acacia. Papaueris nigri ſemen tritum cum vino bibitur contra fluxiones alui & fœminarum profluuia. In peruigiliis fronti temporibusque cum aqua illinitur. Eiuſdem liquor plus refrigerat, inſpiſſat, ſiccatque. Erui quantitate ſumptus dolorem leuat, ſomnum conciliat & concoquit. Tuſsi atque cœliacis affectibus auxiliatur. Maiori autem copia hauſtus nocet, lethargicos efficiens, & interimit. Ad dolores ca-

pitis

pitis cum roſaceo perfuſus facit. Aures dolentibus cum a-
mygdalino, mirrha, & croco inſtillatur. In oculorum inflā
mationibus cum toſto oui luteo & croco. Igni ſacro & vul
neribus cum aceto, podagris cum lacte mulieri & croco, ſe
di pro balano ſubditus, ſomnum allicit

EX GALENO.

Satiui Papaueris ſemen panibus vtiliter ceu dulciarium
inſpergitur, non ſecus ac Seſamum. Cādidius nigriore præ
ſtat, vimque refrigerandi habet, ideòque ſomnificum eſt. Si
verò liberaliùs ſumatur, ſoporem etiam inducet, ægrèq; cō
coquetur. Tuſsim præterea ex thorace & pulmone compe
ſcit. Confert aduerſus tenues ex capite deſtillationes. Cor-
pori nullum notatu dignum exhibet nutrimentum.

Candidum papauer

EX PLINIO.

Candidi ſemen toſtū in ſecunda menſa cum melle apud
antiquos edebatur. Calyx ipſe teritur & bibitur ſomni cau
ſa. Semē elephantiis medetur. E nigro Papauere lacteus ſuc
cus ſcapo inciſo exprimitur, qui denſatur, & in paſtillos tri
tus in vmbra ſiccatur, non vi ſoporifera modò, verùm ſi co
pioſior hauriatur, etiam mortifera per ſomnum: opion
vocant. Semine eius trito in paſtillos, è lacte vtuntur ad
ſomnum. Item ad capitis dolores cum roſaceo. Cum his au
rium dolori inſtillatum. Podagris illinitur cum lacte mulie
rum. Sic & folijs ipſis vtuntur ad ſacros ignes. Item vulne-
ra cum aceto. Ego tamen dānauerim collyriis addi, multò
q; magis quas vocant lexipyretas, quáſque pepticas & cœ-
liacas. Nigrum tamen cœliacis in vino datur.

EX SIMEONE SETHI.

Melius eſt album quàm nigrum. Somnificā vim habet,
& difficilis eſt concoctionis, parumq; nutrit. Si autem cum
melle edatur, ſemini genitali adiicit. Prodeſt & thoraci, &
aſperæ arteriæ, ac tuſsi. Ventrem ſiſtit, etſi quidam falſò pu
tauerunt ipſum mouere, cùm cōtrariam habeat vim. Lędit
caput, ſi copioſius ſumatur, itemq; aggrauat. Sunt qui ipſū
conterunt, & vigilantium fronti imponunt, in hoc vt ſom-
num conciliet. Cæterum nigrum Papauer frigidius eſt, &
magis ſomniferū, adeò vt ſi quis eo immodicè vtatur, ſom-

no profundo ſimiliter lethargicis capiatur. Cũ roſaceo impoſitum capiti, eiuſdem dolores à calore ortos ſanat. Dicitur etiam quòd illitum cum lacte muliebri & croco, podagricos iuuet. Huius lachryma venenum eſt. Nigri autẽ ſuccus eſt vocatum opium.

De Mecone Ceratite. CAP. CXCVIII.

NOMINA.

Μήκων κερατῖτις Græcis, Papauer corniculatum Latinis, Officinis Papauer cornutũ, Germanis **Gelb olmagen** [Gallis *Pauot Cornu.*] appellatur. Corniculatũ à fructu quem producit, cornu modo inflexo, nominatum eſt.

Papauer corniculatum.

FORMA.

Folia habet candida, hirſura, Verbaſco ſimilia, per ambitum Papaueris ſylueſtris modo ſerrata: caulem etiam ſimilem: florem luteum pallidúmve, fructum paruum vt cornu inflexum fœnigræci corniculo ſimilem, vnde & nomen inuenit. Semẽ puſillum, nigrũ quale Papaueris. Radicem in ſuperficie terræ hærentem, nigrã, craſſam.

LOCVS.

Dioſcorides in maritimis & aſperis locis prouenire ait. In Germania tamen noſtra non niſi ſatum fuerit naſcitur.

TEM

TEMPVS.

Iunio floret menſe: Semen autem circa meſſes legitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſſe, facultates eius, & in guſtu nitroſitas, ſatis oſtendunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix ad dimidias cocta in aqua & pota, iſchiadas, & iecinoris affectus ſanare poteſt. His etiam qui craſſas & arenoſas faciunt vrinas prodeſt. Semen acetabuli mẽſura cum aqua mulſa potum, aluum leniter purgat. Folia præterea floresque cum oleo illita cruſtas emarginant. Eadem inuncta iumentorum argema ac nubeculas emendant.

EX GALENO.

Papauer corniculatum nominatum quidem eſt à fructu leuem inuerſionem habente, veluti & fœnumgræcum, vt bouis cornu ſimile eſſe videatur. Vim habet incidendi & abſtergendi. Proinde radix herbæ in aqua decocta ad dimidium, iecinoris affectus adiuuat. Folia & flores, ſordida ad modùm & maligna vlcera iuuãt. Sed ab his abſtinere oportet vlceribus iam purgatis: adeò enim abſtergere valent, vt & puræ quoque carnis nonnihil eliquent. Hoc facultatum robore nõ ſordes dũtaxat, ſed & cruſtã vlceribus detrahit.

EX PLINIO.

Semen aluum purgat dimidio acetabulo in mulſo. Folia trita cum oleo, argemas iumentorum ſanant. Radix acetabuli menſura cocta in duobus ſextariis ad dimidias, datur ad lumborum vitia & iecinoris. Carbunculis medentur ex melle folia.

ADNOTATIO.

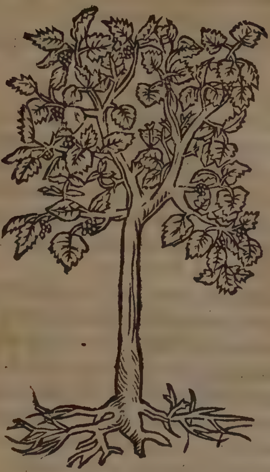
In Papauere corniculato mirum cur Dioſcorides omiſerit rictum, ſeu colubri in ſumma ſiliqua conſpicuum, notam planè illuſtrem.

De Moro. CAP. CXCIX.

NOMINA.

Μορία, ἢ συκαμινία Græcis, Morus Latinis, Officinis & vulgaribus herbariis Morus celſi, Germanis **Maulberbaum**, [Gallis *Meurier*] appellatur.

FORMA.

Morus.

Morus arbor notior eſt quàm vt deſcribi deſideret. Folia autem rotũda ferè habet, niſi quòd in ſummo ſunt acuminata, in extremitatibus ſerrata, & ad Mentæ hortenſis primi & ſecundi generis folia accedentia. Flores lanugineos, fructum ſtatim ab ortu candidũ, cũ pubeſcit rubrũ: vbi maturuit, atrũ. Nõ eſt certè ſilẽtio tranſeundum, quòd Mori foliis quadraginta ferè diebus à Vergiliarum exortu vſque ad ſolſtitium, paſti vermiculi, qui σῆρες Græcis, Latinis bombyces ac Seres nominantur, ſericeum vellus, quo turget vterus, pedibus explicantes conficiunt: nulla enim in re alia natura ſagacior deprehenditur, nec ars aliquid ab iis accepiſſe videbitur, in quo ingenioſiùs laborauerit, ſi tam multas, dum id vellus perficitur, naturæ mutationes, & artis, dum ad vitæ vſum diſponitur, labores æſtimemus. Appetente ſiquidem vere oua, piſcium ouis haud diſsimilia, linteolo chartæúe adhæreſcentia, quæ proximo autumno produxerunt, radiis ſolis exponuntur, aut calido in loco, hypocauſto nimirum, ſeruantur. Quo fit vt vermiculi excludantur exigui, qui mox Mori foliis nutriuntur, quoad grandiores facti fuerint: tum ſtatim penulæ cuique chartaceæ, vel potius inuolucra conficiuntur, quibus incluſi mirabili naturæ opere lanicio ſeſe inuoluunt, ac cõgeſto glomeri

glomeri ſe condentes, poſtquam ſuum nendi obierunt munus emoriuntur, adeò vt ſemeſtris tantùm illis apud nos vita ſit. Mortuis teſtacea ſubinde tũica inducitur, qua aliquot diebus obducti reuiuiſcũt, ac aſcitis ſibi alis in volucres papiliones degenerant, qui aſſiduè inuicem inſidentes coeuntesq;, tandem relictis ouis milii forma & colore, quibus ſua rediuiua proles ſequente anno renaſcitur, iterum moriuntur, atque adeò cum nullius præterea ſint vſus abiiciuntur. Oua autem ad veris vſq; initia ſeruantur. Hanc mirificam metamorphoſim quam non rarò ſumma cum admiratione ac delectatione ſum contemplatus, non potui non commemorare, quò ſtudioſis vermiculorum iſtorum, qui Mori foliis paſcuntur, natura prorſus perſpecta eſſet.

LOCVS.

Naſcitur in hortis quibuſdam. Amat autem in primis loca calida ſabuloſaq;. Gaudet foſsione & ſtercore.

TEMPVS.

Nouiſsima vrbanarum germinat, nec niſi exacto frigore, ob id dicta ſapientiſsima arborum. Proinde cùm hanc germinare viderimus, frigus minimè timendum erit. *Morus ſapientiſſima arborum.*

TEMPERAMENTVM.

Immaturus Mori fructus vbi exaruerit admodum adſtringit. Maturus autem mediocriter adſtringit. Cortex radicis arboris amaritudinis cuiuſdam & purgantis facultatis particeps eſt. Folia & germina quodammodò media temperie inter adſtrictionem & purgatoriam facultatem ſunt prædita.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Mori fructus aluum ſoluit. Facilè corrumpitur. Stomacho inimicus eſt. Præſtat hoc idem eius ſuccus. Decoctus autẽ ęreo vaſe, aut inſolatus, magis adſtringit. Admixto mellis exiguo, ad fluxiones, nomas & tonſillarum inflammationes facit. Augetur vis eius adiecto ſciſſili alumine, galla, croco & myrrha, item tamaricis ſemine, iride & thure. Mora verò immatura ſicca tuſaq;, Rhois vice opſoniis miſcentur, & cœliacos iuuant. Radicis cortex decoctus in aqua & potus aluum ſoluit. Latos ventris lumbricos expellit, iis quoq;

auxilia

auxiliatur qui aconitum hauſerunt. Folia trita & cum oleo illita, ambuſtis igne medētur. Decocta in aqua cœleſti cum vitis & nigræ fici folijs, capillos tingunt. Succus foliorum cyathi menſura potus, phalãgiorum morſibus auxiliatur. Corticis & foliorum decocto colluuntur vtiliter in dolore dentes. Colligitur per meſſem ſuccus, circumfoſſa & ſecta radice arboris: inuenitur enim poſtridie cõcretus, qui in dolore dentiũ vtilis eſt. Tubercula diſcutit, & aluũ purgat.

EX GALENO.

Mori fructus maturus ventrem quidem ſubducit: immaturus arefactus medicamentum fit ſatis conſtringens, adeò vt ad dyſẽterias & cœliacos affectus, alióſque omnes qui ex fluxionum ſunt genere, efficax ſit. Contunditur autem & opſoniis miſcetur, veluti Rhois fructus: aut ſi cui ita videatur, ex aqua aut vino bibitur. Porrò quòd maturorũ ſuccus ad ſtomatica medicamenta ſit vtilis, propter eam videlicet quæ ineſt illi adſtrictionem, neminẽ latet. Prætereà ad alia complura particularia, quæ mediocrem poſcunt adſtrictionem competit. At immatura præter acerbitatem aciditate etiam participant. Tota quoque arbor in omnibus ſuis partibus miſtam aliquam obtinere facultatem ex conſtringente & purgante compoſitam videtur. Attamen in radicis cortice, purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeò, vt & latum lumbricum interficiat. In aliis autem partibus conſtringens vincit. In folijs tamen & germinibus media quodammodò comprimentis & ſubducentis facultas eſt. Cæterùm mora vbi in ventriculum purum, & prima fuerint ingeſta, citiſsimè per inteſtina tranſeunt, & aliis cibis ſuo veluti ductu viam ſtruunt. Verùm ſecũdo loco aſſumpta, aut prauum in ventre humorem inuenientia, celerrimè aliis vnà cum cibis corrumpũtur, extraneam quandam atq; inexplicabilem corruptelam inducentia ſimiliter Cucurbitis. Tametſi enĩ fugacibus hęc omnia ſint eſculentis innocentiora, corruptione tamen niſi velociter deorſum concedant, nõ ſecus ac Pepones, vitiantur. Porrò quando ventriculi os ſqualidum calidumq; erit, tum ſicut peponibus, ita & Moris vtendum. Tale nãque iecur etiã tunc

Mora ante cibũ salubriora quam post cibum.

tunc eſſe neceſſe eſt. Immatura Mora ab arbore decerpta, ſiccataque in hyemem reponunt, vt ſibi medicamen ex iis parẽt, vtile ad dyſenteriam, aluiq; diuturnum fluorem per ſanandum. Quòd quidem facilè deſcẽdant fortè eis vſuvenit ſola ſubſtantiæ humiditate & lubricitate, fortè etiam admiſtione acrioris facultatis, quæ ſtimulandæ ad excretionem aluo ſit ſatis. Nam adſtringens qualitas adeò nihil ad deiectionem opitulatur, vt etiam reprimere ſtipareq; ſit nata. Proinde Moris exiguam quandam eius facultatis portiunculam ineſſe coniicio, cuius permagna in purgantibus medicamentis habetur: quæ facit non ſolùm vt facilè deiiciãtur, verũetiam vt diutius morata in ventre corrumpantur. Quòd ſi corruptionem effugiãt, omninò quidẽ humectãt, ſed non planè refrigerant, niſi frigida accipiantur. Parciſsimè corpus alunt, ſimiliter vt Pepones, haud tamen vomitum cient, nec ſtomacho vt illi aduerſantur.

De Myrrhide. C*A*P. CC.

NOMINA.

Μύῤῥις ἢ μύῤῥα Græcis, Myrrhis Latinis, vulgaribus herbariis Cicutaria, quòd ſcilicet caule & foliis Cicutæ ſimilima ſit. Hac ſimilitudine quidam decepti, veram eſſe Cicutam putauerunt, cùm tamen ab ea, viribus potiſsimùm, diuerſiſsima ſit. Germanis Wilder korffel appellatur. [Gallis verò *Perſil d'Aſne*.] *Cicutaria Error de duplici. Cicuta.*

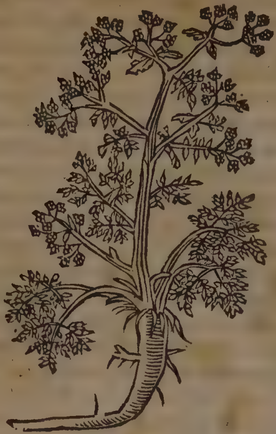
FORMA.

Cicutæ caule & foliis ſimilis eſt: radicem obtinet longã, teneram, rotundam, odoratam, in cibo non inſuauẽ. Hęc tota Dioſcoridis delineatio, nulla prorſus reclamante nota, herbę, cuius effigiem damus pictam, ſuffragatur. Siquidem caule ſtriato, foliis & flore Cicutæ ſimillima eſt, adeò vt eã nonnulli à Cicuta diſcernere neſciant. Radicem etiam habet longam, teneram, rotundam, cibo iucundam & odoratam.

LOCVS.

Paſsim in hortis & pratis nonnullis prouenit.

TEM

TEMPVS.

Maio menſe loca in quibus naſcitur huius floribus quaſi candicant.

TEMPERAMENTVM.

Ex ſecundo eſt ordine excalfacientium, adiuncta partium tenuitate.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Myrrhis.

Phalangiorum morſibus radix Myrrhidis ſuccurrit cum vino pota. Menſes purgat & ſecundas educit. Cocta in ſorbitione tabidis vtiliter datur. Ferunt præterea aliqui eam bis térve die potam ex vino in peſtilentialibus conſtitutionibus, à morbo ſeruare incolumes.

EX GALENO.

Radix eius menſes mouet, quæq; in thorace & pulmone ſunt expurgat.

EX PLINIO.

Cit menſtrua & partus cum vino. Aiunt quoq; eandem potam in peſtilentia ſalutarem eſſe. Subuenit & phthiſicis in ſorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorum morſus reſtringit. Vlcera quoq; in facie aut capite ſuccus eius in aqua triduo maceratus ſanat.

ADNOTATIO.

Myrrhis etiam in ſegetibus nobis frequens.

DE

De Meliloto. CAP. CCI.

NOMINA.

Μελίλωτος Græcis, Melilotus, Sertula campana, & Corona regia Latinis dicitur, Meliloti nomen officinæ retinuerunt. Sertulam verò dixerunt, quòd flos eius coronamentis dicatus ſit, & quia ex ea antiquitus coronæ & ſerta factitata ſint. Coronam autem regiam, quoniam luteis floribus ſupernè coronetur. [Gallicè *Melilot.*]

Sertula cur dicta. corona regia.

GENERA.

Tria Meliloti hodie faciunt genera. Primum vulgarem, ſtatim à radice fruticoſam, cubitalem folio fœnigræci minuto ac lentè fimbriato, floſculo luteo, odoris ſuauis tereti per ramos diffuſo ſemine. Hoc quanquã tertio generi (quod nos verum eſſe putamus) foliis & floribus ſimile ſit, tamen cùm nullam guſtu præ ſe ferat adſtrictionem, quã ſummè requirunt Dioſcorides, Galenus, & alii veteres medici, & præter amaritudinem haud exiguam acrimoniam habeat, fit vt inter Melilotos, meo quidem iudicio, rectè connumerari non poſſit. Hinc eſt quòd nos infra, hanc alio nomine dignati ſimus, Saxifragamq; luteam appellauerimus. Alterum aſpectu cano, Croci flore, foliis Trifolii, minutiſſimis, vt paulò pòſt fuſiùs dicemus. Hoc ſanè genus nos Melilotum germanicam vocauimus, quòd illa, & non prior in Germania noſtra pro vera Meliloto ſit vſurpãda, ob adſtrictionẽ illam manifeſtã quam guſtu pręfert. Accedunt folia quę pinguia ſunt, & flores Croci colorem referentes, quos Dioſcorides requirit. Sententiam noſtram confirmat antiquus manuſcriptus herbarius, qui hanc pro Meliloto pingit. Neque obſtat quòd hæc herba non admodum odorata ſit. fatemur enim non eſſe laudatiſsimam Melilotum, ſed eã quam Germania noſtra profert. Nam quũ Plinio libro xxi. cap. xi, teſte, Melilotus vbiq; naſcatur: ſuam quæuis habeat ferè regio neceſſe eſt. Nihil igitur mirum ſi huic herbę non adſint ſingulæ notæ, quas illi veteres Græci & Latini attribuũt. Satis autem eſt ei miſtam quãdam, nempe adſtringentem & digerentem ineſſe facultatem, haud ſecus quam optimæ,

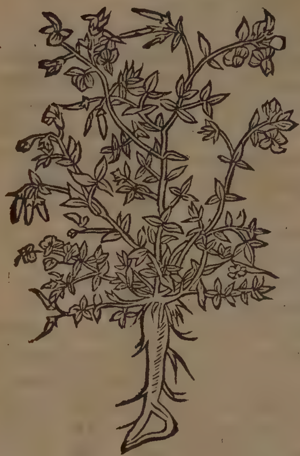
Vulgaris Melilotus. Primũ genus nõ eſt vera Melilotus.

Germanica Melilotus.

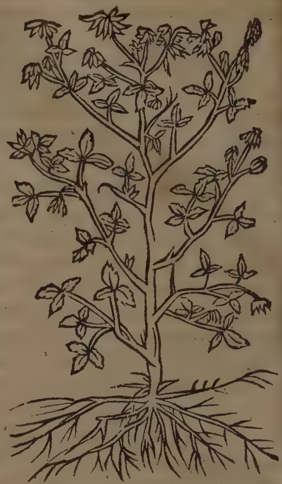
timè, Germani hanc herbã nominãt **Vnſer frauuen ſchuo chlin vel Vuildenklee.** Tertium genus nos optimam & legitimam eſſe arbitramur Melilotum, quam nos maioris discriminis cauſa Italicam nuncupauimus, quòd mos ſit patrius Germaniæ noſtræ, omnia ferè peregina vocare Italica. Germanicè itaque haud ineptè **vuelſcher Stemklee** nominabitur.

Italica Melilotus.

FORMA.

Melilotus Germanica.

Melilotus Italica & vera.

Vulgaris Meliloti deſcriptionem inuenies ſuo loco. Germanica, herba eſt humilis, palmi altitudine: folio pratenſis Trifolii, pingui & cano: flore piſi, minore tamen, luteo: ſemine in ſiliquis, radice rufa. Italica (quam è Campania allatam in Germaniam arbitror) caulem habet ſubrufum, rotũdum, folium fœnigręci, in ambitu ſerratũ: flore luteo, odorato: ſemine in ſiliqua lunata, vt pictura luculẽter oſtendit.

Italica.

Tota

Tota etiam herba odorata eſt, vt hinc etiam cōiicere liceat veram eſſe Melilotum.

LOCVS.

Germanica paſsim in pratis Germaniæ, montoſis potiſſimùm, naſcitur. Italica in Germania, niſi ſata fuerit, non prouenit. In Campania verò circa Nolam, Dioſcoride teſte, copioſè naſcitur.

TEMPVS.

Floret ferè per integram æſtatem vtrunque genus. Siliquas tamen in fine Iulii & Auguſto menſe proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ eſt facultatis: habet enim quiddam adſtringens, ſed & diſcutit & maturat: copioſior enim in ea eſt ſubſtantia calida quàm frigida.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Melilotus adſtringēdi facultatem obtinet. Mollit omnes inflammationes, præcipuè autem oculorū, vteri, ſedis & teſtium in paſſo decocta & illita. Aliquādo autem addito oui luteo aſſato, aut fœnigræci farina, aut lini ſemine, aut polline molario, aut capitulis Papaueris, aut Intybo. Recentes meliceridas per ſe cum aqua, & achoras cum creta Chia, & vino aut galla illita ſanat. Stomachi dolorem cum vino cocta, & cruda cum antedictis leuat. Auriū etiam dolores crudæ expreſſus ſuccus, & cum paſſo inſtillatus ſedat. Capitis dolorem lenit, cum paſſo & roſaceo inſperſa.

EX PLINIO.

Melilotos oculis medetur cum lacte, aut cum lini ſemine. Maxillarum quoque dolores lenit, & capitis cum roſaceo: item aurium è paſſo, quæque in manibus intumeſcūt vel erumpunt. Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritaque. Idem effectus eſt ad vuluas. Teſtes verò & ſedē procidua, quæque ibi ſunt vitia, recēs ex aqua decocta, vel ex paſſo. Adiecto roſaceo illinuntur ad carcinomata. Deferueſcit in vino dulci. Peculiariter & cōtra meliceridas efficax.

ADNOTATIO.

Ab vtraq; tua Meliloto noſtra eſt diuerſa, & odoris gratia nobis iucundiſsima, vt etiam cubicula, præſertim dum recens eſt, aut etiam

K *dum*

dum cœlum ſit æſtate pluuium, odore grato repleat.

De Mandragora. *CAP. CCII.*

NOMINA.

Circæa quare dicta Mandragora. Anthropomorphos cur nominata. Agyrtarum commentum.

Μανδραγόρας, ἢ κιρκαία Græcis, ἀνθρωπόμορφος Pythagoræ, Latinis Canina aut terreſtris malus, Officinis Mãdragora, Germanis Alraun [Gallicè M*andragore*] dicitur. Qui Circæam vocarunt, nomen illi à Circe fecerunt, quoniam creditur, radix eius ad amatoria conducere. Pythagoras hauddubiè ab humana forma, quam radix eius referre videtur, Anthropomorphon appellauit. Hinc ſumpta occaſione, agyrtæ & impoſtores illi circunforanei radices humana effigie inſignitas circũferunt, quas Mandragoras eſſe teſtantur, cùm tamen conſtet eas eſſe fictitias, & manu factas ex cannarum radicibus humana ſpecie ſculptis, poſtea plantatis. Naſcuntur autem ſubinde radiculæ paruę, quę re præſentant capillos, barbam, pectinis pilos, & ex terra eum acquirunt colorem, vt radices eſſe appareant. Sunt & alia multa quæ nebulones illi fabulantur, vt pecuniam ab imperitis extorqueant, quę commemorare in præſentia nihil attinet.

Terreſtris malus.

Terreſtrem malum Romani dixerũt, quòd mala proferat, nec in altum vt reliquæ arbores ſurgat.

GENERA.

Mas.

Duo Dioſcoridi & Plinio Mandragoræ ſunt genera. Mas candida eſt, μώριον Græci vocant. Huius hic effigiem, citrà tamen poma, quæ habere nõ potuimus, damus.

Fœmina. Locus. Theophraſti explicatu difficilis.

Fœmina nigra, Græcis θριδακίας á ſimilitudine foliorum appellata. Theophraſtus tamen lib. vj. de hiſtoria plantarũ, cap. ij. tertium quoddam genus Mandragorę conſtituere videtur, cuius fructus ſit μέλας. καὶ ῥαγώδης, καὶ οἰνώδης τῷ χυμῷ, hoc eſt, niger, acinoſus, & ſapore vinoſus. Et niſi hoc genus à prioribus diuerſum eſſe ſtatuas, diſcrepare inter ſe non leuiter Theophraſtum & Dioſcoridem neceſſe eſt fatearis. Nam Dioſcorides palàm aſſerit poma priorum duorum generum vitellis ouorum eſſe ſimilia, & pallida: contrà Theophraſtus nigra, acinoſa, vt diximus, & ſapore vinoſa eſſe tradit. Accedit quòd idem Theophraſtus eodem loco Mãdrago-

lragoræ caulem tribuat, perinde atque Plinius, quem Dio
corides penitus aufert: vt hoc nomine neceſſe ſit hæc om-
nia ad tertium hoc genus Mandragoræ referre, quod nos
tamen infra inter Solani genera recenſebimus, vbi etiam
eius picturam offendes.

FORMA.

Mandragora.

Fœmina anguſtioribus & minoribus quàm Lactuca foliis eſt, grauiter odoratis & viroſis, per terram ſparſis, iuxtaque folia pomis vitellis oui ſimilibus, pallidis, odoratis, in quibus ſemen quale pyri, radicibus magnis, binis terníſve, ſibi inuicem implicitis, in ſuperficie nigris, intus cãdidis & craſſi corticis. Caulem verò non fert. Maris folia ſunt magna, candida, lata, læuia vt Betæ. Mala duplò maiora quàm fœminæ, croci colore, cũ aliqua grauitate odorata, quæ comedentes paſtores quadã tenus ſoporantur. Radix ſupradictæ ſimilis, maior tamen candidiorque. Orbata & hæc eſt caule.

LOCVS.

Prouenit in ſyluis & vmbroſis locis. Nunc in hortis etiã plantatur.

TEMPERAMENTVM.

Mandragora vincentẽ habet facultatem refrigeratoriã, adeò vt tertij ſit ordinis refrigerantium. Veruntamen nõnihil etiam caloris ineſt, & in pomis humiditatis. Radicis cortex non tantùm refrigerat, ſed & deſiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Succus colligitur è cortice recentis radicis tuſo, & prælis ſubiecto: quem inſolatum cũ iam concreuerit, in fictili vaſe reponere oportet. Colligitur itidẽ è pomis ſuccus, ignauior tamen. Delibratur radicis cortex, & traiectus lino ad vſum ſuſpẽditur. Quidam Mandragoræ radices in vino ad tertias decoquunt, & traiectum per colum ius ſeruãt, vtentes cyathi vnius menſura in peruigiliis, & doloribus, & in his quos ſine doloris ſenſu ſecare aut vrere voluerint. Potus obolorũ duorũ pondere cum mulſa aqua Mandragoræ liquor, pituitam, nigramque bilem veratri modo purgat. Verum maiore copia potus vitam adimit. Miſcetur medicamentis ocularibus, & iis quæ dolores finiunt, peſsis quoque emollientibus. Per ſe ſemioboli pondere appoſitus, menſes & fœtus trahit. Sedi pro balano ſubditus ſomnũ facit. Radix ebur emollire fertur, ſi ſenis horis cum eo decocta ſit, & in quam voluerit aliquis formam fingi & formari facilẽ reddere. Folia recentia oculorum & quas vlcera excitarunt inflãmationibus cum polenta illita proſunt. Diſcutiunt eadem omnem duritiẽ, abſceſſus, ſtrumas, tuberculaque, quinque aut ſex diebus leniter confricata. Stigmata ſine vlceratione delent. Folia condita ſale ſeruantur in eoſdem vſus. Radix autem trita ex aceto ignibus ſacris, & ſerpentiũ ictibus ex melle aut oleo medetur. Strumas atque tubercula ex aqua diſiicit. Articulorum dolores cum polenta ſedat. Cõficitur citra coctionẽ vinum è cortice radicis. Ternæ heminæ in vini dulcis metretam coniiciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, iis qui ſecari, aut vri debent, vt antè dictũ eſt. Siquidẽ nullo tunc afficiuntur dolore, eò quòd ſomno quodã preſſi torpeſcãt. Mãla olfactu, & comeſta ſoporem afferũt: Poteſt idem & eorum ſuccus. Nimius tamen eorundẽ vſus obmuteſcere facit. Semen malorum potum vterũ purgat, appoſitumque cũ ſulphure ignem non experto rubra fœminarũ profluuia ſiſtit. Colligitur ex radice liquor, ea ſcarificata multifariam, & eo quod erumpit, in cauum vas recepto. Eſt autem liquor ſucco efficacior. Sed non ferũt omnibus locis liquorem radices, idque experientia oſtendit.

EX

EX GALENO.

Soporem conciliandi vim habent Mandragoræ poma. Radicis cortex valentiſsimus eſt: reliquum quod intus eſt imbecillum exiſtit.

EX PLINIO.

Succus fit & è malis & è caule, deciſo cacumine, & radice punctis aperta aut decocta: vtilis hæc vel ſurculo. Conciſa quoque in orbiculos ſeruatur in vino. Succus nõ vbiq; inuenitur, ſed vbi poteſt, circa vindemias quæritur. Odor grauis eius, ſed radicis & mali grauior. Mala matura in ſole ſiccantur. Succus ex iis ſole denſatur: item radicis tuſæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ. Folia ſeruãtur in muriis efficaciùs, aliàs recentium ſuccus peſtis eſt: ſic quoque vires noxiæ. Grauedinem afferunt etiam olfactu, quãquam mala in aliis terris mandantur, nimio tamẽ odore obmuteſcũt ignari. Potu quidẽ largiore etiam moriũtur. Vis ſomnifica pro viribus bibentium. Media potio cyathi vnius bibitur & contra ſerpẽtes, & ante ſectiones punctionesque, ne ſentiantur. Ob hæc ſatis eſt aliquibus ſomnum odore quæſiſſe. Bibitur & pro Elleboro duobus obolis in mulſo. Ad ſtrumas radix Mandragoræ ex aqua bibitur. Articulis proſunt folia cum polenta, vel radix recens tuſa cum cucumere ſyluestri, vel decocta in aqua. Cum cerato apoſtemata & vlcera tetra, folia Mandragoræ recentia ſanant. Radix vulnera cum melle aut oleo.

De malis inſanis. CAP. CCIII.

NOMINA.

QVAE mala inſana hodie appellantur, & à Neapolitanis Melanzana, ab aliis amoris poma, à Germanis verò Melantzan [Gallicè *Põmes d'amours*] num veteribus cognita fuerint aſſeuerare non auſim. Nõn latet tamen Hermolaum in Corollario ſuo in ea eſſe ſententia, vt putet eſſe tertiam Mandragoræ ſpeciem, quam Morion vocant. Quam tamen ſententiam cur non probem, facit imprimis Theophraſtus, qui lib. vj. de hiſtoria ſtirpium cap. ij. eius fructum eſſe nigrum, acinoſumque ſcribit, qualia mala inſa-

Mala inſana non ſunt tertia Mandragoræ ſpecies.

Mala inſana cur dicta. na non ſunt. Dein quòd Morii fructus lethalis ſit: mala verò inſana minimè, vt paulò pòſt dicemus. Mala autem inſana dicta ſunt, non quòd lethalia ſint, ſed quòd difficulter concoquantur. *Amoris poma quare vocata.* Amoris autem poma, quòd propter elegantiam & pulchritudinem digna ſint quæ amentur.

GENERA.

Duo ſunt malorum inſanorum genera. Aliqua enim purpurea ferè tota, aliqua verò lutea, aut candorē aliquem prę ſe ferentia. Primi generis poma Germanicè **Braum Melantzā**. Alterius autem, **geel Melantzan** vocantur.

FORMA.

Mala inſana.

Mala inſana in frutice naſcuntur, qui Perſonatiam propemodùm caule & foliis refert. Differunt autem huius folia à Perſonatiæ, quòd longiora, magiſque laciniata ſint. Flores habet purpureos, ſpecioſos, ſex foliis è calatho ſtellatim radiatis. Fructus oblōgi mali forma & magnitudine, in quibus ſemen ſiliquaſtro non diſsimile. Radicem multis capillatam fibris, luteamque.

LOCVS.

In hortis apud nos ſeruntur, ſed frequenter in fictilibus & penſilibus feneſtrarum hortis. Et eodem cultu quo cucumeres & melones gaudent.

TEMPVS.

Floret Auguſto & Septembre menſibus, ac ſubinde fructum

ctum profert.

TEMPERAMENTVM.

In his mâlis hauddubiè vt in cucumere eſculento aut fũgo, frigida humida temperies ſuperat.

VIRES.

Nullum, quod ſciam, in medicina vſum habent. Edũtur autem à nonnullis ex oleo, ſale & pipere fungorum modo cocta. Alii vbi paululum inferbuerũt igni, in orbiculos vel taleolas digerunt, & in acetariis ex oleo, vel pipere & aceto comedunt. Salgamarii in muria acida ſeruant, cibo per hyemem & ver ori grato, ſed tamen qui ægrius concoquatur Quid multa? Delicatorũ & omnia deguſtare volentiũ cibus, eſt malum inſanũ. Quare qui ſanitatis ſtudio aliquo tenentur, ii ſtatim noïe ipſo territi, vſum illorum euitabũt.

ADNOTATIO.

Poma amoris etiam hodie vulgò dicũtur mala hæc inſana.

De Nymphæa. CAP. CCIIII.

NOMINA.

Νυμφαία Græcis, Nymphęa Latinis, Officinis Nenuphar barbara voce nominatur. Germanis Seebluõ, Waſſer mahen] Gallicè *Blãc d'eau, ou Iaunet d'eau, ou Lis d'eſtang*] Nymphęæ autẽ nomen ſibi vendicaſſe videtur, quòd aquoſa amet loca: vel, vt ex veteribus aliqui fabulati ſunt, à Nympha, quæ zelotypia Herculis intabuit & mortua eſt inque paluſtrem hanc plantam mutata.

GENERA.

Duo eius genera. Vna enim à flore candido, Lilii ſimili, cãdida appellatur. Germanicę Weiſz Seebluomen. Altera itidem à floribus, qui lutei ſunt, lutea nominatur. Germanicè geel Seebluomen. Poſſent etiã radicibus diſcerni, cũ prior nigra, altera verò candida conſtet, adeò vt hoc nomine prima cãdida, altera autem nigra diceretur. Multò verò cõſultius eſt à floribus quàm radice diſcrimẽ ſumere, quòd illi nũquam non oculis expoſiti ſint, radices autem non niſi effoſſæ, intueri poſsint.

FORMA.

Nymphæa candida.

Nymphæa lutea.

Prima, folia Ciborio ſimilia habet, minora tamen & lõgiora, quadamtenus ſuper aquam eminentia, aliqua tamen etiam ſub aquis, plura ab vna radice prodeuntia. Flos cãdidus, Lilio ſimilis, in medio quod croceũ ſit obtinens. Hic cũ defloruerit rotundus, & mâlo circunferẽtia, aut Papaueris capiti ſimilis, colore niger fit. In quo ſanè ſemen clauditur nigrũ, latũ, dẽſum, guſtu glutinoſum. Caulis illi læuis, minimè craſſus, niger, Aegyptiæ fabæ ſimilis. Radix nigra, aſpera, clauæ perſimilis. Hæ ſingulæ notæ alteri Nenuphari vocato quadrant. Folio enim conſpicitur orbiculato, læui, herbaceo, amplo, in ſtagnantibus aquis ſupernatante: flore candido, Lilio ſimili, in medio croceum habente, & cùm defloruerit capite Papaueris, in quo ſemen latum, amarũ, pingue. Caulis gracilis eſt & læuis. Radix nigra & ampla, dul-

cis,

cis,nodoſa,clauæ formam repræſentās. Altera,folia antedi
ctæ ſimilia habet,ſed radicem albam & aſperam: florem lu
teum,ſplendentem,roſæ ſimilem.Quæ itidem notis vni
uerſùm omnes alteri Nenuphari,quæ luteis eſt floribus, re
ſpondent.

LOCVS.

Naſcitur in paludibus & aquis ſtagnantibus.

TEMPVS.

Flores in fine Maii & Iunio menſe colliguntur, Radices autem in autunno effodiuntur.

TEMPERAMENTVM.

Nymphęæ tum radix, tum ſemen refrigerandi & citra morſum deſiccandi vim obtinent.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix prioris ſicca cum vino pota, cœliacis & dyſenteri cis prodeſt. Lienē abſumit. Stomachi veſicæque doloribus illinitur. Alphos ex aqua exterit. Alopecias cum pice impo ſita ſanat. Eadem contra veneris inſomnia bibitur, ſiquidē ea compeſcit. Paucis diebus, ſi quis continuò bibat, genitale infirmat. Idem ſemen potū efficit. Alterius,quę lutea dicitur, radix & ſemen contra muliebria profluuia ex vino nigro bibuntur.

EX GALENO.

Nymphęæ radix & ſemen,ventris profluuia cohibēt, ſemenque genitale,ſiue per ſomnia,ſiue alio pacto immodicè profluens,retinēt. Iuuant dyſentericos. Cæterū Nymphęa quæ candidam radicem habet, potentioris eſt facultatis, vt & muliebri profluuio medeatur. Verū & hęc,& ea quoque quæ atram habet radicem, ex vino nigro auſtero bibitur. Porrò nonnullam etiam abſtergēdi vim obtinent, ita vt alphos & alopecias ſanent. Ad alphos verò macerantur aqua ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior eſt ea cuius radix nigra eſt,ſicut ad alia,cuius alba.

EX THEOPHRASTO.

Nymphæa trita plagæ impoſita ſanguinem ſiſtere traditur. Vtilis & ad difficultates inteſtinorum pota.

EX PLINIO.

Venerē in totū adimit Nymphæa, ſemel in quadragin-

ta dies pota. Inſomnia quoque Veneris à ieiuno pota, & in cibo ſumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet non ſolùm venerem, ſed effluentiam genituræ: ob id corpus alere, vocémque dicitur. Semen cum vino potum dyſentericis auxilio eſt. Teneſmo radix eiuſdẽ ex vino bibitur. In vino quoque pota lienem cõſumit. Dolores veſicę ſedat ex vino. Manantia ſanat vlcera. Maculas omnes emendat Trita plagis imponitur. Vlceribus, priuatim iis quæ calceamento facta ſunt, prodeſt arida infricata.

De Napy. CAP. CCV.

NOMINA.

Νάπυ, ἢ σίνηπι Græcè, Sinapis & Sinapi Latinè vocatur. Officinæ nomen retinuerunt. Perperàm tamen faciunt, quòd altero genere pro Eruca, quam ſuo loco depinximus, vtuntur. Germanicè Sam oder Gartenſenff [Gallicè *Seneue ou Mouſtarde*] nominatur. Sinapis autem nomẽ è Græcia venit in Latium, cenſetque dictum Athenæus libro nono Dypnoſoph. Sinapi, ὅτι σίνεται τοὺς ὦπας ἐν τῇ ὀσμῇ, hoc eſt quòd olfactum luminibus officiat. Plæraque Græcia Napy nominat quaſi Naphy, vt idem eodem in loco interpretatur, quoniam non ſine natura ſit, ſed acri & proinde incõmoda donetur. Alii Napy per priuationẽ videlicet νήπιον, quaſi immite dici volunt, quoniam acrimoniæ vehementis particeps ſit.

GENERA.

Sinapis duo inueniũtur genera, foliis, floribus, & ſemine diſtantia. Primum ſiquidem genus rapitiam frondẽ exprimit, florémque luteum obtinet, ac ſemẽ albũ profert. Nos à floribus luteis Germanicè geelen Gartenſenff nominauimus. Alterum in Erucæ folium laciniatur, floréque albicante, & ſemine veſco pulloque conſtat. Nos genus hoc ab albicantibus floribus Weiſſen Gartenſenff appellauimus, vt eſſet huius aliqua ab Erucæ nomenclatura diuerſitas, quam Germani ſimpliciter Weiſſen Senff vocant.

FOR

FORMA.

Sinapi primum genus.

Sinapi alterum genus.

Primũ, caulem habet hirſutum, longum, ramoſum, folia rapi, minora tamen & aſperiora, flores luteos, ſiliquas rotũdas ac hirſutas, plenas ſemine candicante. Alterum genus itidem hirſuto caule præditum eſt minore tamen: foliis Erucæ, maioribus tamẽ ac latioribus, laciniatis´: floribus albicantibus, crucíſque effigiem referentibus: ſiliquis teretibus & oblongis, ſemine pullo rufeſcentéve refertis.

LOCVS.

Vtrunque in hortis ſatum prouenit. Et quãuis nullo cultu plerunque germinet, terram tamen aratam & congeſtitiam magis amat.

TEMPVS.

Floret vtrunque Iunio ac Iulio menſibus, eodémque tẽpore ſemen in ſiliquis ſuis profert.

TEM

TEMPERAMENTVM.

Sinapi calefacit & deſiccat quarto ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Calfaciendi, extenuandi & extrahendi vim habet. Commanducatum capitis pituitam elicit. Succus eius hydromelliti mixtus contra tonſillarum præduros tumores, ac veterem calloſamq; arteriæ ſcabriciem conuenienter gargarizatur. Tritum, naribus admotum, ſternutamenta ciet. Comitialibus quoque auxiliatur. Fœminas vuluæ ſtrangulatu oppreſſas excitat. Lethargicis, deraſo capite, illinitur. Ficis admiſtum & impoſitum donec rubeſcat locus, ad coxendicum cruciatus, lienes, & omnis generis diuturnos dolores confert, cùm permutãdæ paſſionis cauſa ex alto in cutis ſuperficiem aliquid trahere voluerimus. Alopeciis illitũ medetur. Faciem purgat. Sugillata cum melle, aut adipe, aut cerato delet. Ex aceto contra lepras, & feras impetigines perungitur. Aridum contra febrium circuitus bibitur, aut potui polentæ modo inſperſum. Extrahẽtibus emplaſtris, ſcabiemq; extenuantibus vtiliter admiſcetur. Grauitati aurium & ſonitui, tritum cum fico impoſitum prodeſt. Succus ad hebetudines oculorum & palpebrarum ſcabriciem illinitur. Exprimitur autem ex viridi adhuc ſemine ſuccus, & in ſole ſiccatur.

EX PLINIO.

Sinapi Pythagoras principatum habere ex his quorum ſublimè vis feratur, iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad ſerpentium ictus & ſcorpionum tritum cum aceto illinitur. Fũgorum venena diſcutit. Contra pituitam tenetur in ore donec liqueſcat, aut gargarizatur cum aqua mulſa. Ad dentium dolorem manditur. Ad vuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho vtiliſſimum contra omnia vitia, pulmonibusq;. Excreationes faciles facit in cibo ſumptum. Datur & ſuſpirioſis. Item comitialibus tepidum cum ſucco cucumerum. Senſus atque ſternutamenta capitis purgat, aluum mollit, menſtrua & vrinam ciet, & hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tuſum ternis partibus comitiali morbo. Et vuluarum con-

uerſio

uerſionem ſuffitum excitat odore aceto mixto. Item lethargicos: & ſi vehementior ſomnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico & aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacunq; parte corporis ex alto vitia extrahenda ſunt, illitum, cauſtica vi emendat puſtulas faciendo. At in magna duritia ſine fico impoſitum: vel ſi vehementior vrigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, pſoras, lepras, phthiriaſes, tetanicos, opiſthotonicos. Inungunt quoque ſcabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succusque tribus modis exprimitur in fictili, caleſcitque in eo in ſole modicè. Exit & è cauliculo ſuccus lacteus, qui ita cùm induruit, dentium, dolori medetur. Semẽ ac radix cum immaduere muſto, conteruntur, manusq́, plenæ menſura ſorbentur ad firmandas fauces, ſtomachum, oculos, caput, ſenſusq; omnes. Mulierum etiam laſſitudines, ſaluberrimo medicinæ genere. Calculos quoq; diſcutit potum ex aceto. Illinitur & liuoribus ſugillatisq; cũ melle & adipe anſerino, aut cera Cypria. Fit & oleum ex ſemine madefacto in oleo expreſſoq́, quo vtuntur ad neruorum rigores, lumborumq; & coxendicum perfrictiones.

EX SIMEONE SETHI.

Sinapi vim habet diſſoluendi & diſcutiendi humiditates quæ in capite & ſtomacho ſunt. Confert etiam lienis affectibus ab humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex aduſta pituita contracti ſunt: ad hęc & podagis à pituita factis. Officit verò viſui, & calido capiti, ac iecori. Adiuuat concoctionem & diſtributionem ciborũ craſſarum partium. Minuit quæ in ventriculo ſunt humiditates. Illitum lepris, eas in melius mutat. Linguas etiam humiditate grauatas ſiccat. Si cum melle ſumatur, tuſſes reſoluit. Cum caricis verò iſchiadicis illitum, & lienoſis vtile eſt: trahit enim quæ intus ſunt ad corporis ſuperficiem. Suffitum verò & incenſum, ſerpentes fugat.

De Nerio. CAP. CCVI.

NO

NOMINA.

Oleãder. Rododaphne cur dicta.

Νήριον, ἢ ῥοδοδάφνη, ἢ ῥοδόδενδρον Græcis, Nerion & Rhododẽdron Latinis, Officinis & barbaris Oleander, Germanis **olander**, [Gallis *Roſage, ou Roſagine*] dicitur. Rododaphnen autem Græci dixerũt à roſæ floribus & lauri foliis, quæ fruticis huius præcipuæ ſunt notæ. Nec refert quòd Dioſcorides amygdalæ foliis eius folia cõparauerit: lauro enim & amygdalæ non diſsimilis magnopere foliorũ figura eſt. Fecit idem roſę flos & arbor, vt eadem gens Rhododendrum nominauerit.

Rhododendros quare.

FORMA.

Nerium.

Notus frutex, amygdalæ longiora & craſſiora folia habens: florem roſarum figura: fructũ amygdalæ ſimilem, veluti cornu, qui dehiſcẽs lanea natura plenus eſt pappis acanthinis ſimili. Radix illi eſt acuminata, longa, lignoſa, guſtanti ſalſa.

LOCVS.

Naſcitur in hortis, maritimis, & ſecundum amnes locis.

TEMPVS.

Quo menſe floribus & fructu prægnans fit Nerion, non ſatis conſtat: neque enim vel flores vel fructus eius nobis videre licuit. Hinc eſt quòd etiam pictura quam exhibemus iiſdem careat.

TEMPERAMENTVM.

Nerium Arabes calefacere in principio tertii ordinis, & in ſe

in ſecundo ſiccare tradunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Flores & folia canes, aſinos, mulos & quadrupedes plurimos enecant: hominum verò cum vino pota contra venenatorum morſus præſidia ſalutaria ſunt, præſertim ſi rutæ commiſcueris. Infirmiora verò animantia, vt oues. capraſque, ſi aquam biberint in qua folia eius maduerint, moriuntur.

EX GALENO.

Neriũ aut Rhododaphne notus omnibus eſt frutex. Foris quidem illitus diſcutiendi vim obtinet. Intrò autem in corpus aſſumptus, pernicioſus ac venenoſus non tantùm hominibus, verumetiam plæriſque pecudibus.

EX PLINIO.

Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit Latinum: Rhododaphnen vocant, aut Nerium. Mirum, folia eius quadrupedum venenum eſſe, homini verò contra ſerpentes præſidium, ruta addita, & è vino pota. Pecus etiam & capræ ſi aquam biberint in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

De Xanthio. CAP. CCVII.

NOMINA.

Ξάνθιον, ἢ φάσγανον Græcè, Xanthium Latinè nominatur. Ab herbariis noſtræ tempeſtatis Lappa minor & Lappa inuerſa vocatur. Germanicè **Bettlers leuſz, oder Buobenleuſz**. Xanthion dictũ, quòd ξανθὰς, hoc eſt, flauos capillos faciat. [Gallicè *Gratteron tenant aux robbes*, Bardana minor. Officinis.] *Lappa inuerſa.* *Xanthiõ vnde dictum.*

FORMA.

Caulem habet cubitalem, pinguem, anguloſum, & in ipſo alas multas. Folia Atriplici ſimilia, inciſuras habentia, odore Naſturtii. Fructum rotundum ceu grandem oliuã, aculeatam vt Platani pila, contactu veſtibus adhærentem. Ex qua quidẽ delineatione nemo non videt herbam cuius picturam damus eſſe Xanthion, quòd illi omnes notæ adamuſſim reſpondeãt. Caule enim eſt cubitali, pingui, anguloſo, crebras fundente alas, foliis Atriplicis inciſuras habentibus,

tibus, Naſturtium manifeſtiſſimè olentibus, fructu magnę oliuæ modo rotundo, vt Platani pila ſpinoſo, contactu veſtes apprehendente. Nucleus qui in echinata pilula clauditur à pueris eſtur dulci & grato cibo.

LOCVS.

Naſcitur lætis & pinguibus locis, & lacubus paludibúſve exiccatis.

TEMPVS.

Fructus Autumno matureſcit, quo ſanè tempore colligi debet.

TEMPERAMENTVM.

Cùm diſcutiendi vires habeat, facilè colligitur temperamento eſſe calido & ſicco præditum, id quod ex ſapore etiam, qui eſt amarus & ſubacris, deprehendi poteſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Poteſt fructus antequam penitus inareſcat collectus, tuſus, & in fictili vaſe reconditus, capillos flauos reddere, ſiquis cum vſus exigit, tryblii pondus ex eo ſumens, tepidaq; aqua malefaciens, nitro prius capite præparato illinat. Alii cum vino tuſum ipſum reponunt. Fructus etiam commodè tumoribus illinitur.

EX GALENO.

Xanthion vocatur etiam Phaſganion. Fructus diſcutiendi facultatem obtinet.

ADNOTATIO.

Xanthium ad portam Antoninam frequens, cancrorum ardori extinguendo efficax.

De Xylo. CAP. CCVIII.

NOMINA.

Goßipiũ. XYLON & Goſſipiũ Plinio & aliis Latinis dicitur. Græci, quod ſciam, eius nuſquam meminerũt. Barba-
Cotum. ris ac Arabibus Cotum & Bombax ſeu Bombaſum, Germa-
Cotoniũ. nis Baumvuoll [Gallis *Coton*] appellatur. Linum eius coto-
Cotonum. nium vulgò vocatur, ſicut lanugo ipſa cotonum. Ab huius
Xylinæ. generis planta veſtes xylinæ, & lina xylina nominata ſunt.
veſtes. Iuriſconſulti lanam hanc lineam nuncupant.

FOR

FORMA.

Xylon.

Frutex eſt exiguus, folio vitium, ſed minore: floribus luteis in medio purpuraſcētibus, fructu barbatæ nuci ſimili, lanugine pleno, quæ netur in linum candidiſsimum molliſsimumque. Nux autem ipſa cum hiaſcens fatiſcit, lanuginis globos repræſentat.

LOCVS.

Superior pars Aegypti in Arabiam vergens, Plinio lib. 19. capite primo teſte, fruticem hunc gignit. In Creta etiam naſcitur, & in Apulia, ac Maltha prope Siciliam inſula. Nunc in Germaniæ noſtræ hortis plantatur, vt plurima alia peregrina, nobis antea prorſus incognita.

TEMPVS.

Tam fertilis hic frutex eſt, vt ſimulatque adoleuit, quod duorum menſium ſpacio accidit, nunquam deſinat florem & fructum proferre, donec aſperitate & inclementia hyemis impediatur.

TEMPERAMENTVM.

Arabes, vt annotauit Serapion, fruticis huius lanuginem calidam & humidam eſſe ſtatuunt.

VIRES EX ARABIBVS.

Foliorum ſuccus medetur infantium alui profluuio atq; torminibus. Semen, tuſsi & thoracis vitiis. Oleo ſeminis

emaculantur lentigines & faciei puſtulæ. Semen etiã eius genitale ſemen procreat.

De Oxyacantha. CAP. CCIX.

NOMINA.

Berberis. *Oxyacantha vnde dicta.*

Ὀξυάκανθα Græcis, Oxyacantha Latinis, Officinis Berberis, Germanis Paiſſelbeer, Saurich, Erbſel, Uerſich, [Gallis *Eſpinette, Vinette, ou Berberis, ou Fuſtet*] vocatur. Hauddubiè Græci à ſpinarũ acuminatis cuſpidibus Oxyacantham dixerunt.

FORMA.

Oxiacantha.

Sylueſtri pyro ſimilis arbor eſt, ſed minor & nimis ſpinoſa. Fructum fert Myrto ſimilem, plenum confertúmve, rubentem, fractu facilem, intus nucleos habétem. Radicem multifidam & altam. Huius delineationis notæ, nulla prorſus reclamãte, arbori quam vulgò Berberim barbara voce nominant, ad amuſſim reſpõdent. Nãque arbuſcula eſt pyri ſylueſtris aſpectu, ſed humilior, ramis ex interuallo ſpinoſis, folio lentè per ambitum aculeato, acinis rubentibus, in pediculo iuxta & racemo pendulis, guſtu acido & ſubauſtero, duobus intus granis, radice numeroſa.

LOCVS.

Multis naſcitur locis, ſyluis nempe, frutetis, campeſtri-

bus

bus, montanis, ſiccis & aquoſis.

TEMPVS.

Germinat ineunte vere, ab occaſu autem Vergiliarũ fructifera. Per Septembrem itaque ac Octobrem menſes carpitur, campos ſyluasq; exornans.

TEMPERAMENTVM.

Oxyacantha adſtringit & deſiccat, atq; adeò quorundã ſententia frigida & ſicca in ſecundo eſt ordine. Fructus tamen tenuium eſt partium, & paululum quiddam inciſiuum habet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius fructus potus & comeſtus, alui profluuiũ, & muliebrem fluxum ſiſtit. Radix trita & illita aculeos & ſpicula extrahit. Abortum facere tradunt, ſi ſenſim venter ter radice feriatur aut perungatur.

EX GALENO.

Oxyacanthus arbor vt pyro ſylueſtri ſimilem habet ſpeciem, ita & facultates minimè diſsimiles. Quin & ipſi fructus. Pyri quidem ſylueſtris prorſum atq; abſolutè auſterus eſt, Oxyacanthes autem tenuium partium eſt, & modicè incidit. Porrò arboris huius fructus, pyri ſylueſtris ſimilis nõ eſt, ſed Myrti potius fructui, rubens ſcilicet & † rarus. Habet verò & nucleos. Cæterùm non tantum eſus, ſed & bibitus omnes fluxionum affectus cohibet atque ſiſtit.

† ἀδρὸς videtur legendũ, vt eſt apud Dioſcor.

EX RECENTIORIBVS.

E baccis vinum exprimitur eodem ferè vſu, quo vinum ex mâlo punico. Condiuntur item acini vel melle vel ſaccharo ad reſtringendam ſitim, depellendamq; febricitantiũ malaciam, quorum moroſum nimis palatum cibum ferre quemcunque reſpuit. Elangueſcens appetentia grato huius acore recreatur.

De Oſyride. CAP. CCX.

NOMINA.

Ὄσυρις Græcis, Oſyris Latinis, Officinis Linaria, nonnullis herba vrinalis appellatur. Germanicè Flachßkraut, Zynkraut, Harnkraut, Unſer fravuen flachß,

flaſchs Wildflaſch, Krotenflachſs, Nabelkraut [Gallicè Lin taulne ſauuage,] Linariam autem dixerunt recentiores à foliis quæ lini faciem referre videntur.

Linaria quare dicta.

FORMA.

Oſyris ſiue Linaria.

Virgultum ſarmentúmve nigrum eſt Oſyris, tenues virgas lentaſque habēs. In quibus foliola ſunt terna & quaterna, modò quina, interim & ſena, ceu Lini nigra initio, dein colore mutato ſubrubeſcentia. Iam ſi rem diligēter expendas, nullam delineationis notam Oſyridi traditam, in Linaria dicta hodie deeſſe reperies. Siquidem hæc cauliculis fruticat nigricantibus, & qui ob ſuum lentorem haud facile franguntur: tenuibus, atris quoque foliis, Lini facie. Concolori denique ſemine tantiſper dum matureſcit, poſtquam ematuruit rubeſcente. Seneſcētes quoque ramuli nigritiam in ruborem vertūt. His accedit antiqui & manu ſcripti herbarii teſtimonium, qui Linariam eſſe herbam tradit, quæ Dioſcoridi Oſyris dicitur, floremque habere luteum inquit. Reſpondet etiam per omnia pictura.

LOCVS.

Paſsim in campeſtribus prouenit.

TEMPVS.

Flore æſtate tota & autumno.

TEMPERAMENTVM.

Oſyridi amara ineſt qualitas, & obſtructiones aperiēdi, adeò

adeoq; vt calida ſit neceſſe eſt. Amára nanque, Galeno lib. iiij. cap. x. de ſimpl. medicamento. facul. teſte, qualitate prædita, omnia calida ſunt. Sic etiam eodem authore lib. v. cap. xj. eiuſdem tractationis, ſingula quæ poros & meatus expurgant, ab infarctuque liberant medicamenta, calida ſunt & tenuium partium. Vehementer itaque errant, qui Linariam frigidam & humidam eſſe aſſerunt. Et certè præter ea quæ iam dicta ſunt, vel hoc vno argumento erroneam illorum ſententiam confutare omnium maximè licebit. Cùm etenim Linariæ vrinam mouendi facultatem ineſſe ſcribãt vulgares etiam herbarij, colligitur illam non eſſe frigidam & humidam: quando Galeno libro iam citato cap. xij. atteſtante omnia quæ vrinam ducunt ex acrium atque adeò calidorum & ſiccorum ſint genere.

Linaria non eſt frigida.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius decoctum potum morbo regio affectos iuuat.

EX GALENO.

Oſyridi, ex qua medicamenta ad exterendã læuigandãque cutem, Græci κορήματα vocãt, fieri ſolent, amara ineſt qualitas, & obſtructiones expediendi facultas. quare & in iecinore conſiſtentes obſtructiones adiuuat.

ADDITIO.

κορήματα enim non ſolùm ſcopas, vt quidam arbitratur, verunetiam κόσμητρα, Suida & Phauorino teſtibus, hoc eſt comptoria & venuſtantia faciem medicamenta Græci dixerunt: è quorum ſanè numero Oſyris eſt, quæ cum amara ſit, extergere etiam quæ ſunt in corpore, facie potiſsimũ, maculas poteſt. Hinc rectè Plinius ex eius foliis mulieribus (vtpote quæ plus aliis comere & venuſtare faciem ſolent) ſmegmata fieri tradit.

Smegmata mulierum.

EX AETIO.

Oſyris eſt herba ſubfruticoſa, tenuibus virgulis, fractioni renitentibus; foliis Lino ſimilibus, nigris primò, poſteà ſubrubeſcentibus, guſtu amaris: vnde regio morbo conferunt.

EX PLINIO.

Smegmata mulieribus ex Oſyridis foliis faciunt. Radi-

cum decoctum potum, ſanat arquatos. Eædem, priuſquam matureſcit ſemen, conciſæ, & ſole ſiccatæ, aluum ſiſtunt. Poſt maturitatem verò collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis ventris medentur, & per ſe tritæ ex aqua cæleſti bibuntur.

De Origano. CAP. CCXI.

NOMINA.

Ορίγανος Græcis, Origanus vel Origanum Latinis, Officinis nomen ſuum retinuit, Germanis **Wolgemuot, Doſten, Braundoſten,** vel **Bergmuntz,** [Gallis *Origan, Marioleine baſtarde*] nominatur. Origanum verò quòd montibus gaudeat appellationem apud Græcos inuenit, ἀπὸ τοῦ ὄρους, id eſt, monte, & χαρᾶς, gaudio. Herodianus quod viſum exacuat nomẽ duxiſſe teſtatur, ab ὁρᾷν videre, & γανῶ clarifico, quaſi aciem oculorum illuſtrans. Theodorus grãmaticus nomen ex aduerſo datum putat, à ῥιγῶ, quod eſt algeo, fieri ῥίγανον, quaſi rigens, cenſet, & tandem aſcita litera principe, o, in Origanum eſſe confictum, contrario tamen ſenſu, quòd minimè refrigeret.

Origanũ vnde dictum.

GENERA.

Origani genera ſeu rectiùs cognomina quatuor eſſe cõſtat. Eſt enim Heracleoticum, Onitis, Tragoriganũ, & ſylueſtre. Primum ab Heraclea Ponti dictum, cætera à pecoribus cognomenta deſumpſerunt. Onitis, quòd ab aſinis impeteretur, ac in cibo gratum eſſet. Tragoriganum, quaſi hircinum Origanum, non alia forſitan ratione quàm quòd eius pabuli voluptate animal hoc carperetur. Sylueſtre, quòd ſine cultura, & ſua ſponte proueniat, cognominatum fuit. Cæterùm quum in tanta cùm nomenclationum, tum hiſtoriæ ambiguitate varietateque, tam Grecorũ quàm Latinorum nõ facile ſit quidquam in ſolidum de his ſtatuere, ſatis ſit vnum genus, ſylueſtre nimirum & vulgare, pro omnibus pictum exhibere, quòd, vt Paulus ait, vtcũque nominibus diſtinguãtur, vna tamen omnium ſit facultas, adeoq; in re admodùm incerta, multum operæ aut laboris temerè inſumere minimè neceſſarium putaui.

Heracleoticum. Onitis. Tragoriganum. Sylueſtre.

FOR

FORMA.

Origanum ſylueſtre ſeu vulgare.

Origanum vulgare fruticulus eſt, tam folijs quàm ramis Serpyllo ſylueſtri ſimilis, comante ſupra cacumẽ vmbella, in qua flores haud ſecus quàm in Serpyllo in albo purpurei, odore iucundo præditi emicant. Ex qua ſanè delineatione ſatis liquet, Origanũ hoc vulgare, Tragoriganum, vel ſaltem eiuſdem ſpeciem quandam eſſe, quòd hoc vt Dioſcorides refert, foliis & ramulis ſylueſtri Serpyllo ſimile exiſtat.

LOCVS.

Montibus cliuoſisque locis gaudet Origanum noſtrum, paſsimque in his propter ſepes naſcitur.

TEMPVS.

Floret Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM

Omnes Origani ſpecies, Galeno & Paulo teſtibus, calefaciunt & exiccant in tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Heracleoticum excalefacit, vnde decoctum eius cum vino potum venenatorum morſibus prodeſt: cum paſſo autẽ iis qui cicutam, aut meconium: cum oxymelite iis qui gypſum aut ephemerum hauſerunt. Ruptis, conuulſis, hydropicis cum fico manditur. Aridum acetabuli menſura potũ

cum aqua mulſa, atros humores per aluum ducit, mẽſesque ciet. Linctum ex melle tuſsibus medetur. Prurigines itidẽ, ſcabies, regiumque morbum, decoctum eius cùm in balnea deſcenſum eſt, iuuat. Succus eiuſdem adhuc virentis, tõſillas, columellas, orisque vlcera ſanat. Per nares cum oleo irino infuſus trahit. Cum lacte aurium dolores mitigat. Cõficitur ex eo & cepis, & rhu opſoniorum vomitorium medicamentum, omnibus iis in ære Cyprio ſub Canis ardenti æſtu per quadraginta dies inſolatis. Herba verò ſubſtrata ſerpentes fugat. Onitis eadem quæ Heracleoticum Origanum præſtat, non tamẽ eadem efficacia. Syluestre priuatim folijs & floribus cum vino potis, venenatorũ morſibus auxiliatur. Omnia autem Tragorigani genera calefaciũt, vrinam mouent, bonam faciunt aluum, ſi decoctum eius bibatur: biliosa enim deiiciunt. Lienoſis cum aceto pota vtilia: cũ vino autem his qui Ixiam hauſerunt. Menſes ducũt. Tuſsientibus, perineumonicis, ex melle in eclegmate dantur. Eſt & efficax potio, quare cibum faſtidientibus, & ſtomacho male affectis, & acida ructãtibus datur. Item iis quibus † à maris iactatione nauſea, & hypochondriorum calor excitatur. Oedemata cum polenta illita diſcutiunt.

† Alias repletione

EX GALENO.

Origanus Heracleotica efficacior eſt Onitide. Syluestris verò vtraque valentior. Omnes autẽ incidendi, extenuãdi & calfaciendi facultatem obtinent. Tragoriganus quippiam etiam adſtrictionis aſſumpſit.

EX PLINIO.

Origani priuatim vſus contra torſiones ſtomachi in tepida aqua, & cruditates. Contra araneos ſcorpionesque in vino albo. Luxata & contuſa in aceto & oleo & lana. Tragoriganum vrinã ciet, tumores diſcutit, contra viſcum potũ viperæque ictum efficacisſimum, ſtomachoque acida ructãti & præcordiis. Tuſsientibus quoque cum melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis. Heraclium ſerpentes fugat. Percuſsis eſui datur decoctũ, Potu vrinam ciet. Ruptis, cõuulſis medetur cum Panacis radice. Hydropicis cũ fico, aut cum hyſſopo, acetabuli menſuris decoctum ad ſextam. Itẽ

ſe ab-

ſcabiem, prutiginem, pſoras, in deſcẽſione balnearum. Suc-
cus auribus infunditur cum lacte mulieris. Tonſillis quoq;
& vuis medetur. Capitis vlceribus. Venena opii & gypſi ex
tinguit decoctum, ſi cum cinere & vino bibatur. Aluũ mol
lit acetabuli menſura, Sugillatis illinitur. Item dentium do
lori, quibus etiam & candorem facit cũ melle & nitro, San
guinem narium ſiſtit. Ad parotidas decoquitur cũ hordea-
cea farina. Ad arterias aſperas cum galla & melle teritur.
Ad lienem folia cum melle & ſale. Craſsiores pituitas & ni-
gras extenuat coctum cum aceto & ſale ſumptũ paulatim.
Regio morbo tritum cũ oleo in nares infunditur. Laſsi per
unguntur ex eo, ita vt ne vẽter attingatur. Epinyctidas cũ
pice ſanat. Furũculos aperit cum fico trita. Strumas cũ oleo
& aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illi-
tum Fluxiones ſanguinis in genitalibus tuſum ex aceto il-
tum. Reliquias purgationum à partu.

De Orchi. CAP. CCXII.

NOMINA.

Ορχις ἢ κυνὸςορχις Græcis, Orchis & Cynoſorchis La-
tinis, Teſticulus canis officinis. Germanis **knaben-
kraut**, [Gallis *Satyrium ou Couillon de chien*] vocatur. Orchis
dicta hęc herba eſt, quòd radices ſibi inuicem haud ſecus at
que duo teſticuli cohæreãt. Cynoſorchis verò, quòd canũ
teſticulis ſimilem radicem habeat.

GENERA.

Orcheos duo eſſe genera animaduertimus, marem nimi
rum & fœminã. Mas in vniuerſũ maior quã fœmina proce
riorque eſt, vt pictura ipſa pulchrè declarat. Eſtque duorũ
generum. Vnum latioribus folijs & candicantibus ferè flo
ribus, quod Orchin marem latifoliam vocauimus. Alterũ
quod anguſtioribus folijs, & maculoſis magis: floribusque
purpureis conſtat. Nos maioris diſcriminis rationẽ haben-
tes, Orchin marem anguſtifoliam nũcupauimus. Fœmina
itidem duorum eſt generum: vna enim maior, altera minor
eſt, vt pictura ſatis demonſtrat.

FORMA.

Orchis mas latifolia.

Orchis mas anguſtifolia.

Folia habet circa caulem & ima eius parte per terrã ſtrata, oleæ molli ſimilia, anguſtiora tamen, læuia & longiora: Caulem dodrantali altitudine, in quo purpurei flores. Radicem bulbo ſimilem, oblongam, duplicem, in modum oliuæ anguſtam, ſuperiorem alteram, inferiorem alteram: & hanc quidem mollem ac rugoſam: illam verò plenam.

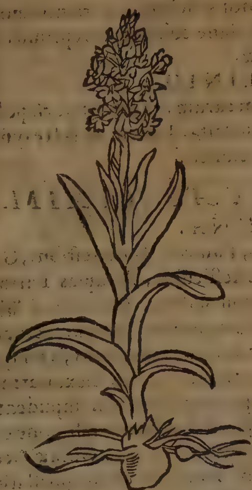
LOCVS.

Naſcitur locis, Dioſcoride autore, petroſis & arenoſis. In Germania certè noſtra in hortis & pratis, locisque ſabuloſis copioſè prouenit.

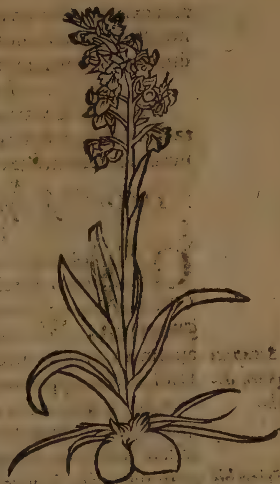
TEMPVS.

In Maio & Iunii principio carpitur.

TEM

Orchis fœmina maior.

Orchis fœmina minor.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius maior calida & humida eſt, guſtantibusq́; dulcior eſſe apparet. Minor admodùm eleborata eſt, ad calidius ſicciusq́; tendit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix editur vt bulbus cocta. Fertur de ea, ſi maiorem edant viri, mares generari: minorẽ verò fœminæ, fœminas. Addunt etiam in Theſſalia mulieres paruam cum caprino lacte bibendam dare, vt ad venerea excitent: aridam verò ad inhibenda atque diſſipanda. Alterum etiam alterius potu reſolui.

EX GALENO.

Radix maior Orchios multam videtur habere humiditatem excrementitiã & flatuoſam: quapropter pota Venerem

rem excitat. Altera verò, minor videlicet, contrà non modò non ſtimulat ad coitum, ſed planè cohibet ac reprimit. Eduntur bulborum more aſſæ.

EX PLINIO.

Tumores & vitia partium earum erumpentia, cũ polenta illita radix ſedat, vel per ſe trita. Eadem ex lacte ouillo neruos intendit, & ex aqua remittit.

De Orchi ſerapiade. CAP. CCXIII.

NOMINA.

Ορχις σεραπιὰς ἢ τριόρχις, Paulo & Aetio teſtibus, Græcis dicitur. Orchis ſiue teſticulus, Serapias Latinis. Officinæ eius cognitionem non habent. Germanicè Ragvuurtz. [Gallicè *Satyrium à trois couillons*] dicitur. Serapias autem ab Andrea medico ob multos radicis vſus, vt inquit Dioſcorides, appellata eſt. Sunt qui à Sarapi Alexandrinorum deo nominatum velint, propter laſciuiam impudentẽ, qua is deus Canopi (vbi templum & cultu & religione excellens habebat) colebatur: de quo Strabo in xvii. ſuæ Geographiæ libro. Triorchis verò, manifeſto ex ea appellatione argumento, quòd non duabus, ſed tribus teſticulatis radicibus in terra nitatur. Qua vna quidem re facilè à prioribus diſcriminatur Orchibus.

Serapias quare dicta.

Triorchis cur dicatur.

GENERA.

Triorchis mas.

Duo eſſe Orchis, Serapiadis, ſeu Triorchis genera, res ipſa ſatis mõſtrat. Etſi enim in foliis ac radicibus nihil aut parũ diſcriminis habeant, tamen in floribus manifeſtè differre videntur. Nam alterũ genus, quod nos marẽ vocauimus, floribus conſtat purpureis, & parumper albicantibus. Alterum verò, quòd nos, vt certiùs à priori diſcerneretur, fœminam nominauimus, flores obtinet diuerſis coloribus diſtinctos, purpureo videlicet, candido, viridi ac nigricante, inferioreq; parte fuci planè effigiem exhibent.

Triorchis fœmina.

FORMA.

Folia habet Porro ſimilia, oblonga, latiora & pinguia, in alarum cauis inflexa. Cauliculos dodrantales, ſub purpureos flores. Radicem minimis teſticulis ſimilem.

Triorchis Serapias mas.

Triorchis Fœmina.

LOCVS.

Prouenit in pratis & campeſtribus.

TEMPVS.

In fine Maii menſis & initio Iunii hoc genus apparet, dein nuſquam inueniri poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Valentiùs quàm primo ordine exiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix illita tumores diſiiciendi vim obtinet, atque vlcera expurgat. Herpetas cohibet. Fiſtulas abolet, inflãmatione laborantia illita mitigat. Sicca nomas compeſcit, vlceraque putreſcentia & maligna oris ſanat. Cum vino pota aluum ſiſtit. Feruntur de hac etiam quæcunq; de Cynoſorche dicta ſunt.

EX GALENO.

Orchis Serapias ad Venerem non ſimiliter accomodus eſt. Oedemata illitus diſcutit, & vlcera ſordida purgat, & herpetes ſanat. Siccatus multò magis deſiccat, adeò vt & putreſcentia contumaciaq; vlcera ſanet. Habet etiam quidpiam ſubadſtringens, ac proinde ventrem in vino potus ſiſtit.

EX PLINIO.

Eius radices ſanant oris vlcera, thoracis pituitas, aluum ſiſtunt è vino potæ.

De Oenanthe. CAP. CCXIIII.

NOMINA.

Saxifraga rubea.

OIνάνθη ἢ λεύκανθος Græcis, Oenanthe Latinis, Filipẽdula officinis, & Saxifraga rubea, Germanis **Rot Steinbrech** [Gallis *Filipende ou* Perce *pierre rouge*] nominatur.

Oenanthe quare dicta.

Filipẽdula.

Oenanthe autem dicta hauddubiè eſt quòd cũ vino floreat. Leucanthõ verò à florum quos producit candore. Filipendulam à numeroſis illis & rotundis in radice capitibus tuberibúſve, quæ quaſi ex filo quodam pendere videntur, appellatam eſſe conſtat.

Oenanthe.

FORMA.

Folia Paſtinacæ ſylueſtris habet, flores cãdidos, caulem craſſum, dodrantalem, ſemen Atriplicis, radicem magnã

multa

multa habentem capita rotunda. Ex qua deſcriptione palam apparet. Oenanthen eam eſſe herbam, quam ætas noſtra Filipendulã vocat, quòd nulla prorſus ſit nota quę illi non conueniat. Foliis enim Paſtinacæ erraticæ eſt, quæ planè eius herbæ quę vulgò Petroſelinon hodie appellatur foliis ſimilia ſunt. Hinc eſt quòd in vulgaribus herbariis ſcribatur folia Petroſelino ſimilia habere: quãuis Staphylino legendum eſſe putem. Manuſcriptus etiam herbarius Filipẽdulam folia Dauci agreſtis habere tradit. Flores deniq; illi albi, caulis craſſus, dodrantalis, Atriplicis ſemen. Radices quoq; multa, quinq; interdum aut ſex, nonnunquam etiam plura capita rotunda, tanquam à filo pendentia, vt ait antiquus herbarius, habentes: ita vt hinc eſſe Oenanthen abundè conſtet. Sed demus non eſſe, nihil tamen inde periculi erit, quòd ſcilicet Oenanthe eaſdem quas Filipendula (ſicut ex paulò pòſt dicendis patebit) facultates obtinet.

LOCVS.

Naſcitur in petris & montibus aſperis. Tubingæ certè in monte Auſtriaco nominato copioſiſſimè prouenit, & in ſylua non procul ab arce eius oppidi diſtante.

TEMPVS.

Iunio menſe floret, quo ſanè tempore, quia facilè ex floribus agnoſcitur, carpi poteſt. Radices tamen inter autumni initia colligendæ erunt.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodũ eſt Filipendula, ita, vt non temerè hanc recentiores calidam & ſiccam in tertio ordine ſtatuant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Oenanthes ſemen, caulis & folia cum mulſo ad ſecundas eiiciendas bibuntur. Radix cum vino contra ſtranguriam conuenit.

EX PAVLO.

Oenanthe ſecundas eiicit, vrinæ ſtillicidio, morboq; regio medetur.

EX PLINIO.

Caulis eius & folia cũ melle ac vino nigro pota, facilitatẽ parien

pariendi præſtant, ſecundasq; purgant. Tuſsim è melle tollunt. Vrinam cient. Radix veſicæ vitiis medetur.

EX RECENTIORIBVS.

Filipendula in lotii ſtillicidio & vrinæ remoratu, neq; non renum doloribus, atq; lapide eorundem, cõuenit. Eadem ſtomachi inflationes diſcutit, medetur & ſuſpirioſis & anhelantibus, & omnibus morbis quos cauſa frigida concitauit. Farinam eiuſdem cibis comitialium inſpergunt.

De Oxy. CAP. CCXV.

EX PLINIO.

Trifolium acetoſum Alleluya. Panis cuculi. Oxys quare dicta.

Οξὺς Græcè, Oxys Plinio & Latinis, Trifolium acetoſũ & Alleluya officinis, vulgò Panis cuculi, vel quòd cuculus auis eo veſcatur, vel quia hoc erumpente, cuculus vocem ſuam ædere incipiat. Germanis Saurerklee, Buchklee, Buchampffer, Buchbrot, Gauchklee, Buchgauchklee, & Haſenklee [Gallis *Pain à coquu*] appellatur. Oxys verò ab acido ſapore dicta eſt.

Oxis ſiue Alleluya.

FORMA.

Humilis herba eſt, longis tantùm pediculis, tria ſummatim folia perinde atque Trifoliũ proferens, exigua, & in cacumine laciniata, ſapore acido. Florem habet candidum, in ſimplici ſtylo inter folia proſilientem: rufum in lunatis ſiliquis ſemen. Radicem in tranſuer-

ſum

ſam longam, geniculatam ac rufam. Antiquus & manuſcriptus herbarius putat hâc herbã eſſe Lotũ ſatiuam, cuius certè ſententiam, quòd à Dioſcoride non deſcibatur Lotus, neque probo, neque improbo. Cur tamen non ſequar, facit quòd herba, quam Alleluya barbari vocant, non ſit ſatiua, ſed paſsim in ſyluis & aliis locis vmbroſis naſcatur futuræ tempeſtatis prænuncia. Siquidem appropinquante aliqua tẽpeſtate, arrigitur contrà tanquã tẽpeſtati colluctatura.

LOCVS.

Multis locis prouenit nam in ſyluis circa petroſa & aquea loca naſcentem conſpeximus. Nullibi autem copioſiorem quàm Tubingæ in primo ſtatim conſcenſu montis Auſtriaci ad dexteram prouenire vidimus.

TEMPVS.

Aprili atque interdum Maio menſe floret, dum ſcilicet Cuculi vox primùm exauditur, atq; hinc Cuculi panem dictam eſſe puto, vt dictum eſt anteà. Obſeruatum autem eſt à nobis, atque adeò multorum aliorum experientia cognitum, quòd eius herbæ copioſi flores, crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certò portendant: pauci contrà ſiccitatem.

TEMPERAMENTVM.

Quum acidum in guſtu ſaporem præ ſe ferat, idem cum Oxalide habere temperamentũ, frigidum nempe & ſiccũ, euidentiſsimum eſt.

VIRES EX PLINIO.

Datur ad ſtomachum diſſolutum: edũnt & qui enterocœlen habent.

EX RECENTIORIBVS.

Vlceribus, vulneribus & fiſtulis, potiſsimũ autem oris, medetur. Sitim arcet, & vt ſummatim dicam, eaſdem quas Oxalis, acetoſam noſtri nominant, facultates obtinet.

De Ophri. CAP. CCXVI.

NOMINA.

OPHRIN hanc herbam nominare placuit, quòd inuenerim plantam binis dũtaxat foliis cõſtantem hac

appellatione inſigni. Germanicum nomen nullũ extorquere potuimus: neq; enim ea eſt quæ **Durchuuachs**, hoc eſt, Perfoliata vocatur, ideoque hanc à geminis foliis **zueyblatt** nominauimus.

FORMA.

Ophris.

Caulẽ à radice ſingularem ac rotũdum emittit, per bina, quę tãtùm habet, folia penetrãtem à cuius medio ad ſummũ vſq; calyculi multi ſunt, & in his veluti linguæ diſſectæ nutantes floſculi. Radix verò illi ſubeſt tenuis, adnaſcẽtes ſibi radiculas multas, obliquas & odoratas obtinens.

LOCVS.

Naſcitur in mõtibus, & nullibi maiori copia quàm Tubingæ in pede mõtis Auſtriaci ꝓuenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret, dein ſtatim euaneſcit. Quapropter hoc potiſsimùm tempore colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Guſtanti glutinoſa eſſe apparet, & quodammodo dulcis, ideoque calidam & ſiccam eſſe coniicere licebit.

VIRES.

Iuxta dictarum qualitatum miſtionẽ contrahendi & cõſtringendi facultate præditam eſſe nemini non cõſtat. Hinc eſt quòd ad rupta, & vulnera conglutinanda hac herba cõmodè vtantur recentiores.

ADNO

ADNOTATIO.

Ophris vulgò Elleborus albus dicitur, pratenſis herba, quæ præcedunt, aut nomen retinent, ob id à nobis omiſſæ.

De Ormino. CAP. CCXVII.

NOMINA.

Ορμινον Græcis, Orminum & Geminalis Latinis, Gallitricũ Officinis, Germanis Scharlach [Gallicè *Aſparge ſauuage, ou Oruale Preudhomme, ou Toute bonne,*] appellatur. Orminon autem Græcis haud dubiè dictum eſt, quia Venerem extimulat.

GENERA.

Ormini duo ſunt genera. Vnum ſatiuum, quod Gallitricum ſimpliciter nominant, & Germanicè Scharlach.

Orminum ſatiuum.

Orminum ſylueſtre.

Saluia ſylueſtris. Alterum ſylueſtre, quod alio nomine Saluiam ſylueſtrem herbarij vocant. Germani **Wilden Scharlach, oder Wilde Salbey.**

FORMA.

Orminum ſatiuum. Orminum ſatiuum herba eſt foliis Marrubio ſimilis, caule quadrangulo, ſemicubitali, circa quem eminētiæ ſiliquis ſimiles prodeunt, ad radicem verſus nutantes, in quibus ſemen eſt. Ex qua delineatione abundè liquet herbam quam hodie Gallitricum vocant, eſſe Orminū ſatiuum: hæc enim foliis Marrubio ſimilis eſt, niſi quòd ſunt maiora & mirificè odorata: caule ſemicubitali, quadrangulo, ab imo ruſeſcente, calyculis circa caulem ſiliquarum effigie prominentibus, & ad radicem deorſum ſpectantibus, in quibus ſemē nigrum & oblongum includitur: floſculis in candido purpureis, aut in dilutum ruborem inclinatis.

Sylueſtre priori non admodum diſsimile eſt, foliis ſatis ad Saluiam accedentibus, rugoſaque aſperitate præditis: caule ſeſquipedali, leniter hirſuto, in quadrangulum ſtriato: floribus è cœruleo in purpureum vergentibus, ad aquilini roſtri effigiem falcatis, calyculis pluribus in terram inclinatis, in quibus ad ſummum quatuor ſemina, parua, rotunda & fulueſcentia reperiuntur.

LOCVS.

Satiuum nuſquam non in hortis ſatum prouenit. Sylueſtre autem paſsim omnia prata exornat, ſuaq; ſponte in iis naſcitur.

TEMPVS.

Vtrunque Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Orminum calidum & mediocriter ſiccum eſt, id quod amaritudo atque adſtrictio in guſtu ſatis monſtrant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Creditur ſemen ſatiui cum vino potum Venerem ſtimulare. Cum melle argema & oculorum albugines purgat. Illitum cum aqua œdemata diſcutit. Surculos extrahit. Herba ipſa illita eadem poteſt. Sylueſtre vehementiorem facul

tatem

tatem habet, quare vnguentis miſcetur.

EX PAVLO.

Orminon Venerem ſtimulat, oculorum craſsities cum melle repurgat, œdemata diſcutit, & extrahit aculeos. Syluestre domeſtico eſt valentius.

EX PLINIO.

Semen ad Venerem ſtimulandam, & ad oculorum argema & albugines valet. Vtroque genere tuſo extrahuntur aculei ex corpore, per ſe illito ex aqua. Folia ex aceto impoſita, panos per ſe, vel cum melle diſcutiunt. Item furunculos, priuſquam capita faciant, omnesque acrimonias.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores etiam eaſdem facultates ſuo Gallitrico attribuunt: potiſsimùm autem conferre ad albugines & oculorum caliginem tradunt, vt hinc etiam colligi poſsit, herbam hanc Orminon eſſe Dioſcoridis.

ADNOTATIO.

Orminum orvale, quòd aurum valet, & Toute bonne ab inſigni virtute Gallis dicitur.

De Orobo. CAP. CCXVIII.

NOMINA.

Ὄροβος Græcis, Eruum Latinis dicitur. Officinæ Græcam appellationem retinuerũt. Germanis Eruen ad imitationem Latini nominis, appellari poſſunt. [Gallis *Veſſe noire, ou Ers.*]

GENERA.

Duo ſunt genera Erui, vnum enim candidum, alterum autem rufum inuenitur. Nec inter ſe niſi floribus & radicibus differunt, quemadmodum pictura affabrè monſtrat. Rufum verò ſylueſtre eſt, ſuaque ſponte in aruis, & inter dumeta prouenit.

FORMA.

Exiguus frutex eſt, tenuis, anguſtis foliis: floribus vel cãdidis, vel in candido cœruleis aut puniceis: ſeminibus in ſiliquis ſine ſepto cylindraceis, quemadmodum piſa, ſe inuicem tangentibus.

Eruum albũ & ſatiuum. Eruum rufum & ſylueſtre.

LOCVS.

Lætatur loco macro, non humido, quia plærunque luxuria corrumpitur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, iiſdemq; ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Deſiccat quidem Eruum exceſſu ſecundo intenſo, calefacit verò primo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Capitis grauitatem facit Eruum, vẽtrem turbat, ſanguinemq; per vrinam ducit ſi comedatur. Coctum tamen appoſitũ boues ſaginat. Farina eius bonã facit aluum, vrinam cit, corporis colorem commendat. Frequentior in eſu aut potu ſanguinem cum torminibus per aluum & veſicã ducit. Vlcera cum melle purgat, & lentigines, & aſpredinem

cutis

cutis in facie, eiuſdemq́; maculas & reliquum corpus. Nomas, gangrænasq́; cohibet, & mammarum duritias emollit. Fera vlcera, carbunculos, fauosq́; rumpit. In vino macerata canum, hominum, viperarumq́; morſus illita ſanat. Cum aceto autem difficultates, vrinæ, tormina, & teneſmos lenit. Prodeſt etiam iis qui cibo non nutriuntur, nucis magnitudine frixa & cum melle ſumpta. Decoctum eiuſfo uendo perniones, & in corpore pruritus ſanat.

EX GALENO.

Orobus quatenus amaritudinis eſt particeps, eatenus incidit, extergit, atq; obſtructiones expedit. Cæterùm ſi ſumatur copioſè, ſanguinem per vrinas euocat. Hominum cibis prorſus hoc ſemen damnatur: eſt enim & inſuauiſſimum & praui ſucci. Eruo autem inſtar lupini præparato, ex melle vtimur, vt medicamento craſſos pulmonis thoracisque humores expurgante. Candidum minus eſt medicamentoſum, quàm id quod ad flauum aut pallidum colorem tendit.

ADNOTATIO.

Eruum prius ſemine in cunei modum figurato, cicercula magis videtur.

De Oreoſelino. CAP. CCXIX.

NOMINA.

Ορεοσέλινον, ἢ πετροσέλινον ἄγριον Græcis, Syluestre Petroſelinum, & Apium montanum Latinis, Officinis & barbaram ſectãtibus medicinam Petroſelinum dicitur. Id quod hinc accidiſſe puto, quòd linguæ Græcè inſcitia, Oreoſelinum dictionem in Petroſelinum mutauerint: vel quia ſimpliciter enunciauerint quod cum adiectione nominandum erat Petroſelinum ſylueſtre, ad differentiam nimirum Macedonici, quod verè eſt Petroſelinum veterũ. Germani Peterſilgen vocant. Nos teuſch Peterſilgen, oder Peterlin nominauimus, vt diſcerneretur à Macedonico, de quo ſuo dicemus loco [Galli *Perſil de montaigne.*]

FORMA.

Oreoſelinum.

Caulem habet vnũ dodrantalem à radice tenui exeuntem, circa quem ramuli & capitula Cicutæ ſimilia, multò tamen tenuiora. In his ſemen oblongum, acre, tenue, odoratmm, Cumino ſimile. Ex qua ſanè deſcriptione ſole clarius apparet, Petroſelinum officinarum eſſe Oreoſelinum veterum: caule enim vno prouenit dodrantali ex radice pertenui, qui per ambitum ramulos ſpargit capitulis Cicutæ, tametſi multò tenuioribus: in iis ſemen, acrimoniã guſtu prę̨ferés, odoratũ, tenue, Cumino proximũ. Neque obſtat quòd in plærisque exemplaribus Dioſcoridis capitulorum Papaueris fiat mẽtio: error enim haud exiguus ſubeſt, quòd ſcilicet nõ μηκονίω παρεμφερῆ, hoc eſt, Papaueri ſimilia, ſed κωνίιω, id eſt, Cicutæ legendum ſit. Id quod in primis confirmant ea quæ ſcribit Plinius lib. xix. cap. viij. in hunc modum. Oreoſelinum eſt Cicutæ foliis, radice tenui, ſemine Anethi, minutiore tamen. Quòd ſi tamen hæc ſentẽtia minus arriſerit, nihil moror quin dicas Petroſelinum germanicum, cùm forma parũ admodum à vero Petroſelino diſtet, vt palàm ſit vtriuſque picturas intuenti.

LOCVS.

Naſcitur in locis petroſis & montanis, vnde etiam nomen accepit. In Germania verò noſtra in hortis paſsim plantatur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt in ſecundo gradu extenſo, ſicum verò in medio tertii.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen & radix in vino pota vrinam cient. Menſes etiã ducunt. Miſcetur antidotis, necnon medicamentis vrinam cientibus & excalfacientibus. Nõ hallucinari nos oportet, exiſtimantes Oreoſelinum eſſe quod in petris prouenit: aliud enim ab hoc eſt Petroſelinum.

APPENDIX.

Vtcunque autem diligenter hoc monuerit Dioſcorides, tamen cauere nõ potuit quin poſteritas medicorum Oreoſelinum eſſe Petroſelinum certò crediderit.

EX GALENO.

Oreoſelini ſimilis Apio vis eſt.

EX PLINIO.

Oreoſelinum vrinæ & menſtruis efficax. Eo etiam purgantur fœminæ è vino.

De Ois. CAP. CCXX.

NOMINA.

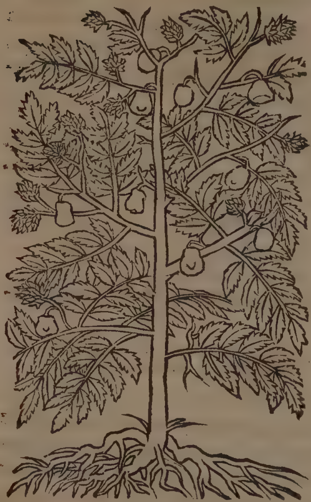
Oυ Græcis, Sorbus Latinis, eſt arbor cuius fructus Græcis ὄα καὶ ὦα Galeno teſte, Latinis verò Sorba appellantur. Officinę Latinam nomenclaturam retinuerũt. Germanis Speierlin, vel Sporopffel corrupta puto voce ꝑ Sorbopffel nominãtur. Vel ſic ab auſteritate vocata ſunt, quaſi mâla auſtera [Gallicè *Cormier ou Sorbier*.]

GENERA.

Sorborum duo genera tradit Theophraſtus lib.iij. de hiſtoria ſtirpium, cap.xij. fœminam fructiferam, & maſculã ſterilem, Differre quoque fructibus idem ſcribit, quòd aliæ orbiculatum, aliæ ouatũ ferant. Fructus autem orbiculati dulciores ſentiuntur, ouati ſæpenumero acidi, minuſque odorati. Plinius lib.xv. cap.xxj. in Sorbo quatuor differẽtias Latinis noſtræ memoriæ prodidit: aliis enim eorũ ait, ro

tũditas mâli eſt, aliis turbinatio pyri, aliis ouata ſpecies ceu malorum. Quartum genus torminale appellant. Nos pictu ram eius generis damus, quod turbinatum pyri inſtar fructũ ędit, q Germanis **Sporbirn** corrupta voce pro **Sorrbirn**, aut quaſi auſterum pyrum dicitur.

FORMA.

Sorbus.

Sorbus arbor eſt procera, recto caudice, cortice læui, pinguiuſculo, colore ad flauum albicãte, cuius folia pediculo ſingulari, prolixo, neruaceóq;, in verſus condita, alæ modo à lateribus exeuntia, tãquam ex omnibus vnum fiat, ad neruum vſque laciniatum, verùm ampliuſculo interuallo diſtãtia. Omnibus ramulis in extremo pediculi folium impar prominet, cuiũs acceſsione impar numerus efficitur. Figurà laurum tenuifoliã imitantur, verùm ambitu ſerrata, breuioráque ſunt, nec in extremum acutum mucronata, ſed in rotundius orbiculata. Flos racematim ſingulari petiolo, è multis minutis & candidis conſtans. Fructus vel orbiculatus, vt dictũ eſt, vel ouatus, vel pyri inſtar turbinatus. Radices haud multas, nec altè deſcendentes, validas tamen & craſſas & incorruptibiles agit.

LOCVS.

Loca amat humida, montana & frigida, eodem Theophraſto autore.

TEM

TEMPVS.

Autumno fructus ſuos Sorbus oſtentat.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringentem obtinet qualitatem Sorbus, ſed multò imbecilliorem quàm Meſpilus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Sorba malorum colorem referentia, necdum matureſcentia, diſſecta & in ſole ſiccata, cùm manduntur aluũ ſiſtunt. Farina eorum cùm mola teritur, polentæ loco in eundem vſum ſumitur. Poteſt idem & decoctum eorum.

EX GALENO.

Sorba quidem adſtringunt, ſed multò fortius Meſpila quàm Sorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accõmodatiſſimè exhibẽtur. Sorba maiori cum voluptate ſumuntur: prorſus enim initio nihil acerbi vti Meſpila habent, ſed ſuccus eorum citra acerbitatem duntaxat auſterus eſt. Illud porrò neminem puto latere, hæc omnia parcè, nõ largè vt ficus, vuasq; eſſe comedẽda. Nequaquam enim eis vt cibis, ſed magis vt medicamentis egemus.

De Ophiogloſſo. CAP. CCXXI.

NOMINA.

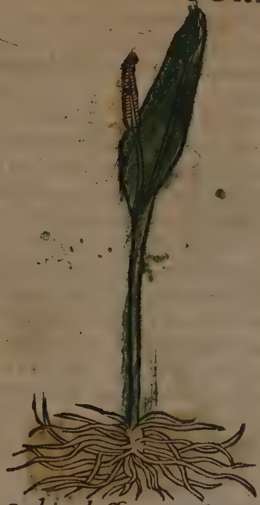
HERBA hæc appoſitiſſima voce Græcè ὀφιόγλωσσον appellari poteſt, non quòd ſic eam veteres aut recentiores greci nominauerint, ſed quòd cum germanica nomẽclatura optimè quadret. Neque enim certò conſtat an Græcis, & ſub quo nomine herba illa cognita fuerit. Quapropter vt nouam ei inderemus appellationem neceſſum erat: meliorem verò hac ipſa quam retulimus, inuenire haud potuimus. Latinè Ophiogloſſum, aut lingua ſerpentina dici poteſt: Germanicè enim Naterzvnglin [Gallicè *Langue de Serpent*] vocatur, à forma & figura quam refert, E ſingulis nanque foliis ſingulari pediculo prodit, quod ligulam ſerpentis forma ſua referre videtur, vt pictura affabrè monſtrat.

ὀφιόγλωσσον cur dicta.

Lingua ſerpẽtina.

FOR

FORMA.

Ophiogloſſum aut lingua ſerpentina.

Folium vnicum obtinet pingue, digiti longitudine Plantagini aquaticæ vocatæ haud diſsimile, è cuius ſinu inferiore pediculus exit, cui quippiam herbacei coloris inſidet, quod ſerpẽtinæ linguę vocati lapilli ſimilitudinem refert.

LOCVS.

Copioſè in mõte prope Tubiguã Auſtriaco nominato prouenit. Amat & alia prata in montanis ſita.

TEMPVS.

Maio menſe reperitur ſubinde autem euaneſcit ac nuſquam apparet.

TEMPERAMENTVM.

Citra caliditatẽ inſignẽ exicat, id quod guſtus ſatis docet.

VIRES.

Vulneraria eſt herba, maligna ſiquidem & curatu difficilia vlnera ſanat. Tumores etiam diſcutit, & ferè Symphyti facultates obtinet.

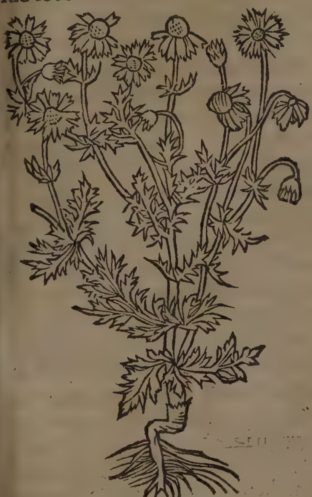
De Parthenio. CAP. CCXXII.

NOMINA.

Παρθένιον, ἀμάρακον, χαμαίμηλον Græcis: Parthenium, Amaracum, Solis oculus, Milleſolium Latinis: Thuſcis Cauta, officinis & herbariis Cotula fœtida dicitur.

Germa

Germanis krottendill, Hundſzbluom, Wild Chamillen [Gallicè *Eſpargoute, ou Matricaire.*] Cæterùm cogitabũt hoc loco ſtudioſi, Amaracum de quo nũc agimus diuerſum eſſe ab eo quem alio nomine Sampſychon Græci vocant, vt ſuo loco fuſius dicemus.

Parthenium.

FORMA.

Folia Coriandro ſimilia habet, tenuia. Flores per ambitum candidos, in medio luteos, odore graui & ſubuiroſo, guſtuque amaro. Hæc Dioſcoridis deſcriptio pulchrè & per omnia herbę illi quæ hodie vulgò Cotula fœtida nominatur, reſpondet. Siquidem ea foliis eſt Coriandri, tenuibus: flore per ambitum albo, intus luteo, odore graui, & ſapore amaro. Foliis autem Coriandri, non quidem iam erumpentis & paulò antè enati, necdum matureſcentis, quę ſunt quadam tenus lata & ſubrotunda, atque in extremitatibus inciſa: ſed maturi, cuius quidem alto folia ad Chamæmeli aut Fœniculi foliorum formam accedunt, capillataq́; ſunt, conſtare ſcias. Sic enim vtriuſque folia ſimilia ſunt, vt Coriandrum Parthenii, & rurſus Parthenium Coriandri prorſus referre folia videatur. Quod vt diſertè innueret Dioſcorides, φύλλα λεπτὰ, id eſt, folia tenuia dixit, vt ſcilicet hac voce latiora, quæ in infima ſunt Coriandri parte, ſecluderet. Quòd autem de iis foliis Dioſcorides locutus ſit, ex tractandi ordine abundè liquet de tribus, Chamæmelo, Parthenio, & Buphthalmo: quæ ſanè inter

inter ſe congeneres, atque foliis admodum ſimiles ſunt, ordine agit, quod nunquam feciſſet, ſi nulla inter has ſimilitudo intercederet foliorum, adde etiam florum. Buphthalmum tamen foliis ad Fœniculi formam propius quàm reliquæ duæ accedit. Sententiam hanc noſtram confirmat, quòd aliqui Parthenium, ob ſimilitudinem quam habet cum Anthemide, Chamæmelō dixerint. Tam ſimilis enim eſt Chamæmelo, vt frequenter etiam ab imperitis pro illa capiatur. His accedit & hoc, quòd ob foliorum tenuitatem nonnullis Millefolium appellatum ſit Parthenium, quod fieri minimè potuiſſet ſi ad latiora Coriandri folia Dioſcorides reſpexiſſet. Præterea eſſe Parthenium Cotulam, nomen quod illi Thuſci indiderunt ſatis declarat. Cautem enim appellauerũt, vnde diminutiuum Cautula deductum eſt, & tandem corrupta voce Cotula. Fœtidam autem eſſe, grauis odor qui in ea omnium maximè ſentitur, euidenter declarat. Nequaquam itaq; ea eſſe herba poteſt, quam Matricariam vulgò vocant, vt Hermolaus, & alii multi docti viri hunc ſequẽtes putant: quòd huius folia latiora ſint, quã vt cum Chamæmeli, Buphthalmi aut Coriandri tenuibus foliis comparari queant, tantum abeſt vt ſimilia ſint. Huc accedit (quod omnium maximè euertere videtur aduerſariorum ſententiam) nemo vnquam ex recentioribus Matricariæ herbæ bilis & pituitæ per inferna tractricem facultatem tribuit, quam tamen Parthenio Dioſcorides, Paulus, & alii veteres aſſignant, vt etiam hoc nomine Parthenium non poſſit eſſe Matricaria herba dicta vulgò.

Cotula vox vnde deducta.

Parthenium non eſt Matricaria.

LOCVS.

Naſcitur inter ſegetes & iuxta ſemitas, intermixta ferè ſemper Chamæmelo. In hortorum etiam ſepibus, Plinio teſte, prouenit.

TEMPVS.

Primo ſtatim vere, Maio potiſsimũm menſe, erumpit, ac totam æſtatem durat.

TEMPERAMENTVM.

Haud inſtrenuè, Galeno autore qui amaracum vocat, calefacit, non autem vehementer deſiccat. Itaque in calidi-

tate tertii eſt ordinis, in ſiccitate verò ſecundi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Sicca cum oxymelite, aut ſale pota, non ſecus atq; Epithymum bilem atram & pituitam per inferna ducit. Aſthmaticis & melancholicis prodeſt. Herba ipſa floribus demptis à calculoſis & aſthmaticis vtiliter bibitur. Decoctum eius ad inſidendum prodeſt in vuluæ duritia & inflammatione. Illinitur cum floribus ſacris ignibus, & inflammationi.

EX PAVLO.

Parthenium aridum in potu ſumptum atram bilem per inferna deducit.

EX PLINIO.

Siccatum cum melle & aceto potum, bilem trahit atrā: Ob hoc contra vertigines vtilis & calculoſis. Ad inſidendū decoctum in duritia vuluarum & inflammationibus. Illinitur & ſacro igni, item ſtrumis cum axungia inueterata. Magi contra tertianas ſiniſtra manu euelli eam iubent, diciq; cuius cauſa vellatur, nec reſpicere: dein eius folium ægri linguæ ſubiicere, vt mox in cyatho aquæ deuoretur. *Superſtitioſum.*

De Polygonato. CAP. CCXXIII.

NOMINA.

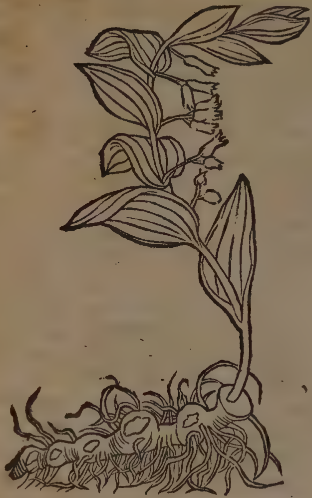
Πολυγόνατον Græcis, Polygonatum Latinis dicitur. Officinis, item herbariis & vulgò, ſigillum Salomonis, Germanis Weiſzwurtz, hoc eſt, radix alba nominatur. Polygonatum autem à radice geniculorum frequentibus nodis ex interuallis tumente appellauerunt. [Galli *Signet de Salomon*] *Sigillū Salomonis. Polygonatum cur dictum.*

GENERA.

Duo eius genera damus. Vnum verum latioribus foliis: Alterū multò anguſtioribus, quemadmodum pictura graphicè oſtendit. A foliis vtrique nomina ſunt indita.

FORMA.

Frutex eſt cubito altior, folia lauro ſimilia habēs, latiora tamen & læuiora, ſapore mali contoneę aut punicæ: guſtatum enim adſtrictionem quandā reſipit. Per ſingulos foliorum

Polygonatum latifolium.

Polygonatũm anguſtifolium

rum exortus candidos flores promit numero maiore quàm folia,ſupputatione à radice facta.Radicem habet candidã, mollem,longam,geniculis plenam,denſam,graueolentem, digiti craſſitudinem obtinẽtem.Iam ſi ſingulas Salomonii ſigilli notas libeat proſequi,omnes, ne vna quidẽ reclamante,adeſſe comperies.Nanque in montibus gignitur,frutice cubito proceriore,foliis lauri latioribus,& læuioribus,quæ guſtatæ quendam mali cotoneæ aut punicæ ſaporem referant cum aliqua adſtrictione.Flores per ſingulas foliorum eruptiones exiliunt candidi, qui folia numero longè ſuperent,à radice ad cacumen ſupputata.Siquidem bini, terni, aut plures ab vnoquoque foliorum ſinu prodeũt.Radix illi candida,mollis,lõga,crebris nodis articulata,denſa, grauiter olens, digitali craſſitudine. Floribus excuſſis baccę pi

Sigillũ Salomonis.

ſi ferè

ſi ferè magnitudine dependent, ex viridi nigricantes, & in quendam ordinem digeſtæ.

LOCVS.

Naſcitur in montibus.

TEMPVS.

Maio menſe floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Polygonatum miſtam habet qualitatem. Eſt enim in eo adſtrictionis pariter & acrimoniæ quippiam, necnon faſtidioſæ cuiuſdam amaritatis explicatu difficilis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix illita vulneribus auxiliatur. Quinetiam vultus maculas delet & aufert.

EX GALENO.

Radicem Polygonati quidam vulneribus illinunt. Sunt etiam qui illo næuos maculaſque in facie detergant.

APPENDIX.

Hodie quoque mulieres ſigillo Salomonis ſibi faciem extergunt & fucant, vt planè nullum ſubſit dubium, quin Polygonatum eſſe conſtanter credamus.

De Polypodio. CAP. CCXXIIII.

NOMINA.

Πολυπόδιον Græcè, Polypodium, Filicula Latinè, Officinæ Græcam appellationẽ retinuerunt, Germanicè Engelſuſz, Baumffarr, Dropffvvurtz, [Gallicè *Polypode*] vocatur. Polypodio nomen à radice quæ polyporũ modo cirros obtinet, inditum eſt. Filiculã autem Latini à ſimilitudine foliorum cum Filice nuncupauerunt.

Polypodiũ vnde dictum.

Filicula.

FORMA.

Herba eſt palmi altitudine, Filici ſimilis, ſubhirſura, inciſuris diuiſa, nõ tamen adeò tenuibus Radix illi eſt hirſuta, cirros polyporum modo habẽs, minimi digiti craſsitudine. Deraſa hæc intus viridis eſt, acerba, guſtu ſubdulcis. Parte auerſa folia fuluis maculis notata, ſine ſemine.

Polypodium.

LOCVS.

Gignitur in muſcoſis petris, & in agreſtibus quercuum truncis.

TEMPVS.

Radix in fine Auguſti carpenda.

TEMPERAMENTVM.

Polypodium dulcem ſimul & auſteram habet vincentem qualitatem, vt facultatis ſit admodũ deſiccantis, citra morſum tamen.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Purgãdi vim obtinet. Coquitur autem cũ gallina, aut piſcibus, aut Beta, aut Malua ad purgationem. Arida aquæ mulſæ inſparſa, bilem & pituitam ducit. Radix trita & illita luxatis confert, & ad fiſſuras quæ inter digitos ſunt.

EX PAVLO.

Polypodium exiccat admodum citra morſum, & potum per inferna purgat.

EX PLINIO.

Radix in vſu. Exprimitur ſuccus aqua madefacta, & ipſa conciſa inſpergitur oleri, & Betæ, & Maluæ, vel ſalſamẽto, vel cum pulticula coquitur ad aluum leniter ſoluendã, vel in febri. Detrahit bilem & pituitam. Stomachum offendit. Aridæ farina indita naribus Polypum conſumit. Illita luxatis medetur.

DE

De Praſio. CAP. CCXXV.

NOMINA.

Πράσιον Græcis, Marrubium Latinis, Praſsium Officinis vocatur. Germanis Andorn das vveiblin, vveiſz Andord, Marebel, Gottſzvergeſz. [Gallis *Marrouchin.*] *Marrubium. Praſsium.*

FORMA.

Marrubium.

Frutex eſt ab vna radice ramoſus, ſubhirſutus, albicans, virgis quadrangulis. Folium pollici ęquale, ſubrotundum, hirſutum, rugoſum, guſtu amarum. Semen per interualla in caulibus eſt. Flores aſperi verticillorum figura. Hæc delineatio adamuſſim Marrubio hodie dicto reſpõdet. Siquidem ſingulari radice, anguloſis ramulis fruticat, lanuginoſum: foliis ferè orbiculatis, pollicis magnitudine, incanis, hirtis, amaris, lacteo flore, verticillato cinctu caulem ex interuallo amplectente, cui ſuccreſcit teres & aſperum ſemen. *Marrubium.*

LOCVS.

Naſcitur circa domicilia collapſa, & inter rudera.

TEMPVS.

Colligitur herba in ęſtate, Iulio potiſsimùm menſe, dum ſemine eſt prægnans.

TEMPERAMENTVM.

Marrubium in caliditate quidem ſecũdi ordinis iam cõ-

pleti eſt, in ſiccitate verò tertii medii, aut completi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius folia arida cum ſemine decocta in aqua, aut viridium expreſſus ſuccus, datur cum melle aſthmaticis, tuſsientibus & tabidis. Craſſa è thorace cum iride ſicca ducta. Datur mulieribus quæ non purgantur, vt menſtrua & ſecundas pellant. Item difficilè parientibus, his qui à ſerpentibus morſi ſunt, & qui lethale quid biberunt. Veſicæ tamen & renibus nocent. Folia cum melle illita ſordida vlcera purgant, pterygia nomasque cohibent. Dolores laterum mitigant. Ad eadem pollet ex foliis contuſis expreſſus ſuccus & ſole coactus. Cum vino & melle illitus, oculorum claritatem exacuit. Morbum regium per nares expurgat. Auriũ doloribus per ſe, aut cum roſacco inſtillatus prodeſt.

EX GALENO.

Praſium vt guſtu amarum eſt, ita ſi quis vtatur conſentientem huic ſapori actionem habet, iecur ac lienem obſtructione liberans, & thoracem pulmonéque expurgans, ac menſes promouens. Sed & illitum detergit ac diſcutit. Succo eius cum melle ad aciei oculorum claritatem vtuntur. Quinetiam & per nares morbum regium purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, in quibus vtique obſtructionem diſiicere, meatumque ipſum & explantationes mẽbranarum expurgare neceſſe eſt.

EX PLINIO.

Huius folia ſemenq; contrita proſunt contra ſerpentes, pectorum & lateris dolores, tuſsim veterem. Iis qui ſanguinem eiiciunt eximiè vtile, ſcapis eius cum panico aqua decoctis, vt aſperitas ſucci mitigetur. Imponitur ſtrumis cũ adipe. Sunt qui viridis ſemen, quantum duobus digitis capiãt, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & ſalis, ſorbere ieiunos ad tuſſim iubeant. Alii nihil comparãt. In eadem cauſa Marrubii & Fœniculi ſuccis ad ſextarios ternos expreſsis, decoctisque ad ſextarios duos, ſi cochlearii mẽſura in die ſorbeatur in aquæ cyatho. Virilium vitiis tuſum cum melle mirè prodeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulſis, neruorum cõtractionibus ſalutare. Potum aluũ

ſoluit

ſoluit cum ſale & aceto. Item menſtrua & ſecundas mulierum. Arida farina cum melle ad tuſsim ſiccam efficaciſsima eſt. Item ad gangrænas & pterygia. Succus verò articulis, & è paribus morbo regio, minuendæque bili cum melle prodeſt. Item contra venena inter pauca potens. Ipſa herba ſtomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle vrinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ veſicæ, & renum vitiis. Dicitur ſuccus claritatem oculorum adiuuare.

De Periſtereone. CAP. CCXXVI.

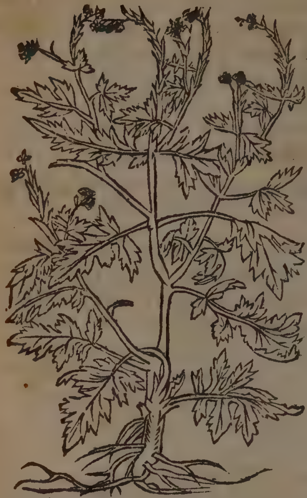
NOMINA.

Περιςερεὼν, ἱερὰ βοτάνη Græcè: Verbenaca, Verbena, Columbaris ſeu Columbina, herba Sagminalis Latinè, herbariis & Officinis Verbena vocatur. Germanicè Eiſenkraut, vel eiſernhart, hoc eſt, ferraria, quod nomen vt olim ſic hodie quoque habet, [Gallicè *Verueine*,] Periſtereon nomen inditum à columbis, qui in ea verſari plurimum delectantur. Hierobotane autem, hoc eſt, ſacra herba ideo dicta, quòd ea olim apud Romanos domus purgabatur, familia luſtrabatur, Iouis menſa ad ſacrificium & epulas verrebatur, & fœciales in ſacris legationibus illa coronabantur, vel vt Dioſcorides inquit, quòd in expiationibus ſuſpenſa & alligata mirè vtilis ſit. Sagminalis verò, quòd inter ſagmina, hoc eſt, gramina ex loco ſacro, præſertim arce Capitolii, cum ſua terra euulſa, primum hæc honorem haberet. *Verbenaca. Verbena. Periſtereō cur dicta. Hierobotane. Sagminalis.*

GENERA.

Duo Verbenacæ & Græci & Latini fecerunt genera. Dioſcorides & alij Græci à plantæ habitu rectam & ſupinam. Plinius à ſexu marem & fœminam. Recta Dioſcoridis, eſt Plinii mas, alioq; nomine Criſta gallinacea, à ſerratis foliis quæ gallinaceæ criſtæ formam referunt, dicitur. Recta autē nominata eſt, quòd rectis ramulis aſſurgat. Supina autē Dioſcoridis, apud Pliniū fœmina eſt, Romaniſque Cincinnalis vocatur. Supinam verò vocarunt, quòd ſemper humi ſupinè procumbat. Germani etiam per ſexum genera illa diſtinguunt, vocantque rectam Verbenacam eiſenkraut das mennle, Supinam verò das vveible. *Criſta gallinacea.*

FORMA.

Verbenaca recta ſiue mas.

Verbenaca ſupina ſiue fœmina.

Recta ſiue mas herba eſt altitudinis palmi, aliquãdo etiã maioris. Folia huic inciſa, ſubalbida, è caule prodeũtia, qui ei vnus eſt magna ex parte, quemadmodum & radix vna. Flos luteus, quo ſolo ferè à fœmina differre videtur. Hæc deſcriptio pulchrè Verbenacæ mari reſpõdet: eſt enim herba dodrantalis, interdum verò procerior, quemadmodũ ea eſt quæ in Germania noſtra prouenit: nunquam enim aut rariſsimè palmi altitudinem nõ excedit. Folia habet inciſuris diuiſa, albeſcentia, erumpentia è caule. Singularis denique illi, vt plurimùm, caulis & radix vna. Supina ſeu fœmina ramos profert cubitales, aliquádo etiam maiores, anguloſos, circa quos folia ſunt per interualla quernis ſimilia, anguſtiora tamẽ & minora, per ambitum inciſa, colore ſubcæſio. Radicem habet oblongam, tenuem. Flores purpureos.

tenues,

tenues. Cuius iterum delineationis notæ, Verbenæ fœminæ adamuſsim cõueniũt. Siquidem multis ſtatim à radice anguloſis coliculis conſtat, coma ſubtus incana, folio querno nõ diſsimili, niſi quòd minus eſt & anguſtius, multis per ambitum inciſuris: floſculo ex albore & purpura verſicolore. Quibus omnibus manuſcripti codicis, qui Periſtereõ interpretatur Verbenam, accedit teſtimonium, & communis omnium conſenſus: à quo ſine manifeſtis coniecturis & rationibus nunquam eſt diſcedendum.

LOCVS.

Vtraque in planis & aquoſis locis prouenit.

TEMPVS.

Mas citiùs quàm fœmina apparet. Colligi debet, potiſsimùm fœmina, circa Canis ortum, nam hoc tempore floret.

TEMPERAMENTVM

Vtraque deſiccat & adſtringit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Rectæ Verbenacæ folia cum roſaceo, aut adipe ſuillo recenti appoſita, vuluarum dolores finire putãtur. Ignem ſacrum cum aceto illita reprimunt. Putreſcentia vlcera cohibent, Vulnera glutinant, veteráque ex melle ad cicaticem perducunt. Supinæ autem folia & radix in vino pota illitáque, aduerſus reptilia ſerpentéſve faciunt. Eadem drachmę pondere cum thuris obolis tribus, & vini veteris hemina, quadragenis diebus ieiuno contra regium morbum bibuntur. Vetera œdemata, & inflãmationes illita mitigãt. Sordida vlcera purgant. Tota autẽ herba in vino decocta tonſillarum cruſtas abrumpit, & oris nomas gargariſſata cohibet. Fertur ſparſo aqua triclinio qua maduerit, lætiores cõuiuas fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum cum adiacẽtibus foliis: quartanis, quartũ.

EX GALENO.

Vim habet adeò deſiccantem vt vulnera glutinet.

EX AETIO.

Verbenaca recta ad capitis dolores ſummo præſidio eſſe teſtatur Archigenes, ſi ea coronetur patiens, aut ſi tera-

tur cum aceto & roſaceo & illinatur, aut oleo decoquatur, ac foueatur caput. Nec tantùm capitis dolores ſedat, ſed capillos quoque fluentes compeſcit. Radicis decoctum calidum ore retentum dentium dolores mitigat, ac mobiles firmat, oriſque vlceribus medetur. Ad colicos radices ſemicontuſas in aqua ad dimidiam decoquito, & diebus quinq; decoctum potandum dato: efficaciſsimum id eſſe experientia cõpertum eſt, Facit & ad calculos atque ad inchoantem elephantiaſim, ſi cum melle propinetur. Vtere itidem ad epilepticos, & ad quotidiana, quartanáve febre laborãtes. Ad podagricos verò & coxẽdicum morbo affectos, vino decocta exhibetur. Succi è radice expreſsi collutio ad fiſtulas commodiſsima eſt. Et ſi mororum liquori acmelli mixtus exuratur, & acidus illinatur, fiſtulas ſanat. Poteſt etiã melle affumi, & fiſtulæ tanquam collyrium iniici, ac mirum in modum prodeſt.

EX PLINIO.

” Aiunt ſi aqua ſpargatur triclinio qua maduerit Verbe-
” naca, lætiores conuictus fieri. Aduerſus ſerpentes conteritur ex vino. Omnibus viſceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iecinoribus, thoraci, peculiariter autem pulmonibus & quos ab iis phthiſis tentat. Dyſenterias emẽdat ex aqua data carentibus febre, aut ex vino Aminæo cochlearibus quinque, additis in cyathis tribus vini.

EX SIMEONE SETHI.

Verbenaca recta facit ad capitis dolores & defluentes capillos inuncta. Dentium dolores ſedat, & motos atque concuſſos confirmat. Oris vlcera ſanat. Decoctum eius colicos & calculoſos iuuat. Pota iis qui primum elephantia laborare incipiunt, & comitiali morbo affectis ſuccurrit. Itẽ quotidiana & quartana laborantes ſimiliter iuuat. Podagricos verò & coxẽdicis morbo captos, vulneratóſq; illita ſanat.

De Pteride. CAP. CCXXVII.

NOMINA.

Πτέρις, ἢ πτέριον Græcis, Filix Latinis dicitur. Officinæ Latino noĩe vtuntur. Germanicè Waldtfarr,

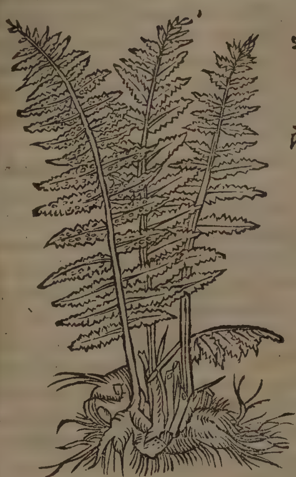
[Galli

[Gallice *Feuchiere ou fougiere*] Pteris autem & Pteriō ab alis auium, quarū formā in ramulis diſpoſita eius folia referūt, Grę cis dicitur: pénatus enī, & pénatis foliis frutex filix eſt.

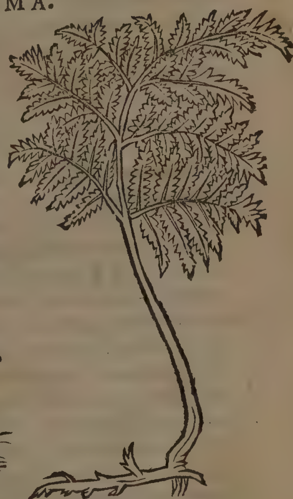
GENERA.

Duo Filicis ſunt genera, mas ſcilicet & fœmina. Mas Græcis ſimpliciter πτέρις, Latinis Filix mas, Germanis **Waldtfarrmennle** [Gallis ſimpliciter *Feuchiere ou Fougiere*] dicitur Fœmina Græcis θηλυπτέρις, Latinis Filix fœmina, Germanis **Waldtfarr Weible**[Gallis *Fougiere femelle*]appellatur.

FORMA.

Filix mas.

Filix fœmina.

Filix maſcula folia habet ſine caule, ſine flore, ſine ſemine, ex vno pediculo cubitali longitudine exeuntia, inciſa, alarum auium modo explicita, odore ſubgrauia. Radicem in terræ ſuperficie foris nigram, craſſam, oblongam, adnaſcentias appendicéſve multas habentem. Ex qua ſi quidem

deſcriptione ſatis conſtat hanc quam ſub hoc nomine pictam damus herbam, eſſe Filicem maſculam: hæc enim neque caulem (quod enim in ea ſupra terram extollitur, pediculi foliorum, non caulis rationem obtinet) neque florem, neque ſemen habet: folia ex vno pediculo cubitali à terra ſtatim, aut ex ſtipite eius exeunt, vtroque latere pinnatæ, ſubgraui odore. Radix denique illi eſt per ſumma ceſpitum nigra, & vt Theophraſtus ait, craſſa, oblonga, multis adnatis & capillamentis fibrata, atque, vt ſummatim dicam, omnes illi notæ adamuſsim reſpondent. Filix fœmina folia priori ſimilia obtinet, non tamen vno ſingulariq; pediculo vt illa hærentia, ſed adnaſcentes ramulos multos altioresq; habentia. Radix illi longa, obliqua, in nigro colore ſubflaua, aliquando verò rubeſcens. Quæ deſcriptio iterum per omnia cum ea herba cuius picturam exhibemus ita conuenit, vt nulla prorſus ſit nota quæ illi nõ rſpõdeat.

LOCVS.

Naſcuntur vbique, ſed maximè in montibus, ſyluis, & ſaxoſis locis.

TEMPVS.

Effodiuntur Vergilijs occidentibus, hoc eſt, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Amaræ ſunt Filices, paulułum habentes adſtrictionis, vt euidentiſsimum ſit has calefacere & exiccare poſſe.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Filicis maſculæ radix pellit latos lumbricos pondere drachmarum quatuor cum aqua mulſa pota. Melius autem ſi cum Scammoniæ, aut veratri nigri quatuor obolis detur: veruntamen oportet ſumentes allia præſumpſiſſe. Lienoſis vt reſtituantur prodeſt pota. Radix etiam cũ axũgia illita cótra ictus ab harundine factos vtilis eſt. Eius autem hæc probatio: Peribit Filix quam per ambitum copioſior harundo coronet: & contrà euaneſcet harundo, quam obſepiens multa Filix in orbem cinxerit. Fœminæ radices cum melle in eclegmate ſumptæ, latos lumbricos pellunt. Cum vino autem pondere trium drachmarum potæ, rotũdos lumbricos eiiciunt. Mulieribus datæ ſterilitatẽ faciunt.

Et

Et ſi prægnans ſumat, abortum. Siccæ & in farinam tritæ, humidis & iis quæ difficulter ſanantur vlceribus inſpergũtur. Medentur iumentorum ceruicibus. Folia eius nuper prodeuntia olerum modo elixa comeduntur, aluúmque molliunt.

EX GALENO.

Filix mas radicem habet maximè vtilem: latum enim lumbricum interficit, ſi quis eam quatuor drachmarum põdere in aqua mulſa ſumpſerit. Ad eundem modum fœtum quidem viuum necare, mortuum autem eiicere mirum nõ eſt. Vlceribus impoſita valenter deſiccandi facultatem obtinet, non tamen mordax eſt. Similem ei vim habet Thelypteris nominata.

EX THEOPHRASTO.

Thelypteris ſeu fœmina Filix, contra lumbricos ventris & latos & graciles vtilis eſt. Contra latos quidem cum melle mixta, contra tenues autem in vino dulci cum polenta data. Quinetiam mulieri ſi detur, prægnanti quidem abortum: ſimpliciter autem fœminis ſterilitatem facere affirmant.

EX PLINIO.

Vſus radicis in trimatu tantùm, neque antè neq; poſteà. Pellunt interaneorum animalia. Ex his tineas cum melle, cætera ex vino dulci triduo potæ. Vtraque ſtomacho inutiliſsima. Aluum ſoluit, primo bilem trahens, mox aquam. Melius tineas cum Scammonii pari pondere. Radix eius duûm obolorum pondere ex aqua, poſt vnius diei abſtinentiam bibitur, melle prægustato, cõtra rheumatiſmos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortum, cæteris ſterilitatem facit. Farina earum vlceribus tetris inſpergitur. Iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, ſerpentem non recipiunt, ideo ſubſterni vtile eſt in locis ſuſpectis. Vſtæ etiam fugant nidore.

APPENDIX.

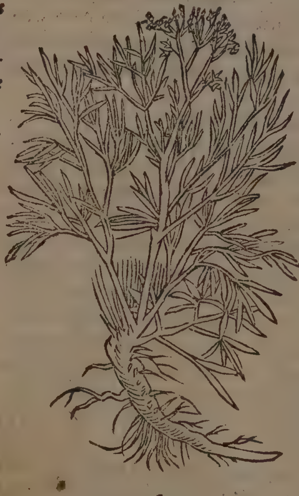
Falſum & commentitium hauddubiè eſt quicquid neoterici aliqui de Filicis ſemine fabulantur: quod ſcilicet vna ſolſtitiali nocte floreat, eadémque hora cùm defloruit maturũ

turum in terram ſemen cadat, ideoq́; niſi quiſpiam tunc af fuerit, nec videri florem, nec colligi ſemen poſſe, tum quia incredibilia ſunt, tum quòd omnes, Theophraſtus ſcilicet, Galenus, Dioſcorides, Plinius, ſterilem & ſine ſemine dixerunt. Neq; etiam medici vel Arabes vel Perſæ, ad magicas vanitates nati, ſeminis huius meminerunt. Quapropter omnia hæc agyrtarum commenta eſſe videntur humanæ ignorantię ad quæſtum impudenter illudentium. quę certè vel vna hac ratione abundè ſatis confutari poſſunt, quòd cuncta illa fieri & obſeruari natali nocte diui Ioannis Baptiſtæ præcipiunt, cum natalis ea nox & ſolſtitialis illa duodecim dierum numero nunc inter ſe diſtent.

De Peucedano. CAP. CCXXVIII.

NOMINA.

Fœniculus porcinus. Peucedanus vnde dicta. Pinaſtellus.

Peucedanus.

Πευκέδανος Grçcis, Peucedanus Latinis, officinis & herbariis noſtræ ætatis Fœniculus porcinus dicitur. Germanis Haarſtrang, Seuvnfechel, oder Schvvefelvuurtz, quòd lachryma è radice ſulphuri aut thuri ſimilis exudet. Gallicè *Peucedane ou queue de pourceau*] Peucedanum autem nomen inuenit à pinu, quæ Græci πεύκη dicitur, cui folio par eſt. Hinc poſteriores Latini Pinaſtellum eum vocauerunt.

FOR

FORMA

Caulem emittit tenuem, macilentum, Fœniculo ſimilẽ: comam habet circa radicem copioſam & denſam. Florem luteum, radicem foris nigram, intus albã, graui odore, craſſam, liquore plenam. Hæ ſanè omnes notæ, nulla prorſus reclamante, huic quam pictam exhibemus herbæ conueniũt. Officinæ, quæ non rarò adulterinas pro genuinis vendunt herbas, Peucedanum oſtendunt radice non ſuccoſa, ſed lignoſa, nec graui odore, ſed iucundo: vnde ſatis conſtare poteſt verum non eſſe.

Officinarũ Peucedanus nõ eſt genuina.

LOCVS.

Gignitur in montibus opacis, potiſsimùm in monte prope Tubingam, cui olim arx impoſita fuit, in itinere verſus Rotenburgum ſito.

TEMPVS.

Floret Iulio & Auguſto menſibus, atq; deinceps ſemen producit. Radix foditur exitu autumni.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit ordine ſecundo iam completo: deſiccat verò tertio iam incipiente.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radice adhuc tenera Peucedani cultello inciſa liquor effunditur, profluéſq; ſtatim in vmbra reponitur: in ſole ſiquidem langueſcit. Facit cùm colligitur capitis dolores & vertigines, niſi quis antea roſaceo nares præungat, & caput irrigat. Radix aſſata inutilis fit. Colligitur & ex caulibus & ex radice ſicut è Mandragora liquor atque ſuccus: Minus tamen efficax ſucco liquor, & velocius expirat. Interdum etiam concreta inuenitur lachryma thuri ſimilis, caulibus radicibuſque adhęrens. Ex aceto & roſaceo inunctus lethargicis, phreneticis, vertiginoſis, comitialibus, diuturnis capitis doloribus, reſolutis, iſchiadicis, conuulſis: in vniuerſumque neruorum affectionibus ex oleo & aceto inungitur. Strangulatu vuluæ laborantes olfactus, ſoporeque profundo correptos reuocat. Suffitu ſerpentes fugat. Aurium doloribus cum roſaceo inſtillatus prodeſt. Cauis dentium eroſis inditus, eorundem dolores mitigat.

Contra

Contra tuſſim in ouo ſumptus facit. Difficultati ſpirandi, torminibus & inflationibus ſubuenit. Aluum leniter mollit. Lienem minuit. Difficiles partus egregiè adiuuat. Ad veſicæ renumque dolores & diſtentiones potus confert. Aperit vuluam. Radix ad eadem vtilis eſt, ſed inefficacior. Eius decoctum bibitur. Sicca trita ſordida purgat vlcera, oſſiumq; ſquamas detrahit, veteraq; cicatrice obducit. Ceratis malagmatiſq; calefaciendi vi præditis miſcetur. Eligi debet recens, non carioſum, ſolidum, odoris plenum. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho diſſoluitur.

EX GALENO.

Peucedani radice quidem maximè, ſed tamen etiam ſucco & liquore vtimur. Sunt autem hæc omnia eiuſdem ſpecie facultatis, ſed valentior liquor, admodum excalfaciens & digerens, Quare affectibus omnibus circa neruos conſiſtentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone & thorace ex craſſitudine atque viſcoſitate humorum factis. Et intrò quidem in corpus ſumpta, ſed tamen etiam olfactu proſunt. Porrò quòd incidat atque extenuet, ſæpe etiam détium perforatorum dolores cauitati impoſitus protinus ſedauit, quia videlicet eſt tenuium partium, & excalfactorius. Quinetiam lienes induratos iuuat, nempe incidẽdo, digerendo, & extenuando craſſos humores Sed & radice ad hæc vti licebit, quæ & ſquamas ab oſſibus celerrimè detrahit, quia videlicet validè deſiccat, minùs tamen quàm ſuccus excalfaciens. Et vlceribus malignis arida illita optimum eſt remedium: ipſa enim expurgat, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

EX PLINIO.

Peucedani radices conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis, funduntq; ſuccum in vmbra, capite prius & naribus roſaceo perunctis, ne vertigo ſentiatur. Et alius ſuccus inuenitur caulibus adhærens: inciſiſq; manat, Probatur craſſitudine mellea, colore ruffo, odore ſuauiter graui, feruens guſtu. Et hic in vſu & radix, & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficaciſſimo, qui reſolui-

tur

tur amaris amygdalis, aut ruta, bibiturque contra ſerpentes, & ex oleo perunctos tuetur. Idem pectoris doloribus ſubuenit. Pituitam & bilem detrahit Peucedani radix. Eadem decocta lieni & renibus prodeſt. Perungunt & radicem ſudoris cauſa eliciẽdi, quoniam cauſtica vis ei eſt. Peucedano ad recentia vulnera tanta vis eſt, vt ſaniem oſſibus extrahat. Cũ ſemine Cupreſſi bibitur, ſi ſanguis per os red ditus eſt, fluitq́; ab infernis, Strãgulatus vuluæ nidore vſtũ recreat, laxanturq́; ſuffocationes eo: ſed quidam admiſcẽt in vino ſemen Cupreſſi contritum. Potum cum coagulo vituli marini æquis portionibus comitiales ſanat. Succus infantium ramici, & vmbilicis eminentibus inungitur. Stranguriæ cum melle medetur. Item ſemine lethargici excitantur, & vt perhibent ex euphorbio naribus tactis Peucedani ſucco.

De Perſica arbore. CAP. CCXXIX.

NOMINA.

Περσικὰ μηλία Græcis, Perſica malus Latinis: antiquum nomen herbarii vulgares retinuerũt: Germanis **Pferſichbaum**, [Gallis *Pecher*] appellatur. Perſica fortè dicta, quòd ex Perſide primùm aduecta ſit.

FORMA.

Perſica foliis amygdalæ maioribus conſtat: flore ſubpuniceo, pomo carnoſo, ſucculento, foris lanuginoſo, dura intus & ſcabra nuce, in qua nulceus qualis amygdalis.

LOCVS.

Paſſim in hortis, vineis potiſſimùm, naſcitur. Gaudet autem aquoſis.

TEMPVS.

Floret primo ſtatim vere, fructus verò eius autumni ferè exitu matureſcit, celerrimè marceſcens.

TEMPERAMENTVM.

Perſica arbor in germinibus & foliis vincentem amaram qualitatem habet, vt hoc nomine calidam eſſe nemo dubitare poſſit. Fructus eius in ſecundo ordine frigidus & humidus exiſtit,

Perſica malus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Perſica poma ſtomacho grata ſunt, matura bonam faciunt aluum, cruda verò aluum conſtringunt. Siccata vehementius adſtringunt. Siccorum decoctũ hauſtum ſtomachi & ventris fluxiones ſiſtit.

EX GALENO.

Contra lumbricos

Folia Perſicæ trita & ſuper vmbilicum impoſita lumbricos necant. Alioqui ſanè etiam diſcutiens medicamentum eſt. Pomorum verò eius ſuccus & veluti caro facilè corrumpitur, omninoq; noxam infert, quapropter haud poſt alios cibos vltimòq;, ſicut nonnulli ſolent, illa offerri oportet: nam in ſummo natãtia corrũpuntur. Huius verò quod omnibus commune eſt, meminiſſe oportet: quæcunque vitioſi ſucci, quæ humida & lubrica ſunt, facileq; deſcendunt ſecedúntve, præ aliis comedenda eſſe: ſic enim & ipſa celeriter ſubeunt, & aliis preeunt, ac quaſi iter muniunt. Poſtremò autem ſumpta, vnà ſecum alia quoq; in corruptionem trahunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Perſicorum cibus eſt quidem ſtomacho inutilis, eò quòd citò ſuccus eius inaceſcat, & caro æquè in digeſtione vitietur, verùm minimè grauis, dum non diutius in inteſti-

nis

nis moratur, & ad ima ſemper exitu celeri feſtinat. Perſicorum cibus negatur à medicis membra nutrire. Sed & Galenus ſuadet nunquam omnino poſt cibum ſumere, corrumpi affirmans ſi cibis cæteris innatent. Perſicorum folia trita & impoſita, ventris animalia perimũt & expellunt. Eadem ſicca & in puluerem tuſa, recentes plagas cruentorum vulnerum claudũt. Nucleus Perſicorum capitis dolori cũ oleo & aceto tritus, illinitur: quamuis quidam cum ſolo roſaceo terere maluerint. Gummi gutta quã Perſici trũcus illachrymat, fluenti aluo medetur. Eadem mixta cum vino, etiam in veſica lapillos frangit. Trita ex aceto impetigines reprimit. Decocta cum croco tumores faucium mitigat. Aſperam arteriæ canalem leuiorem facit. Excreantibus ſanguinem miro modo ſubuenit. Thoracis obſtructos ſinus reſerat: vitia pulmonis expurgat.

APPENDIX.

Flores Perſicæ ſaccharo conditi, inſtar roſarum aut violarum, aluum haud leuiter mouent atque ſubducunt.

De Peplo. *CAP. CCXXX.*

NOMINA.

Πέπλος Græcis, Peplos Latinis, Officinis & vulgò Eſula rotunda, Germanis Teufelß milch, [Gallis *Reueille matin des vignes*] appellatur. *Eſula rotunda.*

FORMA.

Exiguus frutex eſt albo liquore plenus: foliis paruis vt Rutæ, latioribus tamen: tota eius coma dodrantalis, rotunda, humi fuſa: ſemine ſub foliis paruo & rotundo, minore quem candidi papaueris. Radice vna, ex qua totus frutex prouenit.

LOCVS.

Naſcitur in hortis & vineis.

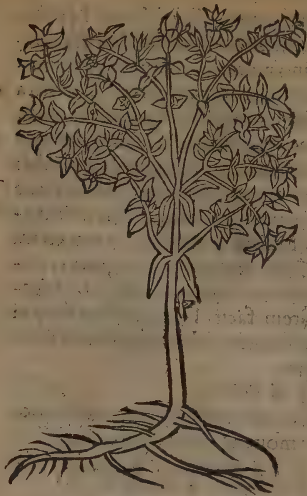
TEMPVS.

Colligitur meſſibus, ſiccaturque in vmbra, & continuè vertitur.

TEMPERAMENTVM.

Idem cum Tithymallis habet temperamentum, atque

O adeò

Peplos ſeu Eſula rotunda.

adeò ex quarto calefaciẽtium ordine eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba ipſa multos habet vſus, radix verò inutilis. Semen eius tuſum, feruidaque aqua madefactum reconditur. Pituitam & bilem acetabuli pondere cum hydromelitis cyatho potum, ducit. Opſoniis mixta herba aluum conturbat. Cõditur in muria.

EX GALENO.

Peplos frutex liquorẽſimilem Tithymallis habet, cũ in aliis, tum quia purgat ceu illi.

EX AETIO.

Pituitam ac bilem ducit acetabuli menſura cũ mulſę cyatho bibitum Pepli ſemẽ. Sale etiam herba maceratur, flatuſque diſcutit, vt Hippocrates aſſerit. Summopere igitur confert flatuoſis affectibus qui in melancholia dominantur, item diuturnis lienis & vteri & coli flatibus, tumefactisque œdematibus in abdomine.

EX PLINIO.

Semine Pepli poto aluus ſoluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio eſt acetabuli mẽſura, in aquæ mulſæ heminis tribus. Et cibis inſpergitur opſoniiſque ad molliendam aluum.

DE

De Piloſella. CAP. CCXXXI.

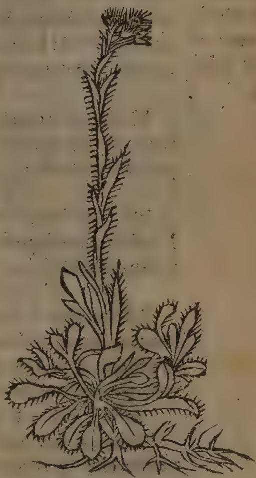
NOMINA.

QVO nomine veteribus Græcis aut Latinis nominata ſit hæc herba, ingenuè fateor me ignòrare. Neq; enim eſt μυὸς ὄυς Dioſcoridis. Cùm itaque Græco & Latino nomine deſtitueremur, barbaro vti nobis neceſſe fuit, niſi planè herbam hanc vulneribus glutinandis mirè vtilem, præterire voluiſſemus. Herbarii itaque noſtræ æſtatis à copioſis pilis quibus veſtitur, Piloſellam: Germani **Meußoerlin**, [Galli *Peluette*] vocant.

GENERA.

Piloſella maior.

Piloſella minor.

Duo eius herbæ genera reperiũtur, in nullo ferè niſi floribus diſtantia. Vnum genus maioribus foliis, & quæ ſe à ſolo ſuſtollũt, floribusq; luteis, maior Piloſella nominatur,

Germanis propriè Nagelkraut. Alterum minoribus foliis, in terra ſeſsilibus, floribus purpureis, & quaſi in papum euaneſcentibus, Germanis Meußoerlin, oder Haſenpfarlin peculiariter appellatur. Sic etiam ſuam Piloſellam manuſcriptus herbarius in maiorem & minorem digeſsit.

Minor.

FORMA.

Herba eſt foliis in terram graminis modo ſparſis, piloſis, albicantibus à terra, ſupernè virentibus, floribus luteis aut purpureis, radice in exilitatem multã extenuata. Exqua deſcriptione ſole clarius fit, eam herbã quæ à Græcis Myoſotis, à Latinis autem Auricula muris dicitur, non eſſe Piloſellam: nam, vt reliqua taceã, neque maior neque minor Piloſella cœruleum floſculum velut Anagallis obtinet: vt nõ parum errent herbarii noſtri temporis qui Piloſellam alio nomine Muris auriculam appellari tradunt.

Myoſotis non eſt Piloſella.

Auricula muris nõ eſt Piloſella.

LOCVS.

Naſcitur vtrunque genus locis montoſis & collibus terrenis. Maior autem inuenitur etiam in aſperis & incultis agrorum limitibus.

TEMPVS.

Maio & Iunio potiſsimùm menſe florent. Minor tamen Piloſella paulò poſt initia Iunii menſis diſperit, & nuſquã ſubinde inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Eſſe calidas & ſiccas Piloſellas guſtus palàm declarat: habent enim adſtrictionem cũ exigua quadam acrimonia cõiunctam, vt hoc nomine ad purificanda ac ſubinde glutinãda vulnera ſint mirificè vtiles.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Ferunt foliorum farinam vulnera mirum in modum glutinare. Herbæ recentis ſuccum exprimunt ad cohibendos quartanæ febris horrores. Eodem tingunt gladiorum aciẽ, vt omne ferrũ aliud domet, ſecetque; ferrum enim, quod huius ſucco commaduit, tantam contrahere duritiam, tamque magnum induere robur produnt, vt chalybis aciem reſpuat. Has certè omnes facultates manuſcriptus herbarius Piloſellæ adſcribit. Recentiores huius herbæ radicem Ma-

io menſe effoſſam, ſiccatam; & in puluerem redactam, ac ſubinde potam, aut in cibo datam, efficaciſsimum eſſe aduerſus ramicem remedium tradunt.

De Pimpinella. CAP. CCXXXII.

NOMINA.

VT appellata ſit Græcis aut Latinis herba hæc quã hodie vulgus herbariorum & Officinæ Pimpinellam vocant, nondum nobis certò ſcire licuit. Sunt qui Pampinulam & Bipennulam nominent. *Pãpinula.* Germani **Bibinellen** & **Bibernellen** [Galli *Pimpinelle, ou Pimprenelle*] appellant.

Pimpinella maior.

Pimpinella minor.

GENERA.

Duûm eſt generum Pimpinella. Vna maior, radice ad-

modum longa, foliis multifariam ſciſsis, Siſaro haud diſſimilibus, caulibus angulosis, floribusq; in ſummo exiguis & candidis. Altera minor, caulibus rufeſcentibus, foliisque minoribus, & non diſſectis multifariam, ſed ſerratis tâtùm, aliâs priori per omnia ſimilis.

FORMA.

Herba eſt folio mucronato, diſſecto, aut in extremitatibus ſerrato, caulibus ab eadem radice binis aut trinis, angulosis, & interdum rubẽtibus, in quorum ſummo naſcuntur flores minuti & candidi, & iis decidentibus ſemen exiguũ Oreoſelini ſemini ſimile. Radice craſſa, longa, & ſubrubente, acri admodum.

LOCVS.

Lucis & opacis locis minus, in pratis autem maius, affatim citra cultum erumpit.

TEMPVS.

Aeſtate in autumnum vſque floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum acrimoniam non exiguam in guſtu præ ſe ferat, hauddubiè in ſecundo ordine calida & ſicca erit, imò ſecundum calefaciendi ordinem excedere credibile eſt, & ad tertium ferè accedere.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Pimpinellæ ſuccus bibitur cõtra ſerpentium morſus. Et vino pota calculos terit. Stranguriam etiam decocta leuat. Succus eius potus omne venenum diſcutit. Aqua eius ignis vi expreſſa, oculorũ caliginem diſcutit. Hæ ſunt facultates quas illi antiquus herbarius tribuit. Alii tradunt ſuccum eiuſdem faciei maculas detergere poſſe. Eſt autẽ radicis Pimpinellæ tum vſus præcipuus, quum ſæuientis populatim peſtilentiæ contagia arcere conamur: vnicè enim venenis aduerſatur, & corpora ab hac lue vindicat, vt adfirmãt, ſi tantùm in ore teneatur. Quod certè nõn poteſt ea quam hodie Sanguiſorbam vocant herba. Quare mirum in modum errant, qui hanc cum Pimpinella confundunt, vt fuſiùs ſuo dicemus loco.

Sãguiſorba non eſt Pimpinella.

ADNOTATIO.

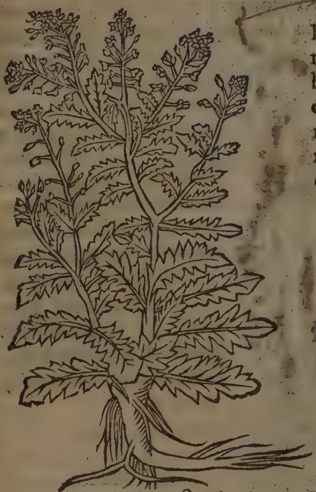
Neutra ex his Pimpinellis noſtram exprimit, quæ odore eſt cucumeris, coliculis rubentibus, & floſculis in capitello purpureſcentibus, quam poſt ſanguiſorbam vocat.

De Paſtoria burſa. CAP. CCXXXIII.

NOMINA.

QVO nomine herba, quam vulgus Paſtoriam burſam appellat, Græcis & Latinis medicis dicta ſit, ignorare me ingenuè fateor. Sunt qui petram etiam paſtoris nominant, à folliculis in exigue vulgæ ſimilitudinem compreſsis turbinata cordis effigie. Germanis Deſchelkraut / Hirtenſchel vocatur [Gallicè *Bourſe à paſteur.*]

FORMA.

Herba raro pede altior, ramoſa, Erucæ folia habens, at minora. Flores exiguos, candidos. Semen in vulgis minutũ & nigrum. Radicem candicantem & oblongam.

LOCVS.

Naſcitur propter vias paſsim in & parietinis.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus legitur.

Burſa paſtoris.

TEMPERAMENTVM.

Refrigeat & adſtringit.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Ex aceto trita collectionum inflãmationes refrigerat, ac eò confluentes humores cohibet. Imponitur ſacris ignibus, & quibus ſtomachus ęſtuat. Succus eius purulentis auribus infunditur. Cruenta ſanat vulnera. Medetur dyſentericis, ſanguineum excreantibus, neque non muliebri profluuio.

Manuſcritus herbarius addit hanc ſanguinem è naribus profluentem ſiſtere mirificè poſſe. Herbam quoque manu tantùm geſtatam, mox idem efficere tradit. Quid multa? mirè efficax eſt in comprimendis omnibus ſanguinis eruptionibus.

De Pede Leonis. CAP. CCXXXIIII.

NOMINA.

QVAM vlgus herbariorum Pedem leonis nominat, nõ eſt Dioſcoridis Leontopodiõ: id quod deſcriptio ſatis monſtrat. Quo verò nomine Gręcis & Latinis appellata ſit, mihi nondum cõſtat. Sunt ex barbaris qui Alchimillam, alii etiam qui plantam leonis nominant. Sic autem dicta, quòd folia habeat inſtar leonini pedis lata & rotunda. Germa. Synnavv Loevvetapen Leovenfuoſʒ ⁊ vnſerfrauvvem mantel [Gallis *Pied de Lion*] vocatur.

Pes Leonis.

FORMA.

Dodrantalis eſt herba, folia lata, criſpa & rotũ

rotunda octo ſerratis inciſuris diſtincta, non tamen ad pediculos vſque, qui ſtatim è radice exeunt, fiſſa habens. Flores item exiguos & luteos profert. Radicem digito craſſiorem, & ſeſquipalmo longiorem, ſubrubeſcentem.

LOCVS.

Paſsim in pratis, in alto potiſsimùm ſitu, naſcitur.

TEMPVS.

Maio menſe erumpit, ac inter Iunii initia floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & radix adſtrictione vehementi participant, atque adeò exiccant. Recentiores idipſum in ſecundo efficere ordine tradunt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vulneribus glutinandis aptiſsima eſt. Decocto enim illius lauantur vtiliter omnia vulnera. Linteũ quoque in eo madefactum illis commodè imponitur. Mulierum mamas impenſè laxas linteum decocto eiuſdem intinctum & impoſitum, duras ſolidasque efficit. Decoctum denique hoc epotum, interanea vulnera, rupturasque glutinat. Et quod dictu mirũ eſt, tanta eius plantæ in glutinando vis eſt, vt ramices inteſtinorum, in pueris potiſsimùm, ſanare poſsit. *Epilepticis singular.*

De Poligono mare. CAP. CCXXXV.

NOMINA.

Πολύγονον ἄρρεν Græcè, Proſerpinaca, Seminalis à ſeminis multitudine, & Sanguinalis à cohibendo ſanguine nominatur. Officinis Corrigiola & centumnodia, Germanicè **Weggraſz, Denngraſz, Wegdrit** appellatur. Polygonon à geniculorum frequentia & multitudine dictum eſt. [Gallicè *Corrigiole maſle* nominatur.]

FORMA.

Herba eſt ramis tenuibus, teneris, copioſis, geniculis interſectis, in terra graminis modo repentibus. Foliis Rutæ ſimilibus, lõgioribus tamen. Iuxta ſingula folia ſemine, vnde maſculum vocatur. Flore albo aut puniceo.

LOCVS.

Naſcitur paſsim, quotidiéque pedibus cõculcatur, ſua ſpõte in aggeribus & ſemitis proueniens.

Polygonum mas.

TEMPVS.

Aeſtatate floret, quo etiam tempore legitur.

TEMPERAMENTVM.

Vti adſtrictionem quandam obtinet Polygonum, ita ſanè vincit in eo aqueum frigidum, vt videlicet ſecundi ſit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertii. Eſt etiam exiccatorium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habet adſtringendi & refrigerãdi ſuccus Polygoni potus. Prodeſt ſanguinem expuentibus, & alui defluxionibus, cholericis & vrinæ ſtillicidio: Vrinam enim euidenter ducit. Cũ vino potus venenatorũ morſibus auxiliatur. Valet etiam ad febriũ circuitus vna hora ante aceſsionẽ ſumptus. Muliebre profluuiũ appoſitus ſiſtit. Auriũ doloribus, & purulentis auribus inſtillatus cõfert. Cũ vino decoctus melle adiecto, eximiè ad genitaliũ vlcera facit. Folia cõtra ſtomachi ardorẽ, ſanguinis reiectionem, herpetas, ignes ſacros, inflãmationes, œdemata, & vulnera recẽtia illinũtur.

vlcera ſerpẽtia

EX GALENO.

Polygonũ iis ſanè quibus ſtomachus æſtu feruet, extrinſecus illitum auxiliatur: veluti etiã ignes ſacros & calidas phlegmonas iuuat. Porrò tale cũ ſit, & fluxiones reprimit,

&

& hac ratione videtur exiccatorium eſſe. Quare cum herpetum, tum vlcerum, aliorumq; bonum eſt remedium: efficaciſsimum autem inflammatione & fluxione laborãtium partium. Eſt & cruentorum vulnerum glutinatorium. Sed & aurium vlceribus prodeſt: & ſi vel ſatis puris inſit, hoc tamen etiam deſiccat. Eaſdem ob facultates & muliebre profluuium, & dyſenteriam, & ſanguinis eiectiones, & vndecũque aliunde immoderatiores impetus ſiſtit. Refert Dioſcorides quòd & vrinam prouocet, exhibitum ſtillicidio affectis. Non tamen affectum exactè diſcriminat in quo dari ipſum expediat.

EX PLINIO.

Succus eius infuſus naribus, ſupprimit ſanguinẽ, & potus cum vino, cuiuſlibet partis profluuiũ excretionesque cruẽtas inhibet. Vis eius ſpiſſare ac refrigerare. Semẽ aluum largiùs ſumptum ſoluit, vrinam ciet, rheumatiſmos cohibet: qui ſi non fuere, non prodeſt. Stomachi feruori folia imponuntur. Veſicæ dolori illinuntur, & ignibus ſacris. Succus & auribus purulẽtis inſtillatur, & oculorum dolori per ſe. Dabatur & in febribus ante acceſſiones, duobus cyathis in tertianis quartaniſve præcipuè. Item cholericis, dyſentericis & in ſolutione ſtomachi.

ADNOTATIO.

Polygonum mas herba innocentium vulgò dicitur, quod Pariſijs, cœmiterio Innocentibus ſacrato Luxuriat.

De Pegano. CAP. CCXXXVI.

NOMINA.

Πήγανον κηπευτὸν Græcè, Ruta hortenſis Latinè, Officinæ retinuerunt nomen Latinum: Rauten vnd Weinrauten Germanicè [Gallicè *Rue*] vocatur. Peganon Græci, Plutarcho lib. 3. ſui ſympoſij teſte, à facultate, quòd calore ſiccitateque genituram coagularet, dixerunt: πήγνυσθαι enim coagulare, & quaſi in glaciem contrahere eſt. Hinc vterum geſtantibus inimica, etiam coronis inſerta putatur. *Peganon vnde dictum.*

Ruta Hortenſis.

FORMA.

Frutex eſt Ruta Hortenſis grauiſſimi odoris, ſemper ferè virens: folio exiguo, penè rotundo, cæſii coloris, denſo, ſurculoſis ramis: flore luteo, anguloſis calycibus, in quibus ſemen album continetur.

LOCVS.

Prouenit paſsim in hortis, amat aprica & ſicca loca.

TEMPVS.

Floret æſtate, ſemen autem Autumno mатureſcit, quo etiam tempore carpendum venit.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu non ſolum acri, ſed & amaro eſt, ex tertio ordine excalfacientium, & ſtrenuè deſiccãtium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Contra Venenū

Vrit, calfacit, exulcerat, vrinam mouet, menſtruaq; ducit. Aluum ſiſtit pota & comeſta. Lethalium venenorũ antidotum eſt, ſi ſemen acetabuli menſura in vino bibatur. Folia per ſe ante cibum ſumpta, & cum nucibus iuglandibus, aridiſq; ficis, inefficacia venena reddunt. Contra ſerpentes ſimiliter ſumpta proſunt. Genituram tam in cibo quàm potu extinguit. Coctũ cum anetho ſicco, tormina ſiſtit. Facit etiam ad lateris thoraciſq; dolores, difficultatem ſpirandi, tuſſes, pulmonis inflammationem, coxendicũ, articulorumque cruciatus, rigores circuitibus certis repetentium febrium, vti

um, vti prædictũ eſt, pota. Ad inflationes coli, vteri & recti inteſtini, decocta cum oleo & infuſa. Vuluę ſtrangulatu liberat trita cum melle, ſi à genitali vſque ad ſedem imponatur. Feruefacta cum oleo & pota, lumbricos excutit. Articulorum doloribus cum melle, aquæ inter cutē, quę hypoſarca dicitur, cum ficis illinitur. Eiſdem pota auxiliatur, in vino decocta ad dimidias partes, & ſi ea abſtergantur. Cruda ſaleq; condita ac comeſta, viſus aciem exacuit, & oculorum dolores cum polenta illita ſedat. Cum roſaceo & aceto capitis doloribus ſuccurrit. Sanguinis narium profluuia, trita & impoſita ſiſtit. Teſtium inflãmationibus cum Lauri foliis illita, & exanthematis cum myrto & cerato prodeſt. Cum vino autem, pipere & nitro confricta, albæ vitiligini medetur. Cum iiſdem illita thymos & myrmecias tollit. Cũ melle & alumine impoſita lichenibus prodeſt. Succus in malicorio calfactus & inſtillatus aurium doloribus ſuccurrit. Oculorum hebetudinibus cum ſucco Fœniculi & melle inunctus ſubuenit. Ignes ſacros, herpetes & achores cum aceto ceruſſa & roſaceo inunctus ſanat. Ceparum & alliorum acrimoniam commanducata domat.

EX GALENO.

Ruta incidere atque digerere craſſos lentoſq; humores poteſt. Ob eam autem vim & vrinas mouet. Quinetiam tenuium eſt partium, flatuſque extinguit. Quare ad inflationes prodeſt, ac Veneris appetitum cohibet. Diſcutit atque exiccat ſtrenuè; eſt enim ex eorum medicamētorum numero quæ valenter exiccant.

EX PLINIO.

Quæcũque Ruta & per ſe pro antidoto valet, foliis tritis & ex vino ſumptis, contra aconitũ maximè & ixiam: Item fungos, ſiue in potu detur, ſiue in cibo. Simili modo cõtra ſerpentiũ ictus, vtpotè quũ muſtellæ dimicaturæ cũ his, Rutam prius edēdo ſe muniãt. Valet & cõtra ſcorpionũ ictus, & araneorũ, apum, crabronũ, veſparum aculeos, & cãtharidas, ac ſalamãdras, caniſve rabioſi morſus, acetabuli mẽſura ſi ſuccus è vino bibitur, & folia trita vel cõmanducata imponuntur cum melle & ſale, vel cum aceto & pice decocta.

Succo

Succo verò perunctos, aut etiã habentes, negãt feriri ab his maleficiis: Serpentesq́; si vratur Ruta, nidorem fugere. Efficaciſſima tamen eſt ſylueſtris radix cum vino ſumpta: eandem adiiciunt efficatiorem eſſe ſub dio potã. Pythagoras oculis noxiã putauit falsò, quoniã ſculptores & pictores hoc cibo vtuntur oculorũ cauſã. Cũ pane quoq; vel naſturtio ſatiuæ atq; ſylueſtris propter viſum. Vt aiunt, multi ſucco eius cũ melle attrito inũcti diſcuſſerũt caligines, vel cũ lacte mulieris puerũ enixæ, vel puro ſucco ãgulis oculorũ tactis. Epiphoras cũ polenta impoſito. Lenit aũt capitis dolores pota cũ vino, aut cum aceto & roſaceo illita. Si verò ſint cephalæa, cũ farina hordeacea, vel aceto. Eadẽ cruditates diſcutit, mox inflationes, dolores ſtomachi veteres. Vuluas aperit, corrigitque cõuerſas, illita in melle toto ventre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes potaq; ex vino. Sic bibitur & ad pectoris dolores laterũq; & lumborũ, tuſſes, ſuſpiria, pulmonũ, iecinorum, renum vitia, horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines decoquuntur folia poturis. Et in cibo vel cruda vel decocta conditáve prodeſt. Itẽ torminibus in Hyſſopo decocta, & cum vino. Sic & ſanguinem ſiſtit interiorũ, & nariũ, indita: ſic & collutis dentibus prodeſt. Auribus quoq; in dolore ſuccus infunditur, cuſtodito vt diximus modo. E ſilueſtri verò contra tarditatem & ſonitũ cum roſaceo, vel cum laureo oleo, aũt cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ inſtillatur in tẽpora & cerebrũ. Adiecerunt aliqui & Serpyllũ, & Laurũ, illinentes capita & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendũ. Dederunt & comitialibus bibendum decoctę ſuccũ in cyathis quatuor ante acceſſiones, quarũ frigus intolerabile eſt. Alſioſiſq; crudã dari in cibo. Vrinam quoq; vel cruẽtã pellit. Fœminarũ etiam purgationes ſecundaſq́;, etiam emortuos partus, vt Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaq; illitã & vuluarũ cauſa etiam ſuffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cũ farina hordeacea. Et contra ileũ decocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi verò & cõtra purulẽtas excreationes ſiccæ drachmas duas, ſulphuris vnã & dimidiam ſumi cen

mi cenſent. Et contra cruétas, ramos tres in vino decoctos. Datur & dyſentiricis cum caſeo in vino contrita. Dederũt & cum bitumine infrictam potioni propter anhelitum. Ex alto lapſis ſeminis tres vncias, ex olei libra, viniq; ſextario. Illinitur cum oleo coctis foliis, partibus quas frigus aduſſerit. Si vrinam mouet, vt Hippocrati videtur, mirũ eſt quoſdam dare velut inhibentem potui contra incontinentiam vrinæ. Pſoras & lepras cum melle & alumine illita emendat. Item vitiligines vel rugas, ſtrumas, & ſimilia, cum hircino & adipe ſuillo, ac taurino ſeuo. Item ignem ſacrum ex aceto & oleo, vel pſimmythio. Carbunculum ex aceto. Nonnulli laſerpitium vnà illini iubent, ſine quo epinyctidas puſtulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Teſtium verò epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeò peculiari in viſceribus his effectu, vt ſylueſtri Ruta cum axungia veteri illitos ramices ſanari prodant. Fracta quoque membra ſemine trito cum cera impoſito. Radix Rutæ ſanguinem oculis ſuffuſum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quoque quæ tradũtur, mirum eſt, cum feruentem Rutæ naturam eſſe conueniat, faſciculum eius in roſaceo decoctum addita vncia aloes, perunctis ſudorem reprimere. Itéq; generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & Venerem crebrò per ſomnia imaginantibus. Præcauendum eſt grauidis, abſtineãt hoc cibo: necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus ſatis quadrupedum quoque morbis in maximo vſu eſt, ſiue difficilè ſpirantibus, ſiue contra maleficorum animalium ictus, infuſa per nares ex vino: aut ſi ſanguiſugam exhauſerit, ex aceto, & quocunque in ſimili morborum genere vt in homine tẽperato.

EX SIMEONE SETHI.

Incidit craſſos & tenaces humores, perq; vrinã vacuat, & ad inflationes conducit, appetentiamq; Veneris compeſcit, ac ſtrenuè exiccat. Ad inflatas aquas inter cutem, & anaſarcam, morſos à vipera, ſuccum Papaueris aut aconitũ bibentes, colicosq;, pota & iniecta. Traditur quòd comeſta

viſum

viſum acuat, ob id antiqui pictores hanc aſſiduè deguſtabant. Nonnulli & ſuccum eius melli commiſcentes, medicamentum ad oculorum aciem acuendam conficiunt. Succurrit difficultati vrinæ ſi cum oleo coquatur, & ea veſica foueatur. Item difficulter ſpirantes cum melle data, confeſtim iuuat, Lethargicis pota, & per clyſteres iniecta remedium fit. Inteſtina corroborat, non ſolum caliditate, ſed proprietate quadam. Fertur etiam quòd ſi prægnans mulier ex eius ſucco bibat, abortiat. Et ſi in dies quindecim folia aſſumat, idem facit. Obſtructiones iecoris & lienis tollit. Si ieiunus quiſquam ipſam aſſumpſerit, eo die à veneno non lædetur.

De Potentilla. CAP. CCXXVII.

NOMINA.

Potentilla Tanacetum ſylueſtre.

Potentilla.

QVO nomine Græci & Latini hãc herbam appellarint, à nullo, quod ſciã, adhuc proditum eſt. Recentiores herbarii Potentillam, aliqui ob ſimilitudinem Agrimoniam & Tanacetum ſylueſtre nuncupant. Germani, quòd herba illa anſeres in cibo delectẽtur. **Genſerich**, [Galli *Tanaice ſauuage ou Bec d'oye*] vocant.

FORMA.

Herba Eupatorio, quod Agrimoniã hodie vocant, haud diſſimilis. Caules

Caules ex vna radice multos profert, humi ſtratos. Folia Eupatorio ſimilia, supernè viridia, infernè candicantia. Flores luteos ſingulari pediculo pendẽtes. Radicem extrinſecus rufeſcentem, intus candidam.

LOCVS.

Naſcitur paſsim circa ſemitas & loca aquoſa, atq; in fluuiorum ripis ac marginibus.

TEMPVS.

Aeſtate floret, quo etiam tempore legi debet.

TEMPERAMENTVM.

Quum folia eius & radix adſtringant, temperamento à Pentaphyllo ſeu Quinquefolio nihil differre videtur. Qua re hæc, potiſsimùm autem eius radix, ex tertio ordine deſiccatoria eſt, minimumq; euidentis caliditatis habet. Errant itaq; mirum in modum recentiores, qui hanc humidam eſſe ſtatuunt, nulla alia moti ratione, quàm quòd in humidis locis proueniat: quaſi verò Naſturtium aquaticum, quod Siſymbrium cardamine Dioſcoridi vocatur, haud obſtãte quòd in aquoſis naſcitur, non etiam in tertio deſiccet ordine. Debuiſſet certè illos ab hac ſententia deterrere non leuis illa adſtrictio, quæ certiſsimus eſt ſiccitatis index: adſtringentia enim, Galeno libro quarto de ſimplici. medicament. facul. capi. 6. teſte, terrena ſunt & craſſa corporis conſiſtentia, atque adeò ſicca.

VIRES.

Recentiores Potentillam fluxionibus & puncturis oculorum prodeſſe, recentia vulnera glutinare, & exedentia ſanare, mulierum menſtrua compeſcere, artus & membra cõfirmare, rectè tradunt: nam idipſum poſſe, adſtrictio, quę in hac herba haud modica eſt, abundè docet. Et cùm habeat Quinquefolii temperamentum, eius etiam facultates obtineat neceſſe eſt. Dentium itaque dolorem finit. Exedẽtia oris vlcera ſanat. Dyſentericis & alui profluuiis, coxendicis articulorumq; doloribus ſubuenit. Sanguinis eruptiones ſiſtit, aliaque poteſt quæ à Dioſcoride Quinquefolio tribuuntur. Quòd verò adiiciunt hanc etiam lumbricos exterminare poſſe, id minus rectè faciunt. Ea ſiquidem

P facultas

facultas non huic, ſed illi ineſt herbæ quæ verè Tanacetum dicitur, quæ quidem eſt tertia, vt ſuo diximus loco, Artemiſiæ ſpecies. Proinde non ſine magno errore, Potentillam cum ea quæ propriè Tanacetum vocatur herba confuderunt.

Herbarij Potẽtillã cũ Tanaceto confuderunt.

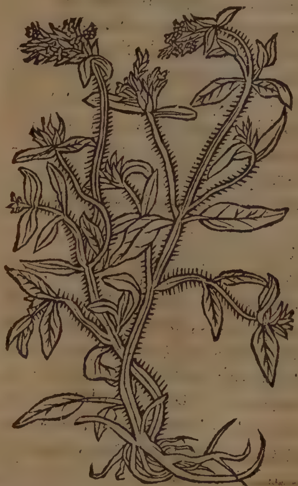
De Prunella. CAP. CCXXXVIII.

NOMINA.

Prunella.

NONDVM nobis conſtat quo nomine hæc herba veteribus tum Græcis, tum Latinis appellata ſit. Vulgus tamen medicorum & herbariorum Prunellam nominant. Germani Braunellen oder Gottheyl, [Galli l'*Herbe au charpentier*] vocant.

FORMA.

Prunella.

Caules habet in medio ſtriatos, pingues & hirſutos: folia Ocimo ſimilia, coloris herbacei, & acuminata. Flores in ſummis caulibus ſpicatos, Lauandulæ vocatæ herbæ non diſsimiles. Radicem tenuem, multis capillamentis fibratam.

LOCVS.

Naſcitur paſsim in pratis.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe conſtat, id quod ex guſtu patet: glu

gluṫinoſa enim admodum & modicè amara eſt.

VIRES.

Vulnerariam eſſe herbam euidentiſsimum eſt. Succum eius cum aceto & roſaceo mixtum, vehementes capitis dolores ſedare recentiores vno conſenſu tradunt, ſi tempora ex eo inungantur. Aphthas & oris vlcera, fauciumque vitia ſuccus eiuſdem ſanat.

De Pentaphyllo. CAP. CCXXXIX.

NOMINA.

Πεντάφυλλον Græcis. Quinquefolium Latinis & Officinis, Germanis **Fünf fingerkraut, oder Fünffblatt**, [Gallis *Quintefueille*] appellatur. Nomen à numero foliorum habet: in vnoquoque enim pediculo quinque eſſe deprehenduntur. *Quinque folium vnde dictũ.*

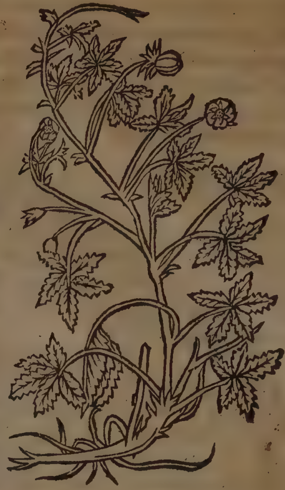
GENERA.

Etſi Dioſcorides vnum duntaxat Pentaphylli genus faciat, tamen nos ad noſtras reſpicientes terras tria eius genera in vniuerſum produximus. Vnum quod maius appellauimus, prorſus ad Dioſcoridis picturam accedens, vt hoc nomine verum eſſe Quinquefolium putemus. Eſtq; duûm generum: vnum quod pallidos ſeu candidos flores obtinet, hinc eſt quòd Quinquefolium maius candidum appellauerimus, Germanicè **groſʒ Weiſʒ Fünf fingerkraut**. [Gallicè *Grande Quintefueille blanche.*] Alterum floribus ornatur auri colorem æmulantibus, ſeu luteis. Nos vt diſcerneremus à priori, Quinquefolium maius luteum nominauimus. [Gallicè *Grande Quinte fueille iaulne*] Dioſcorides etiam hæc duo genera innuere videtur, cùm inquit florem habere vel cãdidum vel auri æmulum. Tertium minus diximus, quod priori haud diſsimile eſt, non tamẽ paſsim vt illud quinque folia obtinens. Hoc, cùm non haberemus aliud nomẽ quo ipſum appellaremus, inter Quinquefolii genera connumerare placuit. [Illud Gallis *Quinte fueille petite* appellatur.] Videtur verò Hippocrates etiam duo Quinquefolii genera nouiſſe, vnum humilius, alterum procerius, vt hoc nomine nobis etiam liceat minus & maius ſtatuere. *Maius Pẽtaphyllum.*

FORMA.

Quinquefoliũ maius candidũ

Quinquefoliũ maius luteũ.

Ramulos habet feſtucarum inſtar graciles , dodrantales,& in iis ſemen. Folia Menthæ ſimilia,in ſingulis pediculis quina,rarò plura,per ambitum ſerræ modo inciſa: florẽ in candido pallidum,auri æmulum. Radicem ſubrubram, oblongam,Elleboro nigro craſsiorem. Exqua ſanè deſcriptione omnibus liquet, maius Quinquefolium eſſe legitimum.Ex vna ſiquidem radice ſubrubra & oblonga,ramulos profert tenues,ac prorſus feſtucaceos,& in iis ſemen:folia Menthæ,quina in ſingulis pediculis, per ambitum ſerrę modo crenata;florem luteum,aut aureum.Quibus accedũt natalis locus(in riguis enim naſcitur) & immenſa adſtringẽdi facultas:quæ quidem ſingula verum eſſe Quinquefoliũ docent. Adeoque mirari ſatis non poſſum, cur nonnulli adulte

Maius Quinque folium eſt verũ Pentaphyllon.

adulterina hæc eſſe Pentaphylla ſibi perſuaſerint.

LOCVS.

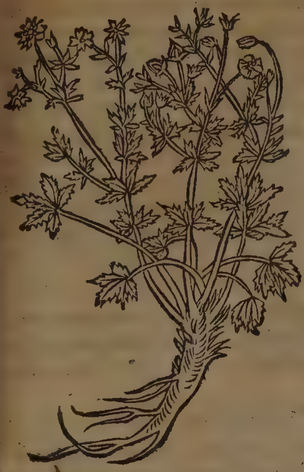
Prouenit aquoſis locis,& iuxta aquæductus. Interdum etiam in incultis, ſiccis & arenoſis locis.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio menſibus potiſsimùm.

TEMPERAMENTVM.

Vtriuſque certè folia, flores & radices vehemẽter adſtringunt: atqueadeò, vt Galenus ait, radix, cuius multus eſt vſus ex tertio eſt ordine deſiccantium, minimum habens euidẽtis caliditatis.

Quinquefolium minus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radicis Quinquefolii decoctum ad tertias depreſſum deductúmve, ſi in ore retineatur, dentiũ dolores ſedat. Putreſcentia oris vlcera collutione ſiſtit. Arteriæ aſperitates gargarizatum emendat. Contra alui profluuia, & dyſenterias auxiliatur. Item articulorum & coxendicum dolores potũ ſanat. Cocta in aceto & illita, herpetas cohibet. Strumas diſcutit, duritias, œdemata, aneuryſmata, abſceſſus, eryſipelata, digitorum pterygia, condylomata, ſcabiesq; ſanat. Teneræ radicis ſuccus, contra iecinoris pulmonisque affectiones & venena prodeſt. Folia cum hydromelite, aut

vino diluto,& exiguo pipere, contra febrium circuitus bibuntur: in quartana quidem quaternorum ramulorum folia, in tertiana verò trium, in quotidiana vnius. Tricenis diebus pota comitiali morbo medentur. Succus foliorum per dies aliquot trium cyathorum menſura potus, celeriter regium morbum ſanat. Vulneribus ac fiſtulis cum ſale & melle illita medetur. Enterocelicis, id eſt, inteſtinorum ramice laborantibus ſuccurrunt. Sanguinis eruptiones potum & illitum Quinquefolium ſiſtit. Inciditur ad expiationes luſtrationéſve, ſanguinis profluuia & caſtimonias.

EX GALENO.

Pentaphylli radix deſiccat vehementer, minimum verò acris eſt: quare in multo eſt vſu, velut alia quoque omnia, quæ quum ſint tenuium partium, citra morſum deſiccant.

EX PLINIO.

Quinquefolium adhibetur purgandis domibus. Strumis medetur, & pectoris vitiis. Idem iſchiadicis bibitur & imponitur. Panos ſanat. Impoſitum articulis vtiliſſimum. Fiſtulis quæ in omni parte ſerpunt auxilio eſt cum ſale & melle. Phalangio aduerſatur, lichenas emendat. Succus de Quinquefolio potus cyathis tribus anginæ medetur. Idem iecinoris & pulmonis vitiis, ſanguinemque reiicientibus, cuicunque ſanguinis vitio intus occurrit. Multi ſupra omnia laudant ad deploratos dyſentericos Quinquefolium, decoctis in lacte radicibus & potis. Item decoctum ad tertias in vino ictericis dari atque illini vtiliſſimum eſt. Eius folia ex aqua comitiales ſanant. Item contrita ex vino ſumpta triginta diebus in betonicæ farinæ pondo denariorum tredecim cum aceti ſcillitici cyatho, comitialibus morbis liberant. Celerrimè ſuccus regio morbo medetur, tribus cyathis cum ſale & melle potus. Quinquefolii folia quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis, plura cæteris, omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulſa.

De

De Piſis. CAP. CCXL.

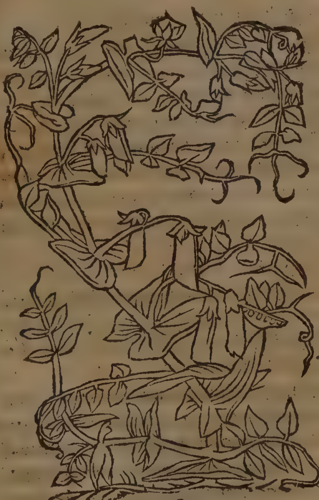
NOMINA.

Πίσον ϗ λάθυρος Græcè, Piſum Latinè dicitur. Officinis hoc nomine notum. Germanicè **Erbſz, oder Ervveyſſen,** [Gallicè *Pois*] Sic autem à Piſa loco in quo olim copioſiſsimè naſcebatur, nominatum eſt.

GENERA.

Duo apud nos genera Piſorum reperiuntur. Vnum in aruis caducum, humi ſerpens, quod genus Germani **Klein feld Ervveyſſen** nominant. Huius, vtpote vulgaris, pictu-ram haud damus. Alterum in altum ſcandit, arboribus aut palis quibus accubet adfixis, quibus ſeſe capreolis vinciens illigat. Hoc Germani **Groſz garten Ervveiſſen** vocant. Genus hoc pictum exhibemus.

FORMA.

Piſum.

Caules in terram ſpargit concauos, ramoſosq́;, prętenui ſurculo, folio frequenti, præter cæterorum morem longiuſculo, flore papilionis forma, circa vmbilicum purpureo: ſiliqua oblonga ſeu cylindracea, granis rotundis, & vt Plinius libro xviij. cap. xij. ait, angulos multos inæquales habentibus: radice imbecilla: vt mirari ſatis non poſsim vnde plęriſq; ſuſpicio orta ſit, vt Piſum noſtrum legitimum eſſe dubita-

nerint. Scio autem eſſe qui legumen hoc quod hodie paſſim Piſum appellatur, putent eſſe Cicer arietinum, quòd ſcilicet valuulę ſeu ſiliquæ eius cornu arietini formã habeãt. Quorum certè ſententiam probare non poſſum, quòd, Plinio teſte, Cicer arietinum ſic non ſit dictum, quia valuulæ effigiem arietini cornu exprimant, ſed quia legumen ipſum ſeu granum Ciceris arietino capiti ſimile ſit. Eam autem formam legumen hoc, quod Piſum nominamus, non refert,

LOCVS.

Apricis gaudet locis, frigorum nanque impatientiſſimum. Tepidum itaque locum & cœlum frequentis humoris deſiderat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret, & ſubinde etiã ſemina in valuulis profert.

TEMPERAMENTVM.

Quum Piſum ſimile quid tota ſubſtantia cũ faba, vt teſtatur Galenus, obtineat, neceſſe eſt vt non multũ à medio temperamento in refrigerando & exiccando recedat.

VIRES EX GALENO.

Simile quid tota ſubſtantia cum fabis obtinent Piſa, nec alio quam illæ modo manduntur. In duobus autem euariant. Non enim ſimiliter ac fabæ inflant, nec abſtergendi facultatem habent, ideoque ſegniùs quàm illæ per aluum ſecedunt.

EX PAVLO.

Piſum molle quidem & laxum eſt, non tamen adeò inflat.

De Polytricho Apuleiano. CAP. CCXLI.

NOMINA.

NON temerè adiectum eſt Apuleii, ne ſcilicet quiſpiã Dioſcoridis & aliorum Græcorum intelligeret Polytrichon: quod ſanè forma ab eo quod nũc deſcribimus alieniſſimũ eſt. Germanicè à colore aureo quẽ habet **Guldiner Widerthon** vocatur. Officinis ĩcognita eſt hęc herba. Polytrichon dicta eſt á ramulis, qui capillorum inſtar tenues

nues ſunt[Gallicè *Eſpece de Mouſſe.*]

GENERA.

Duo Polytrichi Apuleiani damus genera Vnum maius, alterum minus: neque enim differũt niſi ſola magnitudine.

Polytrichũ Apuleij, maius & minus.

FORMA.

Ramulos habet capillorum inſtar tenues, colore aurũ referentes, circumque hos folia multa capillacea, in ſummo capitula lentis aquaticæ ferè forma, eiuſdem cum ramulis coloris.

LOCVS.

Maius naſcitur in prãtis humidis & vliginoſis: Minus in petris ac muris humidis.

TEMPVS.

Menſe Iulio vtrumque reperitur.

TEMPERAMENTVM.

In caliditate & frigiditate ſymmetra ſunt: deſiccant tamen, extenuant & digerunt.

VIRES.

Decoctum eorundem in aqua aut lixiuia capillorum radices firmat, ideoque in alopecia caput glabrum capillis veſtit. Potum, viſcoſorum craſſorumque è thorace pulmonéque excreationibus non mediocriter confert: lapides frangit, & vrinas ducit. Morbo regio correptis & lienoſis auxiliatur. Strumas diſcutit, & in ſumma eadem quæ Adiãtum

P v poteſt

poteſt. Recentiores ſuperſtitione quadam ducti, illis multa ridicula & incredibilia tribuunt.

De Perſicaria. CAP. CCXLII.

NOMINA.

NON clàm me eſt quàm variè à multis diuinatum ſit, quo nomine Perſicaria vocata veteribus ſit. Sed mea quidem ſententia, in vniuerſum omnes coniecturis vſi nõ ſatis firmis, decepti ſunt. Et ego quidẽ fateor ingenuè, nec mihi conſtare num à veteribus deſcripta ſit, tãtum abeſt vt ſcire queam quo illã appellauerint nomine. Vulgus herbariorum vno conſenſu hodie, quòd folia Perſicę habeat, Perſicariam nominant. Germani Flohkraut, [Galli *Curaige*.]

Rorties.

FORMA.

Perſicaria.

Folia Perſicæ arboris habet, fuſca in medio macula plumbaginéve: caule geniculato, rubente lõgo: flore ſpicaceo, primùm candido, dehinc purpureo: ſemine minuto, radice lutea, numeroſa.

LOCVS.

In humidis & paluſtribus locis frequentius prouenit.

TEMPVS.

Iulio & auguſto menſibus floribus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Frigidam & admodũ ſiccam eſſe guſtus abũdè mõſtrat: miri

mirificè enim guſtata adſtringit.

VIRES.

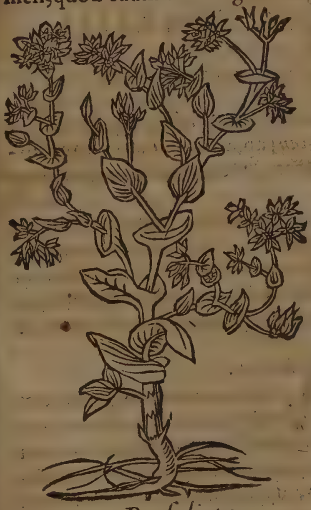
Vulnerariam herbam eſſe, temperamẽtum eius ſatis docet. Rectè itaque iuniores medici in vulneribus, & maximè fiſtulis curandis vtuntur. Vtilis haud dubiè in dyſenteria, aliiſque malis que refrigerationem & adſtrictioné requirunt.

De perfoliata. CAP. CCXLIII.

NOMINA.

AN hæc herba veteribus cognita fuerit Græcis & Latinis, affirmare certò nõ poſſum. Ego planè Cotyledonem putarẽ Dioſcoridis, niſi radix in diuerſam me traheret ſententiam, quæ oliuæ inſtar rotũda non eſt. Hodie tamen, quod caulis eius ſingula folia diſſecat atque penetrat, Perfoliata ab omnibus appellatur. Germanicè Durchvvachſz, ꝛ Bruchvvurtz dicitur.

Perfoliata cur dicta.

Perfoliata.

FORMA.

Caulis illi rotũdus, rubeſcẽs, folia ſingula penetrans, quæ Piſorũ foliis haud diſſimilia ſunt, tenuia admodum & glabra. In ſummo coliculorũ capitula, & in iis flores lutei, & ſemina formã ferè Tithymalli, quã vulgo Eſulã nomi

nominant præ ſe ferentia. Radix candida, fibris capillata.

LOCVS.

Naſcitur in hortis ſata, & interdum ſua ſponte in arenoſis locis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iulio menſe, & ſubinde ſemina producit.

TEMPERAMENTVM

Amara modicè eſt & aſtringit, vt hinc colligi liceat calidam & ſiccam eſſe.

VIRES.

Vulneribus & vlceribus tam externis quàm internis curandis aptiſsima eſt herba, hæc enim glutinat. Valet autem potiſsimùm ad ramices puerorum ſanandos. Auxiliatur etiam exulcerationibus & prominentiis vmbilici. Plurimus huius apud chirurgos vſus.

De Porro. CAP. CCXLIIII.

NOMINA.

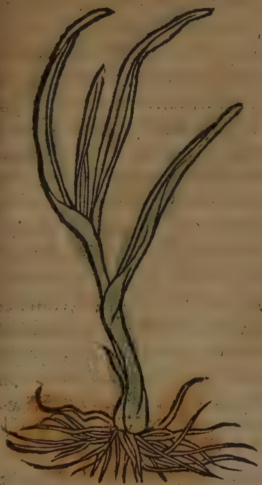
Πράσον Grȩcis, Porrum Latinis & officinis, Germanis Lauch [Gallis *Pourreau*] appellatur. Porrum autē dictum putant, quòd porrò eat, & longè latéque graſſetur.

GENERA.

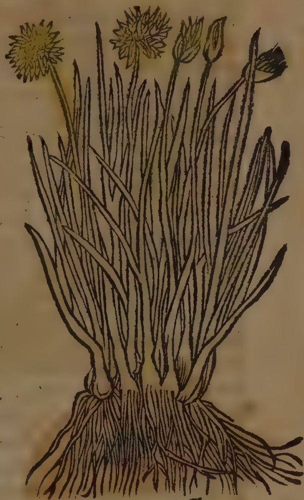
Porri duo genera ſignauit antiquitas. Vnum capitatum, ſic nominatū quòd eius radix in caput increſcat atque extuberet. Alterum ſectiuum, cui frōdens coma ſuper terram eminens auſertur amputatúrve. Hoc Germani pulchrè ad nomen Latinum alludentes, Schnittlauch nominant, & Bryßlauch.

FORMA.

Capitatum ſimplici capite ex albæ ceruicis anguſtiis extuberante conſtat, frōde ſuper terram carinata, & in angulū oblonga. Sectiuo verò caulis eſt longus, intus cauus, multis in vertice floribus aceruatim collectis, & in ſpeciem abſoluti orbis conglomeratis, id quod in bimo accidit: quod etiam ſementeſcit, ſparſo per eius cacumen ſemine, & emoritur

Porrum capitatum.

Porrum ſectiuum.

ritur. Radix cãdicans, craſſa, multis fibris capillata, ac tunicis quibuſdam veſtita.

LOCVS.

Lęto ſolo gaudet, odit rigua.

TEMPVS.

Duodeuigeſimo die à ſatu prorũpit, bimatumq; perfert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & extenuat perinde atq; cepa, vt ex eius facultatibus euidẽtiùs innoteſcet. Symeon Sethi calidũ & ſiccũ in ſecundo facit ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Porrum capitatũ inflationem facit, noxium ſuccũ creat, difficilia inſomnia parit, vrinam ciet, aluo accommodũ. Extenuat, Oculorum obſcuritatem facit. Menſes pellit, ve-

ſicam

ſicam exulceratam, reneſque lædit. Cum priſana verò coctum & comeſtum, ea quę in thorace ſunt educit. Coma eius in aqua maris & aceto cocta, in deſeſsionibus ad præcluſiones vuluæ & duritias vtilis habetur. Vna & altera aqua coctum, aut aqua frigida maceratũ, dulceſcit, & multò minus inflat. Semen acrius eſt, & quandam adſtrictoriã vim habet. Quare ſuccus eius cum aceto, addito thure aut mãna, ſanguinem, maximè è naribus prorumpentem, ſiſtit. Venerem ſtimulat. Contra omnia thoracis vitia pro delinctu efficax eſt, & ad tabem comeſtum. Purgat etiam arteriam: ſed ſi aſsiduè eſtur, viſus obſcuritatẽ inducit. Stomacho aduerſatur. Succus ex melle potus, contra beſtiarum morſus auxilio eſt. Idem quoque illitus poteſt. Cum aceto, thure & lacte, aut roſaceo inſtillatus, auriũ doloribus & ſonitui prodeſt. Varos tollunt folia, cum rhoe opſoniorũ illita. Epinyctidi medentur. Cruſtas ex ſale illita rumpunt. Veteres ſanguinis reiectiones cohibent ſeminis drachmę binæ cum æquali baccarum Myrti pondere potæ.

EX GALENO.

Corpus calefacit, & craſſos in eo humores extenuat, glutinoſosq; incidit. Bis tamen aut ter in aqua decoctum, acrimonia ſpoliatur: quanquam ne ſic quidem vim perdit extenuandi.

EX AETIO.

Porri capitati acris ſaporis veluti & cepe ſunt, cuius ratione corpus calefaciunt, craſſosque humores attenuant. ac lentos incidunt, vrinam prouocant, ſanguinem purgãt. Præſtantiſsimus vſus eorũ qui bis coquuntur, ita enim acrimoniam deponunt, neque amplius deprauatum ſuccum retinent.

EX PAVLO.

Porrũ mali ſucci eſt & acre. Vt autẽ Dioſcorides ait, grauia facit inſomnia, aluũquè bonam, vrinã cit & extenuat. Habet & abſtergendi vim aliquam, cũ ptiſana, ſiquidẽ coctum, ea quæ in thorace ſunt educit. Semen verò eius nephriticis miſcetur medicamentis. Folia etiam nonnihil adſtringunt; ob eamq; cauſam ſuccus ipſorum ſanguinem

ſup

ſupprimit.

EX PLINIO.

Porro ſectiuo profluuia ſanguinis ſiſti in naribus, cōtrito eo obturatis, vel gallæ mixto, aut menthę. Item ex abortu profluuia poto ſucco cum lacte mulierum. Tuſsi etiā veteri, ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis ſanantur ambuſta, epinyctides: ita vocatur vlcus aciem hebetans, & in angulo oculi perpetim humor emanans. Quidā eodem nomine appellant puſtulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia vlcera cum melle trito: Vel beſtiarū morſus ex aceto: Item ſerpentium. Aurium verò vitia cum felle caprino, vel pari menſura mulſi. Stridores cum lacte mulieris. Capitis dolores ſi in nares fundatur, dormituríſve in aurem, duobus ſucci cochlearibus, vno mellis. Succus & ad ſerpentium ſcorpionumq; ictus in potu bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum vini hemina potus. Sanguinem verò excreantibus & phthiſicis, deſtillationibus longis, vel ſuccus, vel ex ipſo cibus prodeſt. Item morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptiſanæ ſucco acetabuli menſura. Idem modus cum melle, vuluas purgat. Toſtus verò editur & contra fungorum venena, imponitur & vulneribus. Venerem ſtimulat, ſitim ſedat, ebrietatē diſcutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur, inflationem quoq; facere, quæ tamen ſtomacho non noceat, ventremq; molliat. Capitato maior eſt ad eadem effectus. Sanguinem reiicientibus ſuccus eius cum caule aut thuris farina, vel acacia datur Hippocrates & ſine alia mixtura dari iubet, vuluaſque contractas aperiri putat. Fœcunditatē etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle vlcera purgare. Tuſsim & deſtillatiōes thoracis, Pulmonis & arterię ſanat vitia, datum in ſorbitione ptiſanæ: vel crudum, præter capita, ſine pane, ita vt alternis diebus ſumatur: vel ſi purulenta excreantibus. Sic voci vel Veneri, ſomnoque multùm confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluū ſiſtunt, & inflationes veteres. Cortex decoctus illituſq;, inficit canos.

EX SIMEONE SETHI.

Vrinam cit, & mali ſucci eſt. Aſſiduè comeſtum viſus hebetu

betudinẽ efficit. Difficilia inuehit ſomnia, & ſtomacho nocet. Semen genitale calefacit, & capitis dolores excitat: Iecur, renes & veſicã lædit. Confert ad hærmorrhoidas, Bis verò aqua coctũ, & aceto, & garo & oleo, cuminoque cõditum, ſalubre eſt iis qui frigido ſunt ſtomacho.

De Pulmonaria. CAP. CCXLV.

NOMINA.

VT veteribus Græcis & Latinis nominata ſit hęc herba, nondum ſcire licuit. Hodierni temporis medici & herbarii Pulmonariã vocãt. Germani **Lungenkraut.** [Galli *Herbe à poulmon ou eſpece d'Hepatique*] Sic autem haud dubiè appellari cœpit, quòd pulmonum vitiis, exulcerationibus potiſsimùm eorundem, præſens remedium ſit.

FORMA

Pulmonaria.

Folia mollia habet, inuicem incumbentia; leniter laciniata, cauis multis prędita, ſuperiore parte viridia, inferiore in luteo albicantia, ac veluti punctis aut puſtulis quibuſdam notata atque hoc nomine aliquam pulmonis humani formam referentia: vnde etiam Pulmonariam dictam eſſe coniicimus.

LOCVS.

Prouenit in quercu arbore, & ſaxoſis locis.

TEMPVS.

Tota æſtate inuenitur locis iam mõſtratis.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Recentiores frigidam & humidam eſſe, mea quidem ſententia, falſò ſtatuunt: admodum enim adſtringit, vt hoc nomine idem cum quercu in qua naſcitur habeat temperamẽtum. Deſiccat itaque & paulò infra media calefacit, in genere eorum quæ tepida ſunt.

VIRES.

Deſiccandi & adſtringẽdi facultatem obtinet, quamobrẽ vulnera recentia glutinat, potiſsimùm autem pulmonis. Ad incipientes quoque ac creſcentes phlegmonas vtilis: nã quæ iam vehementes ſunt, adſtringentia reſpuũt. Confert autem hauddubiè etiam ad muliebre profluuiũ, & ſanguinis expuitiones, & diuturnos alui fluores.

De Ptarmice. CAP. CCXLVI.

NOMINA.

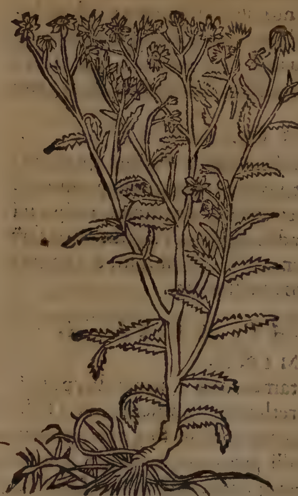
Πταρμικὴ Græcis, Strenutamentaria Latinis dici poteſt. Sunt qui Syluestre Pyrethrum nominent, quòd ſcilicet Pyrethri modo, quanquam mitiùs, linguam vellicet. Atque hinc eſt quòd nonnulli pro vero Pyrethro, ſeducti eius titillante acrimonia, deſcripſerint. Germanis Wilder Bertram appellari poteſt. [Gallis *Pyrethre baſtard.*] Ptarmice dicta eſt, quòd flores eius naribus obiecti ſternutamenta eliciunt.

Sternutamentaria. Syluestre Pyrethrũ Ptarmice cur dicta.

FORMA.

Breuis frutex eſt, paruis, multis, teretibus, & Abrotono ſimilibus ramulis, circa quos folia multa, oblonga, oleaginis ſimilia. In ſummo Chamæmeli capitulum, paruum, rotundum, olfactu acre, ſternutamenta ciens, vnde nomen inuenit. Hactenus Dioſcorides. Quòd ſi itaque naturã atq; imaginem eius fruticis rectè expendas, vndiquaque ei plantę, cuius picturã damus, hæc deſcriptio quadrabit. Nam ſurculis fruticat exiguis, mũltis, rotundis, Abrotono non diſsimilibus, lentè ruteſcentibus, qui foliis frequentibus, longiuſculis, oleæ ſimilibus, anguſtis, vtrinque leniter ſerratis ambiunt, cacumine Anthemidis vmbellam obtinente, quæ acri ſuo odore nares feriens, ſternutamentum irritat.

LOCVS.

Ptarmice.

Inuenitur ſæpius in montibus altis & ſaxoſis locis.

TEMPVS.

Floret æſtate: radix eius extremo effoditur autumno.

TEMPERAMENTVM.

Eius temperies eſt calida & ſicca, viridis etiamnum ordine ſecundo, ſiccatæ tertio.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus illita ſugillata emẽdare poſſunt. Flores ſternutamenta efficaciſsimè mouent.

EX GALENO.

Ptarmices flores ciendæ ſternutationis vim obtinent, vnde & herbæ nomen. Sugillata & reliquas ecchymoſus diſcutit.

EX PAVLO.

Ptarmices folia ſternutamenta mouent. Totus autem frutex viridis ſugillata, liuoreſque alios diſiicit.

De Pyrethro. CAP. CCXLVII.

NOMINA.

Πύρεθρος Græcè, Saliuaris Latinè dicitur. Officinæ Græcam appellationem retinuerunt. Germanicè **Bertram**, [Gallicè *Pyrethre*] nominatur. Pyrethrũ autem à feruido, ac ignis ſimili, qui in eius radice eſt ſapore, Græci dixerunt.

dixerunt. Saliuaris verò, quòd manſa vel ore tantùm detenta eius radix, copioſam ſaliuam eliciat, Romanis appellata eſt.

FORMA.

Pyrethrum.

Herba eſt caulem foliaque ſylueſtris Dauci, & Fœniculi inſtar proferens, Vmbellam Anetho ſimilem orbiculatam. Radicem Pollicis craſsitudine, longam, ſapore feruidiſsimam. Hæc Dioſcorides. Vbi nobis ſhonendus venit lector, Pyrethrum noſtri ſoli non ex omni parte huic deſcriptioni reſpondere. Non enim vmbellā anetho ſimilem, ſed anthemidis potius orbiculatum capitulum, quod Ptarmici tribuit Dioſcorides, habere deprehenditur. Cætera omnia adamuſsim reſpondent. Siquidem habet Pyrethrum caules & folia Dauci ſylueſtris & Fœniculi, radicē pollicis craſsitudine, guſtus ardentiſsimi.

Pyrethrū noſtrum Ptarmices flores obtinet.

LOCVS.

In Germania noſtra, quod ſciam, non niſi plantatum prouenit.

TEMPVS.

Floret æſtatis maxima parte.

TEMPERAMENTVM.

Excalefacit & ſiccat in tertio ordine, vel, vt aliqui putant, in quarto.

Dolores det[...]

VIRES EX DIOSCORIDE.

Pituitam elicit radix: ideoque dentium doloribus decocta in aceto, colluto inde ore, auxiliatur. Manſa pituitã extrahit. Sudores ciet, inuncta ex oleo. Diuturnis rigoribus efficax. Contra refrigeratas partes corporis ac reſolutas eximiè conducit.

EX GALENO.

Pyrethri radice potiſsimùm vtimur, vrentem facultatem obtinente, qua vtique dentium etiam refrigeratorum dolores mitigat. Et ad rigores ante circuitum cum oleo infricatur. Ad hæc ſtupidos & reſolutos adiuuat.

EX PAVLO.

Pyrethri radix adurentem poteſtatem occupat, dentium qui frigori patuerunt, dolores lenit. Item ad febrium rigores ante circuitum infricatur cum oleo. Ad hæc iis quorum corpora ex refrigeratione ſtupent, & reſoluta ſunt, efficaciſſimè adhibetur.

De Pyxo. CAP. CCXLVIII.

NOMINA.

Πύξος Græcis, Buxus Latinis, Germanis Buchſzbaum [Gallis *Bouys*] dicitur.

FORMA.

Arbor immortali coma virens: folio Myrti, exiguo, ſubrotundo, flore herbaceo, ſemine rufo & rotundo, omnibus animantibus inuiſo.

LOCVS.

Gaudet frigidis & apricis, plurimaque vbique Buxus.

TEMPVS.

Perpetua fronde viret, neque ei vllo tempore decidunt folia. Quo nomine potiſsimùm hanc celebrat Germanica illa cantilena, eiuſdem ac ſalicis contentionem continens.

TEMPERAMENTVM.

Recenciores temperatam eius arboris eſſentiam eſſe ſtatuunt, id quod ob multas cauſas, quas recenſere ſuperuacuũ eſt, non videtur veriſimile. Haud dubiè verò adſtringit, atque adeò exiccat.

VI-

VIRES.

Non admodum magnus Buxi in medicina vſus eſt. Folia eius in lixiuio decocta rufant, aut flaueſcere efficiunt capillos. Scobem eius decoctã in aqua, alui profluuium ſanare tradunt. Sõnum capere ſub hac arbore, cerebro vehementer incommodat, ꝙ eius odor naturæ prorſus aduerſetur. Ferunt ſerpentes vulneratas eius radice deguſtata, ſtatim ſanitatem recuperare.

Buxus.

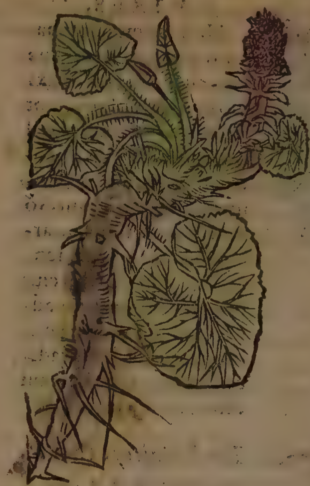
De Petaſite. CAP. CCXLIX.

NOMINA.

Πεταςίτης Græcis, Petaſites Latinis appellatur. Officinis penitus ignota. Germanis **Peſtilentʒ vvurtʒ** nominatur, quòd nimirum eius radix præſentaneum ſit contra peſtilentiales febres remedium[Gallis verò *Eſpece de Napolier*] Petaſites autem à petaſo, pileum ſignificante, dicta eſt, quòd folium eius pediculo ſuperpoſitum, petaſi modo amplum, vt fungus dependeat. *Petaſites quare dicta.*

FORMA.

Pediculus eſt cubito maior, craſsitudine pollicis, in quo petaſi figura folium magnum, vt fungus dependet. Ex qua ſanè deſcriptione ſatis perſpicuum fit, herbam cuius picturã damus eſſe Petaſiten. Hæc enim ſtatim inter initia Martii, flores ſuos in albo purpureos, agglomeratos, & botri figuram referentes profert, citra quidem folia, quod Dioſcorides omiſit. Hi marceſcentes ſine fructu abeunt ac decidũt. Poſteà purpureos emittit pediculos, cauos, hirſutos, qbus

Petaſites.

folia ſuppoſita ſunt magna, pilei ampli figuram obtinētia, ſupnè viridia, infernè verò candicātia: quę in tantā creſcūt amplitudinē, vt vnū interdū orbicularē menſam prorſus tegat. Radix illi craſſa & longa, intùs candida, vehementer odorata & amara. Quibus accedit, quòd vires huius herbæ à viribus Petaſites, vt ex ſequentibus patebit, non diſcrepant, vt hoc nomine nihil euidentius ſit, quā eam herbam eſſe planè veterū Petaſiten.

LOCVS.

Naſcitur copioſiſsimè in pratis humidis & iuxtà riuulos ſitis.

TEMPVS.

Initio Martii mēſis, vt cōprehenſum eſt, floribus ſuis cōſpicua eſt herba, qui Aprili imminente, ſtatim citra fructū decidunt. Quo facto folia cum pediculis ſuis prodeunt.

TEMPERAMENTVM.

Ex tertio eſt ordine deſiccantiū, id quod amaritudo eius quam guſtu deprehendimus, facilè monſtrat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Facit ad maligna & phagedænica vlcera tritum & illitū.

EX GALENO.

Ad maligna & phagedænica vlcera, ea vtuntur. Idem etiam de Petaſite tradit Paulus.

APPENDIX.

febris pesti-
lentialis.

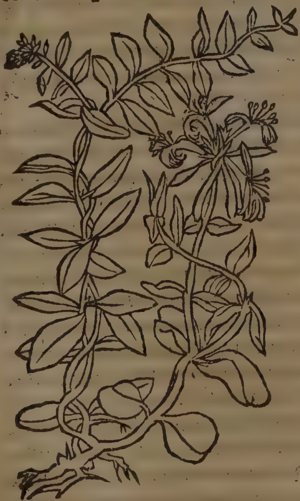
Experimento comprobatum eſt radicem hanc mirificè conferre peſtilentialibus febribus, quòd ſudorem vehementer moueat, ſi in puluerē redacta cum vino ſumatur. Nec minori

minori efficacia bibitur à mulieribus quas vteri tormina & præfocationes exercēt. Valet etiam vnicè ad enecandos lũbricos. Succurrit quoque iis qui ſpiritus difficultate laborãt. Ducit vrinã & menſes. Efficax eſt ad vulnera præhumida, & ad reliquas cutis fœditates. Hæc verò poſſe, amaritudo eius euidentiſsimè docet, cuius quidem hæ ſunt facultates, vt ex iis quæ ſæpe iã diximus, & Galenus lib. iiij. de ſimpli. medicament. facultat. cap. xvij. fuſiùs docet, manifeſtũ eſt.

De Periclymeno. CAP. CCL.

NOMINA.

Περικλύμενον Græcis, Volucrũ maius Latinis, Scribonio Largo Syluę mater, vulgò Caprifolium & Materſylua, & nõnullis Liliũ inter ſpinas dicitur. Germanis Geyſʒblatt, Speck oder Waldgilgen, zeunling Sic ſanè dictũ, quòd circumuoluendo ad ſe vicinas arbores aut frutices vocet. [Gallicè *Cheurefueille ou vinciboſſe*.]

Periclymenus.

FORMA.

Simplex frutex eſt, ex interuallis folia ſpargens ipſum amplectentia, ſub cãdida, Hederæ ſimilia: flores candidos, Fabæ ſimiles, ſubrotũdos, quaſi in foliũ procũbentes: ſemen durũ, & quod difficilè vellitur: radicẽ craſſam, rotundam. Ex qua quidem deſcriptione perſpicuum fit, fruticem quẽ pictum exhibemus, eſſe Periclymenõ: ſiquidẽ caulibus ſuis vicina amplectitur, gemina per interualla vmbilicata folia habens, à terra cæſiis, ſupernè herboſis ad He-

derę ſimilitudinem: flores albos, Fabæ nõ diſsimiles, ſubrotundos, potiſsimùm antequam dehiſcãt, baccas hederaceas aut Ruſci, radicem craſſam.

LOCVS.

Naſcitur in aruis ac ſepibus, conuoluens ſe vicinis fruticibus. Nunc in hortis etiam paſsim plantatur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer calefacit & deſiccat, id quod guſtu etiã ipſo depreheditur. Folia ſiquidem acrimoniam quãdam præ ſe ferunt guſtata.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Huius ſemẽ poſtquam maturuit collectum, & in vmbra ſiccatum, drachmæ pondere datur in vino quadraginta diebus, vt lienem minuat abſumátve, & laſsitudinẽ diſcutiat. Orthopnœę & ſingultui pdeſt. Vrinã cit à ſexto die cruẽtam. Partũ accelerat. Habent eaſdẽ vires & folia: quę triginta ſeptẽ diebus pota, ſterilitatẽ facere prodũtur. In periodicis febribus cum oleo inuncta, earum horrores mitigãt.

EX GALENO.

Periclymeni vtilis eſt tũ fructus, tũ folia, adeò vehementer incidentis & excalefacientis facultatis, vt ſi pluſculũ bibantur, vrinã ſanguinolentã efficiãt. Principio quidem vrinã tantùm mouent: porrò foris cũ oleo illita calfaciunt. Iuuant & lienoſos, & difficulter ſpirantes. Cõpetens potionis menſura eſt, drachmæ vnius pondus cum vino. Cæterùm deſiccat quoque ſemen. Et quidã aiũt, ſi copioſiùs bibatur, ſterilitatẽ omnino bibentibus afferre. Sunt etiã qui certum dierũ numerũ ad talem potionem præfiniunt, quemadmodum Dioſcorides, qui ſeptem & triginta dies eos tradi refert. Hic quoque cruentã vrinã reddi à ſexto die memorat.

EX PLINIO.

Semen eius in vmbra ſiccatũ tunditur, & in paſtillos digeritur. Hi reſoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem, eumque vrina cruenta, aut per aluum abſumit, quod intelligitur à decimo ſtatim die. Vrinam

cient

cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis proſunt.

APPENDIX.

Ex iam commemoratis facultatibus nemo non intelligit fruticem hunc eſſe Periclymenon: cùm enim guſtu acrimoniam præ ſe ferat, neceſſe eſt omnia hæc quæ veteres Periclymeno tribuunt, poſsit. Quibus accedit, quòd recẽtiores etiam herbarii ſuo Caprifolio eaſdem vires aſsignẽt. Exiccare enim ipſum tradunt vlcera humida & ſordida, ſanare impetigines, & alias cutis fœditates, lienem abſumere, difficulati ſpirandi conferre, partus celeritatem facere, calculos pellere, faciei maculas abſtergere, & alia poſſe quæ non attinet referre.

De Pyro. CAP. CCLI.

NOMINA.

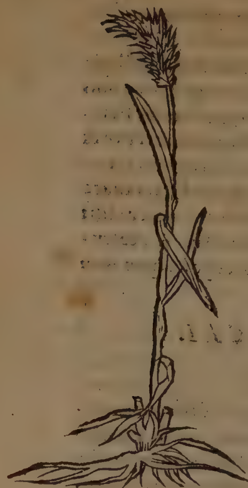
Πυρὸς Græcis, Triticum Latinis dicitur. Officinæ antiquum latinum nomen retinuerũt. Germanis **Weyſſen** [Gallis *Blé, ou Froument*] appellatur. Triticum verò dicitur, quòd tritum ex ſpicis ſit, vt autor eſt Marcus Varro.

GENERA.

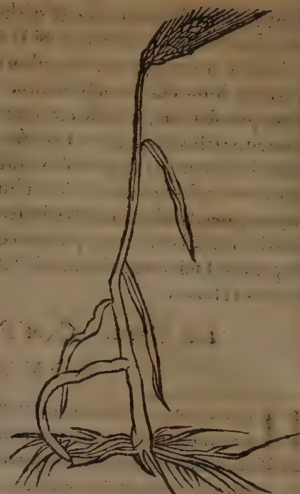
Tritici ſumma genera tria obſeruant qui frumentariæ rei periti ſunt. Primum quod Robus dicitur, quoniã & põdere & nitore præſtet, Germanis ſimpliciter **Weyſſen** nominatur. Secundũ trimeſtre, & nõnullis Sitanium dicitur. Trimeſtre quidem, quòd tertio ferè ſatum menſe matureſcat: id quod tamen noſtro in orbe non fit, in quo Martio menſe ſatum, quinto tandem, hoc eſt, Iulio menſe metitur. Germanis **Amelkorn** dicitur, hauddubiè non alia ratione niſi quòd ex hoc genere tritici amylum optimum conficiatur. Eius picturam dare hoc tempore nõ potuimus. Tertiũ genus tritici, non vndiquaq; notum, Germanis **Welſcher Weyſſen ꝛ Weyſſenkolb** dicitur.

FORMA.

Primum tritici genus culmo eſt quàm hordeum altiore, tribus geniculis conſtante, folio arundineo, ſpica à foliis remotiore, incondita, & in nullos verſus diſpoſita.

Tritici primum genus.

Tritici tertium genus.

Exteritur in area, vt alia quædam frumenta. Alterum culmo, geniculis, granisque priori ſimile, nec ab eo differt, niſi quòd ſpicam multis ariſtis vallatam, & in duos verſus diſpoſitam obtinet.

Tertium genicula habet quaterna, aliâs præcedenti per omnia propemodùm ſimile.

LOCVS.

Paſsim prouenit Triticum primi & ſecundi generis. Poſtremum in Alſatia, & agro Tubingenſi gignitur.

TEMPVS.

Floret, vt alia ferè omnia frumenta, Iunio menſe: in Iulio autem metitur.

TEMPERAMENTVM.

Triticum vt medicamentum foris impoſitum, primi eſt ordi-

ordinis excalefacientium, non tamen nec reſiccare, nec humectare manifeſtò poteſt. Porrò quod ex eo cõficitur amylum, eo tum frigidius eſt, tum ſiccius.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Optimum ad ſecundæ valetudinis vſum Triticum habetur, quod recẽs & iam perfectè adultũ, & colorem mâli refert. Crudum in cibis rotundos lumbricos gignit. Canũ morſibus prodeſt manſum & illitum. Confectus ex eius ſimilagine panis, plus alit quàm cibarius, quem Græci συγκομιστὸν vocant. E Sitanii farina panis leuiorem cibum præbet, & qui facilè in membra demandetur, Farina eius cum hyoſcyami ſucco illinitur aduerſus neruorum fluxiones. Item contra inteſtinorum inflationes. Lentigines ex oxymelite tollit. Furſures autem acri in aceto elixi & calentes illiti, lepras pellunt. Incipientes etiam inflammationes omnes illiti leniunt. In Rutæ verò decocto elixi, mammas turgentes ſedant. Viperarum ictibus auxiliantur: & tormi noſis proſunt. Confectum ex farina triticea fermentum calefaciendi extrahendique vim habet. Priuatim quæ in plãtis pedum ſunt, extenuat. Cætera tubercula, furũculoſque ex ſale concoquit, & aperit. Sitanii farina contra venenatos ictus cum aceto aut vino commodè illinitur. Eadẽ ſi decocta in glutini modũ delingatur, cruẽta excreantibus ſuccurrit. Contra tuſſim & exaſperatam arteriam, cum mẽta & butyro decocta efficax eſt. Tritici pollen ſi ex aqua mulſa, aut hydrelæo decoquatur, omnẽ diſcutit inflammationem. Panis & cum melicrato coctus & crudus, inflammationes omnes illitus mulcet, cùm emolliat, & quadantenus refrigeret, mixtus herbis ſucciſque quibuſdam. Vetus autem & aridus per ſe, adiectiſque aliis quibuſdam, citã aluum cohibet. Recens muria maceratus & illitus, vetuſtas impetigines ſanat. Glutinum ex ſimilagine & polline, quo chartæ glutinantur, ſanguinem excreãtibus prodeſt, ſi liquidius ac tepidum cochlearis menſura detur ſorbendum.

EX GALENO.

Triticum quiddam lentoris, & obſtruentis naturæ habet Quod verò ex pane fit cataplaſma, vim obtinet magis dige

digerentem, quàm quod ex Tritico: nimirũ quum & ſalem & fermentum panis adiuncta habeat: quippe cùm fermentum vim habeat attrahēdi digerendique ea quæ in alto reſident. Plura de Tritico petenda erunt ex capite primo libri primi de alimentorum facultatibus, quo in loco variè panis ſpecies exponuntur.

EX PLINIO.

Grana Tritici ferro combuſta, iis quę frigus vſſerit præſentaneo ſunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorum contractionibus auxiliatur: cum roſaceo verò & ficu ſicca myxiſque decoctis. Item ſuppuratis neruis cum hyoſcyami ſucco illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Furfures tonſillis faucibusq; gargarizatione proſunt. Sex. Pompeius prętorii viri pater, Hiſpaniæ citerioris princeps, quum horreis ſuis ventilandis pręſideret, correptus dolore podagræ, merſit in Triticum ſeſe ſuper genua, leuatúſque ſiccatis pedibus mirabili modo, hoc poſteà remedio vſus eſt. Vis tãta eſt, vt cados plenos ſiccet. Paleam quoque tritici vel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quàque decoctæ ſunt aqua foueri.

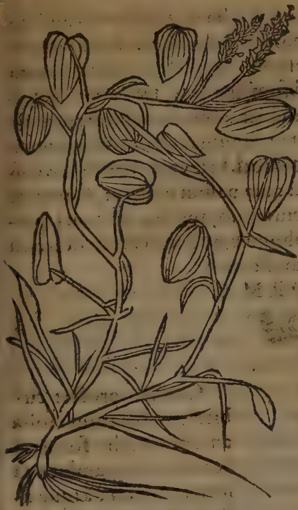
De Potamogetone CA. CCLII.

NOMINA.

Ποταμογείτων, ἢ σαχυίτης Græcè, Fontalis & Potamogeton Latinis dicitur. Officinis ignota eſt herba. Germanis Samkraut vocatur. Potamogeton autē quaſi fluminibus vicina dicta eſt: ſiquidem aquoſis & paluſtribus locis naſci amat. Stachites verò quaſi ſpicata, ob caulē quē ex ſe mittit floribus & ſemine ſpicato. [Gallicè *Eſpi deaue.*]

FORMA.

Folium Betæ ſimile habet, denſum, & paulum extra aquam eminens. Ex qua quidem breui admodũ delineatione ſatis intelligi poteſt, herbam cuius picturam damus eſſe Potamogetona. Caulem nanque rotundũ habet, geniculis interſectum, è quibus pediculi exeunt foliis Betæ aut Plantaginis veſtiti, paulùm ſupra aquã eminētibus. Flores etiã ſpicatos, Plantaginis inſtar, pfert, ac ſubinde ſemen. Quid multa?

multa? Folia huius herbæ planè referunt foliũ Indũ vocatũ officinis.

LOCVS.

Naſcitur in lacuſtribus & aquoſis locis.

TEMPVS.

Floribus prægnās eſt Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, vt guſtus etiam abundè docet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Refrigerat & adſtringit: pruritibus, vlceribusque vetuſtis, & iis q̃ paſcendo ſerpunt, confert.

Potamogeton ſiue Fontalis.

EX GALENO.

Adſtringit & refrigerat ſimiliter Polygono, ſed eſſentia eius craſsior quàm Poligoni eſt.

EX PLINIO.

Potamogetõ ex vino dyſentericis & cœliacis medetur. Peculiariter refrigerat, ſpiſſat. Vſus in foliis, cruribus vicioſis vtilia, & contra vlcerum nomas, cum melle vel aceto.

De pede Anſerino. CAP. CCLIIII.

NOMINA.

QVO nomine veteribus tum Græcis tum Latinis ſit appellata hæc planta, nondum cognoſcere potui quapropter nouam vt illi nomenclaturam inderem neceſſe fuit. Aliam autem & commodiorem non licuit inuenire, præter eam, quam alludentes ad germanicam appel-

pellationẽ impoſuimus. Nam ſi folia eius ſpectes in ambitu laciniata, planè anſerini pedis formam ac ſimilitudinem repræſentant. Hinc appoſitiſsimè Germanis noſtris vocata eſt Genſzfuoſz oder Genſzfuoſzle. [Gall. *Pied de iars.*] Quũ verò eadem herba ſuibus inimica admodum ſit, atque adeò mortem inferat, factum eſt vt à mulierculis etiam ſit nominata Seutod, ꝛ Schvveinſztod. Etſi verò in officinis eius herbæ nullus ſit vſus, tamen quia paſſim naſcitur, & temerè fortaſſis à nonnullis vires eius ignorantibus vſurpari poſſet, eam ſilentio tranſire noluimus, quò ſcilicet facultas tam vulgaris herbæ omnibus patefieret.

FORMA.

Pes Anſerinus.

Caulem profert cubitalem, ſtriatum: folia ad Halicacabi formam accedentia, in ambitu tamen laciniata, atque adeò anſerini pedis ſpeciem referentia: flores exiguos rubentes, ſemẽ racematim, veluti in Atriplice ſylueſtri, ſingulis ramis inſidens: radicem obliquam, multasque adnaſcentias habentem.

LOCVS.

Paſſim in hortis, aliisq́; locis vbi fimum reponitur, naſci ſolet.

TEMPVS.

Iunio menſe potiſsimùm floret.

TEMPERAMENTVM.

Haud dubiè in ſecundo refrigerat ordine, non ſecus atq; Solanum hortenſe.

VIRES.

Suibus exitium affert herba hæc comeſta, id quod experientia cognitum eſt: In humano corpore idem poteſt, quod Solanũ hortenſe. Quare facultates eiuſdem ſuo quæres loco.

De Petroſelino. CAP. CCLIIII.

NOMINA.

Πετροσέλινον Græcis, Apium ſaxatile Latinis, & Petroſelinũ appellatur. Germanicè frembder Peterſilien [Gallicè *Perſil, de Roches & lieux pierreux ou macherons*] nominari commodè, ad alterius quod Oreoſelinum eſt, vt ſuo diximus loco, differentiam, poteſt. Officinę eius herbæ cuius nunc picturam damus ſemine pro Amomo vtuntur, nō tamen ſine magno errore, quum conſtet omnibus (modò conferre inter ſe vtriuſque hiſtoriam non pigeat) Amomum ab ea herba eſſe diuerſiſſimum. Nos vt tandem ſciremus è qua ſtirpe ſemen hoc decerperetur, terræ illud mandauimus; & hæc cuius pictura formam oſtendit herba erupit, quam nos verum eſſe Petroſelinum, vt paulò pòſt oſtendemus, credimus. *Apium ſaxatile. Officinarũ erratũ.*

FORMA.

Petroſelinum, inquit Dioſcorides, ſemẽ Ammi ſimile obtinet: odoratius tamen, acre, & aroma olens. Breuis quidem delineatio hæc eſt, atque imperfecta, vt nihil mirum ſit, nos hactenus quod verum eſſet Petroſelinum non potuiſſe cognoſcere. Meritò itaque hoc loco, vt compluribus etiam alijs, Dioſcorides negligentiæ inſimulari poteſt, vt qui mancas ac mutilas plæraſq; poſteritati relinquere ſtirpium hiſtorias voluerit. Si verò quiſpiam paucas etiã has notas expendat, hauddubiè herbam hãc cuius picturam oculis ſubiecimus, Petroſelinum eſſe comperiet. Semẽ enim eius Ammi tam ſimile eſt, vt ab eo vix diſcerni queat: odoratius etiã exiſtit, & acre, ac aroma olet. In ſumma, nulla eſt nota quæ illi non *Dioſcorides negligẽtiæ inſimulatur.*

Petroſelinum.

illi nõ reſpõdeat, vt hoc nomine verum Petroſelinum eſſe credã. Quin etiã tota eius herbæ forma, quæ non multùm à noſtro & Germanico Petroſelino abeſt, atque odor, Selini ſpeciem eſſe docent, vt pro Petroſelino vſurpare hanc ipſam officinæ tutò poſſint: ſemẽ enim quo hodie vtuntur, non Macedonicum Petroſelinum, ſed Hyppoſelynum, vt ſuo diximus, loco, exiſtit.

LOCVS.

In Macedonia frequens optimumque naſcitur: hinc Macedonicũ dicitur: inque ſaxis & præruptis potiſsimùm locis, vnde cœpit appellari Petroſelinum. Naſcitur & aliis in locis, vt lib. 1. de antidotis teſtatur Galenus, at minùs laudatum.

TEMPVS.

Floret Auguſto menſe, atque ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Petroſelinũ vt guſtu acre eſt cum amaritudine, ſic & in operibus calidũ. Fuerit itaque & ipſum tertii ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, & menſtrua ducit. Stomachi & coli inflammationibus auxiliatur, & torminibus. Laterum quoque, renum, & veſicæ doloribus in potu ſumptum, ſuccurrit.

Miſce

Miſcetur antidotis vrinam cientibus.

EX GALENO.

Petroſelini ſemen maxime vſui eſt, quum tota etiam herba vnà cum radice ſimilem, ſed imbecilliorem, facultatem ſortiatur. Incidendi etiam vim habet: hinc menſes & vrinas largiter prouocat. Flatus quoque extinguit.

APPENDIX.

Sunt qui hanc herbam quam pro Petroſelino damus, Siſona eſſe putent: quorum ſententiæ cur non magnopere repugnem, facit in primis Dioſcorides, qui Siſona perinde atque Petroſelinum ſuis notis haud deſcripſit. Dein quòd viribus non diſcrepent, atque adeò in vſu huius aut illius nullum ſit periculum. Nos tamen noſtram ſententiam propter adductas paulò antè rationes deſerere, niſi euidentibus cõuicti argumentis, non poſſumus.

De Roſa. CAP. CCLV.

NOMINA.

Ῥόδον Græcè, Roſa Latinè, Officinis eodem ſeruato noĩe appellatur. Germanicè Roſen [Gallicè *Roſe*] Rhodon autem Græcis, Plutarcho authore nominatur, quòd largũ odoris effluuium emittat. *Rhodon cur dictũ.*

GENERA.

Theophraſtus libro ſexto, cap. vj. de plantarum hiſtoria, genera roſarum multa eſſe tradit, quæ foliorũ multitudine, paucitate, aſperitate, læuitate, colore & odore differunt. Plinius etiam lib. xxi. capite quarto, ex loci diuerſitate multa roſarum genera colligit. Nos ſimpliciter duo duntaxat illarum genera faciemus, ſylueſtres ſcilicet & domeſticas. Sylueſtres (quæ etiam Caninæ roſæ vocantur) aſperiores tum virgis, tum foliis ſunt, ac odore, colore, magnitudine à domeſticis ſuperãtur. Germani Heydroſen, & Wildroſen vocant. In vtroque verò genere duplices exiſtunt, puniceæ nimirum & candidæ. Nos vtrunque genus vna pictura complexi ſumus.

FORMA.

Vulgò omnibus nota eſt Roſa. Virgas ſiquidem fuſcis

Roſa.

maculis tinctas, & aculeis plenas emittit: folia inciſuris diuiſa, nigricātia & aſpera. Germinat primùm incluſa granoſo cortice, quo mox intumeſcente, & in virides alabaſtros faſtigiato, paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit, in calycis medio ſui ſtantis complexa luteos apices ſtaminaque capillamentis inſidentia, quæ propriè flores dicuntur. Syl ueſtris ſpongiolas etiam producit, quas pleræque officinæ Germaniç noſtræ, non ſine deteſtando errore pro Bedegar vſurpant; fructum quoque parit rotundum, initio viridem, dein puniceum.

LOCVS.

Domeſtica paſsim in hortis prouenit. Syluestris etiam nuſquam non in campeſtribus & dumetis naſcitur.

TEMPVS.

Roſa vt nouiſsima inter vernos flores erumpit, ita etiam ſtatim deficit. Decerpenda itaque erit Iunio menſe vbi primùm erupit, ne mox nuſquam compareat.

TEMPERAMENTVM.

Roſarum vis ex aquea calida ſubſtantia duabus aliis qualitatibus, adſtringenti videlicet & amara miſta, compoſita eſt. Flos earum magis etiam ipſis Roſis adſtringit, ac proinde ſanè exiccatorius eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Roſa refrigerat & adſtringit, ſed ſicca magis adſtringit. Succus recentibus foliis exprimendus, detracto forfice vngue (Sic appellatur quod cādidum eſt in folio) reliquū mortario premi & teri debet in vmbra donec denſetur, & ita ad oculorum circūlitiones recōdi. Siccantur etiam folia in vmbra crebro verſata, ne muceſcant. Ex aridis roſis in vino decoctis expreſſus liquor, ad capitis, oculorum, aurium, gingiuarum, ſedis, recti inteſtini ac vuluæ dolores penna illitus, collutus infuſúsve, conducit. Eadem ſine expreſsione contuſa & illita, præcordiorum inflāmationibus, ſtomachi humiditati, & ſacris ignibus medentur. Siccæ ac tritæ femoribus inſperguntur. Miſceri ſolent cōpoſitionibus quas antheras vocāt, & vulnerariis antidotis. Vrūtur folia ad honeſtādas palpebras. Flos qui in mediis Roſis inuenitur ſiccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inſpergitur. Capita pota, aluum profluentem, & ſanguinis reiectiones ſiſtunt. Vnguis

EX PLINIO.

Vſus ſucci ad aures, oris vlcera, gingiuas, tonſillas, gargarizatu: ſtomachum, vuluas, ſedis vitia, capitis dolores. In febre per ſe, vel cum aceto ad ſomnos, nauſeas. Folia vruntur in calliblepharum. E ſiccis ſemina aſperguntur. Epiphoras quoque aridas leniunt. Flos ſomnum facit. Inhibet fluxiones mulierū, maximè albas, in poſca potus, & ſanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantum in vini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo vetuſtius, & in vmbra ſiccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni ſacro nō veteri. Naribus ſubditū caput purgat. Capita pota, ſanguinem & ventrem ſiſtunt. Vngues Roſæ epiphoris ſalubres ſunt: vlcera enim oculorum Roſa ſordeſcunt, prætorquàm initiis epiphoræ, ita vt arida cū pane imponatur. Folia quidē vitiis ſtomachi, roſionibus, & vitiis ventris, & inteſtinorū, & precordiis vtiliſsima vel illita. Cibo quoque Lapati modo condiuntur. Cauendus quoque in iis ſitus celeriter inſidens. Et aridis & expreſsis aliquis vſus. Diapaſmata inde fiunt ad ſudores coërcendos, ita vt à balneis inare-

reſcant corpora,dein frigida abluantur.Syluestris cum adipe vrſino alopecias mirificè emendat.

EX SIMEONE SETHI.

Odorata calidis capitibus prodeſt,humida verò offendit, eaq́ue deſtillationi obnoxia reddit. Sumpta verò febres ex flaua bile procreatas iuuat,& roborat ſtomachum & iecur. Proprietate autem quadam teſtes lædit,prohibetq́ue acres exhalationes ne in caput ferantur.

APPENDIX.

Spongiolæ ac fructus Cynorrhodi ſeu ſylueſtris Roſæ mirificè valent contra calculum, & vrinæ difficultates, ſi læuigatæ in puluerem exhibeantur.

De Raphano. CAP. CCLVI.

NOMINA.

Ῥάφανος, ἢ ῥαφανὶς Græcis: Raphanus, Radix, Radicula Latinis[Gallis *Raue,ou Raifort*]dicitur. Hæc autem generis ſunt nomina,ideoq́ue errant non pauci noſtræ ætatis medici & herbarii,qui Radiculæ nomen ad ſatiuum dũtaxat Raphanum transferunt.Raphanus autem ſibi nomẽ ἀπὸ τοῦ ῥᾷ φαίνειν,id eſt,quòd facilè appareat,adſciuit: nã die tertio à ſatu proſilit. Radicis verò nomen ſibi arrogauit, quòd cæteras amplitudine corporis ſuperet,vel quàm paucisſimis magnitudine cedat. Etenim plærumque in tantam molem coaleſcit,vt frigidis locis quibus gaudet, ſicut in Germania,Plinio lib.xix.cap.v.teſte, infantium puerorum magnitudinem æquet. Et memini me ſtupendæ magnitudinis Raphanos Erfodiæ, Turingiæ celeberrimo oppido,vidiſſe.

GENERA.

Raphani Græci duo faciunt genera,ſatiui & ſylueſtris. Satiuus Officinis hodie peculiariter Raphanus minor dicitur,Germanicè Rettich,[Gallicè, *Raifort commun*] Sylueſtris Latinis Armoracia appellatur.Germani ad vocem Romanam alludentes,Merretich & Kren nominant.[Galli, *Raifort ſauuage*] Noſtri hodie herbarii,ſua potius quàm veterum autoritate freti,Radicem ſimpliciter,generis nomine, vocant.

vocant. Nonnulli Raphanum maiorẽ appellant, propter folia ipſa, quæ ſatiui folia magnitudine ſuperãt: aut quia acrimonia maiore, aut viribus efficacioribus præditus eſt.

FORMA.

Raphanus ſatiua.

Raphanus ſylueſtris.

Radix ſatiua caudice vno aſſurgit nõnunquam arboreo, radice ad Rapi ſimilitudinẽ, foliis laciniatis, angulisq; horrida: floribus candidis, & ſemine in ſiliquis. Syluestris dicta Armoracia fronde copioſior quàm corpore, folia ſatiuæ ferè ſimilia habet, magis tamen ad Lampſanæ formã accedẽtia, longa & acuta: radicem gracilem, mollem, Sinapi inſtar acerrimam, adeò vt caput tentet, & lachrymas incitet. *Satiua radix.* *Syluestris*

LOCVS.

Raphanus in hortis naſcitur. Amat autẽ terram pinguẽ, Palladio lib. 9. cap. quinto teſte, ſolutam & diu ſubactam.

Syluestris etiã hodie in hortis habetur, ſicque tranſlatus ad culta, edomita feritate miteſcit meliorque fit. Creſcit aliâs circa margines itinerum, & loca arenoſa, inque pratis nonnunquam ſua ſponte copioſè prouenit, vt fit in prato ad oppidum Tubingam ſito, ſacrificorum vocato.

TEMPVS.

Cùm frigoris patientiſsimus ſit Raphanus, non ſolùm æſtate, verùmetiam hyeme colligi poteſt. Eſtque illius vſus quotidianus. Floret æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Raphanus ſatiua excalefacit quidem ordine tertio, deſiccat verò ſecũdo. Syluestris autem in vtroque efficacior eſt. Quin & ſemen ipſum planta efficacius eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Raphanus ſatiuus excalfacit, flatus gignit, ori ſuauis eſt, ſed ſtomacho inimicus. Ructus & vrinam cit. Bonam facit aluum. Si quis à cibo ipſum ſumpſerit, diſtributioni eius magis cõferet. Præſumptus autem, cibum ſubleuat. Prodeſt ante cibum datus vomituris. Senſus exacuit. Decoctus contra veterem tuſsim, & craſsitiem in thorace natã prodeſt. Cortex eius cum oxymelite ſumptus maiori efficacia vomitiones citat. Hydropicis vtilis. Illitus lienoſis etiam confert. Cum melle ea quæ ſerpendo paſcunt ſiſtit. Sugillata tollit. Contra viperarum ictus auxiliatur. Alopecias pilis explet. Lentigines cũ farina loliacea exterit. His qui à fungis ſtrangulantur ſubuenit. Menſes trahit. Semen eius vomitum proritat, vrinamque mouet. Cum aceto potum lienem extenuat. Coctum cum oxymelite calido angina laborantibus vtiliter gargarizatur. Contra Ceraſtis morſum ex aceto potum auxilio eſt. Cum aceto illitum gangrænas efficaciter diſrumpit, ſcarificátve. Syluestris tam folia quàm radix olerum modo in cibo coquuntur. Excalefacit autem, vrinã cit, æſtuoſus eſt.

EX GALENO.

Facultas ineſt Raphano diſcutiendi, itaq; ad ſugillata, & alios id genus liuores ob eam facultatem conducit. Radix eius ex eorum numero eſt, quæ opſonij potius quàm nutrimenti

menti nomine frequenter comeduntur. Vis illi extenuatoria, cũ qua cõſpicuè vnà excalefacit: acris enim in ea qualitas exuperat. Verno tempore caulem in altum aſſurgenté producere ſolet, ceu alia quæ nata ſunt excauleſcere. Hic elixus eſtur ex oleo, garo & aceto, vt Rapæ caulis, Sinapi & Lactucæ. Et ſanè caulis hic magis quàm crudus Raphanus nutrit, vt qui acrimoniam in aqua deponat: quanquã minimam ſanè & ipſe alendi poteſtatem habeat. Quidã non ſolũ caulé, ſed vnà Raphanos ipſos elixantes comedunt Raparum modo. Cæterùm cũ medicos, tum idiotas illos mirari ſubit, qui à cœna crudos eos concoctionis iuuandę gratia edunt. Ipſi quidem ſe experientia id abundè compertũ habere dicunt, nullus tamen exemplum illorũ ſine damno imitari potuit. Hactenus Galenus. Cuius equidé verba eò libentiùs recitauimus, quòd vulgi erroré Raphanos à cœna comedentis lepidè notare videantur.

EX PLINIO.

Raphani decocti mane poti ad ternos cyathos, comminuunt & eiiciunt calculos. Iidé, in poſca decocti, contra ſerpentium morſus illinuntur. Ad tuſsim etiam mane ieiunis prodeſt Raphanus cum melle. Semé eorum toſtum, ipſumque commanducatum ad Lagonoponõ. In aqua foliis eius decoctis, bibere vel ſuccũ ipſius cyathis binis. Cõtrà phlegmoni ipſos illinire tuſos vtile. Inchoantibus autem recentem corticé cum melle, veternoſis verò quàm acerrimos mãdere. Seménque toſtũ, dein contritum cũ melle ſuſpirioſis. Iidé & contra venena proſunt. Cæterùm ceraſtis, ſcorpionibus aduerſatur, vel ipſo ſemine infectis manibus impunè tractantibus. Impoſito Raphano ſcorpionibus, moriuntur. Salutares & contra fungorũ aut hyoſcyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et cõtra ixiã quoque dari duo Apollodori iubét, ſed Citieus ſemen ex aqua tritũ, Tarentinus ſuccũ. Lienem ité extenuant, iecinori proſunt & lumborũ doloribus. Hydropicis quoq; ex aceto & ſinapi ſumpti, & lethargicis. Praxagoras & ilioſis dandos céſet, Pliſtonicus & colicis. Inteſtinorũ vlcera ſanant. At purulenta præcordiorum, ſi cũ melle edantur. Quidã ad hęc coquere eos in luto

illitos malũt, ſic & fœminas purgari. Ex aceto & melle ſumpti inteſtinorũ animalia detrahũt. Item ad tertias decocto eorũ poto cum vino enterocelis proſunt. Sanguinẽ quoque inutilem ſic extrahunt. Medius ad hæc & ſanguinẽ excreãtibus coctos dari iubet. Et puerperis ad lactis copiã augendã. Hippocrates cappillos mulierũ defluos fricari Raphanis & ſuper vmbilicũ imponi, contra tormẽta vuluæ. Reducũt & cicatricem ad colorẽ. Semen quoque ex aqua impoſitum ſiſtit vlcera quæ phagedænas vocant. Democritus Venerẽ hoc cibo ſtimulari putat, ob id fortaſsis voci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis tantũ naſcũtur, excitare oculorũ aciem dicuntur. Vbi verò acrior Raphani medicina admotã ſit, Hyſſopũ dari protinus imperant. Hæc antipathia eſt. Et aurium grauitati ſuccũ Raphani inſtillãt. Nam vomituris, ſummo cibo eſſe eos, vtiliſsmũ eſt. Syluestris vrinæ duntaxat eiiciendæ vtilior.

De Ribe. CAP. CCLVII.

NOMINA.

GRAECIS cognitus fuerit necne frutex ille, nondũ compertum habeo. Mauritanis & officinis hodie Ribes nominatur. Germanis, S. Johanſʒ treublin oder beerlin, ꝙ ſcilicet circa diui Ioannis Baptiſtæ diẽ, fructus eius fruticis ad maturitatẽ pertingant, [Gallicè *Groſelier Rouge*.]

FORMA.

Frutex eſt nullis ſpinis horridus, ſed topiarius magis, vitis puſillæ foliis, baccis rubentibus ex pediculis longis dependẽtibus refertus, vt pictura ipſa abũdè docet. Vnde manifeſtum fit Mauritanorum Ribes à noſtro diuerſum eſſe, quòd nõ vitis, ſed lata potius, magna rotunda & viridia folia habeat. Quanquam non lateat Arabes etiã in Ribes deſcriptione non admodum concordes eſſe.

LOCVS.

Paſsim in hortis naſcitur, ac eorũdẽ puluinos & areas ſepit.

TEMPVS.

Circa diui Ioannis Baptiſtæ natales ferias, & Iulio potiſ

ſimũ

Ribes.

ſimùm menſe, baccis ac vuis rubentibus frutex ille ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Folia & fructus vehementer adſtringũt. Muritani frigidum & ſiccũ faciũt in ſecũdo ordine.

VIRES EX MAVRITANIS.

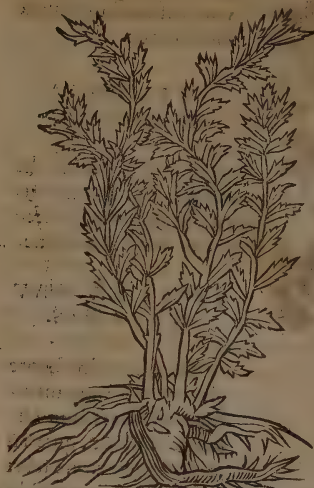
Baccæ acido ſapore placent. Refrigerant æſtuãtem ſtomachum: ſitim reſtinguũt, quæ cũ alios, tum maximè febricitantes excruciat. Cibi faſtidia diſcutiunt, & appetentiam inuitant. Fœdam vẽtris proluuiem cohibent, Vomitiones ſiſtunt, ſtomachum firmant. Alui profluuium quod bilis attulit, retinent: eroſiones & vellicationes eiuſdem tollũt. Sãguinis feruorem demulcẽt, & bilis acrimoniã domãt. Seplaſiarii ſuccũ eius fructus cõdiunt, ad anni totius vſum, Rob de ribe appellãtes.

De Rhodia radice. *CAP. CCLVIII.*

NOMINA.

Ῥόδια ῥίζα Græcè: Rhodia radix Latinè nominatur. Officinis ignota, Germanicè Roſenvvurtz vocatur. Rhodiã autẽ tam Græci quàm Latini dixerunt quoniam cõtrita Roſas redolet. Quapropter Roſæ, quas Græci ῥόδα nominant, non Rhodus inſula, vt imperiti putãt, huic radici nomen fecerunt [Gallicè, *Racine ſentant la Roſe.*]

FORMA.

Rhodia ſiue Roſea radix.

Radix Rhodia Coſto ſimilis eſt, læuior tamen minoriſque ponderis & inæqualis, odorem Roſarum cum teritur reddens. Reliqua eius facies Telephium refert, niſi quòd flore & ſemine carere videtur, id quod Galenus etiam aſſerit, & in Corollario ſuo annotauit Hermolaus. Dioſcorides etiam illorum nullā facit mentionem.

LOCVS.

Naſcitur potiſſimùm in Macedonia. Nunc in multis Germanię hortis plantatur.

TEMPVS.

Radix autumno effodienda.

TEMPERAMENTVM.

Rhodia radix in calefaciendo ſecundi ordinis, aut certè tertii incipientis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vtilis eſt capitis doloribus, ſi madefacta fronti & tempori cum modico roſaceo imponitur.

EX GALENO.

Tenuium partium, & diſcutientis eſt facultatis.

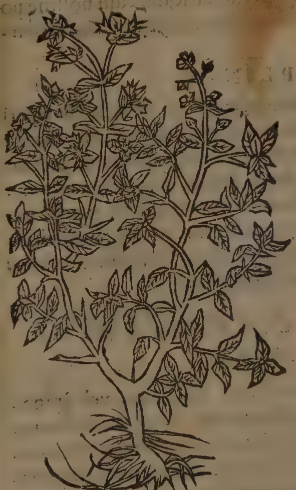
De Sampſucho. CAP. CCLIX.

NOMINA.

Σάμψυχον, ἢ ἀμάρακον Græcis, Maiorana, Amaracus Latinis. Officinæ Latinam appellationem retinuerũt

runt. Germanis Maioram, vel Meyran, [Gallis *Mariolaine, ou Marone*] dicitur. Animaduertendũ autẽ nos hic de Amaraco ea loqui quę iucundo placet odore. Duplex enim Græcis Amaracus eſt. Vna q̃ Dioſcoridi alio nomine Parthenium dicitur, ingrato prorſus & viroſo odore prædita, meritoque ea de cauſa hodie Cotula fœtida nominata. Altera de qua hic agimus, odorata, quã Sãpſuchon Grȩci priuatim nominant. Id, ne imperitis vox illa πολύσημος imponeret, monendum eſſe duximus.

FORMA.

Herba eſt Sampſuchum ſurculoſa, per terram ſerpens: foliis hirſutis & rotũdis, Calaminthæ tenuifoliæ ſimilibus, admodum odoratis. Hæc delineatio ad amuſsim herbæ Maioranæ vulgò dictæ fauet: eſt enim ſurculis lẽtè rubentibus, foliis piloſis, & rotundis, iocundo odore, ſemine copioſo, quod bullulis quibuſdam continet: flore candido & exiguo. Serpit etiam per terrã: verùm id non vbique fit, interdum enim recta ſurgit in altum.

Amaracus ſeu Maiorana.

LOCVS.

Paſſim in hortis & fictilibus vaſis prouenit. Gaudet autem locis vmbroſis, aqua & fimo.

TEMPVS.

Aeſtate dum floribus prægnans eſt carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Sampſuchum tenuium partium, & digerentis eſt facultatis: deſiccat enim & calefacit ordine tertio.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi vim obtinet, & coronamentis apta. Decoctum eius potum, incipienti aquæ inter cutem prodeſt, & iis quos vrinæ difficultas, & tormina diſcruciant. Arida folia ex melle illita, ſugillata tollunt. In peſſo ſubdita menſes ducunt. Contra ſcorpionis ictum ex ſale & aceto illinuntur. Luxatis cerato excepta imponuntur. Similiter & œdematis. Aduerſus oculorum inflammationes cum polline polentæ illinitur. Miſcetur acopis & malagmatis calefaciendi gratia.

EX PLINIO.

Sampſuchum ſcorpionibus aduerſatur ex aceto & ſale illitum. Menſtruis quoq; multùm confert impoſitum. Minor eſt eidem poto vis. Cohibet oculorum epiphoras cũ polẽta. Succus decocti tormina diſcutit. Vrinis & hydropicis vtile. Mouet & narium ſternutamenta. Fit ex eo oleũ quod Sampſuchinum vocatur, aut Amaracinum, ad excalfaciendos emolliendosq; neruos. Vuluas calefacit. Et folia ſugillatis cum melle, & luxatis cum cera proſunt.

Oleũ Amaracinũ

De Spanachia. CAP. CCLX.

NOMINA.

Σπανάχια Græcis recentioribus, Spinacia, vel Spinaceum olus Latinis appellari poteſt. Arabicæ factionis principes Hiſpanach, hoc eſt, Hiſpanicum olus nominant. Germani Spinet/oder Spinnat [Galli *Eſpinars.*] Spanachiam hauddubiè ab oleris raritate dixerunt Græci: rarò enim illo vtebantur medici, quòd cibo magis forſitã, quàm medicinæ nata eſſet, nec quicquã illuſtre ſortita. Vel (quòd etiam ſimile veri eſt) ab aliis nationibus emendicato ſpinaceo nomine, Spinacia vulgò dicta eſt ab inſigni ſeminis ſpiculorum nota. Etſi enim herba ipſa glabra & mollis ſit, ſemen tamen in ſpinas coalleſcit. Hiſpanicum verò olus nomina

Spanachia curdicta.
Spinacia vnde vocata.
Hiſpanicum olus.

minauere, forſitam quòd inde primum duxerit originem, ad cæteras tandem nationes translata.

Spanachia ſeu Spinacia.

FORMA.

Exit ſeptem diebus à ſatu, folio primùm triangulo, molli, mox intybi, plærunque quà pediculo cohæret laciniato, inerti ſapore, exigua radice, tenuibus capillamentis fibrata, caule cubitali, nonnunquam altiore, intus cauo: floribus in vertice rotundis, racematim coeuntibus, exiguis: ſemine ſpinulis horrido.

LOCVS.

Nullum ſolum reſpuit, ſed vbicunque ſatum fuerit hic lætiſſimè prouenit.

TEMPVS.

Seritur Septembri menſe, non horrens hyemis frigora, vt verno tempore cibum ſuppeditare poſſit. Martio etiã menſe ſeritur, Iunio autem & Iulio menſibus ſemen & flores profert.

TEMPERAMENTVM.

Spanachia primi refrigerantium & humectantium ordinis eſt.

VIRES.

Aluum emollit. Melius Atriplice ſuppeditat alimentum, ſed aluo parum hærens facilè exigitur. Flatus colligit, & vomi

vomitiones cõcitat, niſi excrementitius humor abiiciatur. Ventrem decoctæ ius proluit. Stomacho inutile. Et cæteras ferè omnes Atriplicis vires ſibi fertur arrogaſſe.

De Sanicula. CAP. CCLXI.

NOMINA.

HERBA quam omnes hodie Saniculã vocant, à nullo, quòd ſciam, veterum deſcripta eſt, ſed à recentioribus inuenta, vt multæ aliæ vulnerariæ herbæ. Sunt autem qui Diapenſiam nominent. Germanis Sanickel, [Gallis *Sanicle*] dicitur. Nomen Saniculam â ſanandis vulneribus traxiſſe vulgò conſtat.

GENERA.

Sanicula mas.

Sanicula fœmina.

Duum eſt generum. Vna quæ propriè appellatur Sanicula, ideoq; marem, vt certius eſſet diſcrimẽ, appellauimus.

Ger

Germanicè **Sanickelmennle.** Altera ab omnibus ferè herbariis pro ſpecie Oſteritii vulgò vocati habetur, ſed falſò, quando neque in foliis, neq; in radice vlla appareat acrimonia, ſed perinde atque in mare Sanicula, amaritudo & adſtrictio. Germanis errore etiam quodã **Die klein Meiſter vvurtz** nominatur. Nos eandem (cũ & forma & facultate ad veram Saniculam, quam marem fecimus, proximè accederet) Saniculam fœminam nuncupauimus. Germanicè **Sanickel vveible.**

FORMA.

Sanicula vera, atque adeò mas herba eſt folio vitis, aut Apii, in quinque partes diſſecto, rubentibus in fine ſectionũ maculis quibuſdam: ſurculis quoque rubris ad radicem, quę multis ei capillamentis fibrata ſubeſt: capitulis in ſummis coliculis puſillis, herbacei coloris & ſubnigris, Fœmina quòd ad folia attinet priori ſimilis, rubentibus tamen maculis caret, itemq; rubris ad radicẽ ſurculis, quòd in ea hæc ſingula candida ſint. Flores in ſummo candidos, ac ſubinde ſemen ſtriatum & oblongum profert.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis & vmbroſis locis.

TEMPVS.

Carpenda cum ſuis capitulis Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Nõ eſt ſimplicis naturæ, ſed, vt indicio eſt guſtus, adſtringit ſimul & amara eſt, vt hoc nomine calefactoriã & exiccatoriam eſſe nulli dubium ſit. Statuunt autem calidam & ſiccam ordine ſecundo.

VIRES.

Saniculæ herbæ ſuccum vulneratis in potu mirificè conferre experientia compertum eſt. Tumores quoque reprimere decoctam herbam impoſitam, aut eius ſuccum illitũ tam in homine quàm in pecoribus conſtat. Neque enim aliud præſentius eſt auxilium, cùm ad fauces vel pulmones vitium decubuit. Et in ſumma, omnia quæ Symphytõ, præſtat etiam Sanicula. Potiſsimùm verò ſanguinis ſputo, dyſenteriæ, renumq; vitiis medetur.

DE

De Soncho. CAP. CCLXII.

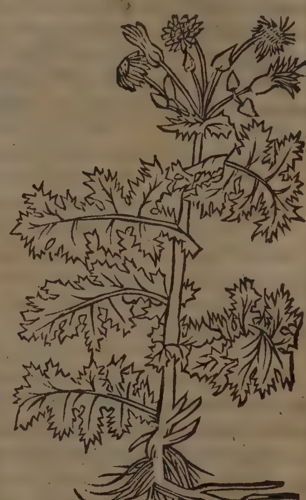
NOMINA.

Σόγχος Græcè, Sonchus, Cicerbita Latinè dicitur. Sunt qui Lactucellam & Lacteronem appellent, quòd ſcilicet caulis eius diſſectus copioſo diffluat lacte. Germanicè **Moſz, oder Henſzdiſtel**, [Gallcè *Laicterō, ou Palais au lieure*] vocatur. Sonchus autem ſibi nomen vendicauit ἀπὸ τοῦ σῶον χίον, eò quòd ſalubrem fundat ſuccum, vt pote qui ſua ſorbitione ſtomachi roſiones leniat, & lactis abundantiam nutricibus ſumminiſtret genitalibusq; locis collectione laborantibus præſidio ſit. Cicerbitæ tamen vocabulum (quo omnis Hetruria adhuc vtitur) recens eſſe adiectitiumq;, & ex non multo tempore Dioſcoridi accreuiſſe videtur.

Sonchus cur dicta. *Cicerbita.*

Sonchus aſpera,

Sonchus non aſpera.

GENE

GENERA.

Sonchi duo ſunt genera. Alterum ſylueſtrius, aculeatius, & nigrius, quod Hensdiſtel Germanicè vocatur. Alterum tenerius eſculentumque, ac minùs nigrum. Germanis Hasenkol dicitur. Et Apuleio Lactuca leporina, quòd cùm leporem animus defecit æſtu, hac ſibi herba mederi ſoleat.

FORMA.

Cubitalis & anguloſus Soncho caulis eſt, cauus & aliquãdo rubeſcens, & qui fractus copioſo lacte manat. Folia habet per interualla in ambitu ſciſſa. Florem luteum, qui, vt Senecionis, breui digeſtus abit in pappos, vaneſcitq; in lanugines.

LOCVS.

Vbiq; ferè in maceriis hortorum, potiſsimùm autem in vineis Sonchus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus Sonchus vterque.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum eius quodammodo mixtum eſt: conſtat enim ex aquea terreaque eſſentia, vtraque leuiter frigida. Nam & adſtrictionis cuiuſdam eſt particeps. Et ſiue cataplaſmatis in morem imponatur, ſiue edatur, manifeſtè refrigerat. Poſteà verò quàm planè reſiccatus fuerit, terreſtre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vis vtrique Soncho refrigeratoria, modiceq; adſtringẽs. Proinde ſtomacho æſtuanti & inflammationibus illiti proſunt. Succus eorum in ſorbitione datus ſtomachi roſiones morſúsve mitigat, & lactis abundantiam efficit. In lana appoſitus, ſedis ac vuluæ inflammationibus opitulatur. Tam herba quàm radix illita ſcorpionum ictibus ſubuenit.

EX GALENO.

Sonchus vbi adoleuerit, ex ſpinoſis plantis eſt. Cæterùm viridis etiamnum & tener eſtur perinde vt cætera olera ſylueſtria.

EX PLINIO.

Albus qui è lacte nitor, vtilis orthopnoicis Lactucarum modo. Eraſiſtratus calculos per vrinam pelli eo monſtrat, & oris graueolentiam cõmanducato corrigi. Succus triũ- †cyathorum menſura in vino albo & oleo calefactus adiuuat partus, ita vt à potu ambulent grauidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremq; meliorem infantium: vtiliſsimus iis quæ lac ſibi coire ſentiant. Inſtillatur auribus ſuccus, calidusque in ſtranguria bibitur, cyathi menſura: & in ſtomachi roſionibus cum ſemine Cucumeris, nucleisque pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpionesque, radix verò illinitur, Eademque decocta in oleo punici mali calyce, aurium morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet veſci, vt morbos faciente, de albo conſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſucco eius vti. Refrigeratoriam tamen vim eſſe conuenit nigro, & hac cauſa imponendum cum polenta. Zeno radice albi ſtranguriam docet ſanari.

† *aliàs obolorum.*

De Seride. CAP. CCLXIII.

NOMINA.

Σέρις Græcis, Seris & Intubus Latinis vocatur. Reliqua quæ illi ſunt nomina, in generum diſtinctione mox dicemus.

GENERA.

Serin Græci in duo faſtigia partiuntur, in ſatiuam & ſylueſtrem. Sic & Intubum Latini in duo genera digeſſerunt, in ſatiuum & erraticum. Satiuum, qui non niſi cultu & humana diligentia prouenit. Erraticum verò, qui ſuæ ſpontis & liber, ſub nulla olitoris lege vagatur & errat, dixerũt. Satiuus Intubus, quem priuatim, Plinio lib. 20. cap. 8. teſte, Serin nominarunt veteres, in duas diſtrahitur ſpecies. Vna latiore folio conſtat, Lactucæ ſimilior. Hæc corrupta ab Intubo voce, In Hetruria paſsim Endiuia appellatur. Et debet in omnibus pro vera Endiuia vſurpari, officinis,

Satiuus Intubus. *Erraticus* *Endiuia.*

Intubum ſatiuũ latifolium, ſiue Endiuia.

Intubum ſatiuum anguſtifolium ſiue Scariola.

cinis. Nam qua hodie ſub hac voce vtuntur, non eſt vera Endiuia, ſed Lactuca ſylueſtris, vt ſuo diximus loco. Germanicè Endiuien vocari poteſt, [Gallicè *Endiue*]. Altera anguſtiora folia habet, & ſubamara eſt. Hæc diminutiuo à Seris nomine Seriola dicitur, quod deinde corrũpentes recentiores Scariolam fecerunt. Germanicè Scariol appellari poterit [Gallicè *Scariole.*] Erraticus iterũ Intybus in duas ſpecies, Plinio loco anteà citato autore, degenerat. Vna, quæ Græcis ab inſigni amaritudine πικρὶς, ἢ κιχώριον nominatur, Latinis autẽ Ambubeia. Vulgus herbariorum & Officinæ Cichoream vocant, Germani Uvegvvarten, quaſi viarum cuſtodem, vel Uvegvveiſz, quòd peregrinis quaſi viã indicare videatur [Gallicè *cichoree*]. Altera, quę latiore folio prodit. Plinio Hedypnois nominatur, haud dubiè non alia

Seriola.
Scariola.
Cichorea.
Hedypnois.

ratione niſi quòd ſuauiter dormire, ſomnumque irrepere faciat. Vel (ſi paulò durior hæc videtur interpretatio) quòd flos eius præter alias Serides ſuauiter admodum ſpiret. Theophraſto libro ſeptimo de plantarum hiſtoria, capite ſeptimo, & Plinio libro vigeſimo primo, capite. 15. Aphaca alio nomine appellatur: diuerſa tamen ab ea quam ſuprà deſcripſimus, & quę aliàs Vitia ſylueſtris dicitur. Vulgò Dens leonis, quòd folium ſinuatim per lacinias denticulatũ ſit, & Roſtrum porcinum nominatur. Officinis noſtris (quæ barbaris delectãtur vocibus) Taraxacon, aut Altaraxacon dicitur, Germanis Korllkraut, Pfaffenrorlin, Pfaffenblatt. [Gallis *Dent de Lyon*.]

Aphaca

Dens leonis.

Roſtrum porcinum

Taraxacō

FORMA.

Satiuus Intubus caulem edit magnũ, rotundum, ſtriatũ, frequentibus ſurculis brachiatum. Germinat foliatu ſtatim

Intubum ſylueſtre ſiue Cichorium.

Hedypnois ſiue Dens Leonis.

à radice

à radice venoſo. Flos illis in ramuſculis cœruleus, & nonnunquam etiam cãdidus emicat. Prima autem eius ſpecies, vt diximus, folio latiore, altero anguſtiore cõſtat. Erratici Intubi genus primum, quod Cichorium vocãt, germinat à radice poſt Vergilias, folio Betæ lacinatio, ferè ſemper in ſolo procumbente: caule magno, fiſtuloſo, frangi coutumace, multis ramulis brachiato, ad vinctum quoque lentis: flore cœruleo, interdum albo, particulatim vſque in autumnũ erumpente, qui nubilo etiam die ſolis exortu panditur, & cum eo circumagitur in occaſum, noctu ſemper compreſſus, & interdiu hiſcens. Hinc panditur rudiſsimus quorundã error, qui hanc herbam quã Germani **Wegwart** nominant, Heliotropium eſſe contendũt: cùm tamen primùm folia repugnent, quæ non ſunt Ocimo ſimilia, neque candida, ſed nigricantia magis: Deinde non candidum, ſed magna ex parte cœruleum florem habet. Radix denique eius, vt Heliotropii, non inutilis, ſed, experientia teſte, mirè efficax. Quibus omnibus accedit manifeſta cũ aliis ſatiuis Intubis ſimilitudo, quæ vna ſatis docet Intubum eſſe ſylueſtrem, & non Heliotropium: Vt quorundam temeritatem non ſatis mirari queam, qui contra apertam veritatem, & omnimm medicorum cõſenſum, ſecus pronunciare audét. Alterum, quod Leonis dens nominatur, foliis multis conſtat, vtrinque denticulatis, in terra ſeſsilibus, cauliculis dodrantalibus, concauis, læuibus & enodibus, flore luteo, ſtipantibus in circulum foliolis coronato, qui ſeneſcens euaneſcit in lanuginem, quæ cum aura raptim fertur.

LOCVS.

Satiuus non prouenit niſi in hortis cultu & diligentia humana: haud tamen difficulter vbi ſatus fuerit, emergit. Erratici prima ſpecies paſsim iuxta itinera naſcitur. Altera in hortis, & paſsim ferè etiam ſponte ſua gignitur.

TEMPVS.

Satiuus Iunio & Iulio mẽſibus floret. Cichorium eodẽ ferè tempore incipit florere, & in autumnum vſque durat,

S iij Hedyp

Hedypnoidis in Martio erumpunt flores, & in æſtatem vſque perdurant.

TEMPERAMENTVM.

Seris olus eſt ſubamarũ, & magis quod ſylueſtre eſt, quod ob idipſum Picrida quidam nũcupant, quidam verò Cichorium appellant. Eſt autem ea ſiccæ frigidæque temperaturæ, vtrunque ſecũdo abſceſſu. Porrò domeſtica magis etiã quam ſylueſtris refrigerat. Sed & humiditatis multæ admiſtio ſiccitatem extinguit. Vtraque autem adſtringẽtis qualitatis particeps eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omnes adſtringunt & refrigerant, & ſtomachum adiuuant. Aluum ſiſtunt coctæ, ſi cum aceto aſſumantur. Sylueſtres autem ſtomacho meliores. Comeſti imbecillum & æſtuantem leniunt. Cardiacis per ſe, aut cum polenta vtiliter illinuntur. Podagris & oculorum inflãmationibus ſuccurrũt. Herba & radix illita, percuſsis à ſcorpione ſubuenit. Ignibus ſacris cum polenta medetur. Succus eorum cum ceruſa & aceto vtiliter iis quæ refrigerationem deſiderant inungitur.

EX PLINIO.

Intubi quoque nõ extra remedia ſunt. Succus eorũ cum roſaceo & aceto capitis dolores lenit. Idemque cũ vino potus, iecinoribus & veſicę & epiphoris imponitur. Cichoriũ refrigerat. In cibo ſumptum & illitum collectiones, ſuccuſque decocti ventrẽ ſoluit. Iecinori & renibus, & ſtomacho prodeſt. Item ſi in aceto decoquatur, vrinæ tormina diſcutit. Item morbum regium è mulſo, ſi ſine febre ſit. Veſicam adiuuat. Mulierum purgationibus quidèm decoctũ in aqua adeò prodeſt, vt emortuos partus trahat. Adiiciunt magi, ſucco totius cũ oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ velint faciliùs impetrare. Hedypnois ſtomachum diſſolutũ adſtringit cocta: crudaque ſiſtit aluum. Et dyſentericis prodeſt magis cum lente. Rupta & cõuulſa vtroque genere iuuantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat. Seris vtraque ſtomacho vtiliſsima, præcipuè quẽ humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant vel illitę, diſcutiuntq́; & alios

Hedypnoidis facultates.

alios quàm ſtomachi. Cum polenta ſylueſtrium radices ſto machi cauſa ſorbētur, & cardiacis illinuntur ſuper ſiniſtrā mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis vtiles, & ſan guinem reiicientibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu.

EX SIMEONE SETHI.

Stomacho bonum eſt Intubum, ſi cum aceto quis eo vta tur. Poſtquam decoctum eſt, aluū ſiſtit. Obſtructiones au- ferendi vim habet, vt nullum aliud olus. Sanguinis feruorē ſedat, & inflāmationes iecoris diſcutit, & ictericos iuuat. Iecur proprietate quadam corroborat. Mediocriter ſomnū inducit. Tradūt quidam poſt venæ ſectionem, aut cucurbi tas, ſi qui cum aceto vtatur, iecinoris ſanitatem cōſeruare. Veneris appetētiam extinguit, & ſemen genitale in iis qui frigidam habēt temperaturam, minuit. Vtile eſt ad ſangui- nis excreationem. Huius etiam decoctum iecinori admo- dum vtile. Semen febres ex flaua bile ortas iuuat: at lie- ni nocet.

De Staphylino. CAP. CCLXIIII.

NOMINA.

Σταφυλῖνος Græcè, Paſtinaca Latinè dicitur. Germanicè Paſtiney, oder Paſtnachen, [Gallicè *Paſtenades Carottes ou Panets.*] Paſtinacæ verò nomen à paſcendo dictū videtur: natura enim ei calens, ſapor vehemens, alit corpus, & Venerem cit.

GENERA.

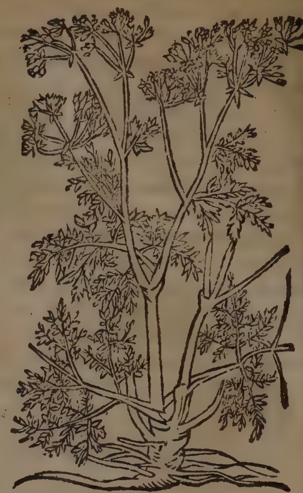
Duplex Paſtinacæ genus. Vna enim ſatiua eſt, quę iterū duorum eſt generum. Vnum genus quod vulgò Carota dicitur, Germanicè zam Paſtiney, vnd rot Ruobē. Altrum, quod quidam inter Rapa cōnumerant. Hinc eſt quòd Germani Geel Ruoben vocant. Sylueſtris altera, quæ propriè Staphylinus Græcis nominatur, Germanicè autem Wild Paſteney, oder Vogelneſt.

FORMA.

Folia Gingidii habet Paſtinaca ſylueſtris, latiora tamen & ſubamara. Caulē rectū, aſperumque, vmbellam Anetho

Paſtinaca ſatiua prima.

Paſtinaca ſatiua altera.

ſimilem obtinentem, in qua flores candidi, exiguum quiddam purpurei in medio habentes, & ferè ad croceum accedentis. Radix digiti craſsitudine, dodrantalis, odorata, quę cocta manditur. Hortenſes ſylueſtribus per omnia ſimiles ſunt, niſi quòd flores in medio purpureum quiddam nō habeant, & radix vnius in ſuprema ſui parte purpurea ſit, alterius autem magis lutea.

LOCVS.

Paſsim circa itinera, loca petroſa, & hortorū maceries ſua ſponte proueniunt erraticæ. Satiuæ in hortis naſcuntur.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus flores & ſemina Dauco ſimilia producit vtraque.

TEM

Paſtinaca erratica.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & abſtergit vtraque, magis tamen ſylueſtris.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Erraticæ ſemen potũ aut appoſitum menſes ducit. Vrinæ difficultatibus, hydropicis, & pleuriticis in potu cõfert. Contra venenatorũ morſus & ictus vtile. Ferunt nõ lædi à venenatis qui id præſumpſerint. Conceptus adiuuat. Radix ipſa vrinam cit, & Venerem ſtimulat. Fœtus ex vtero pellit appoſita. Folia trita cum melle impoſita vlcera depaſcentia expurgant. Hortenſis Paſtinaca cibo aptior eſt. Ad eadem, ſed minori efficacia, prodeſt.

EX GALENO.

Paſtinaca ſatiua imbecillior, ſylueſtris ad omnia potẽtior. Vrinas mouet, & menſes prouocat cum herba quidem tota tum maximè ſemen & radix. Habet porrò etiã abſterſoriũ in ſe quippiam: quamobrem paſcentia vlcera quidam foliis eius cum melle, quò pura reddant, illinunt.

EX PLINIO.

Paſtinacæ erraticæ ſemen contritum, & in vino potum, tumẽtem aluum, & ſuffocationes mulierum, doloresque lenit in tantum, vt vuluas corrigat. Illitũ quoque è paſſo vẽtri earum prodeſt. Viris verò cum panis portione ęqua tritum. Ex vino potum contra ventris dolores. Pellit & vrinã

& phagedænas vlcerum ſiſtit recẽs cum melle impoſitum. Vel aridæ farinæ inſperſam radicem eius Dieuches contra iecinoris & lienis, ilium, lũborum & renum vitia, ex aqua mulſa dari iubet. Cleophantus & dyſentericis veteribus. Philiſtion in lacte coquit, & ad ſtranguriam dat radicis vncias quatuor. Ex aqua hydropicis, ſimiliter & opiſthotonicis, & pleuriticis comitialibus. Habentes eam feriri à ſerpentibus negantur, aut qui ante guſtauerint, non lædi. Percuſsis imponitur cum axungia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium ineſſe Staphylino dixit, fortaſsis quoniam Venerem ſtimulari hoc cibo certum eſt: ideo conceptus adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & ſatiua pollet, efficacior tamen ſylueſtris. Semen ſatiuę quoque cõtra ſcorpionum ictus, ex vino aut poſca ſalutare eſt. Radice eius circunſcalpti dentes, dolore liberantur.

De Strychno. CAP. CCLXV.

NOMINA.

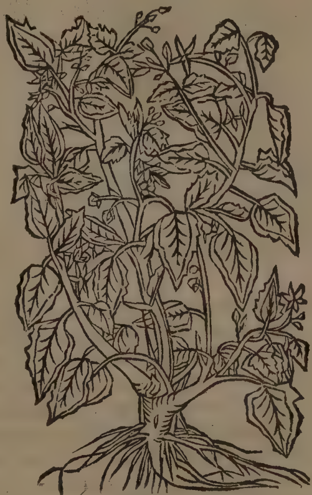
Στρύχνος Græcè, Galeno per vnius literæ abiectionem τρύχνος, Solanum Latinè, officinis Solatrũ, vulgò Cuculus, Vua lupina, Vua vulpis, Morellaque dicitur. Germanicè Nachtſchatt. [Gallicè *Morelle.*]

GENERA.

Quatuor. Dioſcoride & Galeno autoribus, Solani ſũt genera. Primum hortenſe dicitur, quod ſcilicet olim in hortis cũ aliis oleribus quę edendo ſunt, ſeminabatur. Hodie ſua ſponte, & inuitis cultoribus prouenit. Nigrum alio nomine, à nigris nimirum foliis aut in extrema maturitate fructu nigro. appellatur. Germanis ſimpliciter Nachtſchatt, [Gallis *Morelle*] vocatur. Secundum, quod priuatim Halicacabum nominatur, Veſicariam quoque vocant à foliculis quos producit, veſicarũ in animantibus ſpeciem imitantibus, vel quòd veſicæ calculis medeatur. Officinæ Arabes ſecutæ, corrupto Halicacabi nomine. Alkakengi appellant. Germani noſtri Judenhuetlin, oder Doklin, Judenkirſen, Schlutten, Boberellen, Rot Nachtſchatten. [Galli *Baguenaudes.*] Eſt præterea alia Halicacabi

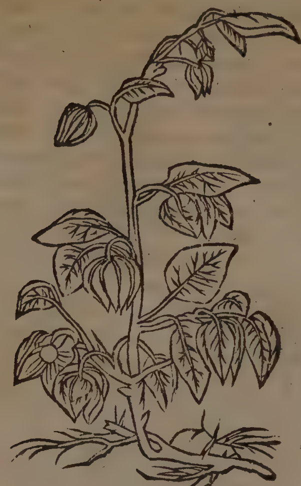
ſpecies nuperrimè inuenta, & aliunde in Germaniam al-
lata,cuius nemo antiquorum ſcriptorum,quod ſciam,mē-
tionem fecit.Nos diſcriminis gratia Halicacabum peregri
num nominauimus,Germanicè **Uulſch Schlutten** non
ineptè nuncupauimus.[Gallicè *Baguenaudes ſauuages*.Ter-
tium Solanū ſomnificum ab effectu ſcilicet nominãt.Sunt
qui ſolatrum dormitorium vel marinū dicant,quòd rupi-
bus non longè à mari inueniatur.[Gallicè *Morelle marine*
Quartū Græcis *μανικὸν*,hoc eſt,furioſum nominatur,offi-
cinis Solatrum mortale.

FORMA

Solanum hortenſe.

Solanū hortenſe frutex eſt eſculētus,exilis, alas multas
habens,folia nigra Ocimo maiora & latiora,fructū rotū-
dum,viridem,cùm autem maturuerit nigrum,aut rufum.
Flos huic cãdicat.Halicacabum foliis priori ſimile,latiori-
bus

Halicacabum vulgare.

bus tamen. Caules eius poſtquam in creuerũt in terrã inclinant. Fructum fert in folliculis rotũdis veſicis ſimilibus, rufum, rotundum, leuem, vuarum acinis ſimilem, quo coronarii vtuntur texentes coronas. Peregrinum planta eſt pergulis operiendis aptiſsima: latiſsimè enim ſuis clauiculis ſeſe diffundit. Folia habet oblonga, & laciniata. Flores candidos, veſiculas Halicacabo ſimiles, in quibus ſemen includitur piſis aut ciceribus ſimile, in cuius medio effigies veluti cordis humani inſculpta & inciſa apparet. Somnificũ frutex eſt ramos habens multos, dēſos & lignoſos, difficile fragiles, foliis pinguibus refertos mali cotonei ſimilitudine, florem rubrum, grandem. Semen in ſiliquis croceum. Radicem corticem habẽtem ſubrubrum, grandem. Furioſum folium obtinet Erucæ ſimile, maius tamen, ſatis ad ſpinã quã

Pæde

Halicacabum peregrinum.

Solanum ſomniferum.

Pæderota vocant,accedens.Caules à radice proceros decem aut duodecim emittit,vlnarũ cubitorũve quatuor altitudine,capitulum effigie oliuæ inſidens,ſed hirſutũ vt Platani pilulæ,maius tamen & latius.Florem nigrũ,poſt hũc fructum racemoſum,rotundũ,nigrum,denis aut duodenis acinis cõſtantem,Hederæ corymbis ſimilibus,mollibus vt vuæ.Radicem candidam,craſſam,cauam,cubitalẽ.Cæterùm plantatur nunc in hortis Germaniæ herba Italis vocata Stramonia,& pomũ ſpinoſum,quã nonnulli inter Solani ſpecies numerant,non quòd deſcriptioni reſpondeat, ſed quòd eius folia opii odorẽ referre videantur.Quare vt aliis ocaſionem daremus cogitãdi de hac planta,hoc loco eius picturam inſerere placuit.Flores huius herbæ ſuauem Lilii ſpirant odorem.Videtur viribus parum à poſteriori-

bus

Stramonia ſiue ſolatrum mortale.

bus generibus Solani di‑ſtare. Germanicè á pomis appellare libuit, **Stechend oder rauch oepffelkraut.**

LOCVS.

Hortenſe paſsim in opacis locis, & ſemitis obuium eſt. Naſcitur & in hortis. Halicacabũ in vineis copioſiſsimè prouenit. Somnificum in ſaxoſis nec procul à mari locis producitur. Furioſum in montanis, ac vento perflatis locis, & vbi plãtani naſcuntur.

TEMPVS.

Hortẽſe tota ferè æſtate floret, autũno autẽ fructus eius matureſcit, Halicacabum veſicas illas ſuas in fine Auguſti, & inter initia Septembris menſis colore primùm viridi, mox paulatim rufeſcente, profert.

TEMPERAMENTVM.

Hortenſe refrigerat & adſtringit in ſecũdo ordine, mediũ autẽ abſolutè in humectando & exiccando. Galeno li. 5 ſimpl. cap. 9. teſte. Idẽ faciunt Halicacabi folia. Sõnificũ tertii eſt refrigerantium ordinis. Manici ſeu furioſi cortex radicis refrigerat ſecundo ordine incipiente, & deſiccat in ſecundo iam completo, & tertio incipiente.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Hortenſe refrigerandi facultatem obtinet, quapropter folia ignibus ſacris, herpetibus cũ farina polẽtæ illita proſunt. Per ſe autẽ trita & impoſita ægilopas, capitiſque dolores

lores ſanant. Stomacho æſtuanti auxiliantur. Parotidas cũ ſale trita & illita diſcutiũt. Succus eius valet aduerſus ignes ſacros, & herpetas cũ ceruſa, roſaceo & lythargyro. Ad ægilopas verò cum pane. Infantium quoque ardori, quē ſyriaſin vocant Græci, cum roſaceo perfuſus proficit. Miſcetur collyriis pro aqua aut ouo cõtra acres fluxiones ad inunctiones. Auriũ dolori inſtillatus prodeſt. Muliebria profluuia in lana appoſitus, ſiſtit. Succus fuluo gallinarũ in domibus oberrantium fimo ſubactus & linteo appoſitus ægilopis remedio eſt. Halicacabum vim vſumque hortenſis Solani habet, verùm non comeditur. Fructus eius potus, eo quòd vrinam mouet, regium morbum expurgat. Vtrorũque herba exprimitur, & ſuccus ſiccatus im vmbra reponitur, ad eadē vtilis. Sõnifici radicis cortex in vino drachmæ pondere potus, ſomnificam facultatem obtinet, Papaueris ſucco mitiorem. Fructus vehementer vrinam cit. Corymbi eius ferè duodecim hydropicis dantur. Plures autem potiecſtaſin faciũt. Remedio eſt aqua mulſa copioſa potui data. Succus eius medicamentis dolorem leuantibus & paſtillis miſcetur. In vino decoctus & in ore retentus dentium doloribus ſuccurrit. Radicis ſuccus cũ melle inunctus oculorum hebetudines tollit. Furioſi radix in vino drachmę vnius pondere pota, non illepidas neque iniucundas imagines ſpeciéſve efficit. Duarum verò drachmarum pondere pota, ad tres vſque dies ecſtaſin affert. Quatuor autem drachmæ hauſtæ interimũt. Remedio eſt aqua mulſa maiore copia pota, & vomitione reiecta.

EX GALENO.

Solanum eſculētum quod in hortis naſcitur, notum eſt omnibus, vtunturque illo ad ea omnia q̃ refrigerari & adſtringi poſtulãt. Cæterorum verò non eſculentorum vnũ quidem nuncupatur Halicacabũ, fructum habens rufum, acino vuæ tum figura, tũ magnitudine adſimilē, quo etiã ad coronas vtuntur. Alterum autē fruticoſum, quod ſomnificum, & tertiũ quod furioſum dicitur. Halicacabũ igitur in foliorum facultate hortenſi ſimile eſt, fructũ habēs ciendæ vrinæ idoneũ: proinde multis compoſitis faculta-

tibus

tibus quæ ad iecur, ad veſicam & renes accõmodantur, miſcetur. Solani verò ſomnifici cortex radicis ſi cum vino bibatur, ſomnum accerſit drachme pondere ſumptus. Sed & ad cætera Papaueris ſucco perſimilis eſt, niſi quòd eouſque imbecillior eſt, vt ipſe tertii habeatur ordinis refrigerantium, quum hic in quarto ſit conſtitutus. Huius ſemen vrinam mouẽdi facultatem habet. Si autem plus duodecim corymbis hauſeris, demẽtiam furiàmve adſciſcet. Porrò quod reliquũ eſt ex dictis Solanis, & ad medicationes quæ intrò in corpus adhibentur, inutile eſt. Nã ſi quatuor eius drachmæ ſumantur, mortẽ inferent: ſi pauciores, inſaniam. Vna certè innoxiè offertur. Cæterũ nec ipſa vtile quid obtinet. Verùm ſi foris corpori illinatur, vlcera maligna & depaſcẽtia curat. Sed ad talia radicis cortex optimus eſt.

EX PLINIO.

Strychno, quam quidam Trychnon ſcripſere, vtinã nec coronarii in Aegypto vterentur, quos inuitat Hederę florũ ſimilitudo, in duobus eius generibus. Quorũ alterum cui acini coccinei, granoſi folliculi, Halicacabum vocant: Noſtri autem veſicariam, quoniam veſicæ & calculis prodeſt. Frutex eſt ſurculoſus verius quàm herba, folliculis magnis latiſque, & turbinatis, grãdi intus acino, qui matureſcit Nouembri menſe. Tertio folia ſunt Ocimi, minimè diligenter demõſtranda. Remedia enim non venena tractamus: quippe inſaniã facit paruo quoque ſucco. Quanquã & Gręci autores in iocũ vertêre. Drachmæ enim põdere luſum pudoris gigni dixerunt ſpecies vanas imaginéſque conſpicùas obſeruari demonſtrantes. Duplicatum hũc modum, legitimam inſaniam facere. Quicquid verò adiiciatur põderi, repræſentari mortem. Hoc eſt venenũ quod innocentiſsimi autores ſimpliciter Dorycnion appellauere, ab eo quòd cuſpides in prælis tingerentur illo paſsim naſcente. Quin & alterũ genus ſoporiferũ eſt, atque etiã opio velocius ad mortem. Laudatũ verò à Diocle & Euenore: quippe præſentanem remediũ ad dentes mobiles firmandos, ſi colluerentur: huic tamẽ exceptionẽ addidere, ne diutius id fieret: delirationem enim gigni eo. Cõmendatur & in cibis tertium

genus

genus,licet præferatur hortenſis ſaporibus.Et nihil eſſe corporis malorum,cui non ſalutare ſit Strychnos Xenocrates prędicat.Somnifici radicem bibunt qui ſunt vaticinādi callentes,quòd furere ad confirmādas ſuperſtitiones aſpici ſe volunt.Remedio eſt(id enim libentius retulerim)aqua copioſa mulſa calida potui data.Nec illud pręteribo,aſpidum naturæ Solanum ſomnificū in tantum aduerſum,vt radice eius propius admota ſoporentur,illud ſopore enecante vim earum.Ergo trita ex oleo percuſsis auxiliatur.

APPENDIX.

Quod nos ſomnificum eſſe dicimus Solanum,aliqui hortenſe non ſine maximo errore eſſe putant,plurimumq; ſuibus conferre,ac eaſdem à lethalibus morbis præſeruare aſſerunt. Nos tamen non laboramus magnoperè quomodo ſuibus ſuccurat, ſed quid in homine poſsit magis conſideramus,quum conſtet plæraque aliis animantibus eſſe cibū, quæ homini venenum ſunt.Experiētia verò cognitum eſt, geminos pueros ſtatim ex eſu acinorū huius generis Solani mortuos eſſe.Quod ſanè exemplū nos mouet vt ſomniferū eſſe credamus,potiſsimū cum in vniuerſum ferè illi deſcriptio quadret,vno hoc dempto,quòd ſemen nō habet in ſiliquis croceū.Sunt autem notæ quædā in hortēſis etiam delineatione quæ illi non conueniunt. Neque enim exilis eſt frutex,ſed propemodum arboreſcens : neque etiam florem candidum,ſed ſpadiceum obtinet. Quod verò ad flores & fructum attinet, videtur accedere ad hiſtoriam Solani furioſi,vt ſuſpicio ferè ſit duorum horum generum hiſtorias eſſe confuſas: quam quidem auget Theophraſtus, qui in eorundem deſcriptione nonnihil à Dioſcoride variat.Quicquid verò ſit,certum eſt Solani eſſe ſpeciem, quod forma ipſa foliorum abundè docet:atque huic vehementem refrigerandi vim,maximè ſi paulò copioſiùs ſumatur, ineſſe: vt hoc nomine pro ſomnifero Solano eius vſus medicis nullo periculo eſſe queat.Nos vulgi ſententiam ſequuti,appellauimus **Dollkraut.** Poſſet etiā Germanicè vocari **Schlaff Nachtſchatt.** Sunt qui **Sevvraut** nominant. Quòd ſi tamen hæc nonnullis haud ſatisfecerint, certè neceſſe erit

Experientia de Solano. NB.

Mandragoræ ſpeciem eſſe fatcantur tertiam, quam pingit Theophraſtus lib.6.de hiſt.planta.cap.2.iis verbis: ἴδιος δὶ ὁ καρπὸς τοῦ μανδραγόρου τῷ μίλασι καὶ ῥαγώδης καὶ σινώδης εἶναι τῷ χυμῷ, hoc eſt, fructus Mandragoræ peculiaris, quia niger, acinoſuſque, & vinoſus ſuo ſapore ſentitur. Hæ enim omnes notæ in fructu huius fruticis reperiuntur. Sed plura ea de re in capite de Mandragora diximus.

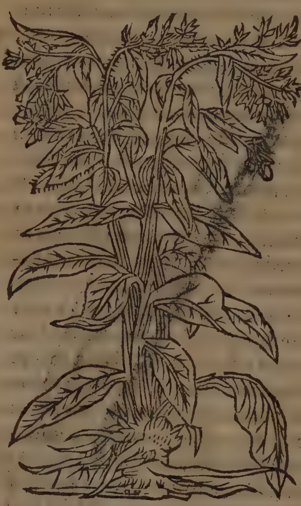
ADNOTATIO.

Halicacabum peregrinum & ſtramonia ex horto ſancti Germani pratenſis iam vulgaria multis ſunt.

De Symphyto magno. CAP. CCLXVI.

NOMINA.

Symphytum cur dictum.

Symphytum magnum.

Σύμφυτον, ἢ σύμφυτον μέγα Græcis, Symphytum & Solidago Latinis, Officinis & herbariis Conſolida maior, Germanis **Walwurtz, Schwartzwurtz, Schmerwurtz, groſſe beynwell**, [Gallis *Conſyre.*] Nomen illi apud Græcos Latinosq; egregia conſtringendi & cõglutinandi vis fecit.

FORMA.

Caulem emittit binûm cubitorum, aut maiorem, læuem, craſſum, anguloſum, Sonchi modo inanem, circa quem folia ſunt non magnis inter

interuallis diſtantia, hirſuta, anguſta, oblonga, ad Bugloſsi foliorum figuram accedentia. Habet caulis ſecundùm angulos eminentias quaſdam productas. Folium tenue ex ſingulis alis prodit. Flores lutei, & ſemen Verbaſci. Totus verò caulis & folia quandam lanuginem modicè aſperam, tactu pruritum mouentem habent. Radices in ſuperficie extrâve nigræ, intus candidæ & glutinoſæ; quarum eſt vſus. Hæc ſiquidem delineatio adamuſsim huic herbæ quæ vulgò Conſolida maior appellatur, cõpetere videtur, quòd nulla prorſus ſit nota quæ illi non quadret. Sed obtrudet quiſpiam, florum colorem non reſpondere; quem Dioſcorides luteum eſſe dicit, quum in noſtra Conſolida alius ſit. Cui ita reſponſum volo. Coloris iſta in floribus diuerſitas non tanti momẽti eſt, vt aliud à Cõſolida maiori Symphyton eſſe, conuincere poſsit: neque enim vbique terrarum, etiam earundem herbarum, flores ſimiles ſunt. Exemplo eſt Bugloſſum, quod Borraginem hodie officinæ vocant: hoc enim interdum albos, quos nos Norimbergæ & Culmachii ſæpe vidimus: magna autem ex parte purpureos producit flores. Sic quoque Symphytum frequenter flore ſubrubro, vel leniter purpuraſcente, vt Onoltzbachii, rarius candido conſpicitur. Tubingæ tamen omnia flore albo viſuntur. Luteis floribus nullum in Germania vidiſſe me memini. Quòd autem alios quàm luteos nonnunquam proferat flores Symphytum, ſatis docet Apuleius in commentariolo illo quem de herbis conſcripſit, qui illius flores nigros eſſe tradit, ſubrubros aut ſubpurpureos hauddubiè ingenuens. Nos vna pictura vtroſque flores exhibemus. Germani candidis floribus Symphytum fœminam, ſubrubris verò marem appellant. Cæterùm non eſt quòd in Symphyti deſcriptione te perturbet aut remoretur, quòd idem caulis ſimul læuis & anguloſus dicitur: id enim ſic intelligendum venit, quòd caulis non perpetuò læuis aut anguloſus ſit, ſed modò hunc, modò illum producat pro fol: diuerſitate. *Obiectio diluitur.*

LOCVS.

Locis aquoſis, paluſtribusq; abundè prouenit.

TEMPVS.

Per integram æſtatem floret. Radix tamen in autumno carpenda venit.

TEMPERAMENTVM.

Modicè, ordine ſcilicet ſecundo, calefacit, exiccat & contrahit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radices tritæ & potæ cruenta expuentibus, ruptiſque proſunt. Recētia vulnera illitæ glutinant. Carnes ſi vnà coquantur cogunt. Inflammationibus, ſedis potiſsimùm, cum Senecionis foliis vtiliter illinuntur.

EX GALENO.

Symphytum magnum ſimilem petræo facultatem habet, non tamen guſtantibus dulce, neq; odorantibus odoratum apparet, ſed iis ſanè ab illo diuerſum eſt. Cæterùm quatenus viſcoſitatem quandam & mordacitatem obtinet, Scillæ ſimile eſt. Vtitor eo ad omnia quæ petræo. Poteſt autem petræum, collectũ in thorace pulmoneque pus expurgare. Habet etiam contrahendi vim, qua ſanguinis eiectionibus auxiliatur. Enterocelis imponitur, & ad conuulſa & rupta cum oxymelite bibitur. In vino decoctum ad dyſenteriam, & profluuium muliebre rubrum conſtringendum exhibetur.

EX PLINIO.

Symphyti radix illita, enterocelas cohibet. Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt, vt carnes quoq; cum coquuntur, conglutinet addita, vnde & Græci nomen impoſuere. Oſsibus quoque fractis medetur.

SYMPHYTI PETRAEI VIRES.

Quum Dioſcorides & Galenus ad Symphyti facultates lectorem in Symphyti magni hiſtoria ablegent remittantque, neceſſe eſt, vt illas ordine connumeremus more quidem noſtro, primùm ex Dioſcoride, deinde ex Galeno & Plinio.

EX DIOSCORIDE.

Decoctum in aqua mulſa & potum Symphytum petręũ, quæ in pulmone ſunt expurgat. Sanguinem reiicientibus &

& renum doloribus cum aqua datur. Ad dyſenteriam & ru bra fœminarum profluuia in vino decoctũ bibitur. Ad conuulſa & rupta ex aceto mulſo ſumitur. Cõmanducatum ſitim arcet. Gutturis aſperitatibus prodeſt. Recentia vulnera glutinat, & inteſtinorum ramices illitum coërcet. Carnes cùm vnà coquitur conglutinat.

EX GALENO.

Symphytum petræum ex contrariis conſtat facultatibus: habet enim incidendi vim quampiam, qua collectum in thorace & pulmone pus expurgare poteſt. Habet etiam quandam cõtrahendi facultatem, qua eiectionibus ſanguinis auxiliatur: & tertia ad eas ineſt humiditas quędam non immodicè calida, per quam guſtantibus dulce apparet, & odoratu iucundũ. Manſum ſitim extinguit, & arteriæ aſperitates ſanat. Porrò ſecundùm omnium dictarum virium miſtionem ſimul digerere abundè poteſt, ſimulq; corpora contrahere & conſtringere. Proinde enterocelis imponitur, & ad conuulſa & rupta cum oxymelite bibitur. Cæterùm qui ipſum in vino decoctum ad dyſenteriam, & rubrum muliebre profluuium exhibent, tanquam deſiccante & contrahente vtũtur. Qui verò ad nephritin renúmve dolorem, tanquam expurgante & incidente.

EX PLINIO.

Vtiliſsimum lateribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus, ſanguinem reiicientibus, faucibus aſperis. Bibitur radix trita, & in vino decocta, & aliquando ſuperlinitur. Quin & commanducata ſitim ſedat, præcipueque pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur & cõuulſis, lieni, interaneis. Aluum ſiſtit coacta in cineres. Detractis quoque folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt, vt carnes quoque cùm coquũtur, cõglutinet addita, vnde & Græci nomen impoſuerunt. Oſsibus quoque fractis medetur.

De Sicy ſatiua. CAP. CCLXVII.

NOMINA.

Σίκυς, καὶ σίκυος ἥμερος Græcis, Cucumis & Cucumer

Latinis dicitur. Officinę latinam appellationē retinuerunt. Aëtius Anguriū etiam vocari tradit. Germani **Cucumern** [Galli *Coucombres Pepons & Melons*] vocant. Cucumer autē, vt Varroni placet, dicitur à curuore, quaſi Curuimer. Sicyn verò Græci ex aduerſo ἀπὸ τοῦ σεύειν καὶ κύειν, quòd ſcilicet appetentiam concumbendi minimè ſtimulet, nominaſſe videntur. Hinc celebratum Græcis prouerbium eſt, vt ex Athenæo annotauit Hermolaus: Texens pallium mulier cucumerem deuoret: quòd textrices magna ex parte, ſi Ariſtoteli credimus, impudicæ ſint, & opportunæ Veneri. Vt ergo iis impetus infrenetur & elangueſcat, adagium edendos cucumeres textricibus conſulebat.

Textrices magna ex parte impudicæ.

GENERA.

Cucumerū genera ſunt Pepones & Melopepones in quos ſtatim degenerant, figura tantùm & quantitate inter ſe diſſidentes. Siquidē qui magnitudine excedūt, aut in longitudinē procedunt, quales multis locis naſcūtur, Pepones quōdā vocati fuerūt. Sed qui formam & effigiem mali referūt, & humi rotundantur, Melopepones Græcis vocātur, facto ex Pepone & malo nomine: neq; inter Pepones & Melopepones aliud quàm quod ſumitur ex figura quondā, vt diximus, diſcrimen fuit. Totum hoc genus Palladius Melones, quaſi μήλονας id eſt, pomeos, à malorum figura appellauit, quo nomine maior pars hodie medicorū ſimul cū officinis vtitur. Sunt itaq; in vniuerſum tria Cucumerū ſatiuorum genera. Primum genus abſolutè Cucumis, à noſtræ ætatis herbariis, cum adiectione Cucumis citrinus, hoc eſt, flauus, à colore quem habet cùm maturuerit, appellatur. Aëtius, quòd equidem ſciā, primus Anguria vocari tradit, quæ veteribus σίκυα, id eſt, Cucumeres nominantur. Horū ſanè plura ſunt genera: nos quatuor potiora cōmemorabimus, quorū etiā picturas exhibemus. Primi generis eſt vulgaris Cucumer, fructū obtinēs oblongū & maculoſum, Germanicè vocatur **Gemeyn Cucumern** [Gallicè ſimpliciter *Cocōbre.*] Sunt qui illū priuatim Anguriam appellent. Ad quod ſanè nomen alludentes Germani noſtri, alio nomine **Burchen** nominãt. Alterius generis Cucumer eſt peregrinus, quē vul-

gus

gus Turcicū nuncupat, priori multò maior ac procerior fo
liis,floribus & fructu , qui vt in primo non eſt maculoſus,
ſed tamē oblongus etiā. Germani Turckiſch Cucumern
appellant. [Galli *Concombre turc*] Fructus eius admodum
flauus exiſtit, hinc eſt quòd multi eundem priuatim Citru
lum & Citreolum, quaſi citrinum,hoc eſt flauum vocent.
Huius ſemina alba & lata ſunt. Tertii generis Cucumer

Cucumis ſatiuus vulgaris.

Cucumis Turcicus.

eſt qui marinus dicitur, Turcico,quod ad folia,flores & ſe
mina attinet,ferè ſimilis:niſi quòd in hoc omnia ſint mino
ra: Fructus verò rotūdus, vt pictura mōſtrat. Vulgus Zuc
co marī vocat.Germani meer Cucumer. [Gal. *Concōbre ma
rin.*] Officinis perīde atque Turcicus ignotus. Quarti gene
ris Cucumer eſt,quā officinę hodie Citrulū vocāt. Folia ha
bet ferè Colocynthidis, multifariā diſſecta & īciſa:fructū

 rotun

rotundum, herbacei coloris, & in eo ſemina lata, & colore ſpadicea, hoc eſt, in rufo atra. Nos officinas reſpicientes nominauimus hũc Cucumerem citrulum, Germanicè **Citrullen**, [Gallicè *Citrulle.*] Alterum genus Cucumeris eſt, qui nunc ſimpliciter Pepon, ἀπὸ τοῦ πεπαίνεσθαι, hoc eſt, matureſcere dicitur. Is enim mitis ac tener maturitate flacceſcit. Germani **Pfeben** appellant [Galli *Pepon.*] Tertium ge-

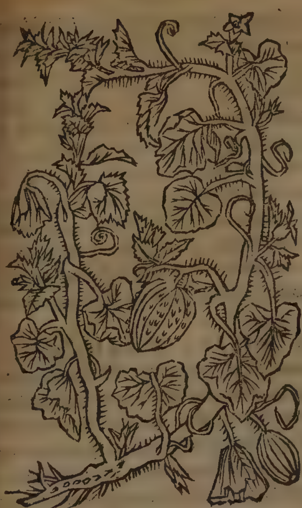
Cucumer marinus.

Cucumer citrulus.

nus Cucumeris hodie Melon ab omnibus vocatur. Germani **Melaun** nominant [Gallicè *Melons.*] A priore forma & ſuauitate differt: rotundior ſi quidem & mâli cotonei quaſi formam referens, mitiorq; exiſtit. Diſcrimen hoc ſentiẽtes poſteriores Græci σίκυον ſimpliciter dixerunt, quem nos priuatim modò Cucumerem vocamus. Adiecta autẽ Peponis voce, hunc quem noſtra ætas priuatim Peponem nominat,

σίκυον

Pepo.

σικυὸν πέπονα, id eſt, Cucumerē. Peponē dixerunt, mitem ſcilicet & maturitate tenerum Cucumim innuentes. Sub quo eum etiã, quem à tereti ac rotũda mâli effigie μήλωνα peculiariter dixerunt, cõplexi ſunt.

FORMA.

Cucumis ſarmentis viticulisque prælongis ſerpit, in ramosque vitis modo ſe diffundit, tamē ob caulis infirmitatem humi ſpargitur, ni propius adſit cui caducus incumbat: folio anguloſo, flore luteo, fructu cartilagineo, & interdum maculoſo, coloris tum herbacei, tum citrini, tũ nigri. Pepo vite ſerpit prælonga, flagellis vltro citroq; reptantibus, vitigineis ferè frondibus, ſcabris, flore luteo, fructu cartilagineo, orbiculatim ſtriato, prominulis puluinorum toris, ſtrigilibus in vertice pomi & vmbilico coeuntibus, ibidémque ſtellatim decuſſatis, cute aſpera velut lentiginibus occupata, carne intus ſuaui, ſeminibus in vtero liratim digeſtis.

LOCVS.

Pingui gaudet ſolo, locisque apricis vberior prouenit Cucumis. Naſcuntur & pepones bene cultis locis, eóque lætius ſi ſubinde rigentur. Amant tamen aprica loca, & ſole irradiata: ideóque cùm annus eſt pluuioſus & nubilus, non æquè vt in ſiccis annis proueniunt. Libertate etiã gaudent,

qua poſsint vltro vagari. Magna copia Peponum & Melonum apud Norinbergam, celeberrimum Germaniæ noſtrę oppidum, prouenit.

TEMPVS.

Aeſtatis fine, Iulio potiſsimùm menſe, matureſcunt. Citius tamen Melones quàm priuatim Cucumeres dicti.

TEMPERAMENTVM.

In Cucumeribus ſuperat humida & frigida temperies, non tamen vehementer, ſed quaſi in ſecundo cenſetur ordine. Attamen ſi quis aut ſemen aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, ſed iam deſiccantis, idque in primo quodammodo ordine, aut in ſecundo incipiente.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Satiuus Cucumis bonam facit aluum, ſtomachoque accommodatus eſt. Refrigerat, nec corruptionem ſentit. Prodeſt veſicę. Olfactu animo deficientes reſtituit. Semen eius mediocriter vrinam cit. Cum lacte aut paſſo veſicæ exulcerationibus ſubuenit. Folia eius cũ vino illita, morſus canũ ſanant, cũ melle verò epynictidas. Peponis auté caro comeſta vrinã cit. Inflammationes oculorum illita ſedat. Superior eius cortex contra aduſtioné infantiũ, quam ſiriaſin vocant, ſyncipiti imponitur. Fronti vt oculorũ fluxiones auertat, imponitur. Mixtus farinæ, & cũ ſemine in ſole ſiccatus ſuccus, ſmegma fit ad extergendam cutem, & nitorem in faciẽ conciliandum. Radix ſicca, & cum hydromelite drachmæ pondere pota, vomitiones mouet. Quòd ſi quis modicè à cœna vomere cupiat, gemini oboli ſatis erunt. Sanat & vlcera in modum faui concreta: ceria vocant cum melle illita.

EX GALENO.

Cucumis eſculentus maturus quidem tenuioris eſſentiæ eſt, qui verò immaturus eſt, craſsioris. Sed & abſtergendi & incidendi facultate participant: quare & vrinam mouent, & corpus ſplendidum reddunt: at magis ſi quis ſemine arefacto contuſoq; atq; cribrato, vice pulueris abſterſorii vtatur. In ſemine & radice maior abſtergendi facultas,

tas, quàm in fructus ipſius carne. Vniuerſa Peponum natura frigidior cum larga humiditate exiſtit. Habent & quandam abſtergendi vim, ideoq; vrinã cient, & deorſum expeditiùs quàm Cucurbita & Melopepones rapiuntur. Quòd porrò abſtergant, diſcere licet ſordidam cutem defricando. Quamobrem maculas etiam ſolis calore factas & lenticulas faciem occupãtes, & in ſuperficie alphos extergere poſſunt. Semen quod in eorum veluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò vt renibus etiã calculo infeſtatis ſit accõmodatum. Gignit in corpore vitioſum ſuccũ, potiſsimũ quando nõ rectè cõcoquitur. Tum verò morbum etiã qui cholera dicitur, ĩducere cõſueuit. Etenim priuſquã ad corruptionem peruenit, vomitioni quoque idoneus eſt: largiusq; ingeſtus, niſi quis aliquid eorum quæ boni ſunt ſucci ſupermandet, omnino vomitum concitabit. Melopepones minùs humidi quàm Pepones ſũt, nec adeo praui ſucci, ſegnius item prouocant vrinam, tardiusq; deorſum deſcendũt. Ad vomitum excitandum non eãdem vim Peponibus obtinẽt ſicut nec celeriter in ventriculo (quando illi prauus humor coaceruatur, aut alia corruptionis cauſa illum infeſtauerit) corrumpuntur. Ventriculo haud quaquam ceu Pepones officiunt. Cucumeres autem vrinam mouendi facultatẽ, perinde atque Pepones habent, ſed imbecilliorem: minus namque ſubſtantia humidi, ideoque non facilè, vt illi in ventriculo corrumpũtur. Inuenies qui hos ceu alia multa, quę bona hominũ pars concoquere non poſſunt, conficiant, ob totius ſcilicet naturæ cum eis proprietatem.

Ad maculas

EX PLINIO.

Pepones qui vocantur, refrigerant, maximè in cibo, & emolliũt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum, aut doloribus imponitur. Radix ſanat vlcera cõcreta in modum faui, quæ ceria vocant. Eadem contra vomitiones ſiccatur, in farina tuſa datur, quatuor obolis in aqua mulſa, ita vt qui biberit, quingentos poſtea paſſus ambulet. Hæc farina & in ſinegmata adiicitur. Cortex quoque vomitionem mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuſcunque ſatiui illita. Eadem cum melle epinyctidas ſanant: cum vino canis mor

morſus. Cucumis odore defectum animi.

EX SIMEONE SETHI.

Anguria, quę Cucumeres dicuntur, ſecũdũ verò cõmunem ſermonem Tetrangura, ob frigidum & humidũ temperamentum noxia ſunt, & mali ſucci. Ex iis autem parua magnis anteferre oportet. Hæc vrinã ducunt, & ſi in aceto macerentur, in acutis præſertim febribus, mitiorem calorẽ reddunt. Crebrior verò horum vſus ſemẽ genitale minuit, in Veneremque impetum aufert. Semen autem horũ deſiccatum, caliditatem quandã poſsidet, contrariamque his actionem efficit, vrinamque magis prouocat. Pituitã glutinoſam Tetrangura in ventriculo gignũt, quæ cruda per venas diffunditur. Propterea qui his crebriùs vtuntur, illi propter humores temporis ſpatio in venis, & aliis corporis cauitatibus coactos, longis corripiũtur febribus. Semẽ verò horum vrinam cit, ſed minus quàm Peponum, quoniam celerius in ventriculo corrumpuntur. Meliora in his ſunt quæ habent ſemen exiguum. Calidos autem & ſiccos ſtomachos iuuant, & ſi in ardente febre cum aceto porrigantur, valde proſunt. Proprium verò horum eſt Nauſeas ventriculi calore excitatas, ſedare. Horum autem interiora eſſe oportet: nam quæ foris ſunt, mali ſucci exiſtunt, & difficulter admodum concoquuntur, & ferè venenata. Habẽt verò & alias proprietates, vt animo deficiẽtes propter excedentem calorem reficiãt. Si autem pituitam in ventriculo nanciſcantur, nauſeas faciunt, & colicos affectus, & hypochondriacas paſsiones.

De Sicy ſylueſtri. CAP. CCLXVIII.

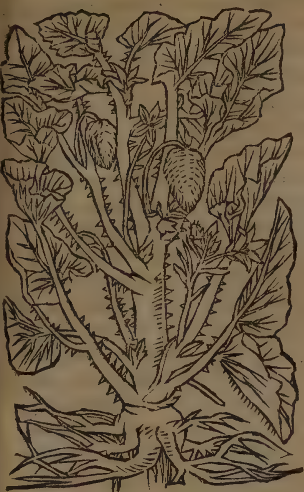
NOMINA.

Cucumis anguinus
Cucumer aſininus.

Σίκυς ἄγριος, ἢ ἐλατήριον ſic autem propriè vocatur ſuccus eius Græcis, Cucumis anguinus, ſylueſtris & erraticus Latinis, officinis & barbaris Cucumer aſininus, Germanis **Wild Cucumer**, vel **eſels Cucumer** [Gallis *Coucombre ſauuage*] appellatur.

FOR

FORMA.

Cucumis ſylueſtris ſiue Aſininus.

Solo fructu à ſatiuo Cucumere diſtat, quem multò minorem habet, glandibusque longiuſculis ſimilem. Folia & ſarméta ſatiuo ſimilia. Radicem albam & magnã. Totus frutex amarus.

LOCVS.

Ruderibus ſabuloſiſque locis prouenit. Nuſquam tamẽ in Germania, quod ſciam niſi ſatus naſcitur.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret, atque ſubinde autumno fructum tempeſtiuũ producit, qui ſeminibus ac ſucco plenus eſt, qui decepto pediculo cõfeſtim exilire ſolet.

TEMPERAMENTVM.

Calidus & ſiccus eſt Cucumis ſylueſtris, vt ex viribus latius patebit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Foliorum ſuccus inſtillatus aurium dolori cõuenit. Illita ex polenta radix omne vetus œdema diſcutit. Impoſita cum reſina terebinthina, tubercula rũpit. Decocta ex aceto & illita podagras diſcutit. Iſchiadicis infunditur eius decoctum, eoq; in dolore dentes colluuntur. Arida trita, alphos, lepras & impetiginem abſtergit. Cicatrices nigras, & in facie maculas expurgat. Radicis ſuccus ſeſquioboli pondere, & itẽ cortex acetabuli quarta parte, bilem pituitamq;

tamq; deiiciũt, præſertim in hydropicis. Purgat verò citra ſtomachi iniuriã. Radicis ſelibram accipere oportet, inque duobus vini, præſertim Lybici, ſextariis cõterere, ac dandi ex eo terni cyathi, donec tumor abundè ſubſederit. Quod verò Elateriũ vocatur, ex fructu huiuſce Cucumeris paratur ad hũc modũ: Eligito Cucumeres qui tacti ſaliẽdo ſuccum ex ſe profundũt, ac nocte vna repoſitos dimitte. Poſtridie cribrũ rarius, neque crebra foramina habẽs, crateri ſuperponito, ſupinoque cultro ſurſum verſus aciem habẽte ſigillatim Cucumeres vtriſque manibus prehẽdens diuidito, & per cribrũ in ſubiectũ craterẽ humorem exprimito, ſimulque carnoſum in eis quod iam cribro adhæret exprimito, vt & illud deſcẽdat. Quæ expreſſa ſunt in paratã peluim coniicito. Coaceruatis autem in cribro quę antea diſſecta fuerunt, ea dulci aqua perfundito, & cum expreſſeris abiicito. Humorem in pelui agitatum & linteo opertũ, ſoli exponito, dumque ſteterit, totam ſupernatãtem aquã cũ humore cõcreto percolato. Facitoque id ſæpius donec ſupernatans aqua ſubſidat, quam cũ diligenter excolaueris, coniectum in mortarium ſedimentum terito, & in paſtillos conformato. Elaterium verò à bimatu ad decenniũ purgationibus vtile. Integra quantitas obolus eſt, minima ſemiobolus, pueris chalci duo. Copioſius enim potum, periculum adfert. Pituitam & bilem per inferna pariter & ſuperna trahit. Optima autem per ipſum difficulter ſpirantibus fit purgatio. Quòd ſi itaque in animo eſt per aluum purgare, adiecto ſalis duplo, & ſtibii quod colorari ſufficiat, ex aqua catapotia erui magnitudine dato. Poſtea cyathus vnus aquæ tepidæ ſorbeatur. Ad citãdas verò vomitiones aqua diluẽs Elateriũ, ſubiectas linguæ partes penitiſsimè penna oblinito. Quòd ſi quiſpiã difficilius vomat, oleo aut vnguento irino diluito. Somnũ inhibeto. Porrò iis qui ſupra modũ purgãtur, vinũ cum oleo mixtum continuò dare conuenit: etenim vomendo emendantur. Quòd ſi vomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, poſca, poma, & quæ ſtomachum denſare poſſunt offerenda ſunt. Ciet Elaterium menſes. Fœtus enecat in paſſo ſubditum. Morbo re-

Elaterij confectio.

Vires Elaterij.

gio

gio medetur,cũ lacte naribus infuſum.Diuturnos capitis dolores finit.Efficaciter angina laborantibus inungitur, cum vetere oleo,melle,aut felle taurino.

EX GALENO.

Cucumeris ſylueſtris,& fructus ipſius ſuccus, quẽ Elaterium vocant,& nõ minimè radicis ac foliorum,ad medicationes perutilis eſt. Elaterium itaque mẽſes ciet,& fœtũ interimit appoſitũ ceu alia omnia amara & ſubtilium partium,maximè ſi aliquam habeãt caliditatem,veluti Elaterium. Summè ſiquidem amarum eſt,leuiter calidum,vt ex ſecundo ſit ordine calefaciẽtium, Porro tale protinus quoque digerendi vim obtinet. Sic igitur eo angina laborãtes inungunt quidam cum melle,aut oleo vetere. Bonũ item eſt regio morbo affectis fuſum cũ lacte in nares. Hoc etiã vſu dolores capitis ſanat. Atque Elaterium quidem eiuſmodi eſt. At radicis ſuccus, vt & foliorum,licet ſimilem vim habeat,imbecilliorẽ tamẽ. Sed & ipſa radix adſimilẽ facultatem poſsidet,abſtergit nãque,digerit atque emollit. Porrò cortex eo potentius deſiccat.

EX PLINIO.

Ex Cucumere ſylueſtri fit medicamentũ quod vocatur Elaterium,ſucco expreſſo è fructu. Cuius cauſa niſi maturiús incidatur,ſuccus exilit oculorum etiam periculo. Obſcuritates & vitia oculorũ ſanat,genarũmque vlcera. Tradunt hoc ſucco tactis radicibus vitium,nõ attingi vuas ab auibus. Radix enim ex aceto cocta podagris illinitur,ſuccóque dentiũ dolori medetur. Arida cũ reſina impetiginẽ & ſcabiem,quam pſorum & lichenas vocant. Parotidas & panos ſanat,cicatricibus colorem reddit. Et foliorum ſuccus auribus ſurdis cum aceto inſtillatur. Nullum ex medicamentis Elaterio longiore æuo durat. Incipit à trimatu: Melius autẽ quò vetuſtius erit,quod iam ducẽtis annis ſeruatũ eſſe,autor eſt Theophraſtus. Et vſque ad quinquageſimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim veri experimentum eſt,ſi admotum prius quam extinguat,ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. Efficax eſt contra ſcorpionũ ictus Elaterium,& ad purgandum vterum, aluumque.

Mo-

Modus portione virium à dimidio obolo ad ſolidum. Copioſius necat. Sic & contra phthiriaſin bibitur & hydropiſes. Illitum, anginas & arterias cum melle, & oleo vetere ſanat.

De Smilace hortenſi. CAP. CCLXIX.

NOMINA.

Phaſioli. Dolichi.

Σμίλαξ κηπαία Græcè, Smilax hortenſis Latinè, Officinis inuſitata. Recétiores Græci ac herbarii, & qui Arabum præſertim Serapionis & Auicennæ, ſectātur placita, Phaſiolos vel Faſeolos. Galenus & alii veteres Græci Dolichos appellant. Germani **Faſelen, Welſch oder Wild Bonen** [Galli *Phaſeoles*] vocant.

FORMA.

Smilax hortenſis.

Folia Hederæ ſimilia habet, molliora tamen: caules tenues, & capreolos vicinis fruticibus ſe implicātes, in tantum increſcentes, vt tabernacula effingere poſſint. Fructū Fœnogręco ſimilem profert, longiore tamē maioreque, in quo ſemina renibus ſimilia, non vnius coloris, ſed ex parte ſubrufa cōtinentur. Ex qua certè delineatione ſole clarius fit, Smilacem hortenſem Dioſcoridis nō eſſe niſi Phaſeolos vulgò vocatos, cùm ſint foliis Hederæ, mollioribus atque venoſis, cauliculis tenuibus, clauiculis

lis propinquis fruticibus ſe implicantibus, ramis incremento ſuo tentoria & hortorum cameras fornicéſve facientibus, ſiliquis Fœnogræco haud diſsimilibus, longioribus auté & maioribus, ſeminibus intus verſicoloribus, & renibus in vniuerſum ſimilibus. Quæ certè vnica nota ad docendũ Smilacem hortenſem eſſe Phaſeolos ſufficere poſſet. Accedit quòd Phaſeolorum apud Serapionem deſcriptio non ſit alia quam apud Dioſcoridem Smilacis hortẽſis: id quod manifeſtè patebit vtraſque conferenti. Cæterùm etſi duo Phaſeolorum videantur eſſe genera: ſunt enim aliqui candidi, nonnulli verò rubentes : tamen quia in foliis nulla eſt prorſus diuerſitas, & Dioſcorides quoque innuat ſemina hæc non eſſe vnius coloris, ſed vt Serapion interpretatur, quædam ad candorem, quædam verò ad ruborem accedant, ideo ſub vnica pictura vtriuſque coloris Phaſeolos exhibemus: neque enim diſtant alia ratione, quàm quòd albi producant flores candidos, rubentes verò purpuraſcentes. Licet non ad candidos & rubentes tantùm hæc Dioſcoridis verba, οὐκ ἰσόχροα, referẽda eſſe, exiſtimem, ſed ad alios etiam : ſunt enim nonnulli fuſci, alii verò giluí, cœrulei & cæſij, alij maculis & orbibus atris variegati, niſi quis omnes iam dictos colores ſub candido & rubro, ex quibus ii commixti eſſe videntur, complecti velit.

LOCVS.

Smilax de qua hic agimus, vt ex nomine ſatis conſtat, in hortis ſata prouenit, & cũ longis ſerpat flagellis, prope poni ridicæ palíve debent, quas capreolis ſuis, vbi increuerit, complectatur.

TEMPVS.

Aeſtate florent, ac ſubinde ſiliquas & in iis ſemen producunt.

TEMPERAMENTVM.

Simeon Sethi & Mauritani in primo ordine calidos & humidos eſſe Phaſeolos ſtatuunt. Galenus etiam in libro primo de Alimentorum facultatibus, humidiores natura eſſe aſſerit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Olerum modo eſui apta eſt ſiliqua cum ſemine, Aſparagi modo elixa. Vrinam pellit, inſomniaque grauia & tumultuoſa facit.

EX GALENO.

Dolichi non minùs quàm Piſa nutriunt, ſimiliter etiã flatu carent: ſed quod ad ſuauitatem attinet & deiectionem, peiores ſunt. Alibiles itaque ſunt, niſi quando integri & etiamnum virides vnà cũ ſuis ſiliquis ex oleo & garo ab hominibus ingeruntur. Aliqui vinum etiam adiiciunt. Sed horum in repoſitione, vt Piſorum, nullus eſt vſus; quippe quũ natura ſint humidiores, citò corrumpi conſueuerunt. Attamen ſi quis hos tutò reponere cupiat, ſiccare prius diligenter & exactè oportebit. Siquidẽ eo modo & à putrefactione & à corruptione tota hyeme vindicantur, eundẽ quem nobis Piſa vſum exhibentes.

EX AETIO.

Siliquæ ſeu Lobi qui nunc paſsim vocantur, apud omnes antiquos Dolichi & Phaſioli appellati, de genere Piſorum ſunt, ſimiles illis quantùm ad minimam flatus generationẽ; quantùm verò ad iucunditatem cibi & egeſtionem, peiores. Peculiariter autem Lobi dicuntur, quoniam ferè iſti tã tùm eorum omnium quæ ſiliqua veſtiuntur, cum ſiliquis ſuis comeduntur.

EX SIMEONE SETHI.

Qui ex iis magis rubri ſunt, calidiores. Manifeſta quoq; in iis humiditas, quòd citò putreſcant. Humorem generant craſſum & pituitoſum. Medium locum habent, vt ait Galenus, inter ea quæ facilè & difficulter concoquuntur, celeriter & tardè tranſeunt, inflant, & nõ inflant, parum & multum nutriunt. Ante alios cibos cum ſapa ſumpti, ventrem proritant. Cum ſinapi oblati, plurimum noxæ deponunt. Albi igitur Phaſioli craſsiores, & difficilioris coctiõis, ac humidiores ſunt quàm rubri. Proprietate autem quadam turbulenta ſomnia faciũt, ſed ad bonam habitudinem corporis conferunt, & vrinas mouent. Et horum decoctum menſes mouet.

DE

De Satyrio Trifolio. CAP. CCLXX.

NOMINA.

ΣΑτύριον τρίφυλλον Græcis, Satyrium trifolium Latinis. Officinis noſtris incognitum aut inuſitatum: vulgò Teſticulus vulpis aut ſacerdotis, Germanis Stendelvvurtz, [Gallis *Satyrium à trois fueilles*] nominatur. Satyrio autem nomen fecerunt Satyri, qui primi ſylueſtres dii colludentes nymphis per ſyluas & antra, ad firmiorem Venerem herbam hanc inuenerunt. Trifolium verò, quoniam tria fert folia ad terram verſa.

Teſticuli vulpis.

Satyrium vnde dictum.

Trifoliũ.

FORMA.

Satyrium trifolium.

Folia tria fert Rumici aut Lilio ſimilia, minora tamen & rubentia. Caulem nudum, longũ, cubitalem. Florem Lilio ſimilem, album. Radicem bulbo ſimilem, mâli modo extuberantem, foris rufam, intus oui modo albam, guſtu dulcem & ori gratam. Quòd verò hic dicimus Lilio ſimilem: non ſic intelligendum venit quaſi quantitate & tota figura Lilio ſimilis flos ſit, quando euidentiſsimum ſit Lilium quantitate ſua Satyrii florem multis modis ſuperare. Denique nec figura etiam per omnia reſpondet: quare hęc ſimilitudo ad colorem & floris eſſentiam referri potiùs debet, quæ planè eadem eſt cũ Lilii colore & eſſentia, id quod

 conſe

conferenti hos duos flores manifeſtum fiet.

LOCVS.

In montoſis & apricis naſcitur.

TEMPVS.

In Iunio menſe potiſsimùm comparet.

TEMPERAMENTVM.

Calidũ & humidũ eſt, quamobrem guſtu dulce apparet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix in vino auſtero nigro, ad opiſthotonum bibitur. Ferunt etiam hanc impetum ad Venerem excitare.

EX GALENO.

Satyrion excremẽtitiam & flatuoſam humiditatem poſſidet, quocirca ad Venerẽ incitat. Hæc verò & herbę ipſius radix præſtare poteſt. Porrò vt nonnulli ſcribũt, cum vino nigro auſtero potum, opiſthotonum ſanat.

EX PLINIO.

Radix cùm Satyrio gemina ſit, eius inferior pars & maior mares gignit, ſuperior ac minor fœminas.

De Satyrio baſilico. CAP. CCLXXI.

NOMINA.

Palma Chriſti. Digiti citrini.

Σατύριον βασιλικὸν poſterioribus Græcis, Satyrium regiũ Latinis, Officinis Palma Chriſti, Arabibus Buchcidẽ, Auicennæ Digiti citrini, Germanis Kreutzbluomen, [Gallis *Satyrium royal*] vocatur. Palmam Chriſti propter ſimilitudinem quam eius radix cum humana habet manu, dixerunt.

GENERA.

Mas. Fœmina.

Duo eius ſunt genera, quorum alterum mas folia nõ maculoſa, floreſque purpureos habet. Alterum fœmina maculoſis eſt & paulò latioribus foliis, floribus in purpureo albeſcentibus. Radicum etiam in colore eſt differentia, quòd maris quidem radix flaueſcat citra albedinem, fœminę autem cum albedine. Quam ſanè differentiam Auicenna etiã expreſsiſſe videtur, dum vnam ex flauo & albo commiſtam eſſe colore, alteram verò ex flauo ſine albedine inquit.

FOR

FORMA.

Satyrium Baſilicum mas.

Satyriū Baſilicū fœmina.

Folia cū reliqua ſuperficie Cynoſorcho ſimilia ſunt. Radix tamē ei ſubeſt lutea aut flaueſcēs, inſtar manus ramoſa: modo enim quatuor, modo quinq;, modo ſex aut plures radices prodeunt, quæ ferè humanos digitos imitari vidētur.

LOCVS.

Prouenit in montibus, & locis ſoli expoſitis.

TEMPVS.

In Maio & Iunio menſibus inuenitur. Mas quidem Iunio, fœmina verò Maio.

TEMPERAMENTVM.

Vtrunque amarum eſt, magis tamen amarum quod maculoſis conſtat foliis. Ideoq; non perperam cenſent Auicenna & alii quidam ex recētioribus medicis, qui calidum eſſe & ſiccum in ſecundo ordine tradunt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vſus eius ad erugandam cutem, ad neruorum dolores, & contra noxia medicamenta. Fertur & amuletum eſſe radix guſtata. Semen ex vino ſumptum nouem diebus, comitiales ſanat. In eundem effectum vinum diluitur herbę decocto. Scobs radicis propinatur in vino ad arcendam quartanam, quam & vomitione curat paulò ante acceſsionem pota. Plura in præſentia reſcire de huius facultatibus non licuit.

De Succiſa. CAP. CCLXXII.

NOMINA.

QVO nomine veteres aut poſteriores Græci appellauerint hancherbã, cognitamq́; illam habuerint nec ne, nobis nondum conſtat. Nonnulli Geum eſſe arbitrantur. *Succiſa.* Nos Succiſam nominare voluimus, partim ꝙ id nominis latinum eſſet, & pulchrè huic herbæ quadraret, cuius radices circumroſæ ſunt, partim quòd antiquus manuſcriptus herbarius ſic vocaret. Vulgus ſuperſtitione quadã motũ credit cacodæmona, tantæ efficaciæ radicẽ inuidere hominibus, atq; hac ratione vbi ſuccreuerit ſtatim eum vndiquaque circunrodere. Hinc eſt ꝙ diaboli morſum appellitent. Quam etiã ſuperſtitionẽ pluſquã muliebrẽ ſecuti Germani *Morſus diaboli.* **Teuffels abbiſz**, [Galli *Mors de diable*] hoc eſt, præmorſam à dabolo, nominant.

Succiſa.

FOR

FORMA.

Binuûm cubitorum faſtigiatur altitudine, foliis Plãtagi nis minoris, aut Cirſii, lęuioribus, ſolidioribúſque, leniter laciniatis. Floribus purpureis, Radicibus ſubnigris, ſuccifis & circunroſis.

LOCVS.

Naſcitur locis incultis & montanis, ſaltibus, ac interdũ etiam pratis & dumetis.

TEMPVS.

In Auguſto eius magna & paſsim in locis iã dictis copia.

TEMPERAMENTVM.

Supra modum amara eſt, vnde calidam & ſiccam eſſe ſatis conſtare cuiuis poteſt.

Præſentaneo remedio ad maturandos atque adeò ſanãdos carbũculos adhibetur, ſi herba viridis trita imponatur, aut vinũ in quo decocta fuerit bibatur. Radix per ſe eſtur, aut vinũ eius decocti in vuluæ doloribus bibitur. Hęc manuſcriptus herbarius. Hodie, cũ habeat facultatẽ diſcutiẽdi & incidẽdi, vtuntur ea ad diſſoluendos ſanguinis grumos.

De Scabioſa. CAP. CCLXXIII.

NOMINA.

ET hęc herba quo nomine Gręcis vocetur, fatemur nos ignorare. Sunt qui Aetio ψώραν dictam velint: verùm cum nomine tenus eam tantũ proſequatur non adiecta deſcriptione, nihil certi cõſtitui poteſt. Vulgus Scabioſam vocat, quo nomine nobis vtẽdũ erit donec legitimũ cõpertum fuerit. Germani 𝔖𝔠𝔞𝔟𝔦𝔬𝔰𝔢𝔫, 𝔬𝔡𝔢𝔯 𝔄𝔭𝔬𝔰𝔱𝔢𝔪𝔨𝔯𝔞𝔲𝔱, [Galli *Scabieuſe*] nominãt. Scabioſã verò aut à ſcabro herbæ habitu, aut quòd ſcabiei medcatur, appellatã eſſe euidẽtiſsimũ eſt: id quod etiã Pſora vox prætẽdere videtur. Stœben Dioſcoridis nõ eſſe multis argumentis conſtat, quæ prætereo.

FORMA.

Folia carnoſa: Erucę modo laciniata & multifida habet, ſubhirſuta, non tamen aculeis horrentia. Flores ſpecioſos, diuturnos, coloris ex cæſio aut purpureo albicantis. Radicem craſſam.

Scabioſa.

LOCVS.

Paſsim in omnibus, potiſsimũ autem humidis pratis prouenit.

TEMPVS.

In Iunio, antequã gramine denudentur prata, paſsim floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum ſit vehementer amara, calidã & ſiccã eſ-nemo neſcit, idéq; cũ Succiſa tẽperamentũ habet.

VIRES.

Eaſdẽ quas Succiſa facultates obtinet. Potiſsimùm autem ſcabiem & tuſsim ſanat.

De Smilace aſpera.

CAP. CCLXXIIII.

NOMINA.

Σμίλαξ τραχυα Dioſcoridi, μίλαξ Galeno, Smilax aſpera Latinis dicitur: officinis noſtris incognita. Germanicè **Groſz Stechend oder ſcharpff Windt**, ab aculeis quos habet, nominari aptè poteſt [Gallicè *Phaſeoles eſpineuſes.*]

FORMA.

Folia habet Peryclimeno ſimilia, vel, vt Theophraſtus ait, hederacea: ramulos multos, tenues, Paliuri aut Rubi modo aculeatos. Circũuoluitur arboribus, ſurſum deorſũ ſe circumagens. Florem candidum, fructum racemoſum fert, cùm maturuerit rubentem, guſtu leuiter mordentem. Radicem craſſam & duram.

LOCVS.

In paluſtribus & aſperis naſcitur. Plinio autem teſte in conuallibus opacis.

TEMPVS.

Smila

Smilax aſpera.

Smilacem quidem aſperam naſcentem non vidi: ſicca enim aliunde ad me tranſmiſſa eſt, ita vt certò indicare quo tẽpore floreat aut fructũ producat, haud poſsim. Id quod ideo referre volui, ne nos calumniãdi anſam habeat oſor peruerſus, ſi non ex omni parte picturam natiuæ ipſius herbæ formæ reſpondere viderit. Cogitet enim non viridem, ſed ſiccã nos pingẽdam tantùm dediſſe. Theophraſtus tamẽ lib.iij.ca. vlt. de hiſto. plant. hanc verno tempore florere ſcribit.

TEMPERAMENTVM.

Quale ſit eius temperamentum, vires ſatis declarant, & folia ipſa atq; fructus, quæ ſingula in guſtu lenem quãdam mordicationem præ ſe ferũt, vt calidam eſſe & ſiccam haud dubium ſit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius folia & fructus ſi antè & poſt bibantur, contra lethalia venena efficacia ſũt. Traditum eſt, quòd ſi quis tritum eorum aliquid nuper genito infanti bibẽdum dederit, nullum illi poſtea venenum nociturum. Conciditur etiam in alexipharmaca.

EX GALENO.

Milax aſpera clauiculis plena eſt, vt arboribus ſurſum deorſum diuerſimodè circumuoluatur. Folia guſtata acrimoniam aliquam habent, & alioqui ſi illis vtaris calefaciunt.

EX PLINIO.

Coronam ex ea factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Contra venenata efficaciſsimi acinorum corymbi, in tantum vt acinorum ſucco infantibus ſæpe inſtillato, nulla poſtea venena nocitura ſint.

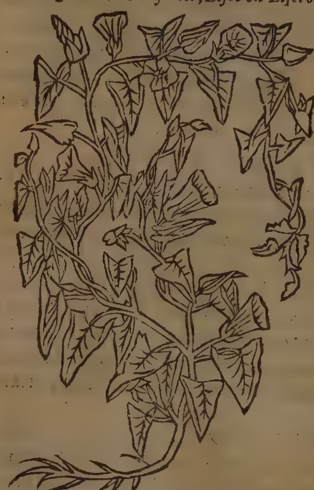
ADNOTATIO.

Smilax aſpera etiam foliorum ambitu ſpinoſo, modò ſolo ſtipite in Gallia Narbonenſi viſitur.

De Smilace læui. CAP. CCLXXV.

NOMINA.

Σμίλαξ λεία Dioſcoridi, μίλαξ Galeno, & Paulo, dicitur. Latinis Smilax læuis. Officinis & herbariis Volubilis maior, à nonnullis Campanella, & Funis arborum, Germanis **Windenkraut, glate Winden, oder Weiſzglocken** [Gallis *Phaſeoles, Liſet ou Liſeron*] vocatur. Læuis auté nõ alia ratione, niſi quòd aculeis careat, dicta eſt.

Smilax leuis.

FORMA.

Hederæ ſimilia folia habet, molliora tamen, læuiora & tenuiora. Ramulos ſupradictæ ſimiles, aculeis carentes. Conuoluitur & hæc arboribus, vt prior. Fructum fert Lupino ſimilem, nigrum, paruũ; ſuper quẽ ſemper flores albi, copioſi, & orbiculati per totã Smilacẽ exeunt. Aeſtate tabernacula per ipſã fiũt autum

autumno autem folia cadunt. Ex qua deſcriptione planũ fit omnibus, herbam hanc quam vulgus herbariorum Volubilem maiorem vocat, eſſe Smilacem læuem, quòd illi ſcilicet ſingulæ notæ à nobis commemoratæ conueniant. Id quod etiam pictura ſmilacis aſperæ, ſi cum hac cõferas, ſatis demõſtrat, quã vno hoc nomine dedimus, vt ex eiuſdem collatiõe manifeſtiùs læuis ipſa agnoſceretur. His accedit antiqui & manuſcripti herbarii teſtimoniũ, qui Smilacem lęuem Volubilẽ maiorẽ interpretatur. Eius etiã pictura Volubilem quã maiorem appellamus, penitus exprimit.

LOCVS.

Naſcitur paſsim per fruteta, & ſepibus ſeſe inuoluit. Amat culta, & in iis etiam potiſsimùm gignitur.

TEMPVS.

Aeſtate floret, autumno ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Modicam amaritudinem in guſtu præ ſe fert.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius ſemen cũ Dorycnio, & vtrunq; trium obolorũ pondere potũ, ſomnia multa & turbulenta facere fertur.

EX GALENO.

Milax læuis facultate quodammodo prædictæ ſimilis eſt.

EX PLINIO.

Nullius eſt effectus.

APPENDIX.

Empirici hodie ſuco Volubilis maioris ad calidas vtũtur paſsiones, capitis potiſsimùm & oculorum.

ADNOTATIO.

Smilax læuis Liſet & Liſeron à ligandis quibus adnaſcitur plantis hic pingitur.

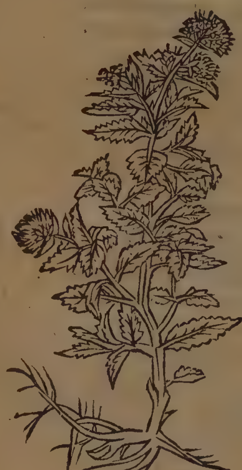
De Siſymbrio. CAP. CCLXXVI.

NOMINA.

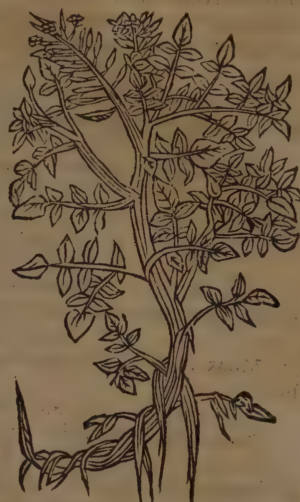
Σισύμβριον Græcis, Siſymbrium latinis, appellatur Siſymbrium dici putat Varro à Siſymbrio, quæ fuit vete-

Corona Veneris. veteribus comœdiis meretricula. Coronam etiam Veneris nonnulli dixerunt, vel quòd ob odoris ſuauitatem quam præ ſe fert, eo iuuentus, quæ amoribus gaudet, coronata, in comeſſationibus ſuis blando odoris oblectamento ſuas illecebras commendaret. Vel potius, quòd Siſymbrii caulis articulatim per internodia verticillato florũ ambitu concinnè coronetur.

GENERA.

Siſymbrium.

Siſymbrium cardamine.

Siſymbrii duo ſunt genera. Vnum quod ſimpliciter Siſymbrium dicitur: hoc ſeplaſiarii Balſamitam, vt manuſcriptus etiam teſtatur herbarius, vulgus autem Mentham aquaticam, Germani **Fiſchmuntz, Waſſermuntz, oder Bachmuntz**, vocant. [Galli *Mente aquatique*.] Alterum cũ adiectione Siſymbrium cardamine nominatur. Officinis Naſturtium aquaticum, Germanis **Brunnenkreſz**, [Gallis

Mentha aquatica. *Naſtur-*

lis *Creſſon de ruiſſeaux.*] Sic verò dictum, quòd ſapore Cardamum, hoc eſt, Naſturtium imitetur. *tiū aquaticum.*

FORMA.

Siſymbrium hortenſi Menthæ ſimile, quadrato caule, quadantenus purpuraſcente, foliis Menthæ, ſerratis, latioribus & odoratioribus: floribus internodia geniculatim coronantibus, verticillato ſemper ambitu. Siſymbriū cognomento cardamine folia inter initia orbiculata habet: cùm autem creuerint, vt Erucæ foliū laciniatim findūtur. Caule proſilit cauo, ſeſquipedali, ima ſui parte pluribus radicularum fibris ſubinde capillato, è cuius alarū cauis cirri frequentes ſinuatim erumpūt. Flore candido. Semine Erucæ inſtar in ſiliquis acri & exiguo.

LOCVS.

Vtrunque riguos tractus amat. Primum autē potiſsimū circa ſtagna & piſcinas naſcitur. Alterum nuſquam non in aquatilibus.

TEMPVS.

Aeſtate, potiſsimùm verò Auguſto menſe, cum Mentha florent.

TEMPERAMENTVM.

Siſymbrium primum excalfacit atque deſiccat in tertio ordine. Alterū antem quum ſiccum eſt, itidem tertii eſt ordinis excalfacientium & exiccantium: quum humidum & viride ſecundi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Siſymbrium primum vim calfaciendi obtinet; Semen eius ad ſtrangurias & calculos cum vino potum prodeſt. Tormina & ſingultus ſedat. Folia temporibus & fronti illinuntur contra capitis dolorem. Aduerſus etiam apum & veſparum ictus valent. Vomitiones potum ſiſtit. Alterum cardamine cognominatum calefacit, vrinā ciet. Comeditur quoque crudum. Lentigines & cutis à ſole nigritiem & aſperitatem exterit tota nocte illitum, manè autē ablutum.

EX GALENO.

Siſymbrium primum tenuium partium eſt, digerentis, cale-

calefacientis, & exiccantis facultatis. Semen quoque eius tenuium partium eſt & calidum. Quocirca ipſum quidã cum vino exhibent ſingultientibus, & tormina patiẽtibus. Siſymbrium, quod quidem Cardaminem vocãt, quandoquidem Cardamo, id eſt, Naſturtio ſimile quiddam guſtu præfert, eadem feré poteſt.

EX PLINIO.

Vtrunque Siſymbrium efficax aduerſus aculeata animalia, vt ſunt crabrones & ſimilia. Sedant capitis doloré, item epiphoras. Alii panem addunt. Alii per ſe decoquunt in vino. Sanat & epinyctidas, cutiſque vitia in facie mulierum intra quartũ diem noctibus impoſitum, diebuſq; detractum. Vomitones, ſingultus, tormina, ſtomachi diſſolutiones cohibet, ſiue in cibo ſumptũ, ſiue in ſucco potũ. Nõ edendũ grauidis niſi mortuo cõceptu. Quippe etiã impoſitũ eiicit. Mouet vrinã cũ vino potum. Syluestre & calculos. Quos vigilare opus ſit excitat, infuſum capiti cũ aceto.

ADNOTATIO.

Siſymbrium alterum ſeu Cardamine Creßio, à creſcendi celeritate vulgò dicitur.

De Sio. CAP. CCLXXVII.

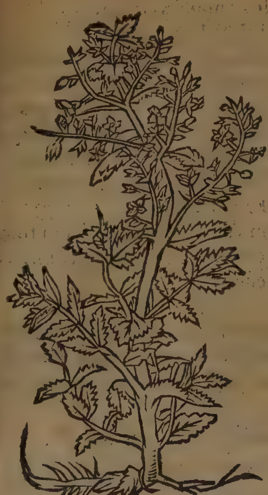
NOMINA.

Σιον, ἢ ἀναγαλλὶς ἔνυδρος Græcis: Sion, Lauer & Anagallis aquatica Latinis dicitur. Officinis ignota herba. Germanis **Uuaſſer pungen, Bach pungen, oder Pungen**, [Gallis *Berle*] appellatur. Sium autẽ nomen ſibi adſciuit à concuſſu, quod Græci σείειν dicunt: nã excutiendi vim nactum eſt, vtpote quòd à renibus calculos pellat, vrinam & menſes ducat. Anagallis aquatica, quòd flores eius Anagallidis fœminæ floribus per omnia reſpõdeãt. Lauer nomen haud dubiè à lauando contraxit, quòd ſonantibus aquis enatum ſemper elui gaudeat.

Sion vnde dictum. *Anagallis aquatica.* *Lauer.*

FORMA.

Puſillus eſt frutex, rectus, pinguis, foliis latis. Oluſatro ſimilibus, minora tamen, & odorata. Quæ delineatio prorſus aſtipulatur huic herbæ quã Germani **Uuaſſer pungen** nomi

Sium ſeu Lauer.

nominãt. Hęc enim riuulis gaudet, frutex puſillus pinguiſq; eſt, latis foliis, Hippoſelino ſimilibus, & digitis leniter friata, iucundũ expirantibus odorem. Floribus cœruleis, Anagallida fœminam referẽtibus.

LOCVS.

Inuenitur in aquis citato lapſu repẽtibus, aut etiam reſedibus. Sæpe verò intumeſcẽtibus demerſum videtur.

TEMPVS.

Iunio menſe floribus prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Quum amara admodum ſit hæc herba, vt calefaciat & exiccet neceſſe eſt. Atq; hinc iterum colligere licebit, vt patebit ex verbis Aëtii, eam eſſe Sium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Sii folia cocta crudáq; comeſta calculos comminuũt & excernunt. Vrinas mouent. Fœtus & menſes educũt. Dyſentericis vtiliter comeduntur.

EX GALENO.

Sium quantùm guſtu odoratum eſt, tantum etiã calefacientis facultatis eſt particeps. Digerit autem & vrinã mouet, & calculos renum frangit, & menſes euocat,

EX AETIO.

Sium quatenus guſtu odoratũ eſt, eatenus calefacit, & exiccat. Diſcutiendi etiã vires habet, vrinam mouendi, calculos

culos in renibus diſſoluendi, ac menſes ciendi.

EX PLINIO.

Prodeſt vrinis, renibus, lienibus, mulierumq́ue menſibus, ſiue ipſum in cibo ſumptum, ſiue ius decocti, ſiue ſemẽ è vino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquisq́; quæ gignunt eos, reſiſtit. Dyſentericis prodeſt infuſum. Itẽ lentigini illitũ, & mulierũ vitiis in facie, noctu illitũ momento cutem emendat, & ramices lenit, & ſcabiem equorum.

APPENDIX.

Veterinarii in hodiernum vſq; diem hac herba in tumoribus diſcutiendis, & ſcabie equorum ſananda vtuntur, vt hinc manifeſtum fiat illam eſſe Sium.

ADNOTATIO.

Sion ſeu Lauer diuerſiſsimam pingit ab ea quam medici & officinæ ſyllabarum metatheſi vocant Verlam, & ad nephriticos affectus, vti & Cardamine plantam perſimilem & congenerem fœliciter vſurpant.

De Stratiote millefolia. CAP. CCLXXVIII.

NOMINA.

Στρατιώτης ὁ χιλιόφυλλος Græcis. Statiotes millefolia Latinis, officinis & herbaris Mille foliũ, Germanis **Garben, Schafgarben, Schafripp, Tauſendtblatt, & Geruuel** [Gallis *Mille fueille, ou Cumin, ou Anet ſauuage*] nominatur. Stratiotes verò Græcis, id eſt, militaris dicta eſt, quòd vulnera ferro facta ſanet, atq; adeò in militia & caſtris multus eius vſus ſit.

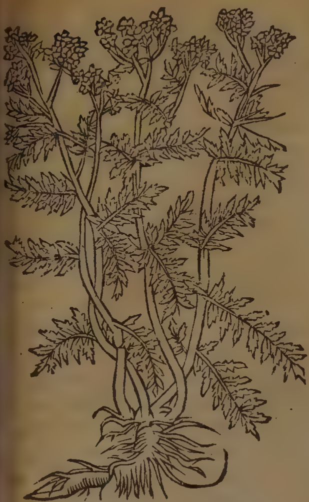
FORMA.

Frutex eſt exiguus, dodrantalis & maior. Folia habet, pulli auiũ pennis ſimilia. Suntque foliorum exortus admodũ breues, inciſuris diuiſi. Breuitate verò & aſperitate Cumino ſylueſtri maximè aſsimilãtur, & etiamnũ breuiora. Huius denique vmbella denſior & plenior: ſurculos enim in cacumine paruos habet, in quibus Anethi modo vmbellæ ſunt. Flores illi candidi & exigui ſunt.

LOCVS.

Naſcitur in agris aſperis, & p̃cipuè circa vias ac ſemitas.

TEM

Stratiotes Millefolia.

TEMPVS.

Per integram floret æſtatem.

TEMPERAMENTVM.

Nonnihil adſtrictionis habet, atque adeò exiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eximiè vtilis eſt herba ipſa ad ſanguinis eruptionem, & ad vlcera vetera ac recentia, item ad fiſtulas.

EX GALENO.

Vulnera glutinare poteſt, & vlceribus vtilis eſt. Sunt qui ea ad ſanguinis eruptiones vtantur, & ad fiſtulas.

EX PLINIO.

Hetruria Millefolium appellat herbam in pratis tenuem à lateribus capillamenti modo folioſam, eximij vſus ad vulnera. Boum neruos abſciſſos vomere, ſolidari ea, rurſusq; iungi addita axungia affirmant.

APPENDIX.

Recentiores ad eoſdem vſus millefolium ſuũm adhibẽt, ad ſananda nimirum omnis generis vulnera, diſſoluendũm ſanguinem concretum, & ad conſtringendos menſes. Vnde à Stratiote millefolia non eſſe diuerſum omnibus perſpicuum fit.

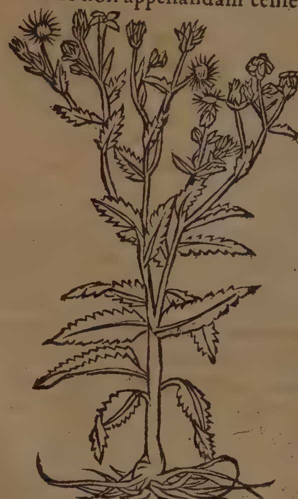
X DE

De Sarracenica Solidagine.

CAP. CCLXXIX.

NOMINA.

QVVM nobis non conſtet quo nomine veteribus nominata ſit herba hæc, placuit vſitatam ac tritam noſtri temporis herbariis appellationem vſurpare, donec veriorem comperire contingat. Non tamen latet à nonnullis corrupta voce Cartafilaginem, vel magis deprauata Filaginem nominari, cùm dicendum eſſet Ceratophylacem, quia nimirum partem oculorum ceratoida, hoc eſt, corneam defendat, ſalutiq; percuſſam ac lęſam reſtituat. Cur verò hoc nomine non appellandam cenſeam, facit in primis quòd deſcriptio Ceratophylacis illi non conueniat. Dein quòd pictura eiuſdem in manuſcripto herbario illi herbæ quam Fortem vocant, prorſus non reſpondeat. Herbā itaque Fortem, vel vt alii habent Sortis, nominamus eā quę Germanis **heydniſch Wūdkraut** [Gallis *Herbe forte.*] vocatur, quòd fortè à Sarracenis reperta putetur. Hinc, ni fallor, à quibuſdam Conſolida Sarracenica dicitur. Fortis verò à vehementi odore.

Solidago ſarracenica.

FORMA.

Caulem rubeſcentē, duûm triúmve cubitorum ac cauum habet, è quo prodeunt folia oblonga, in extremitatibus ſerræ modo inciſa, Sali-

cique

ciq́ue ſimilia. Flores luteos in pappos euaneſcentes. Radicē multifidam, foriſq́ue rubentem.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis & in montibus altis. Copioſè autem in monte poſt arcem Tubingenſem, quem germanico nomine die Odenburg vocant, prouenit.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu adſtringit, modiceq́ue amara eſt, atque adeò ſiccare, euidentiſsimum eſt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vulneraria herba eſt, id quod germanica appellatio abūdè ſatis monſtrat. Impoſita itaque vulneribus carnem primum generat, dein ſtatim glutinat. Sicca in puluerem trita recentia vulnera, ſi inſpergatur, celeriter ſanat. Fiſtulis etiam medetur, malignaque vlcera mundificat, ac confeſtim ſanat.

De Saxifraga. CAP. CCLXXX.

NOMINA.

Σαρξίφραγον, ἢ σαρξίφαγον, ἢ ἔμπετρον Græcis, Saxifragon & Saxifraga Latinis. Officinis quibuſdam perperàm Capillus Veneris dicitur, vt in Adianto docuimus. Rectiùs muraria Ruta vocaretur. Sūt qui Saluiam vitam hodie nominent. Germanis Maurrauten & Steinrauten appellatur, [Gallis verò *Saulue vie*.] Saxifragō, quòd calculos è corpore pellat frangatq́;. Empetrō verò, quoniam in ſaxis proueniat. Officinæ hodie alias præter hanc latinorum Saxifragas oſtendunt, de quibus ſuo dicemus loco.

FORMA.

Surculoſus frutex ſaxis hærens, iuncis tenuibus, Epithymi non diſsimilibus, nigris, breuibus, folijs Trichomanis, maioribus, interius læuibus, auerſa verò parte annexa puncta habentibus, ſine flore, ſine ſemine, radice nigra, ſuperuacua.

Saxifraga.

LOCVS.

In ſaxis & aſperis locis prouenit. Ideo eius magna copia inuenitur apud vetuſta ædificia, in lapidum commiſſuris.

TEMPVS.

Vere & æſtate inuenitur, potiſsimùm autẽ Iunio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Satis ex facultatibus eius guſtuq́; (in quo manifeſta quædam adſtrictio apparet) colligitur hanc herbam calidam & ſiccam eſſe.

VIRES EX DIOSCORIDE.

In vino cocta & pota febricitantibus opitulatur, ſtranguriæ & ſingultui medetur. Lapides veſicæ frangit, & vrinam mouet.

EX PAVLO.

Saxifraga vrinam ciet, & calculos conterit.

De Siliquaſtro. CAP. CCLXXXI.

NOMINA.

Siliquaſtrum. SILIQVASTRVM conuenientiſsimo nomine à Plinio lib.xx.cap.xvii. dicta eſt herba hæc, à ſiliquis nimirum magnis & oblongis quas producit. Eadem etiam ab *Piperitis.* eodem Piperitis, quòd ſemen eius guſtatum piperis ſaporẽ & acrimoniam præ ſe ferat, nominatur. Alia tamen eſt ab ea quam vulgò Piperitim appellant, vt ſuprà etiam monui*Piper Indianum.*mus. Sunt qui piper Hiſpanum, alii piper Indianũ, nõnulli etiam piper ex Chalechut vocant. Auicenna videtur appellare

lare Zingiber caninum. Germanicè dici poteſt **Chalechutiſcher oder Indianiſcher Pfeffer.** [Gallicè *Guinee.*]

GENERA.

Siliquaſtrum maius & minus.

Siliquaſtrum oblongius.

Maius & minus eſt Siliquaſtrũ. Maius ſiliquas producit maiores, & colore ſubnigras, aut fuſcas. Minus contrà minores profert, & colore puniceas. Nos tamen vtrunque genus vna pictura complexi ſumus, vtq́ue hiantes duæ pingerentur ſiliquæ curauimus: non ſanè quòd ſponte ſua ſic rũpãtur, ſed vt quale intus eſſet ſemen cerneretur. Pręter hęc genera, alia ſunt bina, quorum vnum longiſsimas & colore puniceas, alterum verò latiores multoque breuiores producit ſiliquas. Damus itaque quatuor Siliquaſtri diſtincta genera, vt ex pictura manifeſtiſsimè deprehenditur. Horũ pri-

mum diſcriminis gratia maius, alterum minus, tertium lon gum, quartum latum appellauimus Siliquaſtrum.

FORMA.

Siliquaſtrum latum.

Herba eſt caule rubro & longo, crebris geniculis, foliis Lauri, floribus candidis, ſemine in ſiliquis oblongis & magnis albo, vel potius flaueſcente, tenui, guſtu Piperis acerrimo. Radice vnica, ſubalba, capillamentis fibrata. Ex qua nimirum delineatione ſatis conſtat herbam cuius picturam damus eſſe Plinii Siliquaſtrum ſeu Piperitim. Caule ſiquidem, vt ex Caſtore collegit Plinius, rubro & longo, denſis etiam geniculis, vnde folia Lauri foliis ſimilia erumpũt: ſemine albo, tenui admodum, guſtu piperis. Quibus omnibus etiam Siliquaſtri & Piperitidis nomenclaturæ, quæ huic optimè quadrant, accedunt.

LOCVS.

In Germania iam in fictilibus ac teſtaceis ſatum paſsim ferè prouenit. Perpaucis antè annis Germanis incognitum fuit.

TEMPVS.

Aeſtate quidem floret, atque mox decidente flore ſiliquę primum herbacei, dein punicei aut fuſci coloris ſubnaſcuntur, plenæ ſemine.

TEM

TEMPERAMENTVM.

Valenter excalfacit atque deſiccat, id quod ſeminis immẽſa acrimonia, & foliorũ amaritudo euidẽtiſsimè monſtrat: vt certè non temerè plærique hoc ſemine loco veri Piperis vtãtur: eaſdem enim facultates hauddubiè habet quas etiã ex Dioſcoride ſumptas ſubiiciemus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Piper communiter calefaciendi facultatem habet, vrinã mouendi, concoquendi, extrahendi, diſcutiendi, & quæ pupillas oculorum obtenebrant exterendi. Prodeſt rigoribus circuitu certo inuadẽtibus potum & inunctum. Venenatorum morſibus ſuccurrit. Fœtus ex vtero ducit. Tuſsi & omnibus thoracis, affectibus in eclegmate & potu ſumptum auxiliatur. Cum melle inunctum angina correptos iuuat. Tormina cũ teneris Lauri foliis potum ſoluit. Pituitam ex capite purgat cum Staphyſagria commãducatum. Dolores leuat, valetudinémque tuetur. Appetentiam mouet. Concoctionem adiuuat ad intinctus additum. Strumas cũ pice exceptum diſcutit. Cum nitro alphos abſtergit.

EX PLINIO.

Siliquaſtrum vtile gingiuis, dentibus, oris ſuauitati, & ructibus.

APPENDIX.

Auicenna Zinziber caninũ abſtrgere cutis & faciei maculas, lenteſque tradit. Item ſtrumas aliòſque tumores, eius ſemen digerere ſcribit: vt hinc etiam eaſdem cũ vero Pipere habere facultates colligere liceat.

ADNOTATIO.

Siliquaſtrum & piperitis quæ quibuſdam Piper Indicum dicitur, aliis Cardamomi genus putatur, in ſiliquis pyramidalibus ſemen habet rufum, latum, iura croci colore tingens, & piperis ſapore cõdiens.

De Scorodo. CAP. CCLXXXII.

NOMINA.

Σκόροδον Græcè Allium Latinè appellatur. Officinæ Latinum nomen retinuerunt. Germanicè **Knobloch**, oder **Knoblouch** [Gallicè *Ail*, *ou* *Aux*.] Scorodon autem dicitur, vt nonnullis placet, quaſi σκαιὸν ῥόδον, id eſt, rudis

Roſa, quòd aſperè ſupra modum redoleat, & olfacientium nares offendat. Latini Allium à Græco fortaſsis verbo ἅλλεσθαι, id eſt, exilire, vocant, quòd nimirum exiliendo creſcat.

Allium hortenſe.

Allium ſylueſtre primum.

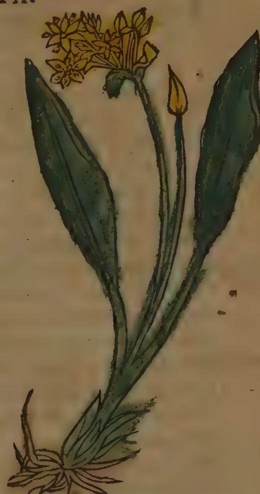
GENERA.

Tria in vniuerſum Allii ſunt genera. Vnum hortenſe & ſatiuum domeſticúmve, quod Germani **garten oder heymiſch Knoblouch** vocant. Alterum ſylueſtre, quod Greci ὀφιοσκόροδον, id eſt, anguinum Allium nominant: in aruis ac cãpeſtribus ſponte naſcens. Cuius nos duo genera damus, quorũ primum Germanis **vvilder Knoblouch** dicitur, Alterum verò **Feldknoblouch**. Tertium itidem ſylueſtre, vrſinum cognominant, in ſyluis prouenìens, Germanis **vvaldknoblouch** appellatur.

FORMA.

Allium ſylueſtre alterum.

Allium vrſinum.

Allium hortenſe frõde viret cepitia, caule tereti & inani. In cacumine flores in globum circumaguntur, in quo ſemen emicat. Radicis bulbus tenuis velatur membranis, mox pluribus coagmẽtatur nucleis, & iis ſeparatim veſtitis, in cuius vertice complures fibræ cirrorum exemplo criſpãtur, tædioſo habitu, & aſpero ſapore. Sylueſtre foliis conſtat prelongis, teretibus, intus concauis, iunceam ſpeciẽ repræſentantibus, caule procero, leni, purpureos flores oſtentante: cacuminè tum colore tum forma conſpicuo: radice bulboſa & capitata, nucleis ſpicatim cõpactilibus intumeſcente, ſummo vertice capillamentis fibrato. Vrſinum odore molli, foliis grãdibus, & Ephemeri nõ lethalis foliis ſimilibus, floribus in ſummo candidis, capitẽ prætenui.

LOCVS.

Hortenſe paſsim in hortis ſatum & plantatum prouenit

Syluestre ſpōtè in aruis, vt diximus, & campeſtribus naſcitur. Vrſinum autem in nemoribus.

TEMPVS.

Hortenſe & ſylueſtre æſtate florent. Vrſinum autem vere, Aprili & Maio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Allia deſiccant & calfaciunt quarto exceſſu.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Facultas Allio eſt acris, calfacit, flatus excernit, aluum turbat, ſtomachum exiccat. Sitim efficit. Inflāmationes permutat alterátve, & ſummam corporis cutem exulcerat. Eadem poteſt Anguinū Allium. Comeſtū latos ventris lūbricos expellit. Vrinas ducit. Contra viperarum morſus & hæmorrhoidum prodeſt, ita vt non aliud magis, ſi vinū iugiter ſumatur, aut in eodem tritum bibatur. Cōtra rabioſorum morſus vtiliter illinitur. Allium ipſum in cibo ſumptū contra aquarum mutationes confert. Aſperas arterias clarificat. Veterem tuſsim crudū & coctum comeſtū lenit. Cū Origani decocto potū, pediculos & lendes enecat. Vſtum & cū melle ſubactum illitumque, hypopya & alopecias ſanat. Exanthemata cum nardino vnguento, ſale & oleo curat. Alphos, impetigines, lentigines, achoras, lepras, furfurésque eximit. Cum teda & thure decoctum, ſi in ore contineatur, dentium dolorem leuat. Contra muris aranei morſus cū ficulneis foliis, & Cumino illinitur. Comę decoctū in inſeſsionibus menſes & ſecundas trahit. Eiuſdem gratia ſuffitur. Factum ex eo & nigra oliua intritū, quod Gręci μυττωτὸν vocant, vrinam cit, & obſtructiones aperit. Vtile etiam hydropicis.

EX GALENO.

Excalefacit corpus, craſſos in eo humores extenuat, glutinoſosque incidit. Bis tamē aut ter in aqua decoctum, acrimonia ſpoliatur: quanquam nec ſic quidem vim perdit extenuandi, verùm facultatem quandam obſcuriſsimam alendi corporis acquirit, cuius antea quā coqueretur, nihil prorſus obtinebat. Cęterùm Allium nō modo vt opſonium, verumetiam vt medicamentum ſanitati accomodum, quòd obſtru

obſtructa ſoluere & diſcutere poſsit, vſurpatur. Eſt autem Allium ex eorum ciborum genere, qui & flatum diſcutiāt, & minimè ſitim inferāt. Ophioſcorodon domeſtico, vel reliqua omnia ſylueſtria, valentius eſt.

EX AETIO.

Allium comeſtum flatus diſcutit, ſitim reprimit, craſſos & lentos humores incidit. Habet tamen quidpiā viroſum, & mali ſucci, quod amittit, ſi aqua elixetur. Ab eius aſſiduo vſu præſertim calidas temperaturas cauere oportet.

EX PLINIO.

Allio magna vis, magnæ etiā vtilitates contra aquarum & quorūlibet locorū mutationes. Serpentes abigit & ſcorpiones odore: atque, vt aliqui tradidere, beſtiarum omniū ictibus medetur, potu vel cibo, vel illitu. Priuatim contra hæmorrhoidas prodeſt, cum vino redditum vomitu. Acne cōtra araneorum murium venenatum morſum valere miremur, aconitū (quod alio nomine pardalianches vocatur) depellit: item Hyoſcyamum: cōtra canū morſus, inque vulnera cū melle imponitur. Ad ſerpentiū quidem ictus potū cum reſtibus ſuis, efficaciſsimè ex oleo illinitur. Attritiſque corporum partibus, vel ſi veſica intumuerit. Quin & ſuffitu eo, ſecūdas partus euocari exiſtimauit Hippocrates. cinere eorum cum oleo, capitis vlcera manantia ſanitati reſtitués. Suſpirioſis coctum, aliqui crudū id dedere. Diocles hydropicis cū Centaurea, aut in fico duplici ad euacuandam aluum: quod efficacius præſtat viride, cū Coriandro in mero potum. Suſpitioſis aliqui & tritum in lactæ dederunt. Praxagoras & cōtra morbū regiū vino miſcuit: & contra ileum in oleo & pulte, ſic illinés. Strumis quoque. Antiqui & inſanientibus dabāt crudum. Diocles phreneticis elixū. Cōtra anginas tritū imponi & gargarizare prodeſt. Dentium doloré tribus capitibus in aceto tritis imminuit: vel, ſi decocta aqua colluātur, addaturque ipſa in caua dentiū. Auribus etiā inſtillatus ſuccus cum adipe anſerino. Phthiriaſes & prurigines potū, tuſum item in aceto & nitro. Cōpeſcit & deſtillationes cum lactæ coctum, vel tritum permixtúmve caſeo molli: quo genere & raucitatē extenuat: vel

vel phthiſin, in fabæ ſorbitione. In totum autem coctũ vtilius eſt crudo, elixumq; toſto, ſic & voci plus cõfert. Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulſo coctum. Tenaſmo in pulte medetur. Temporum doloribus illitum, elixum, & puſtulis coctum cum melle, deinde tritũ. Tuſsi cum adipe vetuſto decoctũ, vel cum lacte. Aut ſi ſanguis etiam excreetur, vel purulenta ſint. Et pituitę ſub pruna coctum potum, & cum mellis pari modo ſumptum. Cõuulſis & ruptis cum ſale & oleo, Nã cum adipe tumores ſuſpectos ſanat. Extrahit fiſtulis vitia cum ſulphure & reſina etiam harundines cum pice. Lepras, lichenas, lẽtigines exulcerat, ſanátque cum Origano, vel cinis eius ex oleo & garo illitus: Sic & ſacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorem reducit, combuſtum ex melle. Credunt & comitialem morbũ ſanare, ſi quis eo in cibo vtatur aut potione. Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum Laſerpitii obolo. In vino auſtero tuſsim, & alio modo acceptũ. Suppurationes quãtaſsibet ſanat, fractę incoctũ fabę, atque ita in cibo ſumptum, donec ſanitatem reſtituat. Facit & ſomnos, atque in totum rubicũdiora corpora. Venerem quoque ſtimulat cum Coriãdro viridi tritum, potumque è mero. Cęterũ contra pituitã & gallinæ & gallinaceis prodeſt. Mixtũ farre in cibo, iumentis vrinam reddere, atque non torqueri tradunt, ſi eo trito natura tangatur.

EX SIMEONE SETHI.

Commodiſsimum eſt craſſum & tenacem aut crudũ humorem aggregantibus: eum enim incidit, & obſtructiones ab eo factas tollit. Habet verò quippiã mali ſucci, quod decoctum aqua abiicit. In frigidis temperaturis ſæpe ſanitatẽ præſeruat. Temperatura verò calidos ledit, & maximè oculos, caput, pulmoné, & renes eorũ. Proprietate autem quadam ſitim à ſalſo humore factam ſedat, & lumbricos eiicit, & flatus diſcutit. Etſi verò ſanum viſum offendat, nihilominus tamen eius hebetudinem propter humiditatem ortam ſanat. Semen in calidis corporibus exiccat. In frigidis verò & humidis corporibus idẽ calefacit, Venerémque excitat.

Eſt

Eſt etiam remedium cõtra venena, & morſus venenatorũ, perinde atque theriaca: vnde Galenus hoc theriacã ruſticorum vocat. Hoc ipſum fugiunt ſerpentes, tanquam Rutam. Quapropter Perſæ coquinas ipſorũ Alliis replẽt. Nõ ſolum autem flatus diſcutit, ſed etiam horũ generationem prohibet. Colicos affectus à flatibus ortos, & diuturnos coxendicum qui à pituita proueniunt dolores, iuuat. Alimentum & ſanguinẽ extenuat, & faciẽ rubrificat, aſperàmque arteriã purgat. Si verò aſſetur, & corroſis dẽtibus aut propter humiditatẽ dolentibus imponatur, prodeſt. Non ſolũ verò ſumptum ad venenatorum morſus confert, ſed etiam poſtquàm tritum eſt, ſuperpoſitum. Lædit prægnantes & lactentes, menſéſque ducit.

De Sancti Iacobi flore. CAP. CCLXXXIII.

Herba S. Iacobi.

NOMINA.

NVM hæc veteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, nõdũ certò affirmare aut inficiari audeo. Vulgus tamen herbariorũ ſancti Iacobi florẽ aut herbam nominat. Officinis incognita eſt. Germani **S. Jacobs bluom** [Galli *L'herbe S. Iaques*] appellant.

FORMA.

Herba eſt fruticoſa, cauliculo rubente, multifariã ſtriato, foliis exiguis,

guis, Erucæ inſtar confectis: floribus luteis, forma Chamæmeli floribus haud diſsimilibus, radice adnaſcentias multas habente.

LOCVS.

Naſcitur in agrorum marginibus, & aquarum ripis, lociſque arenoſis.

TEMPVS.

Iulio & Auſtuſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Amara eſt & adſtringit, ideoque calidam & ſiccam eſſe conſtat.

VIRES.

Recentiorum medicorum experientia cognitũ eſt, hærbam hanc vulneribus mirificè mederi, & ad interanea prodeſſe. Fiſtulas quoque iidem curare, & ne vltrà ſerpant prohibere, impoſitũ tradunt. Quæ ſanè omnes facultates pulchrè eius temperamento reſpondere videntur.

De Selino hortenſi. CAP. CCLXXXIIII.

NOMINA.

Apium hortenſe. Seli non quare dicium.

Σέλινον κηπαῖον Græcis, Apiũ hortẽſe aut ſatiuũ Latinis vocatur. Officinę Latinum retinuerunt nomen. Germanis Epffich, oder Eppich, [Galllis *Perſil cultiué, ou de iardin*] nominatur. Seli non autem Græci vocant, quaſi ἐλαϛϛινόμενον, hoc eſt, paludibus impulſum: paludoſis enim gaudet, & in iis enatum lætius exurgit.

FORMA.

Apium hortenſe ſæpe cubitalem æquat altitudiné: caule rotundo, tenuiter ſtriato, multiſque ramulis brachiato: foliis tripartitò diſſectis, & leniter criſpis, in extremitatibus laciniatis: floſculis candidis, & quibus minores haud temerè reperias: ſemine exiguo: radice ſingulari, lõga, capillata. Hæc itaque herba, cuius picturã damus, eſt verum Apiũ quòd illi omnes reſpondeant notæ, adeò vt temerè nonnulli putent eſſe vulgare noſtrum Petroſelinum.

LOCVS.

In

Apium.

In hortis ſatum prouenit: amat autem loca potiſsimũ aquoſa. Hinc eſt quod ſua ſponte nõ procul à Cãſtadio Ducatus Vuirtenbergenſis oppido, in paludoſis proueniat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret ac ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt in ſecũdo ordine, & ſiccum in medio tertii.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ad oculorum inflammationes cum pane aut tenui polenta illitũ prodeſt. Aeſtum ſtomachi mulcet. Mãmas grumis induratas diſiicit. Crudum aut coctum comeſtum vrinam mouet. Decoctũ eius radicumque potũ, lethiferis medicamẽtis aduerſatur, vomitum ciens. Aluum cohibet. Semen efficacius vrinam cit. Succurrit & ferarũ morſibus, & iis qui lithargyrum hauſerunt. Inflationes diſcutit. Miſcetur etiam vtiliter medicamentis dolorem leuantibus, theriacis, & tuſsi medentibus.

EX GALENO.

Apium vſqueadeò calidum eſt, vt & vrinas & menſes cicat. Flatus quoque diſcutit, & magis ſemen quàm herba ipſa. Ori, ſtomachóque gratiſsimum.

EX PLINIO.

Rami Apii largis potionibus per iura innatant, & in cõdimen-

dimentis peculiarem gratiam habent. Oculis illitum cum melle, ita vt ſubinde foueãtur feruẽti ſucco decocti, aliisq; membrorũ. Epiphoris per ſe tritum aut cũ pane, aut polenta impoſitum, mirè auxiliatur. Piſces quoq; ſi ægrotent in piſcinis, apio viridi recreantur. Verùm apud eruditos non aliud erutum terra in maiore ſententiarum autoritate eſt. Ad cibos non eſt admittendum, imò omnino nefas: nã id defunctorum epulis feralibus dicatũ exiſtimãt. Ipſius quoque viſus claritati inimicum. Eos qui ederint ſterileſcere mares fœminásque tradunt. In puerperiis verò ab eo cibo comitiales qui vbera hauriunt. Innocentiorem tamen eſſe marem. Eáq; cauſa eſt, ne inter nefaſtos frutices dãnetur. Mammarum duritiam impoſitis fóliis emollit. Suauiores aquas potui incoctum præſtat. Succo maximè radicis cũ vino, lumborum dolores mitigat. Eodẽ iure inſtillato grauitatem aurium. Semine vrinam ciet, menſtrua ac ſecundos partus. Et ſi foueantur ſemine decocto ſugillata reddit colori, cũ oui albo illitũ. Aut ex qua coctũ potúmque renibus medetur. In frigida tritum oris vlceribus. Semen cũ vino, vel radix cum veteri vino veſicæ calculos frangit. Semen datur ex tribus cyathis ex vino albo.

EX SIMEONE SETHI.

Vrinam cit, obſtructiones tollit, non inflat, magis verò flatus diſcutit, & menſes ducit. Difficulter autem concoquitur, atq; ob eam cauſam oportet ipſum in medio ciborũ ſumi. Paululum quid ventrem ſiſtit. Proprietate vero quadã comitiales lædit, & oportet hos omnino abſtinere. Sæpe enim quidam qui ferè ex hoc morbo cõualuere, parati autem in eũ incidere, ex eius vſu iterũ comitiales facti ſunt. Offendit etiam teſtes. Semen autẽ quàm folia validius & efficacius, & eo radix. Prodeſt ad ſingultus à craſsis excremẽtis profectos. Abſtergit renes & veſicam. Obſtructiones in venis & arteriis factas aperit. Semen præſumptũ, ebrietatem arcet. Confert etiã ad bonum † corporis odorẽ, multique crebiore huius vſu grauem † corporis odorem abegerunt. Mulieres ad rem veneream promptiores facit. Si in huius decocto calculoſi deſidant, calculos, vt fe-

† Aliàs *oris.*

† *Oris.*

runt,

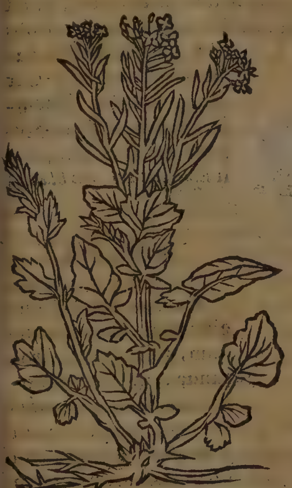
rant, eiicit, & difficultatem vrinæ ſanat & renes curat. Lactãtes mulieres oportet ab eius vſu abſtinere: minuit enim lac.

De S. Barbaræ herba. CAP. CCLXXXV.

NOMINA.

NEQVE huius herbæ aliud nomẽ, quàm quo vulgò appellatur, afferre potuimus. Superſtitione enim quidam ducti prioris temporis herbarii, diuæ Barbaræ herbã nominarunt. Nec nos aliud nomen vtcunque inueſtigãtes ex herbariæ rei peritis extorquere potuimus. Germanis S. Barbarukraut [Gallis l'*Herbe de S. Barbe*] vocatur.

FORMA.

S. Barbaræ Herba.

Caulem habet rotundum, ſolidum, ſtriatum, folia Erucæ modo laciniata, flores luteos, ſiliquas teretes, ſemine refertas, radicem ex obliquo prodeuntem, & oblongam.

LOCVS.

Paſsim in campeſtribus naſcitur.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret, ac ſubinde in ſiliquis ſemẽ profert.

TEMPERAMENTVM.

Guſtanti primùm ſubacris eſſe, dein parum etiam adſtringe

ſtringere videtur, vt calidam & ſiccam eſſe nemo dubitare debeat.

VIRES.

Vulnerariam herbam eſſe & temperamentum eius & experientia docet. His verò potiſsimùm vlceribus medetur quæ impura ſunt, & in quibus caro ſupercreſcens fuerit: nam quia valẽter ſiccat, ideo ſordes extergere, & carnes minuere poteſt.

Saxifraga maiore. *CAP. CCLXXXVI.*

NOMINA.

AN veteribus Græcis & Latinis herba hæc cognita fuerit, nondum mihi cõſtare ingenuè fateor. Vulgus herbariorũ & officinæ Saxifragam maiorem, & albam, quòd ſcilicet mirificam in comminuendis frangendisq; calculis vim, ac flores albos habeat, hodie vocant. Germani **Hohen Steinbrech**, vel **vveiſſen Steinbrech** appellant. [Galli *Eſpece de Baſsinet blanc.*]

Saxifraga alba.

FORMA.

Caulem habet lanuginoſum, ſubrubicundum, folia exigua, rotunda, in extremitatibus inciſa, flores candidos, radicem exilem, cui granula Coriandri ſeminis quantitatem referentia adhærent, partim alba partim rubea, quibus officinæ pro ſemine eius vtuntur.

LO

LOCVS.

In pratis & montibus, potiſsimùm ſiccis, prouenit.

TEMPVS.

Maio menſe floret, dein ſtatim euaneſcit.

TEMPERAMENTVM.

Quum flores, folia & radix guſtanti amara ſint, calidam & ſiccam in ordine tertio eſſe veriſimile exiſtit.

VIRES.

Vrinam mouet, calculos frangit & conterit. Stranguriæ itaque confert: abſtergit enim expurgatque, & quæ in venis eſt craſsitiem, ſicut omnia alia quæ amara ſunt, incidit. Menſes quoque cit, craſſaq; ac glutinoſa ex thorace educit.

De Saxifraga lutea.

CAP. CCLXXXVII.

NOMINA.

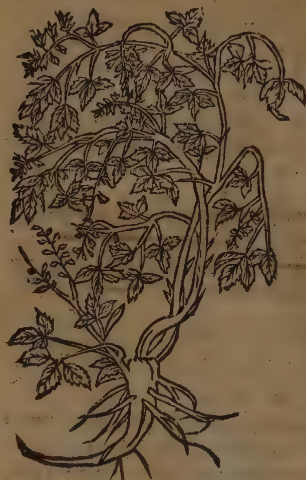
NOMEN hoc in præſentia fingere adlubuit cùm ſcilicet aliud quo herbam hanc appellaremus, non occurreret, vt hac ratione à priori diſcerni poſſet. Saxifragam autem vocare placuit, quòd nimirum calculos frangat. Ad quod ſanè nomen alludentes Germani Steinklee nominant, quod idem valet, ac ſi Trifolium frangens lapidem dicerent. Alio nomine gulden oder geelenkee, &, quod ſententiam noſtram confirmat, Steinbrechen, à comminuẽdo lapide appellant. Luteam verò diximus à luteis floribus volentes eam ab alba diſcriminare Saxifraga. Commodiſsimè itaque Germanicè geeler Steinbrech vocabitur. Perperàm ea officinæ nonnullæ pro Meliloto vſurpant, vt ſuo etiam loco indicauimus.

FORMA.

Caulem cubiti ferè altitudine obtinet, folia fœnogræco ſimilia, in quouis pediculo tria: floribus piſi, multò tamen minoribus, luteis, odoratis, deorſum nutantibus, ſemine per ramulos diffuſo rotundo, radice ſubcandida.

LOCVS.

Paſsim in aruis & ſegetibus prouenit.

Saxifraga lutea.

TEMPVS.

Floret tota æſtate, potiſsimùm autem Iulio menſe, in quo ſemẽ etiã producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe guſtus abundè docet: amara enim & ſubacris exiſtit.

VIRES.

Abſtergit, expurgat, & quæ in venis eſt craſſitiẽ incidit, atque adeò obſtructiones iecinoris & lienis tollit. Vrinam mouet, menſes cit, lapidem frangit, & quæ in thorace ſunt glutinoſa extenuat & educit. Rectè itaq; recentiores in obſtructionibus renum & veſicæ, earundemque partium calculis, hac herba vtendum eſſe docent. Succus etiam eius herbæ ac florum eiuſdem ad caliginem oculorum inſtillatus confert.

De Siſara. CAP. CCLXXXVIII.

NOMINA.

Siſer. Σισαρὸν Græcis, Siſer Latinis, vulgò Paſtinaca quòd ei congener ſit, appellatur. Sunt qui extritis prioribus literis diminutrice forma, Serullum, aut Seruillam, aut Cheruillam, pro Siſerculo nominent. Germani ad corruptam hanc appellationem reſpicientes, **Gerlin** & **Geirlin** [Galli *Cheruys ou Gyroles*] vocant.

Serullum pro Siſerculum.

GE

GENERA.

Duo ſunt Siſari, Plinio lib. 20. capitu. 5. autore, genera. Vnum ſatiuum, quod iterum duûm eſt generum: vnum enim magnum dicitur, Germanis **groſz zam Moren.** Alterum verò minus, quod iidẽ priuatim **Beirlin, vveiſz Morelen, klein zam Moren** vel **Morchelen** nominant. Alterum erraticum, quod **Vvild Moren** appellant. Officinis nonnullis Baucias dicitur.

FORMA.

Siſarum ſatiuum magnum.

Siſarum ſatiuum minus.

Siſarum ſatiuum caulem habet anguloſum, folia oblonga & in extremitatibus inciſa: flores magnum luteos, minus verò candidos: ſemen latum & foliaceum, radices intus candidas, iucundi guſtus, eſuiq; gratiſsimas. Erraticum caule eſt bicubitali, foliis Pimpinellæ, ſed maioribus, flore lu-

Siſarum ſylueſtre.

teo & vmbella Anethi, ſemine lato & rotundo, vt ſatiuum, radice tenui ac longa.

LOCVS.

Copioſè in Germania noſtra prouenit: gaudet enim frigidis locis. Satiuum quidem in hortis, erraticum verò paſsim in incultis, vberiùs autē in apricis pratis.

TEMPVS.

Vtrunque æſtate floret, atque ſubinde ſemē producit.

TEMPERAMENTVM.

Siſaron Paulus in tertio ordine, Galenus autē rectiùs in ſecundo calidum eſſe ſtatuit. Satiuum autem ſiccum quidem ſimul in primo ordine, quādoquidem Venerē ſtimulat: erraticū verò, quoniam adiectam habet amaritudinem quandam cum leuicula adſtrictione, ſiccius exiſtit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Suauis ori elixa Siſari radix, ſtomacho vtilis, vrinam cit, & appetentiam excitat.

EX GALENO.

Siſari radix cocta, ſtomacho grata eſt, & vrinam mouet.

EX PAVLO.

Siſari radix cocta, ſtomacho vtilis eſt, & vrinæ ciendæ. Semen tenue eſt & diſcuſſorium, validumque: idcirco iis quos ſingultus & tormina malè habent, cum vino exhibetur.

EX

EX PLINIO.

Siſer erraticum ſatiuo ſimile eſt & effectu. Stomachum excitat, faſtidium diſcutit. Ex aceto laſerpitiato ſumptum, aut ex pipere & mulſo, vel ex garo vrinam ciet, vt Opion credit, & Venerem. In eadem ſententia eſt Diocles. Præterea cordi conuenire conualeſcentium, aut poſt multas vomitiones perquàm vtile. Heraclides contra argentum viuum dedit, & Veneri ſubinde offenſanti, ægriſque ſe recolligentibus. Satiui priuatim ſuccus cum lacte caprino potus ſiſtit aluum.

ADNOTATIO.

Siſarum pingit quod in hortis hodie eſt frequentiſsimum, Panacis nomine à Cheruilla dicta diuerſum, quæ huic Siſer eſt ſatiuum.

De Syce. CAP. CCLXXXIX.

NOMINA.

Ficus ſatiua.

Συκῆ ἥμερος Græcis, Ficus ſatiua Latinis & officinis. Germanis Feigenbaum [Gallis *Figuier*] dicitur.

FORMA.

Ficus ſatiua arbor eſt non magnopere procera, quanquam ampliſſimæ quædam inueniantur, vel pyris æmulæ magnitudine: caudice breui, cortice læui, medulla carnoſa, folio perquàm magno vmbroſoque, profundè admodum

dum laciniato, ſine flore, pomo, quod ſupra folii pediculum naſcitur, turbinato, molli, intus granoſo: ſucco cum matureſcit lacteo, poſtea melleo: radicibus multis, obliquis ac longis.

LOCVS.

Iam in pleriſque Germaniæ noſtræ hortis plantatur, at in pauciſsimis fructus maturos producit. Calidiora & aprica loca amat: arbor enim omnium ferè tenerrima & delicatiſsima, gelicidia & glacies horret.

TEMPVS.

Germinat ſub Arcturum poſt ver, aut paulo ante ſolſtitium.

TEMPERAMENTVM.

Ficus arbor calidæ temperaturæ eſt, tenuiumque partiũ, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorum ſuccus: Valenter enim eorum vterque calidus eſt. Ficus quoque recẽtes & aridæ primo ordine completo calefaciunt, aut ſecundo incipiente: deſiccant verò in medio primi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Fici maturæ, teneræ recentéſve ſtomacho noxiæ. Aluũ ſoluunt, ſed facilè ab eiis contracta fluxio, ſiſtitur. Exãthemata & ſudores prouocant. Sitim ſedãt, calorẽ reſtinguũt. Siccæ nutriunt, calefaciunt, ſitim magis afferunt, bonam faciunt aluum. Fluxionibus tamen ſtomachi & ventris inutiles, arteriæ verò veſicæ & renibus vtiles. Amicæ etiam iis quos longua valetudo decolorauit, aſthmaticis, comitiali morbo laborãtibus & hydropicis. Decoctæ cũ Hyſſopo & pote, quę in thorace ſunt, purgãt. Veteri tuſsi, & diuturnis pulmonis affectibus proſunt. Aluum molliunt, tuſæ cũ nitro & croco manducatæ. Decoctum earum arteriæ & tonſillarum inflammationibus gargarizatu confert. Cum hordeacea farina cataplaſmati miſcetur, & in muliebria fomẽta cum fœnograeco, aut ptiſana. Cum Ruta decoctæ, in torminibus infundũtur. Coctæ tritæ illitæque, duritias diſcutiunt, parotidas ac furunculos emolliunt. Panos maturant, maximè iride, nitro, aut calce addita. Crudæ cũ antedictis tuſæ, eadem efficiunt. Cum malicorio, pterygia purgant.

Cum

Cum atramento ſutorio difficiles curatu & maleficas tibiarum fluxiones ſanant. Quin cum vino decoctæ, addito abſinthio & hordeacea farina, hydropicis illitæ auxiliantur. Crematę & cerato commixtæ, perniones ſanant. Crudæ & tritæ ſinapi humido exceptæ, ac auribus impoſitæ, ſonitus & prurigines curant. Succus tam ſylueſtris quàm ſatiuę Fici, coaguli modo lac coagulat, cōcretumque vt acetū diſſoluit. Exulcerat corpora, ac venarum ora aperit. Soluit aluum. Vterum laxat, cum amygdala trita potus. Menſtrua ciet cum luteo oui appoſitus, aut thyrrenica cera. Podagricorum cataplaſmatis cum farina fœnigræci & aceto vtilis. Lepras, lichenas, diſcolorem à ſole cutem, alphos, ſcabies, achoras, cum polenta expurgat. Inſtillatum plagæ percuſſis à ſcorpionibus, venenatorum ictibus, & rabioſi canis morſibus auxiliatur. Dētium doloribus lana exceptus prodeſt, & cauis eorum inditus. Myrmeciam tollit cum adipe, circunlita in ambitu carne.

EX GALENO.

Fici arboris liquor, & ſuccus foliorum eius non mordicat tantùm, aut abſterget vehementer: ſed & vlcera, & ora vaſorum reſerat, & myrmecias eiicit. Verùm & purgare poteſt. Ficus aridæ tumores duros concoquunt, eoſque ſtatim diſcutiunt. Atque ipſæ per ſe illitæ eiuſmodi vim obtinent. Sed & decoctum earum eiuſdem vtique naturæ. Verùm vbi magis concoquere conſilium eſt, miſcēda eſt farina triticea: vbi verò plus digerere, hordeacea. Panis horū in medio eſt. In pręſentiarum hęc de caricis nouiſſe ſufficiat. Scire verò oportet, quòd quæ pinguiores ſunt, magis poſſunt concoquere: quę verò guſtu acriores, magis tum extergere, tum diſcutere. Cæterùm quod ex iis plurimum in aqua coctis efficitur, ſimile eſt melli non ſolum conſiſtentia, ſed & facultate. Porrò Ficus virides comeſæ, propter admiſtā humiditatem, facultatis ſunt imbecillioris: ſubducunt tamen aluum vtræque tum humidæ tum ſiccæ. Præterea Ficus cōmeabiles ſunt, & facilè in totum corpus peruadunt, penetrántque, Nam & abſtergendi vi pollent haud obſcura: cuius gratia commanſę, è calculoſis renibus arenularum vim

De caricis.

propellunt. Caricæ licet multiplici vtilitate commendentur, ſi quis tamen crebrò largiterque eſitauerit, ſentiet nõ eſſe innoxias. Non admodum enim probum ſanguinem gignunt, quapropter pediculorum quoque agmen eas comitatur. Incidendi extenuandique vim habent, quo nomine aluum ſtimulant ad excretionem, reneſque expurgant. Iecori autem lienique inflammatione obſeſsis officiunt, velut Ficus quoque, communi ratione omnium dulcium epularũ non peculiari quadam eximia facultate. Obſtructis autẽ illis, aut ſcirrho tentatis, ipſæ ex ſeſe propriis viribus nihil proſunt, nec obſunt: ſed incidentibus, extenuantibus, & abſtergentibus iunctæ, non mediocriter auxiliantur: ideoque medici nõnulli in dictis lienis iecoriſquè affectibus eas lõgè ante cibum cũ thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut ſaturcia, aut calamentha, aut origano, aut hyſſopo dare ſoliti ſunt. Ad eundem modum cum alio quouis acrem qualitatem, aut omnino incidendi extenuãdique vim gerẽte, Caricas aſſumẽre nõ ſolũ ita affectis, ſed ſanis quoque ex vſu fuerit. Siquidem iecoris meatus, per quos fertur alimentum, patentes apertóſque ſeruari non ſolis laborantibus, ſed bene valentibus etiam tutiſsimum eſt. Proinde hoc pacto Ficus extenuante ſale, aceto garoque conditas vulgò comedunt: experimento id vtile eſſe compertum habentes.

Caricas pediculos gignere.

EX PLINIO.

Fici ſuccus lacteus, aceti naturam habet itaque coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in vmbra ſiccatur ad aperienda vlcera, cienda menſtrua, appoſitus cum luteo oui, aut potus cũ amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto. Pilos quoque detrahit, palpebrarumque ſcabiem emendat. Item lichenas & pſoras. Aluũ ſoluit. Lactis ficulni natura aduerſatur crabronũ, veſparumque, & ſimilium venenis, priuatim ſcorpionum. Idem cum axungia verrucas tollit. Folia & quæ nõ maturuere Fici, ſtrumis illinuntur, omnibúſque quæ emollienda ſunt diſcutiendáve. Præſtant hæc & per ſe folia. Et alii vſus eorum, tanquam in fricando liene & alopeciis, & quæ cun-

Verrucæ

que exulcerari opus ſit, & aduerſus canis morſus. Ramorũ teneri cauliculi cuti imponuntur. Iidem cum melle vlceribus, quæ ceria vocantur, illinũtur. Extrahunt infracta oſſa cum Papaueris foliis ſylueſtris. Canũ rabioſorũ morſus, folio trito ex aceto reſtringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinũtur furunculis, muris aranei morſibus cũ cera. Cinis earum è foliis, gangrenis, conſumendiſque quæ excreſcũt. Fici maturę vrinam ciunt, aluum ſoluunt, ſudorem mouẽt papulaſque. Ob id autumno inſalubres, quoniam ſudãtia huius cibi opera corpora, refrigeſcũt. Nec ſtomacho vtiles, ſed ad breue tempus. Nec voci contrariæ intelligũtur. Nouiſsimæ ſalubriores quàm primæ. Medicatæ verò nonnunquam iuuenum vires augent. Senibus meliorem valetudinẽ faciunt, minuſque rugarum. Sitim ſedant, calorem refrigerant: ob id non negandę in febribus cõſtrictis, quas ſtegnas vocant. Siccæ Fici ſtomachum lædunt, gutturi & faucibus magnificè vtiles, Natura iis excalefaciendi. Sitim afferunt. Aluum molliunt, rheumatiſmis eius & ſtomacho cõtrarię. Veſicæ ſemper vtiles, & anhelatoribus, ac ſuſpirioſis. Item iecinorum, renum, lienum vitiis. Corpus & vires adiuuant ob id antè athletæ hoc cibo paſcebantur. Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos tranſtulit. Recolligentibus ſe á longa valetudine vtiliſsimę. Item cõmitialibus & hydropicis, omnibúſque quæ maturanda aut diſcutienda ſunt, imponuntur. Efficacius calce aut nitro admixto. At coctæ cum hyſſopo pectus purgant, pituitam, tuſsim veterẽ. Cum vino autem ad ſedem, & tumorem maxillarum, & furunculos, panos, parotidas, decoctæ illinuntur. Vtiles & decocto earum fouere fœminas. Dococtæ quoque eædem cum fœnogræco vtiles ſunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum Ruta coctæ, torminibus proſunt. Tibiarum vlceribus cum æris flore. Pterygiis cum punico malo. Ambuſtis, pernionibus cum cera. Hydropicis coctæ in vino, & cum abſinthio & farina hordeacea, nitro addito. Aluum ſiſtunt manducatę. Scorpionum ictibus cum ſale tritę illinuntur. Carbunculos extrahunt in vino coctæ & impoſitæ. Carcinomati, ſi ſine vlcere eſt, quampinguiſsimam Ficum imponi,

pene

phagedæna. pene ſingulare remedium eſt: item phagedænæ. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat, replet, adſtringit. Bibitur & ad diſcutiendum ſanguinem concretũ. Item percuſsis, precipitatis, conuulſis, ruptis, cyathis ſingulis aquæ & olei. Datur tetanicis & ſpaſticis. Item potus vel infuſus cœliacis, dyſentericis. Et ſi quis eo cum oleo perungatur, excalfacit. Item cum cera & roſaceo ſubactus, ambuſtis, cicatricem tenuiſsimam obducit. Luſcioſos ex oleo illitus emendat, dentiumque vitia, crebro fricatu. Produnt etiam, ſi quis inclinata arbore, ſupino ore aliquem nodum eius morſu abſtulerit nullo vidente, atque in aluta illigatũ licio è collo ſuſpenderit, ſtrumas & parotidas diſcuti. Cortex tritus cum oleo, ventris vlcera ſanat. Crudæ groſsi ver- Verrucæ. rucas & thymos nitro farinaq; additis tollũt, ſpodiique vicem exhibet fruticum à radice exeuntium cinis. Bis toſtus adiecto pſimmythio digeritur in paſtillos, ad vlcera oculorum & ſcabritiam.

EX SIMEONE SETHI.

Ficus admodum nutriunt, non tamen adſtrictam & robuſtã carnẽ efficiunt, vt panis ac caro, ſed laxam. Ventrem flatibus implent, niſi probè coquantur. Minus verò quàm cætera ſopora ſunt mali ſucci, & ventrem proritãt, & facilè exeunt. Effatu dignam extergendi facultatem obtinẽt: Nephritis. proinde arenoſa multa ſi edantur nephreticis excernũtur. Maturæ Ficus nihil ferè obſunt, proximéque ad caricas accedunt, quæ multa vtilia habẽt. Malũ hoc illis ineſt, quòd ſanguinem non admodum bonũ gignunt, vnde & pediculi procreãtur. Oportet autem poſt vſum Ficuum, alimentũ quod extenuet, ingerere. Ad hæc Fici pulmonem & thoracem iuuant. Aiunt inſuper contra venena facultatẽ habere, ſi quis ſingulis diebus ieiunus iis vtatur. Caricæ pectus Caricæ in ſom pellunt. iuuant, & tuſſes. Vrinam ciunt, ſatisque nutriũt, corporis etiam bonam habitudinem efficiunt. Ante cibum ſumptæ, ventrem irritant, ſed niſi celerius ventrem pertranſeãt, nõ bonum ſanguinẽ gignũt. Quapropter ſi ad ſatietatẽ vſque eduntur, ſcabiem & pruritum excitant. Cibus autem bonus eſt, & aduerſus venena remedium, ſi cum nucibus aut Ficus ante cibũ ſumenda.

amyg

amygdalis comedantur. Renes expurgāt, & iecoris, lieniſque obſtructiones auferunt, verùm calefaciūt, & ſitim inferunt, & flauam in calidioribus temperamētis bilem procreant. Impoſitę parotidibus & reliquis abſceſsibus, emolliunt & concoquunt, potiſsimùm in iis quibus ſunt carnes molliores. Podagricis cum fœnogræco & aceto impoſitæ, non parum iuuant.

podagra.

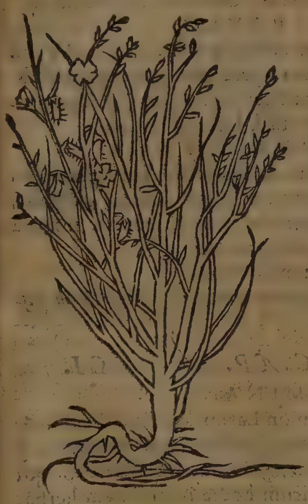
De Sparto. CAP. CCXC.

NOMINA.

Σπάρτον, ἢ σπάρτιον Græcis, Spartum Romanis vocatur. Officinis incognitū. Germanis Pfrimmen [Gallis *Geneſt*] appellari poteſt. Sparton verò dixerunt, quòd funiculi ac vinculi vſum in alligandis vitibus præbeat.

Spartum vnde dictum.

FORMA.

Spartus.

Frutex eſt virgas longas proferens, ſine foliis, validas, difficulter fragiles, quibus vites ligāt. Siliquas phaſeolorum modo fert, & in iis ſemina lentis formā habentia. Florem luteum, veluti Leucoion.

LOCVS.

Aridum ſolum amat, eſtque veluti terrę iuncus.

TEM

TEMPVS.

Floret citra Idus Iunias, ac ſubinde ſiliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſſe, & guſtus & vires indicant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Sparti ſemē & flores in aqua mulſa pota quinq; obolorū pondere, per ſuperna cū intenſione veluti Elleborus citra periculū purgāt. Semē per inferna purgat. Quinetiam maceratis in aqua virgis eius, deinceps verò tuſis, & expreſſis ſi ſuccus cyathi vnius menſura ieiunis bibatur, iſchiadicis & angina laborantibus auxiliatur. Quidam etiam muria, aut marina macerantes, iſchiadicis clyſterē infundunt. Strigmenta autem cruenta elicit.

EX GALENO.

Sparti, quo & vites apud nos alligant, tum ſemen, tum virgarum ſuccus, non inſtrenuè trahentis eſt facultatis.

EX PAVLO.

Sparti, quo vites ligant, & ſemen & flos cum mulſa pondere quinque obolorum pota, per ſuperiora purgant veratri modo ſine periculo. Semē per inferiora quoque purgat. Virgæ ipſius ad coxendicum dolores proficiunt.

EX SIMEONE SETHI.

Sparti, quo vites ligantur, ſemen & flores cū aqua mulſa ſi bibantur pondo obolorū quinque per ſuperna purgant, vt Elleborus albus, ſine periculo. Semē autem per inferna purgat. Virgę verò iſchiadicis proſunt.

ADNOTATIO.

Spartum iam Pariſiis frequens in calathis ficuū & vuarum paſſarum vſu frequentiſſimum.

De Smyrnio. CAP. CCXCI.

NOMINA.

Σμύρνιον Græcis, Smyrnion Latinis, officinis Leuiſticū, Germanis Liebſtockel, [Gallis *Leueſſe, ou Liueſche*] dicitur. *Smyrnion cur dictū.* Smyrnion dictum, quòd huic idem ſit odor qui Myrrhæ. *Leuiſticū* Errāt qui Leuiſticum hodie nominatam herbā, eam eſſe putant quæ Dioſcoridi Liguſticum appellatur.

Neque

Neque enim caulem geniculatum, neque etiam folia Meli loto ſimilia profert. Tolerabilior eſt ſententia eorũ qui arbitrantur ſecundam eſſe Dauci ſpeciem.

FORMA.

Smyrnium.

Caulem habet Apio ſimilẽ, adnaſcentias obtinentem multas. Folia latiora Apio, ad terram confracta, ſubpinguia, robuſta, cum acrimonia odorata, medicataque, & colore ſublutea. Vmbellam ſupra caulẽ Anetho ſimilem. Semen rotundum, nigrũ, ſapore acre. Radicem acrem, odoratam, teneram, ſuccoſam, fauces mordentem, foris nigram, intus pallidam, aut ſubalbidam. Cæterùm ſi quis ſingulas has notas velit expendere, facilè perpẽdet Smyrniũ eã eſſe herbã quã hodie Leuiſticum nominãt. Siquidem ea vt Apium caulem profert concauum, ac ſtolones multos. Folia quoq; Apii, at latiora, ad terram confracta, ſubpinguia, firma, cũ quadam acrimonia odorata, odore tamen medicato, colore in luteũ languido: muſcarium in capitibus cauliũ Anetho ſimile: ſemẽ rotundũ, nigrũ, acri ſapore: radicem odoratam, acrem, guſtu fauces mordentem, ſuccoſam, mollem, foris atram, intus ſubalbidã, aut pallidã. His accedit quòd Leuiſticũ forma & odore Apio valde ſimile eſt, ita vt nõnulli hac ratione moti putauerint eſſe Apii ſpeciem quandam: vt congenerem eſſe herbam, quemadmodum teſtatur Galenus, *Smyrniũ eſſe Leuiſticum.*

Galenus, nemini dubium eſſe debeat. Vnde iterum liquidò colligi poteſt eſſe Smyrnion, quòd certè ſtatim ab Apio Dioſcorides, tanquam ſimilē congenerémque herbam, idipſum deſcribat. Conueniunt etiam vtrarũque herbarũ facultates, vt paulòpoſt monebimus. Item Dioſcorides ſcribit Pæoniam fœminam folia Smyrnii habere. Quid verò foliis Pæoniæ fœminæ, quã folia Leuiſtici hodie nominati magis ſimile? Vt nemo dubitare debeat ſubinde Smyrniõ eſſe Leuiſticum.

LOCVS.

Naſcitur hodie paſsim in hortis. Humida autē loca amat.

TEMPVS.

Floret æſtiuo tempore.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum in tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi facultãtem habent radix, herba & ſemen. Olerum modo comedũtur folia muria macerata, aluumq; ſiſtunt. Radix ſerpentium morſibus pota ſuccurrit. Tuſſes & orthopnœas mitigat. Vrinæ difficultati medetur. Illita, recentia œdemata, phlegmonas, & duritias diſcutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Feruefacta & ſubdita, abortus facit. Semen eius lienis, renum & veſicæ vitiis prodeſt. Menſes & ſecũdas pellit. Commodè datur iſchiadicis cum vino. Inflationes ſtomachi lenit. Sudores & ructus ciet. Potũ peculiariter hydropicis, & febrium circuitibus prodeſt.

EX GALENO.

Smyrnion eſt eiuſdem generis cũ Apio & Petroſelino: fueritque Apio quidem validius, Petroſelino autem imbecillius. Menſes itaque & vrinas mouet. Cilices in Amano monte natum Petroſelinum vocant. Eſt quidem & ipſum Smyrnion: minus verò Petroſelino & Smyrnio acre. Proinde & vlceribus imponi poteſt, quia videlicet ſine moleſtia deſiccat. Sed & digerere quæ indurata ſunt, valet. Reliqua facultas eius Apio & Petroſelino ſimilis eſt. Quocirca & ſemine vtimur ad menſes, vrinas & aſthmata. Hæc Galenus. Ex iis Galeni verbis liquidò apparet duplex eſſe

Smyr

Smyrnion, vnum quod alio nomine Hippoſelinon, de quo ſuo diximus loco, dicitur: alterum autem quod in Amano naſcitur monte, de quo hic nobis ſermo eſt.

EX PLINIO.

Vrinam & mēſes ciunt folia & radix. Aluum ſiſtit ſemē. Radix ſuppurationes recentes, & collectiones diſcutit: item duritias illita. Prodeſt cōtra phalāgia, ac ſerpētes, admixto cachry, aut polline, aut apiaſtro in vino pota, ſed particulatim, quoniā vniuerſa vomitiones mouet, qua de cauſa nonnunquā cum ruta datur. Partus adiuuat, & ſecundas pellit. Medetur tuſsi & orthopnœæ radix vel ſemen. Item thoracis, lienis, renū & veſicæ vitiis. Radix autem ruptis, conuulſis auxiliatur. Sudores ciet & ructus, ideo inflationē ſtomachi diſcutit. Vulnera ad cicatricē perducit. Datur iſchiadicis in vino cū crethmo. Exprimitur ſuccus radicis, vtilis fœminis, thoracis & præcordiorū deſideriis: calefacit enim, cōcoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & ſuccus illinitur. Concoctiones facit. Sapore ſimilima piperi, ideo ad opſonia vtuntur cum mulſo, oleo & garo, maximè in elixis carnibus.

APPENDIX.

Confer cum iam dictis facultatibus eas quas Leuiſtico recētiores tribuunt, & comperies prorſus eaſdem eſſe. Tradunt enim eius ſemen mouere menſes & vrinas, inflationes tollere, ſerpentium morſibus mederi, calculos confringere, ſudores ciere, vulnera cōglutinare, lieniſque obſtructiones auferre: adeò vt hinc iterum conſtet, Leuiſticum à Smyrnio non eſſe, ſaltem viribus, diuerſum.

De Silphio. CAP. CCXCII.

NOMINA.

Σίλφιον Græcis, Laſer & Laſerpitium Latinis dicitur. Vulgò & Officinis corrupta voce, deflexa tamen quadam à Laſerpitio priſtini nominis vmbra, Oſteritium vocatur. Primum ſiquidem vt dictum eſt, Laſerpitium, dein deprauata nomenclatura, Oſteritium, poſtremò Oſtritium cœpit appellari. Qui ſanè lapſus facilis admodum fuit. Ab-

iecta nanque prima litera, Aſteritium, & dein a mutato in o, Oſteririũ, ac poſtremò magis cõciſè Oſtritium nominare imperiti cœperũt. Veteribus Germanis hauddubiè **Laſer-vvurtz** dicta eſt hæc herba, quam quidẽ vocem, vtpotè ſemilatinã, poſteri nõ rectè intelligentes, in **Meyſtervvurtz** mutarunt. Qua quidem appellatione adhuc hodie omnes vtuntur Germani. [Galli B*enioin, ou* A*ngelicque.*]

Oſtritiũ cur dictũ.

FORMA.

Laſerpitium Germanicum.

Caulem ferulæ ſimilẽ habet, folia verò Apii, aurei coloris, ſemẽ latũ, foliaceum, radicem quæ corticẽ nigrum obtinet, à qua liquor etiam modicè rubens, tranſlucidus, myrrhamque redolẽs, ac odoratus, deſtillat. Ex qua quidem deſcriptione luce clarius cõſtat, herbã hanc cuius picturam damus, eſſe Laſerpitium, ſaltem Germanicum. Caulis enim ei fœniculaceus, ſeu ferulæ, hoc eſt, geniculatus, folia Apii in auri colorẽ langueſcentia, ſemen foliaceũ & latum, nempe quod figura exile foliolum exprimit: radix craſſa & multa, foris nigricans, intus candida, miraque flagrans iucũditate: quæ ſi vulneratur, liquor profluit lentus, ac modicè rufus, ſuauiſsimumq; ſpirans odorẽ, & linguam ſua acrimonia vellicans, vt ſanè nulla ſit prorſus nota, quæ reclamare videatur. His accedit quòd facultates Oſtritii nominati, à Laſerpitii viribus non diſcrepant, quemadmodum ex ſequentibus patebit.

LO

LOCVS.

Naſcitur in Syria, Armenia, Media & Aphrica. Quod ex Armenia & Aphrica affertur, ſuauiſsimum odorem habet, præſertim Cyrenaicum, vnde & ὀπὸς, id eſt, ſuccus Cyrenaicus appellatur. Nec hoc Laſerpitium aliud eſt quàm cõcretus ille ſuccus, quem officinæ Belzuinum, vel Ben Iuinũ vocant. Quod verò ex Media & Syria affertur, Dioſcoride teſte, viroſum odorem obtinet, ac putrilaginẽ reſipit, ideóque videtur eſſe id quod hodie officinæ paſsim Aſſam fœtidam nominant. Quod etiam hinc colligi poteſt, quòd in hodiernum vſque diem ex Syria Alexandrina, & hinc Venetias deportatur. Noſtrum in montoſis locis prouenit, ac in omnibus ferè hortis nunc plantatur.

TEMPVS.

Iunio menſe flores admodum exiguos ac candidos, inſtar Aniſi, profert, atque ſubinde ſemen latum.

TEMPERAMENTVM.

Silphii liquor calidiſsimus eſt. Verumenimuerò & folia, & caulis, & radix ſat ſtrenuè excalfaciunt. Noſtrum etiam Laſerpitium in vniuerſum calidius atque acrius eſt pipere ipſo, adeoque calefacit & exiccat in tertio ordine. Radix autem & ſemen, folia & caulem ſuperant, vt in eo etiam efficaciſsimus omnium aliarum partium ſit liquor, ſecundo loco folia, poſtremo caulis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Laſerpitii liquor acris eſt, inflat. Inunctus cũ vino, pipere & aceto, alopecias ſanat. Oculorum aciem exacuit. Incipientes ſuffuſiones cũ melle inunctus diſſipat. Cauernis dẽtium in eorundem dolore inditur, aut cũ thure in linteo circumponitur, aut colluitur eo os cũ Hyſſopo, & Ficis coctis in poſca. His prodeſt, quos beſtia in rabiem efferata momorderit, vulneribus impoſitũ. Valet aduerſus omnia animantia quæ virus eiaculantur, venenata tela, potus aut inũctus. Scorpionũ plagis oleo dilutus circũlinitur. Gangrænis † antea ſcarificatis immittitur. Carbunculiſque cum ruta, nitro & melle, vel per ſe. Clauos, calloſque prius circũſcarificatos tollit, cerato, aut aridarum Ficuum carne præmollitus. Re-

† προγαταοχα-σθιντων legẽdum.

Z ij centes

centes lichenas ex aceto ſanat. Excreſcentias carnis, polypoſque, ſi aliquot diebus cum atramento ſutorio aut ærugine illinatur. Exturberantia cum forfice extrahit. Diuturnis aſperæ arteriæ aſperitatibus opitulatur. Vocem ſubitò exaſperatam irraucescentémve, dilutus aqua, & abſorptus confeſtim reſtituit. Vuam cum melle inunctus reprimit. Angina laborantibus ex aqua mulſa vtiliter gargarizatur. Coloris bonitatem iis qui eo veſcuntur auget. In ſorbili ouo datus tuſsi auxiliatur, pleuriticiſq; in ſorbitionibus. Suffuſus felle, & hydropicis cũ aridis Ficis vtiliter exhibetur. Cum pipere, thure & vino potus, rigores ſoluit. Neruorũ diſtentione laborantibus, opiſthotonicisq; datur oboli pondere deuorandus. Hærentes gulæ hirũdines, gargarizatum cum aceto deiicit. Ad lac intus in grumos concretũ. Comitialibus ex oxymelite ſumptus ſuccurrit. Menſes ciet cum pipere & myrrha potus. Cœliacos in acino vuæ ſumptus iuuat. Cum lixiuio potus, repétinis conuulſionibus & rupturis prodeſt. Ad potiones diſſoluitur amaris amygdalis, aut ruta, aut calido pane. Foliorum liquor eadem poteſt ſed multò minori efficacia. Cum oxymelite mãditur ad expediendam aſperam arteriam, præſertim amiſſam vocem. Vtuntur eo cum Lactucis, pro Eruca comedentes.

EX GALENO.

Omnes Silphii partes flatulentæ magis ſunt eſſentiæ, ac proinde concoctu difficiles. Foris tamen impoſitæ corpori, efficaciores: & omnium potiſsimùm liquor, admodum trahentem facultatem obtinens. Attamen excreſcentias imminuendi, & liquandi vim quandam propter iam dictam temperiem habentem. Liquor Cyrenaicus quidem omnes & caliditate & tenuitate exuperat, ac proinde etiam omniũ maximè diſcutit.

EX PLINIO.

Folia Silphii ad expurgandas vuluas, pellendoſq; emortuos partus, decoquuntur in vino albo odorato, vt bibatur menſura acetabuli à balneis. Radix prodeſt arteriis exaſperatis, & collectionibus ſanguinis illinitur. Sed & in cibis concoquitur ægrè. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoq;

noxia,

noxia. Sugillatis cum vino & oleo amiciſsima, & cum cera ſtrumis. Verrucę ſedis crebriore eius ſuffitu cadunt. Liquor eius per ſe algores excalfacit. Potum, neruorum vitia extenuat. Fœminis datur in vino. Et lanis mollibus admouetur vuluæ ad menſes ciendos. Pedum clauos circunſcarificatos ferro, mixtus ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutus. Andreas ſpondet, copioſius ſumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre ſenibus & fœmininis. Item hyeme quàm æſtate vtilius, veruntamen aquam bibentibus: cauendumq; ne qua intus ſit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempeſtiuè enim datus, cauterium obtinet: aſſuetis etiam vtilius quàm expertibus. Ad extra corporum, indubitatas confeſsiones habet. Venena telorum & ſerpentium extinguit potus: ex aqua vulneribus his circunlinitur. Scorpionum tantùm plagis ex oleo. Vlceribus verò non matureſcentibus, cum farina hordeacea, vel fico ſicca. Carbunculis cum ruta, vel cum melle, vel per ſe viſco ſuperlitum vt hæreat. Sic & ad canis morſus. Excreſcentibus circa ſedem, cum tegmine punici mali ex aceto decoctus. Clauis pedum, qui vulgò morticini appellantur, nitro mixto, antè ſubactus. Carnes replet cum vino & croco, aut pipere, aut murium fimo & aceto. Perniones ex vino fouet, & ex oleo coctum imponitur: ſic & callo. Clauis pedum ſuperraſis præcipuæ vtilitatis. Contra aquas malas, peſtilentes tractus, vel dies. In tuſsi, vna fellis veteri ſuffuſione, hydropicis, raucitatibus: confeſtim enim purgat fauces, vocemque reddit. Podagras, in ſpongia dilutus poſca lenit. Pleuriticis in ſorbitione vinum poturis datur, contractionibus, opiſthotonicis, ciceris magnitudine cera circunlitus. In angina gargarizatur. Anhelatoribus & in tuſsi vetuſta, cum Porro ex aceto datur, atque ex aceto his qui coagulum lactis ſorbuerint. Præcordiorum vitiis, ſyntecticis, comitialibus in vino, in aqua mulſa linguæ paralyſi. Coxendicibus & lumbrorum doloribus cum decocto melle illinitur. Non cenſuerim, quod autores ſuadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experiméto hominis qui ſe eadem cauſa præ-

cipitauit ex alto.

APPENDIX.

Laſerpitij germanici facultates. Laſerpitium noſtrum ex traditione recentiorum vnicè venenis aduerſatur. Item peſtilentiæ populariter graſſantis arcet contagia. Lentitiam pituitoſorum humorum incidit ac diſcutit: quapropter tuſsi quam frigus attulit, medetur. Craſſa quæ in thorace coëunt, diſcutit. Coloris corporis bonitatem iis qui eo veſcuntur, efficit. Concretum in corpore lac & ſanguinem reſoluit. Stomachum eſu corroborat. Pituitam ventriculi deiicit, & elangueſcentem appetentiam inuitat. Menſes & vrinam ciet. Rabioſi canis morſu, aut ſerpentis ictu liberat, ſi contrita folia vulneri indantur. Hypochondriorum vitiis auxiliatur. Item lumborum doloribus. Carbunculos cum polenta tritum & impoſitum ſanat. Cũ vino potum rigores diſcutit. Herba ipſa in vino & aqua cocta vulnera interna glutinat: & in ſumma, omnia quæ Angelica vocata herba, & maiori efficacia, poteſt. Vt hinc etiã cõſtet Oſteritium à noſtris nominatũ, eaſdem habere quas veterum Laſerpitiũ, inefficaciores tamen, facultates. Quare cùm metus ſit ne Laſerpitium adulterinum, aut ſaltem non optimum ad nos afferatur, præſtat noſtro vti, quòd ſcilicet exigua admodum pecunia comparari poſsit, & viribus ſatis efficax ſit. Nam eadem quæ Dioſcorides & Plinius Laſerpitio aſsignant, recentiorum teſtimonio præſtare valet.

ADNOTATIO.

Laſerpitium Germanicum in horto diui Germani pratenſis Pariſienſis eſt multum.

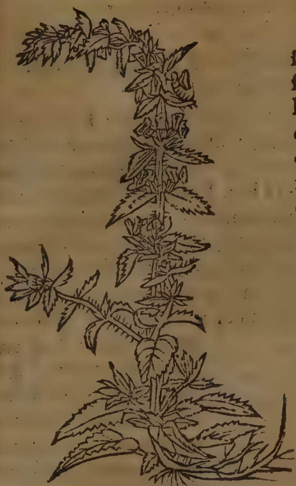
De Stachy. CAP. CCXCIII.

NOMINA.

Στάχυς Græcis, Stachys Latinis dicitur, Officinis ignota. Germanis riechender Andorn [Gallis *Sauge ſauluage, ou de montaigne*] nominatur. *Stachys vnde dicta.* Stachys verò dicta, quòd verticillato florum ambitu, & orbibus ſpicarum caules cingentibus, coronetur.

FOR

FORMA.

Stachys.

Frutex eſt Marrubio ſimilis, ſed altior, folia ferens plura, ſed rara, hirſuta; dura odorata in cana. Virgas ab vna radice plures emitit, Marrubio cādidiores. Ex hac deſcriptiōe perſpicuū fit omnibus, herbā quā pictā damus, eſſe Stachyn Eſt enim fruticoſa, Marrubiique ſimilitudinem refert, niſi quòd altior eſt: folia quoque plura, át rara obtinet, item hirſuta, dura, odorata, & albicantia. Virgulas denique (etſi pictura idipſū non oſtendat) ab vna radice plures emittit, candidiores quàm Marrubium. Quibus omnibus florum purpureorum verticillatus accedit ambitus, ac orbes ſpicarum qui caules circundant.

LOCVS.

Aſperis locis, montibus ac collibus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Stachys guſtu acri & amaro eſt, tertiique ordinis excalfacientium. Vnde iterum liquet hāc herbam eſſe Stachyn, quòd guſtata acris & amara videatur.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habet excafactoriam & acrem. Ideóque decoctum foliorum eius potum, menſes & ſecundas pellit.

EX GALENO.

Menſes prouocat, abortum facit, & ſecundas eiicit.

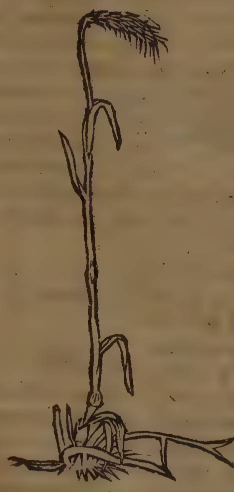
EX PLINIO.

Pellit menſtrua.

De Secale. CAP. CCXCIIII.

NOMINA.

SECALE dicitur Plinio lib.xviij.ca.xvj. Farrago. Germanis Rocken & Korn [Gallis *Seigle*] nominatur. Magno in errore verſantur qui hoc frumenti genus Siliginem eſſe exiſtimãt. Siquidem ex hac, Plinio lib.xviij ca.ix. teſte, lautiſsimus fit panis, tener, candidus, & primatum tenens: ex illo cibarius, ater, & pondere præcipuus, ad arcendam pauperum famem tantùm vtilis, qui veteraſcens acorem etiam contrahit. Item Siligo habet ſpicam erectã, Plinio loco iam citato, cap.x. autore, nec rorem continet, quæ rubiginem faciat: hoc verò procumbentem, & ideo quòd imbres retineat, rubigini opportunũ. Siligo preterea grano eſt candido, læui & multipliciter tunicato, hoc contrà nigro ſtriato, & glumis ferè explicito. Denique Siligo ſine ariſta eſt, hoc verò ariſtis horret. Poſtremũ ex Siligine piſtrinarum opera fiunt laudatiſsima, ex Secale nullum ferè tentatum eſt. His itaque rationibus euidẽtiſsimum eſſe puto, hoc frumenti genus quod Germani noſtri Rocken vocant, non eſſe Siliginẽ.

Secale.

FOR

FORMA.

Secale frumenti genus vulgò notiſsimum, ſtipula eſt culmo triticeo, graciliore & proceriore, geniculis vt plurimũ quatuor, ſpica innocentioribus ariſtis horrente, non erecta ſed ſemper propemodum procumbēte, grano glumis explicito, & ob id caduco, triſti, nigricante, ſtrigoſo. Plinius cap. xvj. lib. xviij. ſcribit. Secale fœcunda, ſed gracili ſtipula eſſe præditum, nigritia triſte, ſed pondere præcipuum Quę ſingula ſatis monſtrāt, frumentum quod Rocken vocāt Germani, eſſe ſecalen, & non ſiliginem.

LOCVS.

Gignitur qualicunq; ſolo, ideoque paſsim in Germania, pręſertim Rhetia, & Vindelica ſeritur.

TEMPVS.

Floret Iunio menſe, metitur autem Iulio.

TEMPERAMENTVM.

Magis videtur excalfacere quàm Triticum, minus tamē refrigerare quàm Hordeũ. Magis item exiccare quàm Triticum, minus tamen quàm Hordeum aut Zea.

VIRES.

Habet aliquid lentoris & obſtruentis naturę. Hinc panis ex eo confectus, potiſsimùm ſi à furfuribus non ſit probè purgatus, ſtomacho grauis eſſe ſolet. Reliquę vires ex capitibus de Tritico & Hordeo colligendę.

De Sideritide prima CAP. CCXCV.

NOMINA.

Σιδηρῖτις Gręcis, Sideritis prima Latinis dicitur. Magna officinarum pars hac herba pro Chamępity vera vtitur, non ſine errore, cùm ſatis ex forma illius conſtet, vt paulò pòſt monſtrabimus, non eſſe Chamępityn. Germanis Blidkraut [Gallis *Eſpece de Tetrait*] appellatur. Sideritis verò nominata, quòd glutinandis vulneribus apta, pręcipuum in bello habeat vſum.

FORMA.

Sideritis prima.

Herba eſt folia Marrubio ſimilia habens, lõgiora tamen, ad ſaluiæ aut quercus figurã accedentia, verùm minora & aſpera. Caules fundit quadratos, dodrantales, aut longiores, guſtu non iniucundos, aliquo modo adſtringentes, in quibus per interualla, velut in Marrubio verticilli in orbẽ circumacti & in his ſemen nigrum. Ex qua quidem delineatione ſole clarius conſtat, herbam cuius hic picturam exhibemus, eſſe Sideritin primam. Siquidem folia Marrubii habet, ſed lõgiora, ad ſaluiæ ſimiltudinẽ aſpera & rugoſa, minora tamen. Caulẽ quadratũ & hirſutum nõ iniucũdi guſtus, aliquantũ ſubadſtringẽtis, quẽ per interualla verticillati orbes coronant, vt in Marrubio videre licet: in quibus flores ſubcandidi ac lutei, & ſubinde ſemen nigrum. Radicem exiguam & ſubluteam, quod ſilentio tranſiuit Dioſcorides. Non eſſe verò hanc herbam Iuam atthriticam, nec Chamæpityos generibus poſſe annumerari, hinc coniicere licebit: primum, quòd nõ ſit pumila, ſed in altum ſurgat, fruticis veriùs quàm herbæ ſpecie. Quòd verò neque primum neque ſecundum genus Chamæpityos dici queat, hinc manifeſtum fit: quòd vtrunque foliis Semperuiui minoris ſit, à quibus ſaluię, qualia hęc habet, diuerſiſsimæ ſunt. Neque etiam tertium, quia folia eius non ſunt exilia.

LO

LOCVS.

Naſcitur aſperis, petroſis & incultis locis.

TEMPVS.

Iunio menſe florere incipit, nec deſinit niſi in Autumni fine.

TEMPERAMENTVM.

Sideritis habet quandam abſtergendi facultatem, id quod amaritudo eius ſatis indicat: & pauculam adſtrictionem. Plurima tamen eius pars humida eſt, & mediocriter frigida.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia eius illita vulnera glutinare, & inflammationem arcere poſſunt.

EX GALENO.

Phlegmonem ſedat, & glutinandi vim obtinet.

EX PLINIO.

Sideritis tantam vim habet, vt quamuis recenti gladiatoris vulneri illigata, ſanguinem claudat.

De Sorgi. CAP. CCXCVI.

NOMINA.

PEREGRINVM eſt hoc genus frumenti, & ex Italia ad nos allatum, ideoque Germani Welſchen Hirſz] Galli *Blé barbu, ou eſpece de Panix*] vocant. Alii Sorgſomen, quòd ſcilicet in Italia Sorgi nominetur. Neque cõſtat quo nomine veteribus ſit appellatũ, niſi farris genus ſit, quod in Gallia nunc rubrũ & barbatũ frumentũ nuncupãt. Probè enim illi hæc nomenclatura videtur conuenire, quòd nimirũ eius ſpica rubra & barbata ſit. Certò tamẽ nihil affirmare audemus, nam Panicum etiã referre, quamuis magnitudo repugnet, videtur.

FORMA.

Culmos habet quatuor aut quinq; altos, craſſos, geniculatos, rubicundos, foliis veſtitos longis, latis, & in ſummitate acuminatis, harundini non diſsimilibus: ſpicam quã Panicum maiorem ac denſiorem, rufam & barbatam, in qua ſemen rufum, rotundũ, lentis magnitudine, & acuminatũ.

Florem

Sorgi.

Florem luteum. Radicem multis fibris capillatam.

LOCVS.

Non prouenit niſi ſatum, & nunc in multorũ hortis colitur ac plantatur, non tamen facilè emergit.

TEMPVS.

Floret Iulio & Auguſto mẽſſibus, flore, vt diximus, luteo, nec niſi extrema ferè autũni parte ad maturitatẽ peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Semen dulce eſt, & Panicũ planè in guſtu refert, ideoq; temperamento ab hoc minime differre putamus.

VIRES.

Tametſi de illius facultatibus nihil comperti habeamus, tamen quia Panicũ guſtu refert, eaſdem illi facultates obtinere exiſtimamus, quas ſuo loco inuenies.

ADNOTATIO.

Sorgi panicum Indicum Pariſiis dicitur.

De Serpentariis officinarum. CAP. CCXCVII.

NOMINA.

Officinarũ erratũ. QVO nomine veteribus medicis Græcis & Latinis appellatæ ſint, nemo hactenus, quod ſciam, indicare potuit. Recentiores herbarii & officinæ nõ ſine magno & in

& intolerando errore Serpentarias vocant, nō certè quòd in nomenclatura tantū ſit ſitū, ſed quòd forma & viribus plurimū ab ea herba quā Græci δρακόντιον, Latini autem Dracunculū ac Serpentariā nomināt, plurimū diſcrepent, vt ſuo loco latiùs demonſtrabimus. Germani noſtri has herbas **Naterwurtz** ſua lingua appellāt. [Galli *Biſtorte.*]

GENERA.

Duo ſunt Serpentariæ recentiorū & officinarum genera, forma non multū variantia. Vnū quod læuibus admodum folijs, & radice in ſe cōtorta cōſtat. Hinc eſt quòd herbariis noſtri temporis Biſtorta dicatur. Nos certioris diſcriminis gratia marē fecimus, germanicéque **Naterwurtz mennle** vocabimus, Alterū rugoſioribus folijs, maiorique radice, & minus intorta, ac multū capillata videtur. Vulgares herbarii Colubrinā nuncupant. Nos fœminā cōſtituimus, ideoque germanicè **Naterwurtz Weible** vocauimus. Serpētarias verò vtrūque genus dixerūt, propterea quòd vbi primū è terra prodeūt, linguæ ſerpentine pelle tenui veſtitæ, formā obtinēt.

Mas. *Biſtorta.* *Femina.* *Colubrina.*

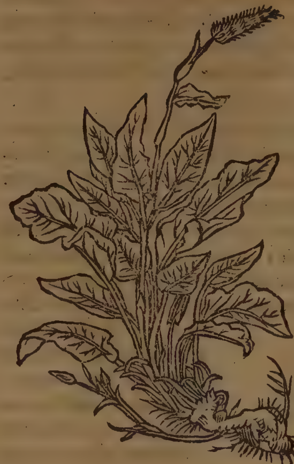

Serpētaria mas ſeu Biſtorta.

FORMA.

Cauliculo conſtant tenui ac iunceo, glabreſcēte, per ima tantū foliato, ſpicoſo florū vertice, quibus dilutioris purpuræ color ineſt: folio Rumicis à terra cæſio, ſupernè viridi & herbaceo: Radice, mas quidē draconis modo inuoluta & contorta, fœmina verò

verò oblonga, maiore ac capillata, extrà nigricante, intus rubeſcente.

Colubrina ſeu Serpentaria fœmina.

LOCVS.

Naſcuntur locis vmbroſis & humidis, pratis potiſsimùm Martianæ ſyluæ.

TEMPVS.

Florent Maio menſe & Iunio, quo maximè tempore, vt omnes aliæ quæ floribus ornantur plante, dignoſci ac inueniri poſſunt.

TEMPERAMENTVM.

Vtriuſq; radix mirificè adſtringit, vt refrigerandi ac exiccandi facultate præditas eſſe nemini ſit dubiũ. Antiquus manuſcriptus herbarius frigidas & ſiccas eſſe in tertio ordine cenſet.

VIRES.

Radices illarum glutinant vulnera, fœtum in vtero retinent, vomitum bilioſum reprimunt, dyſenteriam ſanant. Hæc antiquus herbarius. Noſtræ verò ætatis medici aliorum errata impudẽter ſectãtes, ad longè diuerſos vſus Serpentariæ vtriuſque radices adhibẽt, nempe ad eos ad quos Dioſcorides, Galenus & alii veteres ſuum Dracontiũ: cùm tamẽ viribus inter ſe maximè diſcrepent, quod guſtus etiã abundè teſtatur: cũ Dracontii radix acris ſit, illarum verò vehementer adſtringat. Vt igitur errorem hunc relinquãt, ſubinde

ſubinde medicos & ſeplaſiarios hortor, niſi fortè perdere magis quàm ſanare in deliciis habeant: ſciantque Serpentarias ſuas nō alias quā Britānicam habere facultates, adſtringendi nimirum, priuatim ad ea quæ in ore & tonſillis ſunt depaſcétia vlcera accōmodatas, & ad omnia alia quibus adſtrictione opus eſt. Folia etiam in farinam trita labiles dentes confirmant.

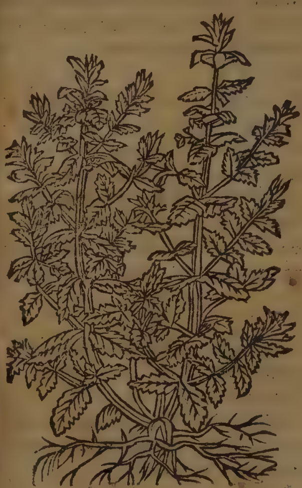
De Scordio. CAP. CCXCVIII.

NOMINA.

Σκόρδιον Gręcis, Latinis Trixago paluſtris dicitur. Officinis ferè omnibus incognita. Germanis alluſiōe quadam ad Romanam appellationem aptè **Waſſerbatenig** nominabitur[Gallis *Germandree d'eau*.] Scordion autem Græcis ab Alliis dicta eſt herba hæc, quòd nimirum eius folia affricta Allii (quod Græcis Scorodon vocatur) odorem referāt. Ab hoc mali & ingrati odoris ſenſu, iiſdem etiam δυσοσμὸν appellata eſt. Vt verò Trixago dicta ſit, ſimilitudo fecit: Trixagini enim, quæ Græcis Chamædrys nominatur, ſimilis eſt. Paluſtris autem quoniā humentibus ac paluſtribus locis naſcatur.

Scordion vnde dictum.

Dyſoſmō Trixago paluſtris cur vocata.

Scordium.

FORMA.

Folia Trixagini ſeu Chamædri ſimilia habet, maiora tamen, nec ſic in

ſic in ambitu inciſa, odore aliquantum Allium referentia, guſtu adſtringentia & amara. Caules quadrangulos, in quibus flos ſubrubeſcẽs. Hec delineatio ſic refert herbam hanc, cuius pictura damus, vt ouum ouo non ſit tam ſimile. Folio ſiquidem eſt Trixaginis: maiore, & per ambitũ nõ ita profundè ſerrato, & inciſo, odore aliquatenus Alliũ reddente, adſtringentis & amari guſtus, quadrangulis caulibus: flore in caulibus, inſtar Chamædryos & Teucrii, ſubrubro, & minimè in ſummis caulibus, vt aliqui putant, quemadmodum pictura ipſa abundè docet. Hæc itaq; herba in theriacos paſtillos inſerenda erit, & non ſylueſtre Allium, vt maximo in errore verſentur ſeplaſiarii inſtitores, qui pro re tam ſalutari atque omnibus putridis marcoribus, Galeno lib. 1. de antidotis autore, aduerſante, ſylueſtre Allium vſurpant. Sed indignius erratum, quàm quod multis explodi debeat. In hunc autem eoſdẽ vicinitate vocabulorum potiſsimum incidiſſe errorem, libro primo Paradoxorum, cap. xxiiii. abundè monſtrauimus.

Seplaſiariorũ error.

LOCVS.

Naſcitur in montanis & humentibus locis. Nec inter ſe pugnant Dioſcorides & Plinius, dum hic in campis humidis pinguibúſque, ille autẽ in montanis naſci ſcribit. Vterque enim verũ dixit: in campeſtribus ſiquidem & montanis, non tamen omnibus prouenit, ſed (quod Dioſcorides etiã adiecit) humentibus tantùm. Plantatum autem Scordium non difficulter naſcitur, & poſſunt de vno duntaxat ramo complures prouenire, modò ſolo humido committantur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret, flos tamen non niſi diem vnum durare videtur, ſic continuo vnus alium ſequitur.

TEMPERAMENTVM.

Tum ex ſaporibus, tum etiã facultatibus paulò poſt exponendis ſatis conſtat Scordium calidum eſſe. Nã, Galeno etiam teſte, amarum quid obtinet, & acre.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba vim calefaciendi habet, & vrinam cit recens trita & pota.

& pota. Arida quoque cum vino decocta contra ſerpẽtium morſus, & lethalia venena bibitur. Ad ſtomachi' roſiones, dyſenteriam, & vrinæ difficultatem pondere duarum drachmarum cum hydromelite. Purgat craſſa purulenta è thorace. Facit ad veterem tuſsim, rupta, conuulſa, cum naſturtio melle & reſina in eclegmate arida commixta. Hypochõdriorum vetuſtas inflammationes excepta cerato lenit. Succurrit eadẽ podagris cum acri aceto circunlita, aut ex aqua illita. Menſes ſuppoſita mouet, vulnera glutinat, vetuſta vlcera purgat, & cum melle ad cicatricem ducit. Siccata carnium excreſcentias reprimit. Succus præterea ex ea expreſſus ad prædicta vitia bibitur.

EX GALENO.

Expurgat ſimulque excalfacit viſcera, tum menſes vrinãque mouet. Præterea cõuulſa ruptaque & laterum dolores ab obſtructione & frigore natos ſanat potũ. Denique viride illitum magna vulnera conglutinat: verùm ſordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum.

EX PAVLO.

Scordium varium exiſtit, vt quod amarum, acerbum & acre ſit. Purgat igitur ſimul & calfacit viſcera, vrinas & mẽſtrua cit, refrigerata omnia recalfacit, vulnera glutinat, repurgatque: aridum illitum cicatricem inducit.

ADNOTATIO.

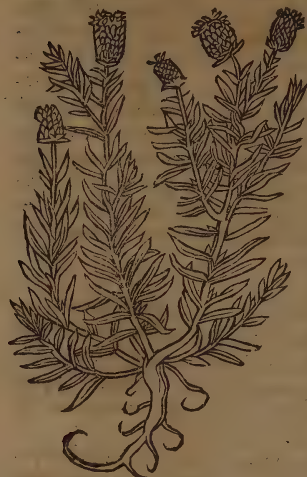
Scordium iam notius eſt, quàm vt ſit pluribus declarandum, nomen retinet.

De Stichade. CAP. CCXCIX.

NOMINA.

Στιχὰς Græcè, Stichas vel Stœchas Latinè appellatur. Officinæ cognomento Arabicam vocant. Germanis nominatur Stichaſkraut [Gallis *Stechados citrin ou Arabic.*] Stichas verò nomen accepit à Stœchadibus ex aduerſo Maſsiliæ ſitis Galliæ inſulis, in quibus prouenit. Arabæ factionis autores patriam Stichada reliquis omnibus prætulerunt, hinc ſequaces illorum gentili cognomẽto Arabicã nuncuparunt.

FORMA.

Stichas.

Herba eſt tenuibus ramulis, comam ſimilem Thymo habens, longiore tamen folio, & guſtu acris, & aliquantùm ſubamara. Hactenus Dioſcorides, qui flores atque ſpicam prorſus omiſit. Sunt autem flores, vt pictura abundè monſtrat, exigui & cœrulei, ſpica verò flaueſcit, ſemine referta exiguo, triquetro, & coloris ſpadicei. Radix illi eſt tenuis & lignoſa.

LOCVS.

Naſcitur, vt antea eſt cõmemoratum, in inſulis Galliæ è regione Maſsiliæ, quæ Stichades appellantur, à quibus etiam gentilitiam appellationem accepit. Prouenit etiam in Arabia, aliiſque compluribus locis, & in multis etiam Germaniæ noſtræ hortis.

TEMPVS.

Floret eo quo Lauandula tempore, nimirum ante Solſtitium æſtiuum, hoc eſt, Iunio menſe,

TEMPERAMENTVM.

Stœchadis qualitas guſtu quidem amara eſt, & mediocriter ſubaſtringens. Temperamentum verò compoſitum ex extrema eſſentia frigida exigua, vnde ſanè adſtringit: & ex tenui, altera, quæ terrena eſt, copioſiore, à qua vtique amara eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Decoctum eius quemadmodum & Hiſſopi, ad thoracis
vitia efficax eſt. Miſcetur antidotis vtiliter.

EX GALENO.

Obſtructione liberare, extenuare, extergere, roborareq;
tum omnia viſcera, tum totum corpus eſt nata.

EX PLINIO.

Menſes cit potu, thoracis dolores leuat. Antidotis quoq;
miſcetur.

De Struthio. CAP. CCC.

NOMINA.

Στρούθιον Græcis, Radicula, ſiue Lanaria herba Latinis,
Mauritanis & Officinis Condiſi, nonnullis herba ful-
lonum, vulgò Saponaria, Germanis Seyffenkraut [Gal-
lis *Herbe à Foulon*] dicitur. Vnde verò Græci hanc herbam
Struthium appellauerint, non ſatis cõſtat, niſi fortè à folio
rum poſitura, quæ auium alas quadantenus imitatur, no-
men illi indiderint. Nam gens ea ϛρουθὸν & ϛρούθιον paſſerẽ,
& minores alias aues appellat. Vel forſitan quòd Venerem
ſtimulet. Græci enim, vt dictum eſt, ϛρουθὸν paſſerem vo-
cant, & ab eius auis ſalacitate laſciuos, & in venerem pro-
cliuiores homines ϛρουθοὺς, quaſi paſſeres vocant. Porrò ſtru ϛρουθοί.
theum, vt eſt apud Feſtum, nuncupant obſcœnam virilem
partem. Qua imitatione Martialis & Catullus paſſerem
pro virili membro in ſuis verſibus vſurpaſſe vidētur. Lana-
riam verò dixerũt, ꝙ ad cãdorẽ & mollitiẽ lanarum ea vſa
fuerit antiquitas. Nam cũ ſuccidæ lanæ œſypo ſpurcatę co
lores reſpuerent, prolutæ huius radicis ſucco, ad quoſcunq;
ſuffectus imbibendos præparabãtur, quibus œſypũ erat im
pedimẽto. Sic ſordeſcẽtes lanas veteres hac herba eluebant,
ad munditiem contrahendam, quæ primum ab infectori-
bus quærebatur, ſordidis colores aſpernãtibus. Sic quoque à
præcipua & vtiliore parte, Radicula Romanis eſt appella-
ta. Saponaria recentioribus dicta eſt, quoniam eluendis ve
ſtimentorum maculis, ſordibuſque lanarum expurgandis,
ſaponis vicem exhibet. Herba autem fullonum nominata

eſt, quòd ea interpolandis veſtibus, & mangonio poliendis fullones vtantur.

FORMA.

Struthium.

Struthion herba eſt caule lanuginoſo, foliis oleę prodeũtibus ex interuallo quaſi geniculatim, plærumqne quinis in vnum coeũtibus, in ſummo coliculorũ floribuſcãdidis, radice (quã ſummo ceſpite nõ in altum vltrò citroq́ue per longitudinẽ fundit) magna, tereti & oblonga: quæ conciditur purgandis lanis.

LOCVS.

Naſcitur in Aſia Syriaque, ſaxoſis & aſperis locis præcipuè. Nũc in hortis quibuſdã plantatur.

TEMPVS.

Floret æſtate, Iunio maximè menſe, ſed per duos continuos menſes floribus prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum temperamẽto, ex quarto quodammodo ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix eius acris eſt, vrinã cit, iecinoroſis auxiliatur, tuſsi & orthopnœis cũ melle cochlearis menſura ſumpta. Aluũ ſubducit. Eadem cum Panace & Capparis radice ſumpta, calculos frangit, & per vrinam exturbat. Lienem indu-

ratum

ratum minuit. Subdita, menſes elicit, & fœtum manifeſtè enecat. Cum polenta & aceto illita, lepras tollit. Cum farina hordeacea in vino elixa, tubercula diſcutit. Miſcetur prę terea collyriis & malagmatis quæ ad claritatem oculorum conficiuntur. Sternutamenta cit, & trita cum melle naribus infuſa, per os purgat.

EX GALENO.

Struthii radice potiſsimum vtimur, guſtu acri quidem exiſtente. Sed & abſtergit, & irritat: ideoque ſternutamenta mouet, ceu cætera omnia quæ guſtu acria ſunt, & tempe ramento calida.

EX PLINIO.

Medetur morbo regio ipſa radix decocta, & ius potum: item thoracis vitiis. Vrinam cit, aluum ſoluit, & vuluas purgat. Ea & ex melle ꝓdeſt magnificè ad tuſsim orthopnœæ cochlearis menſura. Cum polenta verò & aceto lepras tollit. Eadem cum Panace & Capparis radice calculos frangit pellitque. Panos diſcutit, cum farina hordeacea & vino decocta. Miſcetur & malagmatis & collyriis, claritatis cauſa. Ad ſternutamenta vtilis inter pauca. Lieni quoque ac iecinori. Eadem pota denarii vnius pondere ex mulſa aqua, ſuſpirioſos ſanat.

De Scilla. CAP. CCCI.

NOMINA.

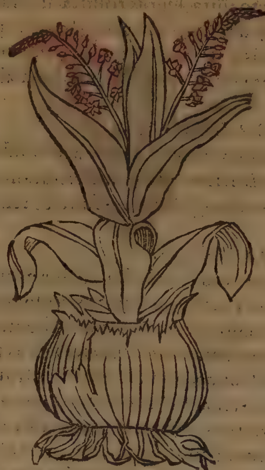
Σκίλλα Græcis, Scilla Latinis, Squilla, exemplo Varronis, omnibus nũc Officinis vocatur. Germanis autem Meerzwibel. [Gallis *Stipoulle, ou Charpentaire.*

FORMA.

Scillæ radix cepæ modo multipliciter tunicata corticoſaque: ex qua prius, vt in croco, caulis proſilit, tum exeo flos in luteo candidus emergens inſidit, qui cum ſenuerit, folia demum multis poſt diebus emicant lata, nullo nixa pediculo, cepitia quadam ſpecie, & plæraque ex iis in terram deflexa.

LOCVS.

Scilla vndique, vt Cepæ & Allia, prouenit.

Scilla.

TEMPVS.

Scillam ter florere; triaque tempora ſationum oſtendere, Theophraſtus libro ſeptimo, capite duodecimo tradit. Primum enim florum prouentum, arandi primum tempus ſignificare ſcribit, ſecũdum mediũ, tertium nouiſsimum. Quot enim fuerint iſti, totidem & arandi tempora ferme occurrunt. Scillæ præterea flos, vt eſt Berytius autor, virgata ſpecie proſiliens, modò celeriter nõ emarceſcat, largos frugũ prouentus, ac vberem annonam nobis promittit.

TEMPERAMENTVM.

Admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam, ſed ſecundum hoc eam quiſpiam ſecundi ordinis cenſeat excalfacientium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim acrem & feruentem habet. Aſſata verò multiplicem obtinet vſum. Paſta aut luto oblita, in clibanum coniicitur, aut carbonibus obruitur, donec circunlita paſta ſufficienter toſta fuerit. Quia amota, ſi non emolleſcat, altera paſta aut luto circũlinitur, & eadem quæ prius fiunt. Nã quæ ita non aſſatur, noxia magis eſt, præſertim interaneis data. Torretur item in olla indito operculo, & in clibanũ coniecta. Sumitur ex ea, adiectis extimis partibus, quod maximè mediũ eſt, quod conciſum, effuſa priore aqua, coquitur, nouaq́; ſuperinfuſa vſque dum nec amaritudinem; neque acrimoniã habeat. Siccatur autem in vmbra diſſecta, & lino traiecta,

ita vt ne taleolæ inuicem ſe contingant. Sic igitur ſecta, ad oleum, vinũ, acetumque ſcilliticum vtimur. Ad rimas verò pedum crudæ Scillæ interanea pars in oleo feruefacta, aut cum reſina liquefacta imponitur. Decocta in aceto demorſis à vipera cataplaſma eſt. Aſſæ eiuſdem pars vna toſti ſalis partibus octo ſubigitur, datúrque ieiunis cochlearis vnius duorúmve pondere ad emolliendam aluum. Additur potionibus & odoramentariis medicamentis, & iis cum quibus vrinã ciere voluerimus, hydropiciſque & ſtomachicis, quibus innatant cibi, & morbo regio, torminibus, in vetere tuſſi, aſthmaticis, cruenta reiicientibus. Trium verò oblorũ põdus in delinctu ex melle ſumpſiſſe ſatis eſt. Coquitur eadem cum melle, ſumiturque in cibo ad eadem, maximę concoctionem adiuuans. Strigmentitia per aluũ ducit. Cocta & ſimili modo ſumpta, idem poteſt. Cauendus Scillæ vſus iis quibus interaneum aliquod exulceratum erit. Prodeſt verrucis & pernionibus aſſam inungere. Semen eius tritum, cũ caricis aut melle exceptum, ſi mãditur, aluum emollit. Pro foribus domus ſuſpenſa tota amuletum eſt.

EX GALENO.

Pręſtat aſſam aut elixam ſumere, ſic enim virium eius vehementia exoluitur.

EX PLINIO.

Scillarum in medecina, alba eſt quę maſculus, fœmina nigra. Scilla quæ candidiſsima fuerit, vtiliſsima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquum è vino eſt, conſutum ſuſpenditur lino modicis interuallis, poſtea arida fruſta in cadum aceti quàm aſperrimi pendentia immerguntur, ita ne vlla parte vas cõtingant. Hoc fit ante Solſtitiũ diebus quadraginta octo. Gypſo deinde oblitus cadus, ponitur ſub tegulis, totius diei ſolem acipientibus. Poſt eum numerum dierum tollitur vas, Scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorem aciẽ facit. Salutare eſt ſtomachi laterumque doloribus, parũ ſumptum binis diebus. Sed tanta vis eſt, vt auidius hauſtum extinctæ animæ momento aliquo ſpeciẽ præbeat. Prodeſt & gingiuis & dentibus, vel per ſe commãducata. Tineas & reliqua ventris animalia pellit ex aceto &

& melle ſumpta. Linguę quoque recens ſubiecta præſtat ne hydropici ſitim ſentiant. Coquitur pluribus modis in olla quę coniiciatur in clibanum aut furnum, vel adipe aut luto ilita, aut fruſtatim in patinis. Et cruda ſiccatur, deinde cōciditur, coquiturque in aceto, tum ſerpentium ictibus imponitur. Toſta quoque purgatur, & mediũ eius iterũ in aqua coquitur. Vſus ſic coctæ ad hydropicos. Ad vrinã ciẽdam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad ſpleneticos & ſtomachicos, ſi non ſentiant vlcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tuſsim veterem cũ ſuſpirio. Diſcutit & ex foliis ſtrumas, quadrinis diebus ſoluta. Furſures capitis, & vlcera manantia illita, ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maximè vti coctionem faciat. Sic & interiora purgat. Rimas pedum ſanat in oleo cocta, & mixta reſinæ. Semen eius lũborũ dolori ex melle imponitur. Pythagoras Scillam in limine ianuę ſuſpenſam, malorum medicamentorum introitum pellere tradit.

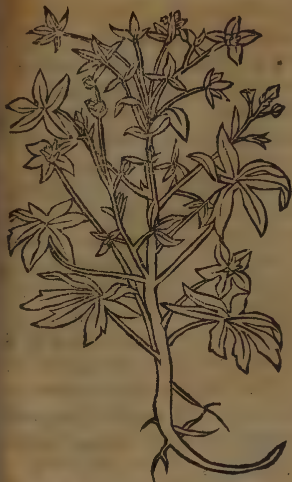
De Staphide agria CAP. CCCII.

NOMINA.

Σταφὶς ἄγρια Græcis, herba Pedicularis & Pituitaria Latinis, officinis Staphiſagria, Germanis **Biſzmuntz** [Gallis L'*herbe au poulx*.] Pedicularis autem Pituitariaque Latinis à viribus quas habet, dicta eſt: erumpentibus enim è corpore pediculis ex oleo inuncta aduerſatur, & commãducata feruore multam pituitam trahit.

FORMA.

Folia habet Labruſcæ, inciſuris diuiſa, coliculos rectos, molles, nigroſque, flores Iſati ſimiles, ſemen in vaſculis viridibus ſimilibus, Ciceri, triãgulum, aſperum, in nigro ſubruſum, intus candidum, guſtu acre. Hęc deſcriptio herbę huic cuius hic effigiem damus per omnia quadrat, floribus tantũ exceptis, qui minimè Iſati ſimiles ſunt, neque in colore, neque in quantitate. Iſatis enim flores lutei ſunt, & exigui, huius contra ſubcæſii, ac multò maiores: vt hinc ferè ſuſpicer eam herbam non eſſe quam veteres pingunt Staphida agriam. Cęterùm cùm proximè tamẽ ad picturam accedat, ne

Staphis Agria.

neque viribus diſtet ad modũ, inter Staphidis agrias ſpecies rectè à plę riſque hodie herbariæ rei ſtudioſis connumeratur. Folia enim fert plærunque ſeptem, aliquãdo etiã paucioribus inciſuris diuiſa, coliculos rectos, nigros, in folliculis herbaceis ſemen triquetrũ, in nigro ſubrufum, intus caudidum guſtu acre, ita vt illi omnes notæ demptis floribus, reſpondeant.

LOCVS.

Naſcitur, Plinio autore, in opacis. Ea cuius picturã exhibemus nũc paſsĩ in hortis plãtatur.

TEMPVS.

Floret æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Quum vrẽdi vim habeat Staphys agria, conſequitur eandem in quarto ordine eſſe excalfacientium & deſiccãtium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eius grana quindecim ſi quis trita in aqua mulſa dederit, craſſa per vomitum purgãt. Sed qui biberint ambulare debent. Quinetiam aſsiduè attendere oportet, & aquam mulſam potui dare, quòd ſtrangulationis pericula inferant, & fauces deurant. Trita eadem, & ex oleo inuncta, pediculationi, prurigini & ſcabiei auxiliatur. Plurimam cit pituitã commanducata. Decocta in aceto, dentium dolori, ſi ea colluãtur, ſubuenit. Gingiuarum rheumatiſmum ſiſtit. Vlcera oris, aphthas nominãt, cum melle ſanat. Miſcetur prætereà vrentibus malagmatis.

EX GALENO.

Vehementer acrem obtinet facultatem, adeò vt ex capite purget pituitam, abſtergátque valenter. Itaque ad ſcabiem accomodata eſt. Sed & vrendi vim aliquam habet.

EX PLINIO.

Nucleis eius ad purgationes vti non cenſuerim propter ancipitem ſtrangulationem, nec ad pituitam oris ſiccandam: fauces enim lædunt. Phthiriaſi caput & reliquũ corpus liberant triti. Faciliùs admixta ſandaracha. Item prurítu & pſoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto. Ad aurium vitia, rheumatiſmum gingiuarum, vlcera oris manantia. Flos tritus in vino contra ſerpentes bibitur. Semen enim abdicauerim, propter nimiam vim odoris. Quidam eam Pituitariam vocant, & plagis ſerpentium vtiq; illinunt. Item phthiriaſi, qua Sylla dictator conſumptus eſt. Naſcũtur quoq; in ſanguine ipſo hominis animalia exeſura corpus. Reſiſtitur Staphidis agrias ſucco, cum oleo perũctis corporibus. Hæc quidem in aceto decocta, etiam veſtes eo tædio liberat.

De Seſeli maſsilienſi. CAP. CCCIII.

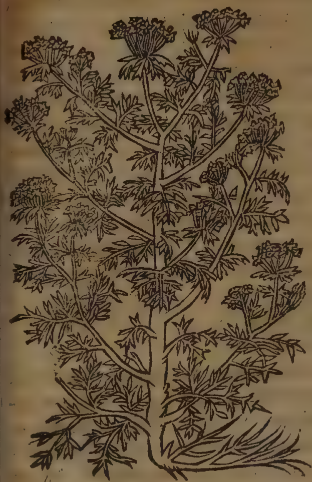
NOMINA.

Σέσελι τὸ μασσαλιωτικὸν Græcis, Seſeli Maſsilienſe Latinis officinis Siler montanum dicitur. Semen tamen quod à ſeplaſiariis hoc nomine venditur, non Maſsilienſis, ſed, ſi amaritudinem reſpicias, Aethiopici, vel quod magis vero ſimile eſt, Peloponeſiaci (neutrius enim integram imaginem vidimus) Seſeli ſemen eſt: latius enim, odoratius, & carnoſius Maſsilienſi exiſtit. Germanis incognita hactenus planta fuit, ob id Seſel rectè illam appellabunt.

FORMA.

Folia gerit Fœniculi, craſsiora tamen. Caulem vegetiorem, vmbellam Anetho ſimilem in qua ſemen eſt oblongũ, anguloſum, & deguſtanti confeſtim acre: radicem longam, & odoratam. Ex qua Dioſcoridis delineatione ſatis cõſtat ſtirpem, cuius picturam damus, eſſe Seſeli Maſsilienſe, quòd huic nimirum, nulla prorſus nota reclamante, tota deſcri-

ptio

Seſeli Maſsilienſe.

prio ſuffragetur. Quid multa? Dato etiã quod ſingulæ illi nõ reſponderent notæ, tamen cũ eas quas veteres Seſeli attribuerunt facultates obtineat, citra omne periculum pro eo vſurparetur.

LOCVS.

Optimũ iuxta Maſſiliam, teſte Dioſcoride, Galliæ vrbem naſcitur: vnde etiã cognominatũ eſt Maſsilienſe. Prouenit autem aliis quoque in locis calidioribus, & nunc in plæriſque Germaniæ hortis, ſed non niſi ſatum & cultum.

TEMPVS.

Floret æſtate, & ſemem ſubinde producit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in ſecundo ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen & radix calefaciendi vim obtinent. Stranguriæ, orthopnœæ, vteri ſuffocationibus & comitialibus pota medentur. Mẽſes & fœtus ex vtero ducunt. Interaneis omnibus proſunt, & diutinas tuſſes ſanant. Ipſum ſemen cũ vino potum coctioni cõfert, tormina diſcutit, & epialis febribus vtile eſt. Ad arcenda in itinere frigora cum pipere & vino bibitur. Datur capris aliiſque quadrupedibus bibendum, vt partus iuuet.

EX GALENO.

Seſeli & radix & ſemẽ vſque adeò excalfacit, vt admodum

dum vrinam mouere queat. Sed & tenuium eſt partium, v & comitialibus, & orthopnœis competat.

EX PLINIO.

Prodeſt homini ad tuſsim veterẽ, rupta, conuulſa, in vino albo potum. Item opiſthotonicis, & iecinorum vitiis, & torminibus, & ſtrãgurię, duarũ aut trium ligularũ mẽſura. Sunt & folia vtilia, vt quæ partus adiuuent etiam quadrupedũ. Hoc maximè paſci dicuntur ceruæ pariturę. Illinitur & igni ſacro. Multũ in ſummo cibo coctionibus cõfert vel folio, vel ſemine. Quadrupedũ quoque aluum ſiſtit, ſiue tritum potui infuſum, ſiue mandendo commanducatũ è ſale. Boum morbis medetur, vel ſi contritum infunditur.

De Sanguiſorba. CAP. CCCIIII.

NOMINA.

QVVM ignoraremus quo nomine ſtirpem hanc veteres Græci & Latini (ſi modo iis cognita fuit) appellarint, maluimus interea vulgari vti nomenclatura, donec aliud certius nomen inuenerimus. Elatinen tamen eſſe iudicarem, ſi folia puſilla, piloſa, & rotunda obtineret. Nunc quum neque puſilla, neque piloſa, neque rotunda, ſed mucronata eſſe videantur, certi ſtatuere nihil poſſum. Sanguiſorba verò dicta eſt hæc herba, non quòd vulneribus iniecta ferrum & ſpicula facilè & citra ſenſum doloris exigat, vt nonnulli arbitrantur: idipſum enim non poſſe mirifica quæ illi ineſt adſtringendi facultas, abundè oſtendit: ſed potius quòd ei in ſiſtendo ſanguine vndecunque emanarit, mira admodum inſit efficacia; adeò vt hunc ipſum quaſi abſorbere videatur. Erroris autem huius nulla alia cauſa eſt, niſi quòd hanc ſtirpem multi cum ea quæ hodie Pimpinella vocatur, confundant: quæ certè propter caliditatem quã obtinet haud exiguam, quandam etiam trahẽdi facultatem habere videtur, adeò vt infixa corpori extrahere facilè queat. Quòd verò cum Pimpinella confuderint nõ alio factũ eſt nomine, quàm quòd huius folia proximè ad Pimpinellæ folia (quæ itidem vt hæc ſerrata ſunt) accedere videntur. Sed hæc confuſio non caret errore, vt paulò poſt dicemus.

Ger

Germanis hæc herba **Kolbleskraut**, à capitellis quæ ruffeſcẽtibus punctis maculata ſunt, dicitur. Nõnulli etiã Germanorũ **Hergots Bartlin** nominant. Quidam etiã à ſiſtendo ſanguine **Bluotkraut** [Bona pars Gallorũ *Pimpenelle* eam vocant.]

Blutkropff

GENERA.

Sanguiſorba maior.

Minor.

Duo ſunt eius herbæ quæ Sanguiſorba vocatur genera. Vna enim maioribus conſtat foliis ac longioribus, coliculis tamen tenuioribus, ideoq; ab hac foliorũ formas, maior à nobis dicta eſt. Altera minoribus foliis, coliculis autẽ maioribus eſſe deprehenditur, quare ab iſta foliorũ effigiè rectè minor appellari poteſt, vt inter eas aliquod diſcrimẽ eſſe hærbariæ rei ſtudioſi hac ratione animaduertant.

FORMA.

Sanguiſorba maior.

Sanguiſorba minor.

Herba eſt à radice craſſa & longa, ſtatim folioſa, minor potiſsimũ, coliculos habens plurimos rubentes, folia aſpera, in

ra,in extremitatibus latè crenata & ſerrata,in ſummo coliculorum capitella rubeſcentibus punctis maculata, quæ ſi hiant flores exeunt herbacei,in medio croceam comam oſtendentes.

LOCVS.

Naſcuntur locis incultis,aridioribus,& ſoli expoſitis. Vnde iterum colligere licebit non eſſe Elatinem,vtcũque à facultatibus illius non diſcrepet,quòd Dioſcoride & Plinio teſtibus,Elatine in cultis & ſegetibus proueniat.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Guſtãtibus adſtrictioné haud vulgaré ac viſcoſitaté herba præ ſe ferre videtur. Quapropter ſiccã admodũ cõſiſtẽtiã nacta eſt,ſimulque corpora cõtrahere , & cõſtringere poteſt:atque adeò emplaſticam,eò ꝙ glutinoſa ſit,facultatem obtinet.

VIRES.

Ex iis quæ diximus abundè conſtat vtranq; Sanguiſorbam in reſtringẽdis ac ſupprimendis ſanguinis profluuiis eſſe efficaciſsimas.adeò vt nonnulli conſtanter aſſerãt,eas etiam manibus geſtatas ſanguinem vndecunque manantẽ ſiſtere poſſe. Experientia certè compertum eſt,ad mulibre profluuium ſanandũ,nullum poſſe reperiri præſentius iis ſtirpibus præſidium. Glutinant etiam vulnera illarum folia,carcinomatiſque & fiſtulis medẽtur. Generoſum denique ac ſtrenuum remedium eaſdem eſſe ad dyſenterias, & reliquos vẽtris fluxus , ſi ex aqua aut vino bibãtur, nemini non notum eſt. Quid multa? Elatines herbæ, cuius certè hæ duæ ſtirpes genus eſſe videntur, facultates habent. Quare toto cœlo errant qui herbas has, vt ſuprà etiã cõmemoratum eſt, cum Pinpinella confundunt, quòd hæc ipſa acris admodum ſit & multũ calida:illæ contrà ſapore, haud ſecus atque Elatine, adſtringente. Verùm nõ tantũ differunt facultatibus , imò etiam odore, coloreq; foliorũ, maximè verò florũ diuerſitate, vt quiuis ex vtriuſque herbæ picturæ collatione ſtatim deprehendet.

Pimpinella nõ ſolũ facultatibus, verũ etiam forma à Sãguiſorbia diuerſa.

DE

De Scolymo CAP. CCCV.

NOMINA.

Σκόλυμος Græcis, Carduus & Strobilus Latinis, Columellæ Cinara dicitur. Sunt qui hodie Arcocum corrupta voce nominent, primam vocis ſyllabam articuli vice præponentes. Alii paulò rectiùs Alcocalum vocant. Cocali ſiquidem nomine, nux pinea, cui Scolymi capitulum ſimile eſt, venit. Nunc vulgo herbariorum ab Articolo ſtatium duabus interiectis literis Articocalus, aut expũcta vocali a, Articoclus, vel magis curtato, vt ferè fit, vocabulo, Articols vel Articoca nuncupatur. Germani inſtar vulgi **Articoca**, nominabunt, aut **Strobildorn**, [Galli *Artichault*.] Strobilum autem Romani hanc ſtirpẽ non alia ratione dixerunt, quàm quòd eius capitulũ, vt diximus, ſtructili nucleorum ſerie pineam nucem referre videtur, Cinaram verò ſunt qui appellatam putent, quòd ſatũ & cultũ cineribus gaudeat. Alii à Cinara potius puella, quæ in eius ſpeciei Carduum mutata eſt, dictã eſſe volunt.

Scolymus.

FORMA.

Folia habet Chamæleõtis, & ſpinæ albæ vocatę ſimilia, nigriora tamen ac craſsiora. Caulẽ emittit oblongũ, folioſum, in quo capitulũ ſpinoſum. Radicẽ verò nigram

gram & craſſam. Hæc Dioſcorides. Cæterum caput eius & vertex in ſquaroſum extuberat globum, corticoſis vnguibus turgentem, ſpiciſq; ſquamatim coagmentatum, quorum orbis exterior viret, interior niueo candore niteſcit. Flos purpureo rutilat colore, qui tandem euaneſcit in pappos. Caput vetuſtate tandem diſsilit in corticeas laminas, ſemen oſtendens Cnici figura. Nos tamen integrã Scholymi faciem ac picturam hoc tempore dare non potuimus, quòd primo anno fructum ſuũ non oſtendat. Curabimus autẽ alio tẽpore vt ſtudioſi integrã eius habeãt picturam.

LOCVS.

Scolymus hortenſis propriè Cinara dicitur.

Nuſquam, quod ſciam, in Germania prouenit Cinara, niſi ſata & culta. Quare Scolymus qui in hortis colitur & plantatur, verè Cinara exiſtit. Quod ideò monendum eſſe duximus, qa inter Græcos eſſe cõſtat, vt eſt Paulus & Aëtius, qui Scolymum à Cinara diſcriminant. Nõ eſt autem aliud inter eas ſtirpes diſcriminem, quàm quòd Scolymus ferus eſt & ſylueſter, Cinara verò domita cultu, ideoq; à nonnullis Carduus altilis nominatur.

TEMPVS.

Quum Solſtitium æſtiuum agitur, Scolymi flos erumpit, Heſiodo in lib. 2. cui titulus Opera & dies, teſte, qui ea florente cicadas acerrimi cantus eſſe, & mulieres libidinis auidiſsimas, viroſq; in coitum pigerrimos, capite, genibus, ac toto corpore præ Sirii æſtu areſcentibus, ſcribit.

TEMPERAMENTVM.

Quæ ſecundum qualitatem editur actio, calidum in ſecundo ordine completo, aut tertio incipiente, medicamentum indicat, ſiccum verò in ſecundo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix Scholymi illita graueolentiam alarum, & totius corporis emendat. Item ſi decocta in vino bibatur. Vrinam etiam copioſam fœtidámque pellit. Herba cùm Recens naſcitur tenereſcitve, aſparagorum modo in olera tranſit.

EX GALENO.

Scholimi radix copioſam vrinã graueolentem elicit, ſi quis

quis eam in vino coctam bibat: ideoq; graueolétiam ſanat, tum alarum, tum totius corporis. Atque hoc ſanè medicamẽto ex tota ineſt eſſentia, vtpote eius ſucco exiſtente purgatorio. Et in libro ſecundo de alimentorum facultatibus, Praui ſucci edulium eſt Cinara, præcipuè cùm iam durior euaſerit: tum enim biliosi humoris copia abundat, totaque eius ſubſtantia durior exiſtit, adeoque vt ex ipſa melancholicus, ex ſucco verò eius tenuis & bilioſus humor producatur. Proinde coctam edere præſtiterit adiecto coriandro, dein ex oleo, garo, vinoque ſumatur. Si tamen in Patina aut ſartagine ad eſum præparetur, abſque iis comedatur. Plærique enim ſic eius veluti cacumina comedunt, quæ ſpõdylos nominant.

EX PLINIO.

Vrinam ciere Scolymum præcipuè traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerem ſtimulare in vino, Heſiodo & Alcæo teſtibus, qui florente ea cicadas acerrimi cã tus eſſe, & mulieres libidinis auidiſsimas, viroſq; in coitum pigerrimos ſcripſere, velut prouidentia naturæ hoc adiumẽ to tunc valentiſsimo. Item graueolentiam alarum emẽdat radicis emedullatæ vncia, in vini falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balneo ieiuno, itemq; poſt cibum cyathis ſingulis pota. Mirum eſt, quod Xenocrates promittit experimento, vitium id ex alis per vrinam effluere.

De Sphatula fœtida CAP. CCCVI.

NOMINA.

HERBA quam Officinę Sphatulam fœtidam vocãt, quòd grauem exhalet odorem, quomodo veteribus ſit appellata nondum certò ſcire poſſum. Nomen quidem ipſum Xiphii ſeu Gladioli ſpeciem eſſe docet: Sphata ſiquidem Latinis gladium ſignificat. Non eſſe autem Xiphium radix eius euidenter admodum oſtendit, quę non eſt bulboſa, nec gemina, ita vt altera alteri inſideat, ſed capillamentis fibrata. Neque etiam Sparganium eſſe partim folia eius, quæ in terram non procumbunt, partim etiam ſemina, quę non in pilulis, ſed folliculis aut ſiliquis profert. Non vide-

tur etiam eſſe Xyris, quòd illa radicem habeat longam & rufam, Sphatula verò fœtida nec longam nec rufam, ſed rotundam, albam & capillatam. Tamen quicquid ſit gentilem iis eſſe foliorum ſimilitudine conſtat. Germani eam **Wandtleuſzkraut**, à necandis cimicibus appellant. [Galli *Sphatule puante.*]

FORMA.

Folia Iridi ſimilia habet minora tamen & anguſtiora. Caulem ex ſe mittit, in cuius ſummo folliculos aut ſiliquas Pæœniæ fœminæ non diſsimiles profert, quibus dehiſcentibus ſemen in iis apparet rotundum & rubrum. Radicem obtinet capillamentis multis fibratam.

Sphatula fœtida,

LOCVS.

Circa ſepes & dumeta naſcitur, frequens in Italia, nuſquam tamen in Germania, quod ſciam, niſi ſata prouenit.

TEMPVS.

Fructum ſeu ſiliquas ſuas autumno profert, ac ſubinde in iis, vbi dehiſcunt, ſemen oſtendit.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer acrem qualitatem obtinet, adeò vt guſtata, fauces quaſi vrere videatur. Proinde calidam & ſiccam admodum eſſe conſtat.

VI

VIRES.

Non multùm à Staphidis agriæ viribus abeſſe apparet: valenter enim abſtergit. Hinc ad ſcabiem, eius potiſsimùm ſuccus abigendam vtilis eſt. Surculos etiam & ſpicula, perinde atque Xiphium & Xyris, ſine dolore extrahit. Cimices quoque necat atque fugat.

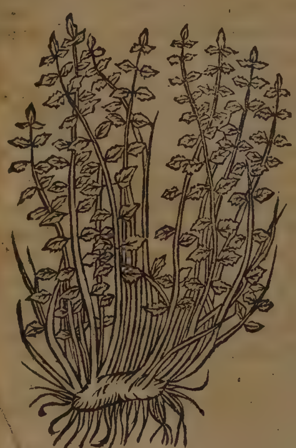
ADNOTATIO.

Sphatula fœtida cum Xyride magis conuenit.

De Trichomane. CAP. CCCVII.

NOMINA.

Τριχόμανες Græcè, Trichomanes, Capillaris Latinè vocatur. Officinis Polytrichon falsò dicitur: id enim nominis Adianto herbæ, quam hodie Capillum Veneris vocant, Dioſcoride & veteribus aliis teſtibus, debetur. Germanicè **Widertodt, oder Abthon** [Gallis *Polytrich ou Polytrichon*] appellatur. Trichomanes autem à facultate ſua Græci nominauerunt, quòd ſcilicet fluentem capillum expleat, & ſubnaſci faciat: μανὸν enim ea gens rarum vocant, τρίχα autem capillum. Hoc etiam nomine Capillarem Latini dixerunt. *Polytrichō Officinarum.*

Trichomanes.

FORMA.

Filici ſimile eſt Trichomanes, paruum admodum. Ex vtraque parte

ordine quodam folia habet tenuia, Lentis figura, contraria inuicem, in ramulis tenuibus, ſplendeſcentibus, ſubnigris & auſteris. Cuius equidem deſcriptionis notæ omnes, nulla penitus reclamante, herbæ illi quam hodie officinæ Polytrichon vocant, pulchrè quadrant. Siquidem cauliculis iunceis, quincuncialibus, à radice ſtatim penè foliatis conſtat, foliis rotundis lenticulæ forma, aduerſis inter ſe pediculis, ramulis ſubnigris & nitentibus, ſine flore, ſine ſemine.

LOCVS.

Naſcitur in paluſtribus atque vmbroſis locis, humentibus muris, & iuxta fontes, haud ſecus atque Adiantum.

TEMPVS.

Capitur æſtate & autumni initio.

TEMPERAMENTVM.

Trichomanes in caliditate quidem & frigiditate ſymmetrum eſt, verùm deſiccat, extenuat & digerit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eadem poteſt quæ Adiantũ. Cùm itaque Adiantũ aliũde in Germaniam ſit deportãdum, & Trichomanes paſsim proueniat, licebit hoc in alterius inopia vti. Et conſultius multò vt Trichomane vtãtur Officinæ, quàm Adianto adulterino. Prodeſt igitur Trichomanis decoctum potũ aſthmaticis, dyſpnoicis, felle ſuffuſis, lienoſis, vrinæque difficultatibus. Calculos frangit. Aluum ſiſtit. Venenatorum morſibus, & ſtomachi fluxionibus in vino potũ medetur. Menſes & ſecũdas ducit, ſanguinis autẽ reiectiones ſiſtit. Crudũ illinitur venenatorum morſibus. Alopecias explet, ſtrumas diſiicit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrtino, ſuſino, aut hyſſopo & vino capillos defluentes continet. Decoctum etiam eius cũ lixiuio & vino ſi eo abſtergantur, idem poteſt.

EX GALENO.

Alopecias denſat, & ſtrumas & abſceſſus diſcutit, lapideſque frangit potum. Viſcoſorum craſſorumque ex thorace pulmoneque excreationibus non mediocriter confert. Ventris profluuium ſiſtit, nullam tamen manifeſtam calidita-

tem

tem affert, ſicut nec frigiditatem.

EX PLINIO.

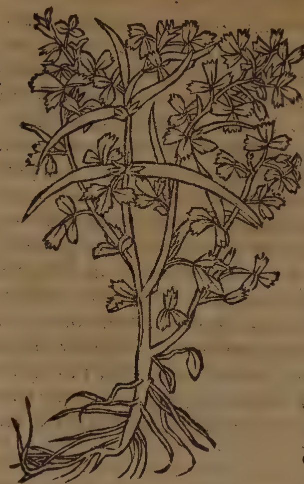
Calculos è corpore mirè pellit, frangitq; vtique nigrũ. Qua de cauſa potius quàm quod in ſaxis naſceretur, & à nõſtris Saxifragũ appellatum crediderim. Bibitur è vino quãtum terni decerpſere digiti. Vrinam cient. Serpentiũ & araneorum venenis reſiſtunt. In vino decocti aluum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex iis ſedat. Cõtra ſcolopendrę morſus illinuntur, crebrò auferendi ne pereant. Hoc & in alopeciis. Strumas diſcutiunt, furfureſq; in facie, & capitis manantia vlcera, Decoctum ex his prodeſt ſuſpirioſis, & iecinori, & lieni, & felle ſuffuſis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum Abſinthio. Secundas cient & menſtrua. Sanguinem ſiſtunt ex aceto, aut Rubi ſucco poti. Infantes quoque vlcerati perunguntur ex iis cum roſaceo & vino prius. Folium in vrina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum ventri mulierum, ne rugoſus fiat, præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis, pecorique eſſe vtiliſsimos.

De Teli. CAP. CCCVIII.

NOMINA.

Τῆλις, κεραῖτις αἰγόκερος, βούκερως Græcis, Fœnumgræcum Latinis: Officinæ genuinum nomẽ retinuerunt: Germanis Bockshorn, oder Kuehorn, [Gallis *Senegré, ou Fenugrec*] dicitur. Magna græcarum appellationum pars à ſiliquarunquas producit figura deſumpta eſt: hæ enim corniculis ſimiles exiſtunt. Hinc Ceraitis à cornu ſimpliciter dici cæpit: κέρας enim Græcis cornu eſt. Aegoceros autem à caprini cornu ſimilitudine, quemadmodum à bubuli Buceros: quod ſanè nomen Theophraſtus libro quarto de hiſtoria plantarum illi impoſuit. Cùm itaque corniculis ſimiles habeat ſiliquas, factum eſt vt illam Columella ſimpliciter Siliquam nominauerit. Plinius Siliciam, Varro Siliculam.

FORMA.

Fœnumgræcum.

Cauliculis emicat exilibus, rubicundis, folio penè Trifolii, flore candido & exiguo, ſemine in ſiliquis oblongis, ac cornu inſtar incuruis fuluo. Radice ſubrotunda & oblõga innititur.

LOCVS.

Satum Fœnogręcum paſsim ferè prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret, & vnà ſiliquas producit. Semen tamen in Auguſto maturum legitur.

TEMPERAMENTVM.

Fœnumgræcum calidum eſt ſecundi ordinis, deſiccat primo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Molliendi & diſiiciendi facultatem habet Fœnogræci farina. Facit ad inflammationes quæ intus foriſque ſunt ſi cum aqua mulſa decocta trita illinatur. Lienem cum nitro & aceto ſubacta & illita minuit. Decoctum eius inſeſſu ad muliebria mala, quæcunque per inflammationes aut præcluſiones conſiſtunt, vtile eſt. Expreſſus Fœnogręci in aqua decocti ſuccus, capillos, furfures & achores exterit. Cum anſerino adipe peſsi vice apponitur, loca quæ iuxta vterum ſunt emolliens & relaxans. Viride cum aceto imbecillis & exulceratis locis prodeſt. Decoctũ eius aduerſus teneſmos,

&

& grauiter olentia dyſentericorum excrementa confert. Oleum eius cum myrtino capillos & in genitalibus cicatrices abſtergit.

EX GALENO.

Fœnumgræcum feruentes inflammationes irritat. Quæ verò minus ſunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo curat.

EX AETIO.

Fœnumgręcũ habet etiam abſtergendi vires. Variis modis comeditur, ſed copioſiùs ſumptum caput tentat. At cremor decocti Fœnogræci cum modico melle exhibitus, omnes deprauatos inteſtinorum humores educit. Permodicũ eſſe oportet quod permiſcetur mel ne erodat. In diuturnis verò doloribus qui ſine febri thoracem infeſtant, pingues ſimul palmulæ elixantur, inde ſucco expreſſo melléque admixto ſuppoſitis carbonibus rurſus decoquuntur vſque ad congruam conſiſtẽtiam. Datur id diu ante cibum, obſeruaríque oportet ne iis exhibeatur quibus facilè caput dolet: palmulæ enim capiti infeſtæ ſunt.

EX PLINIO.

Vis eius ſiccare, mollire, diſſoluere. Succus decocti fœminarũ pluribus malis ſubuenit: ſiue duritia, ſiue tumor, ſiue contractio ſit vuluæ, fouẽtur, inſidunt. Infuſum quoq; prodeſt. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impoſitum medetur. Item ex aceto. Sic iecinori decoctum. Diocles difficilè parientibus ſemen eius dedit acetabuli menſura tritũ in nouem cyathis ſapę ad tertias partes bibere, vt qui biberẽt in calida lauarentur. Et in balneo ſudãtibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro ſummo auxilio. Farinam Fœnogræci cũ hordeo aut lini ſemine decoctam aqua mulſa contra vulnę cruciatus ſubiecit. Itémque impoſuit imo ventri. Lepras, lentigines, ſulphuris pari portione miſta farina curauit, nitro antè pręparata cute, ſępius die illinens, perungique præcipiens. Theodorus Fœnogræco miſcuit quartã partem purgati Naſturtii acerrimo aceto ad lepras. Damion Fœnigręci ſemen acetabuli dimidia menſura cum ſapę & aquæ no-

uem cyathis ad menſes ciendos dedit potu. Nec dubitatur quin decoctum eius vtiliſsimum ſit vuluis, interaneiſque exulceratis, ſicuti ſemen articulis atque præcordiis. Si verò cum Malua decoquatur, poſtea addito mulſo potus, ante cęteta vuluis interaneiſque laudatur: quippe cùm vapor quoque decocti plurimum poſsit. Alatum etiam graueolentiam decoctum Fœnogræci ſemen emendat. Farina porrigines capitis furfuréſque cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur. Item parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibuſque quæ recedunt ab oſsibus. Aceto verò ſubacta luxatis. Illinitur & lieni decoctę in aceto, & melle tantùm. Carcinomata, ſubacta ex vino purgat, mox addito melle perſanat. Sumitur & ſorbitio è farina ad pectus exulceratum, longamque tuſsim. Diu decoquitur donec amaritudo deſinat, poſtea mel additur.

ADNOTATIO.

Fœnugræcum corruptè, vulgus per S, loco F, Senegrec.

De Telephio. CAP. CCCIX.

NOMINA.

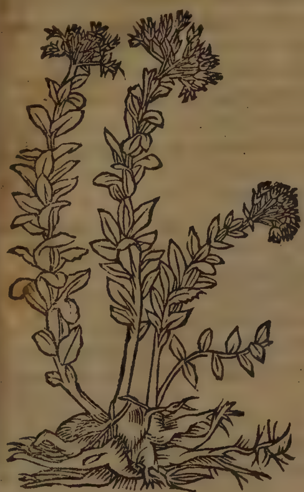
Τηλέφιον, ἢ ἀείζωον ἄγριον Græcis, Telephium & Illecebra Latinis; officinis & vulgo Craſſula maior appellatur. Sunt qui Fabam craſſam, à foliorum quam cũ faba habẽt ſimilitudine, nominẽt. Germanis **Wundkraut, Knabenkraut, Fotzwang, Fotzwein**, [Gallis quibuſdam *Graſſete*, Aliјs *Orpin*, Aliјs *Chicotrin*] dicitur. Telephium verò dictum eſt, quòd vlceribus malignis & deploratis, quibus Telephus Myſiæ rex ab Achille vulneratus conſenuit, quæ eam etiã ob rem Telephia vocantur, auxilietur.

GENERA.

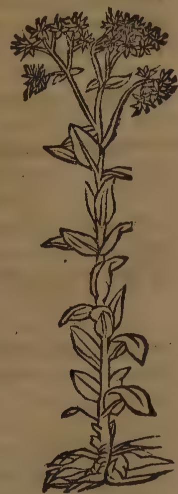
Dioſcorides duo genera facit. Vnũ floribus albis, quod nobis Telephium album nominare placuit, Germanicè **Wundtkraut das weible**. Alterum floribus luteis, quod Norimbergæ me vidiſſe memini. Damus pro illo Telephiũ purpuraſcentibus floribus emicans, quod ad differẽtiã prioris

ris Telephium purpuraſcens appellare voluimus. Germanicè **Wundkraut das mennle**. Pręter flores qui in primo cãdidi ſunt, in hoc autem purpuraſcentes, foliorum etiã colore differũt, qui in cãdido viridis & herbaceus exiſtit, in purpuraſcente autem paulò pallidior. Cætera omnia in iis ſimilia apparent, folia potiſsimũ, quæ fabacea prorſus ſunt, niſi quòd pinguiora, & craſsiora exiſtunt.

FORMA.

Telephium album.

Telephium purpuraſcens.

Folijs & caule Portulacæ ſimilis herba Telephium. Alas binas in ſingulis foliorũ geniculis inhærentes habet. Ramuli à radice ſeni ſeptenive prodeunt, referti folijs cœruleis, craſsis, glutinoſis carnoſis: flores illi lutei, vel albi, vel purpuraſcentes: radix ima (quod Dioſcorides omiſit) innumeris tuberibus ſcatet. Non eſt autem cur diuerſum Tele-

phiũ hoc nomine ab ea herba, quã herbarii hodie craſſulã maiorem nominant, ſuſpicemur, cũ omnes reliquæ notæ à Dioſcoride commemoratæ, illi adamuſsim conueniãt. Et ſolenne certè eſt Dioſcoridi vt multas notas, in his potiſsimum herbis quas ipſe nonvidit, atqueadeò ex aliorum fide pingit, eáſque maximè quidem neceſſarias omittat, & ſilentio tranſeat. Quibus etiam accedit locus natalis, & facultates Telephii, quæ eædem ſunt cum iis quas Craſſulę maiori recentes herbarii adſcribunt. Sunt qui alterum acetabulum eſſe putent, quorum ſanè ſententiam non admodum abſurdam eſſe iudico.

LOCVS.

Naſcitur, inter vites, locis cultis, humidis.

TEMPVS.

Vere ſtatim proſilit, Iulio autem & auguſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Telephium exiccat ordine ſecũdo intenſo, aut certè principio tertii, nõn tamen inſigniter calida, verũ in hoc forſan quiſpiam ipſum primi eſſe ordinis cenſeat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia ſenis horis illita, albas vitiligines ſanant: ſed oportet poſtea hordeacea farina illinere locum. Quinetiam alphos tollunt cum aceto in ſole inuncta. Sed vbi inaruerint, abſterguntur.

EX GALENO.

Telephium detergendi & exiccandi facultate eſt præditũ: proinde ad putrida vlcera conuenit, & leucas & alphos cum aceto ſanat.

EX PLINIO.

Illinitur lentigini, & cùm maruit teritur. Illinitur & vitiligini, ternis ferè mẽſibus ſenis horis noctis aut diei, poſtea farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fiſtulis.

APPENDIX.

Recentiores herbarii ſua Craſſula maiori in curãdis vulneribus, & ſiſtendo ſanguinis profluuio vtuntur, vt eandẽ eſſe cum Telephio vel hoc ſaltẽ nomine nemo dubitare debeat.

beat. Magnam autem efficaciam habere in internis potiſsimùm vulneribus & vlceribus, mirificéque hernioſis ꝓdeſſe iidem tradunt.

ADNOTATIO

Telephium pingit vulgo Gallorum Orpin dictam herbam, in qua tamen quædam deſiderantur.

De Trinitatis Herba. CAP. CCCX.

NOMINA.

QVO nomine priuatim planta hæc Græcis aut Latinis appellata ſit medicis, ignorare me fateor. Cõſtat tamen Violæ inodoræ genus eſſe, & mea quidem ſententia Iouis florem. Vulgus à triplici colore floris, herbam Trinitatis nominat. Sunt qui Iaceam, & herbam clauellatam appellent. Germani **Dreyfeltigkeyt bluomen, ꝛ Freyſcham kraut**, [Galli *Herbe de la Trinité ou penſee*] vocant.

Herba Trinitatis.

FORMA.

Herba hæc folio eſt initio rotundo, per ambitum ſerrato; proceſſu temporis oblongiore, cauliculo triãgulo, ĩtus cauo, leuiter ſtriato, & interuallis geniculato: prodeũtibus ex alarũ ſinu pediculis lõgis, ĩ quibus ſũmatim elucét flores figura & ſpecie violarum purpurearum, ſuperiore parte pupurei, in medio candidi, inferiori verò lutei, radiis quibuſ-

buſdam nigris diſtincti. Quibus decidentibus ſemina protuberant.

LOCVS.

Sua ſponte in aruis interdum prouenit. In hortis tamen vt plurimùm plantatur, ſpecioſiorq́; naſcitur.

TEMPVS.

Vere viola hæc poſt purpuream emicat, & tota æſtate floret.

TEMPERAMENTVM.

Herba in guſtu lentorem quendam, atque modicã acrimoniã ſeu mordacitatẽ præ ſe fert, atque adeò à Simphyti temperamento non admodũ abeſſe videtur, id quod etiã ex facultatibus quas illi recentiores tribuunt facilè deprehenditur. Calida itaque & ſicca eſt.

VIRES.

Quum acrimoniæ ratione incidendi vim quampiã habeat, ideò rectè recẽtiores aſthmaticis, pulmoniſq́; phlegmonibus prodeſſe tradunt: collectum ſiquidẽ in thorace & pulmone pus expurgare poteſt. Hac ratione puerorũ etiã comitialibus morbis auxilio eſſe ſolet. Cæterũ nõ parũ ad pruritum & ſcabiem cõfert, omniaque cutis vitia emẽdat, idque mediocris acrimoniæ & ſiccitatis ratione. Vlcera etiam, quia viſcoſitatem obtinet glutinare, poteſt.

ADNOTATIO.

Herba trinitatis nobis Penſee.

De Teutlo. CAP. CCCXI.

NOMINA.

Τεῦτλον, ἢ σεῦτλον Græcis. Beta Latinis, appellatur. Germanis Mangolt, oder Pieſſen, [Gallis *Porrée*, *Bette Reparee*, *Iotte.*] σεῦτλον autẽ Græci ab impulſu nominarunt: etenim cultus ratione quadã in terementũ capeſcit arboris, neque vlli hortẽſium latitudo foliorum maior. Betæ nomẽ ſibi adſciuit, quoniam figuram β literæ græcę dum ſemine turget, referre videtur. Nam ſummitatem in cacumine reflexam obtinet. Id quod teſtatũ nobis reliquit Lucius Columella in ſuo carmine de cultu hortorum ita canens.

σεῦτλον vnde dictum.

Beta car dicta.

Nomi

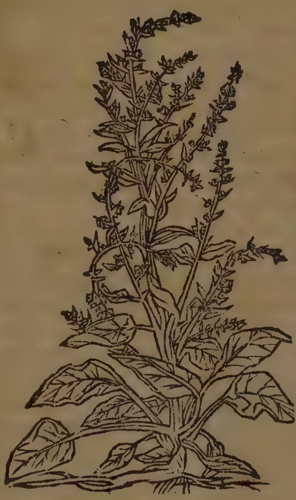
Nomine tum graio, ceu litera proxima prima,
Pangitur in cera docti mucrone magiſtri:
Sic & humo pingui ferratæ cuſpidis ictu
Deprimitur, folio viridis pede candida Beta.

GENERA.

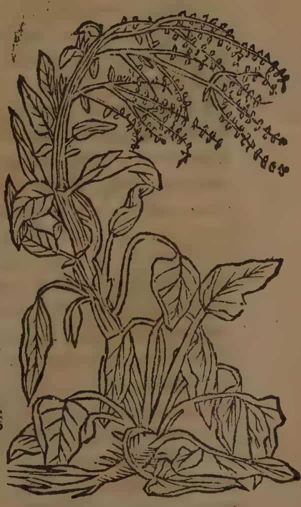
Eius à colore omnes duo genera faciunt, candidã & nigram. Candida alio nomine Sicula, vt Theophraſtus libro octauo de hiſtoria plantarum, & Plinius libro decimono, cap. octauo, memoriæ prodiderunt, appellatur. Et nũc extrita litera vna ferè omnibus noſtri ſeculi medicis Sicla nominatur. Germanice **vveiſſer Mangolt**. Nigra ad atrum videtur tendere colorem, & à Germanis **roter Mangolt** vocatur.

Candida Beta. *Nigra Beta.* *Sicla.*

FORMA.

Beta candida.

Beta nigra.

Gau-

Caulem habet ſtriatum, bicubitalē, folium ferè Atriplicis, flores exiguos luteos, ſemen in caulibus copioſum: radicem vnicā in longum protēſam, è cuius lateribus aliæ, modò ſingulæ, modò binæ, nonnunquam ternæ funduntur, fibris multis refertæ.

LOCVS.

In hortis paſsim & cultis naſcuntunr locis Betæ.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floribus & ſemine turgent.

TEMPERAMENTVM.

Nitroſa qualitate particeps eſt. Nigra tamen adſtrictionis quippiam adiunctum habet, & magis in radice quā in aliis partibus. Simeon Sethi calidā & ſiccā eſſe in tertio ordine aſſerit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Nigra Beta cum Lente cocta aluum efficacius cohibet, multóque magis radix. Cādida aluo vtilis eſt. Vtraque verò propter nitroſam vim quām habet mali ſucci eſt. Vnde ſuccus earum cum melle naribus inditus caput purgat. Aurium etiam doloribus auxiliatur. Decoctum radicū & foliorū furſures & lendes deterget. Perniones fotu mitigat. Crudis foliis alphos nitro prius perfrictos, alopecias pruriētes, atque depaſcentia vlcera illini prodeſt. Cocta exanthematis, eriſypelatis, & ambuſtis medetur.

EX GALENO.

Beta nitroſæ facultatis eſt particeps, quia tū extergit, tū digerit, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitroſitatem omnē exuit, fitque facultatis phlegmonis aduerſæ, leuiter diſcutientis. Porrò ad detergendum digerendúmque validior eſt Beta alba. Nam nigra adiunctum habet quippiam adſtrictionis, & magis in radice quàm aliis partibus. Betæ itaque abſterſorius ineſſe ſuccus conſpicitur, adeò vt aluū ad excretionem extimulet, & nonnunquam ſtomachū demordeat, præſetim iis quibus ille ſenſilior obtigit: eoque largius commanſa, ſtomachum infeſtat. Huius ceu aliorū olerum, exigua eſt alimonia. Iecoris obſtructionibns, quā Malua, aptiùs accommodatur, magis autem vbi cū Sinapi eſtur,

eſtur,aut aceto.Lienoſos item;ſimiliter mãducata,mirificè iuuat.

EX PLINIO.

Nec Beta ſine remedio eſt vtraque: ſiue cãdidæ,ſiue nigræ radix recẽs & madefacta,ſuſpenſa funiculo,contra ſerpentium morſus efficax eſſe dicitur.Cãdida Beta cocta,& cum Allio crudo ſumpta,contra tineas.Nigræ radices ita in aqua coctæ,pruriginẽ tollunt,atque in totũ efficacior eſſe traditur nigra.Succus eius capitis dolores veteres & vertigines,item ſonitũ auriũ ſedat,infuſus iis.Ciet vrinã. Medetur dyſentericis iniecta , & morbo regio .Dolores quoque dentiũ ſedat illitus ſuccus.Et contra ſerpẽtiũ ictus valet,ſed huius radicis duntaxat expreſſus.Ipſa verò decocta,pernionibus occurrit.Albæ ſuccus epiphoras ſedat,frõte illita.Aluminis pauco admixto , ignem ſacrũ.Sine oleo trita licet,aduſtis medetur.Et contra eruptiones papularum cocta.Eadem contra vlcera quæ ſerpunt.Illinitur & alopeciis cruda:Et vlceribus quæ in capite manãt.Succus eius cũ melle naribus inditus , caput purgat. Coquitur & lenticula addito aceto,vt ventrẽ molliat.Validiùs cocta, fluctuationes ſtomachi ſiſtit & ventris.

EX SIMEONE SETHI.

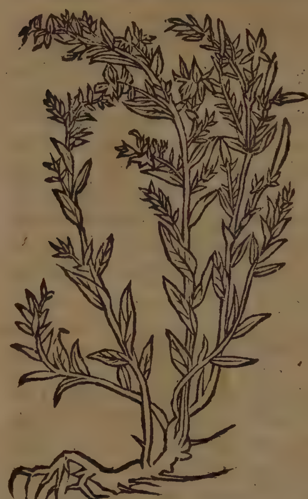
Eius ſuccus mediocriter abſtergit.Hic etiã ventrem ad effluxum proritat,& ſtomachũ aliquando vellicat,eorum præſertim qui hunc valde ſenſilem obtinent.Quapropter edulium eſt ſtomacho infeſtum , ſi plurimum comedatur. Exiguum eſt eius alimentum,ſicut cæterorum olerum.Vtilis verò eſt ad iecoris obſtructiones cũ aceto comeſta.Pari modo ſi edatur,& lienis obſtructionibus bonũ fit medicamentum.Conſtat autem Beta ex cõtrariis facultatibus. Succus enim eius calidus eſt, ventrem conſtringit,& ſitim affert.Eius verò corpus craſſarum partium,flatuoſum,cõcoctu difficile & frigidum , ventremque ſiſtit, maximè ſi qua in aqua coctum eſt,ſubinde abiiciatur.

DE-

De Tinctorio flore. CAP. CCCXII.

NOMINA.

AN herba hæc veteribus cognita fuerit nondum compertum habemus: quapropter ad germanicam alludẽtes appellationẽ, Tinctorium florem interim dum certius nomen nacti fuerimus, nominabimus. Germani **Bilb oder Streich oder Ferbbluemen**, quòd florum illius in tingẽdis libris & aliis quibuſdam vſus ſit, nuncupant. Sunt qui **Ackerpfrimmen** vocant. [Galli *Herbe à iaunir.*]

Tinctorius flos.

FORMA.

Geniſtæ non admodum diſsimilis eſt hæc herba: ramos enim herbaceos, vt illa habet, ac ſcabros, folia tamen paulò longiora & latiora, ad Hyſſopi ferè formam accedentia: florem luteũ, Piſo ſimilem: ſemen in ſiliquis Lenticulæ haud adſimile: radicem planè ligneam.

LOCVS.

Prouenit locis altis, incultis & aridis, atque pratis nonnullis.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, atque deinceps ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara eſt haud aliter quàm Geniſta, vt calefacere illam & ſiccare in altero ordine ſit euidentiſsimum.

VIRES.

VIRES.

Vt forma & temperamento Geniſtæ ſimilis eſt, ſic etiam facultatibus hauddubiè eidem reſpondet. Has igitur ſuo loco reperies.

De Tordylo. CAP. CCCXIII.

NOMINA.

Τόρδυλον, ἢ τορδύλιον, ἢ σέσελι κρητικὸν Græcis: Tordylon & Tordylion, & Seſeli Creticum Latinis, Paulus Gordylion appellat. Germanis Beervvurtz [Gallis *Seſeli*] dicitur, vt ſuprà in capite de Dauco quoque diximus. Nam cùm Dauci ſemen hirſutum ſit, vtcunq; cætera reſpondeãt, hoc verò minimè: non eſt cur Daucum eſſe credamus.

FORMA.

Fruticoſa eſt herbula, ſemen habens rotundum, geminatum, clypeo ſimile, ſubacre & odoratum. Quæ ſanè omnes notæ huic herbæ, quæ à Germanis Beervvurtz dicitur, reſpondent: vt eius pictura, quam in capite de Dauco reperies, abundè docet. Hanc autem propter radicum ſimilitudinem, inter Daucorum effigies habere locum voluimus.

LOCVS.

Naſcitur in Amano Ciliciæ monte. In multis etiam Germaniæ noſtræ locis copioſiſsimè prouenit.

TEMPVS.

Iulio menſe floret, ac ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calfacit & exiccat, vt ex facultatibus eius abundè colligere licet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Potum eius ſemen contra vrinæ difficultatem, & ducendis menſibus prodeſt. Succus verò caulis ſeminisque adhuc virentis, trium obolorum pondere hauſtus decem diebus in paſſo, nephriticos ſanat. Efficax etiam radix; cum melle ſiquidem lincta, quæ in thorace ſunt educit.

EX PAVLO.

Gordylon alii Seſelli appellant, vrinæ & menſibus ducendis

cendis habile. Radix ipſius ex melle lincta, quæ in thorace hærent educit.

EX PLINIO.

Combuſta potu ciet menſes, & pectoris excreationes, efficaciore etiamnum radice. Succus eius ternis obolis hauſtus renes ſanat. Additur radix eius & in malagmata.

De Tithymalis. CAP. CCCXIIII.

NOMINA.

Τιθυμάλος, ἢ τιθυμάλον Grecis, Lactaria herba, & Lactuca caprina aut marina Latinis, barbaris & officinis Eſula, Germanis **vvolffs milch** [Gallis *Eſpurge, ou herbe à laict*] dicitur. Lactariam autem herbam communi appellatione, ob commune omnibus lac, vniuerſum hoc genus vocauerunt. Lactucam verò ob eandē cauſam, quia ſcilicet ex hac herba haud ſecus atq; ex Lactuca ſecta lac fluit. Caprinam, quòd capræ Tithymalis veſcantur.

Tithymalus Helioſcopius.

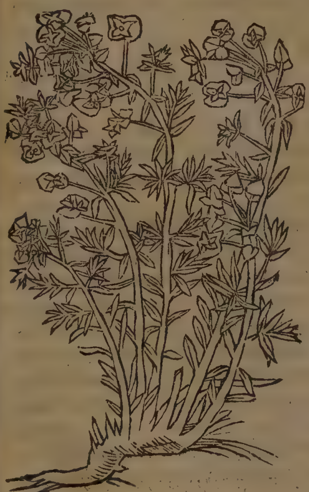
GENERA.

Septem ſunt, Dioſcoride & aliis veteribus teſtibus, Tithymalorum genera. Primus Characias, id eſt, vallaris dicitur, quòd vallis ſeptisq; muniendis idoneus ſit. Secundus Myrſinites, à Myrti foliorum figura: aut à nucibus, quibus ſimilem fert fructum, Caryites nominatur. Hunc fructum ſunt qui Nucem vomicam, Germanis **Kronaglin** vocatam, eſſe putent. Tertius Paralius, id eſt, marinus, quòd in martimis naſcatur, appellatur. Quartus

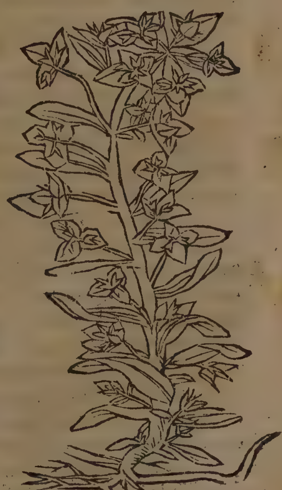
Helio

Helioſcopius, hoc eſt, ſoliſequus, quia eius coma ad ſolis curſum circumagitur, nominatur: Germanicè **Sõnen vuendede vvolffsmilch** vocari poteſt. Aliis nominatur **groſz vvolffsmilch**, Quintus Cypariſsias à Cupreſsi ſimilitudine nuncupatur. Germanicè **Cypreſſene vuolffsmilch** nominari poteſt. Sextus Dendroides, à ramorum copia dicitur. Septimus Platyphyllos, id eſt, latifolius, à latitudine foliorum nominatur. Germanicè **Breytbletterte vvolffsmilch**, alij **groſz Teuffelzmilch** vocant. Nos ex iis generibus tria tantum depicta damus, quòd reliqua videre nondum nobis licuerit. Proferent fortè alii longè plura.

FORMA.

Tithymalus Cypariſsias.

Tithymalus Platyphyllos.

Nos ea tantùm genera quorum picturas exhibemus, omiſsis, aliis, deſcribemus. Helioſcopius itaque Portulacæ ſi-

milia folia obtinet, tenuiora tamen atque rotundiora. Ramos autem à radice prodeuntes quatuor aut quinque mittit, dodrantales, tenues & rubentes, copioſo lactis liquore plenos. Caput huic eſt Anetho ſimile, & ſemen veluti in capitulis incluſum. Circumagitur huius coma cum ſole, vnde & Helioſcopii nomen accepit. Cypariſsias caulem emittit dodrantalem, aut maiorem, ſubrubrum, ex quo geminant folia Pini ſimilitudine, teneriora tamen ac tenuiora. Et in vniuerſum Pino nuper natæ ſimilis eſt, vnde & nomen traxit. Abundat hæc etiam ſucco candido. Platyphyllos Verbaſco ſimilis eſt, longioraq; reliquis folia habet.

LOCVS.

Helioſcopius in ruderibus potiſsimùm, & circa oppida naſcitur. Cypariſsias in campeſtribus frequẽtiſsimus occurrit. Platyphyllos verò in ſyluis.

TEMPVS.

Semen Tithymalorum Autumno legitur, ſuccus verò incipiente pomorum lanugine.

TEMPERAMENTVM.

Vincentem habent acrem calidamq; facultatem, ineſt verò & amaritas. Ex quarto itaque calefacientium ſunt ordine, & valenter deſiccant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habet Characiæ liquor lacteus aluum per inferna purgandi, pituitam & bilem ducẽs, duorum obolorum pondere ex poſca ſumptus. Cum melicrato autẽ vomitum cit. Appetente vindemia lacteus colligitur liquor. Depilat liquor hic recens ex oleo in ſole inunctus, renaſcentesque flauos & exiles efficit, tandemq; omnes deſtruit. Cauernis dẽtium inditur, leuatq; dolores: ſed cera dentes oblinendi, ne effluens fauces aut linguam vitiet. Idem inunctus myrmecias, acrochordonas, thymos & impetigines tollit. Valet etiam aduerſus pterygia, carbunculos, phagedænas, gangrænas, fiſtulaſque. Semen & folia eadem lacteo ſucco præſtãt, dimidii acetabuli pondere pota. Radix drachmæ pondere cum hydromelite inſparſa & pota per inferna purgat. Decocta cum aceto, colluto ore, dentium dolori auxiliatur. Helioſcopius eandem priori vim habet, non tamen vſque adeò

inten

intenſam. Nec diuerſam facultatem obtinent Cypariſsias & Platyphyllos.

EX GALENO.

Validiſsimus Tithymalorũ liquor eſt. Secundum locum tenet ſemen & folia. Sed & radix earundem facultatũ particeps eſt, ſed non ex æquo. Sanè ipſa cum aceto decocta dolores dentium ſanat, maximè qui illis eroſis proueniũt. At liquores vt qui valentiorẽ vim habeant, in foramina quidẽ ipſa dentium induntur. Cæterùm ſi aliam corporis partem contigerint, continuò adurunt, vlcerantq́; : quapropter foris illis cera circumlinitur. Sic pilos quoq; ſuccus inunctus tollit. Porrò quum vehementior ſit, oleo miſcetur : & ſi id ſæpe fiat, tandem prorſus radices pilorum aduſtæ corrũpentur, corpusq́; depile reddetur. Eadem facultate myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergentq́; lichenas & pſoras, quia ſcilicet abſtergẽdi illis facultas ineſt, propter amaritudinem. Præterea vlcerũ phagedænica, anthracωde & gangrænωde, quia valenter calefaciunt & abſtergunt, ſi in tempore & moderatè quis vtatur, iuuare poterunt. Verumenimuerò & fiſtularum callos, eadem facultate adimunt. Porrò hæc omnia genere quidem ſimiliter, imbecillius tamen & folia & fructus præſtare poſſunt. Quibus ſanè & ad piſces in aqua ſtagnali capiendos vti aſſolẽt. Celerrimè nanque ab illis in vertiginem acti, ac ſemimortui redditi, ad aquæ ſuperficiem feruntur. Cæterùm quum ſeptem ſint eorum genera, valentiſsimus eſt quẽ Characiã nominant, & Myrſinites, & qui in petris naſcitur ad modũ arboris: deinceps qui Verbaſco adſimilis eſt, & Cypariſsias: pòſt Paralius, denique Helioſcopius. Proportione verò cõprehenſæ illorum facultatis & cinis & lixiuium erit.

EX PLINIO.

Tradunt toties purgari hydropicos fico ſumpta, quot guttas lactis Characiæ exceperit. Eſt & ſemen in vſu cum melle decoctum ad catapotia ſoluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluuntur & dentes ſucco radicis decoctæ in vino, aut oleo. Illinunt & lichenas ſucco, bibuntq́; eum vt purgẽt vomitiones, & aluo ſoluta, aliâs ſtomacho inutilem. Trahit pituitam ſale adiecto in potu,

bilem aphronitro. Si per aluũ purgari libeat, in poſca: ſi vomitione, in paſſo aut aqua mulſa. Media potio tribus obolis conſtat. Ficos à cibo ſumpſiſſe melius eſt. Fauces vrit leniter. Eſt enim tam feruentis naturæ, vt per ſe extrà corpori impoſitum, puſtulas ignium modo faciat, & pro cauſtico in vſu ſit. Helioſcopius trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo. Cæteri vſus qui Characiæ. Cypariſſiæ eadem vis quæ Helioſcopio aut Characiæ. Platyphyllos piſces necat, aluum ſoluit, radice vel folijs, vel ſucco in mulſo, aut aqua mulſa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas.

ADNOTATIO.

Tithymalorum genera paßim Luxuriant, *Reueille matin Gallis dicuntur, opinor quod vrente acrimonia inſomnia pariant.*

De Triphyllo. CAP. CCCXV.

NOMINA.

Trifolium odoratum cur dictũ.

Τρίφυλλον Græcis, Trifolium odoratum Latinis, Officinis ſimpliciter Trifoliũ dicitur. Germanis Sibengezeit, propterea ꝙ ſingulis diebus ſepties odorẽ ſuum habeat & toties etiã amittat, quandiu in horto creuerit. Decerptũ enim & exiccatũ, odorẽ ſuum perpetuò retinet. Qui certè pluuioſa tẽporis conſtitutione ac tẽpeſtate inſtante multò vehementior eſt, ſic ſanè vt totas ædes, in quibus hæc herba repoſita eſt, odore ſuo compleat. Poteſt etiam appellari commodiſsimè Uuolriechender Klee.

FORMA.

Frutex eſt cubito altior, virgas habens tenues, nigris, iunceiſq; adnaſcentiis multis præditas, in quibus folia Loto arbori ſimilia ſunt, terna in ſingulis germinationibus. His recens enatis odor Rutæ ineſt, auctis verò iam, bituminis. Florem emittit purpureum, ſemen modicè latum & ſub hirſutum, ex altero extremo apicem obtinens. Radix illi tenuis, longa, valida. Ex qua quidem delineatione ſatis conſtat herbam, cuius picturam damus, eſſe Trifolium odoratum: ſiquidem cubito altior eſt, caules tenues obtinens, vnde ramuſculi multi nigricantes quodammodo, ac iuncei oriuntur, qui ſinguli terna folia producunt odorata.

Flores

Trifolium odoratum.

Flores etiam habet in purpureo cœruleos: Semẽ quoque Milio haud diſsimile in folliculis modicè latis, piloſis, & in ſũmitate aculeum habentibus, profert. Radicem deniq; longam, cãdidam ac validam habet vt prorſus nihil ſit quod deſcriptioni non reſpondeat.

LOCVS.

Sponte ſua in Germania non prouenit. Satũ verò nulla difficultate prodit.

TEMPVS.

Iulio menſe floret, ac ſubinde ſemẽ producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt & ſiccum in tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semẽ & folia in aqua pota lateris dolore laborãtibus, difficultati vrinæ, comitialibus, incipienti aquæ inter cutem, vulueq; ſtrangulationibus auxiliantur. Menſes etiã ducũt. Oportet autem ſeminis tres, foliorum verò quatuor drachmas dare. Succurrunt & venenatorum morſibus folia trita cum oxymelite & pota. Referunt quidam, ſi totius fruticis radicis & foliorum decocto foueantur facti ex ſerpentium morſibus dolores, eos mitigari. Si verò alius vlcus habẽs eo dẽ illo decocto quo quiſpiam ſanatus fuerit foueatur, eadẽ ſentit quæ morſi à ſerpentibus. Dant quidam etiam in tertianis bibẽda folia eius tria, aut totidem ſemina cum vino, in quartanis autẽ quatuor, veluti quę circuitus ſoluere poſſunt. Miſcetur verò eius radix & antidotis.

EX GALENO.

Triphyllum potum laterum dolores ab obſtructione natos iuuat, vrinam & menſes prouocat.

EX PLINIO.

Trifoliũ ſcio credi prȩualere cõtra ſerpentiũ ictus & ſcorpionũ, ex vino aut poſca, ſeminis granis vigĩti potis, vel foliis, & tota herba decocta, ſerpentéſque nũquã in Trifolio aſpici. Præterea celebratis autoribus contra omnia venena pro antidoto ſufficere vigintiquinque grana eius.

APPENDIX.

Debet eius Trifolii odorati vſus eſſe ſubinde in omnibus officinis, quòd mirificè venenis aduerſetur & ad vlcera maleſica ſananda perquam vtile ſit.

APPENDIX ALTERA.

Non latet hanc herbã propè accedere ad deſcriptionem Loti ſylueſtris. Caulẽ nanque fert bicubitalem, & aliquãdo maiorem, numeroſis alarum cauis. Folia Trifolio quod in pratis naſcitur ſimilia: ſemen Fœnogræco ita reſpondens, vt niſi minus eſſet, vix ab inuicem diſcerneres: ſapore item medicato. Tamen non minus accedit etiam ad Trifolii acuti picturã. Frutex enim verius eſſe quàm herba videtur, cubito maior, virgas habens tenues, nigras, iuncoſa adnata obtinentes, in quibus ſunt folia Loti in ſingulis pediculis tria, in ambitu cuſpidibus ſerrata, vt hinc cõmodiſsimè dici mereatur ὀξύφυλλον. Hæc etiam odorata ſunt vehementer, vt nonnullis caput offendãt: & ad bituminis certè odorẽ proximè accedunt, ſed non parum tamen ſuauior & iucundior eſt. Florem prȩterea ex ſe mittit purpureum, hoc eſt, ad purpuræ colorem nonnihil accedentem: ex albo enim purpureus, aut ſubcœruleus eſt. Semen etiam modicè latũ, & ſubhirſutũ, ex altero fine veluti cornu obtinẽs. Quod ego non de ipſo quidem nudo ſemine, ſed de eius potius folliculo, quod in cacumine planè aculeatum ac veluti cornutum exiſtit, intelligendum puto. Radix denique illi longa, gracilis, & tenax exiſtit, nihilq; eſt in tota deſcriptione quod ei aptiſſimè non quadret. Accedit præterea amaritudo quæ in ſemine nõ eſt obſcura, pulchrè ſibi etiam Trifolii odorati fa

cultæ

cultates vendicans: mouent enim quæ amara ſunt vrinam, menſes ducunt, comitialibus proſunt, aliaque quæ Dioſcorides Trifolio huic adſcribit efficere poſſunt. Quare iis rationibus motus, à cõcepta ſententia diſcedere nondũ queo, niſi contingat nobis aliam intueri ſtirpẽ, cuius ſemina, atque adeò grana ipſa hirſuta, & cornuta exiſtãt. Quãquam nõ lateat parũ admodum referre vtrã ſentẽtiam, noſtrã aut aliorum amplectaris, cùm Lotus & Trifolium facultatibus non multum aut ferè nihil diſtent. In hoc tamen ſemine, quod nos Trifolii odorati eſſe contendimus, nulla ineſſe apparet adſtrictio, quam tamẽ in Loti ſemine Dioſcorides requirit. Quod pro confirmãda noſtra ſententia adiicere voluimus.

De Trifolio pratenſi. CAP. CCCXVI.

NOMINA.

Τρίφυλλον ἐν χορτοκοπίοις γεννώμενον Græcis, Trifolium pratenſe Latinis dicitur. Officinæ latinũ nomẽ retinuernnt, & ſimpliciter Trifolium vocant. Vtendum verò illis eſſet odorato Trifolio, quemadmodum altero ab hinc capite diximus. Germanis **Wyſenklee**, [Gallis *Trefle*] nominatur.

GENERA.

Tria apud nos paſsim in pratis prouenientia Trifolii inueniuntur faſtigia: quorum primum à floribus purpureis, Trifolium pratenſe purpureũ, Germanicè **braun Wyſenklee** [Gallicè *Trefle purpuree*] Alterũ itidem à floribus ſuis candidis, Trifoliũ pratenſe candidum, Germanicè **Weiſz wyſenklee** [Gallicè *Trefle blanc.*] Et tertium luteum, Germanicè **geel Wyſenklee** [Galllicè *Trefle iaune*] appellauimus. Quòd ad folia ipſa attinet, non admodum differunt: quoduis enim horum generum tribus conſtat foliis, quæ in primo ſũt latiora & herbacea, in ſecundo autem lõgiora & anguſtiora, magisque palleſcentia candicantiáve: in tertio ſunt minora & rotũda, atque ad Fœnigræci folia accedẽtia. Sunt qui hoc genus Lagopum eſſe putent. Sed de Lagopo ſuo diximus loco.

FORMA.

Trifolium pratenſe purpureũ. Trifolium pratenſe album.

Caulem rotundum, cubitalem obtinent, ramos exiles, folia per interualla tria: flores in ſummo aut purpureos, aut candidos, aut luteos: radicem longam & lignoſam.

LOCVS.

Scatent iis prata omnia, vnde etiam nomen nacta.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Adſtrictoriæ cuiuſdam qualitatis ſenſum in guſtu pręſe ferunt, non tamen multum admodum, vt nihilominus ſint tenuium partium & exiccatoria, quandoquidem etiam exigua quaſi acrimonia prædita videantur.

VIRES.

Hauddubiè mediocri ter concoquendi & exic candi vim poſsident, vt non temerè quidam ex recentioribus herbariis tradãt Trifolia hæc albo muliebri ꝓfluuio mirificè conferre. Eadem etiã inflammationibus impoſita, eas cõcoquũt, & ad maturationẽ perducunt.

Trifolium pratenſe luteum.

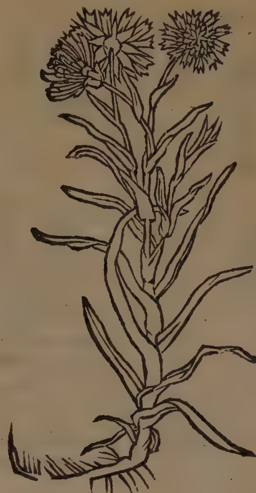
De Tragopogone. CAP. CCCXVII.

NOMINA.

Τραγόπωγων, ἢ κομὴ Græcis nominatur, Latinis Hirci barba, & Coma: officinis ignota eſt herba. Germanis Bockſbart/ Bauchbrot [Gallis *Barbe de Bouc*] dicitnr. Hieronymus herbarius Braunſchuuigenſis magno errore hypociſthida in hac herba naſci putauit. Sic autẽ eam Græci vocarunt, quòd à calyce eius promiſſæ pendeãt barbæ, vel rectius quòd lutei illius flores in volucres barbulas euaneſcant, *Tragopogum cur dicta.*

FORMA.

Caulem habet exiguum, longum tamen, & bicubitalẽ interdum, geniculatum: folia croco ſimilia, radicem longam

Tragopogon.

gam & dulcem, ſupra caulem calycẽ magnũ, & in eius ſummo ſemẽ nigrum, florem luteũ, qui in caneſcentes barbulas fathiſcit. Hæc etiã cùm carpitur lacte manat.

LOCVS.

Sua ſponte in pratis naſcitur.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedo quæ in radice ac tota ferè plãta apparet, ſatis monſtrat eã eſſe caliditate tepida præditam. & modicè humidam.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba & cruda & cocta edendo eſt.

APPENDIX.

Ex recentiorum traditione, & temperamenti ratione, æſtuãti ſtomacho vtilis eſt herba, thoracis & iecoris vitiis, renũ item & veſicæ malis. Succus eiuſdem mirificè laterũ doloribus auxiliatur.

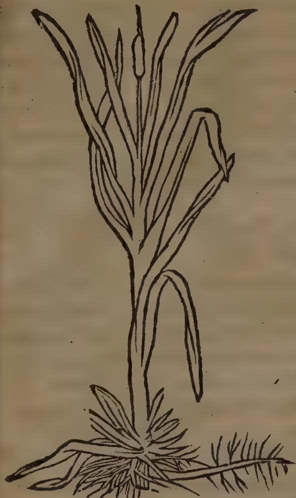
De Typha. CAP. CCCXVIII.

NOMINA.

Τύφη Græcis, Typha Latinis, officinis inuſitata, Germanis Moſz. oder Narrenkolb dicitur, A nõnullis Knoſpen vnd Lieſzen. [Gallis *Marteau ou Plante ſemblable aux maſſes de Bedeaux.*]

FOR-

FORMA.

Typha.

Folium profert Cyperidi ſimile,caulem lęuē, enodem, cuius in ſummo capite flos obducitur dēſus,euadēs in pappum ſeu lanuginē. Quę deſcriptio huic plātæ ſic quadrat,vt nulla ſit nota quæ reclamet.Folio ſiquidem Cyperidis erumpit,caule alto,lęui, plano,enodi,cuius cacumen denſa florū cōgeriæ ſtipatur , & veluti ſpiſſa cingitur lanugine,quę in pappos tandē euaneſcit.

LOCVS.

Gignitur in paluſtribus & ſtagnantibus aquis.

TEMPVS.

Iulio menſe caulis lanoſa floccorū denſitate obducitur. Auguſto autem in pappos abit,& euaneſcit.

TEMPERAMENTVM.

Quantum ex viribus eiuſdem colligi poteſt,nō euidenter , potiſsimùm eius flos , calefacit & refrigerat,modicéque abſtergit,atq; adeò exiccat.Quum enim ambuſtis medeatur,& ambuſta,Paulo libro quarto,capite xi.teſte,medicamenta quæ mediocriter citra inſignem caliditatē aut frigiditatē abſtergunt,requirant;ſequitur hoc quale diximus temperamentum obtinere.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Flos eius cum ſuillo adipe vetuſto eloto exceptus,ambuſtis medetur.

DE

ADNOTATIO

Typha in ſtagnis frequens: Marteau quibuſdā dicitur, quod Flos dura denſitate longus, mallei formam & pondus imitetur. Cætera omiſimus, quòd vel eſſent medicis nota, vel nomen vulgo & officinis non haberent, aut ſaltem non aliud quàm quod à fuchſio diligentiſsimé ſcribitur. Cuius doctis & magnis Laboribus gratia imprimis eſt habenda, quos in plantis non ſolū deſcribendis, ſed etiam affabre pingendis in ſtudioſorum gratiam inſumpſit. Longe interim valere iuſsis, qui omnia calumniarij, nihil vtile meditari ſolent.

De Turcico frumento. CAP. CCCXIX.

NOMINA.

HOC frumentum, vt alia multa, ex eorum eſt genere quæ aliundè ad nos tranſlata ſunt. E Græcia autem & Aſia in Germaniā venit, vnde Turcicum frumentum appellatum eſt: Aſiam enim vniuerſam hodie immaniſsimus Turca occupat. Germani etiam ad loca vnde affertur reſpicientes, Turckiſch korn, [Galli *Blé de Turquie*] nominant.

Turticū frumentū cur dictū.

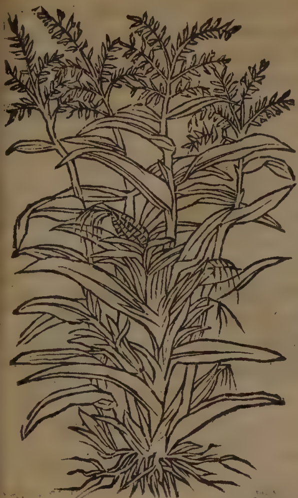
GENERA.

Quatuor huius frumenti reperiuntur genera. Quoddā enim grana rufa, quoddam verò purpurea, aliquod lutea, aliquod ſubcandida grana profert. Spicarum ſeu panicularum etiā in iis eſt diuerſitas: etſi enim omnes muticæ ſint, tamen alia candidos, alia luteos, alia purpureos, prout ſcilicet grana colorata erunt, flores obtinet. Aliàs, quod ad formam attinet, in iis nulla eſt differentia.

FORMA.

Culmum habet craſſum, rotundū, altū longúmve, infima eius parte purpureum, geniculis interſectū: folia oblōga & harundinacea, in ſummitate paniculas, aut ſpicā muticam, & granis vacuam, inſtar Secales florentem, nunc luteo, nunc candido, nūc purpureo colore, prout fructus quē profert coloratus eſt. Fructū verò & grana triangula, diuerſis iam cōmemoratis coloribus tincta, in foliaceis rotūdis ac craſsis mēbranis ac vaginis, quæ è lateribus geniculorū ferè ſingulorum prodeunt, contēta obtinent, coacer-

uata

Turcicum Frumentum.

uata ac penitiſsimè iuncta, inque octo aut decẽ verſus ordine digeſta. E faſtigio vaginarum capilli tenues, iam candido, iam luteo, nunc purpureo colore maculati dependent, vt pictura ſatis oſtendit: q̃ vnica quidem tibi omnia genera repræſentabit. Hæc in vna vagina quatuor tibi granorũ colores mõſtrat, cùm tamẽ quæuis vnius duntaxat coloris grana: nempe aut lutea, aut purpurea, aut rufa, aut ſubcandida omnia habeat. Quod nos, ne aliquem pictura deciperet, monendnm eſſe duximus.

LOCVS.

E Græcia vel Aſia, vt dictũ eſt, primũ ad nos peruenit. Nunc autem paſsim in omnibus hortis prouenit.

TEMPVS.

Seritur, menſe Aprili, nec niſi ſub finẽ Auguſti & initia Septembris ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedinem & lentorẽ qnendã grana guſtu præ ſe ferunt, vt hauddubiè idẽ cũ Tritico habeat tẽperamentum.

VIRES.

Cùm idem cum tritico habere videatur temperamentum, eaſdẽ etiã obtineat facultates neceſſe eſt. Grana itaque teruntur in candidiſsimã farinã, quæ in panificia ſub-

inde

inde cogitur. Panis tamen ille lentoris quiddã & obſtruẽtis naturæ habet. Hinc eſt ꝙ in Aſia & Turcia illius nullum in cibo vſum eſſe, niſi cùm annonæ præmit inopia, dicunt. Cæterùm foliorum ſuccum refrigerandi facultatem obtinere tradunt, hinc ad eryſipelata vtilem admodũ eſſe coniiciunt.

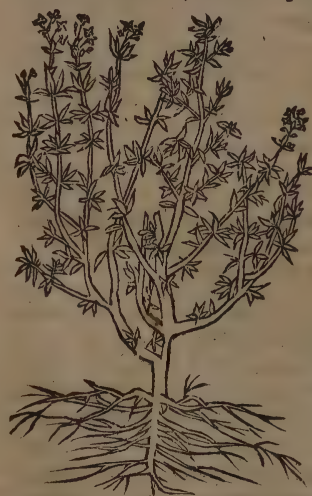
De Thymo. CAP. CCCXX.

NOMINA.

Serpyllũ Romanũ

Θύμος Græcis, Thymus Latinis, herbariis vulgaribus Serpyllum Romanũ, haudubiè ab odore quẽ cũ Serpillo communem habet, dicitur. Officinæ antiquũ nomen retinuerũt. Germanis **Thym, ꝛ Romiſcher quendel** [Gallis *Tyn, ou Thim, ou Mariolaine d'Angleterre*] vocatur. Thymus autẽ Græcis ab excitando, quod θύειν dicũt, nomẽ inuenit. Nonnullis potius hoc placet etymum, vt Thymos quaſi thyæmos, hoc eſt, ſanguinẽ impellens dicatur.

Thymus vnde dictus.

Thymus.

FORMA.

Thymus ſurculoſus frutex eſt, minutis multis & anguſtis foliis circũdatus, in ſummo capitula floribus purpureis referta habens. Ex qua ſanè delineatione omnibus conſpicuum fit, herbam cuius picturã damus eſſe Thymum. Dodrantalis enim & ſurculoſus frutex eſt, foliis exiguis, floſculis ex purpura candicantibus, ſuauiſsimi odoris, capitella ſpe

ſpecie complicatarum formicarum, radice lignoſa, enaſcentias virides multas obtinente, quibus in terra radicatur.

LOCVS.

Naſcitur petroſis & tenuibus locis: neque enim locum pinguem, neque ſtercoratum, ſed apricum deſiderat. Nunc in hortis multis Germaniæ prouenit.

TEMPVS.

Floret ſerò (quod Theophraſtus etiam libro ſexto de hiſtoria plant. cap. ſecũdo teſtatur) circa Solſtitia, cùm & apes decerpunt, & augurium mellis eſt.

TEMPERAMENTVM.

Thymus vehementer calefacit. Itaque in calefaciendo & exiccando in tertio ordine ſtatuendus eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Potus cum ſale & aceto, pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle orthopnoicis & aſthmaticis prodeſt. Lumbricos ventris, menſes, fœtus & ſecundas pellit. Vrinã ciet. Mixtus melle in eclegmate, excreabilia efficit thoracis vitia. Recentia œdemata cum aceto illitus diſcutit. Sanguinis grumos diſſoluit. Thymos & verrucas penſiles tollit. Iſchiadicis cum vino & polenta impoſitus auxiliatur. Hebetibus oculis in cibo ſumptus opitulatur. Vtilis etiam pro cõdimento in ſanitatis vſu.

EX GALENO.

Thymus incidit, & calefacit manifeſtè: ob id & vrinã & menſes prouocat, fœtum euellit, & viſcera potus expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

EX AETIO.

Hæc experimentis de Thymo comperta ſunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus Thymi aridi minutiſsimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho: Bilem enim reliquoſq; humores atque acrem ſanié euacuat. Facit & ad veſicæ mala. Ventre inflatis, vbi intumeſcere cœperint, drachmam vnam dato ieiuno cum cochleari aquæ mulſæ. Ad lumborum coxendicumque dolorem, lateriſque, & thoracis, ac hypochondriorum ſuſpenſiones; ac inflationes, pondere trium drachmarum cum oxymelite temperato,

menſura cochearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mẽte turbatis, timoreque detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato itẽ ieiunis & ante cœnam aduerſus lippitudinem, & vehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum vino vtiliſsimè propinatur. Poſtremò ad tumefactos teſtes, ieiunis triũ drachmarum pondere exhibeatur.

EX PLINIO.

Oculorum claritati multũ conferre exiſtimatur, & in cibo, & in medicamẽtis. Item diutinæ tuſsi eclegmate faciles excreationes facere cum aceto & ſale. Sanguinem concreſcere non patitur è melle. Lõgas faucium deſtillationes extrà illita cum Sinapi extenuat. Item ſtomachi & ventris vitia. Modicè tamen vtendum eſt, quoniam excalfacit, quãuis ſiſtat aluum: quæ ſi exulcerata ſit, denarii pondus in ſextariũ aceti & mellis addi oportet. Itẽ ſi lateralis dolor ſit, aut inter ſcapulas, aut in thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis & melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat Thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli Thymo. Prodeſt & orthopnoicis & anhelationi, mulierumque menſibus retardatis. Vel, ſi emortui ſint in vtero partus, decoctum in aqua ad tertias. Viris verò contra inflationes, cum melle & aceto. Et ſi venter turgeat, teſtéſve aut veſicæ dolor exigat. E vino tumores & impetus tollit impoſitum. Item cum aceto, callum & verrucas. Coxẽdicibus imponitur cum vino. Articularibus morbis trium obolorũ pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in faſtidio, tritum cum ſale.

De Teucrio. CAP. CCCXXI.

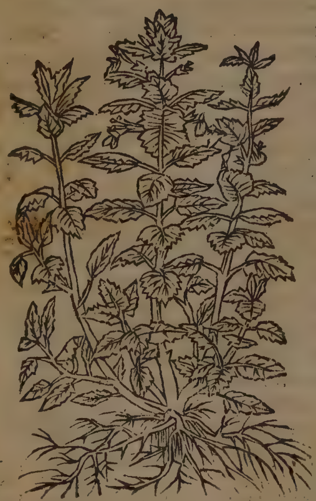
NOMINA.

Τεύκριον, ἢ χαμαίδρυς Græcis, Teucrion Latinis appellatur. Officinis ignotum, Germanis **groſz Bathengel** dicitur. Teucrium autem vocatum eſt Græcis pariter & Latinis, quòd Teucer Aiacis frater hoc inuenerit. Inuentum

verò

verò ab eo ſic tradit Plinius. Quum exta in ſacrificio ſuper id proiecta fuiſſent, lieni adhæſit, eumque exinaniuit. Proinde quod caſus oſtenderat, obſeruatumque à Teucrio fuit: ad æternum humani beneficii decus & famam illi accreuit. Diuerſum tamen hoc Teucrium ab Hemionitide, quod à Plinio etiam Teucrium appellari diximus. Chamędrys autem nominata eſt hæc herba, quòd Chamædry ſimilima ſit, adeò vt viciſsim etiam Chamædrys hoc nomine, vt ſuo dicemus loco, dicta ſit Teucrium. Maius tamen eſt Teucrium quàm ſit Chamædrys, vt meritò Germanis groſʒ Bathengel nuncupari queat. [Galli *Germandree Baſtarde* vocant.] 827.

FORMA.

Teucrium.

Herba eſt virgæ referens effigiem, Chamædry ſimilis, tenui folio, non multùm Ciceri diſſimile. Hæc quanquam breuiſsima ſit Teucrii delineatio, tamen abundè monſtrat herbã hanc cuius picturam exhibemus, eſſe verum Teucrium, cùm nihil Chamædry magis ſimile dici queat, ſi diligenter vtriuſque plantæ notas expendas.

LOCVS.

Nuſquam, quod ſciã, ſponte ſua in Germania prouenit. Satum tamen copioſè naſcitur. In Cilicia plurimum habetur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mēſibus, ac ſubinde ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

In ſecundo excalefacientium, tertio autem exiccantium exiſtit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Viride cum poſca potum, aut aridum decoctũ ac hauſtũ. lienem potenter minuit. Lienoſis cum ficis & aceto illinitur. Venenatorum autem morſibus cum aceto ſine ficis.

EX GALENO.

Teucrium incidentis, & tenuium partium facultatis eſt, quare lienes ſanat.

EX PLINIO,

Recens Teucria in poſca, vel ſicca deferuefacta, potu lienem efficaciter conſumit. Item ex aqua illinitur. Pota arida & decocta quantum manus capiat, in aceti heminis tribus lieni medetur. Ad vulnus illinitur eadem cũ aceto, aut ſi tolerari non poſsit, ex fico vel aqua. Serpentium plagis imponitur cum aceto tantùm.

De Hyperico. CAP. CCCXXII.

Perforata.

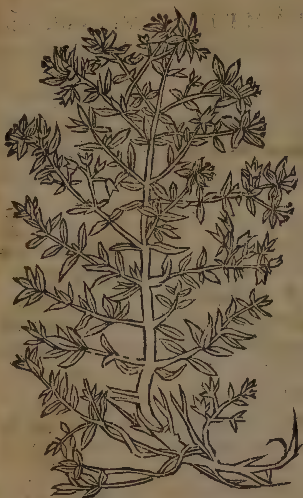
NOMINA.

Yπερικὸν, ἀνδρόσαιμον, χαμαιπίτυς Græcis, Hypericum Latinis dicitur. Nomen Latinum in Officinis ſeruat. Vulgus herbariorum Perforatam vocat, quòd folia ſoli obiecta innumeris foraminibus ſcatere, & omni ex parte punctis quibuſdam pertundi videãtur. Herbam quoque diui Ioannis appellant. Germanis S. Johans Kraut [Gallis *Mille pertuis ou Trucheran,*] nominatur, Androſæmon ob florem qui digitis confricatus ſanguineum emittit liquorem, dixerunt. Chamæpitys verò ab odore ſeminis reſinaceo nominata eſt. Fugam dæmonum aliqui, quòd ſuperſtitione quadam inducti, fugare poſſe dæmones crediderint, appellauerunt.

FORMA.

Folia Rutæ ſimilia habet, ſurculoſus frutex, drodrãtalis, rubeſcẽs. Florem luteum, qui digitis attritus ſanguineum

emittit

Hypericum.

emittit ſuccum, qua ratione Androſæmō quaſi humanum dixeris ſanguinem, appellatur. Siliquas gerit hirſutas, in rotunditate oblongas, hordei magnitudine, in quibus ſemen nigrum, reſinam obolens. Cuius nimirum deſcriptionis notæ ita herbæ illi, quam Perforatam vocant noſtri temporis herbarii, reſpondent: vt nemo, niſi prorſus pręfracto ſit animo, Hypericum eſſe deinceps reclamare poſsit. Siquidem ſurculoſa eſt herba, dodrantalis, ſubrubens, folio Rutæ, flore luteo, quem ſi digitis libeat terere, manus profecto inuenies ſanguineo ſucco cruentatas. Siliqua denique terete, hordei magnitudine, ſemine intus nigro, reſinam olente. Duo itaque in Perforata inueniuntur, quę eſſe Hypericum certam tibi faciunt fidem: cruentus nempe floris triti ſuccus, odorq; ſeminis reſinaceus. Qui diuerſum ſentiūt, hauddubiè Marcelli Florentini interpretatione falſa ſeducti ſunt, qui flore albo conſtare Hypericum aſſerit: cùm tamen in Dioſcoride ſit, ἄνθος ἔχον μήλινον, hoc eſt, florem luteum habens.

LOCVS.

Gignitur in cultis, & aſperis locis.

TEMPVS.

Aeſtate floret, Iulio potiſsimùm & Auguſto menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Hypericum calefacit & exiccat, tenuiſque ſubſtantiæ eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, méſtrua ducit appoſitum. A tertianis quartaniſq; cum vino potum liberat. Semen quadraginta diebus potum iſchiadicis medetur. Folia cum ſemine illita ſanant ambuſta.

EX GALENO.

Menſes & vrinas prouocat: ſed ad hæc totus ſumendus eſt fructus, non tantùm ſemen. Cum foliis illitus viridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambuſta. Cæterùm ſi ſicca contuſa inſpergas, humida & putredinoſa vlcera ſanabis. Sunt nonnulli qui iſchiadicis bibendum exhibent.

EX PLINIO.

Natura ſemini Hyperici ſpiſſandi. Aluum ſiſtit, vrinam cit, ad calculos veſicæ cum vino bibitur.

De Hyoſcyamo. CAP. CCCXXIII.

NOMINA.

Yοσκύαμος Græcis, Hyoſcyamus, Apollinaris Latinis dicitur. Arabibus Plinius Altercum vocari teſtatur. Officinis corrupta voce Iuſquiamus dicitur. Germanis Bilſamkraut, vel ſimpliciter Bilſen, [Gallis *Iuſquiame, ou Hanebane.*] Hyoſcyamon autem Græci videntur appellare quaſi fabam ſuillam aprinámve, quòd (vt in hiſtoria ſua Helianus inquit) paſtu huius herbæ cõuellantur ſues aprívе, præſenti mortis periculo, niſi copioſa aqua ſtatim ſe foris & intus proluerint. Adeuntque aquas non vt proluant ſe tantùm, verumetiam vt cancros venentur, iis enim nactis protinus ſanitati reſtituuntur. Atque hinc eſt quòd à nonnullis etiam Germanis Sevvbon nominetur. Apollinarem verò Latini ab Apolline medicinæ inuentore dixerunt.

GENERA.

Tria ſunt Hyoſcyami genera. Vnum purpureos fert flores,

flores, folia Smilaci ſimilia, ſemen nigrum, cytinos duros & ſpinoſos. Hoc nigrum herbarii appellant. Alterum flores luteos ceu mâli effigie, folia & ſiliquas teneriores, ſemen ſubflauum ceu Irion: flauumvocãt. Et hoc eſt quod pictum damus. Tertium vtile ad medicinam, placidiſsimum exiſtens, pingue, tenerum, lanuginoſum, flore & ſemine candido: album nominant. Quòd ſi verò illud non adſit, vtendum flauo erit. Nigrum vt deterrimum improbandum.

FORMA.

Hyoſcyamus flauus.

Frutex eſt caules emittens craſſos, folia lata, oblonga, inciſa, nigra, hirſuta. Per caulem deinceps flores prodeunt veluti mâli punici cytini, clypeolis ſepti, ſemine, vt Papaueris, plenis. Quid multa? Frutex eſt triſti aſpectu, folio lato, lõgo, pingui, hirſuto, venoſo, & laciniato: caulibus craſsis, è quorum latere flores prodeunt tanquam màlorum punicorum cytini, muricatis calycibus, ramos continua ſerie veſtientibus, ſemine intus Papaueris refertis.

LOCVS.

Primum genus in Galatia naſcitur. Alterum paſsim circa littora, & inter ruinas & rudera prouenit. Tertiũ in maritimis & ruderibus.

TEMPVS.

Semen nullum niſi poſtquam inaruerit legendum. Floret

ret ferè per integram æſtatem, potiſsimùm Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Candidus ex tertio quodammodo ordine refrigerãtum eſt. Reliqua duo genera venenoſa.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Exprimitur ſuccus ex tenero ſemine, foliis, caulibusq́; in quem vſum tunduntur omnia, expreſſusq́; in ſole ſiccatur. Vſus eius ad annum vſque: facilè enim putreſcit. Exprimitur priuatim etiam ſuccus ex arido ſemine, aqua calida perfuſo, tuſo & expreſſo. Eſt verò ſuccus liquore præſtantior, & magis dolores finit. Herba autem vires contuſa, & trimeſtri farinæ mixta in paſtillos conformatur & reconditur. Prior verò ſucci expreſsio, & quod à ſemine exprimitur, collyriis doloremlenientibus commodè miſcetur, & cõtra acres calidasq́; fluxiones, dolores auriũ, & vuluę vitia. Cum farina autem aut polenta, contra oculorum, pedũ, aliasque inflammationes. Semen eadem poteſt. Facit ad tuſſim, deſtillationem, oculorum fluxionem, vehementes dolores, muliebria profluuia, aliasq́; ſanguinis eruptiones, oboli pondere cum Papaueris ſemine, & aqua mulſa potum. Cõfert podagris, teſtibus inflatis, mammisque à partu turgentibus, ſi tritum cum vino illinitur. Miſcetur vtiliter & aliis cataplaſmatis dolorem leuantibus. Folia omnibus medicamentis dolorem ſedantibus, per ſe, & cũ polenta mixta vtiliter illinuntur. Recentia ad mitigandos omnes dolores illinuntur. Tria aut quatuor cum vino pota, hepialas febres ſanant. Decocta olerum modo, & triblii menſura comeſta, mediocrem inſaniam gignunt. Idem efficere tradunt, ſi in colo vlcus habenti quis per clyſterem infundat. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

EX GALENO.

Hyoſcyamus cuius ſemen atrum eſt, inſaniam & ſoporem affert. Huic is cui ſemen mediocriter flauum eſt propinquam facultatem obtinet. Fugiendi autem vtrique ſunt vt inutiles & venenoſi. Cæterùm cuius ſemen ac flos cãdidus eſt, ad ſanationes vel maximè idoneus eſt.

EX

EX PLINIO.

Hyoſcyamum contra canum morſus valet, inque vulnera cum melle imponitur. Contuſum cũ foliis ex vino datur peculiariter cõtra aſpidas. Eius ſuccus ſanguinem excreantibus medetur. Nidor quoq; accenſi tuſsientibus. Vſus ſeminis & per ſe, & ſucco expreſſo. Exprimitur ſeparatim, & caulibus foliiſque vtuntur, & radice, temeraria in totum (vt arbitror) medicina. Quippe etiam foliis conſtat mẽtem corrumpi, ſi plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in vino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex ſemine, quod ipſum auribus infuſum tentat mentem.

De Hyacintho. CAP. CCCXXIIII.

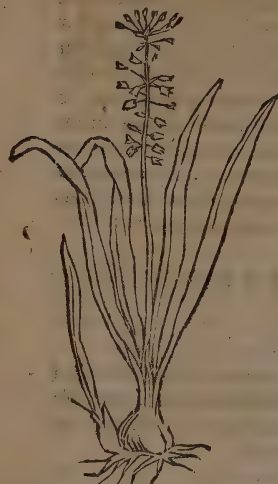
NOMINA.

Ὑάκινθος Græcis, Hyacinthus Latinis, Officinis incognitus, Germanis Blavv Hertzenbluemlin, quod videlicet cum Viola purpurea in Martio & primo vere erũpat, appellatur. [Gallis *Iacinthe, ou vaciet.*]

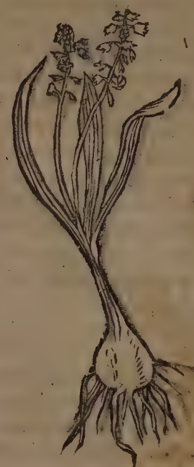
GENERA.

Duplices ſunt Hyacinthi, albi & cœrulei, vt ex hoc Columellæ carmine colligi poteſt: Necnon vel niueos, vel cœruleos hyacinthos. Albos verò non intelligas prorſus candidos, ſed eos potius qui, ſi cum cœruleis conferas, palleſcere videntur, quemadmodũ pictura affabrè tibi demõſtrat. Germani album fœminam, ſicut cœruleum marem vocãt. Sunt qui ad ætatem hanc differentiam coloris referre volunt, quorum ego ſententiam veriorem eſſe exiſtimo: cùm enim adoleſcunt, palleſcere incipiunt. Cœruleum autem Hyacinthum noſtra terra triplicem producit, vt è pictura manifeſtè cernere licet: maximum, maiorem, & minorem. Minor floribus differt plurimum à maiore: in illo enim maiores ac patentiores, in hoc autem minores & quaſi orbiculati ſunt flores. Omnibus autem deſcriptio (vt ex iis quæ ſtatim ſubiiciemus planum fiet) pulchrè conuenit, vt hinc congeneres herbas eſſe coniicere cuiuis liceat.

FORMA.

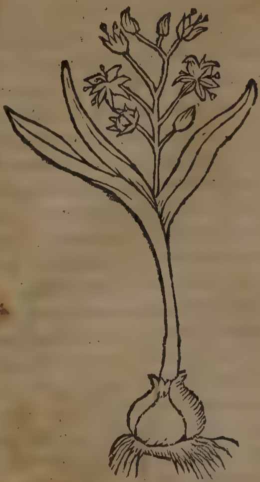
Hyacinthus cœruleus maximus.

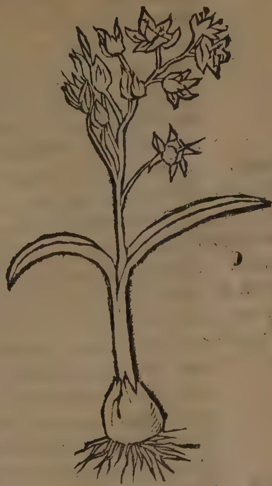
Hyacinthus cœruleus maior.

Folia Bulbo ſimilia habet, caulem dodrantalem, læuem minimo digito tenuiorem, viridem, commam adiacentẽ in curuam, plenam florum purpureorum, radicem & ipſam bulboſam. Hæc certè deſcriptio ita picturis quas damus quadrat, vt nulla prorſus ſit eius nota quæ illas non appoſitiſsimè exprimat. Folia ſiquidem Bulbi protinus á radice prodennt, caulis dodrantalis, leuis, & minimo digito tenuior, herbaceus, coma procumbens incurua, plena florum purpureorum, radix bulbacea. Verùm poſſet aliquis cauillari, hos quos deſcripſimus flores non eſſe Hyacinthos, quòd in iis diſcurrentibus venis Græcarum literarum figura αι (vt Plinius lib. xxj. cap. xj. prodidit, & Poëtæ fabulãtur) haud inſcripta legatur. Cui ſic reſpondemus. Hyacinthum,

Ouid. 13. meth. Ipſe ſuos gemi

Hyacinthus cœruleus. minor.

Hyacinthus albicans ſeu fœmina.

thum, quem Dioſcorides & alii hiſtorici deſcribunt, di-
uerſum eſſe ab eo de quo Poëte ſabulãtur. Cuius rei teſtis
eſt Pauſanias, qui refert floré qui natus eſt extincto Aia-
ce apud Salamina, non eſſe Hyacinthum, ſed literis Hya
tho ſimilem videri, ex candido rubentem, ac Lilio minoré,
quemadmodum Ouidius, itémq; Vergilius deſcribũt. Idē
etiam autor Coſmoſandalon dici florem apud Hermioné-
ſes, Trœceniis confines teſtatur. Cùm itaq; conſtet dupli
cem eſſe Hyacinthum, alterum rubentem, cum literis illis
inſcriptis, qui à Poëtis deſcribitur: alterum verò purpureũ
ſeu cœruleum (nihil enim refert vtrũ dixeris, quòd Dioſ-
corides per purpureum colorem violaceum dilutum, hoc
eſt clariorem & apertiorem, quem cœruleũ vocamus, in-
tellexerit: nam & Plinius lib. 37. ca. 9. Hyacinthi colorem
vio

tus folijs inſcribit, & αι αι Flos habet inſcriptũ, funeſtaq; litera ducta eſt.

violaceum dilutum vocauit) ſine literis, à Dioſcoride aliiſq;
hiſtoricis deſcriptum: nihil enim Dioſcorides in ſuo Hya-
cintho de literis commeminit. Haud igitur temerè in Ver-
gilio ferrugineos hyacinchos, non cœruleos, ſed rubentes
ad ſimilitudinem ferruginis quiſpiam interpretabitur: po-
tiſsimùm cùm Poetarum Hyacinthus, non cœruleus, ſed
rubens ſit, quemadmodum alibi Vergilius & Pauſanias do
Vergil. cuere. Rubet etiam color ferrugineus. Neq; obſtat quòd
Eclog. 3. Nonius ferrugineos hyacinthos cœruleos interpretatus
Et ſuaue eſt: is enim cœruleum tantùm Hyacinthũ nouerat. Quòd
rubẽs Hya ſi verò hæc moroſis quibuſdam nõ probabũtur, ſed pror-
cinthus. ſus funeſtas literas inſcriptas eſſe contendant: iis ita reſpon
Literæ in ſum volo. Quas in Hyacintho literas appellant Poëtæ, ve
Hyacin- ras non eſſe, ſed potius notas quaſdam nigras: id quod hinc
tho quales palã fit. Plinius lib. xviij. cap. xij. vbi de leguminibus loqui
tur, literas lugubres in flore etiam fabæ ex ſentẽtia M. Var
ronis reperiri tradit: in quo tamen flore non literas vllas,
ſed nigras tantùm notás, vt res ipſa & pictura docent, in-
ſpicere licet. Quòd ſi nec iſta ſatisfecerint, dicemus tum
penitus fabuloſum eſſe quòd regum nominibus inſcriptũ
Virgi. Poëta florem hunc canit. Si enim id crededum erit, creden
Eclog. 3. dum etiam quòd idem ex puero tranformato natus ſit.
Dic qui- Vel (quod verò ſimilius eſt) de regiis florum appellationi
bus in ter bus. Poëta iocum ſtruxiſſe videtur, cùm paſtorẽ inducit ſci
ris inſcri- ſcitantem, quibus in terris inſcripti nomina regum naſcũ-
pti nomi- tur flores: ſunt enim cõplures flores quibus à ſuis inuento-
na regum ribus regibus nomina ſunt indita. Neq; nũc vlla prorſus re
Naſcũtur gum permultorum extaret memoria, niſi in florum nomẽ-
flores. claturis, qui nominibus regum inſcripti ſunt, aſſeruaretur.

LOCVS.

Naſcitur in nemoribus: atque hinc eſt quòd Galli, apud
quos, Plinii etiam teſtimonio, eximiè prouenit, vt in ſuis cõ
Ruellius. mẽtariis de natura ſtirpium vir eruditione clarus Ioannes
Agreſtis Ruellius autor eſt, nemoralem vel agreſtem cepam nomi-
cepa. nent. Et eius certè magna eſt copia verno tẽpore in nemo-

re haud procul à vico Luſchenau iuxta Tubingam ſito, vt vel ex natali etiam ſatis conſtet flores hos quos pictos exhibemus, eſſe genuinos Hyacinthos.

TEMPVS.

Vere, menſibus nimirum Februario & Martio, cum viola purpurea, Theophraſto lib. 6. de Stirpiũ hiſtoria, capi. vltimo teſte, erumpit: hinc Martium florem Germanis noſtris dictum eſſe ſupra monſtrauimus. Hoc potiſsimũ tempore prorumpit is quem Hyacinthum minorẽ nominauimus. Exit etiam, eodem Theophraſto autore, cũ Gladiolo, qui vernus etiã flos eſt. Quo ſanè tẽpore iis maximè floret, quẽ maiorẽ appellauimus. Proinde cùm tempus etiam conueniat, nemo eſt qui deinceps veros eſſe Hyacinthos, dubitare meritò poſsit aut debeat.

TEMPERAMENTVM.

Hyacinthi radix bulboſa eſt, ordinis primi in deſiccando, ſecundi verò completi, aut incipientis in refrigerando. Semen autem tertio quadantenus ordine deſiccat, in medio caliditatis & frigiditatis conſiſtens.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Hyacinthi radix pueris cum vino albo illita impuberes ſeruare creditur. Siſtit aluum. Pota vrinã ducit, & phalangiorum morſibus auxiliatur. Semen magis adſtringit, & cœliacis prodeſt. Potum cum vino regium morbum emendat.

EX GALENO.

Radix pueros diutiſsimè ſeruare impuberes in vino illita creditur. Semen regio morbo affectis in vino exhibetur.

EX PLINIO.

Radix Hyacinthi in vino dulci illita, pubertatem coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morſibus reſiſtit. Vrinam impellit. Contra ſerpentes & ſcorpiones, morbumque regium, ſemẽ eius cum Abrotono datur.

DE

De Hyſſopo. CAP. CCCXXV.

NOMINA.

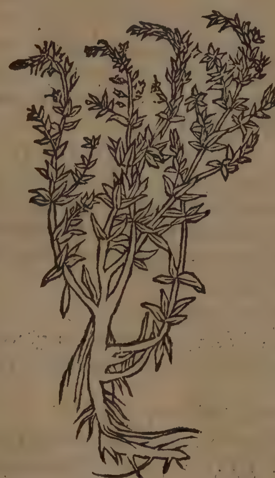
Yσωπος Græcè, Hyſſopus & Hyſſopū Latinè, Officinæ nomen legitimū retinuerunt. Germanicè **Jſpen, oder Jſop,** [Gallicè *Hyſoppe*] vocatur.

GENERA.

Hortenſis
Montana

Duûm generum Dioſcoridi Hyſſopus, eſt hortenſis & montana. Hortenſis quæ in hortis prouenit, ac culinarum cauſa colitur, **garten Jſpen** Germanis vocatur. Montana quæ in mōtibus naſcitur, & Germanicè **Birg Jſpen** appellari poteſt.

FORMA.

Hyſſopus hortenſis.

Hortenſis & noſtra Hyſſopus eſt vera & gemina.

Herba eſt pedali altitudine hortenſis, fruticoſa, folio Satureiæ ſatiuæ, floribus in cœruleo purpuraſcentibus, thyrſos ſpicæ modo veſtiētibus, radice lōga & lignoſa. Mōtana priori haud diſsimilis eſt. Errant qui noſtram Hyſſopū hortēſem non eſſe verā putāt: habet enim planè foliū origani, niſi quod anguſtius eſt. Nec plures ſunt eius apud Dioſcoridē notæ. Nam quę de vmbella quidam obiiciunt, nihil ad hyſſopum attinent: cum ſimpliciter ſcribat Dioſcorides, Origanum nō habere vmbellam rotæ ſpęciem obtinentem. Id quod verum eſt.

LO-

LOCVS.

In hortis, vt diximus, hortenſis, in montibus verò montana naſcitur. Cæteris præfertur quæ in Tauro monte prouenit.

TEMPVS.

Aeſtate floret, quo etiã potiſsimũ tẽpore carpẽda venit.

TEMPERAMENTVM.

Hyſſopum calefacit & deſiccat ordine tertio: ſed & tenuium eſt partium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habet extenuandi & calefaciendi. Decocta cum ficis, aqua, melle, ac ruta, & pota: peripneumonicis, aſthmaticis, tuſsi vetuſtæ, deſtillationi & orthopnœæ opitulatur. Lumbricos necat. Cum melle lincta idẽ præſtat. Decoctũ eius cum oxymelite potum craſsitudinem per aluũ ducit. Eſtur cum ficis viridibus, aluum ſubducens. Vehementius purgat adiecto illi cardamono, aut iride, aut eryſimo. Colorem bonũ præbet. Cum fico & nitro illinitur ad lienem, aquam intercutẽ. Cum vino ad inflammationes. Diſcutit ſugillata cum aqua feruenti illita. Angina laborãtibus cũ decocto ficorum optimum gargariſma. Decocta cum aceto, dentium dolorem collutione mitigat. Inflammationes quę circa aures ſunt, ſuffitu ſoluit.

EX PLINIO.

Hyſſopum in oleo contritum phthiriaſi reſiſtit, & prurigini in capite. Stomacho eſt contrariũ. Purgat cũ fico ſum ptum per inferna, cũ melle vomitionibus. Putant & ſerpẽtium ictibus aduerſari, tritũ cũ melle & ſale & cumino.

De Hydropipere. CAP. CCCXXVI.

NOMINA.

Yδροπίπερι Græcis, Hydropiper Latinis, Officinis incognitum. Germanis **Waſſerpfeffer, oder Muckenkraut** [Gallis *Curage*] nominatur. Hydropiper autẽ à locis quibus naſcitur, & piperis ſapore quẽ præ ſe fert quaſi dixeris piper aquatile, appellatum eſt. Muſcæ deniqueab eo vehemẽter abhorrẽt: neque enim id quod ſucco eius aſperſum *Hydropiper quare dictum.* Muſcas fugans.

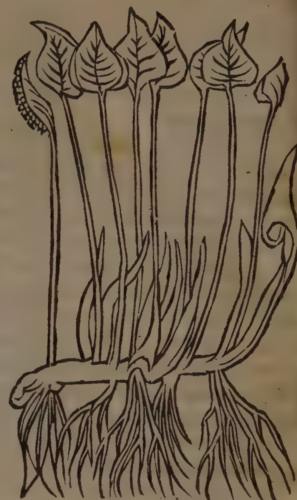
ſum

ſum eſt attingunt, hincque adeò alteram appellationẽ Germani illi indiderunt.

FORMA.

Hydropiper.

Hydropiper rubeum.

Caulem ædit geniculatũ, robuſtum, circa quem alarũ concauitates, & folia Menthæ ſimilia, maiora, teneriora.
C candidioraque, guſtu piperis acri non tamẽ odorato. Semẽ in ramulis fert ſecundũ folia naſcens, continua ſerie cõgeſtum, racemoſum, & acre. Radicem exiguam & inutilem. Ex qua deſcriptione ſatis conſtat herbam hanc, cuius imaginem damus eſſe Hydropiper: nulla ſiquidẽ nota eſt quæ illi non cõueniat. Caulis enim eius geniculatus, ſolidus, circa quem alæ panduntur, & folia Menthæ conſimilia, maiora tamen, hoc eſt longiora multò, teneriora & albiora. Quæ ſingula facilè diligens quiſpiam oculis luſtrabit. Si

verò

verò linguam conſulat, folia meram piperis acrimoniam reſipiunt, nullam tamen odoris ſuauitatem in eis deprehendet. Quòd ſi reliquã faciem excuſſerit, offendet ſemen prope folia enatum racematim congeſtum, & quadam ſerie cohærens, ipſumque acre. Accedunt denique natales, facultates, & alia, vt nullus planè ambigendi locus relictus ſit. Damus hic etiam alterius herbæ quæ in aquis prouenit picturam, quam nonnulli Hydropiperis ſpeciem eſſe arbitrantur, quæ ferè Hederæ folia obtinet, & ſecundum ea ſemen, Ari ſemini haud diſsimile. Nos à colore ſeminis appellauimus Hydropiper rubeum, Germanicè **rot Waſſer pfeffer.** Huius herbæ & racemoſus fructus, & folia acrimonia ſunt prædita.

LOCVS.

Gignitur prope ſtantes aquas, aut quæ leniter fluunt. Copioſè prouenit ad flumen Pegnicum haud procul à Norimberga.

TEMPVS.

Floret Auguſto menſe floribus albis ſpicatim cohærentibus, ac ſubinde ſemen minutum profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt, nõ tamen vſque adeò vt piper, & ſiccum: id quod guſtus abundè docet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia cum ſemine illita, œdemata, vereresque duritias diſcutiunt. Sugillata delent. Siccata & tuſa pro pipere ſali & opſoniis miſcentur. Radix parua, nullius in medicina vſus.

EX GALENO.

Hydropiper à locis in quibus naſcitur, & à ſimilitudine quæ illi cum pipere in guſtu eſt, nomen ſortitum eſt. Cæterùm calidum eſt, ſed minùs quàm piper. Atq; herba ipſa etiamnum viridis cum ſemine cataplaſmatis in modum impoſita, ſugillata, induratos tumores digerit.

EX AETIO.

Hydropiper herba eſt in aquoſis naſcens, ramuſculis ac foliis Menthæ ſimilis, maior tamen, guſtu acerrima vt piper, perexigua ſemina ſingulis foliis ferens. Calida quidem

eſt, non tamen accedens piperi: quæ recens illita, ſugillata ac duritias ſanat. Hanc nonnulli condimentis piperis loco addunt.

APPENDIX.

Cum intereà temporis dum ſub prælo ſunt noſtri cõmentarii, quomodo veteribus ſit appellata herba, quam Hydropiper rubeum vocauimus, diligentius cogito, tertiam Dracontii apud Pliniũ lib. 24. cap. 16. ſpeciem eſſe cõperio: hãc enim ita pingit. Tertia demõſtratio fuit folio maiore quàm Cornus, radice harũdinea, totidẽ (vt affirmabãt) geniculata nòdis, quot haberet annos: totidemq; eſſe folia. Hi ea ex vino vel aqua contra ſerpentes dabant. Quæ quidẽ notę huic etiam berbæ cõpetere vidẽtur. Eſt enim folio maiore quàm Cornus, radice harũdinea, nodiſq; geniculata. An verò tot nodis ſit geniculata, quot habet annos, totidemq; foliis: nõdum obſeruare potuimus. Quinetiã vniuerſa tum foliorum tum fructus forma, acriſque ſapor, Ari ac Dracontii genus eſſe euidẽter oſtẽdunt. Facultas deniq; cõtra ſerpentes, quã Dioſcorides ſuis etiam tribuit Dracõtiis, abundè quod cõtendimus docet. Non eſt autẽ (vt quidam exiſtimant) Plinii Aris, quòd eius radix oliuæ grandis magnitudinẽ atque formam nõ referat. Hanc noſtram de hac ſtirpe ſententiã hoc loco referre placuit, ne quis nos illam Hydropiperis eſſe genus pertinaciter aſſerere ac tueri velle exiſtimet.

De Phlomo. *CAP. CCCXXVII.*

NOMINA.

Φλόμος Græcè, Verbaſcum Latinè, Officinis Tapſus barbatus dicitur. Sunt qui Candelam regis, Cãdelariam. Lanariamq; nominent. Germanicè **Wullkraut, Kertzenkraut, vnholden Kertz, Himelbrant, Brẽnkraut** [Gallicè *Boillon blanc, ou noir*] vocatur. Phlomon autẽ hauddubiè dixerũt Græci, quòd ea pro ellychniis vtãtur. Cãdelariã quoque recentiores nominarũt, quòd caulibus eius adipe, ſeuo, vel aliquo pingui illitis, nonnulli pro lucernis vtantur.

GENERA.

Verbaſcũ omnium veterũ teſtimonio duo habet ſumma genera.

Verbaſcum candidum mas. Verbaſcum candidũ fœmina.

genera. Candidum enim alterum foliis, nigrum alterum eſt. Candidum rurſus in marem & fœminam digeritur. Præter tria hæc, & ſylueſtre habetur. **Wild Wullkraut** Germani appellant. Sunt etiam Verbaſcula duo, quæ à noſtris herbariis herbæ paralyſis, & vulgò artheticæ, cùm arthriticæ dicendum eſſet, vocantur. Germanicè **Schlüſſelbluomen**. [Gallicè *Coquu*.] Horum vnũ eſt odoratum, alterum odoris expers. Prius Germanicè ſimpliciter **Schlüſſel bluomẽ, oder gelb Schlüſſelbluonem, Himelſchlüſſel, oder S. Peters ſchlüſſel**, alterum **Wild Schlüſſelbluomen, oder Weiſz Himelſchüſſel** appellant. Eſt & tertium Verbaſculum, quod Lychnitim, alii autem Tryallida appellant, Germani **Marienroſen** vocant. Hæc ſunt genera Verbaſci quemadmodum à Dioſcoride & Galeno comme-

morantur, quorum ſanè omnium picturas damus, excepto vltimo, quod hoc tempore nondum floruerat. Quanquam diſtingui genera hæc (vt Plinius libro xxv. cap. x. ait) penè ſuperuacuum ſit, quum ſint eiuſdem effectus omnia.

FORMA.

Verbaſcum nigrum.

Verbaſcum ſylueſtre.

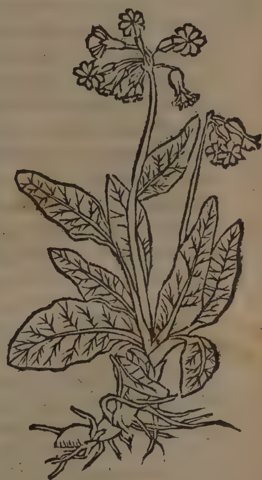
Verbaſcum candidum fœmina, Braſsicæ ſimilia folia habet, multò tamen hirſutiora, latiora & candida. Caulis eius cubitalis & amplior, candidus, ſubhirſutus. Flores albi aut ſubpallidi. Semen nigrum. Radix longa, acerba, craſsitudine digiti. Candidum mas à foliorum candore Leucophyllō Græcis dictum, oblongioribus & anguſtioribus foliis, & tenui caule. Nigrum in cunctis candido ſimile, niſi latioribus nigrioribusque conſtaret foliis. Sylueſtre virgas fert altas & arboreſcentes, folia Saluiæ ſimilia. Habet verò circa virgas

gas ramulos Marrubii modo. Florem luteum, auri fulgore. Verbaſcula duo hirſuta, terræ inhærentia, humiliáve: foliis rotundis, & multò minoribus, rugoſis, è quibus mediis ſtylus exilit tenuis, palmi altitudine, incanus, in cuius vertice terni, quaterni, & plures etiam dependent flores lutei, ſummis labris denticulati, in altero odorati, in altero inodori, calyculo in album palleſcente. Lychnitis ſiue Thryallis foliis ternis, aut quaternis, aut etiam pluſculis, craſsis, pinguibus, hirſutisque, ad lucernarum lumina vtilibus: floribus purpureis.

LOCVS.

Verbaſculum odoratum.

Verbaſculum non odoratū.

Candidum & nigrum in campeſtribus, & in ſyluis etiam prouen iunt. Syluestre in cāpeſtribus, potiſsimū ſiccis & la-

 pidoſis,

pidoſis, naſcitur. Verbaſcula duo paſsim in pratis & hortis producuntur. Lychnitis ſimiliter aliis in campeſtribus naſci ſolet.

TEMPVS.

Verbaſcula duo primo ſtatim vere emicant, certique huius appetentis nuncii. Hoc ſanè tempore carpenda veniunt, quòd confeſtim fugacia euaneſcant: vita enim illis eũ plurimum menſtrua, nec temerè ad ſummum ſeſquiméſem excedunt. Reliqua genera Autũno, dum florent & ſemen proferunt, colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia deſiccandi & detergendi vim poſsident.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix priorũ duorũ adſtringit: vnde tali ludicri magnitudine in alui profluuio vtiliter cũ vino in potu datur. Decoctum eiuſdẽ ruptis, cõuulſis, contuſis, & antiquæ tuſsi auxiliatur. Détium dolorem collutione mitigat. Verbaſcum, cui flos aurei coloris, capillos tingit, & quocunque reponatur blattas in ſe contrahit. Folia in aqua decocta aduerſus œdemata, & oculorum inflammationes illinuntur. Syderata vlcera cũ melle aut vino, cũ aceto autẽ vulnera ſanat. Cõtra ſcorpionum ictus auxilio ſunt. Syluestris folia ambuſtis illinũtur. Ferunt fœminæ folia caricis interpoſita, incorruptas atque à putrefactione immunes ſeruare.

EX GALENO.

Priorum duorũ radix guſtu acerba eſt, & fluxionis affectibus prodeſt. Sed & ad dentium dolorẽ eam nonnulli colluunt. Folia tamen digerendi vim habent. Sic etiam aliorũ folia, potiſsimùm autem eius quæ aureos flores obtinet. Capillos quoque flaueſcere faciunt.

EX PLINIO.

Contra ſcorpiones bibitur radix cum Ruta ex aqua magna amaritudine, ſed effectu pari. Verbaſcum priuatim tõſillis in aqua potum medetur. Tribus obolis bibitur. Verbaſcũ cuius flos aureus eſt, contra omnia pectoris vitia, tuſſem, & purulenta excreantibus. Tanta huic vis eſt, vt iumẽtis etiam non tuſsientibus modo, ſed ilia trahentibus auxi-

lietur

lietur potus. Lateris & pectoris dolores Verbaſcum, cũ Ruta ex aqua ſedat. Panos ſanat cũ ſua radice tuſum, vino aſperſum & ita cinere calfactum, vt imponatur calidum. Semẽ ex vino decoctum & contritũ luxatis medetur, dolorem & tumorẽ tollens. Radicis medulla collyrii tenuitate in fiſtulam additur. Cõtuſis, euerſis, & ſi febris ſit, potatur in aqua Verbaſcum, cuius flos auro ſimilis eſt. Folia ex aceto imponuntur in ſtruma. Semine ac foliis decoctis in vino ac tritis, omnia corpori infixa extrahuntur.

APPENDIX.

Recentiores duobus Verbaſculis hos effectus aſsignãt. Trita imponuntur efficaciter articulorum doloribus. Radicis decocto veſicæ renumque obſtructiones ſoluuntur. Ius herbæ propinatur & illinitur aduerſus rupta, luxata & liuẽtia. Quòd verò hæc eadem poſsint, temperamentum eorũdem palàm docet: parum enim adſtringunt: ſi guſtaueris, amara, & modicè acria ſunt: vt hoc nomine deſiccandi & detergẽdi facultatem, quam illis Galenus aſcribit, habere, nemo dubitare debeat. Noſtri etiam temporis herbarii calida & ſicca eſſe ſtatuunt. Et mulieres formæ ſtudentes, ſucco è floribus illorum expreſſo faciem illinunt, quòd maculas rugáſque, & alia eiuſdem vitia mirificè detergeãt. Vt hinc euidentiſsimum ſit herbas, quas Schlüſſelbluomen vocant Germani, eſſe Verbaſcula.

De Fragaria. CAP. CCCXXVIII.

NOMINA.

GRAECIS vt herba quæ fraga gerit nominata ſit, certò cõſtituere nobis nondum licet. Sunt tamen qui βάτον ἰδαίαν, hoc eſt, Rubum Idæum eſſe putent, eum potiſsimùm qui ſine ſpinis inuenitur. Quorũ certè ſententiã ob multas variáſque cauſas (vt in ſequentibus dicemus) minimè repudiãdam exiſtimamus. Apuleius Græcis κόμαρον appellari ſcribit: quod ſi verũ eſt, alia ſit à Comaro quam Dioſcorides, Galenus & alii quidam depingunt, neceſſe eſt: hæc enim arbor eſt, illa autem herba. Ego tamẽ vidi codicẽ manuſcriptũ, in quo hæc verba: Comaron Græci, Romani Fra

gũ nuncupant, non habebantur. Quicquid verò ſit, ex numero Mororum eſſe conſtat eius fructũ optimi odoris: hinc à frago verbo, quod odorem reddo ſignificat, herba ipſa Latinis Fragaria, & fructus fragum dici cœperunt. Germani Erdtbeer, [Galli *Fraiſes, ou herbe portant Fraiſes*] vocãt. Græci autem Comaron appellarunt, ob fructum arboris eiuſdem nominis, qui fragis iis terreſtribus ſimilis eſt, haud dubiè ſic dixerunt.

Fragaria maior & minor.

GENERA.

Duo Fragariæ ſũt genera. Vna flores fructúſque paulò maiores, altera minores obtinet, nos vna pictura vtranque expreſsimus.

FORMA.

Humi ſine caule ſpargitur, multis à radice lanuginoſis pediculis, quorũ alii flore candido coronantur, alii trigemino

comantur:folio per ambitum ſerrato atque venoſo: alii fru ctum gerunt exiguis quidem Moris haud abſimilem,cæterùm ſui generis,ſolidum,calloſum,tenerum ,quum maturuit rubentem,tum guſtu tum etiam odore ſuauiſsimũ.Radice foris atra aut rubeſcẽte intus candida,multo fibrata capillitio

LOCVS.

In ſyluis,dumetis,& in opacis mõtibus,ac ſecus vias ſpõte naſcitur.Vnde etiam colligi poteſt eſſe Rubum Idæum, quando & is inlucis proueniat.In hortis etiam nonnunquã vt grandiorem fructum miniſtret,colitur Fragaria.

TEMPVS.

Floret vere & tota æſtate,inque maximam autumni partem.Fructus tamen eius fugax,rarò niſi æſtatis initio inueniri poteſt.

TEMPERAMENTVM.

De temperamento Fragarię recentiores diuerſa tradunt. Serapio calidam & ſiccam in ſecundo ordine tradit.Alii frigidam & humidam in primo : nonnulli(qui tamen prorſus meo iudicio hallucinari vidẽtur)in tertio ordine ſcribunt. Nos folia ipſa guſtu modicè eſſe amara, & adſtringere deprehendimus,vt ſiccam eſſe hac ratione, & minimè humidam oporteat.Quapropter in tanta ſententiarũ de eius tẽperamento diuerſitate adnimauertendum,idem de Fragaria,quod de Rubo ſentiendum eſſe:nempe quòd folia,flores,fructus & radix adſtringant.Differre tamen inter ſe,ꝙ folia potiſsimùm recens nata,plurimum in ſe habeãt aqueę ſubſtantiæ,parum verò adſtringant:adeò vt veriſimile ſit de iis locutos eſſe, qui frigidam & humidam in primo ordine Fragariam ſtatuerunt.Eſt enim eorum temperies ex terrena frigida eſsẽtia,& aquea tepida.Fructus immaturus frigida terrea ſubſtantia prẹditus eſt, vt frigidus & ſiccus hoc nomine dici mereatur. Maturus autem non parum ſucci tẽ perati calidi, qui dulcis eſt,modicámque adſtrictionem habet:ita vt calidus & ſiccus dicendus veniat. De fructu itaq; intelligendi erunt, qui Fragariam calidam & ſiccam eſſe affirmant.Quare vbi de temperamento Fragariæ agitur,nõ

Fructus fragrariæ qualitas.

ſimpliciter, ſed cum prędicta diſtinctione reſpōdēdum eſt. Vnde cùm idem ferè cum Rubo temperamentum habeat Fragaria, iterum hanc ab Idæo Rubo nihil differre veriſimile eſt.

VIRES.

Quum recētiores in commemorandis Fragariæ facultatibus partim eas quas Dioſcorides Rubo Idæo, partim etiā quas Comaro tribuit Apuleius, vires Fragarię aſcripſerint: operepræcium me facturum arbitror, ſi vtriuſque de iis verba premiſero: vt nimirum quiſque hac ratione, quapropter iuniores iis facultatibus Fragariam ornauerint, certiùs intelligere queat.

EX DIOSCORIDE.

Idæus Rubus eadē poteſt quæ Rubus. Amplius eius flos cum melle tritus & illitus, oculorum inflammationibus auxiliatur. Sacros ignes extinguit. Stomachicis cum aqua potui datur.

EX APVLEIO.

Ad lienis dolorem herbæ Fragi ſuccū ex mellis vncia potui datum, mirificè proficere certum eſt. Ad ſuſpirioſos eiuſdem ſuccus cum pipere albo & melle mixtus, potui datus, mirificum eſt remediū. Has facultates etiam antiquus manuſcriptus herbarius Fragariæ adſcribit, nomine tamen Apuleii in Dioſcoridis nomen immutato. Addit tamen huius fructum comeſtū ſtomacho conferre, & ex ſucco eius os cōtra fœtorem collui, id quod Serapion quoque tradit.

EX RECENTIORIBVS.

Herba Fragaria in cibo ſumpta medetur lienoſis, item ſuccus ex melle potus, Idem cum pipere candido datur ſuſpirioſis. Fraga ſitim ſedant, ſtomacho proſunt, ſed præſertim billioſo. Succus Fragis exprimitur, vetuſtate vires accipiens, pręſentaneo remedio ad faciei vlcera, oculorum ſuffuſiones, neque non epiphoras. Radicis decoctum iecinoris feruores mulcet matutino & meridie potum. Vtuntur hodie frequenter Fragaria ad glutinādā vulnera, aluum ſiſtendam, menſtrua cohibenda, gingiuas confirmādas, oris

vlcera

vlcera, eiuſdémque fœtorem tollendum, quæ ſingula Rubus etiam Idæus poteſt, vt inde rurſus coniicere liceat Frariam ab eodem nihil differre.

Da Phu Germanico. CAP. CCCXXIX.

NOMINA.

Φοῦ, ἢ ἀγρία νάρδος Græcis, Phu & Nardus ſylueſtris Latinis, Valeriana officinis & herbariis noſtri temporis, Germanis **Baldrion, Dennenmarck, oder Kotzenkraut oder Augenvvurtzel,** appellatur, quòd ſcilicet catti odore radicis eius, quo eorum oculi roborãtur, impenſè delectentur [Gallicè V*aleriane*.]

GENERA.

Duo ſunt præcipua Phu genera. Magnum quod alio nomine Theriacaria vocatur. Hoc deſcriptioni per omnia reſpondet. Germanicè **groſz Baldrion ⁊ Triacks** appellatur. Vulgus herbariorum Valerianam maiorem nominãt. Alterum vulgare, quod alio nomine Valeriana etiam vulgaris nũcupatur. Germanis **gemein Baldrion, ⁊ Katzenvvurtzel** dicitur. Hoc etiam genus à pictura Dioſcoridis, vt paulòpòſt fuſiùs docebimus, non abhorret.

FORMA.

Folia Elaphoboſco, ſiue Oluſatro ſimilia habet. Caulẽ cubitalem, aut proceriorem, lęuem, tenerum, purpuraſcentem, in medio concauum, geniculis interſectum. Flores ad Narciſsi flores accedentes, minores & teneriores, in ſubalbido purpuraſcentes. Radices in ſuperiore parte minimi digiti craſsitudine. Adnaſcentes etiam radiculas obliquas velutiiuncus odoratus, aut veratrum nigrum, inuicẽ implicitas, ſubflauas, bene odoratas, Nardũ in guſtu referẽtes, cum quadam viroſa grauitate. Ex qua certè deſcriptione ſole clarius fit, herbam quam vulgarem hodie Valerianã nominant, eſſe Dioſcoridis Phu: quòd omnia ferè ſic illi reſpõdeant, vt prorſus nulla reclamare nota videatur. Folia nanque huius cùm primùm erumpunt. Elaphoboſci præ ſe ferunt

Phu magnum.

Phu Germanicum.

runt imaginem: poſtea verò, dum adoleſcit in Oluſatri modum laciniantur. Caulis quoq; eius cubitalis,& maior (non enim rarò ad trium cubitorum longitudinem caulis à nobis viſus eſt) læuis, potiſsimum in infima eius parte: deníque tener, purpuraſcens, in medio concauus, geniculatus. Flores eiuſdem, qui ſummis caulibus emergunt, Narciſsi certam exprimunt effigiem, quanuis minores ſint, atque adeò teneriores. Vt hoc nomine cum Ruellio in Græcis codicibus Dioſcoridis ἥσσονα μείζονα legendum eſſe putem. Niſi quis exiſtimet Phu Ponti, quod Dioſcorides potiſsimùm deſcribit, fauentis cœli beneficio maiuſculos habere floſculos. Prædicti etiam flores aceruatim coëuntes in purpuram candicant. Radices quoq; in ſuperiore parte minimi digiti craſsitudinem obtinent, multasq; radiculas obliquas, Schœni, aut nigri Veratri modo ſibiipſis implicitas,

citas,ſubflauas,odoratas, Nardum,cum viroſa tamẽ grauitate,imitantes. Quum itaque hæ omnes notæ, Valerianæ noſtræ reſpõdeant,multorumque cõſenſus nobis ſubſcribat,& facultates eius quas illi recentiores tribuũt,planè cum iis quas Dioſcorides Phu adſcribit cõueniant:quid impediat cur non certò affirmemus Valerianam hãc vulgarem eſſe Phu Dioſcoridis,non video:præſertim cùm manu ſcriptus etiam herbarius Phu eſſe Valerianam apertè doceat,ita vt mirari ſatis non queam cur aliquot docti viri in Germania noſtra , diuerſum aſtruere voluerint.

LOCVS.

Naſcitur in humectis locis,& prope aquas,hæcq; ad mirandam altitudinem ſurgit. Prouenit etiam in lucis & cæduis ſyluis,ſed hæc in tantam proceritatem non emergit.

TEMPVS.

Floret integra æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe in ſecundo ordine tradunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Phu calefacit. Sicca pota vrinam mouet. Poteſt idem & decoctum eius. Ad lateris dolorem prodeſt. Menſes ducit, & antidotis miſcetur.

EX GALENO.

Odorata quodammodo eſt huius herbæ radix, Nardo viribus ſimilis,ſed tamen ad plurima infirmior. Vrinã plus mouet quàm Indica,aut Syriaca Nardus,ſimiliter autem vt Celtica.

EX PLINIO.

Radix Phu datur potui trita,vel decocta ad ſtrangulationes,vel pectoris dolores,vel laterum. Mẽſes quoque cit. Bibitur cum vino.

APPENDIX.

Magni Phu radice hodie multi,magno cũ errore, ꝑ calamo aromatico vtũtur,quod hoc in loco monere placuit.

De Phaco. CAP. CCCXXX.

NO

NOMINA.

Lens. Φακὸς, ἢ φακῆ Græcis, Lens &, Lenticula Latinis dicitur, Officinis & herbariis latinum nomẽ retinuit. Germani **Linſen** [Galli *Lentille*] appellant.

FORMA.

Lens.

Lens racemoſum legumen eſt, foliis Viciæ, ſed minoribus, floribus exiguis in candido purpuraſcentibus, ſiliquis paruis, molliter in latitudinẽ fuſis, in quibus tria aut quatuor grana, inter legumina minima, ſunt.

LOCVS.

Prouenit paſsim in agris ſatum.

TEMPVS.

Iulio mẽſe floret, & deinceps in ſiliquis grana profert.

TEMPERAMENTVM.

Lentes mediũ tenent caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamen in ſecundo ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Lens crebrò comeſta, oculorũ aciẽ hebetat. Aegrè cõcoquitur. Stomacho nocet, eumq; & inteſtina inflat. Aluum cũ cortice ſuo comeſta ſiſtit. Præſtat q̃ facilimè concoquitur, & nihil atri in maceratiõe reddẽs. Vim habet adſtrictoriã: quapropter aluũ ſiſtit, ſi detracto antea cortice accuratè coquatur, primaq; aqua inter coquẽdũ effundatur. Primũ enim eius decoctũ aluũ ſoluit. Somnia tumultuoſa & grauia facit. Neruis, pulmoni & capiti inutilis. Melius ſuo fungetur officio cõtra alui fluxiones, admixto illi cũ aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut myrto, aut corti-

ce punici

ce punici mâli, aut roſis ſiccis, aut meſpilis, aut ſorbis, aut pyris Thebanis, aut cotoneis mâlis, aut cichorio, aut plãtagine, aut gallis integris, quæ poſt decoctionẽ abiiciuntur, aut rhois quæ opſoniis inſpargitur. Acetum autem cum eo diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Contra ſubuerſionẽ ſtomachi triginta grana lentis ſuis corticibus denudata, deuorata proſunt. Decocta cũ polenta, & illita, podagram lenit. Sinus cũ melle glutinat. Cruſtas rũpit, & vlcera purgat. Decocta in aceto duritias & ſtrumas diſcutit. Cũ meliloto, aut cotoneo mâlo, medetur inflãmationibus oculorũ & ſedis, addito roſaceo. In maioribus ſedis inflãmationibus & ſinu amplo cũ malicorio aut ſiccis roſis, adiecto melle decocta. Contra nomas gãgrænicas ſimiliter vtuntur, aut adiuncta maris aqua. Aduerſus autem puſtulas, herpetas, eryſipelata, pernionesq; , vt antea dictum eſt. Contra mammas grumoſum lac continentes, & lactis copia turgentes, in aqua maris cocta & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Lentes non valenter adſtringũt. Ipſum itaq; earũ corpus deſiccat, & ſiſtit ventrem: cæterum decoctum irritat. Proinde etiã prior aqua abiicitur, vbi retentionis cauſa adhibentur. Cortex eius vehemẽter adſtringit, carnea ſubſtãtia tenuiter, quæ & craſſi ſucci & terreſtris eſt. Succus porrò Lentis adſtringenti eſt contrarius. Quocirca ſi elixæ in aqua iuſculum ſale, garo, oleoqueReconditũ bibatur, aluum deiiciet. At quod ex bis decocta Lẽte ferculum apparatur, contrariam ſucco vim obtinet. Nam quæ ventri obueniunt fluxiones deſiccat, os ventriculi, inteſtina, & totum deniq; ventrem corroborans. Quamobrem cœliacis & dyſentericis accommodatus eſt cibus. Lens verò decorticata, vt illam adſtringendi vehementiam, cumq; hac alia videlicet omnia quæ cõſequuntur, amittit: ita alibilior quàm integra illa efficitur, craſſum prauumq; ſuccum gignens, tardè cõmeans: alui tamen fluores haud deſiccat, vti ea quæ cortice non eſt ſpoliata. Iurè igitur qui modum in hoc edulio non ſeruãt, elephantiaſim, quam vocant, & cancrum incurrunt. Siquidem craſſa ſiccaq; cibaria facilè in melancholicos humore

vertun

vertuntur. Quare iis duntaxat quibus vitioſa eſt habitudo ob aquam in carne diffuſam, Lens cibo vtiliter præbetur, ceu aridis & ſqualentibus admodũ dãnoſè. Eandẽ ob cauſam viſum integrũ & inculpatũ hebetat, immoderatè exiccans. Ei verò qui contrario modo ſe habet, humidiori videlicet, opitulatur. Menſtruis purgationibus inepta eſt: craſſum enim & tardifluum ſanguinem facit. At muliebri appellato profluuio conuenientiſsima.

EX PLINIO.

Lens optima quæ facilimè coquitur, eaq́; quæ maximè aquam abſorbet. Aciem quidem oculorũ obtundit, & ſtomachum inflat: ſed aluũ ſiſtit in cibo, magisq́; diſcocta cœleſti aqua. Eadẽ ſoluit, minus percocta. Cruſtulas vlcerum rumpit, eaq́; quæ intra os ſunt, purgat & adſtringit. Collectiones omnes impoſita ſedat, maximeq́; exulceratas & rimoſas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra ſuppurãtia cum polenta imponitur. Decoctæ ſuccus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur. Ad ſedem, cum roſaceo aut cotoneo. In iis quæ acrius remediũ exigunt cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demũ ne celeriter inareſcat, adiiciunt & Betæ folia. Imponitur & ſtrumis paniſque, vel maturis, vel matureſcẽtibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa, & gangrænis cum punici tegmine. Item podagris, cũ polenta, & vuluis, & renibus & pernionibus, vlceribus difficilè cicatricem trahentibus. Propter diſſolutionem ſtomachi triginta grana Lentis deuorantur. In choleris quoque & dyſenteria, efficacior eſt in tribus aquis cocta, in quo vſu melius ſemper eam torrere aut tundere, vt quamtenuiſsima detur, vel per ſe, vel cũ cotoneo mãlo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, neruoſisq́; omnibus, & felli, nec ſomno facilis. Ad puſtulas vtilis, igniq́; ſacro, & mammis, in aqua marina decocta: in aceto autẽ, duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidẽ cauſa, polentæ modo potionibus inſpergitur. Quę ſunt ambuſta, aqua ſemicocta curat, poſtea trita, & per cribrũ effuſo furfure, mox procedente curatione

addi

addito melle. Ex poſca coquitur ad guttura.

EX SIMEONE SETHI.

Craſsi ſucci eſt, & auſteram vim atque qualitatem poſſidet. Si quis ergo in aqua coquat, & eam aquæ, oleo & ſapę cum ſale miſceat, potionem faciet quæ ventrem ſubducat. Bis autem cocta, ventriculum & ad ipſum defluxus ſiſtit. Inducit autem ſtomacho robur, & inteſtinis, & vniuerſo ventri. Quapropter vtilis eſt cibus cœliacis & dyſentericis. Si verò cortice ablato ſumatur, vehementiam adſtringendi abiicit, magis verò nutrit, cum tardi ſit tranſitus, & craſſi ſucci, non tamen adeò ſiccat, vt antea dixi. Qui verò hoc edulio crebrò vtũtur, elephantiam contrahunt, & cancros, & duritias, & neruorum dolores, & melãcholicos affectus. Aptus enim eſt craſſus & ſiccus ſanguis, vt fiat ſuccus melancholicus. Quibus igitur habitus quiſpiam malus aquoſus in carne eſt, iis ſolis vtile eſt edulium, quemadmodum ſiccis & ſqualidis maximè noxium. Similiter viſum ſalubriter ſe habentem nimium exiccando hebetat, contrà verò affectum iuuat. Neque etiam ad menſtruas purgationes vtilis eſt, eò quòd craſſum & difficulter fluentem ſanguinẽ efficiat. Ad hæc veneris appetentiam ſemen exiccando, extinguit: ideo caſtè viuere volentibus ad hoc maximè confert. Grauia etiam ſomnia facit, eò quòd ex ea melancholici ſucci in totum diſtribuantur corpus. Cum Mentha decocta, plurimum inflationis deponit. Nonnulli & Betam huius rei gratia eo quo decoquitur tempore iniiciunt. Lens verò probè decocta & trita, ſi vulneribus ex iaculo aut telo factis imponatur, ſanguinis fluxum vehementer compeſcit. Paruæ verò Lentis decoctum ſumptum, difficilem partum ſoluit. Auribus ex quibus pus emanat inſtillatum, ſuccurrit.

De Philyra. CAP. CCCXXXI.

NOMINA.

Φιλυρα Grecis, Tilia Latinis & Officinis, Germanis Linden [Gallis *Tilier*] appellatur. Alia ab hac eſt arbor quæ Dioſcoridi φιλλυρία vocatur. Quod non animaduertentes

viri etiam nonnulli doctiſsimi, vtraſq; arbores magno errore confundunt, quòd forma admodum diſcrepent, vt ex iis quæ paulò poſt dicemus, & è Dioſcoride & Theophraſto libro.3.de plantarum hiſtoria, capitu.10.inuicem collatis, abundè conſtabit. Differunt itaque inter ſe Philyra & Phillyrea, neque vna vtraq; voce arbor ſignificatur, ſed diuerſæ.

GENERA.

Tiliæ, Theophraſto loco iam citato autore, duo habentur genera, mas ſcilicet & fœmina. Diſtantq; inter ſe, tum materie, tum totius corporis forma, & quòd altera fructifera, altera ſterilis. Materies mari dura, flaua, nodoſior, ſpinoſiorque: fœminæ candidior: & cortex mari craſſior, detractuſque inflexibilis propter duritiam eſt: fœminæ cãdidior flexibiliorque, ex quo cunas faciunt: item fœminę odoratior. Et mas ſterilis, nulloque flore eſt: fœmina, cuius tibi picturam damus, & florem & fructum gignit.

Tilia fœmina.

FORMA.

Folio eſt hederaceo, molliore, & in angulum acutiorem rotundiore & prolixiore, & in orbé lentè criſpo atque ſerrato: flore tantiſper dum calyculo continetur herbaceo, vbi emerſit flauo: fructus magnitudine fabæ, ſimilis acinis hederæ, in quo ſemen prætenue quantum Atriplicis, omnibus animantibus

bus ingratum, cùm foliorum pabulo maximè ducantur, eorumque mira dulcedine capiantur. Nunc cum iis confer ea quæ Dioſcorides de Phillyrea tradit, & ſenties eſſe diuerſiſsima. Nam quis vnquam dixit Tiliam habere folia oleæ, & fructum ferre ſubdulcem ad ſimilitudinem Lentiſci, nigrum, vuarum more congeſtum? Philyræ enim ſeu Tiliæ folia ſunt hederacea atque ſerrata, adeoque ab oleæ foliis diſſidentia: fructum denique fert non modò non ſubdulcem, ſed qui à nullo mandi poteſt.

LOCVS.

Montes & valles diligit Tilia, ſed plus montibus gaudet aquoſis.

TEMPVS.

Floret Iunio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Calidam eſſe Tiliam, vel ex eo liquet, quòd frigidis cerebri malis, epilepſiæ, & id genus aliis mirificè conferat. Amaritudo etiam cum glutinoſitate quadam in ea reliquis qualitatibus prævalere videtur, ſi hanc deguſtes. Quare abſtergendi planè facultatem cũ modica adſtrictoria, perinde atque vlmus (cuius facultates illi Plinius, vt ex iis quæ paulò pòſt ſubiiciemus planum fiet, tribuit) habere euidentiſſimum eſt.

VIRES EX GALENO.

Vlmi foliis aliquando recens vulnus glutinauimus, confidentes adſtringentem pariter & extergentem illis ineſſe facultatem. Cortex amplius etiam ſubamarus eſt & adſtrictorius, itaque cum aceto lepram ſanat. Porrò viridis e-tiamnum & recens ſi vulneribus deligaturæ vice circunligetur, ea glutinare poteſt. Radices eandem vim obtinent: proinde & decocto earum quidam perfundunt fracturas quibus callo inducto opus eſt.

EX PLINIO.

Cortex interior Tiliæ lepras ſedat, & folia ex aceto illita. Multi corticem commanducatum vulneribus vtiliſsimũ eſſe putant. Folia trita, aqua aſperſa, pedum tumori. Humor quoque è medulla caſtratæ arboris effluens, capillum red-

dit capiti illitus, defluenteſque cõtinet. Humor denique cuti nitorem inducit, faciemque gratiorem præſtat. Folia ad infantium vlcera in ore commanducata proſunt: decocta & pota, vrinam ciunt & menſes.

APPENDIX.

Quũ Plinius ferè omnes facultates Vlmi etiã Tiliȩ adſcribat, vt ex eiuſdem verbis patet, ideò è Galeno, quæ ille de Vlmo tradit produximus. Si verò quiſpiam vires quæ à recentioribus Tiliȩ tribuuntur, probè expẽdat: nihil ab iis quæ ex Plinii & Galeni ſentẽtia retulimus, differre comperiet. Nam maculas faciei, abſtergere ſcribunt Tiliam, ſi illa eius ſucco lauetur. Mederi etiam morbo comitiali bibitum eius liquorem ſtillatitium, oculis claritatem inducere, calculum ſanare, tumores diſcutere iidem docẽt. Quid multa? omnes facultates Vlmi obtinet Tilia: ideoque vulneribus etiam recentibus ſuccurrit, & alia quæ à Dioſcoride & Galeno in Vlmi hiſtoria commemorantur, poteſt.

De Chelidonio maiore. CAP. CCCXXXII.

NOMINA.

Χελιδόνιον μέγα Grȩcis, Chelidoniũ maius Latinis, Officinis Chelidonia, Germanis **Schelkraut, Schelvvurtz, groſz Schvvalbenkraut**, [Gal. *Chelidoine, ou Eſclere*] dicitur. Chelidonio autem, vel ſi mauis Hirundinariæ, auis Hirundo, quæ Græcis χελιδὼν vocatur, nomen indidit: vel, vt autor eſt Plinius, quòd hanc primùm inuenit, & ea oculis pullorum in nido reſtituit viſum, vt quidam tradunt, etiam erutis: vel quòd floret aduẽtu hirundinum, diſceſſuque commarceſcit: id quod de minore verè dicitur.

FORMA.

Caulem emittit cubitalem & maiorem, gracilem, adnata foliis plena habentem. Folia Ranunculo ſimilia, teneriora tamen, & colore ſubcæſia, iuxtaque ſingula folia florem Leucoio ſimilem. Succus illi croceus, acris, mordax, cum aliqua amaritudine & odoris grauitate. Radix ſupernè ſingula

Chelidonium maius.

gularis, infernè autē plures. Fructus cornuti Papaueris inſtar tenuis, lõgus veluti galeæ conus, in quo exigua ſemina ſunt, Papaueris ſemine maiora. Huius deſcriptionis notę omnes Chelidonio noſtro reſpondent. Siquidem fruticoſa eſt herba, cubitali altitudine, cauliculis lanuginoſis, teneris: folio Ranũculi, magis anguloſo, tenuiori, aduerſa parte cæſio; auerſa incano: flore luteo, Leucoio conſimili: ſemine Papaueris, quod in corniculis ſeu ſiliquis lõgis exilibus clauditur. Vulnerata ſuccũ croceum emittit, guſtũ vellicantem. Radix in ſuperiore parte vna, in inferiore parte multis luteis fibris capillata.

LOCVS.

Naſcitur in opacis & parietinis.

TEMPVS.

Chelidonium hirundinum aduentu florem excitat, atq; adeò toto deinceps vere & æſtate floret, quibus etiam temporibus carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Herba hæc tertii ordinis abſoluti eſt in calefaciendo & deſiccando.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Succus Chelidonii mixtus melli, & in æneo vaſe in carbonibus decoctus, contra oculorum caliginem prodeſt. Exprimitur autem ſuccus ex foliis, radicibus & floribus incipiēte æſtate, ſiccaturque in vmbra & in paſtillos conformatur.

 Radix

Radix cum Aniſo & vino albo pota, regio morbo medetur. Sanat herpetas cum vino illita. Dentium dolores commanducata ſedat.

EX GALENO.

Chelidonium admodum extergentis & calidę facultatis eſt. Sed & ſuccus eius ad acuendum viſum commodus eſt, vtique in quibus craſſum quiddam in pupilla colligitur diſcuſsione indigens. Vſi ſunt quidam radice eius ad morbum regium à iecoris obſtructione proficiſcentem, in vino albo eam potui exhibentes cum Aniſo. Pari modo mãſa, dentiũ doloribus confert.

EX PLINIO.

Contra oculo[rum] caliginem.

Florentibus ſuccus exprimitur, & in æreo vaſe cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, ſingulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per ſe ſucco in collyriis, quæ Chelidonia appellantur ab ea. Eadem oculorum aciem adiuuat, ſi addita aqua foueantur. Succus eius cum melle culices, nubeculas, obſcuritatemque diſcutit, cicatrices extenuat. Albugines etiam iumentorum.

De Chelidonio minore. CAP. CCCXXXIII.

NOMINA.

Scharbockh kraut.

Χελιδόνιον μικρὸν Græcis, Chelidonium minus Latinis, Officinis Scrofularia minor vocatur, quòd ſtrumoſa radix multis granorum frumenti grumis videatur coaluiſſe (vel quòd ſtrumis, quas imitatione Gręca Scrofulas vocant) medeatur. Germanis **Feigvvartzen oder Blaternkraut**, id eſt Ficariam, **Pfaffenhoedlin, klein Schelvvurtz, oder Schvvalbenvvurtz, oder Meyenkraut** nominatur. Chelidonium autem hæc herba vocata eſt haud dubiè quòd, vt Theophraſtus libro ſeptimo, cap. xiiij. hirundinum aductu florem excitet. [Gallicè *Eſclere petite.*]

FORMA.

Herbula eſt à ſtolonibus pediculiſve pendens, ſine caule, foliis Hederæ figura, rotundioribus minoribuſque, item te-

Chelidonium minus.

neris & aliquatenus pī-guibus. Radices habet paruas multas ex codē callo prodeuntes, tritici modo aceruatim congeſtas, quarum tres aut quatuor in longitudinem progrediũtur. Hęc Dioſcoridis delineatio prorſus herbæ illi quam Scrofulariam minorem vulgò nominant, cõuenire videtur. Nam hæc herbula eſt à pediculis pēdens, vidua caule, foliis Hederæ, rotũdioribus multò minoribúſque, teneris & modicè pinguibus. Radices oſtēdit ex eodem callo prodeũtes, barbas cõplures & granorum tritici morem aceruatim collectas, quarũ tres vel quatuor in longum protenduntur. Flos ei Ranunculi vt maiori, luteo colore nitens. His accedunt locus, tempora, vires, & alia quæ iam commemorabuntur, quæ ſingula Scrofulariæ minori adamuſsim quadrant, vt nemo hanc Chelidonium minus eſſe inficias ire ſine magna impudentia poſsit.

LOCVS.

In paluſtribus, prope aquas, & in limitibus humidis omnibusque vliginoſis tractibus ac hortis paſsim gignitur.

TEMPVS.

Verno tempore, Maio menſe, & præſertim Hirundinũ aduentu floret, nec longo pòſt tempore marceſcens euaneſcit, ſic vt irrigui limites, qui largo foliorum florumque ſti

patu pubeſcebant, confeſtim iis ſpoliati glabreſcere conſpiciantur.

TEMPERAMENTVM.

Chelidonium minus, Galeno teſte, quarti ordinis abſoluti eſt in calefaciendo & deſiccãdo, ideoque magnam pre ſe fert acrimoniam, guſtum erodẽtem. Noſtrum autem vſque adeò acre non eſt, vt commandũcãdo ſæpe nullam prorſus ſentias acrimoniam, potiſsimùm in eo quod in humido loco natum ſit. In hoc autem quod locis ſiccis prouenit, ſenties & amaritudinem & acrimoniam, ſenſim tamẽ guſtum erodẽtem.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Acrem vim habet, Anemones modo ſummam cutem exulcerantem. Scabiem & vnguium lepras tollit. Ex radicibus expreſſus ſuccus ad purgationem capitis addito melle naribus vtiliter inſtillatur. Similiter decoctum eius cum melle gargariſſatum, caput ſtrenuè purgat, & omnia pectoris vitia.

EX GALENO.

Chelidonium minus cùm acrius ſit maiore, illitum cõfeſtim cutem exulcerat, vnguéſque ſcabros eiicit. Succus eius per nares purgat, vt pote vehementer acris exiſtens.

APPENDIX.

Recẽtiores ea herba in exterendis ficubus mariſcíſve, & ſtrumis, magna experientia vtuntur, vt inde certè Scrofularia nominari, quemadmodũ diximus, meruerit: Antiquus etiam ac manuſcriptus herbarius, ſub nomine tamen Pedis vituli, quod Aaron nominatur, ſe à quodã qui expertus ſit cognouiſſe ſcribit, quòd hæc herba contra mariſcas ac ſtrumas mirificè proſit.

De Chamædry. CAP. CCCXXXIIII.

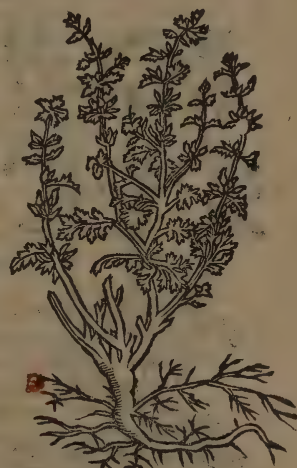
NOMINA.

Χαμαίδρυς Græcè, Triſſago Latinè, officinis græcũ nomen inſedit, vulgo Quercula minor, & à ſerratis foliis, Serratula appelatur: [Gallicè *Cheſnette, ou petit Cheſne ou germandree.*] Chamædrys verò Græcis dicta eſt, quaſi humilis

milis ac terreſtris quercus, quòd ſcilicet folia Quercus, habeat, & huius reſpectu, quaſi humi repat. Sunt qui Serratam nominatam ideo putent, quòd ab ea, ſerra inuenta ſit. Dioſcorides hanc Teucrium etiam, propterea quòd Teucrio ſimilis admodum ſit, appellari à nonnullis ſcribit.

Chamædrys vera mas.

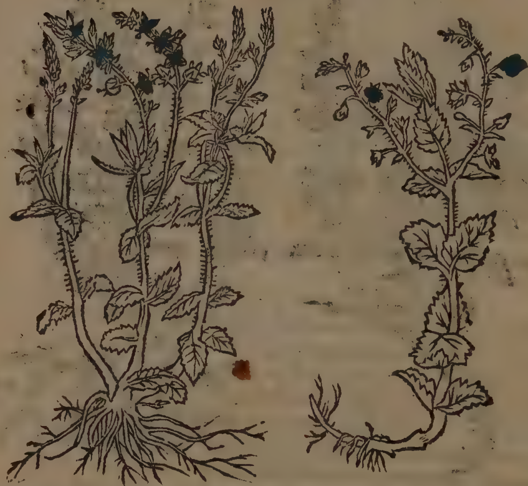
Chamædrys vera fœmina.

GENERA.

Etſi Dioſcorides aliique veteres vnicam faciant Chamædryn, tamen nos, quia plures herbas ad eius formam ac picturam accedere videmus, duo eius genera produximus. Quorum ſanè primum vera Chamędrys exiſtit, & Germanicè **Klein Bathengel** nominatur. Illius autē rurſus duo ſūt genera. Vnū enim ꝙ præ ceteris omnibus picturę Dioſcoridis maximè accedit, mas dicitur: Alterū verò fœmina:

neque enim aliter nobis diſcrimen indicare licuit, niſi ſexus ratione. Alterum genus vulgaris eſt Chamædrys, quod iterum duûm eſt generum, mas ſcilicet & fœmina. Mas Germanicè **Erdtvveirauch**, Fœmina verò **Hamenderle Blavvmenderle Vergiſzmein nit** appellatur.

FORMA.

Chamædrys vulgaris mas. *Chamædrys vulgaris fœmina.*

Frutex dodrãtalis: foliis exiguis, forma & diuiſuris quernis ſimilibus, amariſque: flore ſubpurpureo: exili ſemine in calyculis atro. Quæ vtique deſcriptio ita herbis illis quas pictas exhibemus reſpondet, vt nulla prorſus nota reclamare videaur. Sunt enim herbæ palmum altæ vt plurimũ, exili folio, effigie & diuiſura Quercus, amaro: flore penè purpureo & exiguo, ita vt mirari ſatis non poſsim, cur nonnulli alteram ſpeciem genuinam Chamædryn eſſe negent: cùm tamen Germanica etiam appellatio pulchrè ad anti-

quum

quum atque adeo gręcum nomen alludat. Sed inſtabit for ſitan quiſpiam dicens. Chamædrys Dioſcoridis palmum alta eſt: hæc tua menſuram hanc excedit. Fateor ſanè, attamen non multùm exuperat; quòd ſi etiam plus exuperaret, non tamen hoc nomine alterius ſpeciei herba putanda eſſet: neque enim adeò ſtatam atque certam menſuram herbis tribuit Dioſcorides, vt quandoque vltra citraque conſiſtere non liceat: verùm cùm alicui herbæ menſuram adſcribit, id ea ratione facit, vt maiori parti indiuiduorum illius ſpeciei quadrare exiſtimet. In prioris itaque inopia alterius vſus eſſe poteſt.

LOCVS.

Naſcitur aſperis & petroſis locis, interdum etiam in montoſis & campeſtribus ſolidis.

TEMPVS.

Primum genus Iunio & Iulio menſibus floret. Alterum autem vere potiſsimùm. Carpuntur ſemine prægnantia.

TEMPERAMENTVM.

Ex tertio ordine calefacientium & deſiccantiũ facit Galenus. Germanicæ tamen minus calefacere & deſiccare videntur, vtpotè in regione frigidiore natæ.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Recens ac viridis in aqua decocta & pota, conuulſis, tuſſientibus, lieni indurato, vrinæ difficultatibus, hydropicis inter initia auxiliatur. Cit menſes, fœtusque extrahit. Lienem ex aceto pota minuit. Aduerſus venenata cum vino pota & illita efficax eſt. Trita ad prædicta in pilulas conformatur, cum melle vetera vlcera purgat. Cum oleo trita, in uncta & illita, oculorum caliginem diſcutit.

EX GALENO.

Chamędrys vincẽtem qualitatem amaram habet, & eſt quodammodo acris. Quo circa meritò lienem colliquat, vrinam & menſes mouet, craſsitudinem humorum incidit, & viſcerum obſtructiones expurgat.

EX THEOPHRASTO.

Triſſaginis folia ad rupta, vulneraque, in oleo trita valẽt. De hist. plã lib: 9 cap. 1

& ad

& ad depaſcentia vlcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoque beneficum eſt. Folium ad albugines tritum in oleo prodeſt.

EX PLINIO.

Aduerſus ſerpentium venena potu illituque efficaciſſima. Item ſtomacho, tuſſi vetuſtæ, pituitæ in gula cohæreſcenti, ruptis, conuulſis, lateris doloribus. Lienem conſumit. Vrinam & menſes cit, ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus ſcopis eius in tribus heminis aquæ decoctis vſque ad tertias. Sanat & vomicas, & ſordida vlcera cum melle. Fit & vinum ex ea pectoris vitiis. Foliorum ſuccus cum oleo, caliginem oculorum diſcutit. Ad ſplenem ex aceto ſumitur.

De Chamæcypariſſo. CAP. CCCXXXV.

NOMINA.

Χαμαικυπάρισσος Plinio dicta eſt, quaſi pumila Cupreſſus. Apud Græcos, quod ſciam, eius fruticis nulla fit mentio. Vulgò Cypreſſus, Germanis Cypreſʒ [Gallis *Cypres.*] nominatur. Cypreſſus ab odore & forma foliorum eiuſdem nomenclaturæ arboris vocata eſt

Cypreſſus vnde dicta.

FORMA.

Chamæcypariſſus non eſt Chamæpitys.

In arbuſculi formam fruticat, foliis incanis, Abrotoni fœminæ modo ſciſſis. Floribus in ſummo auri inſtar fulgentibus. Totus frutex odoratus eſt. Errant qui Chamępityn eſſe arbitrantur: neque enim vt illa humi ſerpit, ſed altiùs à terra, vt pictura monſtrat, conſurgit.

LOCVS.

In hortis paſſim ac figulinis prouenit.

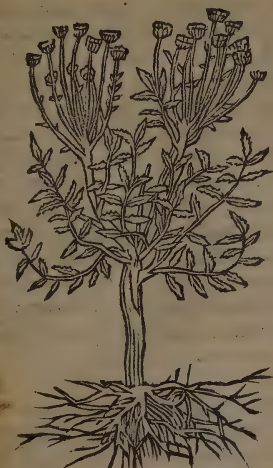
TEMPVS.

Aeſtate floret. Paucos autem frutices inuenies in quibus flores intueri liceat, quando per vniuerſam vitam non niſi vnum hunc, cuius picturam damus, fruticem in quo flores apparuerint, viderim.

TEMPERAMENTVM.

Apparet in ea, ſicut guſtus teſtificatur, leuis quidem acrimonia, ſed maior amaritudo, multoque etiam plus acerbita-

tis in

Chamæcypariſſus.

tis in tota planta. Reſic cat itaque abſque inſigni caliditate.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Quum eaſdem quas arbor Cypariſſus qualitates habeat Chamæcypariſſus, neceſſe eſt vt etiam facultates eaſdem obtineat. Arboris igitur hæ ſunt vires. Adſtringit & refrigerat. Folia eius cum paſſo & myrrha modica pota, veſicę fluxionibus & vrinæ difficultati medentur. Pilulæ tuſæ, & cum vino potæ, contra ſanguinis reiectionem, dyſenterias, alui fluxiones, orthopnœam, tuſſimq́; proſunt. Decoctum earum idem poteſt. Tuſæ cum fico duritias emolliunt, & polypos in naribus ſanant. Leproſos vngues cum aceto decoctæ & tritæ adiectis lupinis tollunt. Inteſtinorũ ramices illitæ coercent. Folia idem poſſunt. Pilulæ cũ coma ſuffitę culices abigere creduntur. Folia trita & illita vulnera glutinant, ſanguinemq́; ſupprimunt. Cum aceto autem trita, capillos tingunt. Illinitur per ſe aut cum polẽta ad eryſipelata, herpetas, carbunculos, & oculorum phlegmonas. Cerato mixta & impoſita ventriculum firmant.

EX GALENO.

Cupreſſi folia, germina, pilulę recẽtes & molles, magna vlcera in duris corporibus glutinãt. Ex quo clarũ eſt quòd reſiccandi vim habeat, abſque inſigni acrimonia & caliditate. Tanta ineſt ei acrimonia caliditasque, quanta ſatis ſit

tis ſit deducendæ in altum acerbitati:nullã tamen mordicationẽ aut caliditatẽ in corporibus efficit. Proinde in alto latẽtes in flaccidis putreſcẽtibusq; affectibus humiditates, ſine moleſtia tutoq; depaſcitur :quum quæ calefaciunt & deſiccant, eas quidem quæ contentæ ſunt abſumant, ceterùm acrimonia & caliditate alias attrahant. Sic inteſtinorum ramice affectos iuuat: ſiquidem exiccat & robur addit corporibus præ humiditate laxis, vt pote quum adſtrictio in altum ſubeat, eo quòd caliditas quæ illi admiſta eſt deducat, ad eam quidem menſuram perueniens, vt præire quidẽ valeat, nondum tamẽ mordicare. Quidam ea vtuntur ad carbunculos & herpetas polentæ miſcentes, tãquam abſumat citra calefactionem eos morbos efficientem humiditatem. Sunt qui ad eryſipelata vtantur, admiſta nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoſo.

EX PLINIO.

Cupreſſi folia trita ſerpentum ictibus imponuntur, & capiti cum polenta, ſi à ſole doleat. Item ramici, qua de cauſa bibuntur. Teſtium quoque tumori cum cera illinũtur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è vino Aminæo ſubacta, pedum ac neruorum dolores ſedant, Pilulæ aduerſus ſerpentum ictus bibũtur, aut ſi eiiciatur ſanguis. Collectionibus illinũtur. Ramici quoque teneræ tuſæ cum axungia & lomẽto proſunt. Bibuntur ex eadem cauſa. Parotidi & ſtrumę cũ farina imponuntur. Ex primitur ſuccus tuſus cum ſemine, qui mixto oleo, caliginem oculorum aufert. Itẽ victoriati pondere in vino potus illitusq;, cum fico ſicca pingui, exemptis granis, vitia teſtium ſanat, tumores diſcutit, & cum fermẽto ſtrumas. Radix cum foliis trita potaq;, veſicæ & ſtrangurię medetur, & contra phalangia. Ramenta pota menſes ciunt, ſcorpionum ictibus aduerſantur. Chamęcypariſſos herba ex vino pota contra venena ſerpentium omnium ſcorpionumque pollet.

Chamæcypariſsi facultates.

De Chamæciſſo. CAP. CCCXXXVI.

NN

EX GALENO.

Chamæciſsi flos quum ſit admodũ amarus, iecoris obſtructiones ſoluit. Sunt qui illum etiam iſchiadicis exhibeant.

EX PLINIO.

Chamæciſſon appellant Hederam nõ attollentẽ ſe à terra. Et hæc contuſa in vino acetabuli mẽſura lieni medetur. Eius folia bibũt iſchiadici tribus obolis, in vini cyathis duobus ſeptem diebus, admodum amara potione.

APPENDIX.

Has omnes iam commemoratas facultates Hederæ terreſtri recentiores tribuunt: neque dubium eſt, quum ſit admodum amara, quin eandem habeat, & alia etiam poſsit quæ illi adſcribunt, vt euocare ſuppreſſos menſes, vrinam mouere, obtuſum auditum remouere. Contra peſtem etiam tradunt efficacem eſſe: id quod equites quoque ſciunt: hi enim quoties fibula dicta peſtis equum corripuerit, hac contra eandem herba magna efficacia vtuntur.

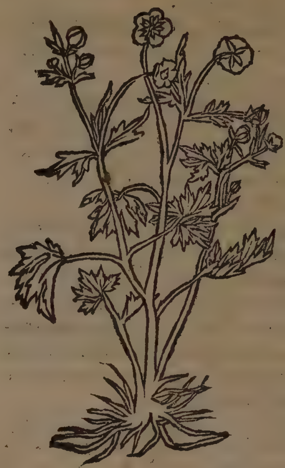
De Chriſantemo. CAP. CCCXXXVII.

NOMINA.

Χρυσάνθεμον Græcis, Chryſanthemũ Latinis, Officinis inuſinuatum. Germanis **Goldtbluom, Schmaltʒbluom**, à pinguedine quæ contrito digitis floſculo apparet, & **Dratbluom**, [Gallis *Marguerites blanches*] nominatur. Chryſanthemon verò à floſculis auri ſplendorem & colorẽ præ ſe ferentibus, dictum eſt.

FORMA.

Herba eſt tenera, fruticis tamen ſpeciem obtinens, læues proferens caules, & multifida folia; luteos flores, vehementer ſplendentes, & oculi inſtar circulares. Ex qua ſanè deſcriptione ſatis clarum eſt, herbam quam pictam damus, eſſe Chryſanthemon, quòd illi omnes à Dioſcoride traditæ notæ, nulla prorſus reclamante, cõueniant. Quibus Democriti in Hydroſcopico accedit teſtimonium, qui herbam hanc quæ Batrachio ſimilis eſt, Chryſanthemon Græcis appellari ſcribit, foliisq; Apii eſſe, maioribus tamen, flore auri colore ſplendente. Addit denique ab Aquilegiis mirè celebratam eſſe, eò quòd aquã ſubeſſe certum ſit, vbi ſolet emi-

Criſanthemum.

care. Quæ quidẽ ſingula herbæ illi quã, depictam exhibemus, reſpondent. Nã vt cætera omittam, vbi hæc naſcitur aquæ latices ſubeſſe non eſt dubiũ. Quidam perperàm Waſſerhanenfuoſz Germanicè nominãt: nã hoc nomine appellata herba, alia ab ea eſt, vt in capite de Batrachio docuimus. Nã cùm hæc noſtra acrimonia vacet, quanquam Batrachiis ſimilis ſit, tamen in numero illorum eſſe hoc nomine non poteſt.

LOCVS.

Naſcitur prope vrbes, in pratis humidis, & aliis locis aquoſis.

TEMPVS.

Maio menſe eius floribus prata & loca humida ſplendeſcunt.

TEMPERAMENTVM.

Eiuſdem eſſe cum Buphthalmo temperamenti, & guſtus & facultates declarant. Calidum itaque eſſe & ſiccum conſtat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eius flores cum cerato triti, ſteatomata diſcutere produntur. Regio morbo correptis coloris bonitatem tempeſtiuè reddit, à balneo poſt longiorem in eo moram exitu pota.

EX PLINIO.

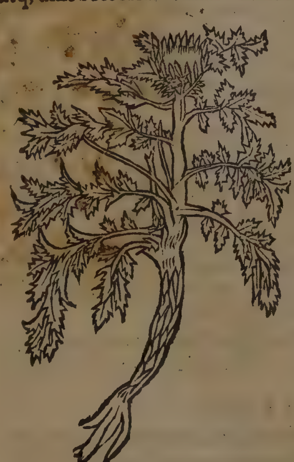
Veſicæ calculos Chryſanthemon eiicit.

De

De Chamæleone albo. CAP. CCCXXXVIII.

NOMINA.

ΧΑμαιλέων λευκὸς Græcis, Chamæleon albus, Carduus ſuarius & varius Latinis, Officinis & barbaris Cardopatium appellatur. Quod nomen hauddubiè corruptum eſt, deductumque à dictione Pancration, nam ſic olim eſſe nominatum Chamæleonem Apuleius teſtatur: aut à Carduo vario, à qua dictione, v, ſcilicet litera in p, & r in t mutata, in Cardopatiũ facilis eſt lapſus. Germanis Ebervvurtz, eleganti alluſione ad Carduum ſuariũ, nuncupatur [Gallis *Carline, ou Artichault ſauuage*] Chamæleon autem à filiorũ varietate dici cœpit. Mutat enim cum terra colores Plinio teſte: hic niger, illic viridis, alibi cyaneus, alibi croceus, atq; aliis coloribus videtur. Suarius autem Carduus dictus eſt, quòd ſues ſi in polenta exhibeatur, perimat. Ob quam etiam cauſam Ebervvurtz Germanis nuncupatam puto.

Chamæleon albus.

FORMA.

Folia habet Silybo aut Scolymo ſimilia, aſperiora autẽ, acutiora, nigroq; Chamęleone validiora. Caule vacat, verũ è medio ſpinam Echino marino, aut Cinaræ ſimilẽ erigit. Flores purpureos, veluti capillos, q in pappos euaneſcũt. Semẽ Cnico ſimile. Radicẽ in pĩguibus collibus craſſam, in mõtoſis verò graciliorẽ, in profundo albã aliquatenus aromaticã, graueolentem & dulcem. Plinius libro. 22.

cap.18.breuius herbã hanc depingit, ſic inquiẽs. Aſperiora folia habet, ſerpit in terra Echini modo ſpinas erigens, radice dulci, odore grauiſsimo. Quæ certè notæ in vniuerſum, omnes, herbæ quæ hodie barbara & corrupta voce Cardopatiũ vocatur, adamuſsim reſpondent, ita vt nemo nõ eſſe Chamæleonem perſpicuè intelligat. Huc accedit ꝙ facultates etiam eædem ſint. Radix enim Chamæleonis albi hauſta, venenis reſiſtit. Radix etiã Cardopatii ex recentiorum traditione, mirificè venenis aduerſari, & contra peſtilentiã populatim ſæuienté, vt paulò pòſt dicemus, efficaciſsimum eſſe remediũ dicitur. Quòd ſi tamen rectiora quis protulerit, non grauabimur hic, vt in aliis quoq;, mutare ſententiã.

LOCVS.

In glabretis montium prouenit, & in ſyluis, vt hinc etiã ſyluaticus Carduus cognominatus ſit.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus cũ ſuis floribus effodi poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius calefacit ſecundo ordine abſoluto, deſiccat autem tertio.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix pota acetabuli menſura, latos lumbricos pellit. Sumitur autẽ in vino auſtero, cũ decocto Origani. Hydropicis cõmodè drachma in vino datur; etenim eos extenuat. Cõtra difficultatem vrinæ decoctum eius propinatur. Pro theriaca cum vino pota eſt. Occidit canes & ſues. Mures item necat ſubacta cum polenta, aut hydrelæo madefacta.

EX GALENO.

Radix eius potui datur acetabuli menſura contra latos lumbricos cum vino auſtero. Exhibent etiam aqua inter cutem laborantibus.

EX PLINIO.

Hydropicos ſanat ſucco radicis decoctæ. Bibitur drachma in paſſo. Pellit & interaneorũ animalia acetabuli mẽſura ſucci eiuſdẽ in vino auſtero cum Origani ſcopis. Facit ad difficultatem vrinæ. Hic ſuccus occidit canes ſuesq; in polẽta. Addita aqua & oleo contrahit in ſe mures & necat, niſi protinus aquam ſorbeant. Radicem eius aliqui conciſam

ſeruari

ſeruari iubent funiculis pendentem, decoquuntq́; in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant.

APPENDIX.

Recentiores radicem Cardui ſuarii drachmę pondere in vino ſumptam contra peſtilentiæ contagia prodeſſe tradũt. Eandẽ etiã in aceto decoctã, contra ſcabiẽ, impetiginem, & omnes cutis fœditates curatu difficiles conferre ſcribunt, ſi eius decocto lauentur. Idem dentium etiã dolori ſuccurrit.

De Chamæleone nigro. CAP. CCCXXXIX.

NOMINA.

Χαμαιλέων μέλας Græcis, Carduus niger aut Vernilagiũ Latinis dicitur. Officinis hęc plãta incognita exiſtit. Germanis alluſione ad latinam nomenclaturã **Schvvartzer Gartendiſtel** [Gallis *Chardonette*] vocari poteſt, ꝙ ſcilicet in hortis tantùm culta proueniat. Sunt qui eã à candore foliorũ nominent **Uvelſch Uveiſz Diſtel**: ſed prior appellatio ad diſcriminãdas plantas melior exiſtit. Chamęleõ verò dictus eſt à varietate foliorum, quæ pro terræ & locorum differentia, aut admodum viridia, aut ſubalba, aut cœrulea, aut rubra inueniuntur. Niger verò hauddubiè à radice appellari cœpit.

FORMA.

Foliis Scolymo ſimilis eſt, minora tamen, tenuioraq́;, & rubentia ea habet. Caulem emittit digitali craſsitudine, dodrantalem, ſubrubrum, qui in ſummo habet vmbellam, & ſpinoſos flores tenues, hyacinthi æmulos, verſicolores. Radicem craſſam, nigram, denſam, & aliquãdo corroſam, quæ diſſecta ſubflaueſcit, & cõmanducata mordet. Hæ quidem notæ quanquam plantæ, cuius hic picturã damus, ferè omnes videantur quadrare (caulem enim euehit dodrantalem, & altiorem etiam, digitum æquantem craſsitudine, ſubrubrum, folia inſtar Scolymi, minora, ſubalba & leniter puniceã: candidum ac hiſpidum florem, hyacinthina purpura variatum: radicem nigram & ſubflauam) tamen cùm nõ admodum linguam vellicet commanducata radix, fit vt non parum an legitimus ſit Chamæleon niger addubitem. Ve-

Chamæleon niger.

rùm cùm multi huius temporis viri eruditi hanc plantam Chamæleonem nigrum eſſe credant, nolui hoc tempore ab iis prorſus diſſentire, atque adeò eandem quã illi, plantæ huic indere appellationem volui, maximè cùm nullã aliam eidem conuenire apud Dioſcoridem deſcriptionem videam, donec aliquid certius de ea nobis aut aliis compertum fuerit.

LOCVS.

Nuſquam ſua ſponte in Germania prouenit, quare cultura indiget. Naſcitur autem Chamæleon niger, Dioſcoride autore, ſiccis, campeſtribus, cliuoſisque, & maritimis locis.

TEMPVS.

Iunio menſe floret, ac ſubinde in capitulis rotundis Auguſto menſe ſemen hiſpidum profert.

TEMPERAMENTVM.

Chamæleontis nigri radix ſicca eſt in tertio ordine, calefacit verò in ſecundo abſoluto.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix trita additis exiguo atramento ſutorio, cedrino oleo, & axungia, ſcabiem abigere poteſt. Abſtergit etiam impetigines, admixtis ſulphure & bitumine. Decoctum eius collutione dentium dolorem mitigat. Cum pari pipere & cera

tera oblita, dolentibus dentibus auxiliatur. Quinetiam fo uentur ea dentes, quum decocta in aceto, & calens impoſita fuerit. Scriptorio ſtylo dolenti denti calida admota, eum frangit. Cum ſulphure decolorem ob ſolē faciem, & alphos emendat. Miſcetur medicamentis erodētibus. Phagedænas ferinâque ac tetra vlcera illita, ad mitiorem habitum trāſferens ſanat.

EX GALENO.

Radix quiddam lethale obtinet, quamobrem eius foris vſus ad ſcabies, impetigines, alphos, & in ſumma ad omnia quæ deterſionem poſtulant. Præterea emollientibus & diſcutientibus medicamentis miſcetur, ac illita phagedęnica Vlcera ſanat.

EX PLINIO.

Radice eius lichenes curantur, cum ſulphure & bitumine vnà coctis: commanducata vero dentes mobiles, aut in aceto decocta. Succo ſcabiem etiam quadrupedum ſanant, & ricinos canum necant.

De Chamæpity. CAP. CCCXL.

NOMINA.

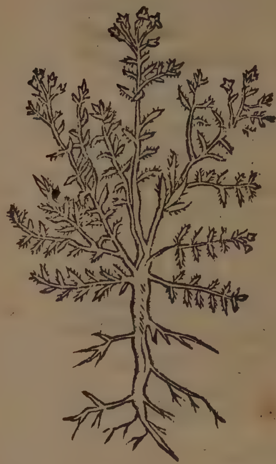
Χαμαιπίτυς Græcis, Aiuga ſiue Abiga, autore Plinio, Latinis dicitur. Inuenitur & Ibiga vocari, quod nomen, Hermolao teſte, ferè ſeruant hodie Illyrici. Hinc abiectis duabus literis i & g, Iba, & ab Aiuga abiectione literarum a & g, Iua manauit in vulgi nomenclationem. Officinæ Iuam cognomento muſcatam appellant, Germani yelenger ye lieber [Galli *Iue Muſcate ou arthetique*] Cæterùm Chamæpitys dicta eſt, quaſi humilis & breuis humique depreſſa picea: nam eius folia piceam olent. Abiga verò vocata propter abortus, quos, educendis iis quæ in vtero ſunt excitare ſolet.

GENERA.

Tria eius ſunt genera. Vna foliis Sedi ſeu Aizoi, quam nos fœminam fecimus. Altera ramis anchoræ modo incuruis, quam nondum vidimus. Tertia mas dicitur etiam

Dioſcoridi. Harum diſcrimina è deſcriptionibus certiùs cognoſces.

FORMA.

Chamæpitys prima.

Chamæpitys tertia.

Prima, herba eſt per terram ſerpens, ſubcurua, folia minori Aizoo ſimilia habens, multò tamen tenuiora, pinguiora, hoc eſt, vt Serapion interpretatur, ſuper ſe plus humiditatis tenacis habentia, & hirſuta, circa ramos frequentia, odore piceę, flores exiguos, luteos aut candidos, radicem Cichorii. Altera cubitalibus eſt ramis, anchoræ modo incuruis, tenuibus, coma ſupradictæ ſimili: flore candido: ſemine nigro. Olet autem & ipſa piceam. Tertia quæ maſcula appellatur: herbula eſt foliolis tenuibus, cãdidis & hirſutis: caule aſpero, candido: floſculis luteis: ſemine ſecus alas puſillo. Piceam & hæc olet.

LOCVS.

Sua ſponte, quod ſciam, in Germania non prouenit. Nūc tamen in hortis plantari cœpit. Plinius tertiam in petris naſci tradit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Chamæpitys guſtu quidem amarum ſaporem acri validiorem obtinet. Eſt autem in calefaciendo ſecundi, in ſiccādo verò tertii ordinis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia primæ ſeptem diebus in vino pota, regio morbo medentur. Quadraginta verò ex hydromelite, iſchiadicos ſanāt. Dantur peculiariter iecinoroſis, vrinę difficultatibus & renum vitiis. Proſunt etiam torminoſis. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto contra aconitum vtuntur, bibētes decoctum. Ad antedicta illinitur, cum polēta iure decocti macerata. Trita & cū fico pro pilulis data aluum emollit, Excepta melle, ſquama æris, & reſina, purgat. Appoſita ex melle, ex vtero ducit. Mammarū duritias diſcutit. Vulnera glutinat. Vlcera quę ſerpunt, cum melle illita cohibet. Secunda & tertia eandem vim obtinent, nō tamen vſqueadeò efficacem,

EX GALENO.

Effectu expurgat Chamępitys, abſtergitque viſcera plus quàm calfacit. Proinde regio morbo correptis, & omnino quibus facilè iecur obſtruitur, bonum eſt medicamentum. Quin & menſes ducit tum pota, tum appoſita cum melle. Sed & vrinæ mouendæ aptum eſt medicamen. Sunt qui etiam eam exhibent iſchiadicis decoctam in melicrato. Herba porrò ipſa viridis magna vulnera conglutinat, & vlcera putreſcentia ſanat. Mammarum præterea duties diſcutit.

EX PLINIO.

Proſunt aduerſus ſcorpionum ictus. Item iecinori illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & veſicæ, decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoque regio, & vrinæ diffi

difficultatibus, ex aqua decocta bibũtur. Nouiſsima contra ſerpentes valet cum melle. Sic & appoſita vuluas purgat. Sanguinem denſatum extrahit pota. Sudores facit, perunctis ea. Peculiariter renibus vtilis eſt. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborum quoque dolorem victoriati pondere in vino finit, & tuſsim recentem. Mortuos fœtus ex aceto cocta potaque, eiicere protinus dicitur.

APPENDIX.

Recentiores herbarii, & magna officinarum pars, aliam Chamæpityn oſtendũt, folio Saluiæ rimoſo, anguſtiore tamen, & ad radicẽ maiore, flore ſubcandido ac luteo, & ſemine nigro: quæ tamen legitima Chamæpitys nõ eſt, ſed prima potius Sideritidis, vt ſuo diximus loco, ſpecies. Deſinãt igitur ſubinde hac herba pro Chamæpity vera vti, ac illius loco has quarum nũc picturas damus vſurpẽt. Erroris autem huius nulla alia fuit cauſa, quàm quòd Chamæpitys etiam veteribus alio nomine dicta ſit Sideritis. Hinc plærique decepti, eam herbam quæ priuatim ac proprie ſic nominatur, pro Chamæpity vſurpare cœperunt. Sideritis autẽ nulla alia de cauſa dicta eſt Chamæpitys, niſi quòd illi vulnera glutinandi inſit facultas.

De Pſillio. CAP. CCCXLI.

NOMINA.

Ψύλλιον Græcè, herba Pulicaris Latinè: nomen græcũ in officinis retinet. Germanicè Pſilienkraut [Gallicè *Herbe à Puces*] nominatur. Tam græcam autem quàm latinam appellationem à pulice, cuius effigiem ſemen eius refert, ſortita eſt herba. Vel, vt nonnullis videtur, quia ſi viridis in domum feratur, generari in ea pulices prohibeat.

FORMA.

Pſyllion folia Coronopo ſimilia habet, hirſuta, lõgiora, ramosque dodrãtales. Tota herba ad fœni graminiſve formã accedit. Coma eius à medio caule incipit, capitula bina aut terna in ſummo contracta cõuolutáve, in quibus ſemen pulicibus ſimile, nigrum durumque.

Pſyllium.

LOCVS.

In aruis & incultis naſcitur. Nuſquam tamen, quod ſciam in Germania niſi ſatum prouenit.

TEMPVS.

Flores tota ferè æſtate ex capitulis eius, quæ ſpicæ formam obtinēt, erumpentes dependent, canino capiti haud diſſimiles, vt pictura abundè monſtrat. Semen verò autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen eius ex ſecundo refrigerantium eſt ordine, in deſiccando verò & humectando medium quodammodo & ſymmetrum. Commentum Meſues de ſubſtantia eius interiore calida nihil moror.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vis Pſyllio refrigeratoria. Cum roſaceo aceto, aut aqua illitum articulorum doloribus, parotidibus, tuberculis, œdematis, luxatis, capitiſque doloribus prodeſt. Enterocelis ſeu inteſtinorum ramicibus puerorum, & vmbilicis prominentibus cum aceto illitum medetur. Oportet autem acetabuli menſura tuſum in aquæ heminis duabus madere, & vbi aqua concreuerit illinire: egregiè ſiquidem refrigerat: deiectum enim in feruenté aquam, calorem eius reprimit.

Prodeſt

Prodeſt eryſipelatis. Perhibent ſi viridis domum importetur, prohibere ne in ea pulices generētur. Tuſa cum adipe, ſordida & maligna vlcera expurgat. Succus eius cum melle ad aures fluxione tentatas, & vermiculoſas conducit.

EX PLINIO.

Vis ad refrigerandum ingens. Semen in vſu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & roſaceo, aut poſca. Ad cætera illinitur acetabuli menſura, ſextario aquę denſat ac contrahit. Tunc terere ac craſsitudinem illinere oportet cuicunqne dolori, & collectioni inflammationiq;. Tenaſmo in aqua cum radicibus decoctũ medetur. Omnibus articulorum morbis ſalutare eſt huius ſemẽ madefactũ in aqua, admiſtis in heminam ſeminis duobus reſinæ colophoniæ cochlearibus, thuris vno.

De Pſeudonardo. CAP. CCCXLII.

NOMINA.

Ψευδόναρδος Græcè & Latinè nominatur, quòd ſcilicet nõ ſit vera & genuina Nardus, cuius Dioſcorides & alii veteres meninerunt.

GENERA.

Duûm cernitur generũ. Alterum procerius eſt, & maiorem ſpirat odorẽ, nec minus quàm Nardus placet. Hoc nos Pſeudonardum marem diximus. Officinæ & vulgus herbariorũ Spicam à ſpicatis floribus nominant, Germani Spicanardi [Galli *Narde, ou Aſpic.*] Alterum amplitudine & odore minus, quod nos Pſeudonardum fœminam appellauimus. Officinæ & herbarii recentiores Lauandulam vel Lauendulam, eo quòd balneis & hominum lauacris expetatur, elotaque omnia ſi permiſceatur odoris commendet ſuauitate, vocant. Germani ad hoc nomen alludentes Lauendel [Galli *Lauende*] nuncupant.

FORMA.

Frutex eſt folio craſsiore, carnoſo, anguſto, colore lãguido, in candidum vergente, piloſo, frequentibus ſpicis in ariſtas ſparſis: floſculis in ſpica ferè cœruleis, in Lauendula autem purpureis.

Pſeudonardus mas. *Pſeudonardus fœmina.*

LOCVS.

Gaudent apricis & petroſis, tanta ſuauitatis fragrantia, vt penè flores odoris iucunditate vincant, qua dote veſtibus inſeruntur.

TEMPVS.

Vtraq; perpetua coma exitu veris caneſcit, Iunio & Iulio menſe ſpicatur, floribusq; prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & ſiccat ordine ſecundo, tenuibusq; conſtat partibus, haud multum à natura Celticæ Nardi diſsidens.

VIRES.

Antiquus manuſcriptus herbarius eaſdem ferè facultates Pſeudonardo, quas Celtica habet, tribuit, dum in hunc modum ſcribit. Stomachi dolorem frigidum eiuſdem inflationes,

tiones, vteri dolores, lienis duritiem, iecinorisque obſtru-ctiones tollit. Stranguriæ & difficultati vrinæ auxiliatur. Capiti admota calefacit, eiusq; humiditates exiccat. Hinc eſt quòd recentiores tantiſper eius vſum in frigidis cerebri & neruorum morbis, apoplexia, paralyſi, & ſimilibus commendent.

De Ocimo. CAP. CCCXLIII.

NOMINA.

Ὤκιμον Græcis, Ocimum Latinis, recentioribus Grȩcis βασιλικὸν id eſt, regium appellatur: quod nomẽ apud omnes noſtrȩ ætatis herbarios & officinas vſurpatur. Sunt tamen quibus Ocimum gariophyllatum nominetur. Germanicè **Baſilien, vel Baſilgram**, [Gallicè *Baſilic*] dicitur. Ocimum autem quibuſdam à naſcendi celeritate dictũ eſt, ſiquidem à ſatu tertio ſtatim die emicat. Quod verius Ocimo videtur conuenire, quod pabuli & farraginis quoddam genus eſt, ſic nominatum ab ὠκὺς Græca dictione quȩ citò ſignificat. Proinde ſunt qui ſignificantiùs per z ſcribendum ducant Ozimum, ab ὄζω, quod redolere denotat, quoniam herba tota ſuauiſſimum ſpiret odorẽ. Ab eodem odoro quod baſilica & regia domo dignum ſit, Baſilicùm hodie nuncupatur.

GENERA.

Sunt qui duo Ocimi comminiſcãtur genera: vnum latiora folia habẽs, quod priuatim Baſilicum: alterum anguſtiora, quòd Ocimum gariophyllatum appellant. Noſtria tibi exhibemus ex vno promiſcuè ſemine nobis nota. Primùm maioris diſcriminis ratione Ocimum exiguum, Germanicè **Klein Baſilien**, nominauimus. Alterum mediocre, Germanicè **Mittel Baſilien**. Tertium magnum, Germanicè **groſz Baſilien** vocauimus. Neq; enim niſi foliis ſolis diſtare videntur: quæ in primo genere exigua admodum ſunt, in altero verò paulò latiora, in tertio primi reſpectu latiſſima. Odor autem omnibus tribus vnus idemq; eſt.

FORMA.

Ocimum pedali altitudine proſilit, ſurculoſum, ramulis rotun

Ocimum exiguum.

Ocimum medriocre.

rotundis, folio Mercurialis, diluti viroris. Floret particulatim, primò parte inferiore, demum ſuperiore: floſculo candido, ſemine pullo nigróve, cui cortex obducitur. Radix vna deſcendit in altitudinē, craſſior & lignoſa, cęteræ à lateribus funduntur exiles ac prolixæ.

LOCVS.

Paſſim in figulinis vaſis mulieres extra feneſtras ædium fouent Ocimum. In hortis etiam ſatum prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret, dein ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Ocimum ex ſecundo eſt ordine calefacientium, cum excrementitia quadam humiditate.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Copioſè comeſtum oculorum aciem hebetat, aluũ emollit, fla

Ocmium magnum.

lit, flatus mouet, vrinam cit, lac euocat, ægreque in ventre mutatur. Illitum cum polentæ farina, roſaceo & aceto, inflammationibus, mariniq; draconis & ſcorpionis ictibus auxilio eſt. Per ſe autem cum vino Chio oculorum doloribus. Oculorum caligines ſuccus eiuſdem abſtergit, eorundemq; fluxiones exiccat. Semen potum quibus atra bilis gignitur, difficultati vrinæ, inflatisq; conuenit. Olfactu per nares attractũ, copioſa ſternutamenta mouet. Quod idem herba efficit. Porrò inſtante ſternutamento oculos comprimere oportet. Sunt qui Ocimum cauent miniméque comedunt, quandoquidem manducatum, & in ſole poſitum vermes gignat. Lybies autem adiecerunt, quòd ſi feriantur à ſcorpione qui Ocimum ederint, nullo dolore conflictari.

EX GALENO.

Ocimum excrementitiam humiditatem habet, proinde nec commodum eſt quòd in corpus ſumatur. Cæterùm foris illitum, ad digerendum & concoquendum vtile eſt. Plęrique hoc etiam vt opſonio vtuntur, ex oleo & garo offerẽtes. Vitioſioris autem ſucci eſt. Admentiuntur ob hoc quidam dicẽtes, ſi tritum fictili nouo indatur, celerrimè intra paucos dies ſcorpiones gignere, præſertim vbi quis quotidie ollam ſoli expoſitã calfecerit. Sed hoc ſanè à vero abeſt. Id porrò verè de eo dixeris, praui ſucci, ſtomacho inimicum, & concoctu pertinax olus eſſe.

EX

EX PLINIO.

Ocimum Chryſippus grauiter increpuit, inutile eſſe dicens ſtomacho, vrinæ, oculorum quoque claritati. Præterea inſaniam facere, & lethargos, & iecinoris vitia, ideoque capras id aſpernari: hominibus quoque fugiendum cenſet. Adiiciunt quidam, tritũ ſi operiatur lapide, ſcorpionem gignere: commanducatum, & in ſole poſitum, vermes afferre. Alii verò, ſi eo die feriatur quiſpiam à ſcorpione, qui ediderit Ocimum, ſanari non poſſe. Quinimò tradũt aliqui, manipulo Ocimi cum cancris decem marinis vel fluuiatilibus trito, cõuenire ad eum ſcorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere Ocimi cibum. Secuta ætas alacriter defendit, nam id eſſe capras, nec minus quàm mentham & rutam ſcorpionũ terreſtrium ictibus, marinorumque venenis mederi cum vino, addito aceto exiguo. Vſu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratum ſalutem eſſe. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cũ roſaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impoſitũ ex vino. Stomacho quoque eſſe vtile, inflationes & ructum ex aceto diſſoluere ſumptum. Aluum ſiſtere impoſitum. Vrinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodeſſe. Choleras eo & deſtillationes ſtomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philiſtio dedit, & coctũ dyſentericis & colicis Pliſtonicus. Aliqui & in tenaſino, & ſanguinem excreantibus, in vino. Contra duritiam præcordiorum illinitur mammis. Extinguit quoque lactis prouentum. Auribus vtiliſsimum infantium, præcipuè cum adipe anſerino. Semẽ tritum & hauſtũ naribus, ſternutamenta mouet, & deſtillationes capiti quoque illitũ. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verruc s mixto atramento ſutorio tollit. Venerem ſtimulat.

EX SIMEONE SETHI.

Baſilica ocima olfacta cor & caput iuuant. Si aqua irrigantur, humidiora fiunt, & ſomnum cõciliant. Semen eorum cardiacis affectibus ſuccurrit. Animi mœroré ex atra bile ortam, in hilaritatem & lætitiam mutat.

APPENDIX.

Vides in referendis Ocimi facultatibus non parum inter ſe diſſentire Dioſcoridem, Galenũ, & Plinium, ita vt vix pugnantes illorum ſententias conciliare poſsis. Quare conſultum erit vt hic, quemadmodum in aliis etiã, Galeni amplectaris opinionem, qui quodãmodo inter hoc medius interiectus, commẽdat exteriorem eius vſum in iis quæ σύμπεψιν, καὶ διαφόρησιν, id eſt, concoctionem & diſcuſsionem deſiderant: damnat verò internum, ob excremẽtitium humorem quo grauat & lædit interanea. Et ad hunc etiam ſcopum reſpiciens, plæraſque alias Dioſcoridis & Plinii contradictiones tollere poteris.

De Ocimaſtro. CAP. CCCXLIII.

NOMINA.

Ὠκιμοειδὲς Græcis, Ocimaſtrum Latinis dicitur. Officinis inuſitatum atque incognitum. Germanis Wild Baſilig, [Gallis *Baſilic ſauuage*] appellatur. Ocimoides verò Græcis haud alia ratione dictũ eſt, quàm quòd Ocimo, ſuis potiſsimum foliis, ſimile ſit. Ocimaſtrum autem Latini quaſi ſyluestre Ocimum appellauerunt. Nam ſic ipſum vocare videtur lib. 20. cap. 13. Plinius.

FORMA.

Folia habet Ocimo ſimilia, ramulos dodrantales, eoſdẽque hirſutos, ſiliquas Hyoſcyamo perſimiles, ſemine nigro plenas, Melanthio ſeu Nigellæ ſimili: legendum enim in Dioſcoride ἐοικότος, & non ἐοικότας, vt habent aliqua exemplaria. Radix illi eſt gracilis & inutilis. Ex qua quidem delineatione omnibus palàm fit, ſtirpem, cuius effigiem atque picturam damus, eſſe Ocimaſtrum: ſiquidem folia fert Ocimi, ramulos palmares & quadratos (quod Dioſcorides omiſit) hirſutos, flores purpureos (quos itidem Dioſcorides non explicauit) forma Ocimi floribus ſimiles, qui tamen colore, qui illis candidus eſt, diſtant: decidentibus floribus ſiliquas Hyoſcyamo ſimiles, ſeminis nigri, Melanthio ſimilis, plenas oſtẽdit. Radice etiam nititur tenui & ſupervacua. His omnibus etiam accedit odor, qui planè Ocimum

referre

Ocimaſtrum.

referre videtur: ita vt nemo dubitare debeat, quin hæc herba verum ſit Ocimaſtrum, potiſsimum cùm illi Dioſcoridis deſcriptio ſic quadret vt nulla prorſus nota reclamare videatur.

LOCVS.

Naſcitur arenoſis in locis. Copioſè autē iuxta Nirtingam ad Nicerū oppidulū prouenit, vbi idipſum primum vidi, ac reperi: aliâs, quod ſciam, mihi nunquam viſum.

TEMPVS.

Floret in fine Septembris & Octobre menſe, atq; ſimul in ſiliquis ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Ocimaſtrum, maximè eius ſemen, eſt calidæ & ſiccæ tēperaturæ, quod ſapor etiam ſatis oſtendit, qui eum modica adſtrictione amarus eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen Ocimaſtri in vino potum, medetur viperarum & aliarum ſerpentium morſibus. Iſchiadicis datur cum myrrha & pipere.

EX GALENO.

Ocimoides quidam Philiterium cognominant. Radix ſuperuacanea eſt. At ſemen tenuium partium, & deſiccantis citra mordacitatem facultatis eſt.

EX PLINIO.

Syluestri ocimo vis efficacior ad eadem omnia, quæ ſatiuo.

tiuo. Peculiaris ad vitia quæ vomitionibus crebris contrahuntur. Vomicisque vuluæ, contraq; beſtiarum morſus radix in vino eſt efficaciſsima.

APPENDIX.

Vel ſylueſtre Plinii Ocimum diuerſum eſt ab Ocimaſtro, aut in verbis eiuſdem iam productis, error ſubeſt. Quũ enim Ocimaſtri radix, Dioſcoridis & Galeni teſtimonio, inutilis ſit, non rectè à Plinio dicitur quòd eius radix in vino contra beſtiarum morſus efficaciſsima ſit: ſed hoc potius Dioſcoride teſte, ſemini tribuendum erit. Quare in Plinio legendum, contraque beſtiarum morſus ſemen in vino eſt efficaciſsimum. Quam ſanè lectionem Dioſcoridis autoritas abũdè confirmat, qui Ocimaſtri ſemen cum vino potum, contra viperarum & aliorum reptilium ictus efficax eſſe tradit.

COMMENTARIORVM DE STIRPIVM HISTORIA FINIS.

EXPLICATIO QVARVNDAM VOCVM TOTO HOC OPERE PASSIM OCCVRRENTIVM, IN quibus aſſequendis non admodum peritus lector hærere poſſet.

ACetabula ab aceto denominata videntur: quanuis alii ab accipiendo dictũ putent, atq; hinc eſt q; ſcribant acceptabulum: vaſculaq; fuerunt orbiculata, concaua, ſine marginis latitudine, quæ aceto plena ad intinctus ponebãtur. Dehinc vox ad omnia alia quæ ſimilem concauitatem habent, tranſlata fuit. Primumq; ſic concauas partes in polyporum flagellis, quibus id animal nititur, & velut adminiculis fultum exurgit, nominauerũt. Tranſlata etiam vox ad fœminarum locos, vocaueruntq; acetabula venarum arteriarumq; ora, quæ in vterum feruntur hiantia. Tranſtulerunt poſtremò etiam hoc nomẽ ad herbam, quam eam ob cauſam Acetabulum dixerũt, quòd folia acetabulo ſimilia in orbem circumacta, ſenſimq; ,ſicvt ſenſum fallant, in concauam lacunam deſcendentia habeat. κοτυληδόνες Græcè nominantur.

Acinus non tantùm grana interna vuę, quemadmodum quidam exiſtimant, ſed totum fructum, qui ex ſucco, & parte quæ veluti caro eſt, & ex vinaceis, & ambiente forinſecus cute conſtat, ſignificat. Teſtis Galenus, qui lib. 2. de facultatibus alimentorum ſic ſcriptum reliquit: Acini corpus ex quatuor partibus conſtat, ex ea ſcilicet quæ eius veluti caro eſt: exque humore per eam diſperſo, vnde vinum: pręterea ex nucleo, atq; eo quod omnia hęc foris circuncludit mẽbranoſo tegumento. ῥάξ Græcis dicitur.

Aculei, quæcũque duriuſcula in cuſpidem turbinata pũctionem infligunt, ſpiculorum modo, nominantur.

Acus purgamentum frumenti, leuiſsimum ſcilicet in eo quod ventilabris extra aream iaculatur.

Adnata, vel Adnaſcẽtia, ſiue Appendices, ramuli dicuntur quos caulis nonnunquam ex ſe mittit, quaſi nouam adſcititiamq; prolem. Sic autem vocantur, quòd quaſi cauli adnaſcantur & ſuperaccedant. Græci παραφυάδας, quòd circum caulem erumpentes accreſcant, appellarunt.

Alæ, caui inter caulem & ramulos anfractus, vnde ſinuatim noua proles egreditur, facta ab humanis alis translatione, dicuntur. Græci μασχάλας vocant.

Alabaſtra ſunt ſeruandis odoribus ex ſolidiſsima & frigidiſsima materia facta vaſcula, ſic dicta Græcis, quòd ob læuorem ſuum capi tenerique manibus non facilè poſſent, lubricaq; dilaberentur. Hinc Alabaſtrites lapis, quem nũc Alabaſtrum vocant, quoniã ex eo Alabaſtra fierent, denominatus eſt.

Aluta pellis ſeu corium dicitur poſtquam ad vſum & opus calceorum & aliarum rerum concinnatum eſt. Hinc Alutamen, ſiue Alutamentum, opus ex concinnatis pellibus factum. Et Alutarii, pellium & coriorum concinnatores.

Alſioſa non dicuntur ea quæ frigidis locis gaudent, ſed contrà potius quæ algores ferre non poſſunt.

Amuleta remedia ſunt præſentanea aduerſus venena & faſcinationes, qualia quidam in annulis, & è collo ſuſpenſa geſtare ſolent.

Amphora menſura eſt quæ capit duas vrnas, ſeu octo congios.

Apices quæ in medio calycis ſeu folliculi quo flos clauditur erumpunt, ſtamina ſunt: quæ veluti filamenta ab intimo floris ſinu proſiliunt. Habent apices ſæpius in ſummo quidpiam craſsiculum, à qua ſimilitudine nomen acceperunt.

Arbor eſt quicquid à radice ſtatim ſimplici caudice, brachiatum ramis, ſurculoſum, diſſolutuq; contumax aſſurgit.

Articuli ſunt partes quę in nodos quoſdam intumeſcũt, à quibus perſæpe ramuli prodeunt.

Ariſta, eſt quæ vt acus tenuis, longa, eminet à gluma. In ſumma, Ariſtę quaſi apices & cornua ſunt ſpicarum.

Aſparagi

Aſparagi, quæ primum in lucem prodeunt olerum germina, priuſquam in folia explicentur, recentiſsimiq; turiones qui edendo ſunt, dicuntur.

BAccæ ſunt fœtus minutiores herbarum, fruticum, arborùmve, qui diſperſiùs rariusque enaſcuntur: vt ſunt partus lauri. Atque in hoc ab acinis differunt, quòd ii denſius proueniant.

Brachia ſunt plantarum, præcipuè autem arborum ramuli, quòd inſtar brachiorum in homine extendantur.

Bulbi radices ſunt rotundæ tunicatæ, quales ſunt hyacinthi, aſphodeli, & colchici.

CAchryes ſunt oblonga panicularum modò nucamenta, quæ ſquamatim compacta propendent è ramis. Creſcunt hyeme, vere dehiſcunt in flaueſcentes ſquamulas, & folio prodeunte, decidũt: qualia in Abiete, Picea, & aliis permultis videre licet. Plinius pilulas nominat.

Calathus eſt rectus turbo: hoc eſt, id quod ex anguſtiis in latitudinem ſe diffundit. Calathi effigiem planè referunt flores liliorum.

Calyx folliculus eſt, quo flos primùm, mox ſeminis fœtus clauditur.

Cappillamenta particulæ teretes & oblongæ in capilli modum extenuatæ dicuntur.

Caput eſt id quod ſurſum deorſúmve in globum extuberat, aut in orbem glomeratur. Si magnitudine ceſſerit, capitulum nominatur. Extremam tamen vitis partem caput etiam vocant, id eſt, vltimum & productiſsimum flagellum.

Capreoli ſunt coliculi intorti veluti cincinni quidam in ipſis pampinis tenerioribus apparentes, quibus vitis veluti manibus quibuſdam adminicula complectitur, ac comprehendit. Ii enim vt vitem teneant, ſerpunt ad locum capiendum: vnde à capiendo capreoli dicti ſunt.

Caro dicitur id quod cortici ſubeſt.

Caudex dicitur in arboribus & fruticibus, id quod à radice ſupra terram ſimplex aſſurgit, & in quod à radice fertur alimonia.

Caulis verò idem quod ſupra ſolum ſimplex proſilit in herbis nominatur. Sic vtiq; caudex ad frutices & arbores, caulis ad herbas duntaxat pertinet.

Ceruix eſt pars illa à capitatis radicibus prodiens, prælonga, tereſq́; ſic dicta, quòd in colli ſpeciem figuretur.

Cyathus Græcis ἀπὸ τοῦ χύειν, id eſt, à fundendo dictus, eſt duodecima pars ſextarii.

Cymæ herbarum delicatiores tenerioreſq́; coliculi, quos à prima germinatione, & inſumma ſtirpe proferunt. Nam cum vernum tempus appetit, primo quoq; foliorum pullulatu, præcluſis adhuc florum calycibus, quoſdam quaſi tutiones, olus ſubminiſtrat, in quibus floris primùm, mox ſeminis fœtus concluditur.

Cirri ſunt capillamenta quæ contorta criſpantur.

Clauiculę coliculi ſunt, quibus quaſi manibus proreptās vitis adminicula comprehendit.

Coma eſt quicquid hilari venuſtate criniũ modo, ſumma ramorum vel coliculorum exornat.

Congius, qui Græcè χοῦς dicitur, ſex ſextariorum capax menſura eſt. Eadem etiam congitarium appellatur.

Conus Græcis, vel pyramis, eſt inuerſus turbo, hoc eſt, id quod ex latitudine in arctius protrahitur ac faſtigiatur. Cui calathus, vt diximus, contrarius exiſtit.

Cor eſt quod in medio ligni reſidet, & tertium à cortice continetur, veluti in oſsibus medulla.

Ab aliis matrix, à nonnullis medulla nominatur.

Corymbus eſt hederarum vua dependentibus acinis coacta. Transfertur tamen ad multos herbarum fructus.

Cortex pars eſt vltima à ſubiecto corpore ſeparabilis, veluti cruſta quædam ad tegendum data.

Cotyle vox eſt in Græcia nata, nam Romani heminæ vocabulo vtuntur. Vide in dictione Hemina.

Crenæ ſunt quædam in extremis oris inciſuræ, à quibus crenata herbarum folia vocantur, hoc eſt, ſerrata, per ambitumq́ue ſecta.

Cubitus eſt menſura quanta patet à cubiti flexura vſque ad ſummum medium digitum, quæ ſex palmis digitiſve

vigin

vigintiquatuor conſtat.

Culmus frumenti calamus eſt, qui ſpicam ſuſtinet.

DEcuſsis antiquis ad X literę figuram fiebat, quę apud Latinos decem ſignificat. Hinc decuſſari eſt in ſpeciē literæ X diduci.

Dilutū dicitur, quod eſt mixtum: vnde vinum aqua mixtum dicitur dilutum. Dilutum verò ſubſtantiuum factū, eſt id liquidum, in quo aliquid certo tempore maceratum & infuſum fuit: vt ſi in vas vini appoſitum abſinthium fuerit, deinde poſt interiectum tempus abſtractum, id vinum abſinthii dilutum vocatur.

Dodrans eſt menſura duodenûm digitorum. Aliâs palmus maior Latinis, & Græcis σπιθαμὴ dicitur. Dodrantalis itaque cauliculus vocatur, qui longitudine duodenos æquat digitos.

ECHinus eſt quicquid numeroſa congerie aculeorum ſtipatur, ſiue tegmen, ſiue caput, ſiue cacumen fuerit: ſic dictus quòd globoſo ſpinarum agmine, maris herinaceum mentiatur.

FIbræ capilllamētis germanæ ſunt, quæ herbarum arborumque minutiores ſunt radiculæ, in quas velut extremas, craſsiores effuſæ ſparguntur.

Fimbriæ ſunt veſtium extremitates, à quibus & fimbriata folia dicuntur, quæ in ambitu in quaſdā fimbrias exeūt.

Flagella dicuntur cymæ arborū & ipſarum ſummæ partes, quæ ad cuiuſq; venti flatum mouentur: vnde etiam nomen traxerunt ab eo quòd flatibus petantur. Flagella etiā ſunt vitium rami oblongiores, & productiores, aliis tamen minores, ab ipſis brachiis ſurſum aſcēdentes: dicta flabella priùs, à venti flatu ſcilicet.

Folliculus theca rei cuiuslibet, quæ granum vel ſemen continet inuolutum. Sic menbranoſa cutis acini folliculus dicitur.

Fructus, quod carne & ſemine compactum eſt. Frequenter tamen pro eo, quod inuolucro perinde quaſi carne & ſemine coactum eſt, accipi ſolet.

Frutex eſt quod à radice caudice multiplici, romoſūque

 ſeſe

ſeſe attollit, vt rubus.

Frons interdum pro ramo ponitur. Propriè tamen dicitur id quod ipſe ramus circũquaque producit, multa interdum folia habens, & nonnihil corticis, ac veluti cauliculi.

GEmma in vite idem eſt quod oculus, quia veluti ocellus quidam cònſpicuus, aut gemma quædam excellẽs conſpici poſsit, cùm primùm è vite prodit, aut ſarmento. Hæc ineunte vere ſeſe oſtendit, & ab ea primùm flos, dinde fructus prodit tam in ipſis vitibus, quàm arboribus.

Geniculi ſiue genicula ſunt nodi qui in herbis, aut leguminibus, aut etiam ſub fruticibus apparent. Sic geniculatæ radices nominantur, quæ nodis quibuſdam interſtinctæ protuberant, rotundæ & leuiter capitulatæ.

Gluma eſt follicullis grani quod in ſpica continetur, vel grani theca.

Groſsi appellantur fici, quæ non matureſcunt. Priuatim tamen in biſera fico eas intelligunt, quæ per meſſes maturãtur. Has groſſulos Græci vocant ὀλύνθους.

HEmina Romana vox eſt, ex Græco quidẽ ἥμισυ, quòd dimidia ſextarii pars ſit, deriuata. Græcis κοτύλη nominatur. Capit vncias decem menſurales, vt copioſè in annotationibus noſtris in quartum de tuenda ſanitate librũ Galeni demonſtrauimus

Herba eſt quod à radice foliatum, ſine caudice prouenit, ſæpiusq; ſemen in caule fert.

INternodium, quod inter artus vel genicula medium intercedit, dici conſueuit,

Interuenium, quod inter venas intercipitur.

Iuba eſt harũdinacea coma effuſa, qualis in milio eſt: metaphora deſumpta à iubis, hoc eſt crinibus animalium à collo pendentibus.

Iulus tam Græcis quàm Latinis eſt quod in corylo compactili callo racematim cohæret, & veluti prælongus vermis, ſingulari pediculo penſile nititur, & fructũ præcedit.

LAchryma eſt is humor, qui ſtatim deſecto caudice, vel ramo, aut tantùm ipſo ligno, proſilit, & apparet.

Laciniæ, partes ſunt extremæ, particulatim decoris cauſa

ſa conciſæ, orarumque ſummarum cæſuræ. Inde folia mem bratim per flexuras digeſta, vel natiuis ſegminibus diſcreta, laciniata vocitantur. Sunt tamen qui laciniofum pro ſinuoſo vſurpent.

Lanugo in herbis atque arboribus lanata quędã eſt hir ſuties, qua folia, coliculique caneſcunt.

Liber, pars corticis interior quæ ligno præſsius adhæret. Is quibus ſcribimus libris nomen dedit.

Libra Romana capit vncias duodecim menſurales.

Ligula quarta pars cyathi dicitur, hoc eſt, ſemiuncia, demptis ſcilicet duobus ſcriptulis.

Loculamenta ſunt ſeminum inuolucra, quæ veluti paruæ capſulæ ea recludunt

Lomentum fabarum farina eſt.

MAlicorium eſt mâli punici putamen. Malleolus nouellus eſt palmes, innatus prioris anni flagello, cognominatus à ſimilitudine rei, quòd in ea parte qua deciditur ex vetere ſarmento, prominens vtrinque malleoli ſpeciem præbet. Vel, quòd capillatur vtrinque & ſurculatus ſolebat ſeri.

Matrix, vide in dictione Cor

Medulla, vide ibidem.

Mucro eſt acumen in quod pars, quæcunque deſinit. Sic foliorum multorum, ſiliquarum quarundam, & ſpinarum omnium extrema in mucronem acuminantur.

Muſcus eſt id quod ipſa corticis ſuperficie quarundam arborum lanuginoſum apparet, veluti caui quidam ipſarũ arborum villi. In quibuſdam etiam quædam ipſarum arborum quæ viſitur villoſa floſculorum congeries, quæ quòd conferta ſit denſaque floreſcat, muſcus dici conſueuit: vt in Liguſtro, & compluribus aliis.

Muſcaria ſunt in orbem radiatæ herbarum comæ, cacuminaque in faſces coacta: à flabri ſimilitudine, cuius ventilatu, muſcæ conuiuiis abiguntur, dicta.

NVcamenta dicuntur ea quæ callo ſquamatim compactili pendẽt è ramis nucum, roborum, picearũ: ſic dicta

dicta, quòd ſint quaſi quædam naturæ rudimenta, pineam nucem facere condiſcentis.

OCulus gemmula illa in herbarum ſurculis, primum germinationis argumentum dicitur.

PAlma dicitur maius vitis flagellum, vnde naſcũtur vuę.

Palmus veteribus duplex fuit. Minor digitorum quatuor habebatur, Græcis παλαιστής vocatus. Maior digitorum duodecim, σπιθαμὴ Græcis dictus.

Palmites dicuntur qui è ſtirpibus ac ſurculis quotannis prodeunt: ſic nominatæ, quòd in modum humanarum palmarum virgulas quaſi digitos ædant.

Pampini ſunt frondentium ramuſculorum comæ coliculiq; fructũm fouentes, & ab impendente vindicantes iniuria. Hinc pampinare, eſt pampinos ſuperfluos ex vinea detrahere, poſteaquàm fronduit.

Panicula dici poteſt quicquid ſublonga vel ſubrotunda effigie tumet, vt quæ pendet è picearum ramis. Lanoſam quoq; comam in milio, panico, arundine, & qualem in aruis complures herbæ, & in paluſtribus iunci gerunt, Latini paniculam dixere.

Pappus tam Græcis quàm Latinis eſt lanugo ex floribus aut fructibus, decidua. Sic etiam lanoſi quidam villi, qui de floreſcentibus aliquot herbis remanent, & poſtmodum in auras euaneſcunt, pappi ſunt, vt in ſenecione, ſoncho, & pleriſq; aliis fit,

Pediculus, ſiue quod idem habetur, Petiolus, id eſt quo folium, fructus, aut flos dependet.

Pedamenta quibus ſtat recta vinea dicuntur, hoc eſt, quibus veluti pedibus nititur.

Nominantur etiam à quibuſdam pedamina.

Pilula, vide Cachrys.

Pyramis, vide Conus.

Propago dicitur vitis vetula depreſſa, atq; in terram per inflexos arcus ſubmerſa, vt ex vna plures emergant.

Pulpa in arboribus eſt, quod nos in animalium corporibus muſculum appellamus.

Puluinus eſt quod inter ſulcos eminulum protumet, ſic dictus

dictus quòd quandam referat puluinorum in quibus ſedemus ſimilitudinem.

QVincũcialis figura, eius figurę quę Decuſſim antiquis ſignificabat, media eſt. Fiebat verò Decuſſis ad X literæ formam, quæ quidem apud Latinos decem ſignificat. Atque hæc ſi per medium ſecetur, remanebit V figura, quæ quinarium numerum, atque adeo quincuncem demonſtrat. Sed hæc quidem multoties tum ſuperius, tum etiam inferius multiplicata, figuram facit, quæ quincuncialis appellatur.

RAcemus pro Vua accipitur. Neq; tantùm ipſius vitis eſt, ſed etiam hederæ, & aliarum herbarum, aut fruticum vuas quaſdam producentium. Dicitur etiam ramoſum id, quo dependent acini.

Rami ſunt, qui in caule fiſſi multiplices ſparguntur.

SArmenta prælongæ ſunt vitium virgulæ, in quas vitis luxurians ſpargitur: hoc eſt, vitis ipſius brachiorum & caulium ligna, tam dum ſunt in ipſa vite, quàm dum exe-cta, & exempta ſunt.

Scapus eſt caulis qui in ſtyli modũ ſurſum proreptat, aut in altum fertur, ducta à columnaribus ſcapis ſimilitudine.

Scopus ramoſum id, quo dependent acini.

Seſqui vocabulum cum aliqua menſura vel modi, vel numeri, vel temporis collocatum, non integrum modò id cui iungitur explicat, ſed integrum & ſemis. Sic ſeſquilibra, libram vnam & ſemis ſignificat. Seſquimenſis, integrum menſem cum dimidio.

Sextarius capit vncias vinginti menſurales.

Siliqua tegumentum eſt, quo vel grana leguminum, vel herbarum ſemina concluduntur. Nam non modò legumina, ſed & complures quoque & herbæ & frutices ſiliquas proferunt.

Sinus alarum caua ſunt.

Spica eſt quod culmus extulit. Hanc antiquitus ruſtici ſpecã vocabant, & à ſpe videtur nominata: eam enim quod ſperant fore, ferunt. Tria verò continet, granum, glumam & ariſtam. Spica mutica eſt, quæ non habet ariſtam. Et mu

tica quaſi mutila nominatur.

Spongias antiqui olitores vocarunt radiculas illigatas & cõnexas. Hinc Aſparagi ſatiui & altilis radices multis irretitæ capillamentis coaleſcentes, & inter ſe implicatæ, ac quaſi in vnitatem coeuntes ſpongiolæ; & ſpongiæ ſpongioſæq; appellantur.

Stamina ſunt qui in medio calycis erunpunt apices: ſic dicta, quòd veluti filamenta ab intimo floris ſinu proſiliant.

Stipulæ folia ſunt culmũ ambientia. Striæ partes ſunt quedam, quæ protuberãt & eminent. Hinc ſtriatus caulis, qui huiuſmodi ſtriis eſt prędítus, aut ſtriaturis exaſperatus. Strigiles etiam, ſi Vitruuio credimus appellantur.

Stolones appellantur coliculorum ſoboles, inutiliſque è radicibus fruticatio.

Suffrutices ſunt quæ compluribus ramulis ſurculiſq; lignoſis ſcatent, ſed minutis cõſtant foliis. Surculus, quod ex ramis ſimplex ac indiuiduum oritur, eſtq; velut germen quoddam ex ipſo trunco vel caudice productum.

THyrſus eſt caulis. Idq; nomẽ ſibi vẽdicauit: quòd virgulæ in modum, vel tili rectitudinem conſurgat.

Tomentum Latinis omne id quo culcitrę ad molliorem & calidiorem quietem infarciuntur, dicitur: ſiue id lana ſit ſiue pluma, ſiue quod voluerit aliquis, excipiendis molliter & fouendis calore corporibus noſtris aptum. Sic Dictamni folia, quòd mollia videntur eſſe, tomẽtitia & lanea dicũtur à Dioſcoride, hoc eſt, γναφαλοειδῆ. Topiariũ opus eſt, quod ex arbore, frutice, vel herba ad decorem componitur, in teſtudines aut cameras fornicatum. Hinc Topiariæ dici merentur arbores vel herbæ, quæ nimirum huic operi, quòd flexiles ſunt, ac ſuo lentore ſequaces, accommodantur.

Tori prominẽtes partium calli, & in ſe pulparũ modo collecti nominantur. Græci κονδύλους vocant. Hinc κονδυλώδης, id eſt, toroſus, quod idem Latinis eſt, ac nodi formam præ ſe ferens.

Triens quatuor cyathi.

Tunica eſt tenuis cortex & veluti membranaceus, quo vel arbor, vel radix iueſtitur. Sic cepe folliculis eſt tũicatũ.

Tur

EXPLICATIO.

Turbo dicitur quicquid ex acumine tendens in amplius ſpaciatur. Hinc Turbinatum, quod ex anguſto continenter in latius prodit. Sic turbinata conſpicitur pyrorum forma. Permulta etiam herbarum folia in mucrõnem turbinantur. Turiones ſunt teneritates ſummitatum ipſarum arborum, quæ ſingulis annis creſcunt.

VAſcula, ſeminum inuolucra ſunt. Venæ ſunt quæ in plantarum foliis apparent, & ramulos & humorem habentes. Vermiculatum quod roſæ modo, quaſi purpuriſſo, rutilat, dicitur. Verticillum florũ vel foliorum ambitus, qui coliculos aut ramulos herbarum coronat, exiſtit: ab inſtrumẽti muliebris ſimilitudine dictũ quod fuſo vertendi gratia ſolitum eſt adhiberi.

Vinacei, grana ſunt acinorum, γίγαρτα Gręcis nominantur, quæ preſſis vuis cum folliculo abiiciuntur. Virga eſt quæ ex radicibus, aut caudicis lateribus exit. A nõnullis virgæ appellatę ſunt ſoboles. Virgultum ſurculus is eſt, qui terræ committitur, vt in arborem inſurgat. Viticulę non palmites aut ſarmenta ſunt, ſed flagella quæ vitis modo reptantia longè lateq; vagantur, ac vicinos frutices nacta, ſic intricant eos, vt iis perinde quaſi pedaminibus abutantur: vel ſcandentia ſuis irretiunt clauiculis, quibus quaſi digitis hærent, quales in cucumeribus, cucurbitis, & plærisq; aliis inueniuntur.

Vmbella eſt floris ſeminisve pedamentum, in plures digeſtum longiores pediculos, qui ſimul ex faſtigio eodẽ orti, in latius continuò radiantur, ſinguliq́ue vel florem, vel ſemen ſuſtinent, in orbem circumactum. Gręci hunc floris habitum σκιάδιον, Latini verò quoniam vmbellæ, qua mulieres vultum vindicant à ſole, & æſtum arcent, circinatam effigiem gerit, vmbellã dixerunt. Vmbilicus id in pomis eſt, quod in eis medium vel prominet, vel conditur.

Vngues in roſis & foliatis floribus intellexerunt veteres, imas ſuorum foliorum partes, quibus in capite ſuo cohærent, decoloresq́; dependent. Vel breuius: Vnguis infima pars foliorum roſæ alba appellatur.

FINIS.

EXCVDEBAT
BALTHAZAR
ARNOLLETVS.